

PETRE ISPIRESCU

O P E R E

II

SNOAVE SAU POVEȘTI POPULARE.
POVESTIRI ISTORICE. VARIA.
MANUSCRISE ȘI CORESPONDENȚĂ.

EDITURA MINERVA

PETRE ISPIRESCU

O P E R E

II

Ediție îngrijită, note și variante,
glosar și bibliografie de
ARISTIȚA AVRAMESCU

Studiu introductiv de
CORNELIU BĂRBULESCU

EDITURA MINERVA

București, 1971

Supracoperta: *El. Hasche Marinescu*

SNOAVE SAU POVEȘTI
POPULARE

DIN VOLUME

SNOAVE
SAU
POVEȘTI
POPULARE

(1879)

PĂPARA

Doi amici se întâlnesc. Se întreabă, se cercează de sănătate. Apoi unul din ei zise:

— Ei! ce te faci tu azi? Unde a să petreci seara?

5 — Astăzi sunt invitat la masă la un amic al meu intim. Dacă vrei, vino și tu; el șade în strada Frintă, nr. ...; avem să petrecem bine la el.

— Dară eu cunosc pe amicul tău numai din auzite, cum a să merg eu la masă la el?

10 — Ce-ți pasă? El este un om cumsecade și te va priimi bine când va auzi că-mi ești amic. La 6 ore punct să fii acolo.

Amicul acesta se întâlnește cu altul și, crezând că în puterea amicii[i] amicului său va putea fi priimit la masă și cestăalt amic, îl invită dară și îi spuse și ora prescrisă.

15 Acesta iară, bazat pe ce îi spusese amicul său, invită și el pe altul, și așa mai departe, pînă veni seara.

La ora mesei, amfitrionul nostru aștepta cu mare mulțumire să-i vie amicul, carele nu întârziă d-a veni. Dară 20 rămase surprins când văzu că după dînsul vine altul; după acesta altul, pînă ce se află în fața a doisprezece musafiri.

Ca să se domirească de această neașteptată onoare, amfitrionul se adresează către invitatul său:

— Cine este domnul, amice?

25 — Domnul este un amic al meu, pe care l-am invitat însumi, încredințat de bunătatea dumitale și bazat pe amicia noastră.

— Prea bine. Dară domnul cine este?

- Este un amic al amicului meu.
- 30 — Și asta bine. Dară domnul?
— Amicul amicului acestui domn, care și el îmi este amic.
- În astfel de chip se făcură recomandațiile, pînă la cel din urmă.
- 35 Văzînd că astfel merge treaba, domnul casei se coboară în bucatărie și dă ordinele trebuincioase pentru ospăț.
- După cîtva timp, gazda își pofti la masă pe toți musafirii, cunoscuți și necunoscuți.
- 40 Aceștia, cum văzură arangiamentele mesei, se așteptau la un ospăț foarte elegant și copios. Curățenia mesei, a serviciului și regula cu care erau așezate lucrurile fiecare la locul său le ațîța și mai mult apetitul.
- Se așezară la masă și bucatele începură a sosi în castroane mari, curate și scumpe.
- 45 — Ce este asta ce se puse pe masă, scumpul meu amic? întrebă invitatul pe gazdă.
- Aceasta este păpară, dragul meu prieten. Ea deschide apetitul.
- Prea bine; dară ceea ce se aduse acum în cestălalt
- 50 castron ce este?
- Păpara păpărei.
- Bine. Dară ceea ce vine după aceasta?
- O păpară a unei păpare a păpării.
- Și tot astfel merse lucrul pînă la castronul al doisprezecelea.
- 55 Musafirii, de unde se așteptau la cine știe ce, fură nevoiți a minca păpara.

GLAS AL ȘAPTELEA

Părintele C... fusese țircovnic multă vreme în satul N...; prin purtarea sa cea bună, prin sîrguința lui întru a învăța rînduiala bisericii, ajunsese să se facă și popă.

- 5 Preoteasa, femeie muncitoare și cu frica lui Dumnezeu, era credincioasă bărbatului și muncea împreună cu dînsul cît era ziuica de mare. Numai astfel putuseră să lege și ei două-n tei. Vezi că ei fuseseră săraci. Se luaseră din dragoste. Cînd avea cîte oleacă de timp, preotul lua *Octoihul*
- 10 și mai procitea glasurile. Astfel încît el putea să răspundă fiecui, orice l-ar fi întrebat despre ale bisericii. Chiar protopopul, de ar fi venit să-l cerceteze, trebuia să rămîie mulțumit de răspunsurile ce ar fi primit. Maica preoteasa, cînd cînta preotul glasurile din *Octoih*, îl asculta cu drag.
- 15 Din toate din toate, glas al șaptelea îi rămăsese ei la inimă. Cînd se punea la lucru și era singură, murmura glas al șaptelea ca să-i treacă de urit și lucrul nu-l lăsa.

- Într-una din zile, abia se întorsese de la munca cimpului, cînd iată și părintele protopop intră în sat pentru
- 20 revizie.

- Preotul îl întîmpină cu smerenie, ca pe un mai-mare. Apoi, după ce merse în biserică și văzu că toate sunt la locul lor, trase în gazdă la preot. A doua zi, protopopul, pînă a nu pleca, luă nițel și pe preot la cercetare. Preotul
- 25 răspunse bine cînd îl întrebă despre ale tipicului; deschise *Octoihul* și cîntă glas întîi, ba al patrulea, ba al șaselea, cînd veni la glasul al șaptelea, hîrț în sus, hîrț în jos, îl

uitase. Da din colț în colț, și nu putea o dată cu capul să-și aducă aminte. Dacă văzu și văzu, se dete pe lângă protopop
30 cu rugăciune ca să nu-l dea pe mîna Episcopiei. Și ca să astupe gura protopopului îi dete unica iapă ce avea. Atunci protopopul, văzînd cum merge treaba, îi zise:

— Fii pe pace, părinte, nu mai purta grije. Tacumă, mă cheamă.

35 Preotului îi veni nițică inimă cînd auzi așa. Iară protopopul luă iapa și plecă.

Preoteasa tocmai se afla depănînd tortul de pe fuse; se uita cu jînd cum li se duce iapa și, plină de amărăciune, începuseră a cînta:

40 — De știa pop-al meu glas al șaptelea, nu-i lua protopopul iapa.

Și fiindcă ei, cum zisei, îi rămăsese la inimă unul din glasurile ce cînta preotul din *Octoih*, cîntecul ei fu tocmai pe tonul glasului al șaptelea.

45 Preotul, carele se uita și el galeș după iapă, plin de ciudă cum de tocmai atunci se întîmplase să uite glas al șaptelea, îndată ce auzi pe preteasă cîntînd, îi zise:

— Da unde îl găsiși, preteasă?

— Ia, în coșul cu fusele, părinte, îi răspunse ea.

50 Atunci preotul repezi o fugă d-alea țepenele după protopop, strigînd:

— Părinte protopoape! Părinte protopoape! Ia vino încoa! Ia vino încoa! și îi făcea mereu cu mîna.

Protopopul se întoarse.

55 — Mă rog, părințele, fă bine și lasă-mi iapa, fiindcă iată am găsit pe glas al șaptelea, zise preotul.

— Dară unde l-ai găsit? îl întrebă protopopul.

— Iaca mi l-a găsit preteasa în coșul cu fusele.

60 Atunci se puse protopopul de-l ascultă. Și în adevăr că-l știa cum nu se poate mai bine.

Nu mai avu ce zice protopopul, și plecă după cum și venise. Iară preotul își scăpă biata iapă.

LUPUL PÎRCĂLAB

Era iarnă. Pământul se acoperise de zăpadă. Se zicea că ninsoarea ce căzuse era de patru palme domnești. Era una din ierlenele cele mai grele. Lupul, flămînd, ieșise din pădure și ținea poteca. Mergînd pe cărare, se întilnește cu un asin. Vederea pradei sale atît îi ațîțase pofta de mîncare, încît îi lăsa gura apă; mai cu seamă că nu-i știa de rost de vro trei zile.

— Stai să te mănînc, blestematule, că iacă sunt lihnit
10 de foame.

— Ce mai treabă; parcă altceva mai bun n-ai de făcut, răspunse asinul. Că a să mă mănînci, știi; ești bun de una ca aceasta. Dară ce a să alegi din mine, un biet dobitoac slab, prăpădit de boală și osteneală? Deocamdată îți vei
15 momi a foame, dară pe mine?

— Bun e Dumnezeu. Dacă mine nu voi da peste vreun vînat, găsesc eu poimîne, și de foame nu mă lasă el să mor.

— Așa este. Însă nu este mai bine să ai în toate zilele
20 cu ce să-ți împli bărdăhanul, și fără să muncești?

— Ba da, se grăbi lupul a răspunde; însă eu nu știu alt meșteșug decît pe acela ce l-am învățat.

— Eu cunosc un altul. Și dacă vei binevoi, n-ai decît să mă ascuți și te incredințez că vei scăpa de lipsă și de
25 foame. Aș fi voit să mă folosesc eu de ceea ce am să-ți spui; dară eu nu știu de ce toate dobitoacele rîd de mine. Și dacă urechile îmi sunt lungi, alte animale au coade lungi, boturi

lungi, coarne, și cu toate astea ele nu sunt așa de ris ca mine.

30 — Ia lasă astea și dă mai iute de spune, că n-am timp de pierdut.

— Ascultă. Pircălabul din satul nostru a murit; toți sătenii ar voi să fie pircălabi, și din aceasta tot satul este învrăjbit. Mai bucuos ar alege pe un străin decît pe unul
35 din ei. Și, ca să-și împlinească dorința, mă trimise pe mine să aduc pe oricine voi întîlni. Dumnezeu mi te scoase în cale și eu te povățuiesc să nu mai întîrzii și să vii cu mine.

— Și ce bine poate să-mi aducă aceasta? întrebă lupul; tu îmi ziseși că voi scăpa de neajunsul foamei.

40 — Tocmai această. Pircălabul, după cum se știe, este capul satului. Oițele, mielușei, găinile, purceii, toți sunt subț ascultarea lui. Pe fiecare zi vei putea alege cîte una pentru prinzul d-tale, fiindcă pircălabul nu este el așa degeaba pircălab.

45 — Dacă este așa, te ascult, aidi să mergem.

Și porniră amîndoi spre sat; asinul înainte și lupul după dinsul; asinul se tot uita înapoi și lărgea pasul; lupul, plin de bucurie, cu mațele chiorăinde și mîndru, îl ținea de scurt și mergea aproape de măgar, spre a nu-i scăpa
50 din ghiare un așa chilipir.

Abia ajunseră la marginea satului și asinul o rupse d-a fuga; lupul după el. Țăranii, văzînd că intră lupul în sat, săriră cu mic cu mare, cu ciomege, cu topoare, cu bulgări, dădură chiote, îl loviră și luară pe lup în goană
55 cu ciinii. Cit p-aci să-i rămie pielea p-acolo; de chiu, de vai, scăpă de moarte, dară huiduit, lovit și cotonogit. Nici nu prinse de veste cînd ajunse în pădure peste nămeți și troiene, ostenit, de era să crape fierea în el. Aci cugetă el că trebuie să se odihnească puțin.

60 Tocmai p-atunci un călugăr, care se întorcea la schitul unde era închinat, trecea prin pădure și, văzînd lupul flămînd, alergînd cu limba scoasă de un cot, de frică, luă rasa în cap, se făcu ghem și se culcă pe zăpadă.

Lupul crezu a fi găsit cel mai nemerit loc de odihnă,
65 punîndu-se pe această buturugă pirlită, după cum o credea el că este, și începu a-și imputa zicînd:

— Moșii mei pircălabi n-au fost, tată-meu, asemenea n-a fost pircălab, cine mă puse pe mine a crede că eu aș fi

bun de o asemenea slujbă? Rămăsei și nemincat! Crăp de
70 foame și de osteneală. N-are cine mă lua de coadă, și să
mă învîrtească, și să mă învîrtească, pînă mi-o rupe și
coada; incai să mă aleg cu atît.

Călugărul n-așteptă să mai zică încă o dată lupul ceea
ce credea el că-și spune numai lui însuși și făcu tocmai
75 precum se temea lupul că nu a să se găsească nimeni cine
să-i facă și ast neajuns.

BOIANGIUL ȘI SNOVOSUL

A fost odată un snovos. El speriașe o lume cu glumele lui cele nesăbuite. În cele din urmă își găsi băcăul.

Ducându-se odată la un boiangiu, îi zise:

5 — Domnule, te rog să-mi spui cit costă să-mi vopsești briul ăsta?

— Cum să ți-l vopsesc, nene? întrebă boiangiul.

— Iaca, roșu să nu mi-l faci, că nu-mi place.

— Bine, să ți-l fac negru.

10 — Nu-mi place.

— Albastru, galben, negru, stacojiu etc.

— Știi ce? Să nu mi-l faci nici roșu, nici albastru, nici galben etc., însă să mi-l vopsești într-un fel așa cum să-mi placă.

15 — Prea bine, zise boiangiul, care văzu cu cine are a face. Ți-l fac, dar costă atît.

— Ba atît.

— Ba atît.

— Ei, aidi să fie de bine!

20 În sfîrșit se învoiră și din preț. Apoi calendroiul de snovos zise:

— Cînd crezi să fie gata, ca să viu să-l iau?

După ce se gîndi puțin, se scărpină în cap, boiangiul răspunse:

25 — Azi avem luni ; apoi să nu vii nici marți, nici miercuri, nici joi, nici vineri, nici sîmbătă, nici duminică, nici luni, încolo poți veni cînd vei voi.

Într-una din zilele săptămîinei următoare, mușteriu cu

- briul vine la boiangiu și voiește a ști dacă briul este gata.
- 30 — Ei, iată am venit precum mi-ai zis; gata este briul?
— Mă iartă, răspunse boiangiul, eu nu ți-am zis să vii azi, marți. Fă bine mă rog și-ți adu aminte cum ți-am zis.
După trecere de altă săptămână, același răspuns. După încă o săptămână, văzînd că i se dă tot răspunsul din săptămîna trecută, întrebă din nou:
- 35 — Dar bine, domnule, cînd să vii?
— Oricînd vei pofti, răspunse boiangiul, numai în zilele în care ți-am zis la început să nu vii, fiindcă nu este gata.
- 40 Acum văzu calendroiul că voind a păcăli s-a păcălit însuși. Și ca să poată să-și scoată briul, alergă la alte mijloace. Trase pe boiangiu la judecată.
— De ce nu dai briul omului? întrebă judecătorul pe boiangiu.
- 45 — Domnule judecător, răspunse boiangiul, omul acesta mi-a adus în adevăr un briu ca să i-l vopsesc, și mi-a zis să nu i-l fac nici roșu, nici galben, nici verde, nici albastru, nici negru, nici fistichiu etc. și ne-am învoit din preț.
- Așa este, domnule judecător, începu a zice snovosul. După ce ne-am învoit omeneste, l-am întrebat în ce zi să vii să-l iau și mi-a răspuns ca să nu vii nici marți, nici miercuri, nici joi, nici vineri, nici sîmbătă, nici duminică, nici luni. Era într-o luni cînd i-am dus briul să mi-l vopsească. Peste o săptămînă cînd m-am dus să-l iau, mi-a
- 55 zis că nu e gata. Peste altă săptămînă mi-a zis ca și la început. Și de atunci de cîte ori m-am mai dus să-mi iau briul, mi-a răspuns că eu mă duc tot în zile în care dînsul mi-a spus că nu e gata.
- Judecătorul, văzînd ce fel de oameni are a judeca, se
- 60 trase la chibzuire. Apoi le zise:
— Slujitorul acesta, om al tribunalului, este însărcinat să vă împace. Duceți-vă cu dînsul.
- Slujitorul îi duse pe Dealul Mitropoliei; acolo, prin ajutorul altor slujitori, îi legară fedeleș pe amîndoi la un
- 65 loc, unul în fața altuia, le dete drumul de vale. Pe cînd veneau d-a berbeleaca, slujitorul întrebă pe omul cu briul:
— Cum să-ți vopsească briul?
— Să-l vopsească cum dracu l-o vopsi, răspunse el.
— Cînd să vie omul să-și ia briul? întrebă pe boiangiu.
- 70 — Să vie cînd naiba o veni, că este gata.

ȘTIȚI VOI CE ZICE ÎN CARTEA ACEASTA?

Locuitorii unui sat, coprinși de dorința de a asculta și dinșii, duminica, sînta *Evanghelie*, se hotărîră a răspunde cu toții la întrebarea ce le tot făcea preotul
5 cînd era să citească *Evangelia*.

În duminica următoare, preotul, după obicei, mai-nainte de a citi *Evangelia*, făcu următoarea întrebare în modul cum se cîntă aceste învățături sfinte:

- Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta?
10 — Nu știm, răspunseră cu toții deodată.
— Dacă nu știți, la ce să vă mai spui, zise preotul, închise cartea și se retrase.

Pasămite, bietul preot nu că nu știa să citească, vorbea însă cam bilbiit și se temea să nu rîză lumea de el. Liturgia, cum, cum, o încurca el; dară cînd venea la citirea
15 *Evangeliit*, se slujea de asemenea tertipuri.

Sătenii, după ieșirea de la biserică, se adunară, se sfătuiră și se hotărîră ce să zică cînd vor mai fi întrebați.

A doua duminică, la timpul de a citi *Evangelia*, preotul iară zise, după obiceiul său:
20

- Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta?
— Știm, răspunseră sătenii.
— Dacă știți, la ce să vă mai spui eu, iarăși le zise preotul.

25 Țăranii se adunară din nou și se hotărîră cam ce să răspundă la o altă întrebare.

A treia duminică, preotul iară întrebă:

- Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta?

- Știm, răspunseră cei ce steteau în dreapta.
30 — Nu știm, răspunseră cei ce se aflau în stînga.
— Cei ce știu să spuie la cei ce nu știu, zise preotul și se trase în altar.

De astă dată, nemaștiind cum să facă ca să poată să auză citindu-li-se *Evangelia*, adunarea sătenilor hotărî a se plînge la protopopul, ceea ce și făcură.

35 Acesta veni în duminica următoare să asiste la liturgie și totdeodată să asculte și justificările preotului.

Cînd fu să se citească *Evangelia*, preotul, care înțelese de ce venise protopopul, ieși din altar cu cartea în mină
40 fără să se sfiască de ceva și începu cîntînd, ca cum ar spune *Evangelia*:

— Părinte protopoape, am o sută de oi, jumătate ție, jumătate mie. Am patru boi, doi ție și doi mie. Mai am patru cai, doi porci, cincizeci de capre și altele și altele,
45 jumătate ție și jumătate mie.

După terminarea liturgiei, protopopul se adresă către săteni:

— Ce spuneți dumneavoastră că preotul nu știe citi
Evangelia? Dară mai frumoasă *Evangelie* ca cea de astăzi
50 unde socotiți dumneavoastră să mai auziți? Nici eu însumi, cu toată protopopia mea, n-am mai auzit *Evangelie* interesantă ca cea de azi. Mai bine faceți bunătate și nu mai cîrțiți în contra preotului dumneavoastră, căci de se va afla la curtea lui vodă de un asemenea preot, vi-l ia și rămîneți cu buzele înflăte. Unde socotiți să găsiți preot mai
55 bun decît acesta?

Preotul în urmă a făcut din cuvînt în cuvînt tot ce zisese el în *Evangelie*.

IEFTIN ȘI SCUMP

— Tată, am găsit un bou ieftin; bine ar fi să-l cumperi, zise un june ca de optsprezece pînă la douăzeci de ani tatălui său, plin de bucurie.

5 — De unde știi tu că este ieftin, și cine este cel ce îl vinde? întrebă părintele.

— Este un nenorocit, tată, răspunse junele, căruia i-a murit pînă acum mai mulți boi. Vitele ce bruma i-a mai scăpat le-a schimbat pe bani. El voiește să se apuce
10 de altceva, căci cu vitele n-are noroc. Boul ce i-a rămas încă este hotărît să-l dea pe ce l-o da, numai să scape de dînsul, și nu găsește să-l vînză.

— Și în cît l-a lăsat?

— Eu l-am tocmît și îl pot scoate cu vro cincizeci de
15 lei.

— Este scump, dragul tatei.

Surprins de răspunsul tatălui său, bietul june lăsă ochii în jos, tăcu și se duse într-ale sale. Era convins că
tată-său știe ce spune.

20 Soarta, care pînă aci fusese cam aspră cu această familie, se îndură în cele din urmă, și de un cîrd de vreme începu a-i zîmbi. Pe ce punea mîna bătrînul, totul îi ieșea spre bine.

După vro doi ani de la aceasta, bătrînul se întoarse
25 acasă într-una din zile cu un bou frumos. Avea de ce se prinde ochiul cînd se uita cineva la el.

Fiul, cînd văzu în bătătură un astfel de bou, alergă la tată-său într-un suflet și, plin de bucurie, îi zise:

- De la cine ai cumpărat boul ăsta, tată?
- 30 — De la obor, tătucule.
- Și l-ai luat mai ieftin decît care îl găsisem eu mai anțărț?
- Ba nu; pe acesta am dat mai mult, deși acela nici el nu era prost. Boul ce vezi în bățătură mă ține 200 de lei.
- 35 — Boul ce tocmisem eu era numai 50 de lei, și atunci mi-ai zis că este scump, tată dragă.
- Așa este, fătul meu. Aceasta o zic și acum. Atunci boul cu cincizeci de lei era scump, fiindcă n-aveam bani. Astăzi, acesta cu două sute de lei este ieftin, fiindcă, de
- 40 la mila lui Dumnezeu, am putut lega și noi gura pînzei. Aceasta s-o ții minte în viața dumitale.

BOLNAVUL ȘI DOCTORUL

Un oarecare bolnav nu se putea mira destul de multa dragoste ce-i arăta familia sa de câteva zile încoace. Căzut bolnav de mai multe luni, căutat de doctorul cel mai în renume din oraș, el, în loc să se facă bine, simțea din ce în ce că slăbește mai mult.

Toată familia, toți consingeniile săi se grăbeau, în cele din urmă, a-l vizita și a-i arăta durerea ce simt că nu se poate întrema mai curînd și care de care se întrecea a-i arăta simțimintele de iubire și de interes ce aveau pentru dînsul.

Pasămite, medicul, căruia i se infundase toată procopseala după ce aduse pe pacient pe marginea mormîntului, ca să nu i se dea pe față arama, spusese familiei că lipsa de singe este așa de complectă, încît însuși Dumnezeu n-ar mai avea ce-i face. El recomandă consingenilor să-i facă toate voile, căci peste puțin n-are să mai fie între ei și cu ei, iar el încetă de a mai veni la vizită.

Din partea lor, rudele arătau atîta prevenire pentru dorințele lui, încît căutau a i le ghici; și apucau înainte de-i împlinea toate cererile pînă a nu le declara el.

Aceasta era o enigmă pe care bolnavul nu o putea dezlega.

★

Părăsit de medic, morbosul nostru tărăgîna sub sarcina unei slăbiciuni povăroase. El văzu că medicul curant nu

mai vine și se mira cum de nu-l înlocuiește cu altul familia și rudele, ce de altminterea vedea că se interesa de viața lui. În fine, de urit, începu a ieși cite puțin, când susținut de vreo rudă și când cu trăsura.

30 Mulți din amicii ce întâlnea nu-l mai cunoșteau. Povestind el unora și altora suferințele sale, cu un grai obosit, unul dintr-înșii îl învăță a minca slănină și a bea borș.

— Nu știi, zău, zise bietul morbos, dacă astă secătură de doctorie va putea să-mi facă ceva bine. Eu am cheltuit
35 bani, nu glumă, pe o mulțime de alte medicamente, tot d-ale scumpe și tot nu m-am folosit cu nimic. Voi face și astă încercare; și dacă nu mi-o da înde bine nici ea, apoi îmi voi recomanda sufletul lui Dumnezeu și pace.

*

Trecuse câțiva ani. Morbosul nostru se făcuse bine.
40 Medicamentul ce disprețuia, încetul cu încetul, îl puse în picioare. El, văzînd că îi merge bine, urmă cura întocmai după prescripțiile ce îi dase amicul său.

Medicul curant și uitase de dînsul. După ce-și luase
45 remunerariul și părăsise pe morbos, nici că se mai interesa despre el. După dînsul, clientul său trebuia să fie pe lumea cealaltă. Așa hotărîse dumnealui cu indiferința și răceala ce caracteriză pe unii din succesorii lui Esculap, și așa ar fi voit să fie.

Într-una din zile aflîndu-se fostul nostru morbos într-o
50 casă la unul din amicii săi, dete peste dînsul medicul cu pricina și rămase ca trăznit din senin la vederea lui. De unde îl lăsase slab și uscat ca o prună opărită, acum îl vede plin și rumen ca o cireașă. Și ca să nu se cunoască încurcătura în care se afla, se adresă la dînsul în glumă:

55 — Bine ai venit de pe lumea cealaltă! Ce mai veste p-acolo? Știu că ai ce să ne spui.

— Multe, zise morbosul, încît de v-aș povesti un an și tot n-aș termina. Aș avea ce să vă spui de pe la rai, v-aș
60 spune ce am văzut pe la iad, căci am vizitat și iadul. Din toate însă, să vă narez binele ce am putut să fac și eu pe lumea cealaltă:

Ajung la iad. Acolo tartorul dracilor se certa cu Moartea:
„Ce este cauza, zicea domnul întunerecului către Moarte,
de-mi aduci atîtea puține suflete de citva timp?“

65 „Nu pot să fac mai mult, răspunse ingerul morții. O

spuză de medici au ieșit ca din pământ și îmi dispută vic-
timele. Nu e bolnav lîngă care să nu vie cîte doi și trei,
cari îmi răpesc din mîni pe oricare voi să înhaț eu. Ca să
ajungem la un rezultat bun, părerea mea e să curățim
70 mai întîi pe medici și apoi cit pentru cei profani ne va fi
prea ușor.“

„Așa să fie“, răspunse furios domnul satanilor.

După asta văzui că Moartea prezentă tartorului o listă
de medici pe care voia să-i ridice ea dintre cei vii, listă
75 scrisă cu roșu pe cîteva coale de hirtie neagră ca păcura.
Am asistat la citirea întregii liste; cînd, cam către coadă,
auz și numele dumitale. Atunci n-am mai putut să mă
opresc a nu zice și eu ceva, și m-am adresat către mai-
marele satanilor cu următoarele cuvinte:

80 „Preaintunecate împărat al celei mai profunde împără-
ții din univers, nu este mult timp de cînd am venit de pe
tărîmul uneia din milioanele de globuri ce există în spațiu.
Între numele medicilor ce vi se citi, am cunoscut în per-
soană pe acela ce se pronunță acum. Pot să jur pe viața
85 mea din lumea aceea și din aceasta că persoana menționată
nu numai că nu vă face nici un rău, dară, din contra, ea
vă face serviciile la care nici nu vă așteptați. Rău și fără
cale s-a trecut între inamicii voștri. Eu vă pot asigura că
el este cel mai credincios și supus slujitor al vostru.“

90 „De unde știi tu asta?“ mă întrebă încornoratul cu o
voce care făcu să se cutremure bolțile întunecosului imperiu.

„Prezența mea aci, răspunsei, este o mărturie ce nu se
poate contesta.“

95 Atunci tartorul își înmuie laba sa cea cu ghiare de o
jumătate de cot într-o căldare cu smoală în care fierbeau
niște suflete, șterse numele dumitale dintre medici și astfel
și mort iată că am putut face un bine, pentru care toată
lumea crez că îmi va mulțumi.

LAS' SĂ ZICĂ, NUMAI EU SĂ NU-ȚI DAU

Argatul unui preot de sat era foarte amărit. Preotul, cam *strîns*, nu-i da niciodată mîncare pînă să se sature bine, sub cuvînt că un om nu trebuie să se închiuie
5 burtei. El zicea că omul este mai ușor cînd mîncă mai puțin, este mai deștept și mai harnic la lucru; iar cel ce se îmbuibează cu mîncare multă, se face greoi, leneș și lucrul nu-i sporește.

La toate astea se îndupleca bietul argat. Cînd venea
10 timpul de plată, uita toate neajunsurile. El vedea că i se plătește cinstit: își priimea dreptul său pînă într-una.

Sătenii, de cîte ori îl întîlneau la circumă ori la horă, îl luau peste picior, zicîndu-i că vine acolo cu burta plină de colaci.

15 Într-una din zile argatul se înfățișează înaintea preotului și îi zise:

— Părinte, eu o să fiu nevoit să ies de la sînția-ta.

— Dară de ce, băiete? Nu te mulțumești pe simbria ce-ți dau eu? Ai găsit într-altă parte simbrie mai multă?

20 — Ba nu, de simbrie, chip, n-aș avea ce zice. Îmi plătești destul de cinstit. Dară, uite, sătenii, de cîte ori mă întîlnesc, mă ia în rîs. Ei îmi zic că merg pe la dînșii tot cu burta plină de colaci, și sînția-ta știi bine că eu le duc dorul.

25 — Băiete, răspunse preotul, ce-ți pasă ție de lume. Lasă să zică ei cît or vrea, numai eu să nu-ți dau.

*Unii iau folosul
Ș-alții port ponosul.*

SCRIE, LOGOFETE, SCRIE!

Era un boier poznaș, căruia nu prea putea să-i intre în voie fitecine. Odată, avînd trebuință boierul de un logofăt, dete sfară printre logofeți despre una ca aceasta.

- 5 De îndată droaia de logofeți începu a merge la boierul, și cu metanie plecată, cerea să fie priimit în slujbă. Boierul, care știa că numai să arunce cu căciula și va veni o spuză de logofeți, ca părul din cap, se ținea cam greu. Și cum era și de poznaș, pe fiecare din logofeți cum venea, așa îl trimetea să se plimbe.

- 10 Un potcaș de logofăt, însă, îi veni de hac. Cum se înfățișă la boierul, nu știu ce făcu, nu știu ce drese, că boierului îi cam plăcu boiul, înfățișarea și vorbele lui, căci, ce e drept, erau hazlie și țanțoșe. După ce îi arătă hirtie și
- 15 condei, îi zise și lui, cum zisese și la toți ceilalți logofeți, care mai venise:

— Scribe, logofete!

— Scriu, boierule, răspunse el.

- 20 Și după ce scrise aceste vorbe, stătu. Boierul, văzînd că așteaptă și nu mai scrie, îi zise iarăși:

— Scribe, logofete, scrie!

— Scriu, boierule, scriu.

Astfel merse treaba pînă de vro cincisprezece, douăzeci de ori.

- 25 În cele de pe urmă, luă boierul să vază ce scrisese.

— Tu ești de mine, por'-de-cline, îi zise boierul și de astăzi chiar să știi că ești în slujba mea.

— Mă cam bătea pe mine gîndul despre una ca asta, boierule, răspunse el zîmbind.

30 Apoi, luîndu-și inima în dinți, întrebă și el pe boier, zicînd:

— Te rog, boierule, ia spune-mi de ce nu ți-a plăcut scrisul de la nici unul din cîți logofeți s-a înfățișat la d-ta?

55 — Să vezi, tu, mă, scrisul la mai mulți mi-a plăcut, dar ceea ce scrisese nu mi-a plăcut. Unii îmi scria *Tatăl nostru*, sau *Crezul* pare că eu aș fi fost popă. Alții îmi scriau la jelbi cu genuchi plecate și cu lacrimi fierbinți, de cît p-aci era să mă opărească. Iară alții mîzgăleau hîrtia cu niște zapise și cu niște fleacuri de parcă le vîndusem vrodată brînză, și d-aia le-am dat tutulor răvaș de drum. Tu

40 însă n-ai scris așa frumos cum unii din logofeți scrisese; dară n-ai ieșit din cuvîntul meu. Și să știi, tot așa să umbli cît vei fi la mine, c-apoi te așteaptă falanga.

BOBÎRNACUL NEAMȚULUI

Un român și un neamț se pun la vorbă. Românul cu înfățișarea lui sinceră și cu grai glumeț; neamțul cu figura serioasă, cu aerul său de a ști tot. Erau cunoscuți
5 vechi.

Și, povestea ăluia, vorba, vorbă aduce; din una din alta, se întinseră și ajunseră la dialogul următor:

— Știi dumneata, zise neamțul, de ce perii de pe cap albesc mai-nainte decît cei din barbă?

10 — De, știi și eu? răspunse românul. Dacă știi dumneata, spune-mi și mie.

— O halbă de bere vei avea, dacă vei putea să-mi spui.

— Iaca ce crez eu în privința aceasta, dacă mă apuci să-ți spui, zise românul: omul cînd se naște, are peri pe cap;
15 prin urmare aceștia sunt cu optsprezece pînă la douăzeci de ani mai bătrîni decît cei din barbă; părul pe barbă cam pe la acest timp se arată și atunci abia ca niște tulei. Nu este așa, neamțule?

— Ba așa, române. Acum spune-mi dacă poți, pentru
20 ce la unii oameni albesc perii din barbă înaintea celor de pe cap?

— Asta spune-o d-ta, zise românul neamțului, și vei avea o litră de vin vechi de Drăgășani.

— Nu știu ce să-ți spui, răspunse neamțul.

25 — Nici eu nu știu; dară stai, iată ce crez eu și pentru aceasta, adăogă românul: perii din barbă se albesc înaintea celor de pe cap numai la acei oameni, cari în toată viața lor trăiesc în condiție de soldați. Ei, fiind siliți a purta

capul tot acoperit, încit și cînd salută nu-și iau căciula de pe cap, barba lor îndură toate maltratările timpului și o sumă de neajunsuri. O altă seamă de bărbați, cărora le albește părul din barbă înaintea celui de pe cap, sunt aceia pe cari îi cîrmuiesc nevestele lor. Punga casei este pe miinile femeilor. Ele le iau socoteala pînă-ntr-o para de ceea ce cîștigă cu munca lor. Ei n-au altă voință decît a muierilor lor; cum le cîntă ele așa joc ei. Pe acești bărbați mai adesea îi îmbrobodesc femeile lor. Nu este așa, neamțule?

— Ba cam așa, răspunse neamțul, oftînd.

40 — Stai acum să-ți dau un bobîrnac, zise românul neamțului, și beați berea; eu însă îmi voi bea vinișorul meu de Drăgășani, ca să nu mai stric orzul pe giște.

GARD PESTE MORT

Dar ce ai pățit mă, danciule, de viiașa tărăbăcit? ziseră lăieșii, către unul dintr-ai lor ce se întorcea la șatră.

5 — Ce ați zis voi, tărăbăcit? Apoi degeaba, că nu știți nimic, răspunse dănciucul. Am făcut o mare izbîndă.

— Spune și nouă! Spune și nouă! Mîncăți-aș iaca ce.

— Ei bine, ascultați, dacă voiți a ști.

— Ascultăm, ascultăm, numai să ne aprindem ciubeicile, răspunseră toți deodată.

10 Un cerc mare și neregulat se formă împrejurul danciului, care începu să povestească cele următoare:

— Am fost, mă, la a vie din deal a românului, ca să iau struguri. După ce am intrat în vie, cam pe furiș, am început să mănînc la foi de viță cu gînd ca să adaog la aceea ce aș
15 fi voit să iau cu mine, și aceea ce aș fi putut mînca. Cînd, hoțul de păgubaș mă văzu. Și unde luă:

O furcă de paie

Ca să mă spaie;

iar eu o întorsei la șiretlic, și unde:

20

Îmi luai un arac de vie

Ca să se spaie să nu vie.

Aș! Cum de să nu vie românul dracului la munca lui.

Mă ajunsese, mă, și cînd dădu o dată mă duru de două ori. Cînd eu, tot el; cînd și eu, iarăși el, pînă ce mă aruncă

25 gard peste mort.

A treia zi, unde mă deșteptai și eu din înfierbințeală, luai o piatră mare și o aruncai spre vale la ei. Îndată se tulbură apa și începu să miroasă a om mort.

30 Văzînd primejdia, o luai la sănătoasa și într-un suflet ajunsei aici.

— Bravo, danciule! strigă tot sălașul. Să ne trăiască danciul!

— Să-l mănînce mă-sa de voinic, zise o bahniță bătrînă.

SĂRACILOR MÎNI MULTE!

Isprăvnicelul unei moșii căpătase de la stăpî-
nă-său, pentru slujbele sale cele credincioase, un petic de
loc ca să-l lucreze pe seama sa. El, din firea lui fiind zgircit,
5 nu-i venea a scoate să plătească oamenilor pe care voia a-i
pune să-i muncească. Ce să facă, se gîndea el, ca și locșorul
lui să fie muncit și bani să nu dea și nici el să nu se oste-
nească cu munca?

Se duse pe la săteni și le dete de știre că-n ziua de săr-
10 bătoare cea mai apropiată să știe că au să se adune să-i
facă o clacă, muncindu-i cu mic cu mare locșorul lui, ceea
ce se și făcu.

Se știe că la clacă bani nu se dă, ci numai de mîncare
și de băutură.

15 Creștea inima într-însul cînd se uita isprăvnicelul cum
mergea de repede lucrul.

Pluguri, rarețe, brăzda pămîntul, parcă n-ar fi fost
zdravăn. Îi rîdea mustața, cînd vedea sumedenia de lume,
ca albinele, cum mergea în sus și în jos, și se întorcea care
20 de care să facă treabă mai bună și mai iute. Cînd băgă de
seamă, cam pe la nămiazi, că locușorul lui este arat și
aproape de a fi și semănat, sări în sus de bucurie și strigă:
— Săracilor mîni multe!

Sătenii văzînd că se apropie de a sfîrși munca, nu lăsară
25 de nămiezi, ci se puseră cu inimă și dară un prefai bun
lucrului ce mai rămăsese. Astfel ei sfîrșiră înainte de cum
făcuseră socoteala. Ce nu se face cînd lucrează omul cu
voie bună, cu cîntece, și cu glume!

Acum trebuia să le puie masa.

30 Ispravnicul tăiașe un noaten și îl pusese la foc. Ce să fie un noaten la atîta leaotă de lume? Nu le ajungea nici pe o măsea să puie.

Daca văzu isprăvnicelul puse de tăie un grăsun (porc de un an). Într-o clipă îi smulseră coama, îl pîrliră, îl fripseră și-l mincară. Le mai aduse nițică pastramă, brînză, ouă, ce se mai găsi prin bordeiul lui.

Pe cînd mincau oamenii și rîdeau și povesteau fel de fel de glume și ghicitori, isprăvnicelul se uita cu jînd cum i se duce atîtea lucruri de mîncare pe giturile muncitorilor.

40 El credea că claca este păpușe, dară văzu acum că nu încape pe ușa. Cînd auzi că oamenii mai cer de mîncare, el o rupse d-a fuga și strigă:

— Dracu să vă ia de guri multe!

MUIEREA FĂȚARNICĂ

Iencușor și Mitică era doi copii cari se iubea ca niște frați. Vecini fiind, ei crescuseră împreună, se juca-
seră, merseseră la școală. În toată copilăria lor, ei fuseseră
5 nedespărțiți.

Pe Iancu îl trimise tată-său, după ce se mai mări, la un frate al său, negustor mare, în alt oraș depărtat. Gîndul lui era de a face din Iancu un negustor de frunte și procopsit.

10 Iancu se supuse voinței părintești, fără să cirtească. El trăia bine la unchiu-său. Cu toate astea, Mitică era nelipsit din amintirea sa.

Mitică, rămas acasă, crescă, învăță și el un meșteșug, se făcu flăcău, se însură, deschise prăvălie și trăia bine
15 cu nevestica lui. Trebile îi mergeau minunat.

Trecuse vro cincisprezece ani de cînd nu se mai văzuse acești prieteni.

Într-o zi, Mitică se pomenește că vine la el un flăcău cu mustața răsucită știi, colea, chipos; și se vedea el după
20 față a fi chiabur.

— Bună ziua, frate Mitică.

— M'l'tum' 'tale, frate Iencușor. Dar grozav te-ai schimbat!

— Dar tu? Daca nu mi te arăta tata, nu te-aș mai fi
25 cunoscut.

Iancu se întorsese acasă. Cea întii grije a lui fuse să cerceteze de prietenul său Mitică.

Acesta nu știa ce să mai facă de bucurie că-și mai văzu prietenul. Il pofti la prinz la dînsul.

80 Mai-nainte însă de a se pune la masă, îl înfățișe nevastei și îi spuse că era cel mai bun prieten al său de copilărie.

După masă se puseră la taifas. Spuse Iancu tot ce i s-a întîmplat de la plecarea lui.

85 Spuse și Mitică toate necazurile cu ucenicia, cu una, cu alta, pînă ce se văzu cu alba în căpistere.

— Acum, zise el, mărire ție, Doamne, trăiește în largul meu. Meseria îmi merge bine. Am o nevastă care mă iubește de nu știe cum să-mi treacă pe dinainte. Sunt fericit. Este o evlavioasă de n-are căpătîi.

40 — Cui te-ai încredințat tu despre aceasta? îl întrebă Iancu.

— Cum să mă încredințez? Iacă văz că mă iubește și nu iese din porunca mea.

45 — Bagă de seamă frățioare, să nu-ți puie femeia coarne. — Ia fugi încolo, Iencușor, nu mai sta de vorbi astfel. Ca femeia mea nici la mănăstire nu găsești. Cînd mă culc, o las citînd. Cînd mă scol dimineața, o găsece iarăși citînd...

— Și totuși, îl întrerupse Iancu, dă-mi voie să-ți spui în cuget curat că muieroa ta nu e cinstită.

50 — Ce tot stai de grăiești astfel de vorbe, Iancule? Pentru asta ai venit pe la noi, să bagi zîzanie în casa noastră?

65 — N-am nici un interes la asta, frate Mitică. Văz că ai început să te necăjești. Linștește-te, cugetă și fă cercare. Atîta evlavie ce arăți tu că are ea, nu e lucru curat. Ascultă ce-ți spui eu.

Pasămite Iancu, mai frecat cu lumea, mai umblat, văzuse și auzise mai multe.

Se despărțiră. Mitică rămase cu cuiul la inimă.

60 Chiar în seara aceea se hotări să-și pîndească nevasta. Cînd să se culce, el zise:

— Ia mai lasă, nevastă, a pirdalnică de carte și aide să ne culcăm, că mi-e somn.

65 — Dec! dară ce te găsi astăzi? răspunse ea. Culcă-mi-te dumneata, că iacă mai am puțintel să-mi sfîrșesc rugăciunea, și mă culc și eu.

Mitică se făcu că adoarme, și începu a și sforăi.

Femeia lui, cum îl văzu că doarme, trînti cartea la o parte și zise:

70 — Dormi bumben acolo.

Aruncă o rochie pe dînsa și ieși; deschise și porțița binișor și plecă.

75 Mitică se scoală și el, iese după dînsa și pune cuiul la porțiță. Apoi se întoarce în casă și se culcă. Dară unde putea dormi?

Toemai cam despre ziuă, auzi bătînd încet la poartă.

Pasămite femeia lui venise. Și dacă văzu poarta închisă, zise în sine: „Stăi măi, tu, bărbate, ai vrut tu să mi-o faci; dară am să ți-o fac eu ție“.

80 Mitică iese în ușe și întreabă:

— Cine e acolo?

— Eu, bărbățele, răspuse femeia, fă bine de deschide.

— Dar cine ești dumneata?

85 — Ce, nu mă cunști? Iaca eu, Păunica, nevastica dumitale.

— Du-te d-acolo și nu mai trîncăni; nevasta mea nu umblă noaptea la vremea asta pe drumuri.

— Deschide, zicu-ți, că mă arunc în puț.

La poarta lor era un puț.

90 Mitică nu mai răspuse nimic.

Păunica luă un bolovan de piatră și, bildibic! îl aruncă în puț.

Cum auzi Mitică asta, zise în sine: „Să vezi dumneata că nebuna dracului s-a aruncat în puț“.

95 Ieși din casă cum se afla și se duse să vadă ce s-a întimplat.

Unde? că ea, după ce a aruncat bolovanul în puț, s-a lipit cu ulucele, lingă poartă, și aștepta acolo, fără să răsuflă măcar.

100 Cum ieși Mitică din curte, se duse drept la puț să se uite. Ea, zdup! în curte, încuie porțița și-l lăsă pe dinafară.

Se rugă bietul Mitică să-i deschiză.

De loc.

105 Îi făgădui ca să nu-i mai zică nimic despre întimplarea din noaptea aceea.

Cine se uita la el?

O amărîntă că-i va face cutare și cutare lucru.

Dar ea îi răspuse, ca cum nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i mirosea:

110 — Du-te, du-te, omule, d-acolo la bordeiul tău. Nu mai colinda noaptea prin sat, ca un dezmetic, după potcoave de cai morți. Ce îmblî tu nu se mîncă.

Daca văzu așa, Mitică se hotări a sta pe o laviță ce era
lingă portiță pină la ziuă.

115 Trecind streaja p-acolo și văzindu-l numai în cămașe
și în izmene, nu-i mai căută de ce-i e cojocul și îl luă de-
lă băgă la odubeală.

Tocmai în noaptea aceea se spărsese o zărăfie.

120 A doua zi, dregătorul, nici una, nici alta, cășună pe
dînsul și-i zise:

— Tu, tilharule, ai călcat astă-noapte zarafia. Te
vezi după îmbrăcăminte că ești un haidamac.

125 Bietul Mitică, ce să zică? Deși se știa nevinovat, dară
în halul în care se găsea n-avea cuvinte cu care să se îndrep-
teze. Apoi, luîndu-și inima în dinți, răspunse:

— Adevărat, domnule dregător, eu am spart.

— Unde-ți sunt tovarășii?

130 — Nu știu de căpătiul lor, căci m-au lăsat precum
mă vezi, ș-a fugit. Mă leg însă că vi-i dau în mîină. Pentru
aceasta îmi trebuie un răgaz de cîteva zile, pină să-i caut.

Ceru doi slujitori de la dregător care să meargă cu
dînsul să-i caute.

Îi dote.

135 A doua zi era o sârbătoare mare. Mitică se duse cu slu-
jitorii stăpînirii îmbrăcați liptil pe la mai multe biseric
și băga de seamă la toți cîți venea.

140 Într-una din bisericile cele mai mari văzu pe un om
oă intră. Unde ceilalți aducea cîte o lumînărică, el aduse
o făclie. Unde ceilalți făcea cîte două-trei cruci și se așeza
la locul lor, el făcea niște mătănii cu coadă pe la toate
icoanele, de credeai că este sîntul Martin care a făcut minu-
nea că, mîncînd un coș cu melci, coșul rămase tot plin.

— Țsta este, zise slujitorilor, puneți mîina pe dînsul.

145 Slujitorii deocamdată nu cutezară, văzînd atîta evlavie
la el; dară n-avură ce face, îl inhățară și-l duse la tumurluc.

Cînd îl scoase la înfățișare, îi zise dregătorul:

— Tu, împreună cu ăsta, arătînd la Mitică, ați călcat
zarafia cutare. Unde sunt banii? Tilharule!

150 Acesta făcu niște ochi cît toate zilele de mari și o strim-
bătură de mirare, de nu știa dregătorul ce însemnează
aceea. Apoi răspunse:

— Daca este să spui adevărul, apoi eu sunt care am
furat banii. Dară un lucru este de care nu mă pot domiri.

— Care? îl întrebă dregătorul.

- 155 — De unde și pînă unde știe omul ăsta de călcarea ce am făcut-o eu singur?
— Apoi îți este tovarăș. Amîndoi ați săvîrșit tîlhăria.
El a spus.
- 160 — Poate să spuie el mult și bine. Dar eu de-l voi mai vedea încă o dată, se face de două ori. Singur-singurel am fost.
— Auzi, mă? zise lui Mitică dregătorul.
— Are dreptate, răspunse Mitică.
— Cum l-ai cunoscut, dară?
- 165 — Iacă, iacă, iacă, ce mi s-a întimplat cu nevasta, mai zise Mitică; și de la dînsa am zis că toți cei evlavioși afară din cale nu sunt oameni cinstiți. Pe omul acesta, uite, uite, uite, ce l-am văzut făcînd în biserică, și, dîndu-mi cu socoteala că este un tîlhar, văz că n-am greșit.
- 170 Pe tîlhar îl trimise la ocnă, iară pe Mitică acasă la el.
Cum se văzu scăpat de nevoie, Mitică urcă Dealul Mitropoliei. Mulțumi apoi prietenului său că i-a deschis ochii.

VORBELE BĂTRINEȘTI SUNT PIETRE NESTIMATE

Badea era un băiat de treabă. El își vedea de
munca timpului, își îngrijea vitele și ducea sarcina casei tă-
5 tării-său, mai bine decât mulți oameni maturi. La dînsul
toate era jucărie. Lucrurile cele mai grele pe care ceilalți
le făcea cu mare anevoiță, la el era floare la ureche. Era
înimos și cu voie-bună, nevoie mare. Numai după umblet,
10 îl cunoștea sătenii. Avea un mers mîndru și el totdeauna
cînta. Niciodată nu-l vedeai trist. Apoi unde punea el
mîna, punea și Dumnezeu mila. Era blînd, supus la cei
bătrîni și ascultător, încît tuturilor le era drag să se uite
la dînsul. Fetele însă se băteau după dînsul. Lui nu-i plăcea
flecăriile și vorba lui era vorbă de om în toată firea.

15 Cînd trecea cite un bătrîn pe dinaintea casei lor, el se
scula în picioare și apuca înainte de-i da bună ziua.

Toate bune. Un lucru însă nu-l domirea pe el. De ce
cînd trecea el pe la alde moș Panciu, și-i dă bună ziua,
acesta îi răspunde: „Mulțumim dumitale, *împărate*“.

20 De una, așa era, cum zicea moș Panciu. Lui nu numai că-i
plăcea să-l vadă, dar i se scurgea ochii după dînsul, cînd
trecea pe acolo. Și avea la ce se uita moș Panciu: Badea
umbla cu o căciuliță de hîrșie bună, pusă într-o parte ca
un militar d-ăia vitejii, purta niște ițari albi, în picioare
25 opinci cu nojițele legate de picior, de socoteai că sunt tur-
nate acolo; o cămașe pe dînsul de borangie cu mînicile
largi, de s-o spargi cu limba, și pe d-asupra cu țundra prinsă

de git cu încheietori și lăsată cam pe un umăr, pare-ar fi fost un fecior de domn, nu altceva.

30 N-avem nevoie a mai spune că era nalt ca un brăduleț, mustăcioara trasă, știi colea, ochii lui mîncau foc, și cu chica lăsată pe spate.

Îi plăcea lui moș Panciu să se uite la dinsul, vezi bine, căci și el fusese un pui de românaș.

35 În tinerețile lui, sărbătoarea da raita prin șapte sate, și cite alea toate nu făcea el!

Cum, cum, Badea nu putea să-și dea seama de felul cum îi mulțumea moș Panciu cînd îi da bună dimineața, ori bună seara.

40 Trecu ce trecu și Badea se însură. După aceasta mai trecură la mijloc vro cîteva luni și el nu mai întilnise pe moș Panciu. În cele din urmă, aducîndu-și aminte de el, Badea zise în sineși: „O să-mi fac treabă să trec pe la nea Panciu, că nu l-am văzut de mult“.

45 Ceea ce zise și făcu: trecu pe la casa Panciului și iacă că el tocmai sta dinaintea ogradei.

— Bună dimineața, nea Panciule. Ce mai faci? Ești sănătos? zise Badea.

— Mulțumim dumitale, om în rîndul oamenilor. Iacă

50 și eu p-aci cu bătrînețele. Ce să facem?

De unde pînă aci îl făcuse tot împărat, acum îl face om în rîndul oamenilor. La aceasta nu se aștepta Badea. Ba că o fi una, ba că o fi alta. Aș, nu putea el ghici ascunsul vorbelor bătrînului. Se mai gîndi, se răzgîndi. Nimic.

55 Îi rămase în minte aste vorbe. El însă își căută de ale lui ca și pînă acum. Dar fiindcă vorba ăluia: om în lume n-a stătut a fi fericit cu desăvîrșire, Badea dete peste o muiere a dracului: leneșă, puturoasă și guralivă. De cum se făcea ziuă, o lua papuc la drum pîn sat. Nici tu casă, 60 nici tu masă, nici tu de unele. La ea nu se știa de nimic.

Bietul Badea la început îi spuse cu binele ce avea să facă. Aș, unde să-l asculte. Ea se lua la colț cu dinsul. Îi zise și mai cu răul. De loc. Îi zise apoi și în adunarea bătrînilor. Ea se făcu și mai arțăgoasă. Se căia bietul Badea

65 că-și închisese lumea cu dînsa.

Dacă văzu că nu e chip de îndreptare, urcă Dealul Mitropoliei și se despărți de nevastă.

Ei! mult după astă întîmplare, nu știu cum se făcu, nu

70 știu cum se drese, că Badea trecu iară pe la moș Panciu și, văzindu-l, îi zise:

— Bună ziua, nea Panciule. În cît ai mai lăsat-o?

— Mulțumim dumitale, *om ca neoamenii*. Iaca fac și eu umbră pămîntului, pînă într-o zi...

75 Badea al nostru puse ochii în jos, plecă cu coada între picioare și tocmai acum începu a veni și el d-acasă.

Se mulțami în cele din urmă, ferindu-se să nu încalece și pe calul altuia.

VULPEA FIROSCOASĂ

Într-o vie paragină își făcuse culcușul o vulpe. Acolo fătase și crescuse mai multe rînduri de pui. Stăpînul viei era un pierde-vară, care aștepta să-i dea cineva
5 mură în gură. În toate verile croia la planuri cum să-și lucreze via, dară nu punea mîna să facă nimic. Via din ce în ce se părăginea.

Cei din urmă pui ai vulpei se făcuse cățelandri. Incepueră și ei a sări din cuib. Într-una din zile, unul din
10 puii de vulpe zise mamei lor:

— Mamă, nu e bine de noi.

— Dară de ce, mă? întrebă mumă-sa.

— Am auzit azi pe stăpînul viei, răspunse cățelandrul de vulpe, zicînd: „Mă, da' ce mare a crescut bălăriile
15 astea. Săptămîna viitoare am să pui s-o sape.“

— Tăceți din gură și cățați-vă de treabă, le zise vulpea bătrînă, cunosc eu cine este stăpînul viei.

Vara trecu și nici o postată de pămînt nu fu ridicată din vie.

20 În vara următoare cățelandrii își făcuseră și ei fiecare cite un culcuș.

Ieșind la vinătoare, fiecare încotro putea, auziră iarăși pe stăpînul viei, care venea din cîind în cîind să-și vază via, că are de gînd să și-o sape.

25 — Mamă, zise unul, după ce se adunară cu toții împregiurul bătrînei vulpi, am auzit azi pe stăpînul viei că are să puie să smulgă cu minele burianul din vie și să-i dea o săpătură țeapănă, căci prea s-a înțelenit pămîntul.

— Ia cătați-vă de treabă, vă spui eu, și n-ascultați la
30 fleoanca lui, zise bătrina.

Trecu și vara asta și nici un buruiian nu se clinti din
loc.

În cealaltă vară ce sosi, cățelandrii de vulpe se făcuse
vulpi cumsecade și fiecare din ei avea cățelandri.

35 Într-una din zile se adunaseră toți vulpoii și vulpile
cu cățelandrii lor la vulpea bătrână și-i spuseră:

— Mamă, am auzit azi pe stăpînul viei că de s-ar usca
mai bine burianul, căci are de gînd să dea pirjol viei la
toamnă, căci și așa nu-i aduce nici un folos, și apoi vrea

40 să limpezească locul.

— Ei, dragii mei, acum să vă luați ale trei fuioare
și să vă risipiți ca puii de potîrniche care încotro va vedea
cu ochii; căci nebunul este în stare să facă o așa becisnicie.

CRIVĂȚUL ȘI PETECUL DE COJOC

Într-o iarnă, crivățul se furlandisea și, umflindu-se în pene, zicea:

— Vu, vu, vu! Păziți-vă, că vă ingheț.

5 Un petec de cojoc, aruncat pe un gunoi, ridicind capul, întrebă:

— Ce zici?! Ce zici?!

— Taci din gură acolo! Cine vorbește cu tine? îi răspunse crivățul, și-și căță de treabă.

MINUNEA RESTEULUI

Soarele deduse în asfințit, cînd un călător ajunsese într-un sat sărăcăcios; și casă-și urmeze călătoria, era peste putință, de teamă a nu innopta pe cîmp sau
5 în vreo pădure; se otări dară a minea noaptea aci și pentru aceasta trase la casa unui țăran.

— Bun găsit, vericule.

— Bun venit, jupine.

După ce sătcanul îl priimi să mie la dînsul, omul
10 începu să se îngrijească oarecum de cină. Merindele le sfîrșise după drum; prin urmare trebui să ceară a cumpăra de la gazdă. Dară care fu mirarea lui cînd i se spuse că nu va putea găsi nici de unele, fiindcă erau prea săraci. S-ar fi lipsit el de cină; dară burta îi aducea aminte că de
15 pe la nămiezi nu priimise nici o hrană.

Se văzu dară nevoit a alerga la mijloace piezișe, și începu:

— Ziseși, neiculiță, că n-aveți nici de unele?

— Așa, jupine.

20 — Bine. Adu resteul încoa, că-mi fac eu de mîncare, acum.

Țăranul, curios, voind să vadă ce mîncare are să fie aceea din resteu, se grăbi a i-l aduce.

25 Pînă atunci, călătorul adunase niște rascote, surcele și așchii de lemne ce putu afla prin bătătură și ațîțase un focșor bunicel, puind și crăcanele. Țăranul sta și se uita, și din ce în ce nerăbdarea lui creștea.

Ceru dară călătorul o căldare cu apă și sare și o atîrnă de crăcani. Mai ceru și o tigăiță, și o așeză și pe dînsa pe

30 foc. Apoi întorcându-se către țăran și țărăncă, care căscase gura la dînsul, zise:

— Ia vedeți, mă rog, vrun pumn de mălai, așa, ceva, n-aveți? Că am să vă fac să vă cruciți.

Țărăncă alergă, scutură desăgii și aduse malai; după
35 ce-l puse în căldare, călătorul mai adăogă:

— Ia mai vedeți, așa mă rog, nițel unt, cam așa, știi, întorcînd din mină, fie oricum va fi.

Țăranul, din ce în ce mai curios, făcu semn femeii să caute și, după ce odorogi pîn toate ulcelele, aduse și unt.

40 Pus și acesta în tigăiță, călătorul zise iarăși:

— Ia cătați acum doar de-ți da peste vro două-trei cuibare de ouă, c-am să fac ceva să se ducă pomina.

Femeia sări și, scotocînd prin cotețe și prin cuiburi, aduse patru ouă. Cum le văzu, călătorul zise:

45 — Așezați-vă acum, să vedeți minunea.

Ei zgîră ochii mari, iară el mestecă mămăliga, făcu jumări și începu să mănînce.

— Da' bine, jupîne, așa știam să facem și noi, zise țăranul, care înțelese că fu amăgit; unde e minunea res-
teului?

50 — Uite-o, răspunse călătorul, scoțînd un sfaț și pîindu-i-l în mină.

BUCATELE AFUMATE

După ce călcase focul văduviei pe un biet om, norocul îl ajută să dea peste o femeie de treabă și bună. Se căsători omul de a doua oară. El era mulțumit.

- 5 De unde casa lui era risipită, văzu că începe a se aduna, bilșugul intră pe ușă, iar nevoia ieși pe fereastră. Muierea îl căuta și îl îngrijea ca pe un copilăș. Vezi că îi era drag. Și el își iubea muierea, fiindcă vedea hărnicia ei. Pentru aceasta, nici el nu voia să rămâie pe jos.
- 10 Cu toate astea, de cite ori ședea la masă, el nu se putea opri de a ofta. Muierea se topea de mihnire cînd îl tot vedea că oftează. Ea se silea să-i facă toate bune și nici nu-i trecea pe dinainte ca să nu-l supere întru ceva. Bucatele le făcea însuși cu mîna ei și le gătea bine, numai
- 15 și numai ca să-i placă. El ofta mereu. Azi așa, mîine așa, pînă ce într-o zi femeia, luîndu-și inima în dinți, îi zise:
— Bărbate, ce vierme te roade la inimă de tot oftezi? Dacă vezi ceva în casă ce nu-ți place, spune-mi. Eu mă silesc din toate puterile mele să fac cum e bine. Dacă
- 20 vreun lucru nu este făcut după pofta inimii tale, învață-mă cum să fac altfel.
— Nevastă, răspunse el, n-am să mă plîng de tine nici cît negru sub unghie. Eu văz că tu te frămînți cu firea și faci totul cum să fie bine. Tu deretici, scuturi și gătești
- 25 bucatele cu însuți mîna ta. Toate lucruloarele își au locul lor și fiecare este așezat așa, încît noaptea pe întuneric să poți să te duci să pui mîna pe ele. Cînd viu de la lucru, n-am să aștept și masa este pusă și bucatele gata. Nu știu

- 30 însă cum, nu știu de ce, dar bucatele n-au gust ca cele de la nevasta dintii. Nu te supăra pentru că ți-am spus; tu m-ai silit. Eu n-aș fi cutezat o dată cu capul să ți-o spui.
- Prea bine, bărbate, nu mă supăr de loc. Spune-mi numai, învață-mă cum făcea răposata nevastă-ta, ca să fac și eu ca dînsa.
- 35 — Nu știu, nevastă, ce să-ți spun, nu știu ce să te învăț. Atîta știu numai că gustul bucatelor ei era altfel.
- Femeia, biet, se puse cu mai mare rivnă să facă bucate care să placă bărbatului.
- El ofta mereu.
- 40 Cînd într-o zi, ea, după ce așează bucatele la foc, se dete după alte treburi ale casei și venind să mai vadă de bucate, ele se afumase. Se căinea biata mulere și se smulgea de mihnire de ți se rupea inima de mila ei, cum de i se afumase bucatele. Ea se gîndea cît de nemulțumit are
- 45 să fie bărbatul ei, cînd lui nu-i place bucatele cînd sunt făcute după tot șartul lor, dar încămite acum, cînd sunt afumate. S-ar fi apucat biata femeie să facă alte bucate, dar n-avea timp. Era tîrziu. Trebuia să vie de prînz bărbatul.
- 50 Puse masa și-l aștepta cu inima cît un purice, de teamă să nu-i facă imputări. Cînd îl văzu că vine, se făcu mititică și nu știa cum să umble mai cu binîșorul pe lîngă dînsul.
- Bărbatul, cum veni, se puse la masă.
- Femeia aștepta, cînd-cînd, să-i zică cine știe ce pentru
- 55 că bucatele nu sunt bune. În loc de acestea, bărbatul zise:
- Mulțumesc ție, Doamne, că ai luminat pe femeia mea să-mi gătească măcar o dată bucate care să-mi placă și mie.
- 60 Pasămite, nevasta dintii îi făcea tot bucate afumate.
- Astfel de bucate îți făcea nevasta dintii, bărbate? îi zise femeia. Mulțumesc și eu lui Dumnezeu că m-a făcut în cele din urmă să știu ce fel de bucate ai mîncat de la nevasta dintii.
- 65 Vezi că el se învățase cu bucate afumate și acum, biet, el credea că așa trebuia să fie.

DĂ-O ȘI TU, ÎNAINTE!

Răducu era om deștept și păcălici în toată puterea cuvintului. Un lucru îl cam strica. Îi plăcea pururea să-și spele gitul. Căci, zicea el, *mă tem să nu-mi*
5 *prinză gitul rugină.*

Pe la lăsături de sec și sărbători mari, săruta mai multe pahare pline cu *apă de sapă*. Dacă îl ținea cineva de rău pentru aceasta, el răspundea:

— Nu e vina mea. Fiecare păhăruț plin îmi face cu
10 ochiul și-mi trage cu mustața. Apoi eu nici în ruptul capului nu voi să le stric hatrul.

Citeodată se îmbrăca cu laibăr ovreiesc și mergea pe la prieteni pentru petrecere. Însuși cirmuitorul, cu toate că era un om posac, îi da cite un bacșiș de bun chef lui,
15 pentru glumele Răducului cele cu șic, când i se înfățișa într-aceste haine și îi vorbea ovreiește.

Răducu de meseria lui era dogar.

Odată cirmuitorul mergea pe jos prin cetate. Așa obișnuia el să facă când mergea în revizie. Ajungând la o
20 răspîntie, vede un cerc de oameni și pe cineva la mijloc care făcea gălăgie. Era meșterul Răducu, cam candriu și scoțindu-și focul nu știu pe cine.

Cirmuitorul se apropie. Cercul se sparge.

— Ce este asta, por'-de-ciine, îi zise cirmuitorul cam
25 răstit, de faci atita zarvă în mijlocul pieței și nu lași în pace pe oameni?

— Cucoane ... apoi ... iacă ... ei nu-mi dau pace.

— Du-te acasă de te culcă, și să nu te mai văz p-aici.
Auzitu-m-ai?

30 — Iaca na! Dară dacă nu mi-e somn? întrebă Răducu.
— Să-ți dau eu somn.

Și o dată cu vorba, cirmuitorul îi cirpește o palmă de parcă era venită de la Urlați.

35 Meșterul Răducu, fără să-și piarză cumpătul și fără să arate vreo supărare, se întoarce repede și, zărind lângă dînsul pe un dorobanț d-ai cirmuitorului, unde îi șterge și el ăluia o palmă d-alea sositele de la ciuperci. Și totodată îi zise cu singe rece și liniștit:

40 — Dă-o și tu înainte, căci este venită de la cuconul cirmuitor.

Acesta se umflă de ris, îl iertă de arest, dară îl trimise acasă cu un slujitor.

PASĂREA CU COADA LUNGĂ

A fost o dată un boier. El avea, cum avea boierii p-atunci, și țigani robi și scutelnici și toate bunurile. Dintre toți copiii de casă, copiii luați pe procopseală și dintre toți țiganii, Dinu țiganul îi căzuse tronc la inimă. Și avea dreptate boierul. Dinu era un flăcăiandru isteț, deștept, înfipt și spirt, nu glumă.

Boierul de multe ori se lua după gura lui și vedea că îi iese înde bine. Dinu era nedespărțit de lângă boier. Dinu în sus, Dinu în jos, Dinu în toate părțile. Ce zicea Dinu, nimeni nu putea să dezică.

Acest boier avea obicei, cînd spunea cîte ceva, de-și da drumul gurei, astfel încît nici el nu-și mai putea da seama de ceea ce spunea.

Și cum era și de îndrăzneț, Dinu zise odată boierului:

— Boierule, mă iartă, să nu-ți fie cu supărare, dară prea le spui și dumneata groase. Mi-e rușine mie de rușinea dumitale. Spune-le nițel mai cu moț, iar nu așa odoronc-tronc, ca din topor, dacă vei să te crează lumea.

— D-apoi nu știi tu, mă țigane, că cu o minciună boierească treci în țara ungurească?

— Ba știu. Dară cu una d-ale dumitale nu mergi nici la Colintina.

— Așa să fie, Dinule? Ei bine, iaca, tu cînd mă vei vedea că prea mă întinz, să mă tragi de mineca giubelei.

Nu trecu mult și boierul se afla la un ziafet cu mai mulți boieri.

După ce-și stropi nițel măseaua, boierul simți că-l mîncecă limba. Apoi din vorbă în vorbă, fiindcă vorba

30 vorbă aduce, el zise că are să spuie o istorie ce o văzuse cu însuși ochii săi.

Dinu, cum auzi, se făcu numai urechi și se hotări ca de astă dată să nu lase pe stăpînu-său a cădea în păcat.

Boierul începu:

35 — Cînd eram treti logofăt, boieri dumneavoastră, și mă duceam la un sat din partea cîmpului, am văzut într-o pădure o pasăre așa de frumoasă cum nu mai văzusem pînă atunci. Eu dau cu socoteala că va fi fost pasărea care ne spunea dascălul că se numește finix. Ea era cam ca păunul
40 nostru, și avea o coadă, minunat de frumoasă, și lungă, pe nemincinos, de trei stînjeni.

Dinu de la spate, fiindcă țiganul sta totdeauna la spatele boierului cînd ședea la masă, îl trase de mîneacă.

— Adică, zise boierul, poate că nu era de trei stînjeni;
45 dară doi stînjeni tot avea.

Dinu îl trase de mîneacă iară.

— Ce zic eu doi stînjeni? Însă dau cu socoteala că era de un stînjen, fără doar și poate.

De a treia oară Dinu trase pe boier de mîneacă.

50 Boierul unde se întoarse iute către Dinu și se răsti la dînsul, supărat foc, zicîndu-i:

— Du-te la dracu, măi țigane, ce, vei să-mi rămîie pasărea fără coadă?

ASTRONOMUL, DOCTORUL ȘI ȚĂRANUL

Doi prieteni de copilărie mersese pe la școli în străinătate și învățase cartea pînă la briu, adică se făcuse burduf de carte. După ce isprăviră de învățat, se întorcea
5 acasă cu gînd ca să procopsească pe toată lumea. Unul era cetitor de stele și altul doctor. Dar fiindcă erau cam jerpăliți, sfat făcură ei și se hotărîră să nu meargă d-a dreptul în mijlocul cetății, ci să înceapă a procopsi mai
10 întii pe mărginași, de la care să capete cite ceva cu care să se mai înțolească și ei. Așa hotărîră, așa și făcură.

Trase la casa unui mărginaș. Acolo găsiră numai pe femeia casei. Bărbatul era la cîmp să adune niște coceni de porumb pentru nutrețul vitelor. Ei cerură să-i găzduiască.
15 Între aceste, cum era și cam înde seară, iată că sosește și omul femeii de la cîmp. Îi spuse șiretenia. Omul priimi să-i găzduiască; și fiindcă auzise că sunt niște procopsiți, le așternu în casă tot ce avea mai bun pentru culcare; iar el se culcă pe prispă afară, înfășurat în gheba și în cojocul lui.

20 Pînă a nu se culca, femeia casei găti procopsiților niște jumări din citeva ouă, le dete nițel lapte și nițel untîșor, iar pentru bărbatu-său făcu o mămăligă d-alea înfricoșatele, și i-opuse dînainte cu un ceanac de fasole, fiindcă era în postul Crăciunului. Mîncă omul cu poftă, fiindcă era
25 flămînd și trase o donicioară de apă de-i trosnea urechile.

În vremea aceasta, procopsiții ieșiră pe afară. Astro-
nomul, uitîndu-se pe cer, zise:

— Ce frumoasă vreme a să avem miine.

30 Doctorul îl asculta cu ochii blejdiți; apoi zise și el:
— Vezi pe omul ăsta, pînă mîine nu va mai fi între
cei vii. Are să crape. Văzutu-l-ai tu ce a mîncat și cum a
mîncat?

Apoi intrară în casă ca să se culce.

Pînă a nu dormi ei, intră și țăranul și zise:

35 — Nevastă, ia ai să adunăm ale trîncănăi de pe afară,
să le dăm pe lingă casă, că mie mi se pare că la noapte a
să ningă.

Procopsiții, cînd auziră, se infundară de ris, însă tă-
cură.

40 Se culcară cu toții și adormiră. Peste noapte, cam pe
cînd încep a cînta cocoșii de ziuă, țăranul intră în casă
și scoală pe nevastă, să facă focul la sobă.

Doctorul zise tovarășului său:

45 — Acestea sunt semne că nu-i este bine. Aiurează deș-
tept. Mai așteaptă nițel și vei vedea că are să crape.

În vremea aceasta, țăranul ieși afară și se întoarse
cu o crosnă bună de lemne. Pînă să încarce brațul de
lemne, pînă să vie în casă, ninsoarea îl albise, căci nîngea
ca în mijlocul iernei.

50 Cînd îl văzură procopsiții plin de ninsoare o milciră.

Țăranul făcu focul și se puse să se încălzească; femeia
se sculase și luase furca. Ea lucra și el îi spunea la snoave
pe lingă foc. Nici că avea gînd să crape.

După ce se lumină de ziuă și văzură că afară neaua
55 este mare și țăranul cu voie-bună, procopsiții îl întrebă:

— Cum se poate, îi zise doctorul, de n-ai nici pe dracu,
după ce aseară ai mîncat un ceanac de fasole, o mămăligă
întregă și ai băut o doniță de apă?

— Iaca bine, răspunse țăranul, muncesc toată ziua, și
60 seara cînd viu flămînd, totdeauna mînc așa. M-am obici-
nuit cu felul ăsta de mîncare și mi-e bine, sunt sănătos,
mulțumesc lui Dumnezeu.

— Asta bine, îi zise astronomul; dar de unde ai știut
tu că a să ningă în astă noapte?

65 — Iacă, cînd mă întorceam de la cîmp, am văzut o
scroafă care aduna paie și le ducea la culcușul ei. Acesta
este cel mai nemincinos semn de ninsoare.

— Aide mă, încolo, zise astronomul către doctor și
atingîndu-l cu cotul, aici nu e treabă, că nu plătim nici

70 o ceapă degerată unde și porcii sunt astronomi.

DESCOPERIREA HOȚIEI CU PAIELE

În grădina boierului D... de la moșie lucrau ca la treizeci de țărani. Într-o zi cuconița boierului ieșise să se preumbe prin grădină. Dumneai era îmbrăcată țărănește. Avea niște fote lucrate numai cu mătase și cu fluturași de argint. Iia era de borangic subțire cum este casa de păiangen, și împodobită cu mătăsuri, fir și fluturași de aur; și niște conduri de pare că erau turnați pe piciorușul dumneai. Îi ședea de minune de bine cu

5
10

două coade lăsate pe spate și cu capul înfășurat într-o maramă albă ca zăpada. La git avea o salbă numai de bani vechi de aur.

Plimbindu-se pe ici, pe colea, nu băgă de seamă că pierduse salba, apoi se întoarse acasă. Pasămite salba nu era bine legată. Și dumneai, sărind ca o căprioară prin

15

ale stufiguri de flori și de verdeață, îi căzuse de la git fără să simtă. Cînd, bre! salba nu e. Sculă în picioare toată casa, puse pe foc toate slugile să-i scoată salba din pămînt din iarbă verde, că nu e de trai. Căutară în dreapta, căutară în

20

stînga, salba nu e!

Iar dacă veni boierul acasă și află, chemă pe toți țărani care lucrau în grădină. Îi întrebă. Dară ei luă toți pe nu știu în brațe, și căuta fiecare să se scape de năpaste.

25

Boierul făgădui nu știu cit celui ce-i va aduce salba, fiindcă, zicea boierul, cine a găsit-o, nu se cheamă hoție de o va înapoia. Cu una, cu alta nu o putu scoate la căpătîi. Atunci boierul hotărî să o întoarcă pe foaia cealaltă.

30 Chemă să vie a doua zi în casă la dînsul toți cei treizeci de țărani, chemă și pe preotul satului; pînă atunci luă treizeci de paie de grîu, le tăie pe toate după o măsură și le puse pe masă.

A doua zi se adunară toți cei chemați. Preotul se îmbracă în odăjdii și începu să citească rugăciunile obicinuite
35 la asemenea întîmplări, și după ce zise și *Evangelia*, căzu în genuchi și împreună cu dînsul toți cei adunați. Și, ridicînd glasul, zise, cu un grai limpede, ca să fie auzit și înțeles de toți, o rugăciune, fără să știe țărani că era scrisă de boier. Acea rugăciune cam așa glăsuia:

40 „Doamne, tu care toate le știi și carele toate le faci cu voința ta cea mare și puternică, ascultă rugăciunea nevrednicului robului tău și fă ca paiul ce va fi la nelegiuitul acela care a furat salba să crească pînă miine dimineată cel puțin de un lat de unghie. Făcînd tu această minune,
45 vor scăpa atîția oameni nevinovați de năpaste și minunea ce-i vei arăta va face pînă și pe cel mai nelegiuit să te slăvească în veci.“

Toți răspunseră: „Amin“.

După aceasta sculîndu-se boierul, de față cu toții, scrise
50 pe fiecare pai cite ceva și împărți cite unul la fiecare țaran.

— Miine de dimineată, zise boierul, să fiți iarăși cu toții aici, să vedeți minunea ce auzirați pe moș popa că va face Dumnezeu după rugăciunea sintției-sale cu hoțul.

Țăranii se duseră fiecare la ale sale. Hoțul însă stătu
55 de cugetă. Apoi, tremurînd de frică, deși era lepădat de lege, și crezînd că paiul o să crească, nu-l lăsă necuratul de inimă ca să dea salba, ci zise: „Popa a zis că paiul să crească cel puțin de un lat de unghie, eu o să tai din pai mai mult, doar n-o fi el al dracului să crească mai mult“.

60 Cum zise și făcu.

A doua zi se adunară țărani unul cite unul și aducîndu-și paiul ce priimiseră, îl da în mîna boierului. Boierul cum le vedea, le măsura și le punea grămadă la un loc.

Hoțul fu cel din urmă care veni. Cum îl văzu boierul, îi
65 ieși înainte. Își dete și el paiul. Boierul măsură din ochi paiul și, fără a-l mai pune la măsură, îl apucă de mîna și strigă:

— Țsta e hoțul! Puneți mîna pe el!

— Crucea lui de pai al dracului! De două lățimi de unghie l-am tăiat și tot a crescut?!

70 Nu crescuse paiul, dară boierul băgă de seamă că era mai scurt decît celelalte, cînd el știa că le tăiasă pe toate dopotrivă.

GRUIA

Într-un sat oarecare trăia un tinăr cam nătăflet, căruia toți îi zicea Gruia. Din Gruia nu-l mai scotea. El ajunsese de poveste din pricina stingăciei lui la vorbă și la lucru.

Într-una din zile, sfară se dete în tot satul că Gruia se însoară. Pasămite i se aprinsese și lui călcțiile de dor și se logodise cu o leică, muierușcă d-alea, care ziua fuge de bivoli iar noaptea îi apucă de coarne.

După ce făcură o nuntă de se duse vestea în sat, începură și ei a-și face rost casei. Abia trecu trei luni de la înșurătoare și bietul Gruia se pomeni că este tată.

Se gindi, se răzgindi, numără pe degete, făcu socoteala cu boabele și vedea bine că lui îi iese tocmai trei luni în cap de la înșurătoare. Nu se putea însă domiri cum de se face să aibă el un copil la trei luni de zile.

După ce-și botează odrasla și se făcu mă-sa mai bine, el îi zise într-o zi:

— Fă nevastă, dar tu la trei luni naști copilul?

— Vezi, mă bărbate, d-aia îți zice ție lumea Gruia. Păi bine, mă, fă socoteala: trei luni sunt de cînd m-ai luat tu pe mine, trei de cînd te-am luat eu pe tine, și trei de cînd ne-am luat amîndoi. Socotește pe degete de yezi cîte fac trei și cu trei și cu trei?

— Nouă, nevastă, bine zici tu. Ti! Îți mulțumesc că m-ai scos de la bănuială, că uite, se făcea lucru dracului.

PERECHEA NEMERITĂ

Doi creștini, întâlnindu-se, după ce se întrebară de ale sănătății, zise unul către celălalt:

— Știi că a să avem o nuntă în satul nostru?

5 — Așa să trăiești! și cine se însoară?

— Iaca, se însoară Nevoie, ia pe Minie și-i cunună Urgia lui Dumnezeu.

BĂRBATUL OBROCIT

— Fa nevastă, cam multe picioare sunt astă-seară în patul nostru. Număr și văz că sunt șase.

— Vino-ți în fire, bărbate, ia dă-te jos și numără.

5 — Ai dreptate, nevastă, dar nu știu de ce cînd mă sui în pat găsesc șase picioare în loc de patru.

— Bărbate, tu ești obrocit. Trebuie să-ți descînt.

Bărbatul priimi.

10 Descîntecul se făcu în următorul chip: puse în capul bărbatului o căldare mare, femeia cu două verge bate în căldare și, zgomotul ce face loviturile, scapă din băgarea de seamă a bărbatului, cum învăța femeia pe ibovnic de a se scula din pat, a trece în camera de alături, unde-i sunt hainele, și după ce se va îmbrăca să iasă prin ușa din fund,

15 să dea prin cotitura de lingă casă și se va afla în uliță.

După ce isprăvi de descîntat, bărbatul se suie în pat, lingă femeia sa.

— Bine ai zis tu, nevastă, că eram obrccit. Acum număr și nu găsesc decît patru picioare.

20 — Nu-ți spuneam eu, bărbate?

BĂRBATUL CU IABAȘAUA

Doi prieteni se întâlnesc; după ce-și dară bună
ziua:

5 — Ia spune-mi, nenișorule, zise unul din ei, cum o duci
tu cu femeia?

— Foarte bine, răspunse el; în ziua cununiei chiar,
cum am venit acasă, am luat un scaun, care mi se părea
că-mi stă în cale, și l-am trântit așa de tare, încît s-a făcut
10 pe lângă mine ca pe lângă o bubă coaptă. Eu, din parte-mi,
nu i-am zis pînă azi nici dă-te mai încolo.

— A mea m-a prostit de tot. N-am zi albă din pricina
ei. O să încerc să fac și eu ca tine.

15 După ce ajunse acasă, se face a fi supărat, și unde pune
mîna pe un scaun, care zicea că-i stă în cale și-l trîntește,
de nu se mai alege nimic de dînsul, apoi se răsti la femeia
sa, zicîndu-i că nu îngrijește să fie lucrurile puse la locul
lor.

20 — Tirziu te-ai deșteptat, bărbățele; acum ești cu ia-
bașaua de nas, îi răspunse femeia.

HAITA DE CÎINI

5 Toamna, pe o noapte cu cerul senin,
Un haitic de șarle droaie mi se țin
După o cățea,
Care, rea din fire, pe cine-ntilnea
Ca o-nfierbintată la toți miriia.

10 Locul era dosnic ș-un biet călător
C-un baston spre casă se-ntorcea de zor.
Cînd în față iată
Haita cea turbată.
Omu-ntoarce bățul și se pregătește
Ca să dea din față cît mai voinicește.

15 Fiindcă de la spate se afla ferit
De-un colț de zid.
Strigă, dă, se-ntoarce și se tot ferește,
Dar haita turbată mai rău se-ndirjește.

20 Din vecinătate, un zăvoi din lanț,
Mirosind a danț,
Dodată își smulge țărșul de care
Era legat bine și, în fuga mare,
Tîrîndu-și lanțul vine de-ntilnește
Haita lătrătoare și se dă orbește.

Călătorul nostru, știind din renume
Groaza ce zăvoiul răspindea în lume,
25 Pălise de frică: credea că-i pierdut
Și-ntr-un colț, de frică, rămăsese mut;
Cînd, zăvoiuul roată cu lanțul lovește
Pe cățeaua care rău chelălăiește
30 Și d-un picior șchioapă, și se depărtează.
Haita o urmează.
Și, de unde omul se credea perit,
Se văzu dodată deplin izbăvit.

Dator e oricine bine-a se lupta
Spre a înfrunța
35 Răul ce-ntîlnește. Ș-apoi, dacă vine
Un rău și mai mare, el să nu suspine,
Nici să nu se piarză, căci chiar răul, care
Îi stă mai în față, e a lui scăpare.

MUIEREA CE ASCULTĂ DE POVEȚELE BĂRBATULUI SĂU RĂPOSAT

- Două prietene stau de vorbă la o răspîntie:
- 5 — Așa este, lele, greu o duce muierea cînd lipsește
stilpul casei. Ce să facem, de, omenire suntem. Lasă
că ți-o trimite Dumnezeu mîngiere dintr-altă parte.
- Dumnezeu poate mult, leiculiță. Dară ce mai
om era răposatul! Pină i-a ieșit sufletelul m-a tot po-
vățuit ce să fac, cum să mă port. Alaltăieri i-am făcut
10 de nouă zile, și una din povețele lui am împlinit-o tocmai
pe tocmai. Am dat pentru sufletul lui o vacă și zece oi.
- Păcat că ți-a luat Dumnezeu un așa giuvaer de băr-
bat. Cum bag de seamă, nu era așa burdios ca alții.
- Să ferească Dumnezeu! Ce stai dumneata de vor-
15 bești? Să dai mult cu multul și nu mai găsești altul ca
dînsul, zise biata văduvă, și o podidiră lăcrămile. Acum
umblu să împlinesc încă una din povețele lui.
- Bine faci, lele. Și ca ce te-a mai povățuit să faci?
- Ieaca, leică, m-a povățuit ca numaidecît să mă
20 mărit, ca să scap de clevețele lumii și să nu văduvesc
îndelung; pentru aceasta, din averea noastră mi-a lăsat
cu limbă de moarte o altă vacă și zece oi ca zestre.
- Auzi, soro, omul lui Dumnezeu! D-apoi să-l ascuți,
leiculiță.
- 25 — Dară cum nu l-oi asculta, surioară, eu, care n-am
ieșit din cuvîntelul lui niciodată. Și mi-a mai zis că omul
pe care voi vrea să-l iau de bărbat să fie ca de cincizeci de
ani, căci atunci omul știe și la vale și la deal, este hîrșit

cu toate belelele și ticnit, duce hăul casei fără să cirtească.

30 Oi să mă silesc să-i fac și astă voie. Și dacă nu voi putea găsi tocmai, tocmai un om de cincizeci de ani, cum a lăsat el cu sufletul, tot nu voi văduvi mai mult, ci voi lua doi de cite douăzeci și cinci de ani și așa nu-i voi călca cuvântul.

35 — Așa să faci, leică.

O VORBĂ CARE DESLUȘEȘTE TOT

Un episcop odată plecase să cerceteze eparhia. Ajungînd la un sat, se supără foc cum de nu-i face priimirea ca la alte sate, trăgîndu-i din depărtare clopotele. După ce trase la gazdă, chemă pe preotul satului la dînsul.

— Părinte, îi zise episcopul cu grai cam aspru, în toate satele pînă aci m-a primit ca pe capul legei ce sunt. Numai satul sinției-tale se vede că și-a cam uitat datoriile către sînta noastră biserică; și pentru aceasta sinția-ta trebuie să fii de vină.

— Preasînta stăpîne, răspunse bietul preot, sunt o mie ș-o sută de cuvinte. Eu, biet, mi-am făcut datoria, mai cu prisos decît alții. Ați văzut bine că v-am ieșit înainte de v-am primit tocmai la marginea satului cu crucea, cu *Evangelia*, cu steagul și imbrăcat în sintele vestminte, în loc să vă aștept la ușa bisericii. Și cu atît mai mult s-a bucurat sufletul meu cînd am auzit că v-a dat Dumnezeu în gînd să vă mai aduceți aminte și de satul nostru, cu cît aveam mare trebuință de ființa de față a capului bisericii, spre a turna balsamul mîntuirii pe ranele noastre sufletești și a mă ajuta să dau afară din sat sărăcia ce s-a încuibat la noi.

— Din mia și din suta aia de cuvinte nu s-ar putea să-mi spui și mie cîteva? mai zise episcopul cu grai mai blajin.

— Mai întâi de toate, preasinte părinte, biserica din satul nostru n-are nici un clopot.

— Destul, destul, răspunse episcopul, ăst singur cuvânt
30 este de ajuns spre a-mi desluși totul.

În duminica următoare, sătenii cu mirare auziră două
clopote care îi chemau la rugăciune din turnul bisericii.
Cînd se adunară la biserică, preotul le ceta porunca episco-
pului prin care îndemna pe toți poporanii să-și dea copiii
35 la școala ce înființase preasînția sa cu ale sale cheltuieli.

PLANUL SÎNTULUI PETRU

Domnul nostru Isus Christos, în marea sa milostivire pentru neamul omenesc, merse odată în iad ca să corecteze pe păcătoșii ce se munceau acolo, și să vadă de nu este vreunul care să-și fi ispășit păcatele și să aibă parte de îndurarea sa cea mare, ca să-l ierte de osînda de veaci. Domnul Christos era cu Petru Apostolul.

După ce străbătui iadul și pieziș și curmeziș, Domnul Christos ieși afară. Petru se uitase acolo, privind la chinurile cele grozave ale păcătoșilor și nu băgă de seamă cînd ieși Domnul Christos.

Trezindu-se din uitucia lui, Petru se văzu singur singurel în mijlocul a milioane de draci, cari se uitau la dînsul cam chiorîș, și începură a-l lua fiori de pe la spate, și hiț în sus, hiț în jos, nu găsi ușa pe unde să iasă; căci se afla în adîncimile cele mai de jos ale iadului.

Ce să facă ca el să iasă de acolo? Să întrebe nu îi venea la socoteală, ca să nu pată vro alagea. Să stea acolo, nu prea îi da mina, să nu-i vie poftă diavolului să-l înhațe și pe dînsul. Ce să facă dară? O întoarce și el la șiretlic, și deci se prefăcu că ia măsură iadului cu o ață ce se afla la dînsul din întîmplare.

Începu dară a bate la țăruse și în lung și în larg cu niște bețe ce găsi p-acolo, și se făcu că tot socotește și tot înseamnă mereu.

Tartorul dracilor văzîndu-l trimise un scoician de drăcușor la dînsul ca să afle ce face. Acesta alergă într-un suflet și apropiindu-se, îl întrebă:

- Ce faci, aci, Petre?
30 — Ce să fac! Iacă iau măsură ca să clădesc o biserică.
— Aici biserică?!
— D-apoi, da.

Drăcușorul se repezi înapoi cu limba scoasă, de-i sfîrîiau călcîiele, și, gîfîind, spuse tartorului cele ce auzise.

- 35 Acesta trîmise îndată p-un alt drac mai în vîrstă ca să poftească pe sîntul Petru afară. El se arată sîntului:

— Petre, zise dracul, domnul meu te poftește să-ți iei ale trei fuioare și să te cari d-aci.

- 40 — Aceasta nu va fi, răspunse Petru, eu sunt adus aci ca să fac biserică și biserică voi face.

Auzind tartorul de unele ca acestea, făcu un semn, și toți dracii mari și mărunți, bătrîni și tineri s-adunară pe lîngă dînsul.

- 45 Nu știu ce le șopti la urechie, că unde mi se repeziră necurații, frunză și iarbă, asupra sîntului Petru, îl luară cu nepusă masă, îl duseră pe sus pînă la poarta iadului și-l îmbrînciră afară.

- 50 Sîntul se bucură, nu se bucură, cînd ieși iarăși la lumină; dar dracii știu că se bucurară cînd se văzură cortoroșiți de un mosafir ce le sta ca gunoiul în ochi, pentru care îl și scoaseră din iad ca pe o măsea stricată din gură.

ALEGEREA ȚIGANULUI DE DOMN

- O ceată de români venise la un țigan despre care auzise vorbindu-l de bine, și îi zise:
- 5 — Știi la ce am venit la tine, danciule?
— Știu, dacă mi-oți spune, romanico, mînca-v-aș.
— Uite, mă, vodă a murit. Noi am socotit să te alegem pe tino domn.
— Ia nu mai glumiți, oameni buni, dară eu nu știu ce treabă are vodă.
- 10 — Iacă, mai nimic. El face dreptate în țară, cum fac vătașii la tine în sălaș; ia birurile; dă boierii la oamenii cei ce slujesc țării cu credință și, cînd vrăjmașii se scoală asupra țării, merge cu oastea la război.
— D-apoi piine?
- 15 — Ei, iacă! Va fi cine să îngrijească și de piine. Vei pune pe un boier credincios și cu dor de inimă pentru țară să îngrijească de toate cele spre hrana și trebuința oastei, după cum îi vei porunci tu.
— Și cum se face războiul? mai întrebă țiganul.
- 20 — Uite, merge toată oastea înaintea vrăjmașului, cu vodă și cu toți boierii în frunte, și unde întâlnește pe dușman, îi freacă ridichea bine, îl dă pe foi și îl bate ca pe dînsul.
— D-apoi piine?
- 25 — Ei, da! și în urma oastei vine carăle cu piine și cu toate cele de lipsă oamenilor.
— Și eu după carăle cu piine, răspunse în cele din urmă țiganul.

MOȘ APEȘ

— Și cu norocire! Trai bun și viață lungă să vă dea Dumnezeu!

5 Cu aceste vorbe de heretisire întâmpină pe moș Apeș un prieten vechi al său.

— Să dea Dumnezeu la toată lumea, și mie păcătosului, răspunse moșul.

10 — Mi-a părut bine când am auzit că iar te-ai însurat, moș Apeș. Știu cât este de rău să fie cineva singur în casă, îi mai zise prietenul.

— Am fost nevoit, moșul tatei, să mai iau încă o dată jugul, răspunse Apeș, femeia este trebuincioasă la casa omului.

15 — De, asta așa este, deși însurătoarea are multe amaruri și multe găluști de înghițit. Dar de una nu mă domiresc eu.

— De care?

20 — Iacă: cum d-ta, om cu destulă doxă la cap, trecut și prin ciur și prin dîrmon, lovit cu capul și de pragul de sus și de cel de jos, și la vîrsta dumitale, cum d-ta, zic, te-ai lăsat să te muște șarpele de inimă și să faci greșeala d-a lua de muiere o fată mare?

— Ce era să fac, moșicule, dacă n-am găsit alta mai mică!

VARZA ROȘIE

— Cine era domnul acela care ieși pe ușa din fund, nevastă, cînd am intrat aci? întrebă un bărbat pe femeia lui.

5 — Ce om? bărbate, vino-ți în fire, îi răspunse femeia.

— Bro, nevastă, eu am văzut pe cineva ieșind d-aici pe ușa de din dos, cînd am intrat. Să-mi spui drept cine a fost, că, uite, se face lucrul dracului.

10 — Taci din gură, bărbate, să nu te auză cineva și să crează că așa este. Ce, umbli să ne faci casa de rușine? Cine dracul te-a mai obrocit pînă într-atît încît să visezi deștept? N-a avut să iasă nimeni de-aici; căci unde vine cineva pe la noi cînd lipsești tu de acasă?

15 Bărbatul, nemulțumit de răspunsurile femeii sale, iese pe din dos să vadă nu va putea da oare de urma celui care a fost în casa lui?

Căutînd în dreapta și în stînga, se pomeni, fără să știe cum, în curtea unei precupețe ce ședea alături și cu care nevastă-sa trăia în bună vecinătate.

20 — Bună ziua, lele Dragomiro.

— Mulțumim dumneavoastră, jupîn Dimcio; dară ce sunteți așa supărat?

— Pentru ce îmi ziseși *mulțumim dumneavoastră*, lele Dragomiro, deoarece sunt singur?

25 — Cum Dumnezeu? Așa să fie oare? Ei! vezi, acum nu mă mai mir de cele ce-mi spunea și bărbatu-meu, cînd am venit din piață. Eu am socotit că vrea să mă ia încolo, cînd mi-a spus că era singur. Și să vezi dumneata, acum

30 înțeleg eu șiretenia pricinei. Uite, jupîn Dimcio, am mâncat și eu din varza cea roșie, din care ai cumpărat și dumneata azi dimineață pentru salată; și nu știu ce naiba a avut, că, uite, cum am înghițit-o, am simțit că mi se împăiejeneză ochii și mi-a tulburat văzul. Îmi pare unul tot doi. Mă uit la dumneata și mi se pare că mai stă unul la spatele

35 dumitale.

— Ce spui, lele Dragomiro? apoi asta este un fel de obroceală.

— Cam așa, jupîn Dimcio; pîrdalnica aia de varză trebuie să fie pricina.

40 — Ei vezi? eram să fac un păcat. Cînd am venit azi acasă, după prînz, mai devreme, ce e drept, decît altă dată, și mie mi s-a părut a fi încă cineva pe lingă nevas-tă-mea și că a ieșit pe ușa de din dos.

45 — Vai de mine! Bine că te aduse Dumnezeu pe-aici, să afli de la mine istoria verzei. Și să știi că de se va în-tîmpla ceva în casa dumitale, ce-mi va da vro bănuială că jupîneasa șovăiește, ori îți calcă credința, eu voi fi cea dintîi care ți-o spune; căci mult bine văz eu din o așa casă. Dumneata ești bun; jupîneasa dumitale milostivă; și

50 ar fi păcat de Dumnezeu să vi se spargă casa din pricina mea, dacă nu ți-o spune ce voi vedea.

Jupîn Dimcio se liniște și se întoarce acasă cu cugetul împăcat.

NEAJUNSRILE SOCOTELII CU BOBII

Preotul Mușat, dintr-un sățucean, se dusesese la o moară, cu paracliserul, ca să macine cîtiva saci cu grîu și cu porumb. Și fiindcă nici în satul lor, nici în satele învecinate nu erau mori, preotul fusese nevoit să se ducă tocmai la al patrulea sat. Era în postul Paștelui.

Înjugă boii la car, puse grăunțele într-însulși hăis-cea, merse omul pre îndelete, și tocmai a doua zi seara ajunse la moară. Pînă să-i vie rîndul de măcinat, mai zăbovi vro două zile, căci era mare imbulzeală. Cînd să bage în coș, auzi trăgînd clopotele. Deodată îi sări inima.

Se duse iute și cercetă, apoi se întoarse repede și zise țircovnicului:

15 — Aide, dascăle, mai iute acasă, că ne-a apucat Paștele de pe urmă.

— Ce spui, părinte?

— Iată aci în sat a și sosit, și pînă în ziuă va ajunge și la noi; ce să ne facem?

— Să-l mai oprim nițel.

20 — Aș! nu se poate.

— Dar ce facem grăunțelor ce am adus să măcinăm? îl mai întrebă paracliserul.

— Că bine zici tu, dascăle. Rămii tu dară aci, grăbește de isprăvește mai curînd, și vezi de vino într-un suflet, 25 că eu mă duc să fac Învierea.

— Dar cum se făcu pozna, părinte, de te apucă Paștele așa fără veste?

— Dracul știe, răspuse preotul. Eu atît știu că postul
cel mare este de patruzeci și opt de zile. Atîtea și boabe
30 de porumb am pus în buzunar la lăsatul de sec. În fiecare
zi am scos cite unul și acum, cînd caut, văz că mai sunt
încă multe. Pesemne că s-a izmenit lumea.

Pasămite preotcasa băgase de seamă că soțul său purta
boabe de porumb în buzunar; bănuise că îi place a ronțai
35 în post, cînd și cînd, cite o boabă la lucru, și îi mai adăo-
gase o mină, înainte d-a pleca la moară. Sărmana, credea
că făcînd așa, umblă după gustul bărbatului.

Asta fusese ce zăpăcise pe bietul preot.

Ajungînd acasă, supărat și abia răsuflînd, începu a
40 trage ale clopote de credeai că o să le spargă. Oamenii se
mirară cum de, așa din chiar senin, îi cheamă popa la
biserica. Aflară că este sîntele Paști, după ce se adunară.
Săvirșînd slujba Învierii, se întoarse preotul acasă cătrănit
și copleșit de rușine. Aci găsi pe preoteasa supărată foc.

45 — Da, bine, părinte, ce mai fuse și asta? Ce fel de
Paști mai făcuși și sînția-ta, fără colaci, fără ouă roșii
și fără să ne dai de veste de mai înainte, ca să știm și noi
ce facem?

— Ia, fă și tu cum vei putea, răspuse preotul. Nu știu
50 cine dracul a gonit Paștele cu cîteva zile mai-nainte. Și
daca era să fie după boabele de porumb din buzunarul
meu, eram s-o ducem tot într-un post. Parcă tot fătau.
Noroc cu niște creștini ai lui Dumnezeu din satul unde am
fost la moară și de la cari am aflat că a sosit Paștele.

55 — Ce spui, părinte, de boabe și de fătat? Eu ți-am pus
o mină, sunt acum cîteva zile, socotînd că îți place să le
ronțai.

— Taci, preoteasă! Ptiu! Ucigă-te toaca, satano! Mă
speriasem că o să rămînem fără Paște.

PĂCĂLICIUL PĂCĂLIT

Un moșnean chiabur, plin de bucurie pentru că se întorsese fiu-său dinnăuntru, unde fusese să învețe carte înaltă, pofti pe vecinii săi, toți moșneni ca și dînsul, 5 într-o seară, ca să le înfățișeze copilul; iară acesta să-și arate procopseala. Ce e drept, băiatul învățase carte pînă din sus de brîu, și dascălii îl lăudau că este ascuțit la minte.

10 Între cei poftiți, se afla și o rugină de moșnean, păcălici, ce voia să riză de toată lumea cu apucături de propășire.

Pe cînd cei adunați ascultau cu nesați și erau mulțumiți de vorbele tînarului, iară acesta răspunzînd tutulor cu vorbe iscusite, tot din carte, păcăliciul zise:

15 — Domnule firoscoș, cum bag de seamă, dumneata ți-ai uitat și limba de cînd ai plecat din țară. Vezi ce va să zică procopseala dobîndită de la streini!

— Ba nicidecum, domnule, răspunse junele. Țiu la limba țării mele, cum Țiu la tatăl meu, care mi-a dat zîle. 20 Cînd eram în streinătate, o parte din zi o întrebuițam a citi și a scrie românește.

— Bine, dacă este așa, cum se zice la ceea care se află în pahar?

— Cum să se zică? Iacă apă.

25 — E, nu e ce-ți spui eu? Asta se cheamă *udeală*, băiete.

Toți cei de față se umflară de ris. Junele zîmbi și dînsul de milă.

- Mai apoi, voind păcăliciul să-și aprinză ciubucul, întreabă iarăși:
- 30 — Domnișorul, dară la asta ce se pune d-asupra ca să se aprinză ciubucul, cum se zice?
- Foc, cum vrei să-i zică? îi răspunse tînărul.
- Hei! Tot ce-ți spuneam eu că ai uitat românește. Asta se cheamă *mîngiere*. Cum te mai mîngie el iarna,
- 35 cînd stai în casă lîngă vatră, și afară e viscol și zloată? Dară la asta care se lingușește și se tot freacă de piciorul meu, cum îi zice pe românește?
- Dumneata, domnule, mă întrebi niște lucruri pe care ți le-ar putea spune și copiii. Și dacă răspunz la ceea
- 40 ce mă întrebi, o fac numai de bună-cuviință pentru adunare și de respect pentru perii dumitale cei albi. Asta, domnule, se cheamă pisică ori miță.
- Nu te supăra, domnule firoscoș, de întrebările mele. Lucrul este învederat. Ai uitat limba românească și ai
- 45 învățat pe cea păsărească. Iată, dobitocul ăsta își spune singur numele, pe cînd dumneata vorbești alandala. El se cheamă *hîriitoare*, n-auzi cum face hîr! hîr!
- Musafirii începură a se plictisi. Junele nu se tulbura, ci cugeta.
- 50 În cele de pe urmă, ruginitul bătrîn trase pe tînăr la o parte spre fereastră și, arătîndu-i aria din bătătura tată lui său, îl mai întrebă:
- Ei bine, dară aia de colo cum se cheamă?
- Se cheamă arie, domnule.
- 55 — Ba nu; aia se cheamă *procopseală*, domnișorul, căci de n-ar fi ea n-am avea ce mînca, nici cu ce să ne ducem înăuntru, pe la șocăți și pe la cine știe unde, ca să învățăm cite în lună și în soare, numai cum să ne procopsim-nu învățăm.
- 60 Adunarea începu a se sparge. Musafirii plecară.
- A doua zi, sărbătoare fiind, toți musafirii merseră să ia cafeaua, după ieșirea de la biserică, la domnul moșneanul cel ruginit, ca unul a cărui locuință era mai aproape de biserică.
- 65 Cu bătrînii, merse și tînărul.
- Casa acestui moșnean avea coprinsurile ce au toate casele de proprietari moșneni. Aria era în ogradă mai d-o parte. Pe cînd cei bătrîni stau la taifas, sorbind cafeaua și vorbind cite nagode toate, intră repede junele strigînd:

70 — Săriți toți cu totul! *Hiriitoarea* a luat *mîngîierea* în coadă și a dat fuga afară din casă. De nu veți ajunge mai curînd cu *udeala*, se duce dracului toată *procopseala*.

Ruginitul uitase de ceea ce flecărise seara trecută. Acum nu înțelegea nici el ce va să zică aceste vorbe înșirate. Dară după ce îi deschiseră capul cei adunați, priceau primejdia ce-l amerința. Alergă îndată cu toți argații și scăpă cu față curată.

80 Tinărul își izbîndise pentru înfruntările ce pățise de la dînsul. Pasămite el legase un cărbune aprins de coada pisicii și-i dase drumul în arie pe lingă care erau aduse mai multe clăi de grîu.

FACEREA MUIERII

Spun, măre, că D-zeu, după ce a urzit pământul cu
ariciul, avu poftă să facă și oameni.

El și-a împlinit pofta inimii tocmai pe tocmai.

- 5 Făcu pe om și se veseli o toană. Cățelul, cum este el
lingușitor, tot făția din coadă și se gudura pe lângă Dum-
nezeu; iară Dumnezeu îl luase în nume de bine și nu făcea
un pas, fără să nu fie și cățelul cu dinsul.

- 10 Voind să facă și pe muiere, ori că uitase cum făcuse pe
om, sau că de teamă că nu va mai nimeri să facă același
lucru a doua oară, precum îl făcuse întâi, stătu la chibzuri.

Se socoti ce se socoti și îndată adormi pe om. Pasămite
că plăsmuise el ceva nou în gând, și de unde să nu fie așa?
Scoase o coastă de la om ca să facă pe muiere și o puse jos

- 15 alături, pînă să inchiză rana ce făcuse bietului om.

Cățelul sta și el acolo și se uita la stăpînul său ce face.

- Pe cînd Dumnezeu se frămînta cu firea și se muncea a
vindeca rana omului, cățelul haț! ia coasta în gură și pe
ici și-e drumul! Vezi că p-atunci căteii se vede că nu erau
20 învățați a face slujil! Cînd băgă de seamă Dumnezeu,
coasta nu e. Se uită în sus, se uită în jos, și, ce să vezi
d-ta? Fugea cîinele, nene, de parcă-i dase cineva sub coadă
cu unt-de-neft.

Strigă Dumnezeu:

- 25 — Cuțu! Cuțu!...

Dară unde să mi-l auză cîinele! Cum bag de seamă se
dădulcise, necuratul, la carne de om.

Iară dacă văzu Dumnezeu că nu este chip să scoată
coasta din gura ciinelui altfel, se luă după dinsul. Ciinele,
30 fugi, Dumnezeu după el. Și fugi, și fugi, pînă ce
Dumnezeu se cam supără și unde mi se optinti o dată,
sări cale de un conac, îl ajunse ca pe el, și mi-l apucă de
coadă. Ciinele trage, Dumnezeu ține. Nu vrea, dușmanul,
35 să lase coasta din gură nici în ruptul capului. Și trage, și
trage pînă ce Dumnezeu rămase cu coada lui în mină,
iar el se duse ca un turbat și dus a fost pînă azi. Spun că de
atunci a rămas turbarea la ciini.

Dumnezeu, mîhnit și ostenit de atîta alergare, stătu
locului și se uita cînd la ciine, cînd la coada lui cu care
40 rămăsese în mină; apoi, scirbit, trînti coada jos pe pămînt
și zise:

— Muiere să se facă.

Și muiere se făcu.

45 Noi astăzi nu mai suntem așa proști ca oamenii cei
de demult să credem toate parascoveniile. Femeile noastre
nu sunt din cele făcute din coada ciinelui. Or fi cine or fi,
numai muierele noastre nu sunt. Așa să știți d-voastră.

POPII DE LA RICHÎTELE

Popii de la Richițele
Toți aveau ciubuce și lulele;
Numai biet popa Stoian
5 Cu luleaua de cocean.
Cînd mergeau la rugăciune
Toți luau cîte-un tăciune;
Cînd era pe l-Aghios
Ieșea fumul gros;
10 Iară cînd pe l-Axion
Nu se vedea om cu om.

ȚIGANUL IERTAT DE DUMNEZEU DE LA ROBIE

- Părinte, zicea un țigan rob, în vîrstă ca de 70 de ani, văz că nu o să mai am zile multe de trăit. Roagă și
- 5 sînția-ta pe boierul să mă ierte și să-mi dea drumul. Mă voi bucura și eu în bătrînețele mele de două, trei zile albe, că mult am mai robît și multe zile negre are robia. Voi muri liniștit, știind că cu munca mea de o viață de om m-am răscumpărat.
- 10 — Astăzi, nu mai departe, Răducule, îți voi împlini dorința.
- Boierul, după ce ascultă rugăciunea preotului, se făgădui că-i va da drumul.
- Dară pînă să-l facă a da făgăduiala, trecuse pe bietul
- 15 preot mii de sudori. Îi torosi la ureche verzi și uscate, pînă să-l încredințeze că de la Răducu puțin folos va mai avea, căci era bătrîn, bolnăvicios și ajuns la marginea mormîntului.
- Totuși dracul nu-l lăsă de inimă să dea drumul bietului
- 20 rob pînă mai era timp.
- Mai trecu ce mai trecu și boierul, chemînd într-o zi pe preot la masă, îi zise:
- Părinte, azi voi să fac un chef. Te rog să-i spui lui Radu că l-am iertat și că miine am să bag hirtiiile în tri-
- 25 bunal.
- L-a iertat Dumnezeu mai-nainte, boierule. Ieri l-am înmormîntat.

CUM POATE SĂ-ȘI CALCE ȚIGANUL JURĂMÎNTUL

— Aide, mă danciule, la muncă! zicea isprăvnicelul. Logofătul a zis că mâine avem să mergem la
5 arătura de la marginea satului despre rîu, iară azi să sfîrșim pe cea din deal.

— Iaca nu merg, mă, nu merg. Astăzi nu sunt bun de doftă.

— Nu se poate să nu mergi. Tu ești cel mai dator din
10 toți și tu ești cel ce ai lucrat mai puțin, fiindcă totdeauna te codești. Să nu te împingă care cumva păcatele să nu mergi nici azi, căci tocmai acum ți se împlinește.

— Ei, iaca nu merg, tăiat, mort. Poate, cumva bătut, să-mi calc jurămîntul.

— Păi bine, mă, de ce nu-mi spui așa din capul locului și mă lași să mă ciorovoiesc cu tine de trei ceasuri. Na!
15 na! na! și mai na! Iacă, dacă te mănîncă pielea.

Țiganul merse la muncă.

BLAGOVATELE.

— **M**ăi, teteo, zise dănciucul, dară la Blagovate să
mănincă lapte?

— Ia, auzi, auzi, bătu-l-ar Dumnezeu și toți sfinții de
5 măgar! Da Filifiștenii nu poți să zici, împielitătule?

CUM NEAMȚUL N-ARE PARTE DE
CUVÎNT

— **M**ăi ciobane, zise neamțul, nu vezi cît de
ostenit ți-e măgarul? După ce că tu ești călare pe dînsul,
5 apoi ai mai pus și sedilele cu brinză.

— Doară n-o să-ncalice el pe mine! răspunse ciobanul.

— Nici eu nu zic așa; însă ca să-l ușurezi, ia tu cobilița
cu sedilele d-a spinare.

— Hei, știi ce, mă neamțule? îi răspunse românul.
10 Să-ți înveți copiii să se dea pe gîrlă cu tat-său cu tot.

MARE ZĂPĂCEALĂ

Un oarecare episcop de Buzău avea obicei de cerceta curtea pe furiș, asculta pe la ferestrele chiliilor și bănuia pe călugări de fitece lucru de nimic.

- 5 Intr-una din zile un lăcătuș țigan, d-alde *lacate direg*, chemat fiind de către un călugăr spre a-i drege cheia de la o broască stricată, își așezase nicovala în pământ, foile lingă dinsul și acolo, cicca, boca! își făcea meșteșugul și cînta din gură ce-i venise și lui în gînd. Cînd, iecă și episcopul că vine și începe să-i vorbească:
- 10 — Bună dimineața, meștere.
 — Mulțam, d'm'tale, cînstita părinte.
 — Dară ce dregi aci? Ce faci?
 — Iaca o chiaia di broasca diregem.
- 15 — Dară ce mai veste pre la țară? Cum merg lucrurile prin sat pre la voi?
 — Iaca greu, cînstita părinte. Biru s-a mai urcat. Claca, dijma și cite hangarale toate pe spinarea creștinilor cade.
- 20 — Eu am auzit că s-au făcut mari ușurări acum.
 — S-o fi făcut pentru bogați, dar săracii tot cu greu o duc.
- 25 Răspundea și vorbea țiganul; însă își căuta de treabă, da mereu cu ciocanul pe nicovală, în cheia ce dregea și nici ochii nu-și arunca la călugăr. Vezi că nu-l cunoștea și nu știa cine este.

După ce răspunde la mai multe întrebări ce-i făcu episcopul și care acum se uita numai la cum lucrează el, prinse și țiganul a-l întreba câte ceva și zise:

- 30 — Aba, mo, cinstita părinte, voi aveți muieri?
— Vai de mine, răspunde episcopul, ce stai tu de vorbești? Noi n-avem muieri. Ne-am închinat viața lui Dumnezeu și ne rugăm lui zi și noapte, ca să ierte păcatele tuturilor creștinilor.
- 35 — Hîm! Dara bir, plătiți voi?
— Nici bir nu plătim; pentru că noi nu facem negoț, n-avem meserii ca voi.
— Hîm! hîm! Dara dijma, claca dați voi cuiva? Faceți beilicuri?
- 40 — Despre angarale nu se pomenește pe la noi. Dijmă n-avem cui da, fiindcă noi nu luăm de la arendaș locuri de arătură; noi ne arăm locurile noastre. Claca ce facem noi sunt rugăciunile ce înălțăm zilnic la cer pentru bună starea tuturilor locuitorilor țării.
- 45 — Care va să zică, nici recrut nu dați voi?
— Noi dăm țării odihna noastră a tuturilor fraților din monastire, rugîndu-ne pentru izbînda oștenilor țării.
Țiganul rămase uimit de mirare pentru câte auzea. Totuși el nu se sinchisea, ci-și urma lucrul, fără măcar să-și arunce ochii asupra episcopului.
- 50 — Hîm! hîm! hîm! Muieri n-aveți, bir, dijma nu dați, claca nu faceți, de recrut habar n-aveți! *Mare zăpăceala pe capul vostru*, cinstita părinte, zise și ciocănea mereu la cheia ce dregea, fără a se tulbura cîtuși de cît.
- 55 Episcopul, carele înțelesese tot șartul din cuvintele țiganului, tăcu milcă, nu mai zise nici două, ci se sculă binișor și plecă cu coada între picioare. Cînd ridică capul, țiganul nu văzu înaintea lui nici călugăr, nici nimic.
Află însă că a fost vorbit cu episcopul.

MUIEREA VINDECATĂ DE BOALA IUBITULUI

Un drac de muiere nurlie, care avea pe
vino-ncoace, și-i zbură ochii din om în om ca o păsărică
5 din pom în pom, voia să puie coarne bărbatului. Acesta,
cum simți, puse în gând să o vindece de patima iubitului,
însă cu un cusur subțire, așa ca să nu o dea țîrgului.

Voia, vezi, să-i și arate că nu e vrun vlăduță, și că
nu-l poate îmbrobodi așa lesne.

10 El tot vedea trecînd pe uliță niște oameni, care nici
nu ședea în partea locului, nici nu seamăna că au p-acolo
vro trebuință. Treceau ia așa în hai, hui, dichisiți și po-
măduiți, știi, ca lelițele. Lui nu-i bătu la ochi a bine acele
serta-ferta, de colo pînă colo, pe dinaintea casei lui, de
15 către niște oameni ce tot își aruncau privirile la ferestrele
casei sale cu nesați.

Se făcu că pleacă afară la țară după trebuințele nego-
țului lui și zise:

— Nevastă, pînă a nu înopta sunt nevoit să plec la țară.
20 Am aflat de un chilipir și mă duc numaidecît; căci nu voi
să-l scap de la mînă.

— Cel așa de cu grabire vrei să pleci? Lasă că te-i
duce de dimineață.

— Peste poate. Iacă caii sunt prinși la căruță. Să ne
25 vedem sănătoși.
Zise și plecă.

Femeia, ca să nu piarză timpul, și trimise numaidecît
pe slujnică pe la toți cei ce îi tot bătea capul să le spuie
că bărbatu-său a plecat la țară.

30 Unul din ei, bumbăcar fiind de meseria sa, îi trimise în dar o făclie mare și vorbă ca să-l aștepte pe după aprinsul luminărilor.

Altul, ce era de meseria lui lipscan, îi dăruie o bucată de materie verde și vorbă ca să-l aștepte pe la miezul

35 nopții.

Altul, porumbar din născare, îi trimise o pereche de porumbei și vorbă că va veni pe cînd se îngină ziua cu noaptea.

40 În sfîrșit, cel din urmă, cofetar prăvăliaș, îi trimise o tavă cu baclava și vorbă că are să vină să se puie pe chiolhan.

În timpul acesta bărbatul muierei cu pricina se întoarse binișor și, strecurîndu-se pe lîngă uluci, izbutise a se furișa într-o cămăruță lipită cu casa. De pe ferestruică

45 el văzuse și auzise tot ce se petrecuse.

Iară dacă văzu că slujnica nu se mai duce nicăieri, înțelese că trebuie să se arate. Vezi că el nu voia să-și lase nevasta să cază în păcat.

50 Și, piș, piș, ușurel ca fulgul, ieși și se duse unde-și lăsase căruța, se puse în ea și cu zgomot mare intră în curtea casei sale.

Cum se dete jos din căruță, dete fuga în casă la soțioara lui, căutînd la ea cu niște ochi sperioși.

Cînd îl văzu, muierea înlemni și îngălbeni de frică.

55 Apoi ținîndu-și firea și luîndu-și inima în dinți, îl întrebă:

— Da, ce ai pățit bărbățele?

— Ce să paț, dragă nevestică? Iacă m-am întîlnit cu un șarpe grozav de mare, mare tocmai ca făclia de pe fereastră, și verde, verde, ca bucata de mătase de pe așternut.

60 De nu zburam iute ca porumbei[i] de sub pat, mă mîncea, vrăjmașul, ca pe baclavaua din dulap.

Muierea se mai spăimîntă o toană cînd îl auzi vorbind astfel. Ea pricepu că el știe tot. Și, dîndu-i în genuche, se rugă de iertare și se făgăduie că în viața ei nu va mai

65 face ceea ce a făcut.

Bărbatul își iertă muierea pentru astă greșală, dară și ea se ținu de cuvînt, căci văzu cu cine are a face.

IAPA ȚIGANULUI

Un țigan odată avea o iapă. Și, nemaiavind ce minca nici el, nici iapa, vru să o schimbe pe bani. Mer-
gind la obor, întâlni un geambaș și-i zise:

5 — Mă nene geambaș, așa te rog, minca-te-aș, pune
și tu o vorbă bună pentru iapa mea când s-o arăta vrun
mușteriu, că te cinstesc eu.

— Da de ce vrei să-ți vinzi iapa, mă țigane?

— Păi vezi că-mi trebuie parale.

10 — Are vrun nărav iapa ta, mă țigane?

— N-are, zău, nene geambaș, nici un nărav, minca-ți-aș
iaca ce. N-are, iaca, îți spui drept.

Ajungind la obor, țiganul își băgă și el iapa între vitele
aduse spre vânzare. Nu trecu mult și mușteriu se și arătă.

15 Atunci geambașul începu a lăuda iapa țiganului, zicînd:

— Ia, măi creștine, iapa și nu te-i căi. N-are nici un
nărav. La călărie merge ca un armăsar. La căruță e vred-
nică nevoie mare. Nu te-ar lăsa inomolit o dată cu capul.
Trage, uite, și mai și decît doi telegari. Dacă se întîmplă

20 să se întepenească căruța în vrun noroi mare, apoi atunci
să vezi minunea! Trage, trage, de să-și rupă inima și acolo
tot nu te lasă. Iară dacă, din păcate, s-ar întîmpla, tră-
gînd, să se rupă șleurile ori hulubele, se întoarce și trage
și cu dinții și în noroi tot nu te lasă...

25 — Ia stai mă, nene geambaș, minca-te-aș, îi tăie vorba
țiganul; dacă este așa, apoi nu-mi mai vînz iapa.

SÎRIBUL NEMÎNGÎIAT DE PIERDEREA MUIERII

Sîrifului îi murise femeia.

5 — Și-ți pierduși nevasta! îi zise un prieten ce-l întâlni,
ducându-se la moș popa ca să-l cheme să-i citească stîlpîii.

Bietul sîrb era așa de trist încît îi pica din ochi lacră-
mile cît pumnul.

— Așa, frate, răspunse el. Și ce mai cumasă de femeie
era. Să întoarcă cineva lumea cu susul în jos și tot nu crez
10 să mai găsească un astfel de drăguț de femeie. Iată-mă,
nu știu unde mă aflu, nu știu ce fac, mă pomenesesc vorbind
singur, ca dușii de pe astă lume. N-am băgat în gura mea
nimic de azi de dimineață de cînd a închis ochii. Nu crez
să o mai duc mult nici eu. Această pierdere mi-a rupt
15 baierile inimii.

— Ia vino-ți în fire, nenisorule, nu te lăsa să te biruie
mîhnirea. Zi mai bine: „Domnul a dat, Domnul a luat;
să fie numele lui binecuvîntat“. Dumnezeu știe ce face.
Fii bărbat, îngrijește de o înmormîntează cum se cade și
20 nu cădea în deznădăjduire. Cu plînsurile și cu întristarea
n-o mai înviezi acum. Și apoi poartă Dumnezeu de grije
de toată lumea. De unde știi că nu-ți va trimete el un alt
giuvaier care să te facă a uita toate necazurile? Ești încă
tînăr, fă-ți curaj!

25 — Așa este, frate, toate le ști; dară ce fac eu diseară?
răspunse sîriful.

MOCANUL NEDUS PE LA BISERICĂ

Un mocan muncise și se trudise, vai de lume, până ce-și agonisise și el o turmuliță de oi. Ajuns stăpîn, îi veni și lui poftă să știe ce este biserică. Merse, deci
5 într-o duminică și el la biserică satului, lîngă care posesise cu oile.

Din întîmplare, tocmai în ziua aceea se citea *Cazania* care tilcuia mai pe șart judecata cea mai de apoi din *Evan-*
10 *gelie*. Auzind mocanul de chinurile și muncile ce au să pată cei păcătoși, după greutatea păcatelor lor, îl puse pe gînduri și se posomori, de nu mai semăna a el. Se vede că se știa el cu ceva încărcat la sufletul său.

Ducîndu-se la tîrlă, toți ciobanii, cu baciul în cap, îl rugară să le spuie și lor ce zisese moș popa.

15 — De va fi așa cum a zis popa, răspunse el, apoi să știți că are să ne ia dracul pe toți.

TARARAUA NEMȚEASCĂ

În vremea de demult, pe cînd și dracii umblau pe pămînt și-i cunoștea lumea, căci azi nu se mai cunosc oamenii din draci, în vremea de demult, zic, 5 s-a întîlnit odată un neamț cu un drac, și se cam luară la colț. Dracul zicea că el știe să cînte un cîntec frumos și lung. Neamțul se fălea că el știe să cînte un cîntec mai frumos și mai lung decît dracul. Se ciorovăiră ei ce se ciorovăiră, dară cituși de cit nu se putură ajunge din vorbă 10 ca să se înțeleagă.

Tochmai erau să se și ciomăgească, iată că ajunge și un pui de românaș și intră și dinsul în vorbă. Din una din alta, înțelese el despre ce este gilceava. Atunci le zise:

— Măi, vreți voi să faceți pace?

15 — Vrem, răspunseră ei.

— Trebuie să vreți, le mai zise românașul, că de unde nu, vă fac morișcă în păr. Iacă, tu, neamțule, să porți pe dracul în cîrcă, pînă își va sfîrși cîntecul. Apoi, tu, drace, să porți pe neamț în spinare, pînă își va cînta și 20 dinsul cîntecul. După aceasta vă veți răfui voi între voi socoteala, căci se va vedea al cui va fi cîntecul mai lung.

— Priimim.

— Ne învoim.

Răspunseră deodată amîndoi.

25 Neamțul luă pe dracul în spinare și începu a-l purta, iară dracul începu să cînte. Un an de zile încheiete purtă neamțul pe drac în cîrcă, în care timp dracul făcu ce făcu și isprăvi cîntecul.

Românul sta doparte, își răsucea mustața, rizind de
30 astă bazaconie.

Acum luă și dracul pe neamț în circă și începu să-l
poarte. Neamțul începu și el să cînte. Dracul îl purtă un
an, îl purtă doi, îl purtă trei și neamțul, ca să sfîrșească,
ba. Dracul tot aștepta să-i spuie că a sfîrșit, dară neamțul
35 nici că avea gînd. Începu dracul a cam pierde răbdarea,
dară înghiți la noduri, căci așa le fusese vorba.

Românul rise de dinșii, pînă ce se strîmbă de ris. Se
ținea cu mîinile de pîntece și ridea.

În cele de pe urmă, către al șaptelea an, i se acrise și
40 dracului de atita tarara, căci neamțul tararaua mi-și
cînta. Îl mai purtă ce-l mai purtă, plin de obidă și de necaz,
dară neamțul ședea bine în circa dracului și nici pomeneală
nu era de isprăvit. Doisprezece ani trecu și neamțul cînta
mereu și dracul îl purta mereu în circă. Cît p-aci era să
45 plesnească dracul de necaz. Biruindu-l supărarea și, scos
din orice răbdare, se încumese și întrebă:

— Mai ai mult, mă neamțule, că mi-ai împuiat ure-
chile cu tararaua ta?

— O! O! D-abia am început, răspunse neamțul.

50 Atunci dracul, nemaiputîndu-se ține de necaz, trînti
pe neamț jos, căruia îndată îi plesni pantalonii în genuchi
și gherocul în coate și la subsioare. Și d-atunci a rămas
zicătoarea: *Tararaua nemțească*.

Iară românașul nostru leșinase de ris, de astă întimplare,
55 podidindu-l lacrămile.

INIMOȘIA ȚIGANULUI LĂCĂTUȘ

Un țigan lăcătuș plecase, cu uneltele sale, după agoniseală din sat în sat. După ce umblă cit umblă, când fu să se întoarcă la sălașul lui, îl apucă noaptea de marginea unei păduri.

Ce să facă el? Unde să mîie peste noapte? Și fiindcă pădurea nu era așa întinsă și sălașul lui nu prea departe, își luă inima în dinți și se hotărî să străbată pădurea.

Mergînd el, ce-i plesni baronului prin cap, că începu să vorbească cu uneltele lui, ca de s-ar întîmpla să se întîlnească cu cineva, să creadă că sunt mai mulți inși.

Și așa începu a zice:

„Tu baros
Să mergi pe jos,
Tu clește
Mergi bărbătește,
Iar voi foale, să stați acolo unde sunteți“.

Inimindu-se astfel țiganul, se făcea că merge fără grije; dară inima într-însul se făcuse cit un purice.

Și merse, și merse, pînă ce, împiedecîndu-se de o buturugă, dete în nas, iară foalele pe cari le ducea la spinare îi căzu pe cap. Țiganul rămase locului, ca și mort de frică și zise în sineși: „Haiti! M-a ursat ursoaica“.

Și nu mai crîcni nici pis. Stînd el acolo ghemuit și crezînd că l-a și înghițit vrun urs, începu peste noapte a tremura de frig. Atunci își deschise și el ochii și, căuțînd încoace și încolo, zărește o stea prin urloiul pe unde suflă

foalele și începă a se minuna în sine, zicînd: „Doamne!
Doamne! Mare ți-e minunea! Și prin bîrdăhanul ursoaicei
30 se văd stele! Ce n-aș da eu acuma să scap de aici! dară se
vede că așa mi-a fost mie orînda.“

Și tremură țiganul acolo, făcut găletușe, cu foalele în
cap pînă la ziuă.

Cînd începură a trece călătorii, unul dintre ei, văzînd pe
35 țigan motroșit acolo în mijlocul drumului, se duse la
dînsul și, mișcîndu-l cu piciorul, îi zise:

— Scoal’ d-acolo, măi țigane.

— Fugi, românico, să nu te ursească și pe tine ursoaica,
cum m-a ursat și pe mine.

40 — Ce spui tu, țigane, de ursoaică? Ia-ți foalele din cap
și scoal’, că dă căruța peste tine.

Auzînd țiganul de foale, întinse și el mîna cu sfială și
simțînd că foalele lui îi era peste cap, odată sări în sus,
zicînd românului:

45 — Bogdaprosti, românico, mînea-te-aș, că m-ai scăpat
de la moarte.

BASME,
SNOAVE
ȘI
GLUME
(1883)

CÎTEA-N VARZĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un sîrb. El avea o spuză de copii și era așa de țigănos, de-și mîncea de sub unghii, cum se zice.

- 5 Cînd se ducea și el, ca toți ai lor, prin sate să cumpere grîu sau alte boabe, ca să facă negoț, apoi nu era destul că se tocmea cu bietul român, tocmeală ca la ușa oborului, nu era destul că rădea banița cum îi plăcea lui, nu era
10 destul că lua 24 de banițe în chilă în loc de 20, apoi se țigănea pînă i se ura românului, cerînd să-i mai adauge pe d-asupra cite o jumătate de baniță. Și românul îi da, numai să se cotorosească de atita cerșetorie și să scape de gheonoaia cața dracului.

- 15 Încolo era om de casă, trăia bine cu sîrboaica lui, și coprinsul lor era coprins. Nevasta lui toată ziua muncea și astîmpăr nu mai avea. Spuza aia de copii o făcea de multe ori să nu știe unde-i stă capul de lucru. Vezi că fusese rodnică sîrboaica. Copiii lor, povestea cîntecului:

- 20 *Doi în brațe,
Doi în mațe,
Doi de poale li s-agață:
Și Marica,
Și Săftica;
Dar Matei
25 Și Dolofei
Care sunt mai mititei...*

Și așa crescură copiii, mai cu chiu, mai cu vai, pînă ce ăl mai mare se făcu de însurat.

30 Umbla sîrbul, umbla sîrboaică, ca să-și găsească nuroră și o și bobiră. Ei auziră de fata unui român bogat, chiabur, care era și frumoasă, și cu zesticică, și împodobită cu toate darurile.

Se duseră în pețit. Făcură vorba și logodna fu gata. Nu trecu mult, și unde mi-ți trîntiră o nuntă de mi-or po-
35 meni-o satele din preajma lor.

Sîrboaică nu mai putea de bucurie că i-a venit acum ajutor în casă. Nuroru-sa iarăși, inimoasă cum era ea de felul ei, nu lăsa pe soacră să facă ea toată treaba: uneori îi lua mătura din mină și mătura ea; alteori alerga înaintea
40 vitelor cînd veneau de la pășune, și le îngrijea; iară soacra se odihnea; ba să aducă apă proaspătă de la fîntină, ba să gătească, ba una, ba alta; mă rog, ca o tînără ce era, se întorcea într-un călcii, și nu lăsa pe alde soacra să se ostenească căci del' o și ajunsese vîrsta.

45 Sîrbul nu vrea să știe de nici unele d-alde astea. Cînd se punea la masă, el îmbuca iute, hap! hap! înghițea pe nemestecate și se scula.

Toți copiii se cam învățaseră cu obiceiul tatălui lor, și îmbucau care mai iute, care mai încet, cum puteau și ei.

50 Nurora, care nu le știa apucăturile, socotea că, odată masa pusă, să mănînce să se sature, că era destul de la mila Domnului. Și săritoare cum era, du-te încolo de adu poșidicului, ba apă, ba alte alea, ba împacă p-ăl de scîncește, ba fă aia, ba fă aialaltă.

55 Sîrboaică sta greu, și-i rîdea inima că are așa nuroră vrednică, și săritoare, și îndemînică.

Cînd, pînă să se așeze și fata la masă să mănînce, iată că sîrboteiul se scoală și zice:

60 *Mîncat,
nemîncat,
sculat,
Dumnezeu săturat!*

Și toți se sculau, strîngeau masa și-și vedeau de treabă. Fata se scula nemîncată.

65 Azi așa, mîine așa, pînă la săptămîna. Cînd se duseră și tinerii cu ploconul la părinții fetei să facă și ei, del' cale primară, ea se dete pe lîngă mă-sa, și-i spuse că de trăit ar

trăi bine cu bărbatul, dară socru-său cu apucăturile lui o
lasă nemincată. Se sfîrșise biata fată, și era pocilită de
70 foame.

Mumă-sa spuse tatălui fetei și fratelui ei, căci fata avea
și un frate, un voinic dezghețat și deștept, cum e bun româ-
nul să-l ai mină dreaptă.

Acesta cum auzi, se gîndi nițel, și zise: „Lasă că dezbăr
75 eu pe cuscru de cusurul ăsta“.

A doua zi, flăcăul se duse pe la cuscru-său, ia așa într-o
doară, tocmai asupra mesei. El însă se pregătise de atitea
tîvgulițe cîți broscoi avea socrul soru-sei. Îl poftiră la masă,
dară el spuse că de la masă s-a sculat și a venit pe la dinșii
80 numai așa în treacăt.

Se puseră la masă. Copiii începură să ceară apă, după
dînsul altul altceva, după el altul, te miră de ce, începu a
scînci. Fata voi să se scoale să le facă voia. Dară frate-său
ii zise: „Șezi, soru-mea, de mîncîcă, că impac eu copiii“.

85 Puse fiecăruia cîte o tîvguliță cu apă dinainte, dete
unuia care scîncea vro două-trei boabe de năut prăjit,
altuia cîteva stafide, și toți făcură și toți mîncară. Udrina-
glava¹ nu băgă de seamă unde bate cuscru-său. N-apucară
însă să se sature, și sîrbul sculîndu-se zise:

90 *Mîncat,
nemîncat,
sculat,
Dumnezeu săturat!*

Toți se sculară, strinseră masa și se apucară de lucru
95 careși pe la trebile lor.

Fata se dete pe lîngă frate-său și-i șopti:

— Bogdaproste, frate, că mîncai și eu de mă săturai.

A doua zi tatăl fetei pofti la masă la dînsul pe cuscru-său,
sîrbul, cu toată leaota lui, cu toată broștimea lui, și șezură
100 și mîncară cu toată dragostea între rude, și se săturară
de-și făcură burțile doldora, haa!...

Sîrbul, bleotu, dă cu cotu, nici acum nu pricepu nimic.
A'ma! căpățîna!

El, dacă se întoarse acasă la dînsul, făcea tot ce știa.
105 Din ale lui nu ieșea, de loc, de loc.

Fratele fetei, dacă văzu așa, că îndreptare nu este, zise:

¹ Udrena glava — lovit în cap, bătut în cap (bulg.).

„Lasă sîrbule bleg, că ți-o coc eu ție, te voi face eu să cunoști cine este românul!“

110 Și în sărbătoarea cea mai de aproape care fu, mincă
țepăn acasă la părinți, apoi așa sătul se duse la cuscru-său,
ca să-l găsească tocmai asupra mesei.

Intrind în casă, văzu că tocmai se pusese masa, și zise:

— E! O mie de ani pace, cuscre!

— Și la vară băjenie, ha! ha! ha!

115 — Ce mai ala-bala pe aici, pe la d-voastră, cuscre?
— Ce să fie? iaca, muncim ca să trăim.

Și dîndu-se mai lingă sîrb, fratele fetei începu să-l ție
de vorbă și să nu-i dea răspas ca să mănince.

120 Ba că una, cuscre, ba că alta, ba că arendașul a zis
cutare, ba că stăpînirea a luat măsura cutare, și tot astfel
pînă văzu că soru-sa, care se silea a băga pe sub nas cît
mai iute, se cam îndestulase, pe cînd sîrbul, cu vorba,
n-apucase să ia nici de două ori din masă.

Atunci și fratele fetei zise:

125

Cine mîncat

mîncat,

Cine nu, sculat,

Dumnezeu săturat.

130 Sîrbului nu-i veni la socoteală, dară n-avu ce face de
rușine, și se sculă de la masă nemîncat.

Flăcăul îl luă iarăși la vorbă, ba la joc, că tocmai
venise un sîrbotei d-ai lor pe la dinșii care știa să zică cu
gaida. Și jucară, și vorbiră, pînă înnoptă. Atunci flăcăul
ceru să miie la dinșii, ca să nu se mai ducă noaptea p-întu-
135 nerec acasă.

Fratele fetei, de jucat, jucase; de vorbit, vorbise; dară
ochise toate lucrurile de prin preajmă și de prin tindă și
de prin casă. Știa totul ca la dînsul acasă.

140 Așternură și se culcară. Sîrbul nu putea dormi de foame.
Flăcăul nu dormea, căci pîndea să vază ce are să se întîmple.
Cînd, sîrbul, crezînd că toți dorm, strigă incetișor:

— Nevastă, fă nevastă, dă-mi ceva să mănînc, că nu
mai pot de foame.

145 — Da ce, mă, nu ești zdravăn? Ce să-ți dau eu să mă-
ntinci acum la miezul nopții?

— Orice-o fi, nevastă, că nu mai pot de foame.

— Ia, du-te și tu în tindă și vezi de mănîncă nițel lapte
bătut din ăl putinei.

150 Pînă să se scoale sîrbul, pînă nu știu ce, flăcăul se scoală, și ca mița de ușor, piș, piș, se strecoară în tindă și varsă putineiu cu lapte; apoi iarăși pe nesimțite se întoarce și se culcă.

Sîrbul cînd se duce la putineiu cu lapte, sic! nu găsi nimic, și putineiu răsturnat.

155 Se întoarce, deci, și se culcă.

Ce-i faci tu foamei? că sîrbul nu putea dormi. Se bătea ca peștele pe uscat, și nu putea să închiză nici un ochi măcar. Începu iar să strige:

160 — Babo! babușcă! Scoal' de-mi dă ceva de mîncare, că mă prăpădesc și mă sfîrșesc de tot.

— Ce să-ți dau, mă, omule? Ce să-ți dau acum la miezul nopții?

— Scoal' și fă barim o azimioară, că iată sunt pocilit de tot.

165 S-ar fi sculat sîrbul și ar fi pus pe foc pe toți cei din casă să-i facă de mîncare; dară îi era rușine de cuscru-său.

Se scoală sîrboaica, aprinde focșorul pe vatră, se apucă pe sub ascuns, să nu simță cuscrul, și face o azimioară. Și tot pe șoptite spuse unchiașului că a făcut azima și că a

170 pus-o în spuză, apoi se culcă.

N-apucă să pună capul jos bine, și fratele fetei se sculă și zise:

— Cuscre! cuscre! Da lungă mai este noaptea asta! Mi-a amorțit cărnurile pe partea pe care m-am culcat. Ia

175 mai scoală să stăm oleacă de vorbă colea la foc.

Ce să facă sîrbul, fu nevoit să se scoale, ca să nu strice hatîrul cuscrului.

Și stînd acolo la foc, unde era turta în spuză, începe flăcăul a spune sîrbului că arătura ce a pus de gînd să facă

180 are să o tragă așa și așa, ca să fie mai priincioasă holdelor.

Și cînd spunea, trăgea cu un băț ce avea în mînă niște dungi adînci prin mijlocul spuzei unde era turta băgată.

Apoi spuse iară că drumul de la satul lor ar fi bine să se schimbe și să fie tras ca pe ciripie drept în satul unde trăia

185 sîrbul; căci atunci le-ar veni mai aproape și ar putea să se vază mai des.

Spuind, iarăși trăgea dungi cu bățul prin spuză, și arată sîrbului cît se impuținează drumul cînd este drept, și nu ocolit.

190 Și tot astfel spuse și trase mereu cu bățul pînă ce se

făcu azima ano-cato, adică una cu cenușa, de nu se mai alese nimic de dînsa.

După aceea își luă seara bună și se duse de se culcă.

195 Sirbul rămase cu buzele umflate; dădu el să caute niceaiva rămășițe de azimioară; te-ași! nu mai găsi nici neam de turtă, căci cuscru-său știuse el ce făcuse.

Vru sirbul să se culce și dînsul să doarmă. Dară unde imi fu pomana aia! Se zvircolea bietul sirb în pat și ca să-i dea ploapele în gene, nici cît. Dacă văzu și văzu că este 200 peste poate să adoarmă, strigă din nou, și tot pe șopoitele:

— Nevastă, babușco! Dă-mi ceva să mănînc, că uite, mor de foame, nu mai pot să trăiesc.

205 — Ei, săracul de mine! Da ce să-ți dau, mă bărbate, că n-am nimic. Ia du-te și tu în grădină și roade niște coceni de varză.

— Că bine zici, tu, nevastă.

Se scoală sirbul și se duce binișor, intră în grădina cu varză și începe a roade la coceni.

210 Se scoală și voinicul de cuscru, ia și el o joardă în mîină, intră și el în grădină; și unde începe a face o gălăgie de să deștepte și pe morți din groapă; și dînd cu joarda în bietul sirb, striga cît îi lua gura:

— Ța! drace! Ța! Uite mă! a intrat bivolițele în grădina cuscrului și face mare prăpăd!

215 Bietul sirb, plin de rușine, ca să nu se facă și de rîs, începu a zice tot pe șopoitele:

— Cîtea-n varză, he! Cîtea-n varză!

Flăcăul da de tot și striga:

220 — Cîte, necîte, eu nu știu; atîta știu că bivolițele prăpădesc varza cuscrului!

Sirboaica îngrijată, aprinde luminarea și iese afară, strigînd și ea tot pe șopoitele, ca să nu se scoale vecinii și să rămîie bietul Cîtea de rîsul satului:

— Stai! bre cuscre, stai! ce faci?

225 — Ce să fac, ia gonesc bivolițele astea care vă strică grădina cu varză...

— Lasă, bre! lasă! că e Cîtea-n varză.

— Cîte, necîte, eu nu știu; vezi numai că vă face stricăciune mare.

230 — Nu mai da! bre! nu mai da! că e bărbatu-meu...

Cînd auzi așa flăcăul, se opri, și văzînd pe sirb că vine ologit și cotonogit, se făcu că se miră și întrebă ca ce să fie asta de umblă noaptea prin varză ca pricolicii.

235 Sirbu, ruşine, neruşine, începu să spună toată şiritenia ; cum murea de foame şi cum voise să şi-o mai momească pînă de dimineaţă, că nu mai putea răbda.

— Vezi, cuscre! Asta să-ţi fie învăţătură de minte. Tu o zi n-ai putut răbda de foame; dară soru-mea cum credeai tu că o să trăiască nemîncată?

240 — Aman! bre, cuscre, aman! Cine o mai face ca mine, ca mine să paţă!

A doua zi, plecînd fratele fetei la casa cui îl are, sirbul se uita în urma lui şi zicea: „Bine a zis cine a zis că românul e cu dracul. Uite, mă, o păţii!“

245 Lucrurile în casa sirbului se îndreptară de aici înainte, şi traiul fu trai şi masa fu masă.

ADVOCATUL GONIT DIN RAI

Un avocat limbut, și unde s-a văzut avocat moale de gură? de cei adecă ce în viața lor nu fac altceva decît numai incurcă lumea, ajunse la ceasul morții.

5 Cît trăiesc, ei nu visează decît *pledoarii, cestiuni prealabile și excețiuni*, chichițe și clenciuri, paragrafe și articoli combinați cu alți articoli de cari au la îndemînă, cînd li se cere, cu duiumul, de pare că-i scoate din coșniță.

10 Cînd i-auzi torosind pe la tribunale cite în lună și în soare, de să-ți facă și pe dracul alb, socotești că ei sunt tari și mari în lume și că n-au să mai moară. Dară au și ei, ca toată lumea, o mină de suflet și-și leapădă și ei potcoavele, cum se zice, după ce au fript în dreapta și au pîrjolit în stînga, adecă cînd vine a sintă de moarte și le închide gura.

15 Iară d-al de *dreptul comun, probe insuficiente, amînări, cestiuni de apreciere, contestații* și cite nagode toate, plămîindu-se în creierii lor, se fac una cu aburul ce iese dintr-înșii la ceasul morții, și așa amestecat se duce pe lumea cealaltă ca un fum ieșit din fel de fel de mirodenii.

20 Murind avocatul, sufletul lui rătăcea incoa și încolo printre rai și iad, și se tot gîndea ca ce tertipuri să mai născocască și p-acolo ca să trăiască bine, cum trăise pe pămînt, din sudoarea altora, cînd, ajunse la poarta raiului. Aci întilni pe sintul Petru cu cheile.

25 — Deschide poarta, moș chelar, că voi să intru!

— Cine ești d-ta și de unde vii?

— Viu de pe ceea lume; sunt *jurisconsult, doctor în drept*. Aproape jumătate din viața mea am învățat la carte;

- 30 știu să apăr *drepturile omului* și am diploma de la *facultatea din Tîrgoviște*.
— De așa ceva nici că se pomenește p-aci.
— Dar d-ta cine ești?
Sîntul Petru cînd auzi că-l întrebă cine este, nu se putu opri de a nu zîmbi cu milă și-i răspunse:
- 35 — Precum mă vezi, eu sunt Petru cu cheile raiului; deschiz la cine se cuvine.
— Bun lucru este asta, moșule. Dară cine te-a pus pe d-ta aci?
— Ce fel, cine m-a pus? Iacă Domnul nostru Isus Chris-
- 40 tos; cine să mă puie?
— Unde ți-e *decretul* de numire?
— Ce este aceea *decret*?
— Iacă, pitacul, *formalitatea* în puterea căreia ești pus în pîine. N-ai patalama la mină? Eu te *contest*.
- 45 — Ei! și ce face asta?
— Face că cel întii venit poate să te *revoace*, să te *suspende*, să te *destituie* și atunci rămii cu buzele umflata.
Unchiașul Petru, curat la inimă și tare în credință, stătu nițel de se gîndi și o indoială oarecare păru a se furișa
- 50 în inima lui. Atunci prinse a întreba pe încurecă-lume:
— Și ce trebuie să fac ca să nu fiu clintit de la slujba mea?
— Iacă, răspunse avocatul, să te duci la cel ce te-a pus în slujbă, să-ți dea un *decret* că ești numit *definitiv*.
- 55 Sîntul Petru păru a da crezămînt ziselor avocatului, îl lăsă să intre și se duse drept la Domnul Christos.
— Doamne, zise el într-o doară, mi-ai dat cheile raiului, m-ai pus în slujbă, ca să bag de seamă să nu se strecoare în rai vrun nevrednic de a vedea fața ta; dară *decret de numire* nu mi-ai dat; *formalitățile* nu sunt îndeplinite.
- 60 — De unde-ți vine ție, Petre, astfel de gînduri străine de locul unde te afli? Au doară nu știi tu că aici unul singur este care poruncește și că numai voia lui se face?
— Ba știu, Doamne; dară dacă ar veni cineva să mă
- 65 *conteste*, să mă *revoace*, să mă *destituie*, cu ce să mă împotrivesc eu carele n-am carte la mină?
— Du-te, Petre, și-ți caută de treabă, și oi vorbi eu lui Dumnezeu.
- 70 Domnul Christos apucă într-o parte și Petru se duse la treaba lui.

Umblind incoa și incolo prin rai, Domnul Christos se întilni piept în piept cu avocatul. Acesta cum îl văzu, prinse a-l întreba:

75 — Cu ce drept stai tu, Christoase, d-a dreapta lui Dumnezeu?

— Cu dreptul vecinicieii, căci noi una am fost înaintea mult de facerea lumii și una vom fi pînă și după sfirșitul veacurilor.

80 — *Chestiune de apreciere*, răspunse avocatul. Dară eu nu-ți voi recunoaște dreptul ăsta pînă nu voi vedea negru pe alb: „Ai carte, ai parte“.

Domnul Christos îi întoarse spatele, îl lăsă să hondrănească, și, văzînd mai cit colea pe Dumnezeu Tatăl, îi zise:

85 — Tatăl meu, tu știi că între noi nu s-a iscat niciodată vro neînțelegere; voia ta a fost și voia mea, pacea și unirea au domnit pîn-acum în locașul acesta al fericirii. Astăzi însă o lăpădătură a fireii omenești s-a strecurat în rai. El bagă zizania între cei drepți, îi îndeamnă la neascultare și nu va întirzia pînă a cuteza să ridice și vro răzmiriță.

90 — Și cine este acel ticălos?

Dumnezeu făcu astă întrebare numai așa doară de florile mărilor, căci el știa de una ca asta pînă încă a nu intra acest scaiete în rai.

95 — Un incurcă-lume, răspunse Domnul Christos, carele după ce a învrăjbit pe tată împotriva fiului, pe soră împotriva fratelui și pe vecin împotriva prietenului, a venit acum să caute pete în soare și raiului. Și sub cuvînt că apără drepturile aproapelui, zarva și pizma umblă înaintea lui. El caută să turbure mințile tuturor cu aiurări d-ale lui, de
100 cari i-a tot șoptit Satana la ureche cit a trăit în lume. Și peste toate acestea cutează să-mi tăgăduiască însuși dreptul meu.

— Cu urgie să se gonească acest urmaș al vrăjmașului omenirii, căci el miine-poimîne va îndrăzni, poate, să mă necunoască și pe mine însumi și să cerce a mă și goni din rai!

105 Și porunca Domnului răsună ca un tunet, de se cutremură raiul. Atunci o ceată de îngeri cu săbiile de foc luară la goană pe cel ce, și mort fiind, nu visa decît *proces*, *probe insuficiente*, *amînări*, *drepturi nedrepte* și *proceduri* alături cu adevărul. Și huiduindu-l, și lovindu-l, și imbrîncindu-l,
110 îl scoaseră îngerii din rai cu nepusă în masă, și-l aruncară în tartarul cel mai din afară unde este scrișnirea dinților și munca de veci, acolo unde locuiește pizma, învrăjbirea și neunirea.

STATORNICIE BETIVEASCĂ

- Ion era un om cinstit și harnic, nevoie mare. Avea la mână o adevărată brățară de aur. Meșteșugul lui îi aducea din destul. Când se punea pe lucru, el scotea
- 5 într-o săptămână mai mult decât alții într-o lună. Vezi, că era meșter bun și dibaci. Unde punea el mâna punea și Dumnezeu mila. Ieșea lucrul gîrlă din minile lui și curat ca mărgăritarul. Ba am putea zice, fără milă de păcat, că era cel mai bun meșter între megiași.
- 10 Numai, fiindcă i se cam usca gîtul, îl uda cam des,, îi plăcea, biet, picușul, cum se zice. Când apuca la chef, nu era destul că bea de se turlăcea pînă ce se făcea turtăi apoi sătura pe toți lingăii, cari se adunau prinprejurul lu cu gloata. Cum am zice, mai mult risipea decât se îndestula
- 15 pe sine.
- Din pricina asta ajunsese hainele pe dinsul de se hărtă-nise cu desăvîrșire, ba încă îi ieșise și părul prin căciulă. Nevastă-sa și copilașii se țineau după dinsul, goi și rupti, ca vai de ei. Iar el căuta să-și înece amarul și necazurile în clondirile cîrciumarului.
- 20 Într-o zi, cînd era în toane bune și treaz, nevastă-sa îi zise:
- Ioane! Ce sunt astea, Ioane? Am ajuns de ris între megiași. Nu mai avem casă, nu mai avem masă. N-avem
- 25 după ce bea apa. Sărăcia a dejugat la culcușul nostru. Copiii, abia se mai țin zdrențele pe dînșii, sunt jigăriți și sfîrșiți de foame. Pînă cînd ai s-o duci în nemernicia asta ce a dat peste tine? Lasă-te, Ioane, de beție, că ne prăpădim.

— Ai dreptate, nevestă. Văz și eu că am apucat drumuri rele. Am să mă pui pe muncă, și în două, trei săptămîni, o scot eu la căpătîi. Iacă, mă jur că n-am să mai intru în circiumă. Ei vedea tu cum o să dăm înainte, că nu doară de florile mărului sunt cel mai bun meșteșugar în cetate.

35 Ion era treaz cînd vorbi muerii sale unele ca aceste. Și, ce e drept, era om de ispravă cînd era în toanele lui cele bune. De cum însă apuca de bea numai un ciocan de rachiu, își pierdea mințile, nu mai era al lui.

40 Patru săptămîni nu ieși din casă. În acest timp cîștigă atîta de-și plăti datoriile și-i mai și rămase cu ce să se înțelească el, nevasta și copiii lui.

Într-o luni de dimineată plecară în tîrg ca să-și cumpere cele trebuincioase, de care aveau o lipsă mare. Mergînd ei pe drum și apropiindu-se de circiuma unde-și cheltuia
45 Ion paralele, acesta dodată stătu în loc și-și zise: „Ioane! te-ai jurat să nu mai intri în circiumă. Fii voinic, ține-te, și nu-ți călca jurămîntul.“

Apoi porniră iarăși.

50 Pîrdalnica de circiumă îi sta în cale. De cîte ori pleca și bietul Ion d-acasă după trebuințele lui, se împiedica de dînsa și atîta îi era.

În ziua aceea, cînd mergea cu nevasta în tîrg să tîrguiască, cum se apropie de circiumă, începu să închiză ochii, ori să se facă că se uită într-altă parte, și cu toată virtutea
55 lui se ținu a nu se abate.

După ce trecu de circiumă, iarăși se opri, și zise:

— Ioane, bravo! te-ai purtat bine de astă dată. Ești bun de laudă. Aide să ne cînstim barim cu un ciocan de rachiu.

MULTE MEȘTEȘUGURI NU FOLOSESC TOTDAUNA

Prin niște hățșuri, într-o poiană, omul pusese mai multe curse pentru fiare sălbatece. Un biet cocor, 5 nu știu cum se rătăci de stolul lui, că-l apucase seara pe drum. Lăsându-se jos, ce făcu el, ce dresă, că numai clapc! dete într-o cursă d-ale omului. Vru el să scape; și zbate-te în sus, zbate-te în jos, nimic! Și mai săltînd, și mai zmu-cind, aș! unde să scape? că lațul îl apucase bine. Semne de 10 scăpare nu era. Rămase dară locului pînă dimineața.

Peste noapte o vulpe dete și ea în o altă cursă. Pasămite, mirosise ea ceva, așa cam a carne, socotea că a dat de vrun chilipir, și venea să-și cercce măselele și ghiarele în el; dară o păți, și rămase și ea acolo.

15 Cocorului îi ticia inima de frică; iară vulpea își lingea mustățile privind la cocor, după ce se lumineă de ziuă, și prinse a zice:

— Vezi ce pății, cumetre cocor? Eu, auzînd aseară că ai dat în laț, veneam să mă cerc de cumva aș putea să-ți 20 dau vrun ajutor și iată că dădui și eu în altul.

— Văz, cumătră vulpe. După cum bag seamă, nu crez că veneai tu cu vrun cuget curat.

— Ba să mă ierți! Veneam cu un cuget destul de curat, și încă prea curat, că-mi era burta goală; nu mîncasem de 25 două zile. E, ce ne facem noi acum?

— Ce să ne facem? Iacă fiecare cum vom putea.

— Eu am o sută de meșteșuguri. Ce dracu! doară voi putea scăpa eu cu vrunul din ele. N-o fi omul atît de al naibii, să le priceapă pe toate! Dară tu cite meșteșuguri ai?

30 — Eu am numai unul, și ș-ăla nu știu de mi-o ajuta la ceva.

Încă vorbind, iată că omul venea să-și cerceteze cursele, și nimeri drept la cocor. Bucuria lui, când văzu cursa prinsă cu ceva.

35 Cocorul, cum simți că se apropie omul, se făcu mort. Nici nu sufla.

Omul dacă ajunsese, puse mîna și scoase pe cocor din cursă. Și, văzînd că era mort, îl întoarse și p-o parte și pe alta; apoi începu a-l căina:

40 — Thiul! păcat mare! Muri cocorul. Și uite că e cald încă. E mort de curînd. Mai bine nu da în laț!

Și, aruncîndu-l mai cît colea, se ducea să vadă și de celelalte curse. Cînd, n-apucă să facă cîtiva pași, și numai auzi în urma lui: fil! fil! fil!

45 Se întoarse numai decît. Și ce să-i vadă ochii? Cocorul își făcea vînt să zboare. Se ia după el; dară în deșert! Cocorul își luase vînt, și se înălța ca un turbat.

— Uite, mă! Scăpă cocorul. Crucea lui de cocor al dracului, prefăcut! Nu mi-o mai cădea el în mînă? Lasă, că
50 i-oi face-o eu.

Plin de necaz și supărat, se duse și la cursa vulpei. Aceasta, cum văzu pe om, se făcu și ea moartă. Și viînd omul, și văzînd-o trîntită ca fără suflare, zise:

— Aș fie că tu nu-mi scapi din mînă. Te știu eu cît
55 ești de vicleană. Nu mai e pomana ce fu cu cocorul.

Și, luînd un par, îi cără vro cîteva d-alea țepenele în cap pînă ce o omori cum se omoară fiarele sălbatece. Apoi o scoase din cursă.

60 Și de unde cocorul numai cu un meșteșug scăpă de moarte, vulpea, cu o sută, o păți.

Vezi că omul cu multe meșteșuguri adesea moare de foame.

POVEȘTI MORALE
(1886)

ISPRAVNICUL POCĂIT

Spun, măre, să fi fost în Țara Românească un domn oarecînd, om drept, temător de Dumnezeu și nepărtinitor.

5 Cînd ieșea la judecată, și ieșea cam des, apoi judecata lui era judecată, nu glumă. Toată lumea rămînea mulțumită de găsirile lui cu cale. Dreptatea o da celui ce o avea. La el hatîr nu încăpea. El asculta cu blîndețe păsurile fitecui. El îmbuna pe toți. Ce să vă mai spui? El era ade-
10 vărat părinte al celor buni.

Dară să ferească Dumnezeu să fi prins el pe cineva cu rața în traistă, că era aspru foarte. Se făcea leu-paraleu cînd se ivea nedreptatea și asuprirea înaintea lui. Mîndrului și celui nesocotit, ca și mîncătorilor, nu le căuta de ce le
15 e cojocul. Ți-i trimitea la închisoare, de ar fi fost de șapte palme în frunte, cînd se dovedea vinovăția lor.

Din pricina aceasta ajunsese vodă să nu mai aibă ce judeca, căci unde se pomenea prin țară vrun om rău, nedreptățitor sau asupritor, și dacă se afla cite vrunul, apoi era
20 arătat cu degetul și vestea se ducea pînă la urechile lui vodă și era vai de măculița care l-a făcut pe el, cînd auzea vodă de unele ca acestea.

Totuși vodă ieșea la judecată la soroacele hotărîte și asculta jeliurile poporului, cînd avea ce jelui, și asculta pe
25 toți, cu răbdare și cu îngăduință.

Intr-una din zile se înfățișă înainte-i o jupîneasă și-i zise:

— Măria-ta, am un fecior, care mă căuta cînd era acasă la mine sub ascultarea mea; dară acum, de cînd este sub
30 ascultarea măriei-tale, nu mai vrea să știe de mine.

— Cum se poate asta? răspunse vodă, posomorindu-se. Și cum nu vrea să știe de tine?

— Apoi iacă, măria-ta, răposatul bărbatul meu, Dumnezeu să-l odihnească în corturile dreptilor, cînd a părăsit
35 lumea asta păcătoasă, ne-a lăsat o saca cu calul ei, adecă meșteșugul cu care ne hrănea pe mine și pe singurul fiu ce aveam. Acesta, băiețandru, după moartea tată-său, umbla el cu sacaua, în locul răposatului, și cu agoniseala lui puteam trăi amîndoi fără să simțim lipsa și neaverea.

40 După ce s-a mai mărit, nu știu ce i-a trăsнит prin cap, că s-a dus de s-a scris în oastea măriei-tale.

Este multă vreme de atunci și pînă la un timp mai aflam cîte ceva de dînsul; dară de cînd cu războiul din urmă, ce ai avut cu păgînul, n-am mai aflat nimic de dînsul, pînă mai
45 acum un an. Îl socoteam pierdut în război, sau rătăcit, te miră pe unde, că îl plîngeam pe toate cărările ca pe un pierit.

Auzind din zvon că el s-ar afla bine din mila măriei-tale, că l-ai fi pus într-o slujbă mare, ca să-l răsplătești
50 pentru vrednicia și vitejia ce a arătat în acel război, am vindut și saca și cal, și m-am dus tocmai acolo unde era el în slujbă, cu gînd că, fiind el acum tare și mare, să pot minca și eu o pînișoară în curtea lui la vremea bătrînețelor mele.

55 Dară ce să vezi, măria-ta? Nici n-a voit să se uite la mine. A trimis pe un slujitor de m-a gonit de la poarta lui, sub cuvînt că nu mă cunoaște. Și așa cu plîngere vin a te ruga să-mi dai copilul ce mi-ai luat.

— Cine este copilul tău, jupîneasă?

60 — Ispravnicul din cutare județ, măria-ta.

— Du-te, jupîneasă, la vătăful de curte, să te găzduiască la curtea mea, pînă va veni fiul tău.

Și dînd porunci grabnice ca să cheme pe jupînul ispravnic la curte, vodă își căută de alte trebi ale țării.

65 Ispravnicul nu mai putu de bucurie cînd priimi porunca domnească. El socotea că cine știe ce bunătate îl așteaptă, și se grăbi să vie numaidecît.

Pesemne că nu i se bătuse ochiul stîng, nici nu-i țiuise urechea.

- 70 Înfățișându-se înaintea lui vodă, acesta porunci să vie și jupîneasă.
Cînd se văzu ispravnicul de față cu mumă-sa o sfecli de tot.
— Cunoști tu, ispravnice, pe femeia aceasta? întrebă
- 75 vodă cu grai apăsător.
Ispravnicul, care se făcuse roșu ca un rac fiert, lăsă nasul în jos și cu ochii în pămînt, răspunse:
— Da, măria-ta.
— Cine este?
- 80 — Este mumă-mea.
— Păi bine, ispravnice, nu ți-a fost frică de Dumnezeu și rușine de oameni să o gonești de la curtea ta? Au doară te rușinezi de teapa din care ai ieșit? Au doară vei fi zicînd că acuma ești boier mare și te josorești să-ți hrănești pe
- 85 muma care te-a născut și te-a crescut pînă te-a făcut mare, pentru că e o mojiică?
Și întorcîndu-se către jupîneasă, muma ispravnicului, care sta smerită și cu minile la piept, o întrebă:
— Ce osîndă socotești d-ta, jupîneasă, că i se cade acestui
- 90 fiu nerecunoscător?
— Mila măriei-tale, doamne; eu nu cer osîndă; eu doresc să fiu pe lîngă fiul meu, în curtea căruia să mănînc și eu o bucată de piine la bătrînețele mele și să aibă cine-mi închide ochii la ceasul meu cel din urmă.
- 95 — Eu găsesc cu cale să-l dau jos la scară, doi slujitori să-l ție și tu, jupîneasă, să-l bășici cu nuielușa, cum făcea cînd era el la casa ta și sub ascultarea ta, apoi să umble cu sacaua, cum făcea odinioară, ca să te hrănească.
— Cît a fost sub ascultarea mea, mărite doamne, eu am
- 100 știut să-l mustrez și să-l fac să meargă pe calea cea bună. De cînd însă a ieșit de sub aripele mele și a intrat sub ocrotirea măriei-tale, nu mai este copil, să fie mustrat ca copiii. Mai bine să mi se usuce mîinile decît să le ridic asupra lui astăzi cînd este bărbat și cruce de voinic.
- 105 Mai bine să muncesc eu pe la unii și pe la alții, decît să mai umble el cu sacaua să mă hrănească. Nu m-o lăsa pe mine Dumnezeu. El să se veselească în bunurile cu care l-ai cinstit măria-ta după vrednicia lui, eu îmi voi tîrîgăi zilele ce mi-a mai rămas cum voi putea și fie mila Domnu-
- 110 lui și a măriei-tale preste noi amîndoi!

Se înduioși vodă pînă într-atîta încît se zăriră în ochii lui două lăcrămioare, pe cari vodă le ținea, ca să nu piștească afară.

115 Atunci ispravnicul cel vinovat, ingenuchie dinaintea lui vodă și zise:

— Greșit am fost, doamne, înaintea măriei-tale și înaintea mumei mele. Iertați-mă, vă rog, cu lacrimi fierbinți! N-am știut să prețuiesc ce fel de mumă am avut. Acum văz și eu ce mumă dornică și cu minte am, mumă ce ar fi vrednică să aibă fiiu pe un boier mare, iară nu pe un nemernic ca mine. Mă făgăduiesc, măria-ta, să iau pe mumă-mea lingă mine și să o țiu numai în palme și în leagăn de mătase, cum se zice, cîte zile va avea ea și cît mila măriei-tale le va revărsa asupra-ne. Să o cinstesc ca pe o mumă bună și

120 să nu ies din cuvîntul ei.

125

Măria-sa vodă nu-și mai putu ține lacrămile și ștergîndu-se la ochi cu o năframă mai albă decît fulgul, zise:

— Așa să fie cum ai zis tu, ispravnice. Sărută mina mume-tei și să-ți ții cuvîntul, precum ți-a fost vrednicia

130 în oștire și atunci nu te voi scăpa din vedere cît voi fi eu domn.

Și așa se făcu, căci porunca lui vodă era pravilă pe vremea aceea.

Darămite azi, cîți nemernici nu s-or fi găsind, cari,

135 după ce că părinții lor se sting cheltuindu-se, și îngrijesc de dinșii ca să-i procopsească, apoi, cînd ajung și ei ceva, le întorc spatele, îi părăsesc și-i lasă peritori de foame, tocmai cînd sunt copleșiți de povara bătrînețelor. Cîți, zic, nu s-or găsi și astăzi de aceea, cari ar fi mai vrednici să umble cu

140 sacaua de apă, decît să stea cocoțați cine știe unde și îmbăierați de fumurile fuduliei celei necuviincioase.

COPILUL CEL ISTET

Un om odată văduvise. El nu avea pe lume nici al nouălea neam. Își jeli nevasta ce-și jeli, dară văzu că nu folosește nimic cu jelirea. Începu a-și căuta de trebi.

5 Ajuns însă la căruntețe, nu se putea împăca el cu singurătatea. Pasămite omul trăise bine cu răposata, se îngăduiseră și le mersese treaba înainte; trăiseră, cum am zice, cu pace și cu mulțumire.

10 Copii nu le dedese Dumnezeu nici unul. Vedeți dumneavoastră, n-avea omul cu ce să se mîngie. Era singur cuc.

Îl bătea gindurile citeodată să se însoare a doua oară. Nu-i venea însă bietului om să-și uite nevasta dintii; ș-apoi nu știa peste ce pămînt va da. Sta în cumpene.

15 Să zică da, îi era frică să nu dea tocmai acum spre bătrînețe peste vro muierușcă care să-l joace giurgina. Să zică ba, uritul singurătății îi da ghes și nu-l lăsa în pace. Așa e omul cînd este învățat cu dichisul lui, cu rostul casei sale. Și apoi vedea și el că începuse a i se cam risipi casa; deoarece nu mai era într-însa un al doilea

20 suflețel de om măcar.

Ce să facă? După ce se mai gîndi și se mai răzgîndi, ce-i vine lui? Numai iacă își ia inima în dinți, calcă în gura lăcomiei și hotărăște să-și ia un copil de sufler.

25 El socoti cu mintea lui că așa ar fi mai bine. Nici pe răposata nevastă-sa, adecă, să n-o puie la uitare, nici el să nu rămîie singur.

Acum altă nevoie. Cum să facă el să-și aleagă un copil
de suflet, și pe cine să ia pe lingă dinsul, el, care n-avea
30 rude nici cît ai îmbruca o dată.

Stătu la chibzuri.

Și puind degetul pe frunte, plănui cît plănui, apoi
zise: „Mă voi scula miine de dimineață, voi umbla prin
cetate, și Dumnezeu să-mi scoată înainte ființa pe care s-o
35 iau de suflet“.

Planul fu bun. Dară ziua în care ieși omul să-și găsească
copil de suflet se brodi să fie vineri.

Ieșind omul din casa lui dis-de-dimineață, a doua zi
cutreieră cetatea, și parcă toți copiii intrară în pămînt,
40 că nu întîlni nici unul. Totuși, îndoiala nu i se strecură
în inimă, căci, voind cu tot dinadinsul să aibă cu dinsul
măcar un sufletel, se încumese de ieși afară din cetate și
mărgea iaca așa pe drumul cel mare, fără să știe nici el
unde se ducea. Se vede că-l trăgea ața la orînda lui.

45 N-apucă să mai facă vro doi-trei pași, și dete peste un
șarpe. Omul îi zise:

— Vrei tu, șarpe, să fii copilul meu de suflet? Am de
toate, și bani, să-i mănînci cu lingura.

— Mai e vorbă? Cum să nu voi, răspunse șarpele.
50 Numai să ne învoim.

— Da' cum păcatele să nu ne învoim? Eu am fost
însurat și m-am învoit cu nevasta ca și cu un frate.

— Bine. Eu nu cer mai mult, fără decît să mă porți
în cîrcă.

55 — Atît numai? întrebă biet omul. Dacă este așa, tu
ești fiiul meu de suflet.

Se învoiră, și omul luă pe șarpe în cîrcă. Șarpele i se
încolăci împrejurul gitului și se așeză acolo ca într-un
culcuș.

60 Omul umbla cu gitul îmbrobodit și nu făcea nimic
fără să știe și șarpele. Mîncarea unuia era și mîncarea
celuilalt. Ceea ce bea unul bea și celălalt. Nimic nu făcea
unul fără altul.

Trecu multă vreme la mijloc. Înțelegerea dintre dînșii
65 nu se strică niciodată. Vezi că omul, îngăduitor precum
fiera îl lăsase pe dinsul, nu cîrcnise nimic.

Dară pîrdalnicele de bătrînețe, cînd vin, aduc cu dîn-
sele fel de fel de metehne.

70 Omul, îmbătrînind, începuse, deh! a-i tremura picioa-
rele, umbla de parcă era pus în papainoage, ba încă și spi-

narea începuse a i se aduce. Ce să mai ocolim? Să spunem drept pe șleau: iacă se cocoșase de bătrîn, mai ales că purta în spinare o sarcină pe care n-o mai putea duce, căci șarpele crescuse; se făcuse măgădău mare.

75 Omul, biet, începuse a tînji. Într-una din zile, cuteză a zice:

— Măi șarpe, fătul meu, fie-ți milă de crescătorul tău și mai dă-te și tu pe jos, că, iată, m-a poticălit Dumnezeu cu bătrînețele și nu te mai pot duce.

80 — Ba să-ți muți gîndul, tată. Așa ne-a fost învoiala și așa are să fie pînă vei intra în pămînt.

Știa omul că așa era, dară credea că va găsi la șarpe milă de copil.

85 Mila de la copilul de suflet, ca umbra de mărăcini, povestea ăluia.

Bietul om răbdă în piele și mai purtă în cîrcă pe șarpe ce-l mai purtă, și, văzînd că atîta sarcină îl dăhulase de tot, mai rugă pe șarpe să aibă milă de tată-său și să se mai dea pe jos.

90 Aș! pe dracul să rogi? Șarpele nu voi să asculte nici rugăciune, nici nimic, și nici că avu gînd să se cîntească din loc.

Unii, alții, văzînd trudele omului, îl povățuiră să meargă la judecată. Omul ascultă și trase pe șarpe la judecată. Cînd se înfățișară, omul își spuse păsul. Judecătorii întrebă pe șarpe: cum de nu face ceea ce este cu dreptul, și să mai slăbească pe bietul unchiaș, să se mai odihnească și el.

100 — Cu dreptul, cu nedreptul, nu știu eu; așa ne-a fost învoiala, răspunse șarpele.

— Așa este, bătrînule? întrebă judecătorii.

105 — De, asta așa este, răspunse unchiașul, dară atunci cînd am făcut învoiala eram mai tînr și puteam să duc sarcina. Eu acum nu cer să stricăm învoiala, ci să aibă milă de neputințele mele, căci mi-e fiu de suflet, și după moartea mea tot al meu lui are să-i rămîie.

— Milă la noi nu scie, zise și șarpele. Eu știu că așa ne-a fost învoiala, și apoi, și așa, și altminteri, tot eu am să-i fiu clironom, ca un fiu de suflet ce-i sunt.

110 — Dacă așa v-a fost învoiala, bătrînicule, răspunseră judecătorii, și dacă fiul tău de suflet nu voiește să aibă milă de tine, n-avem ce-ți face. Trebuie să te ții de învoială.

- Bietul om ieși de la judecătorie cu lacrămile în ochi
 115 și fără de nici o ușurare la greutatea sarcinei ce ducea.
 Și așa, cu sufletul plin de obidă, abia tirându-și trupul, mergea pe gânduri și cugeta că aceasta are să-l răpuie și că nu va putea să trăiască zilele cite i-a fost dat de la Dumnezeu.
- 120 Când, trecînd pe la un maidan unde era o mulțime de copii, îi auzi că se jucau d-a împărații. Ridică capul, se uită și văzu pe copilul pe care ceilalți copii îl aleseră împărat, văzu, zic, pe împăratul copiilor că ieșise la judecată. Împăratul ședea pe un buștean mare, sfetnicii lui, toți cu
 125 toiege în mîini, împrejurul lui. Dinainte-i doi vinovați, legați cobză cu mîinile la spate, erau înconjurați de ostășimea copilărească, toți cu ciomege în mîini.
- Ce-i dete omului în gînd, că numai se apropie și el de împăratul copiilor și zice:
- 130 — Împărate, am venit și eu să-mi faci o judecată.
 — Spune, tătășorule, ce păs ai?
 — Să vezi dumneata, împărate: rămîind văduv, mi se urise cu singurătatea, și am găsit cu cale să-mi iau un copil de suflet, căruia să-i rămîie tot avutul meu după
 135 moartea mea. Și neavînd nici neam de rudă, am ieșit să caut pe cineva, pe care mi l-ar scoate Dumnezeu în cale, ca să-l fac copil de suflet. Am găsit pe acest șarpe, cu care m-am învoit să-l port în cîrcă. Eram mai tînăr atunci; acum el a mai crescut și greutatea lui m-a girbovit pînă
 140 într-atît, încît abia îmi mai tîrăsc pe pămînt ale păcate. Eu îl rog să se mai dea jos, să mai am nițel răgaz, să mai răsufli și eu, iar el nu vrea.
- Șarpele voi să răspunză și el, dară împăratul îi tăie pofta de vorbă. El zise:
- 145 — Este o necuviință de cele mai mari ca să răspunzi înaintea judecătoriei de acolo de sus, de unde te afli. Nu știi tu, șarpe, că împrecinații, cînd se înfățișează înaintea împăratului la judecată, trebuie să stea jos la pămînt?
 Șarpele văzu el că n-are încotro. Se descolăci de pe lingă
 150 gîtul omului, se dete jos la pămînt și de acolo răspunse:
 — Împărate, omul acesta, adevărat așa este, că m-a luat copil de suflet. [Dară învoiala ne-a fost]¹ să mă poarte în cîrcă. Ori m-oi da jos din cîrca lui, ori nu, tot eu am să

¹ Aceste cuvinte lipsesc din ediția 1886 dar le-am reprodus după ediția 1883.

155 fiu clironomul lui. Eu mă țiu de invoială. Așa este cu dreptul. Invoiala este sfântă.

— Copilul care n-are milă de părinții lui nu este vrednic să vadă lumina soarelui, zise împăratul. Pe el, băieți, de mi-l faceți harta-partă!

160 Atîta trebui. Porunca împăratului se și puse în lucrare. Și unde mi se repeziră ostașii și dregătorii cei mici, toți cu totul, la șarpe, și unde mi-i deteră la bite și la toiège d-alea țepenele, de mi-i strivi capul, numai cît ai zice mei.

165 Și de unde bătrînul se întorcea cu lacrămile în ochi de la judecata maturilor, acum se întorcea vesel la casa lui, că scăpase de nevoia ce căzuse pe dînsul. Judecata unui copil îl mîntuise.

ARICIUL ȘI VULPEA

Un biet iepure odată, impușcat de vânător și nefiind atins de alice, ca să cază mort îndată, se tiri el cum putu și se ascunse într-un hățiș de tufe. El socotea să scape
5 cu viață; dar aci il ajunse ceasul lui cel din urmă și muri.

Ariciul, sfredeluș cum l-a lăsat pe el Dumnezeu, dete peste acest iepure mort. Ariciul mic, iepurele mare, nu putea, vedeți d-voastră, să înceapă dintr-un tot întreg să
10 mănince; dete el tircoale iepurelui, și de unde voia să apuce, ii scăpa. Iși lingea buzele, bietul arici, se uita cu jind, și ca să îmbrace și el măcar o dată, era peste poate.

Ariciul se mulțumea cu puțin, ca să se sature, dară trebuia altul să înceapă. Ce să facă? Se gândi el, se mai răzgîndi, și iată că o luă papuc la drum, să caute, doar de
15 ar găsi pe cineva, cu care să-și împartă norocul.

Și mergînd ce merse, întîlni o vulpe. Ariciul prinse a zice:

— Bine te-am găsit, cumătră vulpe, am dat d-un chilipir, și aș vrea să-l împart cu un creștin al lui Dumnezeu.
20 Mie îmi ajunge te miră ce. Numai să fie cineva care să-l fărâmițeze.

— Bună să-ți fie inima, cumetre arici. Mulțumesc Domnului că mi te scoase în cale. E, ce mai ala-bala? Pare-mi-se că vorbeai d-un chilipir. Bine ai făcut că te-ai
25 gîndit la mine. Aidem mai curînd, și voi face împărțeala dreaptă.

Ariciul miroși că n-o să iasă bine la vopsea, după graiul și foamea ce vedea el că arăta vulpea. Dar vulpea știu

să-l incredințeze, și el, înduplecându-se, o luă, tipa-tipa,
30 înainte, și vulpea după dînsul.

Ajungînd la locul cu pricina, ariciul arătă vulpei chilipirul peste care dase el, și o rugă să-l împărțească, precum îi fusese vorba.

Vulpea, cum văzu iepurele, se repezi ca un găman,
35 începu a sfîșia dintr-însul și a înghiți haltacele pre nemestecate. Își uitase de împărțeală.

Ariciul se întorcea pe lingă vulpe, și voia să se apropie, să apuce și el o dată măcar; vulpea îi arăta colții și se întorcea cu coada spre dînsul.

40 — Așa ne fu vorba, cumătră vulpe? Asta ți-e dreptatea? Dară vulpea n-avea timp de vorbă. Rupea și înghițea ca de frica morții.

După ce isprăvi, începu a-și linge mustățile, și întorcîndu-se către arici, îi zise:

45 — Ce ziseși, ce ziseși, cumetrele, că nu auzii bine?

— Așa dreptate făcuși?

— Eu am făcut dreptatea burții. Așa se cuvinea.

— Dar dreptatea cerească, care s-a pogorît din cer pe pămînt, așa zice?

50 — Eu nu cunosc altă dreptate decît dreptatea pîntecelui.

— Eu cunosc și o dreptate a dreptății, răspunse ariciul; și dacă vrei să te crez că ai urmat, după cum mi-ai făgăduit, să mergi să pui laba pe dînsa, și să juri. Altfel nu te crez.

55 Vulpea, care nu știa altă dreptate decît ceea ce o spusese dînsa, și voind să fie crezută de arici că spusele ei erau curatul adevăr, priimi să meargă cu dînsul să jure.

Ea habar n-avea de cele ce umbla să facă ariciul; știindu-l și puțintel la trup, și fără putere, nu se îngriji de nimic, și merse după dînsul.

Ajunseră. Ariciul, arătînd tulpina unui copaci, zise:

— Aci la rădăcina ăstui copaci este culcușul sfintei dreptăți. Tu pune laba aci și jură pe pielea ta de vulpe că tot ce ai făcut, cu dreptul fu să faci așa.

65 Vulpea rînji de prostia ariciului, cum de să nu știe el că dreptatea este cu cel mai mare și mai tare, și ca să-i arate că așa a fost cu dreptul să facă, și fără a bănui ceva, puse laba acolo.

70 Ea, vezi, nu credea în altă dreptate: dreptatea istețimei.

Ariciul, cum văzu, sări și el pe laba vulpei și zise:

— Apasă bine și jură.

N-apucă să isprăvească vorba, și clape! vulpea se simți apucată de labă.

75 Ce era? Iacă o cursă. Ariciul ochise cum în revărsatul zorilor un vânător așezase cursa la rădăcina aceluia copaci mare, cum o acoperise cu frunzet, și acolo duse pe vulpe.

Ea începu a se zvîrcoli, a chelălăi de durere și se rugă de arici să o scape din mîna dreptății.

80 Ariciul acum se făcea și dînsul că n-aude, nu vede. În cele din urmă zise:

— Așa cere dreptatea.

Vulpea începu să o croiască la șiretlicuri, și se rugă de arici să facă ce o face, să-i dea drumul, să-și facă neputin-

85 țele trupești, căci nu voiește să întineze locul unde se află sfînta dreptate și că apoi va veni să se supuie orindei ei. Înțelesese și vulpea acum ce era acea sintă dreptate; dară fu prea tîrziu.

Ariciul îi răspunse:

90 — Tu vezi acum de te căiește de faptele ce ai făcut în lume, și lasă șiretlicul: iată, vine duhovnicul să te spevedească.

Pasămite văzuse pe vânător că se apropia, ca să-și cerceteze cursa. Iară el, ariciul, se duse p-aci încolo.

ȚAPUL ȘI ȘARPELE

Un țap, voind să treacă într-o livede, fu silit să dea printr-o apă ce curgea între el și acea livede. Și fiindcă n-avea încotro, se lăsă în gîrlă și începu să înoate.

5 Cînd era pe la jumătatea girlei, se pomenește pe lîngă dînsul cu un șarpe că-i zice:

— Măi, țapule, ia-mă și pe mine să mă treci la uscat
Țapul, temător, îi răspunse:

10 — Tu vezi bine că abia pot să-mi duc părul de pe mine,
și tu mai ceri să te iau și pe tine?

— Așa o fi; dară iată că umblu să mă înec, și atîta prietenie nu pot găsi la tine?

Țapul îl lăsă să se urce pe dînsul, și-și puse toate puterile ca să înoate spre a ieși cu bine dîncolo.

15 Șarpele, dacă se văzu călare pe țap, începu a se încolăci împregiurul gitului și a-l strînge ca să-l sugrume.

— Da' ce faci, prietene? că, uite, nu mai pot răsufli și o să ne înecăm amîndoi.

20 — Vezi că mie mi-e foame; acum ești în mîna mea și
aș vrea să mi-o potolesc cu tine.

— Foame, foame; prieten, prieten; dară cu o mortăciune socotești tu să te îndestulezi? Așteaptă nițel pînă să ieșim la margine și acolo să-ți arăți prietenia. Acum mai slăbește-mă din dragoste, ca să pot înota.

25 Șarpelui îi plăcu vorbele ce auzi și, mai slăbind pe țap din chingi, acesta își puse toate puterile, mai înotă ce înotă și ajunse la uscat cu șarpe cu tot.

Pe cînd încă înota, se gîndea la prietenia șarpelui și începu a născoci la mijloace de a-și mîntui viața.

30 După ce ieșiră la uscat, țapul prinse a zice:

— Șarpe, tu mi-ai cerut prietenia, eu ți-am dat-o. M-am luptat cu primejdia și am ieșit la uscat cu bine. Fă-mi și tu hatîrul acum și dă-te jos, ca să ne măsurăm, cine este mai lung? Apoi mă vei minca în bună-voie.

35 — Ei, haide, de, să nu zici că nu ți-am fost prieten! Și dîndu-se jos de pe grumajii țapului, aștepta să se măsoare cu dînsul.

40 Țapul asta și voia. Cum îl văzu jos, se răpezi cu coarnele de sfărimă capul șarpelui și-l strivi călcîndu-l cu copitele lui cele tari.

După ce îl văzu pus bine, întinzîndu-l cît era de lung, zise:

— Vezi așa ; mie îmi place prietenia, dară să fie dreaptă. Ce erau încolăciturile alea împregiurul grumazului meu?

45 Piei acum cu prietenia ta cu tot, să-ți auz de nume și să te văz cînd mi-oi vedea ceafa!

GAZDA NOROCULUI

În vremurile cele vechi, pe cînd blagoslovenia Domnului era pe pămînt, trăia un boier mare. În casa acestui boier desjugase norocul și-și făcuse culcușul aci.

5 Din pricina aceasta, orice făcea boierul îi ieșea înde bine; oriunde punea el mîna, punea și Dumnezeu mila.

Și era bine văzut la curtea lui vodă. Nu că doară era vro mană mare de dînsul. Era și el, om ca toți oamenii; ei ia așa pentru că avea noroc.

10 De se auzea că vrăjmașul a dat năvală în țară, vodă chema îndată pe acest boier, îl trimetea asupra vrăjmașului, și el, te miră cu ce tertipuri, punea vrăjmașul pe goană și mîntuia țara de nevoi.

De se ivea vro foamete, ori vro molimă, vodă porunca 15 boierului să se ducă să vază și să facă ce o ști el, numai să potolească mînia lui Dumnezeu. Și el, boierul, cum se ducea, nu știu ce făcea el, nu știu ce dregea, că numai ce auzeai că foametea, că molima s-a ostiat, și iară se întorcea binele.

20 Avuțiile îi curgea ca ploaia. Holdele de pe moșiile lui burdușeau pămîntul. Vitele i se înmulțea ca sruza și ca iarba.

Sta și se mira și dînsul de atîta noroc ce căzuse pe capul lui. Din pricina aceasta începuse a se îngrijura. Simțea 25 el că n-are să ție mult așa.

Nevasta și copiii îl mîngiau și voiau să-l scoată din această părere; el însă tăcea și își căuta de treabă.

Într-o zi se duse să se scalde. El se uitase cu un inel de mare preț în deget, și nu știu cum făcu, că îi scăpă inelul
30 în apă. În loc să cază la fund, inelul plutea pe d-asupra
apei. El se cruci de această minune, se dete după dînsul,
îl apucă și îl băgă în deget.

Atita noroc nu se mai văzuse. El zise: „Aceasta este
culmea norocului. De aci încolo n-are să fie bine de mine.“
35 Și așa fu. Pasămite norocul își luase ale trei fuioare de la
casa lui, și p-aci ți-e drumul.

Întorcîndu-se acasă, spuse nevastei și copiilor ce i se
întimplase la gîrlă, apoi le zise:

— Țineți-vă bine, dragilor mei, că atita noroc n-are să
40 ție mult. El trebuie să-și întoarcă cojocul.

N-apucă să-și isprăvească cuvîntul și deodată se pome-
ni cu niște slujitori domnești, cari intrară la dînsul, și îi
spuseră că este osîndit la temniță, și că toată averea lui
este luată pe seama domniei.

45 Vru el să se ducă la vodă, să se înțeleagă la cuvinte.
Dară cine îi mai dete pas! Puseră mina pe dînsul slujitorii,
îl legară cobză, și îl duseră la pușcărie.

El, de nevoie, se într-armă cu răbdarea, și suferi toate
aprimelile tristei.

50 Nevasta și copiii îi rămaseră pe drumuri.

Legat și ferecat în închisoarea lui, bietul boier nu
mai știa nimic de ai săi. De mîncare îi aducea păzitorul,
numai pîine uscată și apă.

Aștepta el să fie scos la judecată, ca să se dezvinovă-
55 țească, fiindcă se știa curat la inimă. Dară fu uitat acolo
nu știu cît timp. El trăia acum nici cu viii, nici cu morții.
Aștepta din minut în minut să fie dus la moarte.

În loc de nevestă și copii, împregiurul lui acum avea
paienjenii închisorii și șoarecii, cari îi lua din mîna și chiar
60 bucățica de pîine uscată ce-i aducea. Părul, barba și unghiile
îi crescuseră ca la un om sălbatec. Se jigărise bietul om, de
nu-l mai cunoșteai.

De unde îi venise lui aceasta urgie domnească?

Pizmașii îl pîrșiseră la domnie că voise să-și vinză pe
65 domnul său, și cite și mai cite. Vodă crezu, ca un Vlăduță
ce era el, și fără a-l mai cerceta, porunci de-l aruncă la
închisoare și nu-și mai aduse aminte de el.

Trecuse multă vreme și boierul nu mai avea nădejde
de scăpare.

70 Nevasta boierului, în timpul acesta, umblase și cruciș și curmeziș, se rugă și de bun și de rău, și de mare și de mic, și abia, abia, izbuti să dea ochii cu vodă.

Ea îi spuse neajunsurile în care se află ea și copiii ei, îi înșira cu d-amăruntul slujbele făcute de bărbatul său
75 țării, îl făcu să înțeleagă necazurile bietului om acolo în temniță, uitat de stăpînire, uitat de oameni și de Dumnezeu, și îi ceru voie ca măcar să o lase să se ducă să-l vadă.

Voia o dobîndi.

Și într-un suflet se duse la închisoarea bărbatului său.
80 Acolo dacă ajunse, arătă pitacul lui vodă și porțile temniței i se deschiseră.

Intrînd, nu-și mai cunoscă bărbatul; părul crescut și nepieptănat și împîslise pe capul lui. Barba îi ajunsese
85 pînă aproape de briu, mustețile îi sta la gura lui ca un stof; hainele de pe dînsul putreziseră; sub dînsul o mină de paie și ș-alea umede, îi strujise trupul, de nu mai avea hal.

Boierul cum o văzu, o îmbrățișă și îi spuse să aibă răbdare, că Dumnezeu ceareă pe om, dară nu-l pedepsește așa îndelung. El o rugă să facă ce-o face, să-i aducă nițică
90 varză acră, oăci i se lihnise inima de tot.

Nevastă-sa se duse iute pe la prieteni, pe la cunoscuți, să ceară o varză, oăci nici atît nu mai avea cu cît să o cumpere, și, dobîndind o varză acră, o puse într-o cală și i-o
95 duse bărbatului său. Stînd ei de vorbă și mai îmbărbătîndu-se unul pe altul, pusese oala cu varză alătura cu el.

După ce vorbiră ce vorbiră, vru să mănînce și el nițică varză. Cînd colo, ce să vadă? Un șoricel dăduse în varză, și nici de dînsa nu avu parte.

Atunci începu să zîmbească și zise neveste-sei să-i
100 aducă un bărbier, ca să-l rază și să-l tunză, căci acum s-a sfîrșit toate necazurile și nevoile lor.

Încă vorbind, iată că vine temnicerul și îi spune că din mila domnească i se dă drumul de la închisoare.

Pasămite vodă, după rugăciunea muierii boierului, își
105 aduse aminte de dînsul, oarecînd harnic și credincios, luă în cercetare cu d-amăruntul toate învinovățirile ce i se aduseseră, se încredință că pe nedrept a fost osîndit, și porunci de-l scoase din temniță, îi dete averile înapoi și îl puse iarăși în cinstea din care îl dase jos.

110 Cînd binele ajunge la culme, să te aștepți la rău; cînd răul trece peste măsura firii, să te aștepți la bine.

CÎINELE LENEȘ

Iarna sosise și zloata, gerul, viscocele, ninsoarea, bruma, ceața, chiciura și cîte nagode toate nu lipsiră.

- Grivei, într-una din acele zile în care seninul lasă să se
- 5 vază fața sfintului soare, după ce se jucase cu cițiva tovarăși ce întilni pe uliță, după ce alergase în sus și în jos, după ce sărise de atîtea ori pe stăpînu-său, de cîte ori îl văzuse pe afară, spre a se linguși să-l lase în casă și după ce lătrase de atîtea ori de cîte ori văzuse vreun călător, spre a se arăta
- 10 credincios stăpînului, ostenit, se culcase la ușa bordeiului. Aci tremura ca varga de frig, fiindcă în zilele geroase cu cit soarele pare a dezmorți trupul înghețat, cu atita vîntul este mai cumplit de rece și pătrunzător. Degeaba se colăcise el de se făcuse cirlig, degeaba băgase nasul sub coadă,
- 15 degeaba se culcase pe un cocean de mătură, el tremura cum se tremură. Suferința sa se adaogă fiindcă nu putea să adoarmă de frig.

- Atunci, uitîndu-se asupra lui și măsurîndu-se cu ochii, zise: „Uite-mă ce mic sunt; nu mi-ar trebui mult ca să-mi
- 20 fac un bordeiaș. Acum pămîntul este înghețat și toate cele trebuincioase spre aceasta sunt acoperite de zăpadă. Cele dintii zile frumoase, după ridicarea ninsorii, am să le întrebuițez spre a-mi face colibă. Nu e treabă, tremur de mă ia dracu; ș-apoi stăpînu-meu cînd apuc și eu cîteodată de
- 25 întru în bordeiul lui, mă dă afară ca p-un ciine, zice că i se murdărește locuința.“

Primăvara nu întîrzie și ea a sosi; cu dînsa și verdeța, dragostele, adierea vîntului, florile, seninul limpede și

30 veselia. Grivei al nostru, cum se văzu scăpat de iarnă
uită necazurile ce suferise, ca tot necazul ce odată este
trecut.

Nu se putea opri să nu ia și el parte la bucuria tuturilor
vietăților. Cînd nu sta lungit la soare, se înhăita cu mai
35 mulți tovarăși și hoinărea împins de focul dragostei, din
care pricină de multe ori se întorcea învrăjbit pe cite unul
sau doi din foștii săi prieteni. De bordei nici pomeneală
nu era. Nu se simțea trebuință.

Trecu și primăvara. Vara îi luă locul. Să fi văzut pe
Grivei al nostru cum căuta umbra deasă ca să scape de arșița
40 soarelui și de muște.

Intr-una din zile, după ce se umflase de somn și fiindu-i
 greu a se scula, se puse să cugete:

„Ce bine ar fi fost, zise el, dacă Dumnezeu ar fi făcut
vara pe jumătate mai călduroasă și iarna pe jumătate mai
15 friguroasă. N-ar fi fost cineva nevoit să mai sufere nici
vara, nici iarna. Știu că pusese de gînd să-mi fac bordei
în vara asta; dară este cu putință să iasă cineva la lucru pe
o astfel de arșiță?”

Apoi întinzîndu-se și uitîndu-se asupra-i cit e de lung:
50 „Aoliul zise, socoteam să-mi iau măsură ca să-mi
croiesc un bordei; dară lung mai sunt! Pînă cînd dracu să
lucrez eu ca să-mi fac o așa namilă de bordei ca să mă
încapă? Nici într-un an nu-l isprăvesc și iarna tot o să mă
apuce fără bordei.”

55 Se întoarse dară pe cealaltă parte și-i trase la niște
somniauri d-alea cu sforăite.

Ca tot lucru ce trece în lume, trecu și toamna.

Iarna găsi pe Grivei iară fără colibă. Tremurînd la ușa
locuinței stăpînului său, pisica, cum îl zări, pîndi pînă să
60 se deschiză ușa și printre crăpătură îi zise:

— Ce bine ar fi fost dacă Dumnezeu ar fi făcut vara pe
jumătate mai călduroasă și iarna pe jumătate mai frigu-
roasă, căci atunci n-am mai fi avut trebuință de bordei,
și zbughio! Inapoi lingă sobă.

BOGĂȚIA ȘI VESELIA

Peste drum de palatul unui om bogat era odată bordeiul unui muncitor de pământ. Cu cit casa bogatului scliepa de avuție, cu atît bordeiul muncitorului scliepa de sărăcie.

5 Stăpînul bordeiului avea șapte copii. Cinci băieți și două fete. Toți mari, toți ajunși de însurat și de măritat. Bogatul avea doi copilași. Copiii muncitorului rumeni și sănătoși, copiii bogatului gălbejiți și bolnăvicioși.

10 Cînd se lumina de ziuă, omul ieșea din bordei, și după dînsul toți flăcăii lui, unul după altul, mergeau la lucrul cîmpului. Muierile rămineau acasă și vedeau de rostul mîncării și de al îmbrăcăminte. Cînd mîncarea era gata

15 întindea o masă, cit pe colo, pe iarbă de-ți venea să te așezi și tu lingă dînșii, cînd îi vedeai.

Seara, cînd se întorceau de la munca cîmpului, după ce cinau, bătrînul lua fluierul, căci știa să zică din fluier, și mi-ți trăgea niște doine de te adormea; apoi, întorcînd-o

20 pe foaia cealaltă trăgea niște cîntece de danț, cite vro bătută, cite vro oltenească sau cite altceva și băieții cu fetele jucau și tropăiau de parcă numai ei singuri erau pe lume.

În casa bogatului era muțenie; nu se auzea nici țipenia.

25 Se ducea și bogatul de acasă în trebile sale, și după ce se întorcea seara, se închidea în cite vro cămară și acolo scria tot ce făcuse ziua, socotea și iar socotea, pînă tîrziu noaptea.

Și era o tăcere de parcă nu locuia nimeni; încolo toate cămărilor erau luminate, dar atîta tot.

30 De multe ori bogății din casele cele mari nu se puteau odihni de chilomanele din bordeiul de peste drum.

Nevasta bogatului pizmuia fericirea săracului. Într-o zi ea zise bărbatului său:

35 — Frate, ce va să zică atîta posomorîre, atîta grije și atîtea socoteli în care te cufunzi toată noaptea? Nu e zi lăsată de la Dumnezeu în care să te văz și eu o dată vesel și cu chef. Pînă cînd să tot fii posac? O să te prăpădești. Uite peste drum în bordeiul săracului cum domnește veselia.

40 — Ei, nevastă, Dumnezeu nu poate da toate omului, căci s-ar prăpădi, n-ar mai avea ce aștepta. Nouă ne-a dat bogăție și așteptăm veselie; celor de peste drum le-a dat veselie și așteaptă bogăție. Tot ce dorește omul nu poate dobîndi deodată. Pentru aceasta o să-ți dau o probă.

45 A doua zi se scoală de dimineață omul cel bogat și iese din casă. El pîndea în drum pe stăpînul bordeiului, și cînd se apropie de el, îi zise:

— Vecine, ai cunoscut pe răposatul tată-meu?

— Da, măria-ta, l-am cunoscut.

50 — Ieri, căuțînd printre hîrțiile lui, am dat peste una în care era scris: „Să se dea vecinului de peste drum o mie de galbeni, că este om harnic și cinstit, fără dobîndă, fără nimic; să fie dator numai să-i înapoieze cînd o putea și cîte cît se va înlesni.“ Astăzi împlinesc dorința tatălui meu.

55 Și, puindu-i în mîină o pungă cu o mie de galbeni, se duse pe ici încolo.

Muncitorul cum se văzu cu banii în mîină se întoarse acasă, adună pe lingă dînsul pe toți copiii săi și începu să se laude că ce fel de om și cum a fost el în tinerețele lui.

60 „Dovadă despre aceasta, zise el, este că vecinul cel bătrîn, bogatul de peste drum, a lăsat cu suflul ca moștenitorii lui să-mi dea o mie de galbeni. Iată-i.“

Și îi numără și îi socotiră și nu lipsea nici unul. Era o mie în cap.

65 Acum se puseră la sfat ce să facă cu banii. Unul zise una; altul zise alta. Lor nu li se părură bune sfaturile. Unul mai zise ca să ia o moșie cu arendă.

70 — Aș! răspuse altul. Ca să fii arendaș trebuie să știi carte, să faci la socoteli, să stai cu boierii și cu zapciul la taifas. Nu face pentru noi.

— Ba să mergem la oraș să deschidem o boltă.

— Ba să ne facem zarafi.

Din una din alta se apucară la ceartă.

75 De unde pînă aci era veselie mare în bordeiul lor, de
cînd intrase mia de galbeni în casa lor, parcă intrase drăcuș
neunirei și al zarvei. Nici tu cîntare, nici tu jocuri, nici
tu nimic.

Femeia muncitorului se luă de gînduri. Ea zise:

80 — Bărbate, de cînd a intrat diavolul ăsta de aur în
casa noastră, pace nu mai este.

Și luînd punga cu totul, o aruncă într-un riu ce curgea
p-aproape de coliba lor.

85 Copiii, cum văzură una ca asta, săriră cu toții, intrară
în gîrlă și începură a căuta punga cu galbenii, să se înece
oamenii și mai multe nu; și de lăsat nu se lăsară pînă ce
nu găsiră punga și o scoaseră afară.

Și întorcîndu-se cu dînsa acasă, bătrînul muncitor
zise:

90 — Știți ce? ca să fie pace, eu voi lua jumătate din bani
și jumătate să-i împărțiți între voi. Așa mi se pare a fi
cu dreptul.

Cînd auziră copiii una ca aceasta, toți săriră cu zurbaoa,
că de ce bătrînul să ia mai mult?

95 Ce să tot lungim vorba? Două, trei zile cît trecură
pînă să-și facă ei planurile și să se invoiască ce negoț să
facă bordeiul lor era ca și pustiu. Nu se auzea nici cîntări,
nici chilomane de rîs, nici jocuri! Stau toți cu totul și
chibzuiau și puneau la cale lucruri ce au rămas baltă.

100 Bogatul își chemă nevasta în seara dîntii și îi zise să
asculte la veselia oamenilor din bordei. Ea nu auzi nimic.

A doua seară și a treia tot așa. Se mira și ea; cînd a
patra zi dimineța, văzu pe vecinul lor cel sărac că vine
la dînșii.

105 Bogatul ieși afară să vadă ce poștește. Vecinul începu
a zice:

— Boierule, fă-ți pomană cu noi și primește-ți darul
înapoi. De cînd acest diavol a intrat în bordeiul meu, pacea
n-am mai văzut-o cu ochii. Ia-ți banii și fii sănătos. D-ta
cu bogăția d-tale, eu cu sărăcia mea; d-ta cu posăcia d-tale,
110 eu cu veselia ce am învățat.

Și, întorcîndu-se la casa lui, el cu ai lui începură a
urma, ca mai-nainte, să cînte și să joace. Bogăția ieșise
pe fereastră. Veselia intrase pe ușă.

JUDECATA VULPEI

Un om, odată, mergea la treaba lui prin niște munți. Alături de drumul aude un glas milogindu-se și grăind:

5 — Fă-ți milă și pomână, creștine, și mă scapă de la pietre.

— Cine ești tu, și unde te aflu?

— Ia, aici, aici, în văgăuna asta. Fă bine, așa să trăiești, și dă la o parte piatra de d-asupra.

10 Omul caută în dreapta, caută în stînga și dă de văgăună, d-asupra căreia era un pietroi mare.

Ce să vezi d-ta? Acolo era culcușul unui balaur. Pe cînd se afla încolăcit și dormea, iată că un colț de piatră, groznic de mare, se desface din munte și, prăvălindu-se la vale,
15 cade drept peste văgăuna balaurului și-l închide acolo. Șarpele, svic! în sus svic! în jos, ca să iasă. Aș! unde era pomana aia? Piatra mare astupa intrarea văgăunei de nu rămăsese loc deschis nici cît să bagi degetul. Se zvîrcolea balaurul în ghiara morții de foame, de sete și de osteneală,
20 și ca să scape d-acolo era peste poate.

Rugăciunile șarpelui înmuie inima omului și acesta, înduioșit de nenorocirea bietului șarpe, se pune de caută o pirghie, se luptă cu bolovanul de piatră și, încet, încet, îl dete nițel la o parte de d-asupra văgăunei, atît cît putu
25 șarpele să iasă.

— Bogdaproste! că mai văzui o dată lumina soarelui, mai pot să răsflu și eu în voie, zise balaurul. Gătește-te

acuma, omule, că am să te măninc. Nu mai pot, uite, de foame, sunt lihnit de la inimă.

30 — Ce stai tu de vorbești, balaure? D-apoi eu ți-am făcut bine. Asta să-mi fie oare răsplata?

— Bine, nebine, nu voi să știu. Răsplătire la noi nu scrie.

35 Și deodată se încovrigă împrejurul omului și-l coprinse, de acesta nu se mai putea mișca din loc.

— Stăi, frate, mai zise omul; astfel ți-e dreptatea? Eu nu mă cunosc vinovat cu nimic. Să mergem la judecată.

40 — Să mergem, dacă vrei judecată. Dară eu îți spui că o să pierzi. Totuși, ca să nu poți a te plînge că te-am mincat pe nedrept, aidem și la judecată. Numai grăbește pașii, că mi-e foame de tot.

Și mai slăbind pe om din chingi, acesta apucă pe cîmp cu pași grăbiți și tremurînd de frică. În calea lor întîlnesc un bou pascănd și se îndreptară către dinsul.

45 — Boule, prinse omul a zice: iacă, iacă, iacă, din ce am scăpat pe șarpele ăsta, și iacă, iacă, iacă, ce umblă el să-mi facă. Cu dreptul e?

50 — Da! prea cu dreptul, răspunse boul. Ascultă: eu slujesc pe om de cînd eram vițel. Nu fu destul că îmi lua laptele, cînd eram mic, de răbdam de foame, căci n-aveam ce suge; nu e destul că, după ce m-am mărit, trăiam mai mult cu zilele, fără să-mi dea nutreț d-ajuns; iară eu trăgeam la plug, la car și la toate poverile la care mă punea el, fără să cîrtesc; acum cică am îmbătrînit, mă lasă pe cîmp
55 să mă hrănesc, ca să mă mai îngraș nițel, și apoi să mă vînză la măcelar. Așa este dreptatea omului.

— Auzi, omule? întrebă balaurul.

— Auz, răspunse omul. Dar să știi că eu nu sunt mulțumit de judecata boului. Să mergem și la altul.

60 — Poți tu să mergi la ciți vei pofti. Eu una știu, că mi-e foame. Însă, ca să nu mai aibi cuvînt de pricinuire, aide, fie, să-mi fac pomană cu tine să mergem și la alt judecător.

65 Omul, cu inima cît un purice de frică, o ia înainte pe drum și, întîlnind un cal într-o livede, îi zise și lui:

— Calule, iată ce am făcut balaurului acestuia, și iată cum vrea să-mi răsplătească. Cu dreptul e?

70 — Da, da, cu tot dreptul, răspunse calul. Dară tu, omule, cum faci dreptate pe pămînt? Nu care cumva oare te socotești a fi mai breaz? Noi slujim la stăpînul nostru

- din tată în fiu. Când eram mic, copiii lui se jucau cu mine și îi purtam în spinare. După ce m-am mărit, din câte primejdii nu l-am scăpat! și cit am mai muncit, amăritul de mine! Mai de multe ori flămînd decît sătul, ajunsesem
- 75 într-un rînd să zac pe coaste de foame și de neîngrijire. Acum mă găsește că prea sunt bătrîn. Mi-a dat drumul să pasc în voie pînă să-și găsească timp, să-mi dea cu parul în cap, să mă omoare, ca să-mi ia pielea. Astfel este răsplata omenească pe pămînt.
- 80 — Auzi, tu, omule? zise balaurul.
— Auz, răspunse omul. Și cu toate astea eu nu sunt mulțumit de judecată. Să mergem și la al treilea să ne judecăm. Ascultă-mi și astă rugăciune, să te ție Dumnezeu.
- 85 — Ei, apoi te-ai prea trecut! Multe ai voi d-ta. Și deși-mi vine leșin de foame, iată mă înduplec și de astă dată, numai și numai să nu-ți mai rămîie nici un cuvînt de birfeală, și să-ți tacă fleoanca. Aidem și la al treilea judecător.
- Mai mergînd ei ce mai merse, întîlniră o vulpe.
- 90 — Vulpe, începe omul a zice, iată ce bine am făcut eu balaurului acestuia, și iată ce rău va să-mi facă el mie. Cu dreptul o? Judecă tu!
- Ce ai zis, ce ai zis? întrebă vulpea.
Omul îi mai spuse încă o dată focul ce-l ardea.
- 95 — Ca să judec, trebuie să merg la fața locului, să văz eu cu ochii mei și să auz cu urechile mele. Altfel nu știu să judec.
- Se învoiră și plecară cîte trei la fața locului. Și, ajungînd aici, începu omul să spuie șiritenia pricinei:
- 100 — Iacă, ici în văgăuna asta ședea balaurul încolăcit, și pietroiul ăsta năpraznicul, căzînd din munte, îi astupă ieșirea. Trecînd eu p-aici, șarpele să rugă să-l scap de piere. Eu, prostul, vrui să-i fac bine, mă luptai, dădui bolovanul nițel la o parte și-i făcui loc să iasă. El, dacă
- 105 ieși, mă coprînse, cum îl vezi, încolăcindu-se preste mădularile mele și voiește să mă mănince.
- Așa este, balaure?
— Așa da! Fiîndcă astfel cere dreptatea.
Vulpea se gîndi nițel și răspunse:
- 110 — Măi, frate, deslușiți-mă bine, că eu nu pricep așa advocățește. Spune, omule, șiritenia din capul locului, și arată-mi și cu mina.

Omul începu din nou să spuie și cu gura, să arate și cu
mîna.

115 — Iată, în văgăuna asta de ici, pe care o vezi cu ochii,
sta șarpele încolăcit și astupat acolo de pietroiul ăla maa...

— În văgăuna asta, ziseși, întrerupse vulpea. Ce smintit
ești, mă! Nu se poate una ca asta, spune drept, omule.

— Drept spui.

120 — Așa este, balaure?

— Tocmai precum spune omul.

— Fie, că mie nu-mi vine să crez că poate să încapă o
așa namilă de trup într-o văgăună atît de micuță. Trebuie
să văz cu ochii mei, ca să crez.

125 Șarpele vru să încredințeze pe vulpe. Se descovrigă de
pe om, se tirăște, se strecoară în văgăună, încet, încet,
încolăcindu-se ca să încapă. În vremea asta vulpea face un
semn cu ochiul omului. Acesta o pricepe. Și tocmai cînd
balaurul zicea vulpei:

130 — Acum vezi?

— Văz.

— Ei, crezi?

— Crez.

— Judecă după dreptate.

135 — După dreptate judec.

Omul puse umărul, se opinti cu deznădăjduire, date
piatra la loc, și clape! acoperi văgăuna din nou.

Vulpea zice:

— Așa cere dreptatea.

DIN PERIODICE

NEGUȚĂTORUL ȘI CHIRIGIUL

A fost odată un negustor. Pe ce punea mîna îi ieșea înde bine. Era drept, cinstit și nu se bucura la simbria slugelor. El plătea tuturor pînă într-una. Negoțul lui creștea și el din zi în zi se făcea mai de omenic. Unde se pomenea la dînsul judecată! El mai bine vindea mai ieftin și pe bani gata, decît scump și pe datorie.

5 Cu toate că imbla cu dreptatea în sin, în cele din urmă într-o zi, o păți și el. Ca să desfacă marfa mai răpede spre a-și aduce alta nouă și să prefire prin prăvălie mai multă marfă, el mergea la toate bilciurile.

10 Odată, vrînd să meargă la un bilci mai depărtat în țară vecină, închirie un car pe seama sa. Îl încarcă cu marfă din obicei și plecă.

15 Pe drum, află neguțătorul de la chirigiul că puțin mai-nainte este o pădure, care cade pe hotar, fără seamăn de mare: copaci mari și nalți pînă la nori, crîng, hățîș, de toate se află acolo. De aceea și este vestită de mulțimea tîlharilor.

20 — Nu e pui de om, zicea chirigiul, care să scape din mîna astor tîlhari. Așa de răi și meșteri sunt!

— Eu n-am auzit vorbindu-se d-alde astea pînă acum despre această pădure, răspunse neguțătorul chirigiului; ce tot floncănești tu?

25 — Aolio, Jupîne! Care va să zică n-ai auzit nimic pînă acum? Dacă este așa, să-ți înșir eu vro cîteva întîmplări.

Mai anțărt în pădurea asta a fript tilharii un neguțător de viu, punându-l în frigare. Și pentru ce? Pentru că n-a vrut să li dea banii ce-i avea la dînsul într-un chimir, după ce-i
30 luase toată marfa. Acum un an au căznit un boier pînă i-a ieșit sufletul, pîrlindu-l cu fiarele roșii ca focul pe piept și pe spinare, ca să dea bani. Și cînd l-au căutat, după ce a murit, clei de tufă! N-au găsit la dînsul nici o lăscaie, măcar să orbească un șoarece. Es-timp, nu mai
35 departe, es-timp au hătut și chinuit pe un biet neguțătoras, de abia a scăpat cu sufletul și cînd colo, ce să vezi? Douăzeci și cinci de lei avea în pungă. I-au luat tilharii și tot nu credea pînă nu i-au întors buzunarele pe dos și nu l-au purecat prin toate colțurile hainelor. Cu pătura l-a adus
40 acasă, bietul neguțător! Ți-era mai mare jalea să te uiți la el.

— Cele ce spui tu, mă, nea chirigiu, mă înspăimîntă de mă ia fiori de groază. Mai îmi vine să mă întorc îndărăt.

— Ia fugi d-acolo, jupîne, nu mai fi copil. Păi nu știi
45 că ești cu mine? Lasă că te duc eu de nici capul să te doară, ba nici un firicel de păr să nu se clătească.

— Lesne e a zice, anevoie a face.

— Dacă e așa, stăi, dă-mi hainele dumitale să mă
50 îmbrac cu dinsele și dumneata ia p-ale mele, să te faci chirigiu și eu neguțător, pînă vom trece pădurea.

Neguțătorul văzînd că chirigiul atîta îl incredințează că vor trece pădurea fără să li pese nemic, se învoi a schimba hainele. Așa făcură, și trecură pădurea fără să întilnească
nici umbră de om. După ce se văzură la capătul codrului,
55 neguțătorul mulțami lui Dumnezeu c-a scăpat cu fața curată, apoi zise:

— Dă-mi hainele, chirigiu, și na-ți p-ale tale.

— Ce să mai stăm acum să ne dezbrăcăm, răspunse
chirigiul, vremea e tîrzie și să nu ne apuce noaptea pe drum.
60 Aidem pînă la hanul ce se vede; acolo o să și minem astă-seară.

De cum ajunseră la han, chirigiul se dete jos din car și, uitîndu-se la neguțător, prefăcîndu-se cam îngrijat, zise:

— Chirigiu, să îngrijești bine de marfă. Uite, am să zic
65 circiumarului să-ți dea o oca de vin și, de-mi vei fi credincios și fără să mă superi, ca pînă aci, lasă că te mai mulțumesc eu peste chirie.

Apoi, intrind în cămara cea mai curată, porunci să-
gătească cina.

70 Bietul neguțător cînd auzi așa, bleoșdi ochii la dînsul
și înmărmuri. El nici că visase că o să-i facă vreun renghi.
Se uită la dînsul, cum intra în circiumă fudul și-l măsură
cu ochii de sus pînă jos.

75 — Ce sunt fleacurile astea pe tine? Dă-mi hainele și
du-te de-ți vezi de cai. Te-ai trecut cu gluma. În haine am
hîrtii trebuincioase și banii de cheltuială.

— Ce neam ești tu, mă? îi răspunse chirigiul. Eu te-am
tocmit să-mi duci marfa pînă la bilci; dacă ți-a abătut
pîrtașul, descarcă marfa și du-te cu Dumnezeu; eu îmi
80 găsesc alt chirigiu. Atîta pagubă, cît și dobîndă! Lac să
fie, mă, broaște multe. Nu care cumva socoteai că o să mă
închin eu la tine cînd îți vine ție pandaliele?

Și prefăcîndu-se a-i fi milă de dînsul, spunea hangiului
că-i pare rău de el, că vede semne de nebunie la bietul
85 chirigiul său. Îl lăuda că altmîntere a fost pînă aci un om
prea de ispravă și că nu-l supăraseră pînă în ceasul acesta
nici cît negru sub unghie.

Neguțătorul, neavînd încotro, se secoti că ar fi mai
cuminte să tacă și să-l ducă pînă la orașul vecin și acolo
90 să-l tragă la judecată. Se duse deci la grajd de îngrijii de
cai, cum făcea chirigiul, apoi se culcă în car spre a vedea
de marfă.

A doua zi, prefăcutul neguțător se sculă dis-de-dimi-
neață; porunci să prinză caii la ham, ca să ajungă în oraș
95 mai de timpuriu.

Bietul neguțător cel adevărat se supuse fără a zice nici
circ.

Plătiră la han și plecară. După ce ajunse în oraș, cea
dintii treabă ce făcu adevăratul neguțător fu de a se duce
100 la judecătorie și a trage în judecată pe chirigiu.

Numaidecit, fiind chemați înaintea judecătorilor, bie-
tul negustor spuse șiritenia pricinii, cum se întimplase
să treacă prin pădure, cum îl înșelase chirigiul de-i luase
hainele, și cum acum nu mai voiește a le da, sub cuvînt
105 că el este neguțătorul.

Atunci îi adevăratul chirigiu răspunse:

— Boieri dumneavoastră, nu știu ce să zic de omul
acesta. A înebunit, ori e luat de iele! Eu l-am tocmit să-mi
ducă marfa pînă la bilci. M-a dus o bucată de drum ca un

- 110 om în toată firea. Cînd mă pomenesc dodată că-mi vorbește de haine, de bani, de hîrtii, de marfă. Eu l-am lăsat să hondrănească și mi-am căutat de treabă. Iar dacă am văzut că se îngroașă gluma, i-am zis să mă aducă pînă în acest oraș, să-i dau ce o fi cu dreptul și să mă lase în pace.
- 115 Aci mă văz tras la judecată. Este de crezut ce aiurează el? Nu vedeți dumneavoastră din spusele lui, că trebuie să-i lipsească vro doagă?

În zadar bietul neguțător cel adevărat mărturisea în cuget curat cum se întîmplase lucrurile, că rău și fără cale protivnicul său îl face nebun, luat de iele, că-i lipsește vro doagă, sau că aiurează; în zadar spuse că l-a ferit sfîntul pînă acum de unele ca acestea și se ruga de judecători să-i facă dreptate și să nu mai dea voie protivnicului său să-l mai și ocărească după celelalte toate.

- 125 Judecătorii, dacă văzură că n-au de unde să apuce pe vinovat, li spuse să vină a doua zi. După ce plecară, judecătorii se sfătuiră cum să facă să prinză pe vinovat. Ei văzură limbuția și sumeția unuia, precum și liniștea cu care vorbea cellalt. Ei mirosiră în care parte este dreptul, dară nu puteau să pună mîna pe viclean. Știa, hoțul, cum să se păzească ca să nu-l prinză în vorbă! În cele mai de pe urmă unul din judecători zise să-l lase pe mîna lui să mai facă o încercare. Și așa se învoiră.
- 130

A doua zi, cînd veniră la judecată, mai spuse unul, 135 mai spuse și cellalt șiritenia pricinei, și nu merse mai departe ca în ziua trecută. Nici o domirire. Judecătorii se traseră la chibzuire și cînd veniră iară, dete hotărîrea.

Judecătorul care se însărcinase zise:

— Pricina dumneavoastră s-a judecat.

- 140 Apoi, uitîndu-se cătră jeluitor, adaogă:

— Deoarece, dragul meu, nu poți dovedi nici într-un chip dreptățile dumitale, vezi-ți de căruță și de cai, că alt n-avem ce-ți face; iară dumneata, zise cătră cellalt, țintindu-l drept în ochi și văzîndu-l că-i zimbește mustața, 145 fii liniștit, și stăpînește-ți marfa și averea în pace. Acum duceți-vă cu Dumnezeu.

Dar pe cînd se găteau a pleca, unul cu bucurie și altul cu mîhnire în suflet și tocmăi cînd deschise ușa și amîndoi erau pe prag voind a ieși, judecătorul strigă răpede:

150

— Chirigiu! Chirigiu!

— Auz! răspunse adevăratul chirigiu, urechea lui fiind dedată din copilărie a auzi chemându-l astfel.

— Știam eu că tu ești cel cu musca pe căciulă, zise judecătorul și dete hotărîrea ca adevăratul neguțător să-și ia

155 averea în stăpînire, iar pe chirigiu îl băgă la dubeală.

Așa judecători! O dată dreptate!

Încălecai p-o șa și v-o spusei așa.

POPA, CĂLUGĂRUL ȘI TURCUL

Un popă, un turc și un călugăr se aflau în călătorie. Fiecare dintr-inșii își luase merinde de drum. Din întâmplare, întâlnindu-se la un loc, și făcând cunoștință, se vorbiră să meargă împreună, fiindcă făceau același drum.

Plecară ei cîte trei și o duseră bine pe drum; vezi că se învoiau între dinșii; și așa, ajunseră cu bine la popas.

Și puind masa să se ospăteze, călugărul își scoase merindea și o puse la mijloc. Mîncară cu toții și se săturară. Călugărului nu-i mai rămase nimic din merindea lui. El avusese un crap umplut. Se mîngia în gîndul lui însă că pe deseară, unde vor mîna, își va potoli și el foamea din merindea tovarășilor; că așa le fusese vorba.

După masă se odihniră oleacă, apoi se sculară și o luară la drum. Întinseră pasul și merseră tot povestind cînd din cărți, cînd din întâmplările lumii. Și așa, nici nu prinseră de veste cînd ajunseră seara la un loc unde se vorbiră ei să rămîie peste noapte.

Adunară rascote de frățior, ațîțară focșorul, se puseră pe lîngă dînsul și întinseră masa. Turcul scoate un mielușel fript, știi colea, numai bun să mănînce, să mi se sature toți trei.

Călugărul se trase de la masă, ronțai cîțiva codricei de piine ce-i rămăsese de la prînz; că pe dînsul, vezi, nu-l lasă legea să mănînce carne.

Popa și turcul mîncară de-și făcură burta tobă.

Se culcară și dormiră, după ce mai povestiră, te miră ce, din cele auzite de dinșii.

30 A doua zi sculindu-se, se spălară pe ochi, își făcu rugă-
ciunea fiecare după canonul său și plecară iarăși la drum.

Merșeră, merșeră, merșeră și din ce în ce se apropiau de
locul unde voiau să ajungă. Dacă văzură că mai e încă
departe, se vorbiră să mai facă un conec; și deci se așezară
35 la umbra unui copaci mare și puseră și masa, ca să imluce
cîte ceva.

Acum popa scoate și el merindele sale și le puse la mij-
loc. El ce gîndiți că era? Un purcel fript, și fript așa încît
pielea purcelului să ronțaiască în gură cînd o mîncă-o.

40 Călugărul și turcul se traseră de la masă scuturîndu-și
hainele, ca de altă aia.

Popa începu a mîncă de ar fi făcut poftă și celui mai
sătul om, necum unora obosiți de drum și flămînzi.

Nu doară că popa de florile mălului îi poștea la masă;
dară că așa le fusese învoiala, să mănînce cu toții la un loc,
45 și la fiecare mîncare să se puie la mijloc merindea cîte
unuia.

Nu e vorba; popa ridea pe sub mustață, văzîndu-și
tovarășii păcăliți, dară nu se arăta aievea că ride de dînsii.

Cum, necum, popa mîncă cu poftă și înghițea dumicații,
50 de parcă nu mai fuseseră de cînd lumca.

Călugărul și turcul, înghițeau și ei în sec, nghiorț!

Apoi apucară fiecare din ei ce bruma codricei le mai
rămăsese din ziua trecută și se sileau să-și potolească pîr-
dalnica de foame.

55 Și uitîndu-se la popă cu ce poftă mîncă, le lăsa gura apă
și răbdau în piele, că n-aveau încotro; vezi că pe turc nu-l
lasă legea să mănînce carne de porc; iară pe călugăr, după
cum mai zisei, nu-l lasă legea să mănînce nici un fel de
cărnuri.

60 La urma urmelor, turcul, uitîndu-se galeș la popă,
prinse a zice:

*Hai! hai,
Popa Mihai;
Bună lege ai.
65 Pește ai păpat,
Mielu tu mîncat,
Și singur acuma
Mînci purcel, nu gluma,
hooa!*

BAN LA BAN TRAGE

Un țigan, auzind că ban la ban trage, ce se gîndi el, ce plănuî, că numai iacă își dezleagă chimirul. Și, scoțînd o para, o legă cu o ațîșoară și se duse la visterie.

5 Rizînd, țiganul zicea: „Daca o fi adevărată zicătura, apoi are să mi se umple chimirul de bani“.

Atunci își aruncă paraua pe fereastră în visterie și tot o sălta, trăgînd de ațîșoară cu o mîină, iară cu cealaltă își ținea chimirul și se aținea ca orice va cădea din visterie
10 să cadă în chimir. Din gură nu înceta a zice:

— Ban la ban trage.

Trăgînd mereu de ață și slăbind-o ca să se lase banul în visterie, osteni. Și fără a băga de seamă că ața se rosese, trage mai cu mîinie de vro două, trei ori. Cînd odată se văzu
15 că rămase cu un crîmpei de ață în mîină. Ce era? Iacă se rupsese ața și paraua căzuse în visterie.

Atunci țiganul stătu și cugetă: „Adevărat, banul la ban trage; adecă cei mai puțîni la cei mai mulți; vezi asta nu mi-a venit în gînd, pînă n-am văzut-o cu ochii“.

TIFLA SUB GIUBEA

Pe vremile acelea Vilara era tare și mare. De boier, boier; de învățat, învățat; dară se pricepea la multe drăcii. Om bogat, el luase în otcup cenele și vămile țării. 5 (așa se zicea pe atunci arendășia astor venituri ale țării). El punca în pîine pe slujbașii de la aceste două așezămînturi, el îi scotea. Și apoi avea darul de a ști să-și aleagă oamenii, știi colea, pe sprînceană.

10 Nu putea sta înaintea lui nici cel mai meșter găsilaci, nici măcar cei ce ar fi luat oul de sub coțofană, fără să simță ea, căci Vilara îl mirosea cit de colo și știa el cum să mi-l dea pe brazdă a fi om de omenie. Pasămite era vulpe bătrînă, cum se zice.

15 La ușa acestui boier în toate zilele era gloată mare de boiernași și de slujbași, cari așteptau poruncile cuconului arendaș.

Într-una din zile prin gloata aceasta de cămeni era și unul din acei ce trăiau cu chiverniseala din mila boierului. Acesta nu știi ce aflase despre dînsul că îl chemase.

20 Intrînd la boier în casă cu giubeaua strînsă la piept de sta să-i plesnească, Vilara unde mi-și bolovăni niște ochi cercetători asupra lui, de să-i vază pînă și măruntaiele dintr-însul, de să-i ghicească toate gîndurile și îi dădu un zabrac de-l trecuse nădușelile pe bietul om.

25 O mie de ani se păru bietului slujbaș cit ținu dojana aia părintească. Cînd ieși afară și se văzu că nu-l scosese din slujbă, răsufală și dînsul, și o răsufulare adîncă, că scăpase cu fața curată.

30 -- Dară ce fu asta pe tine, nenişorule? prinse a-l întreba
unul din cei ce fusese de faţă.

— Ce să fie, frate? Nu văzuşi că mă făcu ca pe o albie
de porci, ia așa pentru o bănuială? Dară fie că mi-am scos
și eu din capete.

— Și cum ți-ai scos din capete? întrebă un altul.

35 — Iacă bine. De cite ori mă ocăra cu vro vorbă injosi-
toare, eu îi dam cu tifla.

— Cum îi dedeai cu tifla? Și te vedea el?

40 — Aș! Ce stai d-ta de vorbești? Iacă, deschideam
pulpana giubelei și acolo, înfundat, îi dam cu tifla mereu,
ascultînd nesăbuitele lui înjurături.

CUM CUGETĂ SASUL

Hanț, nume ce va să zică Ion, era un săsăloi voinic și muncitor cît nu se poate spune. El se pomenise în curtea unui boier mare d-ai lor, căruia pe limba neamțului
5 îi zice baron. Moșu-său, tată-său îmbătrînise slujind la curtea acestui baron. El însuși, după ce se mări, ajunsese a fi rindașul curții. Boierul îl lăuda la toți prietenii lui că Hanț este o slugă harnică și de treabă. Pentru aceasta toți cu totul îl luau în nume de bine.

10 Într-o zi, Hanț rămînînd acasă să păzească curtea, fiindcă boierul cu ai săi se dusese la preîmplare, iată că vine popa al lor, ia așa numai să vadă ce mai face boierul.

— Ce face boierul, Hanț?

15 — Ce să facă, cinstite părinte, iacă s-a dus la preîmplare.

— Așa! dară tu, Hanț, cum te mai lauzi? Cum o duci cu curtea boierului?

20 — Cum s-o duc, domnule părinte?! Iacă, muncesc cît e ziua de mare și pare că treaba izvorăște din pămînt: nu se mai sfîrșește. Grea viață mai ducem și noi ăștia, muncitorii, pe lumea asta albă! Dară de! ce să zici? pesemne că așa a orînduit Dumnezeu pe sărac ca să fie.

25 — Lasă, Hanț, nu te întrista, că are Dumnezeu grije de tot omul. Ai muncit pe lumea asta? pe cealaltă ai să te odihnești.

— Așa o fi, taică părinte, dară mie mi se pare că și acolo greul tot noi săracii avem să-l ducem! Iacă d-o pildă cînd ți-o fi și ție lumea mai dragă, să te odihnești oleacă,

30 te-i pomeni cu Dumnezeu că-ți zice: „Hanț! ia du-te de
ia a lună și-o atîrnă pe cer ca să lumineze oamenilor“, și
tu trebuie să te scoli și să ascuți porunca. Ori i-o veni
pofta să-ți zică: „Hanț, ia să mai iei ale stele să le mai
ștergi nițel, să le mai freci ca să strălucească mai bine“,
și-atunci, poți să nu faci, cit de ostenit ai fi? Sau, cine mai
35 știe? Poate să-ți zică: „Hanț, ia ciurul și mai cerne nițică
ploaie oamenilor“, ori: „La lopata și mai împrăștie nițel a
zăpadă, ca să ningă pe pămînt“; poate-se cineva împotrivi
la toate poruncile astea?

40 Popa tăcu, rise pe sub mustață, cum se zice, și plecă
la treaba lui.

Pasămite Hanț, știind rugăciunea Domnului unde zice:
„cum în cer și pe pămînt“, el cu mîntea lui a socotit că tot
una este dacă ar întoarce vorba și ar zice: „precum este
pe pămînt așa va fi și în cer“ și fiindcă el nu știa pe pă-
45 mînt a face altceva decît a ciurui orzul cailor, a răni curtea,
a duce felinarul seara la grajd și a curăța alămurile de la
hamuri, tot cam astfel de treabă credea el că are să facă și
în rai.

FINUL POPII

Preotul unui sat avea un fin țigan. Dorind preotul ca finul să fie un bun creștin, îl luase pe lângă dînsul și cu mare chin îl învătă să se închine și să zică pe dinafară
5 două, trei rugăciuni mici, precum și *Tatăl nostru*.

Nu se poate spune cîtă bucurie avu preotul cînd văzu că finul său știe acum rugăciunile cele mai trebuincioase unui creștin.

10 Țiganul se face mare, se însoară, are copii. El, ca toți țiganii de teapa lui, lăcătuși din fire, se apucase de fierărie și treaba-i mergea bineșor.

Din cînd în cînd țiganul se ducea pe la nașul și totdeauna, știi, nu cu mîna goală: cînd aducea nașului ba
15 cîteva oușoare, ba cîte-o găinușe, ba cîte altceva, de! plocon, mă rog, ce să zici, cum merge finul la naș, și nu că-i era degeaba: nașul nu-l lăsa să se ducă niciodată deșert.

Într-o zi, ce-i veni în gînd țiganului să ducă plocon nașului un sac cu cărbuni. El știa, vezi, că fără cărbuni la
20 cușnița lui era ca vîntătorul cu pușca goală la vînat; fără cărbuni nu putea face nimic. Socoti dar el cu mîntea lui, că la orice casă cărbunii să fie de folos precum i era lui.

Se duse deci în pădure cu fiu-său, scoase cîteva buturugi, se apucă de le făcu cărbuni și umplu un sac bun. Și
25 fiindcă cam de mult nu fusese pe la nașul, cînd intră, lăsă pe fiul său la poartă cu sacul ca să vie cînd l-o chema dînsul.

Intrînd la nașul, cum îl văzu acesta, prinse a-l întreba:

— Ei, fine, dar rugăciunile le mai știi?

- Aoleo! taică nașule, da cum să nu le știu?
— Ei bine, ia zi și începe cu: „În numele Tatălui“.
- 30 Țiganul tuși de vro două, trei ori, își drese glasul și
răspunse:
— „În numele Tatălui și-al sfintului duh, amin!“
— Dar pe fiul unde îl lăsași, fine?
— Aoleo! taică părinte, iaca la poartă, mîncate-aș,
- 35 cu sacul cu cărbuni în spinare.

MIERLOIUL ȘI SCATIUL

- U**ncizmar odată, mergînd să se rază la un bărbier, rămase cu gura căscată și uimit de plăcere, auzind o mulțime de păsărele ce cîntau de te credeai în rai. Din fiecare
- 5** colivie, și era cam încărcată prăvălia bărbierului de colivii cu păsărele, din fiecare colivie, zisei, ieșea cîte o cîntare păsărească ce nu se asemena una cu alta. Bag seamă că erau mai multe feluri de păsărele.
- „De ce numai bărbierul să trăiască ca în rai? își zise
- 10** cizmarul; capitalul meu este de zece, de douăzeci de cri mai mare decît al unui bărbier, sunt mai avut decît dinsul și aș putea mai lesne să mă proslăvesc în asemenea frumuseți gidelătoare urechilor.“
- Și chiar de a doua zi se duse în tîrg și-și cumpără deo-
- 15** camdată un mierloi și un scatiu.
- Pentru fiecare din aceste păsărele cumpără și cîte o colivie. A mierloiului mai mare, iară a scatiului mai mică. Amîndouă aceste colivii fură puse în cîte un cui și împodobeau prăvălia jupînului cizmar.
- 20** Se bucura cît un lucru mare acesta cînd văzu că prăvălia lui se află acum în desfătare. De unde pînă aci era numai muțenie întrinsa, acum viersul scatiului, care părea că vrea să spargă ferestrele ca să se auză cine știe pînă unde, răsuna dulce de mîngîia inimile tuturor. Mierloiul
- 25** fluiera și dinsul de-l asurzea.
- Femeia și copilașii cizmarului se adunau împregiurul bedreagului, unde lucra meșterul cu călfile și cu ucenicii, de ascultau la frumusețile cu care le veselea auzul scatiul lor.

30 **Vezi** că era prin mai. Și ar fi voit cu dinadinsul să tacă cu totul mierloiul, care nu-i mai scotea din fluierături, numai și numai să asculte la scatiu.

Mierloiul mai avea un obicei. Lui pare că-i spunea cineva la ureche că cizmarul cu ai săi se aduna ca să-i asculte. Astfel fiind, tocmai când erau cu toții strinși și
35 nici nu suflau de plăcere ascultînd, tocmai atunci și el, adecă mierloiul, după ce le trăgea și dînsul cîteva fluierături d-alea de să le spargă urechile, încît oamenii ar fi dat multul cu mult să nu le mai fi auzit, apoi apuca cu ciocul său jghebulețul în care i se da de mîncare și-l scutura virtos.

40 **Acum** altă nevoie. Zgomotul ce făcea mierloiul trăgînd jghebulețul prin colivie, odorogînd, de colo pînă dincolo, supăra pe stăpînul cizmar pînă într-atît, încît punea numai-decît pe cite vrun ucenic să-i caute jghebulețul și să-i puie de mîncare, dacă nu avea.

45 **Atunci** dacă își aduceau aminte și de scatiu că poate să-i fie jghebulețul gol, i-l umplea și pe al lui. **Vezi** că scatiul, biet, știa numai să cînte și adesea, din pricina asta, întindea urechile de foame.

50 **Azi** așa, mîne așa, pînă ce într-o zi găsiră pe bietul scatiu mort de foame, pentru că toți cu totul uitaseră să-i dea de mîncare.

Nu e vorbă, de iubit toți iubeau pe scatiu, dară nimeni nu se gîndea a-i da de mîncare. Toți îl ascultau cu drag; dară de mîncat și de băut i da numai cînd mierloiul făcea
55 zgomot și nu puteau asculta ciripirile cele drăgălașe ale scatiului.

În ziua trecută ucenicii cizmarului dăduse de mîncare numai mierloiului de teamă să nu-i certe stăpînul cînd va auzi hodorogiturile ce va face mierloiul scuturîndu-și
60 jghebulețul prin colivie, gol de mîncare.

Cînd văzură că a murit scatiul, căutară să se încredințeze din ce pricină a murit. Și ce mi-ți aflară? Că de două sau de trei zile nimeni nu-i cercetase jghebulețul cu mîncare, nici borcănelul cu apă. Dară în aceste zile toate urechile se desfătaseră de cîntecele cele frumoase ale scatiului.
65

Cătară și la mierloi; dară el n-avea lipsă de nimic.

Ei, apoi nu e sfîntă zicătura românului care glăsuiește: „obraznicul mîncă praznicul“?

70 **Ba** așa.

Dară în lumea noastră ceasta bălțată credeți a fi mai altfel? Fugiți d-acolo, nu mai visați!

75 În ziua de azi, ca să trăiești în lume, trebuie să fii îndrăzneț. Ba mai mult: trebuie să fii cutezător. Și mai mult: trebuie să fii botos. Ba încă și mai mult: trebuie să fii obraznic. Căci de vei fi smerit, ori sfiicios, ori cu bună-cuviință, apoi pățești ca scatiul.

MUMĂ CU D-A SILA

Un sălaș de țigani se luase odată la ceartă. Și fiindcă obiceiul lor este de a vorbi toți deodată, mai cu seamă cînd se ceartă, de nu se mai pot înțelege, a rămas și la români vorba de cînd văd cîte vro ceartă ori gilceavă printre ai lor zic că era o pălălaie țigănească.

Astfel fiind, luîndu-se la ceartă un sălaș de țigani odată, strigau și răcneau, de nu-i mai puteai înțelege ce vor.

10 Pe lingă cîte un zbierat ieșit din gura vrunei gașper bătrîn, auzeai și cîte vro pițigăitură de strigăt a cîte vrunei cioroi băiețandru și printre răcnetele arapinelor se auzea și cîte vrun glas ascuțit al cîte vrunei pocite bătrîne și uscate.

15 Așa răcnind și amenințîndu-se unii pe alții, ocărîndu-se și injurîndu-se de trebuia să-ți pui miinile la urechi, nu știi cum se făcu că baba cloanța vrăjitoarea, o drăcoaică sfrijită și numai cu un dinte în gură, se pomeni ca din senin cu o scatoalcă și cu cîteva calcavuri.

20 Pasămite un țigănoi voinic și viu, cum sunt unii din ei, i scăpă mîna și o lovise, cam într-adins, cam pe nebăgate de seamă, căci îl asurzise, se vede, cu ocările.

Bahnîța bătrînă țipa nu țipa mai-nainte cu glasul său cel ascuțit și asurzitor, dar acum începu a răcni din băierile inimei de socoteai că se va sparge, mai cu seamă că simțise dincotro-i veniră loviturile.

25 Se trînti pe jos cloanța, se zvîrcoli, răcni că moare și văzînd că nu-i vine nimeni în ajutor, odată se sculă repede,

o rupse d-a fuga și se opri tocmai dinaintea ușei zapciului
30 și aci începe a răcni din nou și a se tăvăli de credeai că a
lovit-o năbădăile.

O întrebă zapciul, o întrebă zapciereasa: „Ce are, ce i
s-a întâmplat?”

Ea nu răspundea, dară țipa infricoșat.

35 Zapciul, se vede că știa patarama țiganilor, dacă văzu
că nu răspunde cioroaica, porunci să aducă girbaciul.

Cînd auzi bahnița de girbaci, odată se sculă drept în
sus și prinse a zice:

— Măria-ta, cucoane zapciu, minca-ți-aș iacă ce și
40 iacă ce; apoi să vezi dumnia-ta, fiu-meu m-a lățut, băte-l-ar
Dumnezeu, de m-a schilodit. Uite, o să mor, nu mai poci
de snopită ce sunt de bătaie.

— Și care este fiul tău, cioară, că m-ai asurzit cu țipe-
tele tale?

45 — D-apoi stăpine, să trăiești și să trăiască cuconița,
să-mi dai un vătășel ca să-l aducă.

Stăpinul făcu semn unui vătășel și acesta porni cu
gașperița cătră sălaș. Dacă ajunse, ea arătă pe flăcăul care
o lovise și zise:

50 — Uite, hăla de colo este.

Și măcar că nu era fiul său cel ce o persicase, dară
zgripsoroaica, bala dracului, zisese numai așa, ca să întă-
rite și mai cu asupra pe zapciu.

Vătășelul puse mîna pe flăcău și-l aduse, techer-mecher,
55 înaintea zapciului, numai cît te-ai șterge la ochi.

— Cum te-a lăsat inima, fiară spurcată, să bați pe
mumă-ta, pînă s-o sluțești? Nu ți-a fost frică, haramina
dracului, că te-o trăzni din cer?

Zise zapciul și porunci la doi slujitori să-l puie jos. Unul
60 îl apuca de păr, altul de picioare, și-l pironi la pămînt cu
fața în jos.

Atunci porunci ceașului să-i dea d-ale bune. Ceașul
știa el de alte dăți asemenea marafeturi și unde mi se puse
cu girbaciul și unde îmi croi pe țigan de sus de la gît pînă
65 la pulpele picioarelor, de mi-l făcu numai vinătăi.

Striga țiganul ca din gura șarpelui. Și se văita. Spunea
el, sărac, că nu e mă-sa, că din greșeală o lovise, dar cine
sta să-l asculte?!

După ce îl făcură numai vergi și sculindu-se în sus,
70 zapciul zise bătutului:

— Acum îți poruncesc să iei pe mă-ta în spinare și să o duci acasă.

— D-apoi să trăiești, cuconașule, minca-te-aș, dară asta nu e mama.

75 — Auzi, auzi, tilharul, mai are nas să-și tăgăduiască și pe mă-sa? Slujitorii puneti mina pe dinsul, să-i arăt eu ce va să zică să se lepede de părinți.

Bietul bătut, dacă auzi unele ca astea, nu mai zise nici bleau! Iahăta pe strigoaica de harapină în spinare și pe
80 ici și-e drumul, na, na, na, cătră șatră.

Întilnindu-se cu prieteni d-ai lui, aceștia începură a-l lua în ris. Unii-i ziseră:

— Da ce faci, mă danciule, de te lupți cu hirca aia spurcată să o duci în spinare?

85 — E mama, vezi.

— Ce fel de mă-ta?

— Așa zice cuconul zapciu.

Alții iară-i da ghes să o arunce jos.

Bietul țigan silea să ajungă mai iute la șatră și arătind
90 înapoi cu degetul cel mare, răspundea:

— D-apoi cum nu? Ia spuneți coconului zapciu, să vedem tot așa zice și el?

95 Și de unde bietul țigănoi suferi o bătaie soră cu moartea, cam pe nedrept, apoi se alese și cu mumă, o strigoaică de bătrână răutăcioasă și cirtitoare și cicălitoare, pe care mai bine ar fi dat-o dracului de pomană, decît să o poarte în spinare.

COPILUL ȘI ȘARPELE

Un om avea odată un copil.

Acesta ieșea adesea dimineața cu strachina cu lapte afară și minca.

5 Lângă curtea acestui om era o grădină mare plină de hălăciugă și nelucrată. În această grădină se pripășise un șarpe.

10 Într-una din zile șarpele se luă după mirosul laptelui și veni pînă lingă copil. Copilul era încă micșor și nu-și putea da seamă de primejdia șarpelui. Acesta se tîrî binișor pînă lingă străchioară și începu a minca și el din lapte.

Băiatul lua cu lingura, șarpele sugea mereu. Dacă văzu copilul că i se imputinează laptele și el n-are să se sature, dete șarpelui în cap cu lingura. Lovitura, pasămite, fu

15 ușoară, căci șarpele se trase deocamdată, apoi se întinse și începu iarăși a suga.

Băiatul începu a rîde și tăcu.

El făcea haz cum vine șarpele și mănîncă.

20 A doua zi așa, a treia zi și următoarele tot așa. Se deprin-seseră ei acum și gustarea de dimineată o făceau împreună.

Cum se sfîrșea laptele din strachină, șarpele pleca la treaba lui.

15 Într-una din zile, nu știu cum făcu băiatul că, întorcîndu-se, călcă șarpele pe coadă. Acesta se întoarse, mușcă pe băiat, și peste cîteva zile și muri.

Nu mai putea tatăl băiatului de dor și de părere de rău. Mă rog, unul era la părinți și tat-său se uita la dînsul ca la soare.

30 Mihnirea omului fu și mai mare, pentru că el știa că vine șarpele și mănincă cu fiu-său; dar pentru dragostea lui, că-i făcea haz, nu zise nimic, și-l lăsa să mănince cu dînsul. Ba încă, le mai adăuga măsura de lapte, ca să le ajungă la amîndoi.

35 Se apucă omul acum și-și îngropă copilul, ia cît arunci cu piatra de aproape, ca să-l aibă dinaintea ochilor.

Și pîndind odată pe șarpe cînd ieșise și sta cu burta la soare culcat pe un pietroi, ce era acolo în grădină, aruncă cu un topor ce avea la dînsul în șarpe. De lovit nu l-a lovit, dară toporul aruncat cu repeziciune lovi piatra și făcu acolo

40 un semn bun.

Șarpele fugi în grabă și se ascunse.

Mai pîndi el și altă dată, dar pîndi în sec; căci șarpele se feri, și nu mai ieși la lumină.

45 E! trecuse vreme multă la mijloc de la această întîmplare, se cam uitase de dînsa, și omul nu mai dete ochi cu șarpele. Cînd într-o zi se întîlniră față în față.

Atunci omul zise:

— Șarpe, ce-a fost a trecut. Nu te mai teme, că de atunci pînă acum mi-a trecut necazul. Ce s-a făcut, nu se

50 mai poate desface. Acum să fim prieteni!

Așa zise cu gură, dară altfel gindea el.

— Omule, răspunse șarpele. Mă căiesc de ce am făcut. Aș vrea să-mi îndreptez greșeala, însă, cum ziseși: ce s-a

55 făcut, acum nu se mai poate desface. Dară pînă va fi mîntul copilului tău dinaintea ochilor tăi și pînă va sta semnul toporului tău în piatră, unde l-ai aruncat după mine, adevărată prietenie nu mai poate fi între noi.

[TREI SNOAVE]

I

Un flăcăiaș odată, întirziind prin sat, cătă să se
5 adăpostească undeva, dară parcă era un făcut: unde năzuia,
ori că găsea pițigoiiu la ușe, ori că ușa era închisă tun; se
fereau oamenii de dînsul ca de holeră ori ca de ciură.

Pasămite era îmbrăcat cu haine de slujitor de la Domnie.
Și se știe ce pacoste cade pe satul acela în care se ivește cite
un slujitor domnesc.

10 Și măcar că el nu era în slujba domnească, ba nici zapci-
rească, dară la arătare părea a fi, d-aia fugeau oamenii
de dînsul.

Umblă în sus, umblă în jos și ca să găsească vrun locșor
de adăpost, ba.

15 În cele din urmă, tocmai he! de marginea satului găsi
și el o ușe deschisă. Acolo ședea o mătușe bătrînă cu nepoa-
tă-sa, fată mare.

— Bun găsit, mătușică, zise tînărul.

— Mulțam-tale, dragul mătușichii.

20 Flăcăiașul deschise vorba, cerînd să-l adăpostească pînă
miine dimineată.

Baba cam cîrmia, ba că n-are de unele, ba că n-are de
altele, cum sunt babele, cînd nu prea vor să primească
străini.

25 Flăcăiașul atunci schimbă vorba și începu a spune ce
mai era prin țara lui vodă, ce mai porunci domnești se
dedese.

Baba uitase de cererea flăcăiașului de adineaori, și acum începuse a-l descoase și ea cu întrebările, ba despre una, ba despre alta, ca una ce toate voia să le știe.

30 Cînd fu în cele de pe urmă, flăcăiandru adaose:

— Știi, mătușică, porunca cea nouă ce a ieșit de la domnie?

— N-a auzit mătușica pînă acum.

35 — Cică fiecare muiere bătrînă să-și ia bărbat cîte un tînăr și fetele cîte un bătrîn.

Fata asculta și ea ceea ce vorbeau ei și, cînd auzi despre porunca ce zicea flăcăul că a ieșit de la domnie acum în urmă, scăpă din gură un „deh!“

40 — Nici un deh! fata mea, răspunse bătrîna,

La domnie ce vrea-ți face,
Nu te-ntreabă de-ți mai place.

II

Într-un sat din țara lui vodă, trăia odată o pereche
45 de oameni,

cam trai,
cu vătrai,

cum se zice. Pentru că muierea era cam oteotoe, știi colea, cum este omul cînd crede toate secăturile ce aude vorbin-
50 du-se și pe lingă acestea era și cam cicălitoare.

Ce nu-i făcuse bărbatu-său ca s-o dezberere de aceste apucături rele; dară îi fu în deșert toată osteneala.

Pe dracul să-l faci om?

55 Dacă văzu așa, se înarmă și el cu răbdare și se făcu că nu bagă de seamă cicăliturile ei.

Nici așa n-avea pace: Ba că pe ici, ba că pe dincolo, ba că una, ba că alta. Nu-i tăcea gura toată ziua. Nu e vorbă, îi făcea el, bărbatu-său, pe la soroace cîte o vijelie prin ăl păr, ia așa, numai cum curge din dragoste.

60 Dară răminea cu atît.

El, chip, era om ticnit, dară îl scotea nevasta afară din pepeni cu cicăliturile ei. Și apoi de ar fi fost vro a deșteaptă, calea, valea, dară era, după cum zisei, cam prostănacă și asta adăoga supărarea.

65 El avea obicei să se ducă în târg pentru trebuincioase d-ale casei, la trei și patru săptămîni o dată.

De cîte ori se întorcea de la târg ea ar fi voit ca bărbat-său să-i tot spuie și să nu mai sfîrșească la istorii și la nagode întimplate prin târg.

70 El spunea ce spunea și-și căuta de trebi. Ea începea cu gura pe el:

— Că tu așa ești, nu vrei să-mi spui și mie ce ai văzut, ce ai auzit prin ăl târg mare. Mut te duci, mut te întorci. Alți bărbați găsesc ce să spuie muierilor lor. Tu nu găsești.

75 De rîndul ăsta, ce-i vine omului în gînd, că vru să-și cerce nevasta, să vază în ce apă s-adapă. Întorcîndu-se de la oraș, iată că veni nevastă-sa și-l întrebă:

— Ce mai vestea pe la târg, bărbate?

80 — Ce veste să fie nevastă? Ia vești rele: cică a ieșit o poruncă de la domnie ca toți bărbații să-și ia cîte două muieri. Ai mai auzit tu pînă acum risul dracului ca ăsta?

— D-apoi cum! Auzi, auzi, ce porunci să dea! Pare că domnia asta nu este în toată firea ei. Unde s-a mai auzit niște astfel de porunci? O! facu-i și dregu-i, iaca ce și iaca ce.

85 Și începînd a-și infoia catrința cu amîndouă mîinile de amîndouă părțile și depărtîndu-și coatele de trup începu a umbla prin casă și pe lingă vatră, zicînd:

— Na, uită-te și tu bărbate, nu e loc destul pentru noi amîndoi, darămite încă pentru una. Abia încăpem noi la vatră, abia ne putem învîrți amîndoi prin casă, unde dracu să se mai vire și a treia.

Bărbatul tăcea și asculta.

După alte patru săptămîni se duce iarăși la târg. În acest timp, ea îl albise cu întrebările, ce și cum? ce are să se
95 aleagă de porunca domnească, pe care i-o adusese el peșcheș și aștepta acum să se întorcă bărbatul să-i mai spuie la ce hal are să ajungă niște astfel de porunci domnești, nesăbuite.

100 Abia zări pe bărbat că se întorcea de la târg și nevasta ieși în prag, puse mîinile în șolduri, umplînd ușa cu trupul ei și așteptă.

Cea dintîi vorbă a sa cînd bărbatu-său se apropie fu a-l întreba:

— Ei! Ce s-a ales, bărbate, de poruncile alea poznașe?

105 — E! e! nevastă, acum s-a schimbat marafeturile. Acum a ieșit poruncă de la domnie că toată muierea să ție cîte doi bărbați. Mai auzit-ai tu așa bătaie de joc?

— Apoi de, bărbate, dacă-s poruncile domnești atât de năzdrăvane.

110 Și apăsînd cu amîndouă mîinile catrința pe lingă dînsa și lăsînd brațele în jos, ca să arate mai șuie, zise:

— De, bărbate, l-om pune și pe dînsul între noi colea la vatră, că parc-ar fi loc încă pentru unul.

115 Proastă, proastă, cicălitoare și limbută cît poștești, judecata cam seacă în capul ei, dară la drăcii și cînd îi vine ei bine, cum o taie capul!

120 S-a mai cercat bărbatu-său să vadă n-o putea scoate ceva bun din ea? Atunci! Ea rămase tot ea și el tot el; dacă văzu și văzu, o lăsă și el în plata Domnului să-și sfîrșească ale zile, precum a început, pînă adică să vie a sfîntă de moarte să-i astupe gura cu o mîină de pămînt.

III

După ce a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul și toate lighioanele, vru să se odihnească nițel de atîta muncă și cătă asupra cerului și pămîntului, vesel că a scos la iveală lucruri ce pînă atunci nu-și aveau ființa.

Cînd colo, ce să-i vadă ochii? pămîntul era mai mare decît cerul și acesta nu-l putea acoperi.

130 Acum să puse pe chibzuri cum ar face să micșoreze pămîntul ca să-l poată coprinde cerul. Toate planurile pe care le făcea după ce le cerceta bine, vedea că n-o să-i iasă la vopsea. Se mai cîrmi, se mai suci, mai născoci el fel de fel de închipuiri, dară nici una nu i se potrivea.

135 Se frămînta cu firea și nu se pricepea de loc, de loc, cum să facă și lucrul acesta.

Ariciul, văzînd că Dumnezeu nu se domerise la aceasta, rîdea înfundat.

140 Dumnezeu, carele simți cele ce face ariciul, se cam atinse, dară nu se supără, mă rog, Dumnezeu era el; cum s-ar fi putut una ca asta, ca să se supere?! El este îndelung răbdător și iertător, așa spune la carte.

Deși nu se supără Dumnezeu de risul ariciului, nu-i venea însă îndemină să-l întrebe de ce rîde.

- 145 Dară ca să afle ce gindește ariciul, trimise pe albină ca să-l ispitească și să afle cugetul lui.
Albina, ascultătoare cum este ea din fire, zbîrn!! se duse într-o cirtă de vreme pe lângă cuibul ariciului și acolo se ascunse într-o floare.
- 150 Venind la cuibu-și ariciul, începe a rîde cu hohot.
Puii, dacă văzu că rîde cu așa poftă, îl întrebă de ce rîde?
El răspunse:
— Și cum n-aș rîde, cînd Dumnezeu carele este atît de puternic, după ce a greșit planul de a făcut pămîntul mai mare decît cerul, nu se domirește cum să-l mai micșoreze ca să poată să-l acopere cerul.
— Așa zău, și cum l-ar putea micșora, așa să trăiești?! întrebă puii ariciului.
— Iaca, făcînd dealuri și văi, munți și prăpăstii, se va micșora.
— Că bine zici, răspunseră puii.
Albina, care auzise tot, zbîrn!! din fundul floarei unde era ascunsă și p-aci țî-e drumul, către Dumnezeu, că să-i spuie ce gîndea ariciul.
- 165 El, simțînd că a fost iscodit, se uită după albină cum zbura și zise:
— O! mîncar-ar ce faci tu ăl de te-a trimis!
În același minut Dumnezeu blagoslovi pe albină ca să
- 170 facă miere, căci pînă atunci nu făcea.
Dacă ajunsese albina la Dumnezeu și îi spusese cugetul ariciului, văzu că are dreptate. Strînse dar pămîntul de amîndouă părțile atît pînă se micșoră cît și cerul.
- 175 Și de atunci, măre, albina face miere și pămîntul este plin de munți și de prăpăstii, de dealuri și de văi, căci i s-a încrețit fața.

LIPITURA CASEI

Un sătean, fiind de n-avea după ce bea apă, își luă toporul pe mână odată și plecă la oraș, ca să vadă de n-o putea găsi ceva de lucru, la tăiatul lemnelor, ori la altceva.

- 5 Trecînd pe lângă un eleșteu văzu o mulțime de rațe sălbatece. El se știa bun aruncător. Voi dar să cerce nu care cumva ar putea să lovească vro rață, ca să aibă în acea zi ce mîncă, și sfîr! aruncă cu toporul în ele. Rațele, fil! fil! fil! zburară în stol și se duseră. Nu lovise nici una.
- 10 Toporul căzu la fund.

Ce să facă el? Acum era și fără rață și fără topor. Se dezbracă și se duse să-și caute toporul, puindu-și hainele pe mal.

- 15 Pe cînd se ducea cu ochii țintă la locul unde credea el că îi căzuse toporul, trece un om pe acolo, îi ia hainele frumușel, fără ca să simță stăpînul lor, și p-aici țî-e drumul!

Îeșînd el din eleșteu, ia hainele de unde nu e! Ba caută în sus, ba în jos, hainele nu sunt. Acum rămase și fără topor, căci nu-l putuse găsi, și fără rață, și fără haine.

- 20 Ce să facă?

Puse în gînd să rămîie p-acolo prin pălăciuga de pe lângă mal sau prin crînguri pînă seara. Și așa făcu.

- Cum se înseră, plecă cam pitiș, așa despuiat, către satul cel mai de aproape, ca să vadă nu s-o putea aciui pe la vrun
25 bordei, ori să-și găsească vreun căpătîi? Și ajungînd, stete de marginea satului.

Dupe ce se culcară toți sătenii și stinseră luminările, ce să zici? ca la țară, unde se culcă oamenii o dată cu găinile,

30 el piș! piș! prin sat, ca o stafie; se uita cînd la o casă, cînd la alta, și la nici una nu-i prindea ochiul ca să se abată. Cînd, văzu o lumină la o curte, departe d-aci cit ai arunca cu o zburătură. Drept acolo se duse să vadă, nu e vrun rost?

35 Și tot pe lingă garduri, ca miazănoapte, ca să nu-l simță nici cîinii, aide, aide, pînă ajunse. Cînd colo, ce să-i vadă ochii? Gazda, o femeie tinerică și nu tocmai de lepădat, făcuse focul pe vatră afară, dinaintea casei, cum e la țară, încălzise țestul și băgase o plăcintă să se coacă; iară la jăratecul ce-l trăsese pe vatră frigea o frigare de pui. Ușa casei era deschisă, ciinele legat.

40 Văzînd despuiatul toate astea, el bănuî ceva — și de unde să nu fie așa? — intră pe furiș în casă și se ascunse supt pat.

45 Ce era? Adecă d-voastră nu bănuîți nimic? Vorbă să fie! Iaca bărbatul muierii se dusesse d-acasă cu vorbă că vine a doua zi. Muierea făcuse pregătirile ce arătai, așteptînd să-i vină ibovnicul, că se iubea cu logofătul satului. Asta era, și nimic mai mult.

50 Logofătul, căruia îi trimisese vorbă că bărbatul nu e acasă, se găti cu hainele ce avea mai bune și nu întîrzie a veni. Ei începură să se zbunguiască pînă să puie masa. Și tot jucîndu-se prin ogradă iată că aude viînd bărbatul.

E, ce să facă? Ea se sperie nu se sperie, dar el știa că s-a speriat grozav. Ea dă din colț în colț cum să facă și unde să ascunză pe logofătul satului?

55 Și fiindcă bărbatul îi apucase de la poartă, n-avu încotro, ci îi șopti să se ascunză sub pat; el o ascultă și făcu așa, nevăzut fiind din pricina întunericului nopții.

Intrînd sub pat, dădu peste despuiat.

— Da tu, mă?

60 — Iacă-mă și eu.

Cum s-o fi deslușit ei acolo nu vă pot spune, decît știu atît că logofătului îi intrase rața în traistă cînd auzi pe bărbat că zice:

— Da ce sunt astea nevastă? Pare că avem musafiri.

65 — Dară tu nu ești musafirul meu, îi zise ea, luîndu-l de după gît și sărutîndu-l. Iaca mi-a spus alde neica ăsta, trecînd p-aici, că ți-ai sfîrșit treaba la tîrg mai curînd decît socoteai și că te întorci chiar astă-seară. Auzînd așa, m-am apucat și eu de am făcut colo ce vezi, ca să te uimesc cînd vei veni.

— Da poznașe ai mai fost!

Minciuna fu lesne cîrpită.

75 Bărbatul crezu și se puse la masă. Aci s-a adevérit cuvîntul: „nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește“.

Despuiatul de sub pat zise logofătului:

— Lasă-mă să stau eu mai în față; căci dacă m-or vedea, o să-mi dea o bătaie și scap. Tu, în dirdora bătăii, te strecuri și scapi și tu cu față curată.

80 Logofătul crezu și se dete în fundul subpatului.

Bărbatul, puindu-se cu femeia lui la masă, aceasta își alese loc la marginea patului. Bărbatul, după ce bău din sticla cu rachiu ce bău, începu să mănînce. Femeia luă sticla de rachiu și o puse lingă ea. Despuiatul, văzînd așa
85 lucru, îi veni poftă să bea, întinse mina, luă sticla și îi răsufliă în fund; asemenea făcu muierea și cu pîinea și cu bucatele, cu gînd să le ia logofătul. Despuiatul de cîte ori femeia punea lingă dînsa bucate, ori pîine, sau plăcintă,
90 întindea mina, lua și minca de parcă se băteau doi lupi la gura lui. Cînd veni rîndul ploscei, apoi trase dintr-însa de-i trozniră urechile.

Începu să aibă chef de vorbă. Se dete pe lingă logofăt și îi zise pe șoptitele:

95 — Mă, verișcane, mie îmi vine să cînt.

— Taci dracului, mă, că ne bate pe amîndoi pe datorie.

— Ce-mi dai să tac?

— Na ceasornicul meu.

Despuiatul luă ceasornicul. Acum îi trebuia și haina. Mai apucă plosca o dată, căci femeia, de cîte ori bea bărbatul său, de atîtea ori o ridica și ea la gură de se făcea că
100 bea, apoi o punea alătura, de unde o lua despuiatul și, înghițînd bine, zise logofătului iarăși:

— Mă, cîntă tu și eu să joc, căci am poftă de joc.

105 — Du-te dracului, mă, cu joc cu tot, că ne aude bărbatul și ne deznoadă în bătăi.

— Ce-mi dai?

— Ce-o să-ți dau?

— Dă-mi hainele de pe tine, că altfel dau chiot.

110 Logofătul dacă văzu cu cine are a face îi dete și haine și tot, numai să nu-l dea de gol. El era prieten bun cu bărbatul și nu vrea să dea de rușine cu dînsul.

Pe cînd se certau ei sub pat, bărbatul cu femeia se sculase de la masă și omul ei ieși la boi afară, să le dea paie.

Atunci femeia se repede la pat, apucă pe despuiat de mină,
115 acum îmbrăcat cu hainele logofătului și îi făcu vînt pe ușe
afară. Ea credea că este logofătul ei.

Despuiatul, cum se văzu scăpat, prinse a fugi. Dară
luindu-și seama se întoarse înapoi și bătu la geam, parcă
nu fu el acela ce scăpase de aci.

120 — Cine este acolo? strigă femeia.

— Oameni buni, răspunse el.

Și numaidecît i se deschise ușa.

— Bună vreme.

— Țum' matale.

125 — Faceți bine, oameni ai lui Dumnezeu, să vă fie morți-
lor, părinților, de mă priimiți în gazdă astă-seară.

— De ce nu? îi răspunse stăpînii casei.

Îi puse masa și mai mîncă o dată, căci era destul de la
mila Domnului, apoi, după ce se deteră în vorbă despre
130 una și despre alta, despuiatul începu să spuie că el este
ghicitor.

Femeia îl rugă să le ghicească și lor. El nu așteptă să-i
zică de două ori și, după ce se uită și la unul și la altul cu
băgare de seamă, începu să le zică:

135 — Dragii mei, d-voastră sunteți tineri, după cum vă
văz, luați de curînd și copiii nu aveți. Dară nu vă merge
bine pentru că aveți o lipitură pe lingă casă și nu vă poate
desface nimeni făcutul, afară de mine.

Bărbatul femeii îl întrebă cît cere ca să-i mintuiască de
140 lipitură.

— Atît.

— Ba atît.

— E! Adu mîna.

Se învoiră. Atunci despuiatul poruncește să puie o
145 căldare cu apă la foc. Și cînd fierbea în clocote ceru să i-o
aducă în mijlocul casei. Puse pe bărbat și pe femeie la ușe,
unul d-o parte și altu de altă parte, și ridicînd scoarța din
marginea patului el, cu o bărdacă în mină, începu a arunca
apă fiartă sub pat, zicînd:

Fugi lipitură

Că te arz cu stropitură.

150 Și așa făcu de mai multe ori. După ce răzbi pe bietul
logofăt și nemaiputînd suferi opăriturile, odată ieși de sub
pat, și năvală la ușe, răsturnînd pe bărbat și pe femeie, ca

155 să iasă. Ieșind, unde mi-o tuli la fugă, și fugi, și fugi, pînă ce ajunse la el acasă.

Bărbatul și femeia, văzîndu-se căzuți, se sculară îndată și începură a se închina, a scuipa și a zice:

— Ptiu, ptiu, ucigă-te crucea, drace!

160 După ce se mai dezmeticiră din spaimă, bărbatul prinse a zice:

— Văzuși tu, nevestă, că lipitura aia, de ne-o scoase creștinul ăsta din casă, cum semăna cu logofătul satului nostru?

165 — Că bine zici, bărbate. O, lovi-l-ar ciurma să-l lovească!

Din acel ceas lipitura nu se mai apropia de casa oamenilor; iară despuiatul își luă banii cu cît se tocmise și plecă cu pace de unde a venit.

170 Și astfel despuiatul fu de folos și casei unde se aciuse la nevoie, și lui însuși.

POVESTIRI ISTORICE

DIN VOLUME

ISPRAVILE
ȘI VIAȚA
LUI
MIHAI VITEAZUL

I

Pătrașcu-vodă era un domn bun, drept și temător de Dumnezeu. Cît domni el, țara începuse a simți că trăiește.

5 Se dusesese pomina de blindetele lui, pentru care și poporul îl numi Pătrașcu-vodă cel Bun.

Cînd se dote sfară în țară că măria-sa a mai dobîndit un fiu, toată lumea se grăbi a sărbători această întîmplare. Mitropolitul țării cu boierii se duseră la curtea lui vodă, și văzînd pruncul, se însuflară de sus și cerură să i se dea numele de Mihail, căci la arătare li se păru a vedea într-insul chipul voinicos al Sfîntului arhanghel, mai-marele voievod al oștilor cerești.

15 Domnul se înduplecă și dote ascultare acestor cereri. De la o margine pînă la alta a țării se ținură veseliile trei zile și trei noști, cînd fu a se boteza pruncul.

După moartea tătine-său, Mihail creștea în frica Domnului. Mărindu-se și mergînd la școală, el întrecea la învățătură și istețime pe toți copiii.

20 Iară pe timpul lui Alexandru-vodă III țara ajunsese în sapă de lemn prin hrăpirile, nedreptățile și împilările ce căzuseră pe capul bieților locuitori. Domnul se făcea că nu vede, n-aude nelegiuirile turcilor ce-l însoțiseră la înscăunarea sa. El însuși, ca un nesățios la inimă ce era, 25 bîntuia cumplit țara cu asuprelele sale.

Ca să pună mîna pe domnie, avusese trebuință de bani; și ca să aibă bani, se împrumutase pe la turcii cei mai cu vază de pe lingă sultanul, carii mijlociră să vie domn;

30 se împrumutase adică cu camete foarte mari și cu făgăduință de a-i lăsa să-și trămită ei oamenii lor în țară, ca să le scoată datoria.

Ianiceri, spahii, tot felul de ciutaci năpădiseră satele: chinurile, jafurile și schingiuirile întrecuseră orice măsură. Bisericele Domnului ajunseseră grajduri pentru caii pă-
35 ginilor. Odoarele sfinte erau de batjocură. Bietul țaran nu mai era stăpîn pe casa, pe vitele și pe coprintul lui, căci lăcomia jăpcanilor nu mai avea hotar.

Femeile și fetele creștinilor erau răpite și făcute cadine. Pină și giamii începuse spurcatul să ridice pe moșia stră-
40 bunilor noștri români, cea udată de atîtea ori cu singele lor. Nu numai atît, dară păgînii prindeau la tineri și-i duceau în țara lor, unde îi turceau și-i băgau în oastea ianicerilor.

II

45 **M**ihai, după ce se mări, neputînd suferi atîtea fărădelegi, trecu peste Olt, și acolo știu să dobîndească iubirea oltenilor. Unde vedea nevoiașul, văduva și sirimanul, el, ca un inger păzitor, îi ocrotea împotriva împilătorilor. Cînd auzea de vreo nelegiuire săvîrșită asupra
50 vreunei femei sau fete de român, ca un leu alerga întru ajutorul lor. Ajuns ban al Craiovei, nu lăsa ca să se stăviască în Oltenia nici picior măcar de ciutac.

Cu cit era de aspru Mihai cu făcătorii-de-rele și cu cei fărădelege, cu atît era de blînd cu oamenii cei de treabă.
55 Oastea, căreia numai numele i se mai știa, o înființă tot din oameni unul și unul, aleși pe sprinceană. Mihail îi puse căpitani, sutășii și cetașii pe bărbații cei mai viteji și mai cu dor de moșia lor, Țara Românească. Se dusesse vestea despre bunătatea lui.

60 Ajungînd însă la urechile lui Alexandru-vodă că toată Oltenia iubește și se teme de Mihail, acest domn fu coprint de un neastîmpăr, despre care nu-și putea da seamă și puse gînd rău banului.

Atunci veni și unul din boierii lui, și-i zise:
65 — Luminată fie fața mării-tale, doamne, iată, eu, smeritul rob al domnului meu, viu a-ți da în știre despre

cele ce se petrec în țară. Numele lui Mihai, banul țării de peste Olt, umblă din gură în gură, și mișcarea ce se simte dincoace de Olt printre locuitori nu prea îmi miroase a bine.

70 Și să nu stai la chibzuială nici o cirtă, măria-ta, ci să iei strașnice măsuri pentru odihna măriei-tale și a supușilor robilor tăi.

Alexandru se înverșună auzind acestea și căta vreme cu prilej cum să piarză pe Mihai. Iară Mihai, simțind cele ce i se pregăteau, vru a se duce la Țarigrad, la socrul său vistierul Iane, ce era sol al Țării Românești pe lângă sultanul.

Cînd fu însă a trece Dunărea, oamenii lui Alexandru-
80 vodă puseră mîna pe dînsul și-l aduseră la București. Aci, fără judecată, fără nimic, îl băgară la pușcărie, spre a fi pus la cazne și apoi să-l piarză pre el.

Temindu-se însă Alexandru-vodă de vreo răzmiriță, se grăbi a da hotărîrea de moarte. Pe drum, cînd îl duceau
85 la locul de pierzare, trecură pe la Biserica Albă din Postăvari. Și fiind tocmai timpul liturgiei, slujitorii îl lăsară să intre spre a se închina. El, rugîndu-se, se făgădui lui Sfîntul Nicolae, hramul acelei biserici, să-i ridice o monastire pre numele lui, de-l va mîntui; ceea ce și făcu. Această
90 monastire este clădită în București, pe un piept de deal lângă Curtea arsă, și se numește și pînă azi Mihai-vodă.

Iară dacă fu adus la locul pierciunei, boiul lui Mihai cel mindru, statul lui cel măreț și apucăturile sale cele
95 voinicești făcură pe gîdea să pălească. Apoi după ce-și aruncă Mihai căutătura lui cea cruntă și disprețuitoare asupra călăului pe care îl vedea că se cam codea, zise dînsului cu grai răstit:

— Dă, ciine, și dă nimerit, de-ți sfirșește mai degrabă spurcata-ți slujbă cu care ești însărcinat.

100 Fiori de groază coprinseseră atunci pe omul singiurilor și începînd a-i tremura mîinile și picioarele aruncă jos securea ce o ridicase să taie capul lui Mihai, și fugi prin lume grăind:

— Nu este dat mie să prăvălesc de pe umeri un asemenea
105 cap.

Boierii, cari pînă aci tăcuseră milcă, înmărmuriți de pierderea lui Mihai, strigară într-un glas cu poporul:

— Să se ierte nevinovatul și, împreună cu mitropolitul, merseră la vodă și-i cerură iertare. De voie, de nevoie,

110 se înduplecă vodă de-l iertă, dară porunci ca fără minut zăbavă să plece din țară, și nici urmă de a lui să nu se mai afle prin toată Țara Românească.

III

Mare vîlvă se făcuse între români și olteni, pentru
115 minunea scăpării lui Mihai de la moarte. Pînă și copiii vorbeau de astă întîmplare fericită după care Mihai rămase viu nevătămat. Toată suflarea da laudă lui Dumnezeu, care a ocrotit pe nevinovatul, cruțîndu-l de osînda ce era să-l răpuie.

120 Iară Mihai plecă. Și ducîndu-se la Țarigrad se abătu prin Ardeal, și făcu cunoștință cu domnul țării, Sigismund Batori.

Boierii din România, sătui și ei de nelegiuirile domnului lor Alexandru, se tînguiseră la poarta otomană împotriva lui. Cînd ajunse Mihai, plîngerile boierilor veniseră mai
125 de-naînte la cunoștința sultanului.

Vistierul Ianc, socrul banului Craiovei, arătînd nevinovăția lui Mihai, sultanul se încredință despre aceasta și mai mult după ce ascultă pe însuși cel nevinovat; și
130 adevărul graiurilor sale îl hotări să mazilească pe Alexandru-vodă, ceea ce și făcu turcul, chemîndu-l la sine.

Cînd era cursul anilor 1593, Mihai banul Craiovei funumit domn al Țării Românești. Pe atunci domnea: în Moldova Aron-vodă; în țara leșească Sigismund III; în țara ungurilor, împăratul Rudolf II; în țara turcului Amurat III; iară în Ardeal, stăpînea Sigismund Batori.

De la un hotar la celălalt al țării, toți într-un glas da mărire lui Dumnezeu pentru că le trămise un om de nădejde.

Mihai, după ce luă cirna țarei, adună la sfat pe boierii
140 cei mari și le zise:

— Boieri dumneavoastră, iată, pronia cerească mi-a ajutat să urc treptele scaunului domnesc al dragei noastre țărișoare. Ranele ei sunt foarte mari, pe cari trebuie să le vindecăm. Visteria este înecată în datorii; legea Domnului
145 călcată în picioare de spurcații păgîni; locuitorii obosiți de podvezi, angarale și biruri grele; oastea, nici numele nu i se mai știe. Și fiindcă un domn trebuie să fie poporului său părinte, iară nu gîde, deci eu vă chemai pe dumnea-

150 voastră să ne sfătuim cu toții cum și ce fel să facem a
duce această țară la limanul cel de mîntuire, țară asupra
căreia priveghiază ochiul cel neadormit al Maicii Domnului.

Boierii ziseră unii una, alții alta; iar Mihai adună toate
sfaturile lor și le băgă în cap; apoi se puse pe lucru.

155 Mai întii împărți poporul în pîlcuri pîlcuri, și le puse
căpitani tot unul și unul, pe banul Mihalcea și pe banul
Manta, pe frații Buzești, pe Calomfirescu și pe alții. Apoi
plănuî cum să scape țara de jugul păginului spurcat. El
trimise soli cu cărți la domnii Moldovei și Ardealului,
în care cărți el zicea:

160 „Eu, Mihai-voievod, domn stăpînitor a toată Țara
Românească, scriu fratelui meu Sigismund sănătate; și
să știi că a venit timpul a pune în lucrare cele vorovite între
noi cînd fu cu mergerea mea la Țarigrad. Deci, să bine-
voiască măria-ta a trimite un boier credincios d-ai măriei-
165 tale, ca sol, la scaunul domniei mele, cu care să punem
la cale ce se vor găsi de cuviință.“

Domnului Moldovei scrise:

170 „Eu, Mihai-voievod, domn stăpînitor a toată Țara
Românească, sănătate scriu fratelui meu Aron; și să știi,
frate Aroane, că neprietenul se întinde ca pecingenea;
deci, pentru a curma mersul râului, trebuiesc leacuri
tari; și așa să știi că este dorința mea, dacă va vrea Dum-
nezeu, să muem cerbicea nelegiuitului; și măria-ta, fără
să zăbovești nici o cîrtă, ori trimite sol la scaunul domniei
175 mele un boier credincios, sau să binevoiască măria-ta
să ne înțelegem gură în gură.“

Răspunsurile nu întirziară a veni. După ce se înțelese
și cu domnul Moldovei, solii veniră de la amîndoi
domnii, și fiind tainice sfaturi, la 5 noiembrie se făcu
180 jurămîntul de legătură între cei trei domni cu mîna pe
sfînta *Evangelie* zicînd:

185 „Jurăm să mergem împotriva vrăjmașului creștină-
tății. Căpetenia noastră să fie Christos; iar noi să ascultăm
cu oastea noastră de găsirea cu cale ce va face sfatul nostru
al tuturilor. Jurăm să ne dăm ajutor unul altuia, fiecare
după putință, și să nu ne lăsăm pînă ce nu vom înfrîna
trufia păgînatății și pînă ce nu vom istovi cu desăvirșire
pe nelegiuiți. Așa să ne ajute Dumnezeu.“

190 După aceasta, cei trei domni poftiră și țările neamțului
și leșilor a se uni cu dinșii, ca creștini ce erau și ei, spre a
da aprig război necredincioșilor. Împăratul Rudolf făgă-

dui că va da ajutoruri în bani, ceea ce nu făcu deocamdată; iar craiul Sigismund nu vru să-și strice prietenia cu turcii.

195 Apoi Mihai chemă iarăși la sfat pe boierii săi cei credincioși. În capul lor era mitropolitul Eftimie. Voievodul cel îndrăzneț le spuse ce avea de gând să facă și ceru sfat de la dinșii. Atunci se sculă și mitropolitul, și dînd binecuvîntarea sa arhipăstorească cugetelor domnului celui viteaz, îndemnă pe boieri a lua în nume de bine româneștile lui
200 planuri și a-l urma pe căile adevărului, ale vitejiei și ale dragostei de țară.

Iară boierii, dacă auziră sfintele voroave ale Mitropolitului, toți cu un glas răspunseră:

205 — Jurăm în cuget curat și pe românește că vom urma domnului nostru oriunde ne va duce și oriunde ne va porunci să mergem, pentru mîntuirea țării și scăparea legii de bintuielele vrăjmășești. Vom nesocoti orice primejdii, și vom da prin foc și prin sabie, ca să biruim ori să murim pînă la unul.

210 Păru mult bine lui vodă cînd văzu că și boierii lui sunt însuflețiți de aceeași dorință de care era și dinsul însuflețit.

Și plecînd genuchii la pămînt cu toții, se rugară lui
215 Dumnezeu cu zdobire de rărunchi, ca să le ajute întru a face să strălucească adevărul creștinătății și să restatornicească sfînta cruce pe turnurile bisericilor, de unde o dase jos păgînul cel spurcat, mîntuind totdeodată și țara de jugul nelegiuitorilor osmanlii.

220 Toate pregătirile se puseră la cale; și cînd fu în dimineața de 13 noiembrie 1594, românii și moldovenii uciseră pe toți turcii ce se aflau în București și în Iași.

Este grozav lucru să vază cineva urgia poporului. Ieșea românul de prin toate unghiurile, de prin toate
225 vîgăunele și năvălea ca un duh de vifor asupra necredincioșilor. Veneau turcii valvirtej, iar românii îi zdromaticau fără cruțare.

Pe vremea aceea Giurgiu, Brăila și Turnu erau coprinse de turci. Spurcăciunile de păgîni ridicaseră cetăți cu niște ziduri de putea să umble carul cu patru boi pe grosimea lor. Satele de prinprejurul acestor cetăți se numeau
230 raiale. Mahometanii luau biruri grele bieților creștini. N-apura să ouă găina creștinului, și cite un nevoiaș de ciutac era aci, gata, gata spre a lua bietului român oușorul din cuibul unde-l ouase găina. Și n-avea gură românul

235 să zică ceva, ori să se jeluiască cuiva că îi lua părul foc și era vai de măculița lui care l-a născut. Mierea, untul și vitele cite se scoteau și se prăseau în țară, nimeni n-avea voie să le cumpere de la români, fără decît turcii. Ei cum-părau numai cu numele, dară aievea, în loc de bani se
240 pomenea bietul om cu cite un pui de bătaie bună, sau cu cite o lovitură, două de iatagan.

Pentru aceasta Mihai, cum istovi pe turcii din Bucu-rești, nu se opri locului, ci într-un suflet alergă la Giurgiu cu românașii săi, dete război de moarte turcilor, tăiară
245 pe ciți putură apuca; iară cei ce mai rămaseră, se închiseră în cetate. Pină să se dezmeticească ei din ameteala în care îi învălmășise Mihai Viteazul, fură dați piericiunii toți ciți se găsiră răspînziți prin țară, curățînd-o de lifta păgină.

250

IV

Auzind sultanul de unele ca acestea, se făcu foc de mînie și trimise un pașe cu două mii de ostași ca să prinză
pe Mihai. Iară viteazul dacă pricepu gîndul cel spurcat
255 al turcului, în cea dintîi noapte năvăli asupra ordiei lui cu românașii săi și-i făcu oastea ciopăți, ciopăți de nu scăpă picior de păgin.

Apoi, tocmindu-și oștile, trecu Dunărea pe ghiată în luna lui Cărintar, pe un ger de crăpau lemnele și pietrele,
bātu Rusciucul, pe care îl apăra 7000 de turci, și dete
260 cetatea în prada ostașilor. Să fi văzut, nene, cadînele cum mai fugeau desculțe și cu [...] țurculeți în brațe, de le plîngeai de milă. Dar românii, deși infierbîntați de luptă, deși biruitori, ei le lăsară în pace să se ducă unde ar vedea cu ochii. Prada însă ce ei făcură în casele turcești nu este
265 de povestit: șaluri, bani, argintării, arămuri, haine muliate numai în fir, fel de fel de mărfuri scumpe căzură în stăpînirea oștirilor lui Mihai, mai bine decît să le mistuiască focul. De aci trecu la Silistra, o luă și pe dînsa, îi dărimă întăririle, și păți și acest oraș ceea ce pățise Rusciucul.

270 Cînd se duse știrea aceasta la Țarigrad, sultanul nu putea da crezămînt auzului său, și porni o ceată mai mare de turci nenumărați, cu Mustafa pașa în capul lor. Mihai,

după ce făcu tocmeală iscusită oștilor sale, trimise pe frații Buzești cu o seamă de oaste către hanul tătăresc ce
275 venea din Crim și avea poruncă să intre în Moldova cu 30 mii de tătari; pe banul Mihalcea și pe banul Manta îi trimise împotriva altei sumedenii de turci și de tătari; iară Mihai însuși ținu piept lui Mustafa pașa.

Se băteau românii cu inimă, căci Dumnezeu le ajuta.
280 Și tăiară trei în trei părți, și zdrumicară pe păgini ca pe furnici. Frații Buzești de două ori bătură pe tătari de-istinseseră, și luându-i în goană, românii îi tăie fără milă, ucigînd pînă și pe însuși fiul hanului, carele nu se putea mîngîia de pierderea copilului său celui preaiubit.

285 Banul Mihalcea și banul Manta infrinseseră oștile tătari-lor și ale turcilor și le sparseră pre ele; și atîtea prăzi luară, de fură de treaba oștilor românești pentru mai multe luni.

Iară Mihai, trecînd iarăși Dunărea, nimici cu totul sila
290 lui Mustafa, ba și chiar pe dînsul îl trimise pe cealaltă lume.

În tabăra aceasta se afla și un oarecare Bogdan, fiul lui Ioan Sasul, ce domnise în Moldova, pe carele îl aducea Mustafa să-l puie domn în locul lui Mihai și de nu era iute
295 de picior, nu scăpa de osînda acestuia. Banul Mihalcea bătu Hirșova și dete înjași și pradă toate cetățile decîndea Dunării. Albert Király, ce venise cu oștile ardelenesti în ajutor, trecu în Dobrogea, luă Istrova, Baba și alte cetăți. Căpitanul Geți cu un pile de români trecînd Dunărea dete
300 prin satele turcești și bulgărești, și străbătu pînă în munții Balcani. Aici, întîlnînd pe Sinan pașa carele se întorcea din Ungaria încărcat de prăzi, năvăli asupra lui, îl puse pe goană, îi tăie toți oamenii și îi luă toate bogățiile care erau nenumărate. De aci pătrunse în Rumelia, coprînse,
305 jecmăni și pirjoli toate cetățile în drumul său. Groaza românilor ajunsese pînă în saraiurile sultanului.

Se zice că spurcații de păgini cînd vedeau cîte vrun armă-sar sforăînd și sărînd, tresăreau de spaimă și-și scuipa în sîn zicînd că au văzut umbra lui Mikal-ogli (așa ziceau
310 spurcații viteazului Mihai); iară turcoacele, cînd voiau să-și împace copiii cari seînceau, îi speriau zicîndu-le: „Tăceți, că vine ghiaurul de Mikal-ogli“.

Aron, domnul Moldovei, cu oștirea lui, purcese asupra Benderului, îl jefui și dete pradă flăcărilor Cetatea Albă;

315 apoi împreunându-se cu oștirea lui Király, coprinse toate locurile de peste Dunăre din partea acea.

Popa Stoica Fărcaș, duhovnic și om al lui Dumnezeu, oltean de cei dezghețați, adunînd pe lîngă dinsul o ceată de panduri tot unul și unul, armați cu puști, cu sulii, cu
320 coase, cu topoare, cu furci, și cu orice le căzu mai la îndemînă, se năpusti peste Dunăre asupra Vidinului și îl bătă cumplit, iar Mihai Viteazul nimici sila lui Zerhat pașa carele venea cu o altă spuză de turci și de tătari.

Ce n-ar putea face creștinii cînd toți s-ar uni într-un
325 cuget curat și într-o dragoste frățească? ! Vrajma și imponcișerile dintre creștini făcu pe turci să-și bată joc de cruce și să-i robească pre ei.

Mahomet III, carele se puse în scaunul împărăției turcești, văzînd spaima ce coprinsese pe ostașii lui, făcu
330 tot ce se putu face, ca să nu se mai întinză vestea despre biruințele creștinilor și scrise cărți la toate limbile păgîne din răsărit.

„Scriu eu Mahomet, marele sultan al Stambulului, carele stau în scaunul cel strălucit al prorocului, luminez
335 ca soarele și sunt Dumnezeuul turcilor, căruia se închină toate țările de la răsărit și de la apus; și să știți voi, cei ce sunteți de o lege cu mine, că se sculă asupra noastră ghiaurul de Mikal-ogli, beiful de la Kara Iflak, și se bătură oștile lui cu oștile turcești, și le bătură pe acestea; iară voi să
340 vă sculați cu mic cu mare, și să-mi veniți într-ajutor, căci de mă vor bate pe mine, și voi nu veți scăpa nici în gaură de șarpe de hainlicul lui Mihail, și săriți cît mai curînd.“

Auzînd de unele ca acestea, limbile păgîne se ridicară în gloate și se uniră cu turcii. Iară Mahomet III puse de-și
345 căută oastea, și află că ea era de peste două sute de mii de oameni. Cu aceștia se uniră și limbile cele păgîne.

Apoi chemă pe Sinan pașa cel grozav, și îi zise, față cu toți vizirii și pașii:

— Tu, cela ce ești lumina, brațul și stîlpul împărăției
350 mele, ia oastea ce am adunat, ea este una din cele mai spăimîntătoare ce s-a ridicat vreodată, și mergi cu dînsa împotriva Kara Iflakului. Alah să-ți ajute ție a face din acea țară un pašalic, care să împodobească împărăția mea. Pe hainul cela de Mikal-ogli, să mi-l trimiți techer-mecher,
355 legat și ferecat. Și să nu cutezi să faci altfel, căci atunci vei cădea în urgia mea împărătească, și unde îți stă picioarele, acolo îți va sta și capul.

- Sinan se puse în capul acestei sumedenie de nelegiuți și căzură ca locustele pe malul Dunării cel de-a dreapta.
- 360 Înțelegînd Mihai că turcii n-au de gînd să mi-l crească, ci să mi-l prăpădească, puse de-și numără și dînsul oastea și află că erau la opt mii de voinici. Cu aceștia ieși înaintea turcilor la Dunăre; și pînă să-i ajungă și de la ceilalți doi domni ajutorul făgăduit, el opri năvala [...] de turci peste
- 365 treizeci de zile.
- Și nici că se putea altfel. Ce pot face oile înaintea lupilor? [...]
- Mihai, ca să încredințeze pe Sigismund Batori că sfinte vor fi cele vorovite între dînșii, își trimise doamna la
- 370 Sibiu împreună cu fiii săi, domnița Florica și Nicolae, zis și Pătrașcu. Pre doamna lui Mihai o chema Stanca.
- Sinan, văzînd că n-o poate scoate la căpătii cu românii în luptă dreaptă, trimise o seamă de oaste, care trecu Dunărea pe la Calafat, spre a lua pe Mihai de pe la spate.
- 375 Acesta, cum simți viclenia turcului, se trase în bună rînduială și-și așeză șirurile de ostași la Călugăreni, unde, mai sosindu-i niște ajutoare de moldoveni și de ardeleni, se urcă numărul oștilor la șesasesprezece mii.
- După ce făcu o iscusită tocmeală oștilor sale, Mihai,
- 380 cu nădejde în Dumnezeu, chibzui cum să învețe minte pe păgîn a nu mai necăji pe creștin.
- Sinan cel grozav, cum văzu oastea românilor că se dă înapoi, porunci turcilor să treacă Dunărea. Și așa mulțime de spurcați erau, încît nu-i mai putea ține pămîntul. Ei
- 385 se așezară trimbe, trimbe, pe toată cîmpia de la Dunăre pînă la Călugăreni. Mihai, iscodindu-i, se urcă pe un deal, privi asupra lor și-i văzu stînd ca frunza și ca iarba.
- Nelegiuții se încumetau în mulțimea lor cea nemărginită. Gloatele lor de ostași erau înarmate din cap pînă în
- 390 tălpi: manafii aveau puști lungi și săbii; arnăuții, șișanele; spahiii, flinte și iatagane; arapii, suliți de trestie de mare, și lungi de mai bine de un stînjen; ianicerii, puști, pistoale, iatagane și hangeruri. Mai era cu dînșii și o mulțime nenumărată de tunuri. De mulți ce erau nu se mai
- 395 deosebeau oamenii, ci părea că se lăsase pe pămînt o negură. Nu se mai auzea decît zăngănitul armelor, nechezatul cailor, și prin răstîmpuri strigătul ostașilor. Seara, începea hogea cel mare a striga: *Alah ehper, Alil-Alah*, și îi răspundea păgînii: *Alah! Alah!*, de se cutremura pămîntul și mi-ți lua auzul.
- 400

Domnul românilor, văzind atîta silă mare, își adună
voinicii și le zise:

— Dragilor și vitejilor mei românași, voi știți că noi
voim să ne mîntuim țara și legea. Dumnezeu ne va ajuta
405 să infrîngem și de astă dată cerbicea turcească. Românii
mei sunt lei paralei, iară gadinele ce stau înaintea noastră,
niște mișei; să-i spulberăm dară precum se spulberă praful
înaintea feței vîntului. Mai bine să murim pînă la unul,
410 luptîndu-ne, decît să cădem în ghiara acestor nelegiuți;
căci ce folos de viața noastră, dacă nu vom mai avea moșie
și vom cădea în robie?

Și fiindcă Dumnezeu este apărătorul celor drepti și
scutitorul celor năpăstuiți, el încordează brațul celor ce
se ridică întru numele lui; și așa, fraților, cu nădejdea
415 într-însul și cu încrederea în vitejia noastră, să călcăm
în picioare și cal și călăreț și să spargem ordia ce stă dina-
ntea noastră.

Toți ostașii strigară deodată:

— Amin.

420 Și astfel, la 13 august 1595, în revărsatul ziorilor, Mihai
puse să se facă o rugăciune către Dumnezeuul armelor; și
îngenunchind cu toții, zise:

— Dumnezeule, cela ce vezi din înaltul cerurilor nemer-
nicia noastră, ajută-ne astăzi să purtăm biruința asupra
425 vrăjmașilor tăi și ai omenirei; întărește brațul nostru și
revarsă spaima în inimile spurcaților de păgîni, ca să se
laude numele tău în veac și în veci vecilor.

Apoi dară în trîmbițe și în timpine și se încăierară.
Curgeau gloanțele din partea turcilor ca ploaia; iar fumul
430 de la tunuri și puști întuneca văzduhul.

Cînd era soarele ca de trei sulite, românii începură a
osteni; iară Mihai, văzîndu-i că încep a se îndoi de biru-
ință, puse muzicile a cînta și din gură și din surle:

435 *Tremură Sinan! n-așteaptă
Să simți paloșul român,
Răzbunarea lui cea dreaptă
Cum îngheață un păgîn.*

440 *Mărire, copii, ne [chiamă]¹
Pentru țară să [muriți]²
Tiranii acuma geamă,
Cu voi sunt, cu mine fiți.*

^{1,2} Din ed. de bază lipsesc cuvintele cuprinse între croșete, pe care
le-am reprodus după prima ediție.

Și unde trase spada viteazul Mihai, și unde se repezi
printre vrăjmași ca un fulger. Cădeau păgini d-a dreapta
și d-a stînga lui ca snopii. Încotro se întorcea viteazul,
445 uliți, uliți făcea printre trîmbele de turci. În drumul său
Mihai tăia tot ce întilnea, nu mai căuta: bei, agale, bim-
bași, cădeau trîntiți la pămînt de pala lui cea ageră.
Răsturnă pe Karaiman pașa și-i luă steagul cel verde al lui
Mahomet, steag pe care îl scot turcii din geamia cea mare,
450 numai la timp de cea mai grea nevoie.

Dumnezeu, ca să aperse pe credincioși, porunci vîntului
să bată asupra păgînilor și tot fumul de la arme căzu asupra
lor de îi orbea și îi îneca. Românii, luînd pildă de la dom-
nul lor, nesocotiră osteneala, și unde căzură și ei asupra
455 spurcaților de osmanlii de trei părți, îi tăiară pînă către
seară și îi înfrînsă.

Cădeau turcii sub paloșele românilor cum cade iarba
sub coasele secerătorilor. Atunci turcii o luară d-a fuga;
iară românii îi gonea din urmă și-i ucidea ca pe lăcuste,
460 cînd sunt oloage.

Treceau românii în fuga mare infierbîntați preste le-
șurile vrăjmașilor, preste oameni, spărgînd cete, răsturnînd
totul în oastea ciutacilor și strigînd: „Biruință! Biruință!“
Turcii da unul peste altul, ca orbii, pe podul de la Călugă-
465 reni, și cei ce nu mai încăpeau pe dînsul, de îmbulzeală,
cădeau și se înecau în Neajlov.

Pe lingă acestea, două tunuri ce le așezase Mihai în
niște locuri înalte, fulgera și trăznea pe cei ce cutezau oare-
cum să se mai întoarcă. Atîta vărsare de sînge nu s-a mai
470 văzut de cînd este Țara Românească, și nici că se va mai
vedea. Spun că înota în sînge vițelul de doi ani. Însuși
Sinan pașa cel grozav, cel ce venise să facă țara pașalic,
împins fiind de valurile turcilor fugăriți, căzu cu cal cu
tot de pe pod în mocirlă, își sparse capul și-și rupse dinții;
475 iară unul din românii cei prinși de turci în război își făcu
cruce și puse foc la ierbăria turcilor, care sări în slava
cerului cu un mare număr de păgini, de se prăpădiră toate
corturile lor și toate trebuincioasele de hrană, ce era adu-
nate, ca să fie de treaba oștilor lor. Muri și el, însă muri
480 ca un viteaz, știind că și-a ajutat țara să scape de robie.

Mihai avea doi cerbi, cari nu se dezlipeau de domnul
lor nici cît ai da în cremene. Ei îl însoțeau în toate bătă-
liile. Aici, unul dintr-înșii, lovit fiind de o ghiulea păgî-
nească, își dete duhul pe dată. Tovarășul lui, văzîndu-l

185 că nu se mai mișcă și cum gilgie singele dintr-însul, îi da
mereu tîrcoale și mugea greu. Și uitîndu-se la domnul
său, îl podidi lăcrămile. Apoi, ridicînd ochii la cer, stătu
nițel, ca și cum s-ar fi rugat. După aceasta o rupse d-a fuga
490 într-o pădurice de acolo, și nu s-a mai găsit. Spun, mare,
că-i curgea lacrimile șuroaie, cînd a plecat de lîngă dom-
nul său și de lîngă tovarășelul lui.

Întunecul nopții opri pe români de a merge mai departe.
Și liftă păgînă mai rămăsese multă. Uriași să fi fost româ-
nii și tot n-ar fi putut ucide sumedenia de ostași ce aveau
495 dinaintea lor.

Fiecare român avusese a lupta cu zece sau cincisprezece
protivnici. Au făcut, bieții, ce nici zmeii nu puteau face.
Sudori de singe curgeau de pe fețele românilor, atît munci-
seră în cursul zilei și atît erau de stătuți de osteneală seara.
500 Și totuși ar fi nesocotit orice împotrivire vrăjmășească;
dară turcii daseră dosul și putîntă omenească nu era a-i
mai goni pe timp de noapte, spre a-i arunca în Dunăre.

Sfatul de război, ce se ținu noaptea, găsi cu cale a se
trage oastea către munți pînă ce va veni ajutorul deplin
505 ce făgăduise a da ardelenii și moldovenii. Oastea românilor
se mulțumi că a arătat turcilor încă o dată ce pot pui de
românași și, cu domnul lor în cap, se trase la Cîmpulung.

După ce se așeză oastea în cetatea lui Negru-vodă, se ve-
seli acolo de isprăvile ce făcuse, dînd mulțumită preatnal-
tului Dumnezeu pentru ajutorînta ce a primit de la dînsul.
510

Păgînii spurcați coprinseră Giurgiu, Brăila, Bucureș-
tiul și Tîrgoviștea. Sinan pașa zise că țara este pașalic și
multe biserici creștinești le schimbă în geamii; iară la
București și la Tîrgoviște făcu grozave întăriri ca să fie
515 ostașilor de apărare, cînd se vor mai bate cu românii.

Mihai Viteazul puse de scris oastea și găsi că era de
opt mii de oameni, cu treizeci și două de tunuri.

V

Mihai Viteazul așteptă cu oastea sa lîngă ripa
520 Dîmboviței ajutorurile făgăduite, cari și sosind, el le
întîmpină după cuviință; iară ostașii lui Mihai ziseră
ostașilor ce le veniseră într-ajutor:

— Bine ați venit, fraților!

525 Aceste ajutoari trecuseră munții pe la Rucăr, împreună cu însuși craiul Ardealului, Sigismund Batori, și se înfrățiră românii cu ardelenii și cu moldovenii cei veniți cu Răzvan-vodă. Mihai puse de le numără și află că ardelenii erau treizeci și două de mii de pedestri, cinci mii de călăreți cu cincizeci și trei de tunuri; iară moldovenii două
530 mii patru sute pedestri, opt sute călăreți cu douăzeci și patru de tunuri.

Spun, măre, că pe cind oastea ardelenilor scobora munții spre a veni să se unească cu oastea lui Mihai Viteazul, s-a arătat pe cerul senin, ziua în amiaza mare, după ce
535 răsărise soarele, o stea cu coadă, care a strălucit un ceas întreg.

Afară de aceasta, un vultur năpraznic își luă zborul din muntele vecin, numit Piatra Craiului, și se lăsă fără
540 frică în tabăra ardelenilor. Aceasta fu semn de izbândă; ostașii îl prinseră și-l aduseră la Mihai, plocon. Niște palatnici vrură să zică despre această minune că, deoarece vulturul a căzut în robie, aceasta însemnează că rău semn este pentru creștini. Mai tîrziu însă se adevări că aceasta fu o birfitură și că proocia lor mincinoasă fu.

545 Creștinii purcese asupra turcilor, ce se închisese în cetatea ce o clădise ei la Tîrgoviștea. Sinan pașa umbla cu viclesuguri să apuce oastea românească la largul lui, ca să o ia la bătaie de toate părțile. Pentru aceasta se prefăcu că fugă cu o parte din oastea sa. Românii îl lăsară în pace să
550 meargă pînă la București.

Iară ei, sfātuindu-se, găsiră că e mai cuminte lucru să facă cum să n-aibă nicio teamă de la spate. Și deci, la 18
555 octombrie, deteră război cetății Tîrgoviștea. Românii începură a o bate din trei părți. Și atîtea gloanțe și ghiulele aruncară în cetate, încît nu mai putură răbda ciutacii. Aceștia se urcară pe zidurile cetății și de acolo se bătură, pînă ce românii, ajungînd la ziduri, care erau de lemn, le deteră foc. Turcii, dacă văzură că n-au încotro, deschiseră porțile cetății, iar românii îi trecură pe sub ascuțișul
560 săbiei, și nici picior de turc nu scăpă cu viață. Ali pașa, căpetenia oștilor păgîne, căzu în mina creștinilor.

Auzind și de această biruință, Sinan pașa începu a se căina și zise:

— Cine putea crede că are să iasă atîta silă de la Kara
565 Iflak? Cum noi, puternicii, căzurăm, și cum neputernicii se ridicară? Ticăită și înșelătoare lume! Tu pe cei ce se

înaltă îi smerеști, iară pre cei ce se smeresc îi înalți. Cum eu, spaima oarecînd a Asiei și a Africeii, fug fără nici o putere dinaintea unui domn atît de nebăgat în seamă altădată!

570 Acestea zicînd, se cărăuți spre Giurgiu, lăsînd la București șapte mii de turci, hotărîți a muri pînă la unul luptîndu-se. Pentru aceasta înierbară și locul de la mănăstirea Radului-vodă, cu gînd ca să-i dea foc cînd va intra oastea creștină și să o arunce în văzduh.

575 Românii, dacă aflară de fuga lui Sinan pașa, lăsară Bucureștii la o parte și se luară după dînsul. Acuma turcii își făcuseră năluca; fugeau mai mult de grează decît de armele românilor. Intrase spaima în păgîni și nu mai putea nimeni să-i oprească din fugă. Pînă să-i ucidă românii

580 ce-i fugăreau, se ucideau ei între dînșii, dînd unii peste alții ca orbii, care mai de care să treacă mai întîi Dunărea dincolo.

Peste șase mii de cară încărcate cu de toate bogățiile lăsară în urmă. Vreo cinci mii de români, ce luaseră turcii

585 robi în război, și pe care îi duceau cu dînșii, le scăpară din mîini. Aceștia, puînd mîna pe însuși armele turcilor, deteră în păgîni de-i zvîntară; apoi se uniră cu oastea creștină.

Cînd ajunseră românii la Giurgiu, Sinan pașa și trecuse

590 la Ruscuc; iară rămășița oastei era pe podul de vase, năpădind ciutac peste ciutac a trece mai curînd. Mihai puse tunurile într-înșii, sparse podul și toți fugarii merseră să îngrașe somnii și morunii din Dunăre și din mare. Aceasta se întîmplă la 25 octombrie.

595 Cînd spuseră lui Sinan pașa că toată oastea pierise, el începu a-și frînge mîinile de durere, și a se ticăi, de-i plîngeai de milă. El se duse rușinat la sultanul. Acesta, cum îl văzu, se îndrăci de mînie și unde începu a striga la dînsul ca un năbădios, zicîndu-i:

600 — Ce mi-ai făcut cu atîta sumedenie de oștire, cîtine? Cum îmi prăpădiși floarea împărăției mele, ticăitule și becisnicule?

Sinan pașa căzu în genuchi cu fața la pămînt, neștiind alt ce zice, decît:

605 — Aman, padișah, aman!

Atunci sultanul, scîrbit de dînsul, îl trimise surghiun la Malgara, și acolo, mîhnirea rozîndu-i inima și rărunchii, el își lepădă potcavele și dete criul popii.

Iară sultanul, ca să mai vie nițică inimă turcilor săi,
610 porunci de ieșiră ulemalele (vlădicii) și imamii cu toți
hogii și dervișii, și făcură rugăciune mare către Mahomet
al lor, în piața cailor, ca să se îndure să scape de rușinea
ce păți, și să le ajute a purta biruință împotriva ghiauril-
615 lor. Șicul de la Sfinta Sofia împărți baiere pe la ostași
cu vorbe scoase din *Coran* (biblia turcilor).

Mihai porunci ca toate prăzile ce luase de la turci
să se împartă la ostași și la sărăcime, și să se îmbunătă-
țească toate relele ce făcuse păgînul.

La auzirea aceasta toată țara se puse în mișcare și laudă
620 numele domnului cu ajutorul căruia românii mersese din
biruință în biruință.

Mihai nu dete răgaz turcilor nici cit ai da în cremene,
ci după ce petrecu pînă la Gherghița pe Batori și pe Răzvan,
ce se întorceau la țările lor, trecu Dunărea din nou și bătu
625 Vidinul; iară căpitanul Fărcășeanul luă Nicopolea. Ast-
fel că nu mai rămase nici pîn părțile astea măcar să-
mîntă de ture.

Sultanul turcilor turba și spumega de minie. Văzu el
că în luptă dreaptă nu se putea măsura cu Mihai și începu
630 a umbla cu șotia.

Făgăduia domnia țarei la orcine ar putea să răstoarne
pe Mihai. Unii din boieri, poftitori de slavă, umblară să
turbure poporul; iară Mihai aflînd, supuse sub picioare
pe vrăjmași, îi făcu mai scurți de cite o palmă și nimici
635 pîlcurile de turci ce se ținea prin preajma locului, gata a
le veni într-ajutor.

Într-acestea Iremia Movilă, boier încuscrit cu leșii,
spinzură pe Răzvan-vodă, și se puse în locul lui domn al
Moldovei.

Zizaniile turcilor nu făcu atita rău creștinilor pe cit a
făcut însuși nebuna poftă a creștinilor de a domni unii
asupra altora. Mîndria a făcut pe ingeri să cază din cer;
mîndrilor le stă Domnul împotriva; trufia este o satană
ce totdeauna își viră coada unde vede că se adună cîțiva
645 oameni să săvirșească o faptă bună.

De o asemenea mîndrie fu coprins și Sigismund, dom-
nul Ardealului. Ar fi poftit acest domn să stăpî-
nească toate trei țările; și pentru ca să ajungă a-și împlini
această poftă, alegea totdeauna vremurile cele mai grele,
650 cînd adică se sculau turcii cu război asupra lui Mihai
Viteazul, cu gînd ca, văzînd Mihai că îi vine apa

la gură, să făgăduiască tot ce va cere becisnicul de Batori. Dară nu-i ajută Dumnezeu.

655 Asemenea și leșilor le rămăsese la inimă domnia Moldovei, și căta vreme cu prilej ca să puie mâna pe dînsa. Pentru aceasta, cînd se încuscrea cu cite vrun voievod d-ai Moldovei și umbla pe lingă dînsul cu șoșele, cu mometele, cînd iarăși, dacă vedea că n-o scoate la căpătîi cu binele, se scula cu război. [...]

660 Iară Rudolf, împăratul nemților, carele domnea și în țara ungurului, cel ce se afla în război cu turcii și le mîncase păpara de atîtea ori, căuta prin mijloace viclene să bată pe turci cu mîinile altora; pentru aceasta întrebuița toate vulpeniile.

665 Niciodată nu venise el cu inima curată a se uni cu domnii creștini cînd fu a se scula împotriva păgînatății, ci totdeauna cu gîndul dracului, ca orice țară ar scăpa din ghiara spurcatului de osmanliu, să puie el mâna pe dînsa.

670 Nestatornicul de Sigismund, aci cugeta să se lase de domnie și de pofta de a stăpîni toate țările românești, aci se căia și iară se întorcea. Cînd vrea să închine țara neamțului pe mită, cînd iară voia să rămînă închinat turcului. Pentru aceasta, Mihai, îngrijat, și ca să nu se înstrăineze nici o părticică din țările românești, se hotărî a merge 675 însuși să ispitească pe Batori, și totodată să se înțeleagă gură în gură cu dînsul cum să apuce lucrurile ca să dea război virtos păgînului.

Se scribi Mihai cînd auzi de la Sigismund că vrea să închine țara neamțului și cînd îl văzu îndemnîndu-l și pe 680 dînsul să facă tot așa; ca apoi și Moldova să vină după dînsule.

Mihai știa că neamțul nu descărcase nici o pușcă ca să apere aceste țări de neomeniile turcilor și îi era cu ciudă cum să-i pice lui mură în gură o bucățică așa de bună din 685 chiar senin. Însă ca să fie cu știința lui despre tot ce se făcea într-aceasta, trimise și el la Praga pe banul Mihalcea, la 1597, cînd se duse Sigismund să săvîrșească închinăciunea.

690 Iară daca veniră oamenii împăratului ca să ia în primire frînele țarei, Sigismund își schimbă gîndul și de astă dată. Apoi, auzindu-se că vin turcii, el se înscăună din nou.

Pe vremea aceea se sculase asupra lui Mihai Halil pașa al Vidinului și Mehmet pașa al Dîrstorului. Mihai Viteazul

695 încălecă pe bidibiul său, își luă oastea, trecu Dunărea, și ca un alt arhanghel bătu oastea protivnică de o stinse.

Mihai, luînd în goană pe turci, mergea, după obiceiul lui, înaintea oastei. Calul lui Mihai atîta se înfierbîntase, încît zbura iar nu fugea. Oștenii nu se putură ține de dinsul.

700 Cînd băgă de seamă că lăsase cu mult în urmă pe credincioșii săi oșteni, se văzu înconjurat de o seamă de păgîni, cari se aruncară asupra dinsului. Mihai se apără vitejește, cum știa el să facă. Ucise o mare parte din ei. Dar un spurcat de păgîn, mai cutezător, ridică sulița ca să răpuie pe

705 domnul cel viteaz. Acesta se dete la o parte iute ca fulgerul și apucă sulița de vîrf. Păgînul o ținea de coadă; iară Mihai, încleștîndu-i-se mîna pe dînsa de unde o apucase, nu o slăbi nici cît, ba încă, cu cealaltă mînă se lupta cu ciutacii ce mai rămăsese. Această luptă ținu pînă se

710 apropie Preda și Stroie Buzescu, de scăpă pe domnul lor de primejdia cea mare în care căzuse.

După aceasta, Sigismund iarăși își schimbă gîndul și, îndemnat de unguri și de leși, se lăsă de domnia Ardealului, punînd în locu-i pe vărul său Andrei Batori, ce era

715 vlădică papistaș (cardinal). Acesta, deși popă, deși creștin, se înțelese însă pe sub ascuns cu turcii și cu Movilă al Moldovei ca să răpuie pe Mihai.

Aflînd Mihai că un popă creștin se făcuse domn și domnea ca un pașă peste o țară românească, nu se mai putu

720 opri, ci, ca unul ce bătuse pe toți pașii păgîni, se hotărî a bate și pe acest pașă creștin, a-i lua țara și a o face una cu Țara Românească, căci și locuitorii din Ardeal români au fost și sunt.

VI

725 Se pregăti deci Mihai Viteazul de război. Își chemă oastea și o tocmi pre ea. Dete poruncă fiecărei cete care și pe unde să se țină gata. Apoi, adunîndu-și boierii la Ploiești, le spuse că au să meargă într-ajutorul lui Rudolf împărat, și că, pentru aceasta, au să treacă prin Ardeal cu voia

730 cardinalului.

Boierii jurară că vor merge unde va merge și domnul lor, fără să cîrtească cituși de cît. Ei erau incredințați că

Mihai știe să-i ducă din biruință în biruință și numele de român să zboare cu fală.

- 735 Sosind ziua plecării, Mihai dete poruncile cele mai lămurite. Oastea trecu munții și veni în mijlocul săcuilor. Domnul românilor le dete drepturile după care aceștia suspinau. Când ajunsese în ținutul sașilor, el le spuse că vine spre folosul lui Rudolf împăratul. Luă Brașovul, apoi
- 740 Făgărașul și înaintă spre Sibiiu.

Andrei Batori, călugărul papistaș, era la Belgrad și acolo petrecea ca un pașă turcesc. Pe neașteptate îi fu lui auzirea că Mihai se apropia cu oastea, și trimise soli, cerându-i pace. Mihai opri solii la dinsul și purcesse înainte.

- 745 Merse însă încet, ca să aibă timp și oastea din Oltenia, cu banul Udrea și Radu Buzescu în capul ei, a trece munții, ceea ce se și făcu intrînd în Ardeal pe la Turnu Roș și întîlnindu-se cu Mihai la satul Tilmaciul, aproape de Sibiiu. Cardinalul făcu tot ce putu ca să se împace cu Mihai, însă
- 750 în deșert. Mihai scrisese cartea boierilor Ardealului, cînd se apropie de Sibiiu:

„Eu, Mihai, domn stăpînitor a toată Ungro-Vlahia, scriu adunării și boierilor țării ardelenesti, precum să se știe că domnul vostru, Andrei Batori, este de două ori

755 călcător de jurămint: întîi că a lepădat haina călugărească, pe care o primise jurînd a nu se despărți de dînsa pînă la moarte și al doilea că a mințit lui Isus Christos, vînzînd așarenilor o țară creștină, deoarece jurase a căuta să aducă la creștinătate pe păgîni. Și să știți că eu am priceput mre-

760 jele ce îmi întinde domnul vostru; dară cu voia lui Dumnezeu le voi sparge pre ele, și mi-e voia a-l ierta și pre dînsul, dacă se va lepăda de domnia țării și va îmbrăca iarăși rasa, ducîndu-se de unde a venit. Iertarea mea o va dobîndi și chiar atunci cînd ar lăsa pe Sigismund să vie iarăși domn.

765 Pînă una alta, voi să-mi închinăți țara mie, și altfel să nu faceți, căci eu viu la voi cu toată sila mea.“

- Auzind de una ca aceasta, călugărul papistaș puse de-și adună oastea și el, și ieși înaintea lui Mihai. Ea era alcătuită de nouă mii de oameni, între cari erau foarte mulți
- 770 leși și unguri, cu o mare mulțime de tunuri, tot d-alea înfri-coșatele.

Unde pînă aci românii se luptaseră cu înzeciți oameni decît dinșii, acum trebuiau să se lupte cu trăznetele tunurilor de oameni omorîtoare.

775 Oștile se aflau într-o depărtare de opt stadii una de alta, între Sibiiu și Șelimberg, la anul de la Christos 1599, octombrie 28 și tocmai cînd era să înceapă lupta, veni solul papei de la Roma, cel de pe lîngă curtea Ardealului, însoțit de doi boieri ardeleni, spre a sfătui pre Mihai-vodă
780 să mai amîne lupta, ca doar se va înțelege cu vlădica papistaș.

Mihai nu dete ascultare solului, ci oprindu-l la sine cu toată cinstea cuvenită solilor, ieși înaintea ostașilor și, după datina sa, își ridică mîinile către ceruri, și aruncîndu-și ochii în dreapta și în stînga către ai săi, le zise în gura mare:

— Dragilor și vitejilor mei oșteni, în partea noastră este dreptatea; cu noi este Dumnezeu; noi n-am călcat jurămîntul și legăturile de pace! O izbîndă strălucită stă

790 înaintea noastră; o mărire nemărginită ne așteaptă; o pradă nespus de mare veți avea! De partea protivnicilor noștri, ce altă vedeți, decît credința înfrîntă, făgăduieli deșarte, legăturile de pace călcate, jurăminte pingărite? Ce alta, fără numai nebunia minților, înșelăciuni, uneltiri

795 viclene, crunte înțelegeri cu păgînii, decît frica în inimă, cutremurul în trup, blesteme muieresti asupra bătăliei, neîncredere în izbîndă, și o fugă rușinoasă?

În numele Domnului, înainte vă zic!

Oștile deteră piept. Cîntecele de război inflăcărară
800 inimile tuturilor. Răsunau țăriile cerurilor de bubuitul tunurilor vrăjmășești. Oștile se lovira de toate părțile. Ieseau săgețile din arcurile întinse, ca puzderia; și curgeau gloanțele și zburăturile de ghiulele din tunurile protivnicilor ca grindina și dese ca negura, încît oastea lui Mihai,

805 după o luptă de cîteva ceasuri, începu a se buimăci și a se da înapoi. Atunci Mihai, unde se repezi ca un zmeu, și lovind cu sabia pe unul din căpitani săi, strigă:

— Stați locului, mișeilor!

Graiul lui Mihai străbătu șirurile ostașilor săi ca buciul
810 mul arhanghelului. Se îmbărbătară ostașii de bărbăția lui Mihai, se întoarseră la luptă din nou, deteră în buciume și în fanfare, și năvălira asupra vrăjmașului ca piraiele ce se rostogolesc din munți, cărora nimic nu le mai poate sta împotriva. Puseră românașii noștri mîinile pe tunurile
815 ungurilor și începură a-i fugări și a-i tăia fără cruțare; iară leșii, dacă văzură că atîta se îndîrjise românii, și atîta pagubă face în oastea protivnică, ei se închinară lui Mihai

și-i cerură iertăciune. Mai bine de trei mii de vrăjmași
rămaseră pe cîmpul de bătaie. O mulțime de steaguri și
820 patruzeci și cinci de tunuri căzură în miinile românilor,
aur, cai și alte neînchipuite lucruri de război.

Biruința fu a românilor. Episcopul papistaș, dacă își
văzu oastea înfrîntă, o luă la sănătoasa, dînd dosul cu
toți ungurii, și pieriră în această luptă crîncenă două mii
825 de oameni din ambele părți, lupta fiind zece ore.

Prin această bătălie Mihai luă Ardealul; și se înfrățiră
românii cu ardelenii; și intră Mihai cu mare mărire în
Belgrad (Alba-Iulia).

La poarta cetății viteazul fu întîmpinat de toți episcopii
830 cu mitropolitul în frunte, îmbrăcați în odăjdiile lor, și de
toți boierii țării.

Înainte lui Mihai erau steagurile luate în bătălie și
cari se țineau aplecate în semn de supunere a Transilvaniei
(Ardeal), apoi isnafurile; după dinsele veneau toboșarii
835 și trimbițașii, bătînd din tobe și sunînd din trimbițe.
Acestora le urma muzica cea mare, care cînta niște cîntece
foarte frumoase în lauda lui Mihai, și după dinșii pășeau
cîteva tacîmuri de lăutari și țigani, trăgînd din alăutele lor.

Mihai era călare pe un cal îmbrăcat cu o harșea muiată
840 în fir de cel bun. Împrejurul lui umblau opt alergători
înmantați în mătase; în urma lui veneau opt povodnici
împodobiți numai cu aur și cu argint.

Mihai era îmbrăcat cu o mantie albă țesută cu fir de
aur; marginile erau cu mai mulți vulturi auriți pe cari se
845 vedeau armele țarei. Pe sub mantie purta o dulamă de
mătase albă și la cingătoare avea o sabie de aur încărcată
de rubinuri și de pietre nestimate. Un mănuchi negru
de pene de cocor, strînse cu o legătură de aur, împodobe
căciula cea unguerească ce-i acoperea capul. Era încălțat cu
850 ciupici galbeni, și de la gleznă pînă la genuchi cu niște
ciorapi de mătase albă și împodobiți cu pietre scumpe.

În urma lui venea doamna Stanca cu copiii săi: Nicolae
și Florica; după cari urmau căpitanii și boierii lui Mihai,
în capul oastei românești.

855 Căpitanii erau îmbrăcați cu ițari strimți cu găitane,
băgați în cizme galbene pintenate; în sus purtau pieptare
lipite pe trup, cu găitane late d-a curmezișul pieptului,
avînd nasturi la căpătîie; pe umeri cu chepeneghe cusute
cu fir, prinse în copci de argint, pe margine îmblănite cu
860 hirsie neagră și aruncate pe coapsă într-o parte; mijlocul

le era coprins de o cingătoare de curea cu ținte, cu zale aurite de care atârna sabia; de gît aveau atîrnate cite un colan de aur ce le împodobește pieptul; pe cap purtau gugiumane puse cam într-o parte, cu fundul roșu lăsat în jos și cu pletele date pe spate. Iară banii, în loc de chepenegă purtau cite un conteș lung și strălucit, cingătoarea le era de mătase, mai lată decît a căpitanilor, și prinse cu cite două păftăluțe de aur; iară la gugiuman aveau înfipse cite o pană.

865 Bubuitul tunurilor da veste despre apropierea viteazului.

870 Și urcîndu-se Mihai în scaunul domnesc, toți veniră de i se închinară lui ca la un domn.

875 Într-acestea pe Andrei Batori, carele pribegea prin bungetul pădurilor dintre Moldova și Ardeal, îl ucise un săcui la care ceruse adăpostire.

Acesta, aducîndu-i capul la Mihai, cu gînd ca să capete bacșiș, doamna Stanca lăcrimă cînd îl văzu. Întrebată de Mihai de ce plînge, ea zise:

880 — Ceea ce s-a întîmplat lui se poate și ție și acestuia tot astfel să se întîmple (arătînd pe fiul lor Nicolae).

 Mișcat de aceste cuvinte, Mihai, suspinînd, zise:

 — Săracul popa!

 Ucișorul fu dat judecării și osîndit pentru că a călcat legea ospetiei.

885 Apoi puse să i se caute trupul și, găsindu-l, dete poruncă să se îngroape cu cinste domnească.

 Așa făcu viteazul Mihai. Cînd era pe cîmpul de bătaie, nici strigoii nu puteau să stea înaintea lui nepedepsiți. Iară în timpuri de pace era ca un înger ocrotitor. Dreptatea înaintea lui mergea și iubirea de omenire pururea nedezlipită de dînsul era.

890 Rudolf împărat, auzind de biruința lui Mihai, trimise soli să-i laude vitejia. Acești soli aduseră lui Mihai un hrisov prin care îl făcea domn moștenitor al Țării Românești, și o poruncă ca să lase Ardealul și să plece la scaunul său, spre a se bate cu turcii la Dunăre. Pentru aceasta îi făgăduia împăratul să-i trimită bani și oaste.

 Mihai adună pe boieri și, sfătuiindu-se cu dînșii, răspunse solilor:

900 — Spuneți împăratului d-voastră, că nu este în puterea lui să mă facă domn în Țara Românească. Acolo eu nu cunosc pe nimeni mai mare decît pe Dumnezeu. Țara Ardealului a mea este, căci am luat-o cu sabia; iară aju-

torul îl aștept, ca să pot împiedica pe turci a nu veni să-
905 ia și ce i-a mai rămas: și așa să-ispunețică mi-e voia; c-apoi,
de unde nu, imi voi întoarce armele asupra împăratului
și îi voi arăta eu că oameni nu-mi lipsesc.

Iară Sigismund, domnul Ardealului, carele se lăsase
de domnie, îndemnat fiind de turci, de leși și de unguri,
910 își schimbă gîndul, și pofți iarăși a fi domn în Ardeal.
Pentru aceasta trecu în Moldova, se uni cu Ieremia Movilă
de acolo, și veniră cu oaste în Țara Românească, să-i
puie domn în silă pe Simeon Movilă, frate cu Ieremia.

Se făcu foc de supărare cînd auzi Mihai de unele ca
915 acestea, și la 6 mai 1600, porni cu o ceată aleasă de oșteni
cătrec Moldova, scoborînd munții pe la Borsec, în valea
Trotușului. Trei zile și trei nopți umblă Mihai cu oastea prin
acești munți, cățărîndu-se de steii de piatră ca pisicile. Calea
fiind neumblată și cărările necunoscute, abia, abia, cu
920 chiu și vai, putură să învingă piedicile ce întîlniră. Prin
acei munți totul era pustiu și bunget. Pe unde nu călcase
nici pui de balaur, românașii noștri trecură ca zmeii.
Trei zile nu mîncară români decît frunze, fiindcă nu se
găseau pe acolo de nici unele. Ba nici apă nu era cu îndes-
925 tulare, fiind pîraiele secate de o secetă grozavă. Și căzură
preste oastea leșilor ca niște lupi flămînzi și o dumnicară pe
ea. Cînd fu a începe lupta cu moldovenii, oastea lui Iere-
mia închină armele lui Mihai, și cu mare cu mic strigară:

— Să trăiască Mihai, domnul Moldovei!

930 Movilă, neavînd încotro, fugi în țara leșească, iară
Mihai, așezîndu-se în scaunul domniei, puse stema în cap,
numai de briliante și de smarand piatră, apoi veniră ina-
ntea lui toți boierii de se închinară; iară românii se vese-
liră cu moldovenii și cu ardelenii și se înfrățiră, legătură
935 mare făcînd între ei ca, oricînd și oricum, să lupte pe față
și pe subț mină împotriva dușmanilor ce ar mai voi să le
strice frăția și să-i dezunească.

Mihai-vodă Viteazul scrise carte la toți boierii din
citetrelle țările:

940 „Eu, Mihai-Voievod, domn stăpînitor al Țarei Româ-
nești, Ardealului și Moldovei, pace și sănătate trimit
vouă, credincioșilor boieri ai domniei mele, și fie-vă cunos-
cut cum că Dumnezeu s-a milostivit și a făcut să se mai
împreune laolaltă frații cei pribegiți sub un singur stă-
945 pînitor, precum se adună pui sub aripile cloștii. Și să
știți că voia mea este, dacă ne va ajuta Dumnezeu, să luăm

sub ocrotirea noastră toate semințiile de neamul nostru al românilor, ce s-ar mai găsi în pribegie sau în robie. Și iarăși să știți că voia mea este ca nimeni să nu cuteze a se abate de la sfintele pravili și să nu asuprească pe cel siriman și measer, nici să umble cu viclenie, căci va cădea peste dînsul toată urgia mea domnească.“

950 După care Mihai, lăsînd puterea în mîna a patru boieri mari și credincioși, se întoarse la scaunul său din Belgrad.

955 Acum și împăratul nemțesc și sultanul se luură cu binele pe lîngă Mihai Viteazul. Împăratul nemțesc socotea să-i rămîie lui Ardealul, deoarece i-l închinase Sigismund Batori. Sultanul iarăși credea că lui i se cuvine Ardealul carele odinioară îi fusese lui închinat.

960 Și amîndoi trimiseră lui Mihai Viteazul daruri: împăratul nemțesc, ajutorul în bani pe care i-l făgăduise, alte feluri de daruri și numirea de sfetnic al împărăției și de cîrmuitor al Ardealului; iară sultanul turcesc îi trimise o sabie plină cu pietre scumpe, șapte blăni de astrahan și pene de comănace, cum și o scrisoare cu laude frumoase.

965 Mihai priimi și pe unele și pe altele. Neamțului nu-i plăcu însă aceasta, dară Mihai îi răspunse că orice sol are dreptul să fie bine priimit, ceea ce nu oprește pe domni să facă cum cer trebile țării lor. Pe lîngă acestea, mai pofti de la Rudolf și părțile românești despre apus, cu cetățile Hustu și titlu de prinț al împărăției Rîmlenilor pentru dînsul și pentru fiii săi.

VII

[...] **U**nguri [i], pizmuind pe Mihai pentru biruințele 975 sale cele însemnate, țesură fel de fel de zîzării și îi întînseră mreji ca să-l prinză pre el întrînsele. Pentru aceasta trimise soli la leși, cari să îndemne pe Sigismund a se înturna în Ardeal să-și ia domnia, și pe craiul leșilor să ajute lui Ieremia să se așeze iarăși pe scaunul Moldovei.

980 Nu se mulțumiră cu atît, ci boierii lor cei mari se duseră la Basta, căpetenia oștilor nemțești, carele era trimis să privegheze pe Mihai, și-i ziseră:

— Noi ne făgăduim a închina țara împăratului și pe tine să te alegem de cîrmuitor, dacă ne vei ajuta să izbutim 985 a goni pe Mihai.

Basta, nici el, nu voia mai mult.

Atunci ungurii arătînd nesupunere, Mihai trimise doi boieri de ai săi în adunarea lor de la Turda, să le spuie să fie oameni de treabă și să nu umble cu șoalda. Iară ungurii scoaseră pe boierii lui Mihai cu rușine din adunare, huiduindu-i.

Cum află Mihai de unele ca acestea, își strînse oastea alcătuită din români și ardeleni, și o așeză pe cîmpul Mureșului din sus de Ajud; iară Basta cu nemții și cu ungurii se puse la satul Mirislău.

La 18 noiembrie 1600 se dete bătălia. Ceea ce nu s-a putut face lui Mihai niciodată la luptă dreaptă i se întîmplă acum prin înșelătorie. [...]

Basta cumpără cu bani oastea ardeleană. [...] Atunci nemții, ungurii, ardelenii și cu ajutorurile ce mai primise se năpustiră cu toții asupra aripei drepte cîrmuită de voievodul Baba Novac.

Izbit din toate părțile fără milostivire, bătrînul Baba Novac se luptase ca un leu, și nemaiputînd opri înfringerea oastei ce cîrmuia, el fu cel din urmă carele părăsi cîmpul de bătaie.

Unii vor să zică, că la această bătălie să fi pierit unsprezece mii de români.

Mihai, cu inima zdrobită de mîhnire și de obidă, nu voia nici în ruptul capului să lase pe dragii săi românași supuși la urgia vrăjmașului ci-și aștepta restriștea, pironit pe șoimuleanul său. În zadar cițiva credincioși d-ai săi îl rugară să părăsească cîmpul de bătaie, că nu mai este nici o nădejde de scăpare; în zadar îi arătară cum o ceată de

vrăjmași se îndreptau ca să-l prinză pre el; dînsul sta neclintit, ca un munte de piatră. În cele mai de pe urmă, biruit de rugăciunile credincioșilor săi, și incredințat că pieirea lui ar fi pieirea drepturilor țării, insufletit de dorul țărișoarei sale, care aștepta de la dînsul să fie mărită și

lăudată, pornește și el spre Făgăraș. Vrajmașii se iau după dînsul ca vîntul. El se ducea ca gîndul. Ajunge la Mureș. Acest riu venise mare și curgea turbat și turburat căci plouase de se desfundase munții. Dușmanii sunt la spate. Atunci ce să facă el? Mihai se aruncă călare în valurile spumegoase

ale Mureșului și trecu de ceea parte, ieșind la mal numai cu cițiva. Vro zece din soții lui se înceară în virtejurile valurilor.

După ce se văzu scăpat de primejdia ce-l amerințase, Mihai descălecă de pe cal, îi scoate friul din cap, și-i zice:

1030 — Du-te acum sireapul meu; slobod ești de la mine; paște pe aceste câmpii mănoase și soarbe apa cea limpede. Acest cal era alb și cu o stea neagră în frunte.

Mihai încălecă pe alt cal și apucă spre Făgăraș, unde era soțioara și copilășii lui.

1035 Spun, mare, că calul lui Mihai s-a ținut după dînsul cu ochii muițați în lacrimi, și nu s-a dezlipit de domnul lui nici ca cît.

La Făgăraș, se adunară împregiurul lui risipitele căpetenii ale oastei și îl sileau să treacă în Țara Românească, căci aci locul este cotropit de vrăjmași. El nu voia. Sosind și Baba Novac, rănit, cu părul și barba pîrlite de foc, îi zise înecat de suspinuri:

— Suntem biruiți, Mihai, însă nu atît prin armele vrăjmașului, cît prin dușmănia orîndei. Așadară să nu pierdem nădejdea în Dumnezeu, pe cîtă vreme te mai avem în viață, ci grăbește-te, încălecă și pleacă în Țara Românească, căci aici nu ești apărat de răutatea inimei lui Basta, care prigonește în toate părțile rămășițele oștirii noastre. Eu unul, crede-mă, aș fi voit mai bine să zac mort dimpreună cu atîția voinici căzuți în luptă, decît să mai trăiesc fugar, după o pierdere atît de jalnică; dară mă frămîntă dorul de a te ști scăpat pe tine și de a-ți sluji ție pînă la cea de pe urmă suflare! Fugi dară, fugi cu toate odoarele tale, căci nemții nu vor zăbovi a înconjura cetatea, și atunci va fi prea tîrziu. Eu însă voi sta aici, adunînd pe împrăștiatii noștri ostași, și apărîndu-mă pînă la moarte împotriva lovirilor dușmanului.

Înduplecat de aceste cuvinte, Mihai urmă sfaturile acestui bărbat și trecu în Țara Românească.

1060 Vrăjmașii, năpădind toți cu totul asupra Făgărașului, puseră mîna pe doamna lui Mihai și pe toată casa lui și o aruncară la închisoare; iară pe viteazul Baba Novac, și pe preotul Șașcă puseră de-i arseră de vii în piața Clujului.

1065 Cînd ajunse Mihai în țară, află că și leșii s-au sculat cu război asupra lui în unire cu cazacii; și că hatmanul Zamoischi intrase în Moldova cu oștire foarte mare. Atunci luă și el ce bruma oștire îi mai rămăsese și cu dînsa trecu în Moldova. Această oștire, și puțină și stătută de

1070 ostenelele războaielor, se bătut vitejește. Însă leșii și cazacii,

toți oameni odihniți, și într-un număr înzecit mai mare decât românii, îi învinse în bătălia ce avură lângă Siret. Mihai se întoarse iară și trecu peste Olt, ca să-și adune o nouă oaste la Craiova.

1075 În acest răstimp leșii intrară în țară. Ei puseră domn pe Simeon Movilă și începură a prăda țara. Mihai făcu ce putu în pripă, adună pe tinerii ce se mai găsiră și cu dinșii veni asupra protivnicului. Oștile se întâlniră lângă Argeș și la 23 noiembrie se dete bătălia. Românii, toți tineri, necercați la război, iară leșii și cazacii erau tot oameni maturi și deprinși în ale bătăliei. După o luptă crâncenă, românii pierdură și aci.

1085 Mihai, în sufletul căruia fierbea dorința de a-și vedea țara și neamul în mărire, nemaștiind ce să facă, se hotărî să se dea mai bine creștinilor, decât turcilor. De ar fi știut că acești creștini sunt cu crucea în gură și cu dracul în inimă, mai bine se da în partea păginilor, căci poate ar fi fost mai omenoși.

1090 Luă deci cu sine pe banul Mihalcea, trecu prin Ardeal și prin Ungaria și la 25 decembrie ajunse la Viena. Rudolf împărat era la Praga, unde se duse Mihai de-l întâlni și se înțelese cu el la cuvinte. Din graiurile lui Mihai, împăratul se incredință că viteazul român n-are velenie la inimă. Iară dacă auzi că ungurii nu mai vor să închine Ardealul și că a chemat iară pe Sigismund să le fie domn, începu a linguși pe Mihai și-i dete o sută de mii de galbeni ajutor, îl numi cîrmuitor al Ardealului, mijlocind totodată să se impace cu Basta. Acesta, zăcaș la inimă cum era, rămase scîrbit pentru că nu-l făcuse pe dînsul cîrmuitor și se hotărî a purta simbetele lui Mihai.

1100 Nemții umblau să înșele pe unguri; ungurii umblară să înșele pe nemți și amîndoi înșelară pe Mihai. Acesta, tare în credința către Dumnezeu, către creștinătate și în puterea brațului său, umbla cu inima deschisă, lucra pe față și fără vicieșug. El știa una și bună, să-și vează țara lui mare și lăudată, pe locuitorii ei trăind în larg și în hîlșug, iară păginul să nu mai cuteze a-i bintui. Își adună deci oastea ce-i mai rămăsese risipită și cu dînsa se puse în capul unei oștiri nemțești de zece mii de pedestri și opt mii de călăreți și plecă împotriva ardelenilor, avînd și pe Basta cu sine. Protivnicul avea douăzeci și cinci de mii de ostași sub Moise Sekeli și mai aștepta și ajutor de la turci. Bătălia se dete la 3 august 1601 la Gorăslău și Mihai

1115 alungind pe vrăjmaș, îl făcu să piarză vro zece mii de ostași și patruzeci și cinci de tunuri. Iară Sigismund fugi la Movilă, în Moldova.

Oștenii, după biruință, începură a cam prăda și a se purta oarecum fără cumpăt. Basta, carele căuta lui Mihai cearta cu lumînarea, scornoci că românii lui sunt de pricină de vin atâtea plîngerii de jafuri.

1120 Mihai, carele știa că românii lui sunt lei în război, miei în timp de pace, iară pe nemți hrăpitori, înfruntă pe Basta, zicîndu-i că cu nedreptul birfește împotriva românilor. Basta, ca unul ce căuta nod în papură lui Mihai, îi spuse că împăratul pe dinsul l-a pus comandant de căpetenie. Mihai îi răspunse curat pe românește:

— Eu singur am supus Ardealul mai întii, și acum, ajutat, l-am supus a doua oară; deci eu am mai mult drept decît împăratul.

1130 Aceasta fu destul ca să facă pe satana să intre în inima lui Basta.

Și la 19 august 1601, pe cînd Mihai se afla în cort, pe dealul din cîmpia Turdei, cugetînd cum să-și scape țara și doamna din robie, se văzu înconjurat foarte de dimineată de o ceată de unguri și de nemți, avînd în capul lor pe un căpitan, numit Beauri.

1135 — Ce să fie? întrebă feciorul, văzînd un călăreț că vine în fuga mare.

— Fac muștră, se vede! răspunse Mihai. Cată-ți de

1140 treabă!
În același timp văzu și pedestri venind către el; dară nu se temu de loc, socotînd că-i vine pentru oarecare porunci. Ei însă, de trei ori blestemați, veneau să-i ridice viața.

1145 Cum îi văzu că sosesc, Mihai se sculă în picioare și le zise:

— Bine ați venit vitejii mei ostași!

— Ești prins! îi zise unul din ei.

1150 — Eu prins? răcni viteazul Mihai și trase spada, omorînd pe cel ce cutezase să-i spună astfel de netrebnice vorbe. Și pe cînd se gătea a se repezi și la ceilalți, unul din spurcați, pe la spate, înfipse sulița în Mihai așa de tare, încît îi ieși prin piept d-o palmă.

1155 Atunci altul se repede și îi taie capul, pe carele îl duce la Basta.

Nelegiuții nu se mulțumiră cu atât ci, spre mai mare batjocură, îi despuiară trupul, îl puseră pe un măgar, îl tîrîră prin țărîină și zăcu toată ziua aruncat pe cîmp: corbii mîncară din el.

1160 Acum să stăm strîmb și să judecăm drept: cînd săcuii aduseră înaintea lui Mihai capul lui Andrei Batori, călugărul papistaș, domnul românilor porunci de se căută și trupul și-l înmormîntă după datină, și cu toată cinstea cuvenită domnilor.

1165 Se duse pomina în lume de această faptă vrednică de toată lauda a viteazului Mihai de care tremurau vrăjmașii cînd îi auzea de nume, și toți împărații îl iubeau pentru că avea inimă bună și milostivă către omenire.

Totuși ungurii și nemții îl ponosluiău zicîndu-i că e barbar.[...]

Voiră românii să mai facă ceva, dară pierderea domnului lor îi făcură să se uluiască. Nu mai aveau pe căpetenia care să-i înflăcăreze. Vrăjmașii de nemți și unguri ce îi întreceau cu mult la număr îi învălmăși și-i puse pe fugă; iară ei se traseră în Țara Românească; pe banul Mihalcea, tovarăș nedeșpărțit al lui Mihai, vrăjmașii îl aruncară la închisoare unde îl și uciseră.

Se întreba lumea: „Ce s-o fi făcut oare viteazul Mihai? Nimic nu se aude de o vreme încoace. Unde s-o fi dus și unde s-o fi aflînd, de nu se mai vede? Au doară s-a dus la Crim să bată pe Han Tătar? Ori că este în Moldova, singur fără de oștire? Nu care cumva să fi trecut să calce țara turcului? Sau cu oarecare oaste este dus să omoare pe păgînii de agareni, spre a mîntui pe creștini?”

1185 Așa se întreba lumea, neștiind ce se făcuse Mihai.

Pe Basta nici capul nu-l duru pentru fapta lui cea neomenoasă, iară dacă nemții se prefăcură că îl întrebă ce a făcut viteazului român, el spuse o minciună și atîta tot. Așa ar fi fost oare dacă nemții erau cu inimă curată?

1190 Trupul lui Mihai fu înmormîntat acolo la Turda, iară capul i se aduse mai tîrziu de la Belgrad și se îngropă la mănăstirea Dealului la Tîrgoviște.

Plîneră oștenii și se tînguiră de pierderea domnului lor, de-ți era mai mare jalea, și ziseră:

1195 — Plîngeți, români, pe Mihai Viteazul că puțină vreme fuse pe pămînt, dară multe isprăvi făcu; cum nu te întuneci tu, soare, cînd a apus cel ce atîta a luptat pentru înălțarea creștinătății? Ia haine de jale, țară, și

te întristează pentru acela care sufletul și-a pus, ca să te
1200 facă mare și tare; plîngeți toate lemnele și pietrele, toți
codrii și munții, că acela care vă făcea să vă veseliți de
răsunetul numelui lui, astăzi se răpuse într-un chip mirșav
și scirbos; plîngeți, toți voievozii și căpitanii, tineri și
1205 bătrîni, că pe acela ce vă învăța a birui, îl mîncară fript
creștinii cei nelegiuîți; întristați-vă și voi ceilalți creștini,
că altul ca Mihai nu va veni așa curînd să vă scape din
ghiara păgînului.

DIN PERIODICE
ȘI POSTUME

ISTORIA
LUI
ȘTEFAN VODĂ
CEL MARE
ȘI
CEL BUN

I

Spune la cărțile cele bătrîne că pe la începutul
veacului al XV-lea domnea în țara Moldovei înțeleptul
și bunul Alexandru-vodă, care cu dreptul s-ar cuveni să
5 se numească: tatăl și întemeietorul țării Moldovei.

Mai întreg decît cei de mai naintea lui domni, el al-
cătuiuse multe așezăminte folositoare țării, adică: școli
pentru învățat carte și științi înalte; cea dintii mitropolie
în orașul Suceava; episcopiile de la Roman și de la Rădăuți;
10 monăstirile de la Bistrița și Moldavița, și le înzestră cu
de toate trebuincioasele pentru lauda Domnului celui
întreit sfînt. El mai tocmi și boierile mari în sfat, și făcu
legătură tare cu Vladislav, craiul leșilor, ca la orice pri-
mejdie să sară unul pentru altul și să se ajutoreze.

15 Vestea despre înțelepciunea acestui domn se spune că
ajunsese pînă la Roma; iară Papa numea pămîntul Mol-
dovei *crăie*. Pînă și împăratul din Țarigrad îl lauda, căci
numea pe domnul nostru Basileus, adică împărat, pentru
care îi trimise în dar o coroană împărătească.

20 Murind Alexandru-vodă cel Bun și Bătrîn, după o lungă
domnie, lăsase țara plină ca un stup cu de toate bunăta-
țile. Dar vrajma ce intră de timpuriu foarte între fiii săi,
cum pururea se întîmplă între doi sau mai mulți chiver-
nisitori ai unei țări, aduse oști de limbi străine în Moldova,
25 pe care o prădară și o arseră pe de toate laturile.

Înponcișările dintre Roman-vodă, Petru-vodă, Alexan-
dru și Bogdan-vodă, aduse împărecheri între noroade
și aceste împărecheri grămădise asupra bieteii țării nevoi
și mai mari.

30 Acest Bogdan-vodă, fiu din flori al lui Alexandru cel Bun, le-o făcu cit de bună leșilor, care neconținut unelteau și turburau lucrurile în Moldova, pentru a în parte-și interes (sic!) și hrăneau nădejțile poftitorilor de domnie.

Și iată cum:

35 Cazimir, craiul leșilor, trimițând în Moldova o mare oștire și frumoasă ca să răstoarne din domnie pe Bogdan și să puie pe Alexandru, fiu lui Ilie, Bogdan se prefăcu că se învoiește să se plece craiului și să-i dea cîte 7000 de galbeni pe an; dară cînd apucă bine pe leși într-o pădure,

40 îi birui, așa că puțini au putut să se mai întoarcă teferi în țara lor.

Bogdan-vodă avea un fiu pronumit Ștefan, viteaz cum nu se mai văzuse încă.

Spun, chiar, că se cunoștea într-însul, din vîrsta cea

45 mai fragedă, o agerime de minte de nu putea nici un copil să-l ajungă, și-i plăceau armele cu deosebire. Nici unul din semenii săi nu era destoinic să-i stea înainte nici la trîntă, nici la voroavă. La vînătoare mi-ți ucidea ursul în luptă dreaptă, înarmat numai cu un cuțit. Pentru

50 aceasta soții lui îl porecleau zicîndu-i *Burduja*.

El moștenise de la tată-său cutezarea, iuteala și meș-teșugul minții, iară de la bunul său, Alexandru cel Bun, dreptatea, înțelepciunea și inimoșia. După moartea lui Bogdan în bătălia de la satul Răușenii, unde Petru Aron

55 îi tăie capul și-i luă tronul, Ștefan năzui la curtea Vladului-vodă Tepeș din Țara Românească, carele cu brațele deschise și iubire îl primi. Cu ajutorul acestuia, Ștefan intră în Moldova și apucă calea Sucevei, la anul 1458; înfrînse în două rînduri pe Petru Aron și-l fugări în țara leșească.

60 După aceasta chemă pe mitropolitul Teotist cu toate căpeteniile clerului și călugării, pe toți boierii, boierinașii, curtenii, pe răzeși și popor, în cîmpul numit Direptatea și le spuse că nu din nebunia de a domni a gonit pe hrăpitorul scaunului părintesc, ci din dorința de a face

65 Moldova mare și laudată. Și, întrebînd pe toată adunarea cu graiul blîndeței, zise:

— Oameni buni, voit-ați voi să vă fiu eu domn?

Toți cei de față într-o glăsuire strigară:

— Întru mulți ani de la Dumnezeu să domnești!

70 Păru mult bine lui Ștefan cînd se încredință că poporul îl voiește, și după ce fu ales la domnie și i se dete schiptrul (toiagul) și steagul țării Moldovei, care steag avea pe de-o

75 parte capul de zimbru, iară pe de cealaltă Sfintul George călare, lovind cu sulița un balaur, el intră cu fală în Suceava la scaunul domnesc. Știind că începutul înțelepciunii este temerea de Dumnezeu, cea dintii treabă a sa fu de a merge la biserică spre a aduce cîntări de laudă celui Prea-puternic.

80 Astfel a treia zi după intrarea sa în Suceava, Ștefan purcese la biserică cu toată fala domnească. La poarta bisericii descălică. Mitropolitul Teoctist, cu episcopii, cu arhieriei, cu o mulțime de preoți și diaconi, îl întîmpinară cu sfînta *Evangelie* și cu cădelniți din care ieșea tămîia cea binemirositoare, iară cetățenii cîntau laude
85 în cinstea sfîntei Treimi, toți cu făclii aprinse.

Cînd Ștefan urcă cea dintii treaptă, mitropolitul se coborî către dînsul, luă sfînta *Evangelie* din mîna preotului ce o ducea și o dete domnului ca să o sărute. Atunci cel dintii psalt începu să cînte: *Vrednic este!*

90 Cînd ajunse dinaintea altarului, domnul își luă stema din cap și se închină la sfintele icoane ale Domnului nostru Ius Christos și la a Preacuratei sale mame pe care le sărută.

Atunci episcopul de la Roman îl luă de subțioara dreaptă, iară episcopul de la Rădăuți de cea stîngă și îl duseră în sfîntul altar prin ușile împărătești. După aceea ocoliră sfîntul Pristol de trei ori, iar psalții cîntau rugăciunile obișnuite la asemenea slujbe, sfîrșind cu *Isavia dăntuiește*. Apoi domnul și amîndoi episcopii îngenunchiară dinaintea sfîntului jertfelnic. Mitropolitul, puind omoforul pe capul lui Ștefan, ceti molitva rînduită la ungerea domnilor, după care primi ungerea cu sfîntul mir. La ieșirea din altar, domnul fu dus pînă la jețul domnesc, iarăși de subțiori, de cei doi episcopi.

105 Și primind binecuvîntarea mitropolitului, domnul veni în mijlocul bisericii, se închină, apoi puindu-și stema strămoșească pe cap ieși din biserică și se întoarse la locuința domnească cu același alai ca la venire.

Trei zile ținură veseliile, în care zile își alese sfetnicii.

În ziua a treia i se înfățișară toți boierii.

110 Domnul sta pe scaunul domnesc și fiecare ceată de boieri trecea pe dinaintea lui și i se închina ca la un domn.

Întii trecură: logofătul cel mare, vornicul cel mare de Țara-de-jos, cel de Țara-de-sus; pircălabul de Hotin; cel de Neamț; cel de Cetatea nouă, hatmanul și pircălab de

115 Suceava; postelnicul cel mare, spătarul, paharnicul, vis-
ternicul, stolnicul și comișii.

După aceștia trecură: vornicul doamnei, cuparul,
vătaful de păhârniciei, cel de stolniciei, cei doi vătafi de
120 aprozi, cel de târg și cel de curte. Apoi credinciosul, cămă-
rașul, vătaful de copii din casă, pivnicerul, toți în capul
oamenilor ce cirmuiau ei.

Mai trecură: velii căpitanii de Suceava, de Iași, de
Cotnar, de Soroca, de Tecuci, de Dorohoi, de Covurlui, pol-
covnicul de curte, stolnicul de cazaci, căpitanul Hăt-
125 mănției, Agiei, căpitanul doamnei, ce avea steag de călă-
rași, și alții cu oamenii lor.

Așa se înscăună Ștefan-vodă.

Pe vremea aceea, domnea în Țara Românească Vlad-vodă
Tepeș; în țara leșească Cazimir IV; în țara turcului, Ma-
130 homet II; în țara unгурului Matei Corvin, și în Crim,
Maengli-Gerai han.

II

Ștefan domnul adună la sfat pe mai-marii și
bătrînii poporului, împreună cu mitropolitul și zise:

135 — Boieri dumneavoastră, nu este greu a dobîndi cineva
ceva și a-și împlini pofta inimei; greu este cum să păstreze
acel lucru, fără nici o clineală. De aceea și eu v-am chemat
să mă ajutați cu sfaturile d-voastră ca să facem moșia
rămasă de la strămoșii noștri a fi mare și lăudată, căci
140 zis este: „sfaturile bătrînilor îndreptează calea tinerilor
spre bine“.

Unul din boierii de față, zise:

— Mărite doamne, tinerii cei harnici petrec bătrînețe
odihnite și lăudate.

145 Altul zise:

— Întrebarea și sfatul bătrînilor limpezește calea tine-
rilor și fac pe împărați să domnească fără multă greutate.

Spătarul cel mare adăugă:

— Luminat doamne, războaiele cele cu bună tocmeală
150 fac pe împărații cei tineri să ajungă mari, și la bătrînețe
se bucură de rodul ostenelelor lor.

Un căpitan de paștiri spuse:

155 — Cinstită fie luminata față a mării-tale! Dacă
domnul meu ar voi să ție samă de nevrednicul meu sfat,
aș cuteza să-l îndemn a nu aștepta pe vrăjmaș să cadă
peste noi; ci mai bine să ne facem ochii patru, să tragem
cu urechea în toate părțile, să fim pururea gata de război,
ca să putem tăia dușmanului apa de la moară.

Altul mai zise:

160 — Vrăjmașul nu trebuie lăsat pînă nu-l vom răpune,
căci pe cine nu-l lași să moară, nu te lasă să trăiești.

Ștefan ascultă și băgă în cap toate sfaturile; iară el
cumpănindu-le, pe unele le primi de bune, iar pe altele
le mai prefăcu.

165 Și punîndu-se la lucru, cea dintîi grijă fu a alcătui
oastea: puse, deci, de se scrise oamenii, îi împărți în cete,
le dete steaguri și le puse căpitani, voievozi, sutași și cetași
pe bărbații cei mai cercați în războaie.

170 Fiecare căpitănie era cu ceata lui. Astfel în timp de
pace ostirea sta din: darabanii cu căpitănia lor, căpitanul
de darabani. Ei aveau plete și purtau sănețe lungi. Simenii,
a căror căpitănie era aga, se aflau înarmați cu arcuți și
cu măciuci în felii; iară armășeii, cei cu bărbi stufoase,
erau povățuți de vel-armaș, în sama căroră erau și tunu-
175 rile. Numărul acestora se urca la douăzeci de mii de pedes-
trași. Călărimea se alcătuiă din paștiri și lefegii, îmbrăcați
în zale de oțel, numărul lor fiind ea de zece mii.

Pe lîngă aceștia, copiii[i] de casă și aprozii alcătuiă
ceata domnească. Ei erau toți feciori de boiernași, purtau
180 căciuli țurcănești cu pene și dulămi de catifea, cu nasturi
de argint. Această ceată era de-a pururea împrejurul
domnului lor, și îl străjuiau cu neadormire în vreme de
război. Ei păzeau steagul cel mare al țării.

Cînd însă dușmanul se scula cu vrajmă asupra țării,
185 atunci pîrcălabul de Hotin alerga cu pîlcul lupcanilor;
sardarul [...] cu cetele lăpușnene; toți ispravnicii cu
slujitorii lor; căpitanii plaiurilor, cu plăieșii; toți boiernașii
cu oamenii lor de oaste, cu vecinii și slujbașii lor, care
erau înarmați cu suliți lungi, cu săbii drepte ori încovoiate,
190 arcuți, sănețe, hangeruri calmucești, toate luate de la
vrăjmași în războaie, sau cu securi, topoare, coase, baltage.

Căci Ștefan domnul, nu numai pe ostași și pe boieri,
ci și pe „proști“ încă îi deprinsese la arme, învățînd pe

195 fiecare cum să-și apere moșia. Dacă afla că vreun prost nu are săgeți, arc și sabie, sau că merge cu mâinile goale în tabără, aceluia, fără milă, îi reteza capul.

200 Zizaniile ce Petru Aron umbla să vire pîntre căpeteniile oastei și pîntre boieri, făcu pe Ștefan să ceară de la craiul leșilor, de unde fugise, ca să i-l dea în mîină. Cazimir craiul nu se învoi la una ca aceasta.

Atunci Ștefan năpădi în țara leșească și multă stricăciune făcu leșilor. Iară Cazimir craiul, dacă văzu asupra lui urgia domnului moldovenesc, umbla acum să potolească pe Ștefan; și astfel la 1459 făcu pace și legătură ca leșii și moldovenii să trăiască ca niște vecini buni, în frățească înțelegere și să sară unul pentru altul asupra protivnicilor lor; iară Petru fugitul să nu se poată apropia mai mult de Moldova, decît pînă la Smotriț.

210 Pe vremea aceea turcii se sculară cu război asupra lui Vlad-vodă. Ștefan găsi și el acum vreme cu prilej să răscumpere cetățile Chilia și Ackerman ce căzuseră la păgîni, și la 1465, cu mila Domnului și cu mare vărsare de sînge le și dobîndi, și le întări cu bucate și cu slujitori.

215 Apoi dete o raită prin Ardeal. Și căzînd asupra săcuilor, le prădă țara. Aceasta spre pedeapsă pentru ajutorul ce dase ungureniului lui Petre Aron, cînd fu cu năvala lui în Moldova. Se mulțămii cu atît deocamdată și se întoarse în țara lui încărcat de prăzile apucate de la ei. Cu aceasta a vrut să arate lui Mateiaș că nu trebuie să se joace cu moldovenii, căci ei nu vor tăbări niciodată peste alții; dar nici vor lăsa pe alții să tăbărescă asupra lor. Și să-i fie învățătura de mîinte de a mai da ajutor armat protivnicilor Moldovei.

220 Cu aceste fapte strălucite astupă și gurile unor boieri ce începuseră să cîrtească împotriva lui.

225 Cugetul lui Ștefan era acum să-și facă prieteni pe toți domnii și craii creștini din preajma Moldovei. Pentru aceasta trimise soli la cneazul Simion de la Kiev și ceru în căsătorie pe sora sa, pe nume Evdochia Olelkowicz la anul 1463. Cneazul se bucură din suflet pentru cîntea ce-i făcu Ștefan de a-l avea de cumnat. Și mare veselie fu în Moldova și în Chiev cînd se cununară. Spun să fi fost această doamnă o femeie bună, cu frica lui Dumnezeu, înțeleaptă, cumpătată și cîntită. Dar din nenorocire ea trăii numai trei ani în Suceava, căci muri lăsînd lui Ștefan din astă căsătorie un fiu, Alexandru, și o fată, Elena. 235 Ștefan, după trecerea de alți trei ani, luă de soție pe o greacă

din familia împărătească a Comnenilor ce trăiau fugiți în Crim, pe Maria de la Mangop.

240 La anul 1466, puse Ștefan-vodă să se clădească monăstirea Putna cu hramul Născătoarei de Dumnezeu. El voi singur să-și aleagă locul pentru altar. De aceea adunînd pe toți boierii și poporul, întrebă cu glas mare: „cine din ei trag cu arcurile mai departe?”

Atunci:

245 „Trei ostași cu arce-n mînă pe movilă-acum se urcă;
Doi ca zimbrul, ageri, mîndri, nalți ca bradul de la munte,
Pe-al lor umăr poartă glugă, la briu paloș, și pe frunte,
Cu-a lor lungi și negre plete se scoboar-o neagră țurcă.

250 Ei, ades cu-a lor săgeată răpezită sus, în nor,
Printr-a fulgerilor focuri, au oprit vulturul-n zbor.

.....
.....

— «Copii, trageți! eu vreau astăzi să mă-ntrec în arc cu voi»,
Astfel zice domnul Ștefan! iar voinicii amîndoi
255 Se plec; arcele-și incoardă, trag; săgețile lor zboară,
Spintecă repede vîntul ce dă foc și vijliește;

Se tot duc, se duc ca gîndul, și de-abia ochiul zărește
Pe cîmp, departe, departe, locul unde se coboară.
Ura! 'n ceruri se ridică! urlă dealul, clocotește,
260 «Să trăiți, copii!» le zice Ștefan ce-acum se gătește.
Sbirnăia coarda din arcu-i, fulgeră săgeata-n vînt,
Piere, trece mai departe, și-ntr-un paltin vechi s-a frint.

«Acolo fi-va altarul!» zice falnicul monarc
Ce se-nchină și se pleacă pe războinicul său arc.
265 «Să trăiască domnul Ștefan!» mii de glasuri îi urează,
Și poporul jos pe vale, umilit ingenunchiază.“ (V. Alecsandri)

Mateiaș Corvin, neluînd nici o învățătură din faptele cele mărețe ale lui Ștefan, ci lăsîndu-se a fi biruit de deșartă mîndrie, ridică o adunătură de peste patruzeci de mii de oameni, se puse în capul lor, și porni împotriva Moldovei.
270 Treceînd munții prin pasul Oituzului și al Dimeșului, ajunse la Roman. Aici, făcînd popas, trimise soli la Ștefan

să-i dea de știre că ori să-i închine țara lui, sau să iasă la luptă.

275 Pină una, alta unгурul jefui și pîrjoli Trotușul, Bacăul și Romanul, pornind către Suceava ca să apuce scaunul. Solii se înfățișară lui Ștefan, care era înconjurat de căpitanii săi cei mari, și ziseră:

— Preastrălucitul Mateiaș Corvin, craiul Ungariei și
280 al Boemiei, suveranul nostru și al vostru, ne trimite să-ți spunem că el este în țara cea supusă crăiei sale, și tu, ori din neștiință, sau că te prefaci a nu ști nimic, nu ieși înaintea lui cu daruri ca la un stăpîn. Deci, mărirea sa craiul a hotărît ca, de nu vei merge îndată să te închini lui, o să
285 te dedepsească după cum ți s-a cădea.

Toți oștenii de față se încruntară cînd auziră aceste vorbe defăimătoare pentru domnul și țara lor.

Ștefan răspunse solilor:

— Mergeți la stăpînul vostru și-i spuneți că această
290 țară n-a cunoscut niciodată vreun stăpîn străin. Și să știe el că pină mai stă un moldovean pe picioare și cu sabia în mină, ea nu se va închina nimărui. Astfel au fost obiceiurile părinților noștri. În curînd avem să ne întîlnim piept la
piept.

295 Solii se mai încumetară a răspunde:

— Doamne! dară Matei Corvin este în țară, și mai mult de jumătate este în puterea lui.

Însă Ștefan le zise, rinjind pe sub mustață:

— Pămîntul Moldovei este o plămădeală de sîngele
300 veneticilor ce au cercat să o robească.

Solii plecară.

Iară Ștefan purcese din Suceava cu toate oștile sale și se așeză între riurile Moldova și Someșul, de unde priveghea toate mișcărilor unгурului.

305 Ungurii, tot oameni cereați în războaie, lăsară calea despre Suceava și veniră la Baia.

Ei, văzînd oastea moldovenilor puțină la număr, pe român blind și smerit, cum l-a lăsat Dumnezeu pe el, nu se mai putură înfrîna, ci se deteră la nelegiuiri, de care
310 mintea omenească se înfioară.

Ei nu știau că Ștefan era la osteneală fără preget, la odihnă fără desfrînare, la primejdii fără frică, carele a cîstit pe a sa semînție cu înțelepciunea și vitejiile sale, și nu s-a fălit niciodată cu faptele strămoșilor săi, nici a
315 luat vreodată numele lor în deșert. Căci iată-l că prinzînd

limbă despre starea lagărului lui Mateiaș, numai cît veni în grabă cu pedestrima dinaintea cetății Baia, noaptea, și aflînd că ungurii sunt dați cu toții beției și desfrînărilor, nu pierdu nici o clipă, ci căzu asupra lor ca o minie dumnezeiască și ca un duh de vifor și puse de aprinse cetatea de trei părți.

320 Cu cît noaptea era de întuneccasă beznă, de-și dau ungurii cu minile în ochi fără să vadă ceva, fără să se poată apuca de arme, cu atita lumina focului neașteptat
325 îi orbi și-i zăpăci, încît ei rămaseră ca niște buimăciți căci nici știau încotro să fugă; pe cînd oastea lui Ștefan plină de bărbăția domnului lor îi tăiau ca pe niște ciuperci. Cea mai mare parte din unguri prinseră a fugi; dar unde să găsească scăpare de sabia lui Ștefan și a moldovenilor
330 lui? Unde să se adăpostească? Că nici în bortă de șarpe n-aveau loc de minia și agerimea românilor, că țaranii îi vinau prin zăvoaie și prin munți, și-i tăiau cu coasa, și cu fușturi, și cu topoare. Și tăiară moldovenii fără milă pînă la ziuă. Flăcările ce se întinseseră peste toată cetatea
335 ca un potop pe de-o parte, brațe'e cele vinjoase ale castei lui Ștefan pe de alta, și pe lingă acestea, cetățenii cu femeile și cu copiii, zvintară pe trufașii de unguri, încît într-o singură noapte pierdură la zece mii de oameni. Însuși Mateiaș craiul scăpă de moarte ca prin urechile acului,
340 cu o lovitură de săgeată în spate. Astfel poticălește Dumnezeu pe cei mindri și nesățioși la inimă. Berendei ce se afla în tabăra lui Mateiaș, nădăjduind să-i pice domnia Moldovei, căzu mort; iară Petru Aron scăpă teafăr și fugi în țara leșească. Aceasta s-a întîmplat la anul 1467.

345 Cei ce scăpară cu fuga nu se opriră decît după ce trecură munții. Mateiaș fu bun-bucuros că a scăpat cu viață. Adică fuga e rușinoasă, dar la urmă e sănătoasă. Plin de rușine el poposi la Brașov; apoi de acolo merse la Cluj și în ziua de Sfîntul Ștefan puse de omori pe un căpitan
350 român, anume pe Mihai, pe care îl prinsese și ungurenii în acest război, drept răzbunare.

Asupra acestei biruințe, Ștefan aduse mulțămire lui Dumnezeu, căci el se ferea de a cădea în păcatul trufiei. Niciodată el nu se fălea cu biruințele sale, ci totdeauna,
355 după o izbîndă, alerga cu brațele întinse la altarul lui Dumnezeu și se închina.

Tot apusul și răsăritul se umplu de fama acestei biruințe. Craiul leșesc creștea de bucurie că dușmanul său

360 Mateiaș fusese bătut; iară sultanul Mahomet pizmuia pe Ștefan și se da de ceasul morții cum de nu putu și dînsul să biruiască pe Mateiaș craiul.

Ștefan nu putea să uite răul ce făcuse țării sale Mateiaș craiul. Pentru aceasta el intră de-a doua oară în țara Ardealului de bătut aspru pe săcui. Mateiaș, înghițind rușinea ce pățise și văzînd că n-are încotro, căzu la pace. El
365 îmbună pe Ștefan dăruindu-i trei castele în Ardeal, ca să fie pe sama sa: Ciceiu lîngă Someș, Cetatea de Baltă lîngă Tirnova și Balvanul în ținutul secuilor, la anul 1468.

III

370 Ștefan-vodă știa că un neam merge spre propășire prin pace. Și el o dorea și o căuta. Se dusesse vestea de judecățile lui. La curtea domnească nu se știa ce este minciuna; zavistia era legată, pizma ferecată, înșelăciunea izgonită, strîmbătatea de istov împilată, dreptatea
375 pe scaune împărătea, și nu ea lui vodă, ci vodă ei supus și slujitor era! De apuca armele, de la ea se sfătua; de judeca, pre dînsa asculta; de cinstea pe cineva cu ceva, ei îi urma și toate ca o slugă din poronca ei le făcea.

Tătarii, semînția ce trăia mai numai din jafuri și prăzi, năvăliră în Moldova. Ștefan îi întîmpină cum știa el. După ce-i bătut de nu se alese nici pulberea de ei în două
380 bătălii ce le dete la Lipiști, aproape de riul Nistru, apoi în a treia îi zdruncină cu desăvîrșire; ba încă și pe Carzic, fiul hanului Maniac, îl prinse și-l aduse la Suceava. Hanul
385 spumegă de mînie și turbare, cînd auzi de una ca aceasta. Și deci trimise lui Ștefan o sută de călăreți ca să-și ceară copilul. Tătarul socotea să sperie pe cel ce nu știa ce este frica și în vorbele ce trimise lui Ștefan amestecă fel de fel de cuvinte de amenințare.

390 Iară Ștefan voi să-i mai arate o dată cu cine are a face. Buna-cuviință nu se dezlipea de buzele lui. El nu zise nici un cuvîntel de înfruntare pentru tătarul cel ce nu știa să-și puie strajă gurei, dară porunci de aduse înaintea solilor pe fiul hanului și puse de-i zbură capul. Apoi zise
395 de trase în țeapă pe toți solii, afară de unul, căruia, tăindu-i nasul și urechile, îl trimise la domnul său să-i spuie cele ce văzuse.

După ce inmuie îndărătnicia tătarului și-i țintui în-
drăzneala cea nerușinată la hotare, la anul 1469, se năpusti
400 a treia oară asupra Ardealului și dete secuilor o snopeală
de le scăpără măselele. Și le se căzu o asemenea pedeapsă,
căci Mateiaș craiul dete oaste fugitului Petru Aron ca să
vie să scoată pe Ștefan din domnie. Dar nu le ajută norocul,
405 căci oastea se risipi cum văzu pe domnul Moldovei înaintea
lor, ba încă prinse viu și nevătămat și pe fugitul Petru
și puse de-l ucise.

Pe vremea aceea turcii băgaseră groaza în tot Apusul.
Nelegiuții agareni se revărsau ca un potop peste ținuturile
creștinilor și le înghițeau pe ele. Nu numai atât. Focul,
410 sabia și prada erau mujloacele prin care se făceau ei cunos-
cuți pe oriunde ajungeau. În cetățile pe care ei le cuprin-
deau nu mai lăsa piatră peste piatră, și rădea totul din
fața pământului.

Dacă cădeau peste vro seminție, ori trebuia să se
415 turcească cea seminție, sau să se istovească. Căci nele-
giuții de păgîni pe oameni îi făceau bucăți, bucăți, sau
ii țirau în robie, pe femei le vindeau ca pe vite, pe fecioare
le necinșteau și le făceau cadînele lor, iar pe copii îi luau
în iatagane ori în suliți și-i ucideau.

Ștefan se luase de gînduri și i se zburlea perii în cap
la auzirea unor astfel de grozăvii. El vedea bine că ursul
joacă prin vecini și că nici el nu va fi cruțat. Leșii începuse
a-și da arama pe față. Ștefan însă își ținea cu sfințenie
425 legăturile ce avuse cu dîșii, pe cînd ei sumuțase asupra
lui Ștefan pe tătari și pe fugitul Petru în atîtea rînduri.

Toate țările papistașe din apus, cu papa al lor în cap,
îndemnau pe leși și pe unguri, ca pe niște papistași ce erau
și ei, să se înțeleagă între dîșii și în unire cu domnii
430 creștini din Moldova și din Țara Românească să dea aprig
război nelegiuitului agarean, care venea ca lăcustele de
nu se mai sfîrșea.

Dară acești doi domni poșteau fiecare pentru sine să
aibă aceste țări, ba încă călugări de ai papei cutreierau
435 țările și cerca să le papistășească. Asemenea și popii cal-
vinilor umblau cu șoșele, cu momelile să le calvinească.
Pentru aceea în țările românești, în gurile tuturor nu auzeau
altceva zicîndu-se decît Țara și Legea. Și avînd pe domnii
lor de căpetenii vrednice le și apărară.

440 Deși Ștefan nu privea cu ochi de cumătră aceste cugete
ale leșilor și unгурilor, totuși se plecă a asculta glasul creș-

tinătății și legătură făcură între dînșii ca să infrineze mîndria și cutezarea turcului.

445 Dar cum zavistia face frate cu frate să se sfișie ca niște cîni, iată că Ștefan-vodă puse în gînd a bate pe Radu cel Frumos, domnul Țării Românești, pe carele turcii îl înscăunaseră și era iubit de dînșii, și a-ntrupa țara lui cu Moldova, ca unii ce și locuitorii ei români erau.

Deci la 1470, el năvăli în România, îi prădă marginea și arse Brăila.

450 Radu-vodă, văzînd atîtea răutăți în țara lui, adună în grabă oștire și se revărsă asupra Moldovei la anul 1471. Cîțiva boieri de-ai lui Ștefan, care erau în înțelegere cu Radul, căutară să răstoarne pe domnul lor, care se afla atunci cu oștirea la Vaslui. Aici se descoperi vînzarea. Boierii cei nemulțămîți chibzuiseră ca îndată ce va intra Radul cu oaste în Moldova, ei să ridice răzmiriță, să puie mina pe Ștefan și să-l dea în mîinile Radului. Căpeteniile acestei vînzări nelegiuite erau: Negrilă paharnicul, Alexa stolnicul și Isaia vornicul. Ștefan-vodă puse de le tăie capetele

460 în fața oastei.

Auzînd apoi de năvala Radului-vodă, el îi ieși înainte cu oastea lui și se întîlniră la satul Soci. Aici ar fi locul să plîngem și să dăm tuturor pe duhul dihoniiilor. Cînd pizma și răutatea își viră coada printre frați, vai de casa

465 aceea! Și mult sînge frățesc curse aici la Soci. Era o durere să fi văzut cum două căpetenii de același neam, îmbărbătînd pe frații din tabăra lor, să taie fără milă pe cei de un sînge cu dînșii.

Oștile din amîndouă părțile se loviră ca niște turbați.

470 Dară moldovenii răzbiră pe români și-i puseră pe goană. Cei mai mari căpitani ai acestora căzură în mîinile moldovenilor, împreună cu toate steagurile și o mulțime de prinși. Ștefan puse de tăie pe toți prinșii, afară de Ștan logofătul și Mircea comisul.

475 După această izbîndă, Ștefan se întoarse la Suceava, și dete mulțămîtă Domnului pentru biruința ce ciștigase. Și trei ani ținu pacea, timp în care Ștefan făcu multe îmbunătățiri țării sale.

480 Dar gîndul lui nu i se lua de la unirea țărilor surori. Și fiindcă aceasta nu se putea face decît în putere de arme, se hotărî a-și vedea visul cu ochii. El era incredințat că amîndouă țările fiind sub o cîrmuire înțeleaptă și sub mina unui viteaz, va putea să ocrotească pe creștîni de asuprelele

485 nelegiuitului vrăjmaș al sfintei cruci. Aflind papa de la Roma de acest cuget al lui Ștefan îi trimise ajutor o sumă de bani, ca să poată duce greul războiului. Leșii și ungurii [...] pizmuiau pe Ștefan în ascuns de numele cel mare ce-și dobîndea și puneau piedici în loc să-l ajutoreze. Se găti deci de război și porni cătră Muntenia. Ajungînd la Milcov
490 împărți steaguri pe la cete în ziua de 8 noiembrie 1474 și la 15 ale aceleiași luni întîlni oastea Radului-vodă la locul ce se zice Cursul sau Isvorul apei.

De astă dată Radu-vodă strînsese multă oaste simbriașă. Dară și Ștefan era înconjurat de cetele cele mai incercate
495 la război.

Se luară la luptă. Da și unii, dară și ceilalți nu se lăsau mai pe jos. Trei zile ținu bătălia și nici unii pe alții nu se putură dovedi. Radul, văzînd că nu e loc de cîrmeală, că oastea i se înmoaie, dete dosul în a treia noapte, lăsîndu-și
500 locului morții și răniții.

Ștefan se luă după dînsul, și cit colea îl urmărea, fără a-i da pas să se prea depărteze. Radul nu se opri decît la București. Văzînd că se apropie Ștefan, el o tuli la turci. Ștefan cuprinse citadela numită „Cetatea Dîmboviței“
505 care se afla lîngă București, pe înălțimile malului nordic al Dîmboviței, și aici află familia și toate avuțiile lui Radu. El trată pe doamna Voichița și pe fiica-sa Maria cu toată buna-cuviința, și totdeodată dete oștilor sale cele mai aspre pronomi ca nici un fir de păr să nu se clatine de pe capul
510 locuitorilor.

Trei zile cit stete Ștefan aici le petrecu în veselie și în sîrbători, trimițînd sol la Cazimir craiul pe Turculeț cu 28 de steaguri în dar.

Aflînd însă că domnul Ardealului a intrat în Moldova
515 cu vrajmă, luă cu sine pe doamna cu fiica sa, încercînd visteriile domnești, și tot ce cuprinsese de la Radu, și se înturnă la Suceava, după ce lăsase domn în Țara Românească pe un Laiot Basarab. Cum ajunsese, frecă ridichea celor 6.000 de ardeleni — ce veniseră — cu sare și cu piper, și-i opînti peste munți. După care, trecînd însuși
520 munții, cuprinse țara secuilor, și adună dintr-înșii o samă de oaste, numîndu-se domn al lor, cu care plecă să întîmpine pe turci.

Tot atunci Ștefan primi carte de la împăratul (șahul)
525 persienilor, prin care îi făcea cunoscut că înfrînsese pe turci. Șahul ruga pe Ștefan ca să mijlocească la domnii și împărații

din Apus să se scoale cu toții împotriva turcilor și el însuși, șahul, se lega să sară și dinsul.

530 Radul, întorcându-se cu 15.000 de turci și alți atâția simbriași, luase în goană pe Laiot și-l fugări pînă la Bîrlad, prădînd în dreapta și în stînga.

535 Pe de altă parte turcii, îndirjiți de papara ce mîncase din mina persienilor, voiau să-și scoată focul pe români și intrară pe de toate părțile și cuprinsese o bună parte din Moldova.

540 Ștefan își căută oștirea și văzu că ea se alcătua din: 40.000 români, 2000 leși și 5000 secui, cu care ieși înaintea vrăjmașului din sus de Vaslui. Iară turcii, numai cei de sub ascultarea lui Soleiman pașa erau 120.000 și înaintase pînă în valea Racovei aproape de Bîrlad.

545 Oștile protivnicilor se alcătuiă din toate limbile păgîne din răsărit. Ele se înșiruiseră pentru bătălie astfel: turcii, arnăuții, cîteva cete de munteni și de tătari erau puși în aripa stîngă; limbile din Asia și din Africa, cu arapii și abisinienii, erau în aripa dreaptă; la mijloc erau puși otomanii, ienicerii și spahii[i].

550 Ștefan avea în aripa dreaptă pe secui și o mare parte din țărani moldoveni, pe lingă care și vro cîteva steaguri de darabani, paștiri și călărași; în aripa stîngă puse pe toporarii armați cu securi, pe codreni, porecliți pieptul țării, pentru că aveau datoria să apere Moldova de tătari și pe vînătorii cei mai vestiți de săgetași dibaci. Iară la mijloc erau cei două mii de leși, curtenii, fruntea călărașilor, tunurile, tighinenii și boierii cu militarii lor.

555 Pe lingă aceștia Ștefan-vodă puse cîteva pîlcuri de țărani să se ascunză prin păduri în preajma locului de bătălie, în cîteva puncte, cu trîmbițe și cu buciume. Ei aveau poruncă ca să facă larmă mare, cînd vor auzi semnul ce li se va da, astfel să crează vrăjmașul că vine în ajutorul lui Ștefan

560 oaste din toate părțile.

565 Aici era inima și sufletul Moldovii! Toate bisericile erau deschise și rugăciunile nu încetau pentru biruința creștinătății asupra protivnicului, gonitorul crucei. Locuitorii cei neputincioși cu femeile și copiii, cei ce rămaseră pe acasă, erau postindu-se de mai multe zile, și cu genunchi plecate, își trîmiteau rugăciunile lor la Cel-a-toate-văzător, ca o tîmie bine-mirositoare. În această bătălie era pusă toată nădejdea creștinătății din răsărit și din apus pentru scăparea ei de sub jugul necredincioșilor agareni.

570 Ștefan, și dînsul, înainte de a se începe lupta, puse de se făcu o sfință liturghie înaintea oștilor. Arhieriei, proto-popi și preoți, îmbrăcați în sfințele vestminte, după liturghie, ingenunchiară împreună cu toată oastea și cu domnitorul și cetiră o rugăciune ca să dea Dumnezeu putere brațelor creștinilor spre învingerea vrăjmașilor numelui lui Dumnezeu.

580 Apoi Ștefan-vodă, ridicîndu-se și pe cînd încă toți stau în genunchi, arzînd de dorința de a asculta graiul domnului lor, el zice cu viers tare, ca să fie auzit de cei mai mulți din ostași:

— Doamne, știu că ale tale sunt biruințele; noi nimica suntem înaintea feței tale, și eu cel mai umilit. Știu că numai cu cuvîntul poți să răstorni pămîntul, cerul și toate țăriile. Știu iarăși că voiești ca numele tău să fie mărit și 585 laudat de toată suflarea.

Tu dară, ceta din înaltul ceriurilor, vezi zdrobirea de rărunchi cu care toți te rugăm, milostivește-te asupra noastră și trimite biruința ta cea neînfrîntă și fă, stăpîne, ca aceste brațe să înfrunte cu bărbăție valurile necredincioase 590 ce stă înaintea noastră, și să curețe sfinț locul tău de spurcatele călcări ale barbarilor, spulberîndu-i de pe fața lui. Laudele ce-ți vor aduce creștinii pentru această izbîndă vor amuți pîngărita gură a celor ce te hulesc, și sfința lege a părinților noștri se va înălța.

595 Apoi, întorcîndu-se cătră ostași, zise:

— Ostași și dragii mei moldoveni! Întreaga creștinătate își întoarce ochii cătră noi. De la voi își așteaptă mîntuirea. Dumnezeuul puterilor este cu noi și în numele său ne-am ridicat ca să ne dobîndim mîntuirea, iară nu să asuprim. 600 Înainte, copiii mei, și să nu ne oprim, și să nu ne odihnim, și să nu ne hrănim cu nimic, pînă nu vom răpune pe vrăjmaș, carele vine să ne răpească pămîntul, femeile și copiii noștri ca să-i turcească și să-i pîngărească. Să murim mai bine cu arma în mînă decît să cădem robi la acești necurați 605 și vrăjmași ai omenirii. Înainte, zic, și tot înainte!

Graiurile lui Ștefan atîta putere aveau, încît și cei ce nu le auziseră le simțiră, și toți într-o glăsuire, ridicîndu-se de la pămînt, strigară:

— Înainte! și tot înainte pînă ce vom birui.

610 Și la 17 ianuarie 1475 avu loc această luptă uriașă spre izbînda creștinilor.

Oștile se puseră în mișcare și veneau unele asupra altora ca talazurile mării, și se încăierară.

De abia se începu bătălia și Dumnezeu veni în ajutorul
615 creștinilor, căci deodată se ridică o negură ziua în amiaza mare de nu se vedea om cu om, alătura fiind. Groaza intră în inimile spurcaților de ciutaci. Pe lângă acestea țaranii de prin păduri începură să facă o larmă de gindeai că oamenii din tot pământul vin din toate părțile cu mare cu mic
620 să ia la mijloc pe turci.

Atunci Ștefan se repezi și el cu toată sila și căzu peste necredincioși ca un talaz de apă, care să-i cotopească pe toți deodată. Turcii, zăpăciți de negură, zăpăciți de zgomotele și urletele de prin păduri, iară mai zăpăciți de greutatea brațelor oastei lui Ștefan, de bubuitul tunurilor, de pocnetul sunețelor, de șuieratul săgeților și de zăngănitul săbiilor, înmărmuresc de spaimă. Voiră ei să se mai oprească oarecum, dară ca unii ce erau lipsiți de credință în adevăratul Dumnezeu li se părea că a căzut asupra lor cu război
625 toți dracii din iaduri. Ei vedeau cum alătura cu dinșii cădeau soții scăldați în sînge, vedeau leșurile celor omorîți, auzeau suspinele și plingerile lor, dară nu vedeau dincotro le vine moartea. Atunci o parte din ostași se-nmoaie la inimă și prinde a da zorul. Cealaltă o urmează.

Iară Ștefan domnul, prinzînd de veste de una ca aceasta, se năpustește și mai cu tărie asupra lor, și-i tăia fără milostivire, și-i călca și-i zdrumica ca pe furnici. Înfrîngerea fu desăvîrșită. Cei ce scăpau de sabia moldovenilor se înecau în rîul ce curgea pe la spatele ordiei lui. Turcii acum fugeau,
640 iară moldovenii îi urmăreau și-i chisăgeau de nu mai știau pe unde se află. Cei mai aproape de păduri umplură tufele și stau acolo tupilați ca niște hostiomangheri. Moldovenii, dînd peste dinșii, îi buchisară cu tufanal ca pe gadine.

Cei ce mai rămaseră o apucară spre apa Smilii.

Ștefan-vodă însuși cu cei două mii de leși și cu călăreții moldoveni îi fugăresc pînă la Siret, la Ionășești. Acolo, cei ce putură, trecură rîul, pentru care și pînă azi îi zice locului aceleuia Vadul turcilor. Pe alte cete de turci, luîndu-le în goană, i-au urmărit pînă la Dunăre, omorîndu-i fără
650 cruțare.

Și mare pagubă, și mare stricăciune suferiră turcii în bătălia aceasta. O sută de mii de turci au pierit în luptă. Patru pași turci, o sută de steaguri și mulți ostași au căzut robi. Pe cei mai de rînd ciutaci, Ștefan puse de-i ucise. Trei

655 cruci mari de piatră ridică vodă pe locul de bătălie, pentru amintirea acestei biruințe.

El trimise în dar lui Cazimir craiul mai multe steaguri și robi din turcii prinși și mai însemnați; asemenea și lui Mateiaș craiul și lui Papa Sixt IV.

660 Astfel Ștefan muie girbița și înfrinse trufia spurcaților agareni. Iară Mateiaș craiul, fără frică de Dumnezeu și fără rușine de omenire, scrise cărți la Papa și toți împărații și craii creștini, că el ar fi săvirșit această biruință strălucită, căci el prin oamenii săi, povățuiți de Ștefan, zicea că a

665 răpus pe păgin. Cu chipul acesta înșela pe Papa de la care primea bani ca să ajutoreze pe Ștefan; înșela și pe Ștefan, căci și ce bruma ajutor în oameni îi da era foarte slab.

Oastea lui Ștefan dădu peste o pradă nemaipomenită. Arme încărcate cu aur și pietre scumpe, haine muiate numai

670 în fir, bani, argintării, mătăsuri, erau cu prisos în minile fiecăruia, încît oastea nu mai știa ce să facă cu ele și le vindeau pe nimic.

Ștefan-vodă puse de se făcu prin toate bisericile slujbă, mulțămind lui Dumnezeu pentru biruința ce le-a dat.

675 Și așa se puse oastea să se odihnească întru lauda Domnului.

Iară el scrise cărți la toți domnii și împărații creștini, în care cărți zicea:

„Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu voința Fecioarei cea

680 fără prihană, maică a Domnului nostru Isus Christos, am călcat sub picioare oastea cea grozavă a nelegiuitorilor păgîni, alcătuită din 120.000 de ciutaci. Să nu socotiți, fraților, că spurcatul de turc se va opri aici. Tot răsăritul fiind în puterea lui, el se va scula cu leaota de limbi păgîne din

685 răsărit, și va veni cu gînd să-și spele rușinarea ce a pățit. Deci uniți-vă în cuget, pentru dragostea, pentru dragostea (sic!) și lauda sfintei noastre religii, și-mi trămiteți pe uscat și pe mare ajutoruri, ca să pot învinge nemernicia păgînatății și să zdrobesc grumazul spurcăciunilor de agareni. Căci să aveți în vedere că Moldova este poarta creștinătății. Și de mă vor bate pe mine, apoi nici de voi nu va fi bine. Turcul vrea, nici una nici două, să supuie puterii sale tot Apusul. Și astfel să nu faceți.“

IV

695 Izbinzile purtate de Ștefan-vodă intru nimic nu înțelepți pe vrăjmașii lui. Turcii înghițiră rușinea pătită, și căutau vreme cu prilej ca să-și scoată din capete. Pentru aceasta puseră să se facă mari pregătiri de război.

700 Ștefan sta înăuntru țării și trăgea cu urechea în toate părțile ca să vadă de unde are să vie furtuna. Supușii săi îl iubeau, nevoie mare; căci prin singura sa vitează îndrăzneală, și inimele tuturor alina, și de nădejdea biruinței îi umplea. Când ieșea înaintea celor ce se nădăjduiau numai în brațele lor și pe moldoveni mai-nainte îi înghițea, el
705 bătea pre unii cu tărie, oprea pe alții cu chibzuirea statului, iară pe ceilalți ca pe o pulbere îi împrăștia și rămânea biruitor.

Apusul se mira de vitejia lui, pentru care Papa de la Roma, ca să-l îmbărbăteze și mai mult, îl numea *Ostașul lui Christos*.
710

Într-acestea Ștefan-vodă odihnea oastea după bătălia cea mare de la Valea-Racovei. Ea era tăbărită pe din susul Siretului pe o movilă mare. Când, se pomeni cu veste de la starostele din Crăciuna că românii vin asupra lui cu oaste.

715 Această știre umplu de amărăciune inima lui Ștefan-vodă. El se întristă mai mult de nerozia Radului-vodă, cum să se dea el atita turcilor, în loc să se înfrățescă cu creștinii și să fie apărător crucii.

Trămise deci să-și adune oastea, căreia îi dase drumul, și porni pe cunoscutul său Șendrea hatmanul, înaintea protivnicului cu ce oaste putu aduna în pripă.
720

Această oaste întilni pe români, se încumase în vitejia sa și primi cu voinicie lupta. Radu-vodă, cum văzu puținătatea moldovenilor, căzu cu tot greul asupra lor și le sparse oastea cea mică ce o aveau, pierind în acea bătaie chiar Șendrea hatmanul.
725

Ajungînd încă Ștefan-vodă cu ai săi la Rîmnic, se încinse atunci o bătălie grozavă. Singera inima lui Ștefan, cînd vedea pe frați cum se junghiau unii pe alții. Dară n-avea ce-și face capului. După o luptă crîncenă, Ștefan-vodă dovedi pe Radul și-l răzbi. Radul prinse a fugi, iară Ștefan dete voie oștilor sale să prade marginile Munteniei timp de trei zile. Și atita pagubă făcură de să te ferească Dumnezeu.
730

- 785 Atunci boierii din Țara Românească se puseră la mijloc cu rugăciuni și se făcu pace. Se hotărî ca de aici înainte hotarul într-amîndouă țările să fie Milcovul, căci pînă atunci fusese Trotușul. Și astfel Moldova a dobîndit cetatea Crăciuna cu ținutul ei ce se chema Putna; iară Ștefan puse pîrcălabi pe Vilcea și pe Ivan.
- 740 De aici Ștefan-vodă cu toată oastea se întoarce pe apa Birladului în sus, trîmițînd craiului Cazimir în dar 36 steaguri luate în astă bătălie, și citeva lui Mateiaș craiul.
- 745 La Vaslui, Ștefan domnul puse de se înălță o biserică pe numele Sf. Ioan Prediteci întru lauda izbinzilor pînă acum cîștigate, cum și case domnești tot acoloa.
- 750 După acestea el se întoarce la Iași, unde dete poruncă să se clădească biserica Sfîntului Neculai. Și, plecînd la scaunul său în Suceava, fu primit cu mare cinste de locuitori, ostași, preoți, boieri, mitropolitul și solii ce veniseră de pe la împărății.
- 755 Spun că mitropolitul și tot clerul cel mare dete lui Ștefan-vodă crucea și *Evangelia* să o ia în mînile sale. Așa este datina să se facă unui împărat ce se întoarce biruitor de la război împotriva necredincioșilor.
- 760 După care Ștefan porunci să se ridice biserica Sfîntului Dimitrie. Apoi se cunună cu domnița Maria, fata lui Radu-vodă, iar pe muma ei Voichița o trîmise îndărăt cu mare cinste la Radu-vodă. În acea zi împărți daruri mari pe la cei mai viteji ostași, răsplătîndu-i pentru osîrdia lor și înălțîndu-i pe mulți din popor la rangul de boieri.
- 765 Tot atunci se înfățișară și solii veniți. Mateiaș, craiul ungurilor, voia să dezlipească pe Ștefan de prietenia ce legase cu Cazimir, craiul leșilor. El îi făgăduia marea cu sarea și ajutoruri însemnate împotriva turcilor. Dară Ștefan nu se înduplecă a-și călca cuvîntul.
- 770 Cazimir craiul, iarăși, temîndu-se să nu se împrietească cu Mateiaș, îl invită prin soli ca să facă din nou jurămint de prietenie.
- 775 Se întristă Ștefan în sufletul său cînd văzu bicisnicia acestor domnitori. El știa că turcul îi spune verde în față că voia să-i ia țara să o robească. Acești domni, ce se ziceau creștini, umblau cu șotia. În sfaturile lor domnea violenția. Vorbele lor nu plăteau nici două cepe degerate. Erau talere cu două fețe. Ei făgăduiau ajutoruri, și cînd colo, la nevoie, te miră cu ce ciurucuri de oștire veneau să zică că se țin de cuvînt.

Veseliile ținură mai multe zile la curtea lui vodă și în
toată țara. Iară Ștefan dete drumul de la robie unui fiu de
780 pașă, și trâmise soli la Țarigrad cu plângere împotriva tur-
cilor, care tot dau năvală în țară și jecmănesc. Și scrise
carte în care zicea că anul trecut o samă de haidamaci
turci veniseră să prade țara, fără știrea stăpînului lor, padi-
785 șahul, negreșit. Că el, Ștefan, le-a dat o bruftuală de-or
pomeni-o și pe cealaltă lume. Că n-a putut să-i istovească
pe toți. Se ruga deci, ca pe puținii ce au izbutit să treacă
Dunărea, să-i trămită ca să-i pedepsească precum li se cade.

Turbă sultanul de minie, intrînd toți dracii într-însul,
cînd ceti cartea. Nu-i era lui destul durerea că pierduse
790 atît amar de oaste? Nu-i era lui destul că nu putea mistui
rușinea ce pățise? Mai trebuia să și riză de dînsul?

Sultanul aruncă la închisoare pe soli. Apoi, luîndu-și
sama, le dete [drumul] să se întoarcă pe jos acasă. Atunci
trâmise o flotă spre Crim care cuprinse Caffa prin înșelă-
795 ciune, și ucise pe toți neguțătorii creștini de acolo; arse și
toate corăbiile moldovenești de pe Marea Neagră, ce se
aflau în preajmă.

După luarea cetății, corăbiile genovezilor căzură și ele
în puterea turcilor. Una din aceste corăbii, ce era încărcată
800 cu tot felul de bogății răpite, avea 122 de tineri creștini. Pe
aceștia îi ducea la Țarigrad ca să-i turcească. Cînd fură în
mijlocul mării se ridică o furtună și corabia aceasta se rătăci
de celelalte. Atunci și corăbierii se răsculară, uciseră pe toți
turcii din ea și se îndreptară spre Chilia, unde ajungînd,
805 se închinară lui Ștefan. Acesta, temîndu-se să nu fie niscal
iscoade de la protivnici, puse mîna pe genovezi și-i robi.
Apoi îi dete în dar pe la boierii săi cei mai credincioși din
Suceava. Iară cînd fu cu venirea turcilor din anul următor,
acești genovezi se pribegiră de năvala cea groaznică ce făcu-
815 ră turcii și de bejenia sucevenilor, și fugiră în țara leșească,
scăpînd cu fața curată. De aici se întoarseră în țara lor.

Apoi turcii înconjurară cetatea Ackermanul care li se
supuse. Totuși turcii puseră de o dărîmă pînă la pămînt.

Ștefan purcese cu puțină oaste ce avea la îndemînă,
820 cuprinse din nou cetatea și trecu prin ascuțitul sabiei toată
suflarea turcească ce găsi acolo.

Auzînd și de acestea, sultanul Mohamet unde bolovăni
niște ochi ca de năbădăios, și răcni ca un turbat:

— Toată oastea împărăției mele să se puie în mișcare,
825 să meargă să smerească neomenirea acelor ghiauri; iară pe

Ștefan acela, tilharul, să mi-l aduceți cu nepus în masă, viu sau mort.

830 Ștefan începu și el a se găti de război. Și deci fiind încu-
noștințat de pregătirile cele uriașe ale turcilor, trimise
cărți la Cazimir și la Mateiaș, craii. Le spune ce au de gând
turcii să-i facă și le aducea aminte legătura ce aveau între
dînșii de a se ajutama la vreme de nevoie.

835 Cazimir își ceru iertăciune că nu poate, dară zicea că a
trămis la sultanul un sol de pace. Vorbă să fie, că tîrgul se
face. Mateiaș craiul zise că și el avea să-și apere marginile
țării sale de turci. După care Ștefan își întocmi oastea sa
cum putu și aștepta.

840 Într-acestea turcii așezau cinci poduri peste Dunăre.
Totdeodată veni veste lui Ștefan că 30.000 de tătari au năvă-
lit despre Marea-Neagră, cuprinzînd țara pînă la orașul
Ștefănești și robînd pînă la 15.000 de suflete, femeii și copii
de-ai răzeșilor. Ștefan găsi cu cale să răpuie mai întîi pe
tătari. Și așa zbură înaintea tătarilor. Nu departe de Nistru
845 îi întîlni și începu a le da pe foi și a-i freca la trei coaste.
Trei zile ținu această bătălie. Tătarii în cele din urmă o
rupseră de-a fuga. Așa fugă nu s-a mai văzut pînă atunci.
Dau unii peste alții ca orbii; se împingeau unii pe alții,
se împingeau, se ciocneau, lepădară armele și săgețile,
șelele de pe cai și vestmintele, ca să fie mai ușori de fugă
850 și veneau valvirtej oamenii și caii pînă ce cădeau unul
peste altul în Nistru de se înecau.

855 Ștefan le luă din mîină pe cei robiți și-i trimise pe la
casele lor, dăruindu-i cu ce apucase de la tătari. Mai mult
de jumătate pieriră din tătari în această luptă. Apoi ca un
fulger se răpezi la Dunăre. În zadar încercară boierii să
oprească trecerea turcilor. Puse tunurile într-inșii, lovîn-
du-le vasele. Curgeau săgețile și gloanțele asupra lor. Dară
păgînime era cită frunză și iarbă. Sultanul însuși era cu
dînșii. Dacă văzu că nu poate să-i dovedească, Ștefan se
860 trase prin păduri în calea turcilor. Ținîndu-se la pîndă,
oastea lui Ștefan ieșea cînd le venea bine și da turcilor cite
o hărțuială bună. Astfel făcu Ștefan mai multe zile, pînă ce
le omori ca la 30.000 de ciutaci. Văzînd sultanul primejdia
în care se afla, porunci de se despărți oastea în cete foarte
865 mari, care se săvîrșiră asupra țării, cu gând ca să înconjoare
pe Ștefan.

Acesta mai trămise încă o dată la Cazimir craiul un sol ca să-l roage a-l ajutora cu 12.000 de ostași. Dară fu de surda.

- 870 Ștefan-vodă adună la sfat pe toți boierii cei mai bătrâni și mai cercați în războaie, și-i întrebă: „bate-se-vor la câmp deschis, sau din ascunsurile pădurilor?” Aceștia răspunseră că deoarece turcii sunt atât de mulți și deoarece însuși sultanul este cu dîșii, să se bată din păduri, ca să nu
- 875 rămîie învinși. Plăcu lui Ștefan planul. Și trăgîndu-se pînă la Valea Albă, unde își așeză tabăra, puse de arse din fața pămîntului orașele pe unde aveau a trece turcii. Aceste orașe fură: Vasluiul, Iașii, Bacăul, Romanul și Baia. Pe toți locuitorii acestor orașe, pe ai tîrgurilor și satelor cu
- 880 toate averile lor, îi trase cu dînsul în munți. Nu mai rămîinea turcilor decît o pustietate întinsă și lucie.

- Valea Albă se afla la poalele unor munți foarte păduroși. Sub acești munți curgea un pîrîiaș. Ștefan tăbări dincolo de acest riuleț în niște păduri dese ca peria. Așa că avea
- 885 în spate dealurile și munții, iară dinaintea sa pîrîiașul.

- În sara de 25 iulie 1476 văzu Ștefan pe coasta dimpotrivă unde se sfîrșea întinderea văii de dinaintea lui ridicîndu-se nori de pulbere. El se bucură oarecum crezînd că-i vine ajutorul cerut de la Cazimir craiul; dară aș! unde este
- 890 vorba aceea? [...]

- Trămise deci o ceată de călărași cu cai iuți, ca văzînd ceea ce era cea pulbere, să se întoarcă curînd să-i spuie. Călărașii alergară într-un suflet și, întorcîndu-se, spuseră domnului lor că se apropie turcii. Ștefan porunci a se trage
- 895 străjile mai spre tabără. Turcii ajunseră înde sară, stătuți și de greutatea drumului și de aceea că nu găseau cu înlesnire cele spre ale hranei și de boalele ce se încinsese printre dîșii, și căzură ca lăcusta pe holde. Ei cătară a se odihni.

- A doua zi de dimineață valea era cotropită de mulțimea
- 900 turcilor. Ei începură a se mișca trimbe, trimbe, ca valorile unei mări, gata a înghiți oastea cea mică a lui Ștefan.

- Turcii înaintară ca puzderia și trecură pîrîiașul. Înaintea lor un șirag des de ieniceri cu săbiile în dinți, călări pe cai arăpești, apucară drumul prin strîmtori. Ștefan-vodă
- 905 poruncește călăreților a descălica și a se înșirui cu sinețele la mîină, de-a lungul drumului printre copaci. La fiecare descărcătură, uliți, uliți făcea printre păgîni! Nu era descărcătură care să nu culce la pămînt cite un ciutac. Săgețile și cartice de la tunuri îi înjumătățiră. Altă nevoie acum

- 910 Mulțimea de leșuri turcești, de cai și de sfărîmături de arme și altele, închise calea turcilor. Spaima intră pînă la oase în ceata ienicerilor. Fruntea lor prinse a întoarce caii și a da dosul. Aceștia se încilcîră și se încăibără între dinșii. Unii dau să fugă, alții îi opreau și-i împiedecau. Tunurile
- 915 lui Ștefan îi zdrumicau și-i trimiteau la raiul lor (cu pătura în cap). Răsunetul tunurilor, zăngănitul săbiilor și al sulițelor, pocnetul sănețelor, sunetul buciumelor, șuieratul săgeților, nechezatul cailor adăugau zgomotul în bungetul cela de păduri și părea că iadul a ieșit pe pămînt. Turcii și caii lor se mai speriară o toană. Atunci ieșiră moldovenii de printre copaci, și căzînd asupra lor cu moarte îi omorîră.
- 920 Turcii ieșiră din strîmtoare și cătară a fugi. Cei din urmă îi împingeau înainte. Aici se iscă o măcelărire între dinșii.
- 925 În zadar Mahomet, aga din Trapezunta, îi îndemna în numele sultanului a păși înainte, în deșert căpeteniile lovesc pe ieniceri cu iataganele să înainteze; ei nu dau ascultare la cuvintele mai-marilor lor și nu voră să mai meargă înainte.
- 930 Sultanul, carele era mai în urmă, văzînd că fuga are să fie obștească, se răpede singur ca o săgeată, cu calul său cel iute printre trimbele de ieniceri, și-i roagă și le poruncește să nu-l dea de rușine; ei se întorc, dară îndoiala le stăpînise inima. Se băteau în dorul lelii, cum se zice.
- 935 Ștefan-vodă văzu toate acestea, și mușindu-l șarpele de inimă, se răpede și el cu ai săi, ies din desișurile pădurilor și se aruncă asupra necredincioșilor cu sabia goală în mină, și taie patru, patrusprezece taie deodată. Strică rînduri, sfarmă cote (sic!), calcă în picioare pe cei mai țăntoși,
- 940 și împinge pe turci dincolo de pîrtiaș. Sultanul tremură. Ștefan zimbește. Și în dîrdăra luptei nu bagă de seamă că se depărtează de păduri și că spatele puștinilor săi nu mai sunt apărate.
- Pe cînd turcii erau gata a-și arăta spatele, alte oștiri
- 945 odihnite le vine în ajutor. Ștefan, care se luptase toată ziua, nu mai avea de unde să-i vie ajutor decît doară de la Dumnezeu.
- Prins între două focuri, el cătă a se trage cu oastea din luptă în bună regulă. Dară îi fu cu neputință. Pierderea ce
- 950 se făcea oastei o înspăimîntă. Cădeau bieții moldoveni ca snopii. Oastea începu să dosească. Ștefan, cu sabia goală în mină, striga la ai săi cit îi lua gura, să nu-și piardă cumpă-

- 955 tul, dară nu-l mai auzea nimeni. Șiruri, șiruri cădeau fulge-
rați de armele păginilor. Calul lui Ștefan fu omorît sub
dînsul. Dacă văzură și văzură boierii unde are să ajungă,
tîrîră cu sila pe Ștefan cătră pădure, asupra căruia un roi
de spurcați se năpustiseră. Și abia, abia putură să-și scape
domnul de o moarte care era mai mult decît sigură. Ostașii
din care mai rămăsese încă ca 12.000 de oameni, se risipiră
960 care și pe unde putură. Iară Ștefan numai cu cîțiva credin-
cioși apucă calea munților și răzbi tocmai la Cetatea Neam-
țului, unde era muma cu doamna lui, și cu mitropolitul
Teoctist, așteptîndu-se să auză de izbînda domnului lor. Era
miezul nopții. El ceru să-i deschidă poarta. Doamna mumă
965 se împotrivi. Ea îi zise:
— Pasărea în cuibul său moare. Pentru întîia oară
aduci rușinea, fiule, pe capul meu cel albit. Au doară
uitat-ai că porți nume de viteaz? Întoarce-te la oaste și
gonește pe păgin. Aici nu vei intra decît mort, sau biruitor.
- 970 Ștefan porni. Urcînd el orhăind prin văgăuni de munți
și colți de piatră, merse la coliba unui sihastru, anume
Daniil, și bătu la ușe, zicînd:
— Ștefan-vodă cere să-i deschizi.
Sihastrul răspunse:
975 — Ștefan-vodă să stea afară pînă îmi voi săvirși rugă-
ciunea.
- După ce intră, Ștefan îi spuse cum a fost înfrînt de turci
și ceru sfat de la dînsul: „Închina-va țara turcului, și să-i
plătească haraci pe an ca s-o scape de robie, au ba?”
- 980 Pustnicul îi răspunse:
— N-a sosit încă timpul de a închina țara la turci. Pînă
cînd moldovanul va mai putea să miște dintr-un deget, nu
trebuie să-și piarză credința în Dumnezeu. Întoarce-te,
adună-ți oastea cea risipită, și mergi asupra păginului,
985 căci îl vei învinge. După aceasta să zidești o monăstire pe
numele Sfîntului George.
- Între aceste turcii înaintară și împrejurară Suceava cu
sultanul în capul lor, care aducea pe fiul unui Petru-vodă
ca să-l puie domn. Ce făcură, ce dresă, dar loviră în sec,
990 căci cetatea sta pe loc. Răspîndindu-se însă zgomotul că
Vlad Țepeș vine în ajutorul lui Ștefan, sultanul crezu că
este mai cuminte să se tragă de acolo, spre a fi mai la adă-
post și dete porunci a se aduna cetele ce se răzlețiseră după
jafuri.

- 995 Ștefan, după ce-și adună și el ce bruma oaste îi mai rămase, trecu în țara leșească și adună și de acolo cîți năimiți putu, apoi se întoarse și se întrolocă cu oastea sa, pe care o întoarni.
- 1000 Auzind sultanul de una ca aceasta, și văzîndu-și și planurile stricate de a pune un alt domn în locul lui Ștefan, nu se mai simți în putere a da piept cu acesta. Ciuma, foamea și războiul îi împuținaseră foarte oastea. Dete poruncă a se întoarce pe unde au venit, părăsind țara, fără să-și fi văzut visul cu ochii. Și atît de repede se trăgea, încît mai
- 1005 semăna a fugă. Ștefan, cum simți că se retrag turcii, îi luă de scurt din urmă și căzînd asupra lor cu oastea sa ca niște lupi flămînzi în turma de oi, îi chisăgea și-i ciccărtea ca pe castraveți. Îi luă în goană și-i burduși în bătăi pînă ce trecură Dunărea, cîți mai rămase cu viață. Spun c-ar fi
- 1010 căzut în mîinile lui Ștefan însuși cortul sultanului.
- După aceasta puse de adună trupurile celor căzuți la Valea Albă. Și multe mai erau! Le îngropă, făcînd o movilă mare, și puse de zidi monastirea Sfintului George, întru aducerea aminte a celor răposați și dete nume locului de
- 1015 Războieni.
- Iară Mateiaș craiul ungurilor scrise carte la Papa Sixt IV, lăudîndu-se că el a făcut această izbîndă, și totdeodată se jăluia că s-astins cu cheltuielile. Atunci Papa îi trimise ajutor o sută de mii de galbeni, pe care craiul îi primi cu
- 1020 lăcomie. Lui Ștefan nu-i era atît pentru viclenia ce întrebuiță, primind banii, ci îi era ciuda mai mare cum de cutezase să zică că țara Moldovii ținea de dinsul.
- Tare în credința către Dumnezeu, și disprețuind poftele cele nesățioase ale vecinilor, Ștefan nu mai scrise nimărui
- 1025 de astădată nimic. El știa că degeaba bate toba la urechile surdului. Cei orbiți de patima măririi și a certurilor pe coprînderi nu mai văd nimic înaintea ochilor din cele ce ar fi cu dreptul.
- Totuși faptele cele strălucite ale lui Ștefan nu putură
- 1030 sta sub oboroc. Episcopul papistaș de la curtea lui vodă, care avea loc în divanul domnesc, făcu să ajungă la urechile Papei izbînzile cele mari ale lui Ștefan-vodă cel viteaz, împotriva păgînilor. Pe lîngă acestea el scrise Papei cum acest mare domn nu prigonește pe creștinii ce nu ascultă de
- 1035 patriarhul de la Țarigrad, și cum însuși lui îi dă mare cinste.
- Atunci Papa se căi că s-a prea grăbit a trimite ajutorul bănesc craiului Mateiaș, dară n-avu ce-și face capului, știînd

că ce intră în gura lupului nu se mai scoate. Scrise deci
1040 carte lui Ștefan-vodă cel Mare, în care între altele îi zicea:
„Izbinzile tale cele înțelepte împotriva necredincioșilor
turci, vrăjmașii tuturor creștinilor, au adus atita
mărire numelui tău, încît umblă din gură în gură și toate
inimile îl slăvesc“.

Ștefan-vodă, după ce se despărți de fiica lui Radu și
1045 o trâmise la tatu-său, intră în Țara Românească, și astfel
încoclețind pe Radu, acesta o luă la sănătoasă, răzbind
în Brașov. Sașii îl prinseră și-l dădură în mîna lui Ștefan,
carele puse de-i reteză capul. Apoi Vlad Țepeș, ce fu liberat
de la închisoarea din Buda, se urcă de-a doua oară în scaunul
1050 domnesc la 1476.

După atîtea bogate primejdii, Ștefan-vodă se puse cu
toate puterile întru a vindeca ranele țării sale. Făcu tot
felul de îmbunătățiri și întări din nou cetățile Chilia și
Cetatea Albă. Apoi se bucură oleacă de binefacerile păcii.
1055 Laudele pentru Ștefan-vodă cel mare zburau din țară
în țară. Se zicea de dînsul că:

„El, cel ce a cutezat a se înarma și a se măsura înfrico-
șatului Mahomet II, și cu strălucitele biruințe ce a purtat
asupra preamarei la număr oaste turcească, și-a înscris
1060 numele său în istoria celor mai rari viteji. Bărbat în pri-
mejdie, mare la suflet în nenorociri și smerit în norocire,
pe care o vedea orînduită de la Dumnezeu, ocrotitorul
virtuții, Ștefan este mirarea stăpînitorilor și popoarelor,
cu mici mijloace făptuind mărimă.“

Auzind și venețienii de izbinzile lui Ștefan cel Mare,
precum și de vicleniile prietenilor de leși și unguri se temură
ca nu moldovenii, sătui de atîtea neajunsuri din partea
creștinilor, să se împace cu turcii. Trimiseră deci lui Ștefan
un mic dar de zece mii de galbeni, și-l îndemnară de a nu
1070 slăbi pe turci, ci de a le da pururea pe foi, cum știa el.

Și dacă citeodată leșii sau ungurii dădeau cite o mină de
ajutor lui Ștefan, ei o făceau de frica venețienilor, care tot-
deauna îi îndemnau la unire în cugete și la frăție cu Ștefan.

În acest timp de pace, inima lui Ștefan fu groaznic
1075 amărită pentru pierderea celor doi fii ai săi, Bogdan și
Petru. El la 1482 căsători pe fiica sa Elena după Ivan cel
tinăr, feciorul vestitului țar al Moscovei, Ivan III.

Cînd era cursul anilor 1481 muri Mahomet II.

- 1080 În scaunul împărăției turcești se urcă Baiazet II. Acesta spuse că prima lui izbîndă va fi cuprinderea Moldovei. Ridică o oaste îngrozitoare și o porni asupra Moldovei cu 450 de corăbii. Trimise carte și la hanul tătarilor ca să vie și el în ajutor cu oastea sa. Și trecînd Dunărea la 1484
- 1085 martie în 15, impresură mai întîi Chilia, pe care o apărau pîrcălabii Ivașcu și Maxim. Turcii izbutiră a o lua, la 14 iulie, după ce pierdură o sumă de mii din ai lor. Apoi se năpustiră asupra cetății Ackerman, pe care o apăreau pîrcălabii Gherman și Ioan. Mult se mai împotriviră și aceștia
- 1090 înfricoșatei puteri a turcilor. Însă biruiți mai mult de foame, decît de frica luptei, cetățenii închinară cetatea turcilor, după ce aceștia le făgăduiră a le cruța viața. Și la 6 august intrară în cetate. Dară turcii nu se ținură de cuvînt.

După aceasta turcii, răzlețindu-se în țară, duceau cu

1095 dinșii focul, prada și sabia. Pe oriunde treceau, pustiirea rămînea în urma lor. Ștefan nu se încumase a se lupta la cîmp deschis. Se trase iarăși la munți, de unde da turcilor neîncetate și aprigi hărțuieli.

1100 Lui Ștefan i se topea inima de ciudă cînd vedea că nici unul din vecinii săi, craii și domnii creștîni, nu erau mai de Doamne-ajută, ci toți erau de cei loviți cu leuca. Din gură toți îi ziceau „frate-meu“, iară de la inimă, fec și otravă. Totuși trimise după ajutor și la leși și la unguri, cu

1105 gînd că pînă în cele din urmă vor cunoaște și dinșii că turcii nu vor să mi-i crească, ci să mi-i prăpădească. Mateiaș ridică din umeri la un astfel de auz și răspunse că el avea de lucru cu nemții. Iară leșii, gui-ne-gui, o ținea într-una ca să vie Ștefan să mi se închine craiului lor și să-l cunoască

1110 pre el de stăpîn. Văzuseră ei că ajunsese apa la gura bietului Ștefan.

Acesta, ca unul ce nu-și inclinase fruntea înaintea turcului ce îngrozise lumea, se înduplecă a se face frate cu dracul pînă va trece puntea. El hotări a mulțami pofta cea nesățioasă a leahului, numai să dobîndească ajutor ca să smerească puterea Lunei ce venea să zdrobească Crucea.

1115 Plecă dar în țara leșească, la 1485. Cazimir craiul venise în fruntea a 20.000 de nobili și slujitori la Cealcmia, unde și

tăbărise. Ștefan se duse de-l întilni în tăbără, sub un cort
1120 mare așezat în mijlocul ei. Violenia leahului într-această
împrejurare a întrecut tot ce o minte omenească poate
născoci. Și la 15 septembrie, pe cînd Ștefan, acolo în cort
săvîrșea închinăciunea cerută, numai în fața craiului, după
cum se înțeleseseră, deodată sferile se slăbiră, perdelele de
1125 jur împrejurul cortului căzură, căci erau puse cu astfel de
meșteșug, și se pomeni în vederea tuturor. Rușinea ce păți
Ștefan, cînd văzu violenția leahului, nu se poate spune. Se
roși pînă în albul ochilor. Înghiți la noduri și lăsă să treacă
cum o trece și clătirile acestei restrîște. El știa că Dumnezeu,
1130 cel ce stricatele drege, slabele întărește și deznădăj-
duirile omenești în bună nădejde și ființă le aduce, cunos-
cînd nevinovăția și curățenia cugetelor sale, îi va ajuta
să-și spele o rușine ce cu atîta mirșăvie căzuse pe capul
său. [...]

1135 Mult se amări Ștefan de această faptă a lui Cazimir, și puse
de gînd că odată, odată, are să-i arate lui ce supus dobîndise.
Cu acest ajutor neînsemnat și cu ai săi, Marele Ștefan călcă
sub picioare pe tot vrăjmașul și pizmașul; năbuși rezmirița
unor boieri ce se ridicaseră împotriva lui, în timpul cît lipsi
1140 din țară, și dete și turcilor un frecuș de le merse fulgii. Nu
se bizui însă a-i scoate și din cîtățile Chilia și Ackermanul,
unde se întăriseră foarte păgînii.

Mateiaș craiul, cel ce nu voise a ajutara pe Ștefan cînd
1145 îi ceruse oaste, acum se supără pentru ce Ștefan să se închine
lui Cazimir și nu lui. Adică de ce să nu se bage slugă la dir-
loagă. Trimise deci pe Hraiot, carele scăpase la dînsul de
mîinile lui Ștefan, cu oaste ca să-l dea jos de pe scaun.

Hraiot, știind pe Ștefan dus cu oastea în goana turcilor,
voi a năvăli în țară pe sub ascuns ca hoții și s-o prade.

1150 Aflînd de această nelegiuită voință, un român ce era
pribeag la unguri, încalecă calul, și în vîpia gătelei lor, scapă
din tăbără și fuge, și fuge toată noaptea pînă ce la răsă-
ritul soarelui ajunge la Roman. De abia apucă să zică pîr-
cîlabului: „Vin ungurii“, și cade leșinat; iară calul pleznii
1155 acolo pe loc de goana ce-i dase.

Cînd auzi pîrcălabul de pacostea ce are să cadă pe capul
lor, trimise în pripă veste pe [la] toți boiernașii ca să se adune
cu toți oamenii de oaste ce se vor mai găsi, cu vecinii și cu
slujbașii lor. Ridică și satele mîrginașe cu securi, topoare,
1160 coase și toți, cu mic cu mare, se scoală să vie în apărarea
țării. Totodată trimite și o stafetă lui Ștefan-vodă, spunîin-

du-i cele ce aveau să se întimple. Apoi strinse călărașii și parte din tirgoveți, înarmați cu arcuri și săgeți, cu săbii și cu sulii, și ieșind afară din târg, așteptă pe vrăjmaș.

1165 După ce intră în țară, Hraiot nu se putea dumeri cum de, cu cât înaintează, cu atita pustiul întilnește. Și dind peste un bătrîn girbov îl întrebă și-i poruncește să-i spuie pricina acestei goliciuni de țară. Moșneagul fără frică, carele nu știa să-și poleiască cuvintele, ci spunea pe șleau românește tot ce știa, îi răspunse:

1170 — Și mai întrebi încă? Hoț turbat și fără de lege! Pricina, vezi bine, tu ești. Tu, care vii cu cete de tilhari să aduci jalea și pîrjolul în locașul unor locuitori pașnici. N-avea grijă, curînd ai să te întilnești cu dinșii și ai să le papi papara.

1175 — Să se spînzure! Să se taie! Să se tragă în țeapă! Să se tragă în țeapă! Să se frigă pe frigare! strigară deodată catanele și husarii și haiducii.

1180 Dară Hraiot porunci să-i dea drumul. Ostașii se supuseră. Și mergînd mai-nainte, dete peste oastea moldovenească. Puțină era la număr, dară numai spirit și inimă. Era frumos de văzut această oștire: boiernașii care erau toți călări, fiecare din ei era îmbrăcat cu țoale luate în război de pe la vrăjmași. Unii aveau cîte un sireap de armăsar

1185 ager, cu harșea muiată numai în fir, de la vrun turc mare cu care se loviseră și-l biruiseră. Alții, cîte un cal de Don căzăcesc, de la vrun tătar, cu frinele, chingile, șeaua ferecate cu argint de la vrun Leah. Unii erau îmbrăcați cu cîte o dulamă roșie muiată numai în fir; alții cu haine aurite, și

1190 alții cu cîte un căpchen verde îmblănit numai cu samur; iară alții cu arcuri și căciuli tătărești. Cea mai mare parte era cu cușme țurcănești. Toate acestea erau semne de biruință asupra vrăjmașilor ce încăleau țara din cînd în cînd.

1195 De abia văzu oastea unгурului venînd spre ei, și deodată pircălabul carele era în capul moldovenilor, porunci să bată din tobe, să sune din buciume și din surle, și se năpustesc asupra unгурilor strigînd:

— Dați de tot, copii! Nu vă lăsați!

1200 Și unde se încinse o luptă și o măcelărie, de să te ferească Dumnezeu! Dau unгурii, catanele și husarii nemiluit. Însă dădeau și românii, de le scăpărau ochii vrăjmașilor. Mai cu samă țărani cu coasele și cu securile dau orbiș, nu se mai uitau unde loveau. Și multă pagubă și stricăciune mai făcură oștirii protivnice.

1205 Ungurenii o băgaseră pe mîneacă. Începuseră a se da îndărăt și se găteau a o lua la sănătoasa, cînd iată că le vine în ajutor mai multe cete de ale lor. Românii se îndirjiseră grozav. Dară oastea protivnică se însuflețește și se înclătează la o luptă de cum nu s-a mai văzut.

1210 Grăbi Ștefan domnul pasul cînd auzi că lupta s-a început, și cu o a treia parte din oastea sa, tot oameni aleși pe sprinceană, știi colea, hărșiți la necazuri, veni toată noaptea.

A doua zi la amiază, 6 martie 1486, iată că sosi și el la fața locului. Pe lângă Ștefan erau și cîțiva din căpitanii cei mai viteji: vornicul Boldur, spătarul Clănău, paharnicul Costea, hatmanul Arbore și alții.

Tocmai cînd ungurii dovediseră pe moldoveni și umblau să icie în goană pe puținii ce mai rămăsese, iată și Ștefan se arată cu ai săi, și năpustindu-se asupra vrăjmașului, taie în dreapta, taie în stînga, pînă ce ajunge la Hraiot. Atunci și ungurii se înglodesc toți cu totul unde era marele Ștefan ca pe dînsul să-l răpuie. Și cît pe ce era să puie mîna pe dînsul, fiindcă un glonț lovise calul lui Ștefan, care îndată căzuse mort.

1220 Aceasta văzînd-o, vrăjmașii dau năvală să apuce pe domnul moldovenilor. Dară copiii din casă și aprozii se făcură zid împrejurul lui Ștefan-vodă, și dădeau de moarte. În deșert husarii, în deșert haiducii se grămădesc ca fiarele sălbatice să spargă zidul. Cel ce cuteza să se apropie rămînea mort pe loc.

1225 Ștefan-vodă se scoală și cere alt cal. Purice-Aprcdul, descălecînd, duce calul de frîu la vodă. Ștefan fiind de stat mic, Purice îi zise:

— Mă voi face un moșinoi pe care să te sui spre a putea încăleca; îndată se și puse pe brînci la picioarele lui vodă.

1230 Acesta, după ce încălecă, se întoarse și-i zise:

— Să știi că dacă ne va ajuta Dumnezeu să scăpăm cu față curată din această nevoie, am să te fac Movilă!

De abia se urcă Ștefan pe cal și începu a da porunci, că ungurii pâliră. Și, repezindu-se din nou asupra vrăjmașului, îi culcă la pămînt precum seceră coasa morții. Atunci să te ții, pîrleo! Unde o luară, nene, la fugă, de le sfîrîia călcîiele. Iară moldovenii îi gonia și-i tăia fără cruțare.

Și mulți oameni mai pieriră aici din ai ungurilor. În goană aprodul Purice puse mîna pe Hraiot și-i reteză capul, și

1240 înfigîndu-l în suliță, vine cu el la Ștefan, pe care îl găsi mîhnit. El aflase că pîrcălabul murise de multele răni ce dobîndise în luptă.

1245

Ungurii umplură dealurile și câmpiile; iară cei ce mai rămaseră căzură robi. După săvârșirea luptei, Ștefan descălecă și plecînd cu toții genunchii la pămînt, aduseră Domnului mulțămire pentru biruința ce le dete. Și poruncînd a se aduna toți morții, făcu deasupra lor o movilă.

1250 A doua zi de dimineață toată oastea sosi în Roman cu pas lin. Ștefan domnul o aștepta dinaintea bisericei. După 1255 săvârșirea sfintei slujbe, vodă, în mijlocul căpitanilor și mai-marilor oastei, chemă pe pircălăbeasa și-i zise:

— Soțul tău, jupineasă, a murit pe cîmpul de bătaie ca un viteaz. Mai bine aș fi voit să pierd un ținut întreg, decît un astfel de om credincios. Dară așa a voit Dumnezeu, fie 1260 lăudat numele său! De aci înainte tu vei avea trai din vistieria țării. De fiica ta încă voi îngriji.

Apoi chemînd pe Purice aprodul, îl lăudă pentru voinicia ce a arătat în război și sfîrși zicîndu-i:

1265 — De azi încolo Movilă te vei numi, ca să rămîie numele tău de pomenire. Pentru calul ce mi-ai dat ieri împrumut, îți dau cinci moșii cu sate în ținutul Soroca. Și ca să trăiești fericit, eu îți zic să iei de nevastă pe fata pircălabului. Pentru aceasta te și înalță la rangul de vel-armaș.

Cînd să se mai odihnească și bieții moldoveni de atîtea 1270 lupte, află marele Ștefan că și sultanul este supărat fcc pentru închinăciunea la craiul leșere.

La anul 1487 se sculară turcii iară, intrară în Moldova și începură să o prade. Se vede că aveau mîncărime de bătaie; și că de cîte ori îi întetea mîncărimea veneau la Ștefan să-i 1275 scarpine.

Ștefan domnul le ieși înainte la Catlabuza. Aici tot tărăgăi pînă ce dete iarna peste turci. La 16 noiembrie atîta se răcise timpul, încît ploile și crivățul zvînta măduva oaselor în turci și în dobitoacele lor. Turcii, plăpînzi de felul lor, 1280 cum sunt ei, începură a amorți și a degera. Iară Ștefan-vodă, dacă îi văzu căzuți la atîta ticăloșie, îi lovi și dînsul cu semetie și-i ucise ca pe muște. Cei ce scăpară de sabia lui Ștefan muriră și mai chinuți de ger, care îi apucase fără nici o căpuire. Și astfel puțini mai putură da ochi cu ai lor 1285 de peste Dunăre.

După această bătălie iară mai răsufară moldovenii citva, avînd o țirică de respas.

La 1490 muri și Mateiaș craiul și în locul lui se puse Vladislav.

1290 La 1492 muri și Cazimir craiul și în scaun se urcă fiul său Albert.

În acest an pierdu și Ștefan pe al treilea fiu al său, anume Alexandru.

1295 Ștefan, carele cunoștea pe Cazimir a nu fi harnic¹ să facă cu dînsul vro treabă asupra protivnicului crucei, asemenea știind și pe Mateiaș că de cîte ori îi ceruse ajutor, el stătuse în loc ca turtă în foc, scoti ca acum ar fi venit vremea să învețe minte pe spurcatul agarean și a nu-l mai lăsa să-și bată mendrele în voia lui.

1300 Puse de gînd să facă o nouă legătură cu de curînd orănduiții crai, vecini ai lui. După care o sculare obștească a creștinilor ar fi putut să astupe gura turcului și să-i taie pofța de cuprinderi. El, punînd temei pe Ștefan Batori, ducele Ardealului și prieten al său, îl însărcină să poftască

1305 pe noul crai al ungarilor să intre și el în această legătură. Acest crai, pe de o parte, întări darul făcut lui Ștefan de mai înainte, cu Ciceiu și Cetatea-de-Baltă; iară pe de alta, se puse în înțelegere pe sub ascuns cu Albert al leșilor, cu care era frate bun, ca să scoată din domnie pe Ștefan și să

1310 puie în locu-i pe al treilea frate bun al lor, anume Sigismund și Moldova să rămîie totdeauna lipită cu țara leșească.

Nenorocirea lui Ștefan fu că n-a fost înconjurat de vecini, oameni mai de Doamne-ajută. Domnii creștini erau

1315 sau niște capsomani, greoi a-i urni din loc, sau niște lichele, cu capetele pline de fumul deșertăciunii și al trufiei celei nesăbuite.

Și pe cînd Ștefan umbla cu pînea după dînșii, ei îl împroșcau cu pietre.

1320 Ce să vezi d-ta? Albert ar fi voit numaidecît să se facă viteaz mare; să se ducă vestea de numele lui, dară n-avea destulă minte la cap. Nu se pricepea în ale războiului. El se înverșunase pe marele Ștefan, cum de să-i fie numele atît de laudat, și umbla cu șotia ca să-l răpuie pe el.

1325 La 1493, Alexandru, al patrulea frate al lui Albert craiul, se căsătorî cu o soră de-a cneazului de la Moscova, și soră și cu întîia doamnă a lui Ștefan. Acesta crezu că acum fiind și rubedenii, se va întemeia o prietenie curată între dînsul și cei patru frați leși. Dară aș! [...] Umblau pe lîngă Ștefan cu șoșele, cu momelle, pînă să le vie bine să-i ia țara,

1330 pentru care se și găteau virtos.

¹ În revistă: *cărnîc*.

Craiul leșilor tot scotea vorbă că are să bată pe turci, că va merge asupra lor, că are să le arate cine este el. Adevărul însă era ca să intre cîteșipatru frați cu oaste din patru părți în Moldova pe furiș, să încolțească pe Ștefan și să-l dea pierzării. Nu le ajută însă Dumnezeu, căci ochiul cel ager al lui Ștefan văzu unde [o] să ajungă treaba, dară se prefăcu că nu pricepe nimic; știa el cit le plătește pielea.

La 1497, craiul leșilor trimise vorbă lui Ștefan să-și adune oștile, că va veni și dînsul, ca să sară toți cu totul asupra turcilor, spre a le lua din mîină Chilia și Ackermanul. Domnul Moldovei îi răspunse că el este totdeauna gata bucuros a se împotrivi blestematului vrăjmaș al creștinătății.

Pe la sfîrșitul lui iunie, Albert, craiul leșesc, porni cu 80.000 de ostași, afară de vro 40.000 oameni de adunătură, prin Pocuția spre Moldova. Ștefan-vodă trimise soli pe doi boieri să spuie craiului că drumul mai de-a dreptul spre Chilia și Ackerman este prin Camenița, iară nu prin Pocuția, pe unde a apucat. Albert se prefăcu a se căi că a apucat acest drum, și răspunse solilor cam în doi peri.

Nemulțămîndu-se Ștefan cu acest răspuns, trimise încă o dată la crai și-i spuse verde în ochi și cu grai lămurit: „Să nu intre în țară cu oastea, căci îl va primi ca pe toți aceia ce l-au încălcat, și să bage bine de samă ceea ce face, ca să nu se căiască în urmă“.

Leahul, în loc să asculte de sfatul lui Ștefan, puse pe soli în fiare și-i trimise la Liov; iară el, cu toată sila lui purcese foarte repede și impresură Suceava. Trei luni de zile o bătu fără de nici o ispravă.

Locuitorii se apărau voinicește. Pînă și femeile și copiii dedeau ajutor ostașilor. Stricăciunile ce făceau ziua leșii, cu tunurile lor, zidurilor cetății, moldovenii cu mic cu mare săreau noaptea și le dregeau la loc, cu pămînt, cu scînduri, cu pietre și cu orice găseau.

Ștefan puse de iscodi și află totul ce voia. Atunci trimise la tătari după ajutor. Oastea lui Ștefan era adunată la Roman. Trimise dară o ceată din ostașii cei mai cercați și hărășiți în ale bătăliilor, de cuprinse potecile¹, împiedecînd venirea celor trebuitoare spre hrană oștilor leșești. Cu alte cete de oștire el îi hărățuia neconținut, pînă îi aduse în stare să li se urască viața. Atunci leșii cîrtiră împotriva domnului lor, căci îi adusese asupra moldovenilor. Ei știa

¹ În revistă: *puterile*.

vorba că merg să bată pe turci. Pe de o parte lipsa de hrană, pe de alta focurile, săgețile, pietrele ce cădeau asupra lor din cetate, iară ceea ce era mai presus de toate, pierderile de oameni ce sufereau leșii de la oastea lui Ștefan, făcură pe Albert să-și deschidă ochii mari și să vadă că a dat în clapcă.

1375 Atita tulburare și zăpăceală pricinui lui Albert unele ca acestea, încît îl apucă frigurile. Acum nu știa cum să scape de hasmaoa ce însuși și-o făcuse. Și fără a pierde timp, puse mijlocitori de împăcăciune. Ștefan, deși sătul de vicleniile și necredința leșilor, care îi jucase atîtea renghiuri, se plecă la glasul de pace ce-i trimise Albert. Vezi că lui Ștefan nu-i era voia să se verse singe creștinesc așa de florile mărului. Prin urmare îi trimise vorbă să se întoarcă tot pe unde a venit.

1385 Secul de Albert crezu acum că dacă Ștefan s-a înduplecat la pace, el poate să-și bată mendrele cum o voi. Călcă de iznoavă invoiala ce făcuse, și la 19 octombrie purcese spre Codrul Cosminului. Nu se mulțami nici cu atît; solilor ce-i trimise Ștefan să-i spuie că nu i-a fost așa tocmeala, le răspunse cu semeție și-i înfruntă. Nici aceasta nu fusese destul; ci ostașii leahului răzlețindu-se prin sate, spărgea și strica tot ce întâlnea, ardea și pîrjolea cătunele, dîndu-se la fel de fel de fapte nerușinate.

1390 Dacă văzură țărani că astfel merge treaba, se înarmară și ei spre apărare, își luară femeile și vitele și intrară în păduri ca să arate leșilor cu cine se joacă ei.

1400 A patra parte din oastea leșească era în Codrul Cosminului. Cealaltă parte tăbărise la gura plaiului. Ștefan auzise și el de paguba ce face țării leahota asta de dezmetici și se luă după dînșii.

1405 Aici la Codrul Cosminului, este un git de plai strîmt, ce trece prin niște dealuri și munți foarte mari. Aceste dealuri sunt acoperite pînă în virfuri de copaci de cînd a făcut Dumnezeu lumea. Albert porunci să pornească oștirea prin această strîmtoare pe drumul cel cu dese suișuri și coborișuri. Întîi mergeau carele cu catrafusele ostașilor leșești și după dînșii năimiții și oamenii de adunătură; apoi tunurile și în urmă cealaltă oștire. Ostașii mergeau fără nici o rînduială, care cîntînd din gură, care din frunză, alții chiuind și veselindu-se.

Pe cînd mergeau ei așa, deodată se pomenesc că din muntii din dreapta și din stînga se aud niște pocnete îngrozi-

- 1415 toare, de răsunau văile și dealurile, un nor de gloanțe și săgeți cad asupra capetelor lor. Deodată se văd printre dinșii *mormane de morți*, șiroaie de singe ce-i opresc pe lce. Mai în același timp niște strigăte sălbatece se aud și de după fiecare copac iese câte un țăran, care se năpustea asupra
- 1420 lor, unii îi înjunghie, îi taie, le zdrobesc capetele cu tufanul, alții dejugă boii, opresc carele în drum și le împiedică calea. În mai puțin de o clipă nu se văzu nici un țăran. Toți pieriră ca nălucile. După care niște trăznete și pocnete se auziră, de credeai că s-a despiciat pământul să-i înghiță sau
- 1425 că veneau munții peste dinșii. Ce să vezi d-ta?

Cădeau, nene, copacii din virful muntelui, prăvălindu-se unul peste altul și rostogolindu-se de pârea că se confundă pământul. Bușteni, copaci groși ca butia, ramuri, crăci, trunchi amestecați cu bolovani, cu colți din pietrele

1430 munților se lasă la vale, și-i lovesc, și-i cotonogesc, le rup picioarele, brațele și-i îngroapă de vii. Se cutremură carnea omului când se gindește la grozăvenia aceea!

Oastea nu mai putea merge nici înainte, nici înapoi. Alți copaci, alți trunchi, alți bolovani, alte movile de piatră

1435 cad și mi ți-i fac pisăliță. Să te ferească Dumnezeu de urgia poporului! Păsămite țăranii, ca să-și scoată felul pe cei ce îi jefuiseră și umblau să-i batjocurească, urcându-se în munți, tăiaseră mai mulți copaci de la rădăcină și-[i] țineau numai aninați și legați cu funii. După ce împiedecară drumul oștirii leșești, dejugindu-le boii și oprindu-i în lce, urcându-se țăranii iarăși în munți, deteră brinci la vale copacilor celor tăiați. Acești copaci, prăvălindu-se, tirau după sine tot ce întâlneau în calea lor. Da copac peste copac și fiindcă priporul era foarte repede, veneau copacii la vale

1445 mai iute decât vârtejul, împreună cu bolovani și colțuri de piatră rupte din munte, dind peste oastea vrăjmașă.

Albert, dacă văzu cum îl potricălește Dumnezeu pentru neascultarea lui, porunci să stea oastea gata spre a se apăra de urgia ce le venea din urmă.

- 1450 Ștefan cu ai săi îi ajunsese la gura plaiului și a doua zi, la 27 octombrie, începu a da tare prin oștirea leșească. Aceștia căutau să fugă. Dară unde? Înaintea lor părea că se răsturnase pământul, dinapoia lor Ștefan cu vitejii lui. Cătară să stea la luptă. Dară ce luptă poate fi aceea când singele înghețase în leși de groază? Tăiau și ucideau moldovenii ca la salhana. Ștefan cel Mare era bolnav. Suferea
- 1455

de podagră. Ostașii îl purta pe pat, și de acolo își povățuia oastea.

- 1460 În cele din urmă leșii se rupseră și umplură pădurile, fugind care și pe unde vedea cu ochii, pînă ce puțini mai putură ajunge la craiul lor. Acesta acum abia izbuti a se retrage prin strimtoare pînă la satul Cosmin. Mulți leși s-au pierdut în lupta aceasta. Mulți au mai căzut și în miinile moldovenilor. Pe cei mai mari ai lor, oastea lui Ștefan
- 1465 i-au spînzurat cite doi, de păr, fiindcă ei purtau pe atunci plete lungi.

Rămășițele oștirii leșești cu craiul lor se făcuse teacă de pămînt și nu cutezau să lase Cosminul de frica moldovenilor.

- 1470 Auzind însă că le vine în ajutor șase sute de mazuri leși mai prinseră puțin la limbă și începură a se mai furlandisi și ei. Aceia însă apucară pe altă cale. Vestea aceasta merse pînă la Ștefan. Atunci domnul Moldovei trimise o ceată din ai săi cu Boldur vornicul înaintea acestor mazuri și întîmpinîndu-i la Șipinți, dincolo de Prut, unde este ocolul săpat, dete printre-înșii mai iute decît ai gîndi, și-i tăia cu nemilostivire. Mai toți acești mazuri au căzut în bătaie, luptîndu-se vîrtos.
- 1475

- A doua zi Albert craiul primi ajutor mai multe mii de alte lifte. Leahul acum se simți mai ușurat; nu doară că
- 1480 voia să mai înceapă vro luptă nouă cu Ștefan, ci încredințat fiind că vor fi de treaba oastei sale spre a o scăpa de primejdie. Aceste lifte cerură voie la crai ca să-i lase a prăda, dară el, scurt și lămurit, îi opri de la o astfel de treabă, ca să nu mai întărite pe Ștefan.

- 1485 Pe drum oastea lui Ștefan i-a mai lovit o dată la Prut. Craiul leșesc scăpă ca prin urechile acului de la moarte. Cînd s-a văzut în țara lui cu ciurucurile de oaste ce-i mai rămăsesese, crezu că a înviat din morți. Apoi trecu la Cracovia și se innămoli în desfrînări.

- 1490 Bătaie ca aceasta de mult foarte nu pățiseră leșii, astfel că pînă astăzi ei bocesc în cîntecele lor nenorocirea de la Codrul Cosminului și zic încă:

„*Za Króla Olbrachta*
Wiginenla szlachta“.

- 1495 adică pe românește:

„*În zilele craiului Albert*
Șleahta a pierit“.

Ștefan întorcându-se în Suceava, dăte mărirea lui Dumnezeu pentru izbînda ce le trimise. Apoi chemă la Hîrlău pe toți boierii și boiernașii, pe toți negustorii și călugării și pe toate căpeteniile oștirilor, și le dăte un prînz împărătesc.

Împărți daruri pe cea mai viteji, din ce apucase de la vrăjmaș, zicîndu-le:

1500 — Numiesă mulțămîți, dragilor și vitejilor mei moldoveni, ci lui Dumnezeu milostivul, căci El ne-a dat izbînda. El a înfrînt și călcat în picioare și cal și călăreț. El, cu duhul groazei lui, a băgat frica în inima vrăjmașului și l-a făcut să se împrăstie ca pulberea din fața vîntului.

Nu trecu mult și leșii mai intrară o dată în Moldova.[...] 1510 Moldovenii îi întîmpinară la Cotnari, îi dederă la teferiș și le tăiară pofta de a mai visa la Moldova. Și atîția robi le căzură în mină, încît îi înjugară la plug ca pe vite și au arat cu dîșii o cîmpie întreagă. Apoi, semănînd pădure, această cîmpie se numi *Dumbrava Roșie*.

1515 Leșii [...] nu se astîmpărau. Ștefan se încredință pînă în sfîrșit că păgînii aceștia de creștini sunt mai primejdioși decît necredincioșii turci. Se împacă cu ciutacii și luînd oaste de la turci, intră în țara leahului și o bătu ca pe ea. În primăvara anului 1498 înaintă pînă la orașul Ceamicuga și riul Visloc, prădînd în lung și în lat toate ținuturile, arse cetățile Premislav, Radzinim, Proversc, Lanciuc, și luă ca la 10.000 de robi pe care puse mina turcii. Prăzile le aduseră nesupărați de nimeni, căci nu mai era cine să cuteze a se asemăna lui Ștefan.

1525 Apoi, prin luna lui noiembrie, turcii, luîndu-și și ei nas, trecură prin Moldova în număr de 80.000, de se duseră în Rusia, în ținuturile Galiciului și Somborului, pentru pradă. Leșii, dau în sus, dau în jos, dau din colț în colț, dară nu putură face nimic. Craiul lor pofta să se zică viteaz, pofta să fie mare; dar alții să lucreze pentru el. Era numai gura de dînsul; dar la treabă, vai de lume! Nu putu să zică turcilor nimic.

Dumnezeu însă care totdeauna ocrotește pe cei ce cinstesc numele său, nu lăsă moștenirea sa să cază cu desăvîrșire în ghiara turcului. Destul îi fu pedeapsa ce primi pentru călcarea cea de atîtea ori a cuvîntului dat, și pentru smerirea trufiei leșești.

Lăsă să cadă o iarnă grea de pleznea lemnele și pietrele. Turcii umblau prin troiene și nu știau cum să scape de această 1540 minie dumnezeiască. Ca la 40.000 de inși degerară, ast-

fel încit steteau mormane de turci morți. Ceilalți, arși de frig, se întoarseră prin Moldova, spre a se duce la țara lor.

1545 Marele Ștefan, fiindcă și dînsul ocrotea crucea, puse pe moldoveni îmbrăcați în haine leșești, de-i tărbăci și-i zvîntă din fața pămîntului. Numai ca la zece mii mai putură scăpa peste Dunăre cu sufletul într-înșii.

1550 La 1499, tătarii mai intrînd o dată în țară, Ștefan, deși bătrîn, însă îmbărbătat peste firea omenească cînd își vedea țara încălcată de vrăjmași, le dete o surhideală și lor de le scăpără măselele și le ieși stele verzi din ochi. Apoi luîndu-i în goană, 6.000 de janghinoși de-ai lor rămaseră morți pe loc.

1555 Acum și leșii și ungurii erau blînzi ca mieii cu Ștefan. Cînd vrun sol de-ai acestuia mergea la crai, se cunoștea cale de nouă conace. Se învoiră deci toți domnii creștini, al Moldovei, al leșilor, al ungarilor și al românilor ca să se apere obștește împotriva spurcatului de turc. Această legătură se numi vecinică.

1560 Ștefan îndemnă și pe țarul Moscovei, Ivan III ca să se împace cu ginerele său Alexandru, zicîndu-i:

— Toți regii și toți domnii creștini și toate țările italiene de la apus se unesc și se pregătesc a sta contra păgînului; ar fi bine ca și tu, în loc de a te certa cu creștinii, să te ridici cu ei asupra păgînității.

1565 În puterea legăturii, încheiate la 1501, Ștefan ceru de la craiul leșilor să gonească din țara lui pe Ilie, feciorul lui Petru Aron, carele nu înceta a tulbura Moldova cu zizaniile lui. Albert tremură la auzul acestei cereri. Dară ca să nu se zică că l-a gonit de frică, născoci că acest Ilie ar fi făcut cărți mincinoase și deci îl aduse și puse de-i tăia capul înaintea solilor moldovenești.

Atîta putere avea glasul lui Ștefan și la atîta mișelie ajunsese leșii. Vezi că ochiul lui Dumnezeu nu doarme și răsplătește fiecăruia după inima lui.

.....

1575

VI

Spun cei ce au văzut cu ochii lor pe viteazul moldovan, precum este venețianul Matei Muriano, cum că Ștefan era foarte înțelept. Nici o vorbă de-a lui nu era fără șart.

1580 Îl iubeau moldovenii ca pe lumina ochilor lor, pentru că era îndurător, drept, inimos și darnic. Ziceau că era binefăcut la trup. Despre fiul său Bogdan arătau că este rușinos și smerit ca o fată și calcă pe urmele tatălui său. De viteaz și de cinstit, nici că mai e vorbă. Mai spuneau că moldovenii sunt toți voinici și că țara lor e mănoasă și frumoasă.

1585 Aceasta și era pricina de pusese toți ochii pe dînsa și le sta în git, cum de să n-o stăpînească ei. Și așa este și pînă în ziua de astăzi. Dară pe cît timp priveghează Maica Domnului asupra românilor, nu se vor învrednici ei să robească o țară care cu stăruințele ei a apărut creștinismul mai

1590 mult decît oricare alta. Țară care scoate din sinul ei fii ca marele Ștefan, ca Mihai Viteazul și ca mulți alții, nu se papă așa lesne. Ea este un os cu care se înecă cel care vorește să o înghită.

1595 Ștefan îmbătrînise și mîhnirea lui cea mai mare era că nu putuse să-și îndeplinească visul său: unirea la un loc a tuturor celor de un singe cu dînsul. Împrejurările i-au stat tot curmeziș în cale. Patruzeci și mai bine de ani cît a domnit, silit fiind a priveghea cu arma-n mînă, a petrece cea mai mare parte de timp în tabără, a sta noapți și zile

1600 călare, pentru a-și apăra țara [...] îl făcu să dobîndească o podagră, ce rodea dintr-însul cum rod carii din lemne. Durerea picioarelor îl întetise și ajunsese atîta încît îl doborî la pat. Bătrînețea și slăbiciunea veniră și ele de se uniră cu boala. Ele împingeau pe marele Ștefan acolo unde

1605 toată vietatea cată să meargă.

În deșert aduse doftori meșteri din Veneția, căci nu era cu putință să se tămăduiască. Și deci, cunoscîndu-se și simțindu-se aproape de sfîrșitul vieții sale, hotărî să puie țara la cale. Bolnav, bolnav, dară grija lui cea mai mare

1610 era cum să-și lase țara cea mare și laudată. Pentru aceasta nu-și cruța nici odihna, nici sănătatea. El știa că lutul lui se va duce acolo de unde a fost luat. Mai știa că țara rămîne și voia ca și după dînsul să fie spaima spurcaților de agareni, gogorița păcătoșilor de creștini și fala legii celei ade-

1615 vărata a lui Isus Christos.

Cunoscînd în Bogdan, fiul său, apucături bune și înțelegînd dorul de țară ce-l învăpăia, îl chema în toate zilele și-l sfătua. El vedea că sfaturile lui prind bune rădăcini în inima fiului său. Deci, cînd fu aproape a se pristăvi, chemă

1620 la dînsul pe mitropolitul țării, pe toți episcopii, boierii și

mai-marii oastei și le zise cu limbă de moarte, stînd pe patul durerilor:

— V-am chemat aici, boieri d-voastră și sfinților părinți, să vă spun cea din urmă a mea voință, și vă jur pe viul Dumnezeu și pe preacinstita maica lui, să urmați întocmai.

1625 Toți știți cite vijelii am întîmpinat în viața noastră cît am fost cu toții. După moartea mea să duceți hăul și greul delăduirii cu înțelepciune, cu frica lui Dumnezeu și cu dreptate.

1630 Oastea să fie totdeauna gata a înfringe încălcările și a călca în picioare toate uneltirile unora și altora, zdrobind pe uneltitorii de rele. [...] Crucea să fie ținută sus, și aprig război să dați necredincioșilor ce se închină la lună. Cînd va fi și va fi, mai bine să vă invoți cu turcul, decît cu cei ce se numesc pe sine creștini, iară inima lor e roasă de eresuri și de pîngărăciune.

Cînd însă și turcul se va întinde mai mult, atunci mai bine să pieriți cu toții pînă la unul luptîndu-vă, decît să cădeți robi. Cîrmuitor mai bun decît fiul meu Bogdan, nu veți găsi. Pe el dară să-l alegeți în locul meu să vă fie domn.

1640 Mitropolitul și toată adunarea jurară că așa va fi.

A doua zi trebuia, după voința marelui Ștefan, ca încă în viață fiind el, să se facă alegerea de domn. Se adunară deci, toți boierinașii, isnafurile, oastea și boierii cei mari în Cîmpul Dreptății, ca să aleagă, după datinile străbune, pe domnul lor. Unii ziceau una, alții alta, și așa se ciorovăiau ei acolo.

Cînd, ajungînd la urechile bătrînului domn, împărăcherile dintre noroade și cum că unii din boierii cei mari bagă zizanii și dihonii în popor, porunci la patru slujitori să-l ducă cu pat cu tot în Cîmpul Dreptății. Cum ajunse acolo, mulțimea tăcu molcum. Atunci se ridică Ștefan de pe pat, cum putu, îl ținură doi slujitori, iară el, abia răsufînd, zise:

1655 — Era să mor, oameni buni, și era să rămîie niște boieri nejudecați și fără să le fac dreptate.

Porunci apoi să vie la fața locului doi boieri. Aceștia, cînd se văzură de față cu domnul lor la ceasul morții sale, o sfecliră. Se vede că știau ei ceva. Atunci Ștefan zise unuia:

1660 — Tu ai pierdut steagul în bătălia de la Cosmin.

Apoi, uitîndu-se la celălalt, iarăși zise:

— Tu scriai cărți viclene pe la străini îndemnîndu-i să cîntrească țara. Să li se taie capetele aici în vileag.

Porunca domnului se indeplini numaidecît.

1665 Pasămite acești doi boieri erau căpeteniile zavistioșilor și îndemnătorii poporului să nu asculte de graiurile domnului lor.

După ce duse pe Ștefan cu patul lui înapoi la palat, alegerea se făcu după pofta inimei sale. Apoi peste două ore, **1670** închise ochii pentru vecie, la anul 1504 de la nașterea lui Christos și 7012 de la zidirea lumii, într-o marți, 2 iunie, domnind 47 de ani, două luni și trei săptămîni și zidind 44 de mănăstiri și biserici.

Mult plinseră moldoveni pe acest domn, mare, înțelept și viteaz, și astfel bine zice un venețian carele a văzut cu ochii lui cele spuse mai sus: „El s-a arătat la ceasul morții, ca și în viață și în sănătate, totdeauna și înfricoșat și înțelept“.

Cenușa acestui domn s-a înmormîntat în sfînta mănăstire **1680** Putna, care e zidită de dînsul, cu toată cîntea și mărirea cuvenită, și pînă astăzi este acolo mormîntul lui frumos de marmură, la dreapta în intru bisericei. Iară fiul său Bogdan se urcă în scaunul domniei, călcînd pe urmele tatălui său.

Vestea despre moartea lui Ștefan se duse ca fulgerul și **1685** răzbătu toate țările. Și mult îl plinseră creștinii, căci el era reazămul și ocrotitorul cel mai credincios și cel mai viteaz al legii noastre celei sfinte.

De atunci și pînă în ziua de astăzi numele lui se pomește cu laude de toată suflarea de pe pămînt. Românii, **1690** după vremi, ziseră:

„Ștefan, domnul Moldovei, a fost viteazul cel mai mare de pe vremea sa. El a învins pe Mateiaș craiul cel laudat al Ungariei și a luat de la dînsul munții Ardealului, care și pînă astăzi sunt hotarele Moldovei de cătră apus. El, după **1695** mai multe biruințe, a supus Pocuția și Podolia, și mergînd în rînd de bătaie, cum se cuvine, asupra leșilor, a bătut oastea leșească la Cotnar... Toate cetățile dintre Liov și Moldova le-a luat de la leși. Cu Baiazet Ilderim a ținut două bătăi; în cea dintîi s-a învins; întru a doua l-a bătut, **1700** și după bătaie a făcut șapte movile mari de trupurile turcilor celor tăiați. El a supus și Valachia pînă în București...

El a stăpînit Basarabia ce se numește acum Bugeac. Cu un cuvînt, el a prea lășit hotarele Moldovei...”

1705 „După moartea lui Ștefan, poporul îi zicea Sfântul Ștefan-vodă, nu pentru suflet, că este în mâinile lui Dumnezeu, că el încă a fost om cu păcate, ci pentru faptele sale vitejești, întru carele nimeni din domni, nici mai înainte, nici după aceea nu l-au ajuns.“

1710 Pină și limbele străine în cursul vremilor, iată ceea ce au zis de Ștefan cel Mare al nostru:

„...O, bărbat vrednic de mirare, cu nimic mai prejos decât voievozii cei viteji de care noi atât ne mirăm, care în vremile noastre, dintre toți domnii lumii, mai întâi ai reputat o biruință atât de însemnată asupra turcilor! Tu ești cel 1715 mai vrednic după judecata mea, căruia se cuvine să i se dea domnia și cîrmuirea a toată lumea, și mai ales vrednicia de voievod al tuturor oștilor împotriva turcilor, după învoiala, hotărîrea și întărirea tuturor creștinilor, lăsînd pe ceilalți domni și împărați papistași să se tăvălească în lenevire, desfrînă-i sau în răsmirițe [...]“.

1720 „...Fost-a bărbat ca acela, carele pentru inima sa cea mare, înțelepciunea militărească, știința lucrurilor de război și faptele cele norocoase asupra turcilor, ungurilor, leșilor și a tătarilor, în veci trebuie să se pomenească.“

1725 „...Fost-a Ștefan în toată viața sa un om preainsemnat pentru știința de a ține pe ostași în frîu și a-i face să asculte de cuvînt, și pentru faptele războinice cele slăvite; căci dintre toți vrăjmașii cu care s-a luat la arme, a ieșit biruitor cu o virtute și cu o vitejie vrednică de mirare.“

1730 „Ștefan românul, ostașul cel vrednic de veșnică pomenire, carele cu mărimea și tăria sufletului și cu norocul cel bua a [stăvilit] toate năvălirile turcilor, ale tătarilor, ale ungurilor și ale leșilor, pe care i-au învins cu mari bătălii.“

1735 Iată ce fel a fost Ștefan cel Mare. Cînd numele lui ar fi lăudat numai de pămînteni, calea-valea; dar limbile străine au vorbit de bine de dînsul, mai cu foc decât pămîntenii. Va să zică au știut ei ceva și au cumpănit faptele cele mari ale unui astfel de viteaz. Și nici că nu gîndim că 1740 mănăstirea în care odihnesc oasele acestui fericit bărbat, răpită de lăcomia străină, împreună cu ținutul în care se afla ea, este pîngărită de limbi vrăjmașe neamului nostru.

Ar trebui ca nici un român să nu se afle pe fața pământului românesc carele să nu meargă o dată măcar, în viața lui, să se închine la acel mormînt. Acesta ar trebui să fie hagialicul românilor. Toți cu totul, cu grămada, și cu frica lui Dumnezeu în sin să se ducă să ingenunche la mormintul acesta cu rugăciune ca să insufle și urmașilor, adică românilor de azi, a săvîrși fapte care să rămîie de pomenire la strănepoți.

1745

1750

ALTE POVESTIRI DESPRE ȘTEFAN CEL MARE

POVEȘTEA LUI ȘTEFAN-VODĂ ȘI A CREDINCIOSULUI SĂU NOURĂȘ

5 Ștefan-vodă era evlavios, nevoie mare. Dar nu avea evlavie de acea minciunoasă și înșelătoare; ci era insuflat de adevărata iubire către cele sfinte și drepte. Căci cine ca dinsul toată isprava lucrurilor lui Dumnezeu o da? Cine mai mult asuda ca să nu lase nimic dintr-acele
10 ce omeneasca silință ar putea face? Cînd era trebuință de sfat bun, gata era pe al tuturor a-l asculta. Cînd era de folos graba, somnul nu-l ținea, odihna nu-l încâlce, zbura ca o pasăre. Iară la îndrăzneală de ajutor, viața nu-și cruța; cu sabia în mîină pe însuși moartea înfrunța.
15 Așadară cu picioarele de-a pururea pe piatra ajutorului de sus, măselele vrăjmașilor zdrobea.

Pentru aceea la fiecare izbîndă ce făcea, ridica în lauda Domnului cite o biserică sau mănăstire. Iară din toate mănăstirile, aceea care îi plăcea lui mai mult era mănăstirea Putna. Acolo puse el de ridică niște palaturi frumoase și cînd, în timp de pace, trebile domniei îi da cite puțin repaus, acolo se ducea de-și mai îndulcea amarul acestei lumi minciunoase.

Aici, în fața lui Dumnezeu și în liniștea sufletului,
25 cugeta și născocea la planuri pentru fericirea dragei sale Moldove. Și totuși nici aici nu scăpă de ispите, căci iată ce i se întîmplă într-una din zile, pe cînd se afla în răgaz într-această mănăstire:

Ștefan-vodă avea pe vremea aceea, în casa sa, pe lingă
30 alți curteni, și pe un tînăr, anume Nourăș. Acesta era

- foarte frumos la față, și voinic de vorbea o lume de dinsul. În luptă era totdeauna alături cu domnul său și nu voia niciodată să se lase mai prejos decît dinsul în vitejie. Era viori, știi, numai spirit, grăia minunat și știa să-și dobîndească dragostea tuturor. Pe lingă acestea mai avea și un viers ingereasc. Pentru care Ștefan-vodă îl iubea cît un lucru mare și adesea îl punea să-i cînte. Se culca într-o cameră cu dinsul și, ori încotro se ducea, era nedezipit de el.
- 40 Curtenii ceilalți, cum sunt curtenii, îl pizmuiau și-i purtau simbetele ca să mi-l răpuie. Gurile birfitoare ziceau că este fiu din flori al lui Ștefan-vodă.
- Și fiindcă pizmașii lui Nouraș nu știau cum să-l ponegrească înaintea lui vodă, ei scormoniră (sic!) că ar fi îndrăgostit cu doamna ce-și luase vodă, și cătau vreme cu prilej să mi-l prăpădească. Cînd, într-una din zile, vine un pizmătăreț și spune lui Ștefan-vodă că Nouraș moare de dragoste după doamna, și că dovada pentru această nelegiuire a lui o poartă în sin, unde o va găsi, de va voi să-l caute. Pasămite Nouraș găsise chiar în acea dimineață prin grădină o năframă pe care doamna o pierduse, și n-apucase încă să i-o dea. Ștefan-vodă, cînd auzi de unele ca aceste, se făcu foc și pară de minie, și se tulbură în suflet ca o fiară săgetată la inimă. Se pogoară în grădină,
- 55 întilnește pe Nouraș, care tocmai umbla să urce treptele palatului, și îl întrebă ce are în sin. Acesta, fără să se teamă de ceva, scoate năframa doamnei din sin și i-o arată.
- Ștefan nu zise nici un cuvînt, însă îi înfipse deodată hangerul în piept.
- 60 Nouraș abia mai putu îngîna:
— Mor, doamne, dară mor nevinovat. Pe cinstita față a Maicei Domnului că spun adevărul!
- Și căzu, gilgiind singele dintr-insul ca dintr-o vacă.
- Doamna, văzînd pe vodă întorcîndu-se din grădină,
- 65 galben ca turta de ceară și cătrănit de supărare cum nu-l mai văzuse ea, îi trecu un fier rece prin inimă de frică, și temîndu-se a-l întreba ce are, se coborî răpede în grădină pe o scară de din dos, unde nădăjduia să afle de ce este domnul său așa de mînios.
- 70 Acolo găsi pe Nouraș dîndu-și sufletul, cu hangerul înfipt în piept și cu năframa ei în mîină. Se duse lingă dinsul, îl cercetă, socotînd deocamdată că vreun vrăjmaș să-l fi ucis. Cînd, uitîndu-se la hanger, îl cunoscu. Atunci

75 înțelese totul. Nouraș nu putuse a-i răspunde nici un cuvînt.

Se vede că simțea ea în inima ei ceva pentru Nouraș; dară el nu știa nimic, și o cinstea ca pe doamna sa. Văzînd însă acel trupșor gîngaș, scîldat în singe și zbătîndu-se în ghiarele morții, se umplu de o jale nepovestită.

80 Pe lingă aceasta, tremurînd și de asprimea domnului său, cu gînd că nu vor fi crezute răspunsurile la întrebările ce-i va face vodă, tulburîndu-i-se mintea, trase hangerul din inima lui Nouraș, și-l înfipse sieși și căzu grămadă peste dînsul. Ștefan-vodă, pătruns pînă la ficăți de mihnire, cînd îi văzu morți, porunci de-i îngropă chiar în

85 locul unde își deteră sufletul; iară pe păriș porunci de-l spînzură în poarta mănăstirei.

În loc de cruce, călugării le puse un mesteacăn carele îndată și prinse rădăcină.

90 La o sută de ani, un alt mesteacăn se puse în locul aceuia pe care putregaiul începuse a-l roade. Și din veac în veac se schimbă mesteacănul pînă în ziua de astăzi. Și aceasta se face pentru pomenirea sufletelor lor, ca să nu se uite nevinovăția lor, și să nu rămîie cu țărînă în gură.

95 Iată o pildă pe care toți oamenii ar trebui să nu o treacă cu vederea, dacă vor ca pacea și liniștea să desjuge la casa lor. Zavistiei trebuie să i se strivească capul ca la un șarpe veninos, de cum începe a și-l ridica. Zavistnicul și pizmătărețul trebuie scîrși de pe fața pămîntului, ca nici

100 de nume să nu li se mai pomenească. Cetăți tari, semînții numeroase și cugete fără prihană, au fost zdrobite de zavistie și de pizmă și așa va fi pînă în veac. De aceea bine a făcut Ștefan-vodă de a poruncit să se spînzure părișul.

POVESTEA LUI TOLPA ȚIGANUL ȘI ȘTEFAN-VODĂ CEL BUN ȘI MARE

5 Spun, măre, că Ștefan domnul să fi fost om dez-
ghețat și verde ca busuiocul. Toți oamenii de pe lângă
dînsul erau aleși pe sprinceană; deștepți, ugurlii, veseli
și numai spirt, știi colea, cum sunt buni să mi-ți facă
ispravă bună.

10 Ștefan domnul era așa de bun cînd vedea dreptatea
înaintea lui, încît să mi-l pui la rană și să se vindece;
dară era așa de aspru cînd da peste cîte o nedreptate, încît
nu căta nimărui de ce fi e cojocul, ci mi ți-l punea la pe-
deapsă, măcar de-ar fi fost de șapte palme în frunte.

15 La curtea lui se afla un țigan cam vorbareț, anume
Tolpa. El aflase har înaintea lui vodă pentru glumele
lui cele nevinovate și cam inghimpătoare pentru unii din
boieri.

Într-una din zile, văzu el venind la vodă o samă de
țărani români. El le iese înainte.

— Ce căutați voi, bre, oameni buni?

20 Țăranii, socotînd că este vrun boier de-a curții, își
luară căciulele în mîină și, într-o glăsuire, toți ziseră:

— Apoi ce să căutăm, cuconașule. Iată, am venit și
noi, păcatele noastre, să ne jăluim lui vodă pentru pacos-
tea ista de pircălab, care ni s-a pus ca scaiul în cap.

25 — A cam aflat vodă cîte ceva despre pircălabul vos-
tru, bre, oameni buni. Spuneți-mi și voi tot ce știți și
lăsați-l pe mîna mea, c-oi ști eu cum să-l încondei la mă-
ria-sa, și vi se va face dreptate.

Atunci țărani îi spuseră cum îi nedreptățește pîrcălabul, cum îi asuprește și jupuește, cum le ia biruri afară din cale, cum îi globește peste măsură pentru lucru de nimica și, pe lingă aceste, cum îi chinuiește, bătîndu-i pînă îi deznoadă, ia, pentru așa, de florile mărului.

— Duceți-vă acasă, dragii mei, le mai zise Tolpa, și vă odihniți, că am eu ac de cojocul lui. Să nu vă temeți de nimic, de acum înainte nici capul n-are să vă mai doară.

— Dumnezeu să-ți dea noroc și să-ți lungească zilele, cuconășule, să ai parte de ce t-ei ruga lui Dumnezeu și să fii sănătos și rumen ca un bujor.

40 Apoi plecară țărani cu inima ușurată.

Tolpa, nici una, nici două, el voia să facă dreptate țărănilor. Se vede că el cam știa patarania despre ceea ce pătea țărani de pe la pîrcălabi. Ce să facă, cum să dregă ca să se ție de cuvîntul ce dase țărănilor. Se gîndi, se răzgîndi și, deodată, lovindu-se ușor cu palma pe frunte, zise:

45 — Stăi, că ți-am făcut-o, pîrcălab.

El căta acum vreme cu prilej să poată intra la vodă cînd o fi în toane bune. Nu trecu mult și într-una din zile văzu pe vodă cu voie bună, intrînd în Divan. Pasămite, vodă aflase că oastea lui înfrînsese o samă bună de vrăjmași ce încăleaseră țara. Dară era prea devreme. Nu venise nici un boier la Divan. Vodă era singur.

Atunci o dată intră răpede în Divan, ținîndu-se cu mîna de falcă și vaitîndu-se.

55 — Dar tu, măi Tolpo, ce ai? De ce plîngi? îl întrebă vodă, cam rîzînd.

— Ce să am? Iaca mi-a tras popa o palmă, de mi-a ieșit stele verzi din ochi.

60 — Da' de ce, mă? îl mai întrebă vodă, inseninîndu-i-se fruntea și făcînd haz.

— Ei, iaca pentru că n-am știut *Tatăl nostru*.

— Bine ți-a făcut. Două trebuia să-ți dea, mă păcătosule. Trei trebuia să-ți dea. Păi bine, mă, păgîn de-ai fi fost și tot trebuia să știi *Tatăl nostru*! Dară tu, ce pîrdalnicul de liftă spurcată ai fi fiind de să nu știi tu rugăciunea Domnului și Dumnezeului nostru?

65 — Ba îl știu, măria-ta; dară într-un loc îl greșesc.

— Ei bine, ia zi, să vedem unde nu știi, și să te silești să-l înveți, că-ți dau și boierie.

- 70 — „Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințască-se numele tău, vie împărăția ta...”
— Mai încolo?
— Aici o cam scrintesc, măria-ta.
— „Fie voia ta.”
- 75 — Fie.
— „Fie voia ta...”, prostule! Zi de la început și bagă de samă; ține minte: „fie voia ta”.
— „Tatăl nostru... carele ești în ceruri... sfințască-se numele tău... vie împărăția ta... fie...”
- 80 — „Fie voia ta”, mă, zise vodă cam răstit. Iată, îți spun drept, și mie îmi vine să-ți trag o palmă. Cum de să uști tu de la mină până la gură?! Nu te credeam eu o dată cu capul să fii tu așa de nătărău. Atita lucru să nu ții tu minte! Iată: „fie voia ta”. Zi de mai multe ori.
- 85 — Fie voia mea... fie voia mea... fie vo...
— Nu așa, sgripsore bătrîn! „Fie voia ta”, mă, adică să se facă pe pământ voia lui Dumnezeu, precum se face și în ceruri. Aici nu e vorba de voia mea sau a ta, becisnicule!
- 90 — D-apoi... fie și a lui. Dară dacă uit...
— Doară nu-ți lipsește vreo doagă. Ține bine minte.
— Nu că-mi e voia să uit, măria-ta. Dară ca să-mi aduc aminte mai lesne, scrie-mi măria-ta, rogu-te, vorbele aceste, și te iscălește, că doar știind că vine de la
- 95 măria-ta voi avea grijă ca de poruncile ce-mi dai.
Ștefan-vodă, bun precum îl lăsase pe el Dumnezeu, și care nu știa ce este vicleșugul la inima lui, luă o coală de hirtie și scrise cu niște slove mari: „fie voia ta”. Apoi o dete în mina lui Tolpa, după ce se iscăli.
- 100 Tolpa, cînd văzu cartea domnească în mîinile lui, de bucurie i se păru că apucase pe Dumnezeu de un picior. Ieși din Divan și porni într-un suflet la satul de unde veniseră țaranii să se jăluiască lui vodă.
Cum ajunse acolo, dete în știre la toată lumea că a
- 105 venit cu o poruncă domnească.
Cînd auziră țaranii de una ca aceasta, se adunară cu cățel, cu purcel să afle ce zice porunca.
Tolpa trimise de chemă și pe pircălab.
- 110 Acesta se grăbi a veni și dînsul să ia cunoștință de cele ce porunca vodă. Oamenii se făcuse roată împrejurul lui Tolpa și-l îmbulzeau. Iară el ridicînd glasul, zise cu grai lămurit:

— Oameni buni, faceți roata mai mare și lăsați-ne în mijloc mai mult loc de joc.

115 Și îndată mijlocul roții se deșertă și rămase o lumină cit fața ariei.

Apoi, chemînd înainte pe pîrcălab, îi arătă cartea domnească și-l întrebă:

— Cunoști această iscălitură?

120 — Da' cum să n-o cunosc? răspunse pîrcălabul. Este a măriei-sale.

— Dacă o cunoști, spune-mi ce zice măria-sa aici?

— Ce să zică? Iaca, „fie voia ta“.

— Ai înțeles acum?

125 — Ba n-am înțeles nimic.

— Ei, las', că te-oi face eu să înțelegi acum.

Și întorcîndu-și privirile cătră țărani, le opri asupra a doi flăcăi nalți ca niște brazi, legați și vîrtoși.

130 Apoi făcîndu-le cu mîna, îi chemă și le zise cu grai poruncitor:

— Porunca măriei-sale lui vodă grăiește ca să-mi luați pe d-nealui, jupînul pîrcălab, să mi-i dați cincizeci de toiege de cele beșicate.

Toți tăcură molcum cînd auziră de o așa grea poruncă.

135 Insuși pîrcălabului i se încheștă gura. El știa ca și toată lumea că împotriva poruncii lui vodă nu era chip de a sta. Bieții flăcăi se cam codea. Văzînd Tolpa sfiala flăcăilor, adaose:

140 — Porunca măriei-sale lui vodă mai zice că cine se va împotrivi celor glăsuite într-această carte domnească să mănînce la spete o sută de toiege tot de cele sărute, pietroase și îndesate.

Flăcăii, care nu prea aveau poftă de așa mîncare, puseră mîna pe jupînul pîrcălab, îl întinseră la pămînt și-i 145 deteră cincizeci de bețe bune.

Pîrcălabul suferi și nu zise cîrc. Vezi bine că n-avea ce zice, dacă o dată vodă poruncise.

Apoi Tolpa îi zise:

150 — Aceasta este, jupîne pîrcălabe, ca să te înveți minte altădată a mai asupri pe acești sărmani și nemernici; vodă nu poate suferi să se facă nedreptate în țara lui și să se schingiuiască bunii locuitori ai acestei țări.

155 Totuși, pîrcălabul nu se putea dumeri cum de să cadă asupra lui o așa de aspră urgie domnească, el știindu-se credincios și supus domniei.

Nu mai cuteza multă vreme să vie la curtea domnească, temîndu-se de a da ochi cu figura cea cruntă a lui Ștefan-vodă cînd era amărit pe cineva.

160 Trecu ce trecu și trebile îl siliră, în cele din urmă, să se înfățișeze domnului său. Veni deci cu frica în sîn la curte și se arătă lui vodă.

Acesta, cum îl văzu, îi zise zîbind și cu față senină:

— Bine ai venit, pîrcălab, ce mai veste prin țară? De mult e de cînd n-am mai dat cu ochii de tine. Au doară
165 te-ai mîndrit?

— Umilita slugă a măriei tale a fost totdeauna supus poruncilor. Și nu cred să te fi îndoit de credința ce totdeauna ți-am arătat, răspuse pîrcălabul.

— De unde îți vin ție, pîrcălab, așa gînduri străine
170 cugetului meu? Eu totdeauna te-am cinstit, și dreptul lui Dumnezeu, n-am avut să mă căiesc de aceasta niciodată.

Auzind versul cel dulce al graiului domnesc, pîrcălabul mai prinse puțină inimă și se încumese a zice:

— Păcat de Dumnezeu, măria-ta, să-ți arunci urgia
175 cea aspră asupra unui slujitor credincios, să faci să se necinstească cărunteța unui slujitor supus, fără să-l fi judecat mai întii, știindu-te totdeauna drept.

— Ce sunt acestea care le spui tu, pîrcălab? îi zise vodă plin de mirare și pierindu-i seninătatea de pe față.

180 Pîrcălabul înțelese că trebuie să se fi jucat vro drăcie în istoria aceasta și răspuse:

— Iată, iată, măria-ta, cum am suferit o pedeapsă pe nedrept.

Și spuse tot ce i se întîmplase cu Tolpa.

185 Cînd auzi vodă de una ca aceasta, mînia i se urcă pe față. Ochii îi scăpărau de supărare. El zise:

— Mișelul! Va să zică el m-a amăgit cînd mi-a cerut
190 iscălitura sub acele cuvinte, „fie voia ta“, prefăcîndu-se a nu ști *Tatăl nostru!* Nemernicul! Nu mai este vrednic a vedea fața mea! Să se spînzure!

Bietul Tolpa, de cum văzuse pe pîrcălabul că venise la curte, se ținea după urma lui să vadă ce are să se întîmple. Cînd pîrcălabul intrase la vodă, Tolpa se tupilase la ușă și asculta. Iară cînd auzi groaznicele cuvinte ale lui
195 vodă, se făcu nevăzut.

Îl căutară slujbașii să puie mîna pe dînsul, dară el parcă intrase în hortă de șerpe. Tolpa nu e nicăiri. Se trimise numaidecît oameni în urma dositului de Tolpa.

200 El, bietul, la cine să năzuiască, unde să-și caute adăpost, unde să se ascundă de minia lui vodă? Într-o clipă mii de gânduri îi trecură prin cap. În cele din urmă, se socoti că scăpare nu e decît în grădina lui vodă.

205 Acolo ştia el nişte culcuşuri unde nu l-ar fi putut găsi ziua în amiaza mare, dar încămite noaptea. Se strecură fără a fi văzut de cineva şi se piti într-una din acele ascunzători.

210 Inima lui Ştefan iară se deschise, seninătatea iară se urcă pe faţa lui. Vezi că Ştefan-vodă avea mai multe ceasuri bune decît rele. A doua zi, cătră seară, ieşind să se mai răcorească de zăduful zilei, intră în grădină singur-singurel, cum avea el obicei cînd avea de citit cărţi de pe la împăraţi şi crai.

215 Tolpa, văzîndu-l că are să treacă tocmai pe unde se afla el, se urcă ca o miţă într-un măr, legă briul cu un capăt de o ramură a pomului, iară cu celalalt capăt se legă de subsuori şi se lăsă a-i bălălăi picioarele în vînt. Astfel era atîrnat printre frunzişul pomului.

220 Trecînd vodă pe potică şi aruncîndu-şi ochii asupra pomului, văzu pe Tolpa spînzurat. Inima măriei-sale se înduioşă, şi părîndu-i rău de porunca ce dase în ziua trecută, zise:

225 — Sărmanul Tolpa, mare trebuie să-i fi fost groaza cînd a auzit porunca ce am dat să-l spînzure. El n-a mai aşteptat pînă să mai vie gîdea a-l mai da şi pe dînsul de oste-neală, ci şi-a făcut samă singur. Îmi pare rău de el. De ar mai trăi încă, l-aş ierta de moarte.

N-apucă să mai facă trei paşi, şi Tolpa ţup! în urma lui vodă. Cum îi auzi vorbele cele milostive, el se dezlegă iute şi sări jos din pom.

230 Ştefan, întorcîndu-se, îl văzu cu capul la pămînt. Iară Tolpa strigă:

— „Fie voia ta!“

235 — Bine că barim de frica spînzurătorii ai învăţat *Tatăl nostru*. Atunci m-ai prins cu iscălitura, acum cu cuvîntul. Dară să nu cutezi a mai face vreo blăstămăţie, că nu vei scăpa cu voia sau fără voia nu ştiu cui.

240 Era glumeţ Ştefan cel Mare cîteodată şi-i plăcea a asculta şi glumele altora; dară glumele nesărate şi nesămulte erau oropsite; şi cei de prinprejurul lui nu prea se jucau cu focul fără să se pîrlească.

DOAMNA LUI NEAGOE-VODĂ

- Neagoe-vodă era un domn bun, temător de Dumnezeu și evlavios, nevoie mare. Vrînd să facă o biserică, care să rămîie de pomenire, puse să se clădească monastirea de la Curtea de Argeș și hotări ca să fie astfel de frumoasă, încît seamăn pe lume să nu mai aibă. Pentru aceasta cheltui el atîta sumedenie de bani încît vistieria lui se golise de nu mai rămase nici cu ce să-și ție curtea.
- 5 Și credeți că ajunse să o dea de cheie? Aș! ferească Dumnezeu! Mai era mult pînă să o gătească de tot.
- 10

Dar fie că în cele din urmă tot făcu el ceva care a rămas de pomenire. Chiar azi monastirea de la Curtea de Argeș este fala țării.

- Nu e om, nu e femeie, ba nici un copilaș nu e în țara noastră care să nu știe cît de frumoasă este acea biserică, cît de meșteșugit este lucrată, și cît de măreț este zugrăvită pe dinăuntru. Încotro te uiți, sclipește aurul pe dînsa. Strinii de prin alte țări vin cu duiumul, numai ca s-o vază.
- 15

- Văzînd Neagoe-vodă biserica neisprăvită și vistieria lui ajungînd pe fund, i se aprinse inima de o rîvnă către Dumnezeu de nu se poate spune. Se frămînta cu firea, cît un lucru mare, își bătea capul fel și chipuri, cum ar face, cum ar drege, ca să ajungă la capăt, dar nu găsea nici un mijloc.
- 20

- Mîhnirea îi coprinsese sufletul și căzuse într-o întristare de se îngrijurase curtenii și cei de pe lingă dînsul. Ajunsesse să nu se mai poată apropia nimeni de dînsul.
- 25

Nici boierii cei mai mari nu mai cuteza a da ochi cu di-
sul, căci nimeni nu-i mai intra în voie.

30 Dacă văzură așa, boierii se adunară odată cu mari
cu mici în Divan și se vorbiră ce să facă spre a mai înveseli
inima lui vodă cea atit de închisă.

Intrind și vodă în Divan, posomorît, cum ajunsese să
fie el, boierii îl întimpinară și-i ziseră:

35 — Luminată fie fața măriei-tale, doamne! Sfatul cel
mare de 12 boieri a găsit cu cale ca să se mai mărească
birurile. Adunîndu-se mai mulți bani din țară, măria-ta
vei putea să-ți împlinești dorul inimei spre lauda Domnului
și spre mărirea domniei măriei-tale.

40 — Așa să fie, răspunde vodă. Numele Domnului fie
lăudat.

Fața lui vodă se luminează oarecum, inima i se deschise
gîndindu-se că acum se va găsi mijlocul spre a se putea
isprăvi un lucru așa de minunat ca biserica pe care o în-

45 cepuse el.

Doamna lui Neagoe, blindă și milostivă, cum era din
fire, vine repede și intră în Divan. Neobișnuită a sta la
sfaturile boierilor, ea se pierde de rușine. Cum să grăiască
ea împotriva boierilor cu barbele albe și încărunțiți în
slujbele țării?

50 Dar știind că acolo se plăzmuiește ceva pe spinarea
bietului popor, carele și așa era destul de încărcat de
podvezi, se încumete și zice:

— Doamne și soțul meu Neagoe! Nu te lăsa să te în-
55 duplece căpeteniile poporului a-l împovăra, pentru ca să-ți
placă ție. Știu că dorești să faci o zidire care să n-aibă
seamă pe lume, în care să se aducă jertfa cea pacinică a
legii celei sfinte a noastră spre lauda celui Preaînalt. Ai
adus-o pînă aci fără să te atingi măcar de un căpătîi

60 de ață din al altuia. Averea toată ți-ai cheltuit-o pentru
acest lucru plăcut Domnului. Crezi tu că vei avea liniște
și pace cînd vei ști că biserica ta este isprăvită cu sudoarea
atîtor oameni, cari în loc să te laude, te vor blestema?
Nu este destul jugul ce apasă pe cerbicele bietilor munci-

65 tori? Cînd vei merge la biserică să te închini, cu ce evlavie
ai să-ți faci tu rugăciunea, cînd ochii tăi se va izbi de
lacrimile atîtor femei ce se vor vărsa tăgăduind milosti-
virea ta, pentru că le-ai sărăcit părinții, bărbații și copii[i],
luîndu-le pîinea de la gură, ca să-ți mulțumești deșertă-

70 ciunea? Ai uitat un lucru, dragul meu domn și stăpîn.

Ai uitat că soția ta are niște giuvaericele cu care se gătește la zilele de praznice. Până cînd voi ști poporul împilat pentru săvîrșirea bisericii tale, eu nu voi mai putea pune pe mine aceste podoabe, vrednice numai de păgîni. Ia-le, 75 prefă-le în bani și împlinește-ți făgăduiala ce ai dat lui Dumnezeu.

În același timp ea deschide capacul unui sipețel, ce adusese cu sine, și lăsă să strălucească la ochii boierilor diamanticelele doamnei ce erau în acel sipețel.

80 Și, podidind-o lacrămile de bucurie că făcuse o jertfă ce nu se mai auzise pînă atunci și de rușine că vorbise atît în sfatul boierilor, ieși numaidecît afară.

Toți rămaseră înmărmuriți cînd văzură pe doamna lor săvîrșind o faptă atît de frumoasă și de lepădare de 85 sine. Neagoe-vodă se bucură că are o doamnă cu care se lovește la cugete. Iar un ostaș bătrîn, bătrîn de tot, care apucase a intra și el în Divan și sta smerit într-un unghi, își ridică mîinile sale tremurînde către cer și zise:

90 — Mulțumescu-ți ție, Doamne, că m-ai învrednicit a trăi să auz lucruri nemaipomenite pînă acum. Țara care scoate asemenea femei nu va pieri. Maica Domnului va fi apărătoarea ei pentru d-a pururea. Acum poți merge, suflete al meu, în lumea dreptilor, că văzură ochii mei mîntuirea ce Domnul a gătit țărișoarei noastre.

95 Astfel a cuvîntat bătrînul și a avut dreptate. Bine a zis, cine a zis, că femeia domnește rugînd. Ceea ce voiește ea să iasă, copii, aceea iese. Uitați-vă împrejur și vă încredințați de acest adevăr.

CETATEA POENARI

Fratele lui Vlad-vodă Tepeș îndrăgise o fată de boier. Aceasta fiind foarte înțeleaptă se făcea că nu bagă de seamă ceea ce voiește fratele mării-sale. El i tot bătea capul și nu-i da pace. Fata-l spune tătine-său, iară acesta-l dete tîrgului, făcîndu-l de ris și de ocară. Tîrgoveți-l hui-duiră ca pe o liehea de om ce era.

Vodă se scirbi foarte mult de această faptă a tîrgoveților și hotări să-și izbîndească asupra lor.

- 10** Era în ziua de Paști. Ce frumoase erau vremurile acele bătrîne în care boierul și salahorul aveau aceleași datine, aceleași sărbători, aceleași petreceri. Erau toți o apă. La biserică mergeau cu toți. La veselie iarăși cu toții la un loc. În ziua de Paște, după ce ascultau slujba sîntei Învierii,
- 15** se întorceau acasă și se puneau la masă. Apoi mergeau unii la alții și-și urau la mulți ani. După-amiază se căruțeau la dulap. Acolo mergeau mare și mic, tînăr și bătrîn, boier și salahor.

- 20** Aceste adunări de veselie pentru sîntele sărbători se făceau în niște livezi întinse. De o parte era dulapul, de alta leagănul și mai cît colo călușarul. Fiecare din acestea-și avea oamenii săi ce slujeau și mulțumea pofta fiecăruia pe un lucru de nimic.

- 25** Vedeai cete, cete, de oameni așezați pe iarba verde, cu mîncărică adusă de acasă. Boierii trimiteau înainte pe feciorii de acasă cu velința și cele spre mîncare. Ei așezau totul; iară boierii cu jupănesele și copiii, băieți și fete, veneau d-a gata și se puneau la masă. Fiecare ceată

de boier avea și câte-un tacim de lăutari, ce trăgea de foc.
30 După ce se chefuiau și boierii ajungeau a fi cam candrii, două sau mai multe cete de boieri se întrolocau și făceau petrecerea și mai veselitoare.

Negustorii, cu femeile și copiii, mergeau deodată cu ucenicii de prin prăvăliile lor, cari duceau bucate, ori
35 mezele, ori miel fript, în șervete curate sau în coșnițe. Ajunși la fața locului și-alegeau loc ori sub câte un copaci mare sau la câte un colț mai adăpostit de ceva crin-gulețe de trandafiri sau liliac. Atunci negustoreasa poruncea ucenicilor cum să așeze velința pe iarbă, să reguleze masa și să dea bucatele. Cei mai chiaburi puneau și
40 ei lăutari și făceau ca și boierii.

Poporimea se aduna și ea: fiecare bărbat cu muierea și copiii[i], ducînd fiecare câte o legăturică, care cu ouă roșii, care cu colaci ori pîine, care cu pastramă ori mușchi,
45 sau cu ceva legumă; și dacă ajungeau se puneau d-a dreptul pe iarbă verde și acolo, după ce trăgeau citeva olcele cu vin, și uitau de nevoile și grijile vieții.

Vinul îl vindea stăpînul dulapului.

Cei ce nu-și aduceau de acasă de mîncărică găseau acolo
50 ouă roșii ori albe, cîrnați și friptură de miel.

Pe lingă dulap se afla de vînzare: roșcove, alune, năut, stafide și șerbet dulce pentru copii și pentru tinerime.

Fiecare vîrstă, fiecare tagmă-și găsea petrecerea ce i
55 se cuvenea. Copiii, după ce zbenGUIAU, alergînd de nu-i încăpea grădina, apoi veneau și se dau în călușar. Tinerimea, după ce rîdea și-și spunea fel de fel de glume, se punea în dulap; iar cei mai în vîrstă se dedeau în leagăn.

Către seară se întindea câte o horă mare unde se prin-
60 deau toți. Boieri, neguțători breslași și muncitori se luau de mîna și jucau cu voie bună și se veseleau pînă în amurgit.

Cei mai dibaci trăgeau câte o chindie, câte un brîu, ori câte o bătută.

La aprinsul luminărilor, cîrduri, cîrduri se înturnau
65 acasă.

Vodă-și găsise ziua de pedeapsă. Slujitori de ai domniei coprinseră toate dulapurile, căci pe vremea aceea, în Tirgoviște, erau mai multe asemenea grădini, puseseră mîna pe toți cetățenii și-i legaseră cobză.

*

- 70 Poftise mǎria-sa vodǎ Ţepeş sǎ aibǎ o cetate pe culmea unui munte. Aceasta se făcu şi i se dete numele de Poenari. În ziua cînd se începu clădirea, slujitorii domneşti aduceau cîrduri, cîrduri, pe toţi oamenii prinşi la dulapuri în ziua de Paşte; şi-i întrebuintară ca salahori la zidărie.
- 75 Toţi erau îmbrăcaţi cu haine noi şi curate, ca la Paşte. Vedeai alături cu un bătrîn o fatǎ şi lingǎ o mătuşe cite un băieţandru; bărbaţii cu muierile şi copiii cărînd la var, la cărămidǎ, ori la pietroaie.
- 80 Slujitorii nu se uitau la dinşii şi nu le cătau de ce le era jocul. Pe toţi'i silea la lucru; pe toţi'i gidila cu varga.
- Mîncare le da cu ce abia sǎ-şi ţie sufletul în oase. Nimeni nu scǎpǎ de acolo pînǎ ce nu se isprǎvi cetatea. Nimeni asemenea nu se primenise. Cînd le dete drumul,
- 85 ţi-era mai mare jalea sǎ te uiţi la dinşii. Li se hǎrtǎnise hainele, şi toţi se întoarserǎ pe acasǎ desvǎnuiţi şi jerpe-liţi, ca vai de capul lor: jumătate îmbrăcaţi, jumătate goi.
- Vlad-vodǎ îşi sǎrase inima. Sǎ mai pofteascǎ şi altǎ datǎ, dacǎ le dǎ mina, sǎ mai huiduiascǎ un frate de domn.

DREPTATEA LUI VLAD ȚEPEȘ

Vlad-vodă Țepeș aflase că un călugăr grec umblă prin țară în prostit, că e limbut și cirtitor. Și dorind ca să-l cunoască, merse într-o duminică la biserică. Acolo
5 obicinuia și călugărul a merge.

Acesta, văzind pe vodă, vru să-și arate procopseala. Se urcă în anvon și începu să învețe pe poporeni cu cuvinte din *Evangelie* că nu este bine să hrăpească ceea ce este al altuia; că nu este bine să se bucure cineva la averea
10 aproapelui.

Vodă, carele auzise din zvon, ce poamă de om este, cum că unele zice și altele face, îl pofti la masă la dînsul.

Nu este hîrtie și cerneală ca să se scrie bucuria ce avu călugărul. Socotea că a apucat pe Dumnezeu de un picior
15 și se îngimfa; căci socotea că procopseala lui l-a făcut să dobîndească un asemenea har.

Vodă se așeză alături cu dînsul. Îl întrebă fel de fel de lucruri din *Scriptură*. Pe cînd însă vorbea călugărul, vodă făcea mereu la dumicați și și-i punea dinainte.
20 Călugărul, cu umiliința lui cea prefăcută, se silea să răspundă la întrebările lui vodă, cum să-i placă, cu gînd ca doar de va putea apuca și de la dînsul ceva. Nu băga însă de seamă ce face vodă.

Începînd să mînințe, îl împinse păcatele de luă un
25 dumicat de al lui vodă și-l băgă în gură.

N-apucă să-l amestece bine și vodă îl apucă de mîină, zicîndu-i răstit:

— Tilharule, te-am prins! În biserică povățuiești pe poporeni să nu se bucure la averea altuia, să nu apuce lucrul străin și tu faci mai rău decît un lotru. Tu-mi iei de dinainte, la masa mea chiar, duminicății făcuți de mine; nu ești vrednic să trăiești în țara mea.

Și, uitîndu-se crunt la slujitori, adăogă:

35 — Să se dea pierzării această vită îmbăierată!
Se rugă bietul călugăr de iertare, dete în genuchi, dară unde fură urechi ca să-l auză, sau ochi ca să-l vază! Toate fură în deșert, rugăciunile lui nu se ascultară.

40 Doi slujitori îl înhățară și-l ridicară de la masa domnească. Peste o jumătate de ceas bănănăia în virful unei țepe.

COPILUL NETOATEI

A fost odată în Țara Românească un domn din neamul Basarabilor. El era holtei, zburdalnic, iubăreț și neastimpărat, cit nu-l încăpea țara. El da cu plasa în dreapta și în stînga și ce putea prinde de aceea se folosea. Căci pe vremile acelea nu se pomenea ca vro femeie să calce strimb. Cit despre fete, nici că era de gîndit.

5 Totuși, vodă ca vodă, și apoi tînăr, și apoi plin de foc, își indulcea gura, ba cu cit-o fiță de pește, ba cu cit-un baboiaș, adecă cu ce da în mrejele sale. Ce să zici? Vodă 10 era el, tînăr era, și, deh! îi cerea și lui inima mere acre.

De măritat după dînsul se fereau toate fetele ca de nu știu ce lucru mare, căci era cam flușturistic, cicălitur și aspru. El vedea unele ca acestea, și nici el, vedeți 15 d-voastră, nu se îmbulzea, nici se înfigea la căsătorie.

Cum, necum, ori umblind după pui de giol, sau adus după trebile țării prin Mehedinți, ajunse și pe la satul Podeni și acolo făcu popas. El trase la unul care zicea că se coboară din neamul său. Se vede că zărise vrun vînat, 20 căci de astă dată zăbovi mai mult decît altă dată.

Văzînd că nu o scoate la căpătii și nici nu poate îndupleca vro fată, vreo neastă, ba nici vreo vădană măcar să voiască a sări gardul, s-a supărat dumnealui jupîn vodă.

Așa, vezi bine, da ce socotea el? Muierile p-acolo erau cinstite pe vremile acelea și nu voiau să știe ele de vodă lui. Ce le păsa lor? El s-a supărat, el s-o desupăra. 25

P-acolo pîn sat trăia și un lotru de numele căruia se dusesse vestea pînă la vodă. Pe acesta trimise vodă de-l

- chemă. Dacă veni, îi porunci vodă să facă ce o ști și cum
- 30 o socoti el să-i găsească pe cineva care să se iubească cu el.
După ce se gândi nițel, lotrul zise lui vodă:
— Voi face, măria-ta, după pofta inimii tale, numai și măria-ta să ascuți de cuvîntul meu.
— Dacă s-o putea, voi asculta, spune!
- 35 — Pe la noi, măria-ta, muierile sunt sperioase și neprihănite. Cu una, cu două, nu se poate să puie cineva nici mîină, ba nici măcar ochii pe dînsele. Dară mai bine la noapte, cînd te vei culca, să fie lumina stinsă și ce vei apuca p-întunerice să taci și să faci, să nu zici nici bleau!
- 40 Vodă se mai miră o toană de atîta statornicie pe muierile acelea, de să nu se poată atinge nimeni de ele. Și după ce dete o pungă de bani lotrului, se făgădui că va face tocmai pe tocmai după cum l-a învățat lotrul.
Acesta, luînd banii, se gândi el: „Lasă, că ți-o joc eu!”
- 45 I-a jucat-o el dară și-a făcut de cap.
Lotrul știa pe o netoață, care trăia atunci în Podeni. Ea era urită ca o stafie, dar foc de urită, și apoi neroadă și gingavă de zicea la mămăligă: mîngă, la lapte: neaptă și toate vorbele le pocea și le schimonosea de nu se mai
- 50 înțelegeau. Ea sedea pe o cioacă de deal, într-o dărîmătură de colibă de credea că acolo locuiește muma ciumelor, ori muma pădurii.
La dînsa s-a gîndit lotrul cînd s-a făgăduit lui vodă să-i facă pe voie și la ea s-a și dus și i-a zis:
- 55 — Fa, năpruio! a venit vremea să te procopsești și tu. Uite, ți-am adus haine cum nici pircălăbița din sat nu are, și salbă și cercei și mărgele. Spală-te bine, îmbracă-te, gătește-te și diseară să mergi la vodă, să intri în chilia lui, fără să circnești o vorbă măcar.
- 60 De dimineață să te scoli cu noaptea în cap și să ieși ca să nu te simță nici apele. Dară bagă de seamă bine, să nu se deștepte vodă, că nu e bine de tine. Vezi să ieși binișor din chilie, să nu simță vodă, că se supără foc pe tine și să nu te vază cineva. Bagă de seamă bine și ține
- 65 minte: să nu scoți vro vorbă din tine înaintea lui vodă, să-l lași în pace să doarmă cînd vei ieși, că de unde nu, unde îți stau picioarele îți va sta și capul.
Și să nu socotiți că netoața s-a dat înapoi de la aceasta. Te-aș! Ba dimpotrivă; căci cine dracul se mai uită la
- 70 o slută și la o nelăută ca dînsa. Dară încămite cînd știa că o să meargă la vodă.

Netoață, netoață, dară la dichisit și la gătit vedeți
d-voastră îi da și ei brinci inima. Toată ziuica se spală,
75 se pieptănă, se spilcui, se îmbracă și se găti cum știu și
ea mai bine.

Seara, după amurg, piș! piș! în vârful degetelor, se
duse la casa unde ședea vodă și intră în chilia lui pe unde
ii spusese lotrul că poate să intre nevăzută de nimeni.

Cînd s-a văzut năpruia în chilia lui vodă, îi părea că
80 saltă de bucurie, că nu mai atinge pămîntul.

De vorbit, ce e drept, n-a vorbit nimic, dară a doua
zi de dimineată, cînd vru să iasă, nu știu cum făcu, mă rog,
pe de o parte, de bucurie, pe de alta, de frică, că se lovi
nu știu de ce și din zgomotul ce se făcu, se deșteptă vodă,
85 se scoală din pat, aprinde lumînarea și cînd colo, ce să-i
vază ochii? O sută de holeri de ar fi fost înaintea lui, nu
s-ar fi scîrbit atît cît se scîrbi de această lepădătură a
satului.

Se cătrăni vodă de minie, se supără, răcni ca un leu,
90 dar degeaba acum. Ce s-a făcut, s-a făcut. Ca să-și scoată
din capete însă, porunci slujitorului de luă pe biata gingavă
și-i dete de cheltuială cîteva bețe bune, ca să-și aducă
aminte cît o trăi ea că a mas o noapte în chilia lui vodă;
iar pe lotru carele-și bătuse joc de dînsul porunci de il
95 legă de coada unui cal neînvățat și-i dete drumul. Calul
se duse prin păduri, prin munți, prin bolovani de piatră
și dus a fost pînă în ziua de astăzi cu lotru cu tot.

Și mai domolindu-se vodă din supărarea sa, trimise
de chemă pe moș popa și pe bătrînii satului. Ei dacă ve-
100 niră le spuse visul ce a visat în noaptea aceea și-i întrebă
ca ce să însemneze oare?

— Se făcea, zise vodă, că mă primblam pe o pajiște
verde, că aveam în deget un inel cu o piatră scumpă de
brilînt și se făcu că preumblîndu-mă așa, mi-a căzut
105 piatra de la inel într-o balegă de vacă.

Toți cei de față tăcură milcă, căci nici unul nu știu
să tilcuiască visul lui vodă. Și apoi știau ei că nu e de
glumit cu vodă.

Dacă văzu vodă că nu poate scoate nici o vorbă de la
110 țărani, plecă și el într-ale sale.

Dar povestea zicătoarei românești: pe nebun nici să-l
ocăraști, nici să te ocărască, că te spune la lume.

Tocmai astfel fu și cu netoata din satul Podeni.

Măcar că scăpase netunsă din mîna lui vodă, măcar

115 că vergile loviturilor cu nuiiele se cunoșteau încă pe trupul ei, de a doua zi ea dete tîrgului că a dormit o noapte în chilia lui vodă; la toți spunea cum și ce fel s-a drăgostit cu vodă toată noaptea.

Rîdea lumea de năzbotiile ei, dară se înfiora cînd își aducea aminte de pățania lotrului și se minuna de povestea visului lui vodă.

N-apucă să se uite toate aceste năzdrăvăni și lumea începu din nou să vorbească că neroada satului este greoaie. Și așa era. Tutuită și gingavă, în loc să-și ascunză

125 rușinea, ea se fălea în vileag că o să facă un copil.

Mai riseră ce mai riseră oamenii, o huidură încă cităva vreme și apoi iarăși începu să se uite, ca toate lucrurile din lume. Pînă sunt proaspete au căutare, iară dacă se învechesc se pun la uitare.

130 Cînd, după nouă luni, iarăși începu lumea să vorbească cum că năpruia din deal a născut un picior de băiat, zdravăn și sănătos.

Citîva bogătași din sat, cari n-aveau copii, se cruciră de asta și ziceau: „Cum dracu de dă Dumnezeu odrasle la niște nebuni și cum de nu ascultă rugăciunile atîtor oameni cu dare de mină, cari sunt ahtiați după copii!”

135

Pasămite, ar fi vrut, vedeți d-voastră, să ia de suflet vreunul din ei pe acest copil sărac, născut din flori; dară toți se temură și fugiră ca de altă aia, să nu-și bage în cîrd

140 cu nebuna satului.

Copilul creșcu cuturtă de bogdaproste, cum se zice. Mă-sa îngriji de el, doară cu dorul de mamă, cit despre trebuincioasele de toate zilele fură lăsate în știrea Domnului, căci ea n-avea nici cit îi trebuia ei.

145 Boiul lui cel virtos însă înfruntă toate asprimile vremurilor și se făcu măricel, cînd mîncat, cînd nemîncat, cînd îmbrăcat cu te miră ce zdreanță de pomană și cînd în pielea goală ca moș Adam.

Dacă se făcu mai măricel, știi colea, codănel, să poată

150 a mi-ți face treabă, mă-sa îl băgă la stăpîn, cioban la oi.

Și fiind cel mai mic dintre ciobani, în loc să fie supus și ascultător, el era cel mai țanțoș din toți și nu vrea să știe de nimeni. Făcea fel de fel de nebunii, încît toți se luaseră de gînduri cu dînsul.

155 Toate ca toate, ciobanii ca toți ciobanii, dară un obicei îl deosebea de ceilalți. El nu ședea niciodată jos pe pămînt. Trebuia să puie sub dînsul ceva: ori cite vro țoală, sau

să găsească vro buturugă, vro găleată, cofă, sau orice ar fi fost, numai să fie ceva. Firea lui îl îndemna să nu șează pe pământul gol. Deh! Ce să zici? sămînța de domn îmi era dumnealui.

160 Într-o zi baciul de la stîină voia să mulgă o capră și ea nu sta. Îndreptează vorba către piciful și-i zice:
— Pune mîna, mă, d-o ține.

165 Și prinzînd-o de lațe, el o ținu în loc. Stînd el plecat așa ca s-o ține, nu-i venea bine. Vru să șează jos, dară nu ochi nimic p-aci pîmprejur așa potrivit pe ce să șează. Atunci, odată întinde mîna în capul unui firtat d-ai lui de la stîină, îi ia căciula din cap, o puse jos și șezu pe dînsa.

170 Nici că mai trebuie să vă spui că acela s-a mîniat grozav, pentru așa ocară, să-i ia el căciula să i-o puie sub dînsul! și se repede asupra-i ca să-i arate lui cine este el.

175 Ciobanul cel mic, cum văzu ce gînd are firtatul, dete drumul caprei și mai iute decît ar putea cineva să crează pune mîna pe o bită și culcă la pămînt pe ciobanul a cărui căciulă o luase ca să șează pe ea.

180 Ceilalți tovarăși se scoală ca să vie într-ajutorul celui ucis, iară ciobănașul cel zavrăgiu o zbughi de acolo ca un fulger, se duse și dus a fost de nu mai dete cu mîna de dînsul nu știu cită vreme.

Bag seamă știa și el că: fuga e rușinoasă, dar e sănătoasă.

185 Trecuse multă vreme. Nebuna satului cea urită ca o ciură și gîngavă dase ortul popii de mult. Pomenirea ei și a fiului ei din flori, ciobanul cel cu pricina, se uitase. Cînd, într-una din zile, se pomeniră sătenii cu un boier mare că vine să adune o seamă de voinicei cu carii să gonească pe grecii din Fanar, ce se încuibaseră în țară. Acești greci pirjolea lumea aievea, de lăsaseră la degetul cel mic pe tîlharii de codru. Boierul care veni în sat era

190 înțeles și cu alți boieri, carii și aceia își adunau oamenii lor de prin alte părți pentru aceeași treabă.
Cum se numea acest boier?
Vezi, asta e asta. Ce, nu știți? Să vă spui eu, precum o spune sătenii din Podeni la toți cîți vor s-o știe. El se

195 numea: marele paharnic Lupu Mehedințeanu.
Cine era?

Iacă fiul netoatei, ce ședea odinioară într-o cioacă de deal, într-o colibă ce sta să cază pe dînsa.

Cum a ajuns el așa?

200 Pasămite cînd cu fuga lui de la tîrla unde ucisese pe
ciobanul cel cu căciula, nimerise la curtea domnească
și acolo ajunse boier mare după slujbele lui pentru țară.

Acolo văzuse și cunoscutese jafurile veneticilor asupra
țării și uneltirile lor cele prăpăditoare pentru bietul țăran.
205 Inima lui se aprinse de dor pentru binele poporului și căuta
acum să-și izbîndească asupra protivnicului.

Iară bine că s-a găsit p-atunci un lup care a păscut cu
dor de inimă oile românești cele asuprite!

Dară azi? Găsi-se-va oare cineva care să mîntuiască
210 turma cea cuvîntătoare din gura atitor lupi, lifte adunate
aici de prin toate colțurile lumii?

VIAȚA ȘI FAPTELE LUI VLAD-VODĂ ȚEPEȘ

[I]

Mircea-vodă cel Bătrîn, în domnia sa cea lungă, inzestrase țara cu multe așezăminte bune. După moartea sa, rudele lui, pînă la al nouălea neam, toate voiau să pună mîna pe cîrma țării. Pînă și copiii săi din flori alergau după domnie. Ca să ajungă a-și împlini pofta inimii lor, se mînceau între dinșii ca cîinii, unelteau fel de fel de zizanii, de viclenii și de fărădelegi. Și de unde pînă aci

poporul alegea pe domn și domnia era pe viață, ajunsese biata domnie să se dea în tărăbăceală cînd de unguri, cînd de turci, cînd unii năzuiau la aceștia, iar alții la ceilalți. Aceste uneltiri ale poftitorilor de domnie aduseseră împărăcheri între noroade. Boierii cei năimiți, folosindu-se de împrejurări, trăgeau toată spuza pe turta lor, îndemnînd pe domnii cei mai slabi de îngeri să arunce fel de fel de asuprele pe biata țară.

Poporul de la țară, sărăcit de lăcomia apucătorilor, sta cu mîinile încrucișate și se uita la cei ce se certau pe domnie, cum își scoteau ochii și se surghiuneau unii pe alții. El aștepta dreptatea și nu știa de unde avea să-i vie. Tîrgoveții pîndeau cu botul pe labe prilejul cînd să le vie bine, la vro schimbare de domnie, să ia cite două și trei prețuri pe marfa ce va vinde la curte ori la pîrtinitorii noului domn, ca apoi și ei să fie supuși la dăjdi grele. Birurile și alte angarale ce plătea biata opincă numai era: dijma oilor, a rîmătorilor, a albinelor, găletăritul, vinăriciul, dijmăritul, cositul fînului, lemne, adusul fînului, podvoade și altele.

30 Vlad-vodă, poreclit Dracula, unul din fiii bunului Mircea, după ce urcă treptele tronului, puse umărul bărbătește spre a îndrepta oarecum lucrurile și a da țării virtușia străbună.

35 Dară subt următoarele domnii relele se adăogiră și poporul căzu într-o toropeală sor cu moartea. Pe acelea vremi era lucru mare cînd știa cineva să slovenească ori să îndruge două-treibuchi. Starea de propășire a țării de pe acele vremi bătrîne se poate judeca cu lesnire, știindu-se că toate tocmelele țării, ale domniei și ale tutulor poporen-

40 nilor se săvirșeau printr-un aldămaș de unul sau două pahare de vin. De acolo a rămas acest obicei și pînă în ziua de astăzi prin satele și tîrgurile noastre. Și chiar mai tîrziu, sfaturile cele mai de taină, unii din domni le țineau în celarele unde se păstrau vinurile.

45 Preoțimea de mir, biet, apăsată ca și poporeni, era singura care propovăduia *Evangelia* Domnului și era făcătoare de pace între frați, potrivit cuvîntului Mîntuitorului. Ea suferea cu poporul, suspina cu dînsul după dreptate, căci tagma preoților de mir era supusă mai la

50 aceleași biruri ca și tagma breslașilor, și se întăria în credință unii pe alții, citind și pocitind psalmii lui David și povestind viețile sfinților. Atîta știau ei pe atunci, atîta făceau; căci în acestea se mărgineau toată știința lor.

Călugării greci cutrierau țara și, cu șoșele cu momele,

55 cu graiuri din scriptură, iară în inimă cu duhul iubirii de argint, amăgeau pe cei lesne crezători. Ei se tîrau din loc în loc, furișindu-se ca șerpîi pe lingă cei avuți și le storceau bani, ori vînzîndu-le oase păcătoase, ori picioare de măgar, sau mijlocîndu-le, cerșiau ca să se ajute locurile

60 sînte cari, ziceau ei, au căzut în puterea turcului. Sub vâlul unei cucernicii și al unei smerenii prefăcute, duhovnicia și pe siriman și pe văduvă, și le scotea pînă și bucățica din gură pentru iertarea păcatelor lor. Cu astfel de uneltiri mișelești și altele pe care ar fi lung a le mai înșira,

65 acești creștini mincinoși, lupi îmbrăcați în piele de oaie, își agonisiră de pe la unii cite o sfoară de moșie, de pe la alții cite o bucată de pămînt, și de pe la mai mulți cite o căscioară, vii, livezi, păduri pentru mîntuirea sufletelor lor și spre adăpostirea adevăraților creștini asupra căroră

70 ridicase goană păgînii...

Acestea erau numai vorbe. Dară în cele de pe urmă se cunoscă că acești precupeți de cele sînte își făcuseră niște

stări foarte mari. În pungile lor se vărsau sudoarea nemer-
nicilor și a sirimanilor, precum se varsă riurile în mare.
75 După ce avură cuprinsuri nemărginite, începură a scornoci
fel de fel de hainlicuri, în numele lui Christos. Acestea le
mai înmulți o toană veniturile. Boierii cei nămiți se luară
după dinșii și unde mi-ți începură a turna ca ploaia dăj-
diile pe spinarea bietului țaran. Amindouă aceste tagme
80 împinseră pe domnii cei mai moi de suflet a da hrisoave
unul mai apăsătoare decit altul, și tot în folosul lor, pînă
ce aduseră țara în sapă de lemn.

Și de-ar fi făcut încăi ceva și pentru biata țară cu atîtea
avuții adunate de la dinsa, cale-vale; dară ei nici că se
85 gîndiră la aceia ce i-au priimit cu dragă inimă și cu brațe
deschise, ba încă îi ponosia pe toate potecile; iară venitu-
rile atîtor namestii trecea Dunărea și se încuibau în buzu-
nările unor mișei ca și dinșii. De aceea și poporul îi porocli
zicîndu-le drați negri și lupi în piele de oaie.

90 Ungurii venetici, prin dreptul de cuscrenie, puseră
mîna pe cirna Ardealului, Banatului și altor ținuturi,
tot ale românilor și locuite de ei. [...]

Și de unde românii erau stăpîni pe locurile lor, ajun-
seră iobagi (robi) adecă slugă la dirloagă. Aceasta se făcu
95 cînd de voie, cînd de nevoie; cînd cu momeli și cînd prin
silă, căci sila nu cunoaște lege. Abia, abia după multe
răscoale dobîndiră voie de a se putea strămuta de la un sat
la altul.

Nu era destul românilor ardeleni asupra de la nemeșii
100 ungurești, o altă asupra căzu asupra capului lor. Papii
catolici le lua dijmă și din ce bruma le mai rămînea din
hrăpirea nemeșilor. Ba încă voia cu dinadinsul să-i și
papistășească.

Pe vremea aceea papii aveau mare putere asupra Apu-
105 sului și cătau cum să-și dobîndească și Răsăritul. Toți
împărații și craii ascultau de cuvîntul Papei. El avea pe
la curțile tuturilor împăraților popi d-ai lui duhovnicii.
Aceștia îi destăinuiau tot ce auziau de pe la craii și împăra-
ții, fiii lor de ispovedanie. În slujbele mirenești cele mai
110 însemnate ale împăraților se aflau arhieriei și episcopi d-ai
Papei. Și fiindcă Papa mijlocia de-a intra în asemenea
slujbe, ei îi trimeteau cărți, prin care îi spuneau toate tai-
nele împărăției pe unde slujiau.

115 În scurt, Papa ajunsese să știe cele mai mici ascunsuri
ale inimii împăraților și ale țărilor lor. Și când poftia câte
ceva de pe la dinșii, pe unii îi amenința, pe alții îi lauda
și îi îndemna să facă voia lui, iară altora le trimetea aju-
toruri în bani. Cum am zice, Papa și călugării lui papistași
120 mai mult se îngrijau de cele lumești decît de cele biseri-
cești. Colea umbla cu șotia, dincoace cu simonia și prin
alte părți cu afurisaniile și blestemele cele spăimîntătoare;
numai voia lui să se facă.

Iancu Corvin, un român papistășit, și fiul său Mateiaș,
prin vredniciile și vitejiile lor împotriva turcilor cari ame-
125 nințau Ungaria, ajunseră să se urce pe scaunul crăiei ungu-
rești.

Spun că acești crai, deși lepădați de lege, avură oarecare
grijă de românii ardeleni. Ei nu știau altfel cum să facă
decît a innemeși mulți români. Aceștia făcură românilor
130 mai mult rău decît bine. Ei asupriră și mai și pe frații lor
și apoi se făcură unguri, ca să scape de ponosul că s-ar trage
din țărani. Și ca să fie și mai unguri, ei se și papistășiră.

Craiul Mateiaș, se zice că pentru aceea voia să aducă la
coroana ungrească și pe românii din Țara Românească și
135 pe cei din Moldova, ca să fie toată românimea laolaltă
și atunci să întemeieze o craie românească. Nu se știe însă
întrucît pot fi aceste adevărate. Tot ce se știe lămurit e că
ungurii se amestecau în trebile țărilor și vira zizanii, cînd
prin papii ce trimeteau ca să papistășească pe români și
140 pe moldoveni, cînd prin oaste, ajutînd pe unii domni a se
urca în scaunul țării. Dară românii nu voiră nici în ruptul
capului să se lase de legea lor cea adevărată, carea, ca o
maică bună, îmbrățișa pe toți deopotrivă și da harul său
tuturor credincioșilor fără părtinire. [...]

Aceștia însă, [românii] blinzi cum i-a lăsat pe ei Dumnezeu,
145 și smeriți (modești), tăceau și făceau. Nu ascultau la birfe-
lile lor, dară urau din fundul inimii violența și trufia ungu-
rilor. Ce să zici? Așa este croită lumea asta de la făptuirea
sa și așa va rămînea! Cel ce este bun de gură, asupritor și
neluător în seamă, dă drepturile altuia, este bine văzut și
pus în capul bucatelor, cum se zice, iară cel smerit, deși ascu-
150 țit la mai minte, însă cu crucea în sîn, totdeauna este dat
după ușă și puțin socotit. Adecă cum se spune zicătoarea:
„Obraz-nicul mănincă praznicul“!

155 Turcii, prin cuceririle lor, ajunseseră a fi spaima lumii. După ce multe lumi sălbatece din fundul răsăritului îmbră-
țișară credința mahometană, veniau acum să-și întinză
cuceririle și-n apus, prin foc și sabie. Ținta lor era să facă
prin silă pe toată lumea să primească credința lor cea
160 deșertă. Silințele împăraților creștini de-a opri drumul
acestor sălbateci fură nimicite. Numărul turcilor creștea
și se crezu într-un rind că tot Răsăritul se deșertase de
locuitori și năpădise asupra Apusului spre a-l năbuși.

Acești sălbateci nu mai cunoșteau hotar. Nelegiuirile
165 nu mai aveau nici un frâu. Ei nu știau ce va să zică cuvântul
adevărului prin care să întoarcă pre oameni la credința lor.
Ei știau să facă prin spaimă, prin silă și prin sabie și foc,
ceea ce creștinătatea încerca a face prin blindețe, pace,
dragoste, milostenie și curăție. Ce să zici? Erau în luptă
170 *Coranul cu Evangelia*.

Iuțeala cu care înaintau acești vrăjmași înverșunați
ai lui Christos și ai omenirii, zăpăcise pe toți. După ce
ingenunchiasse toate neamurile din jurul nostru, le cășu-
nase pe țărișoarele noastre, Țara Românească și Moldo-
175 va. [...] Piepturile românilor stătură împotriva curgerii
groaznice a acestui riu de fiare sălbatică, ca un zid de
cremene de care se zdrobi puterea cea nemăsurat de mare
a turcilor. [...] Apusul fu izbăvit. Bieții români se
împuținară, însă rămaseră neîngenunchiați.

180 Restriștea ce avu Țara Românească o avu și Moldova.
Pare că era un făcut! Orice păcate cădeau pe vreuna din
aceste țări surori, cealaltă nu putea fi scăpată de ele. Când
se scornocia vreun rău într-o țară, trebuia să se aștepte a
năpădi acel rău și pe țara suroră. Cu un cuvânt, ele împărtă-
185 șiră și bunele și relele sale deopotrivă. Toată deosebirea
fu că scaunul domnesc în Moldova era moștenitor, pe cînd
în scaunul Țării Românești, domnii se urcau prin alegere.
Răul cel mai mare fu că unii din domnii acestor țări po-
tiau a cotropi pămînturile celuilalt și pornia oaste asupra
190 țării. Vărsările de sînge frățesc multă pagubă și stricăciune
mai făcură acestor țărișoare. De-ar fi stat românii și moldo-
venii coastă lingă coastă și s-ar fi bătut cu vrăjmașii ce-i
înconjurau, o! atunci de mult s-ar fi schimbat lucrurile
și românii ar fi fost departe. Pronia cerească le-a scăpat de
195 pieire.

200 **M**ulte și nenumărate sunt rînduiele lui Dumnezeu pe lumea noastră. Ele sunt necuprinse de mintea omească. De aceea să nu cirtească cineva cînd ne dă cite o furtună, năpustindu-se asupra unui oarecare ținut. Căci lucrul care la ochii minții noastre se pare o pagubă, el este spre folosul al chiar locului aceluia, unde se întimplă acel lucru.

205 Drept este că furtuna dezrădăcinează și prăvălește pe unii copaci mari, dară acești copaci trebuie să fie putrigăioși, scorburoși, care nu lasă pueții de pe lingă dinșii să se dezvolteze. Căzu putrigaiurile, însă zece alți pomișori sănătoși și vinjoși se ridică împregiurul tulpinei sau a răgăliei răsturnată de furtună. Sgîțiturile ce aceeași furtună aduce copacilor celor sănătoși face iarăși ca pămîntul de pe lingă dinșii să se afîneze, prin ruperea firicelelor celor suptiri de rădăcini. Aceasta este silită să dea alte firicele mai harnice, care să se infigă mai cu lesnire în pămîntul afinat și să aducă copăcelului un nutreț mai îndestulător, 215 iară acesta să crească mai în voie și să dea roade mai frumoase.

Așa sunt rînduiele lui Dumnezeu pe lume și peste omenire.

220 După atitea fărădelegi săvîrșite de boierii cei nămiți și de unii din domnii neamului, parte din români se putrigăiseră. Lăstarii cei tineri nu se puteau dezvolta. Tărăni-mea se moleșise sub povara dăjdiilor și podvezilor. Le trebuia o furtună care să-i sgîție puțintel, să-i clătească și să facă lucrarea orînduită la asemenea împregiurări. Ea 225 veni. Acea furtună fu domnia lui Vlad-vodă Țepeș.

Acest domn fu născut și răsfățat în leagăn de mătase, leagăn domnesc. El fu trimis din fragedă vîrstă pe lingă sultanul Amurat II la 1438, cu fratele-său cel mare, ca zălog. Tată-său, Vlad-vodă Dracula îi trimisese ca să arate 230 sultanului că cele legate între dinșii se vor ține cu sfințenie. La 1443 însă fură înapoiți tatălui lor. La 1446 Dan-vodă goni din scaun pe Dracula-vodă cu ajutor de la unguri și de la moldoveni, și se pune el domn. Acesta, prinzînd în luptă pe Vlad-vodă Dracula, îi tăie capul lui și 235 fiiului său cel întii născut. Prigoni cu mare urgie pe tot neamul acestuia și ucise pe toți pe cîți putu pune mina.

Așijderea făcu și cu toți boierii și oamenii ce țineau cu Drăcula-vodă. Vlad, al doilea fiu al Drăculei-vodă și cu frații săi cei mai mici, pre nume Radu și Mircea, scăpară ca prin urechile acului de această urgie și fugiră la turci.

240 Pe vremea aceea Țarigradul era ceea ce este astăzi Parisul. Cine nu mergea să vadă Țarigradul, nu era om cu vază în lume, nu era procopsit și nu era bun de nimic, dacă, mai cu seamă, nu-și împodobia și mintea cu toate păcatele lor și nu se obicinuia cu toate năravurile cele rele ale țarigradenilor.

După coprinderea acestei cetăți de către turci, Vlad-vodă trăi într-însa mai mult timp. El învățase bine limba turcească și pe cea grecească. Din firea lui cam tutuit, se făcuse posac ca un turc. Mila nu mai găsia loc în inima lui; și când apuca să urască pe cineva, apoi îi purta simbelele pînă ce punea două mîini pe piept.

250 De la greci învăță iară a fi viclean, prefăcut și disprețuitor. El nimic nu mai iubia pe lume. Atîta timp fiind în pribegie, dorul lui era numai pentru țară și tot cugetul lui era cum s-o scape de relele ce năpădiseră peste dînsa. Fiind încă la Țarigrad, primia adesea de pe la cunoscuții săi din țară știri care de care mai triste; și acestea îi împietria inima și mai cumplit. El aflase cum omorîtorul tatălui și fratelui său căuta să curețe de pe fața pămîntului pînă și cea mai mică urmă de-a neamului său, și cum apăsa țara cu dăjdiile grele, storcîndu-i și singele chiar. El nu se mai gîndia acum decît cum să-și izbîndească asupra vrăjmașilor săi. Sufletul lui amărit îi mohorîse singele pînă într-atît, 265 încît mintea lui începuse a născoci numai chinuri și ucideri foarte aspre asupra împilatorilor țării sale și a vrăjmașilor săi. Și totuși, fiind de felul său drept și om de omenie, rămase statornic în aceste ale lui daruri firești.

Știind ticăloșiile în care căzuse țara, mai știa iarăși că 270 locuitorii sunt bîntuiți de către propovăduitorii catolici, cari cășunaseră dînșii să-i papistăsească, și mai multe nu. Cu un cuvînt, el vedea în vrăjmașii țării pe inșiși ai săi vrăjmași. El se hotărî dară să o mîntuiască de pacostele ce căzură peste dînsa. Pentru aceasta luă oaste de la sultanul Mahomet, carele foarte iubia pe fratele său Radu, și cu paloșul în mînă își făcu drum și se sui pe scaunul tîtîne-său la 1456.

Țara îl primi ca pe un izbăvitor. Spun, mare, că acest
280 Vlad-vodă, poreclit și Țepeș, era frumos la chip, trăsurile
feței sale erau regulate, dară bărbătești; căutătura cruntă;
avea păr lung, mustăți mari și purta o cucimă ce semăna
cu mitra Papei, ocolită cu o bandelică în două fețe.

Pe vremea aceea domnia la Țarigrad peste turci sultanul
Mahomet II; în Moldova Petru-vodă; în țara ungarilor
285 Ladislav V; iară la leși Cazimir IV. Vlad-vodă Țepeș de
cum urcă treptele scaunului strămoșesc, cea mai dintîi
îngrijire a lui fu de oaste. Puse deci de scrise pe toți oame-
nii în stare de a purta armele, cătă și-și tocmi o miliție
numai bună spre a înfrunta moartea. Își alese căpitani, tot
290 unul și unul, pe sprinceană. Înseși muierile, fără alt îndemn
decît binele țării, se întreceau care de care să înarmeze pe
bărbații, fiii și frații lor și-i povățuiau să se poarte bărbă-
tește la trebuință. Pasămite vodă făcuse ca să ajungă pînă
la urechile lor că era nevoie de a scăpa țara de năvăliri
295 străine și de ciocoi, cum și de a apăra legea Domnului de
eresurile papistașilor.

În chiar anul înscăunării sale, vodă își sără inima cu
unul din vrăjmașii săi, și cel mai puțin temut. Puse mîna
pe Stanciul, fiul lui Dan-vodă, pe care îl orbiseră ungurii,
300 și îl răpuse pe el. Porunci de săpă o groapă, aduse pe nemer-
nicul orb la marginea ei; preoții fură siliți a-i citi pogriba-
nia de viu, călăul îi zbură capul cu satîrul și îndată îl și
îngropă.

Aceasta fu cea dintîi cruzime a lui Vlad-vodă Țepeș,
305 căci crudă a fost domnia lui. Acum el se spurcase la sînge,
cum se zice. După aceasta trimise pristavi să strige prin
toate unghiurile țării: că minciuna să nu se mai afle în
gurile nimănu; că hoția și înșelăciunea să fie gonite din
țară și, în locu-i, adevărul și omenia să domnească; că
310 nici să se mai auză cumva de eresurile papistașilor, că boie-
rii și orice locuitor să-și caute de treburile lor, și nici să se
mai gîndească la răzmirițe ori la răsturnare de domnie,
zizanii și vicleșuguri. Căci, oricare ar fi el, să știe că cu
moartea va să moară.

315 Și se ținu de cuvînt vodă, precum vom vedea. Cei ce se
știau cu musca pe căciulă o cam sfecliră. Cîteva pilde înfio-
rătoare arătară poporimii că vodă Vlad nu glumește.

Totuși boierii ce ținea cu neamul Dăneștilor nesocotiră
porunca domnească și se adunau în taină și plănuiau ei

320 știau ce. Aflînd domnul că ei, în unire cu uneltele papistașilor, pregătesc o răscoală, făcu ce făcu, și îi descoperi. Se cătrăni vodă de minie cînd îi văzu aduși înaintea lui și puse pe loc de-i ucise în cetatea Tîrgoviște, fără milă și fără mustrare de cuget. Ei erau ca la 500 de boieri d-ai mari și mari. Așijderea făcu și la douăzeci de mii de oameni d-ai lor, din toate unghiurile țării. Pe unde îi prindea, pe acolo le lua Avram sporul.

De la o margine a țării la cealaltă fumeга singele celor neascultători. Poporul însă, deși înmărmurit de spaimă, se bucura în adîncul inimii lui că a scăpat de ciocoi, de ciocoiași, de cioclovină și de ciocoi ciocoilor.

330 Patru sute de sași și unguri ce cutreierau țara și îndemna pe oameni să se papiștească ori să se răscoale împotriva lui vodă fură băgați într-o șandrama și le dete foc, de arseră ca șoarecii. Toate averile celor uciși fură împărțite pe la ostași.

Vodă se ținuse de cuvînt. Nici cu o iotă nu se depărtase din cele ce poruncise. Orice greșeală cu moartea fu pedepsită.

340 Această asprime făcu ca numaidecît să simță oamenii că dreptatea și siguritatea desjugase în țară. În scurt timp Vlad-vodă făcu ceea ce alți domni umblă să facă în zeci de ani și tot n-ajung a-și implini dorințele. Spun, mare, că nici într-un colțișor de pămînt nu s-a mai pomenit așa domnie aspră.

Dară poporeni cei pacinici erau nesupărați și petreceau în tîcnă. Neguțătorii ajunseră a dormi noaptea cu ușile prăvăliilor deschise; și ferit-a sfîntul să se atingă cineva de boarfele ori de sculele lor cele de preț de prin magaziile lor.

350 Rîvneau toți streinii, care treceau prin țară, de încrederea și de omenia ce domnia p-atunci la noi.

Nu se mulțumi cu atît, ci voind să-și isbîndească și asupra sașilor ațîțători, trecu munții cu oaste la 1457 prin două puncturi. Ajungînd la Brașov, îi dete foc și trase în țeapă o mulțime de sași dinaintea bisericii Sfîntului Iacob.

355 Intrînd și în ținutul Sibiului, multe sate pline de oameni a ars, și ducînd o mulțime de robi în Țara Românească, pe toți i-au tras în țeapă.

La anul 1457 noiembrie, craiul Ladislav al ungarilor, **360** își dete obștescul sfîrșit; iară la 1458 se urcă în scaun Mate-

iaș Corvin, foarte tânăr încă. Pe cit timp scaunul crăiesc a fost vădov de domnul său, cîrma țării stătu în mîinile lui Michail Sălăgianu.

365 Cum că nu a fost Vlad-vodă începătorul vrăjmașilor, se dovedește din scrisoarea lui Michail Sălăgianu, unchiul și epitropul craiului Mateiaș al ungurilor, ce a trimis-o sibiienilor la 1458, și care sună așa:

„Am înțeles cum ați dat voi pricină prin zavistiile voastre luminatul(ui) domn Vlad-vodă, stăpînitorul Țării
370 Românești de au venit vouă prea multe rele și pagube care vouă vi le imputăm. Ci fiindcă noi am scris și numitului vodă prin alte cărți ale noastre ca el să vă dea pace și odihnă, pentru aceea vouă încă vă poruncim tare și virtos, prin rîndul acestora, ca, de cumva ați făcut vro strîmbătate și pagubă oamenilor sau supușilor lui, să o îndreptați
375 și cu el să vă împăcați, și de aici înainte, cu el și cu oamenii ce se țin de dînsul să trăiți bine și pacinici, altmîntrelea să știți că de veți mai îndrăzni a face ceva lucru nou împotriva lui, nu vom ajuta mai mult, nici vom mulcomi mai
380 mult luerul și apăra pe voi.“

Tot în acest an 1458, veni la curtea lui Vlad-vodă Tepeș, moldoveanul Ștefan, fiul lui Bogdan-vodă. Acesta căzînd cu rugăciune, domnul Țării Românești îi dete ajutor o seamă de oaste. Cu acest ajutor, cu vitejia lui și cu pîrtinitorii neamului său, Ștefan izbuti a se urca în scaunul tă-
385 tine-său, rămas lor de moștenire din străbuni.

III

Vestea despre cumplitele fapte ale lui Vlad-vodă se duse ca vîntul. Vecinii cei semeți căutau a-și lua seama
390 cu cine au a face. Văzură ei că acesta nu este omul pe care să îl poarte unii și alții de nas. El avea o voință, și ținta unde voia să ajungă era a scăpa țara de lichelele dinnăuntru și a o mîntui de liftele de din afară. Pentru care și începură a-l cam ști de frică și unii și alții. Și dreptul lui Dumnezeu,
395 deși se arată nesățios de sîngele vrăjmașilor săi și ai țării

și neimblinzit pentru cei ce cădeau în greșeli, dară cei
asupriți găsiră într-însul un reazim. Poporul și oastea îl
iubia, iară groaza înaintea lui mergea. Vezi că el nu era
400 mindru; el nu știa ce va să zică trufia; judecata lui era
dreaptă și osînda aspră și fără iertare.

Cumpănind puterile vecinilor, el crezu mai nimerit
pentru docamdată, să se aibă bine cu toții și să vezi dum-
niata că el nu zise nici pis celor ce l-a lăsat în pace, dară s-a
405 aruncat ca un leu turbat asupra tuturilor celor ce l-a călcat
pe coadă.

POVEȘTI DESPRE VLAD-VODĂ ȚEPEȘ

[I]

Vlad-vodă Țepeș avea o țiitoare. Casa ei era într-o mahala infundată și singuratecă din Tirgovîște. Nici
5 apele nu simțea pe vodă cînd mergea la dînsa. Căzuse păcatele pe această femeie să placă lui vodă Țepeș. Acesta avea pentru ea dragostea trebuinței și nimic mai mult.

Biata femeie se silea în tot chipul să facă lui vodă pe
10 voie. El priimia toate semnele de iubire ce-i arăta, și oarecare veselie se arăta pe fața lui cînd era lingă dînsa.

Într-una din zile pe cînd îl văzu mai posomorit, vru să-l facă a i se însenina fața oarecum și se încumese a-i spune o minciună:

— Măria-ta, ai să te înveselești cînd ți-oi spune o veste
15 nouă!

— Și ce veste ai să-mi spui?

— A intrat șoricelul în putineiul cu lapte...

— Ce va să zică asta? întrebă vodă rînjind.

— Va să zică, măria-ta, că mă simt îngreunată...

20 — Astfel de vorbe să nu-mi mai trîncănești!

Muierea știa cum se pedepsesc minciunile la vodă Țepeș și voia să se arate acum că drept spusese:

— Așa este, măria-ta, cum zisei.

25 — Aceasta n-are să fie, răspunse vodă, încruntînd sprîncenele.

— Și dacă ar fi, nădăjduiesc că măria-sa se va bucura, cuteză a mai zice femeia.

— Ți-am spus că aceasta n-are să fie! îi zise vodă răstit, bătînd din picior. Îți voi arăta că nu va fi!

- 30 Şi scoţind paloşul, îi spintecă burta de sus pînă jos ca
să vadă dacă a spus drept ori a minţit.
Pe cînd trăgea de moarte, vodă îi zise:
— Vezi că n-are să fie!
El ieşi, iar dînsa rămase dîndu-şi sufletul în chinuri de
35 durere, pentru că a fost spus o minciună voind să-şi in-
velească iubitul...

(II)

- A fost odată nişte vremuri în care domnea în Ţara
Românească un vodă pre nume Vlad, poreclit Ţepeş.
40 Acest domn era aspru foarte, dară drept. Pe hoţi, pe min-
cinoşi şi pe leneşi nu-i putea suferi. El făcu tot ce putu
spre a conceni ăst soi de oameni din ţară. Şi de-ar fi domnit
mai lung, spun că era să ajungă ca să cureţe pămîntul de
nişte asemenea iasme şi poate să şi facă să nu se mai nască
45 altele asemenea loruşi. Dară aş! unde este norocul ăla?
Pe vremea aceea un neguţător din cetatea Florenţa în
Italia mergea la ţara lui, cu multe scumpeturi nestimate şi
cu o mare sumă de bănet. El trebuia să treacă prin Tirgo-
vişte, pentru că acolo era scaunul domniei pe vremea
50 aceea. Şi fiindcă auzise pe turci spuind ce păţiseră din
mîna lui Vlad-vodă Ţepeş, el credea că românii sunt nişte
căpcăuni, sau cel mai puţin nişte tîlhari de codru.

- Cum ajunsese în Tirgovişte se duse drept la vodă, cu un
dar bogat, şi-i zise:
55 — Măria-ta, ursita m-a dus să trec prin ţara pe care o
stăpîneşti măria-ta, cu tot avutul meu, agonisit printr-o
muncă jidovească de mai mulţi ani în părţile răsăritului.
Ţara aceasta este creştinească. Şi ca să nu se zică în Apus,
unde mă duc, că un creştin a fost jefuit de creştini, după
60 ce a fost scăpat cu faţa curată de iataganul păgînilor, cu
genuchi plecate rog pe măria-ta să te înduri a-mi da cîtiva
slujitori ca să-mi fie de pază pînă voi pleca.

- Vodă, iute ca focul cum era el, încruntă sprîncenele
cînd auzi cererea ce i se face şi zise:
65 — Ţine-ţi darul, creştine. Eu îţi poruncesc să-ţi duci
tot avutul pe oricare din maidanuri, pe oricare din uliţe,
la verice (sic!) răspîntie ce ţi se vor părea mai singuratică

și mai dosnice, și acolo să-l lași pînă dimineța fără paznici, fără privighetori. Și de ți se va întîmpla vro pagubă, eu
70 sunt răspunzător.

Nu era de glumit. Porunca lui vodă trebuia să se îndeplinească, că era foc și pirjol.

Florentinul, cu inima înghețată de frică, se supuse poruncii. Toată noaptea nu dormi de grije și de indoială.

75 A doua zi negustorul își veni în fire cînd își găsi avutul precum îl lăsase. Se uita și parcă tot nu-i venea să creadă. Merse deci la vodă și-i spuse că tot avutul lui l-a găsit neclintit și, lăudîndu-i țara, spuse că asemenea lucruri n-a văzut în nici o țară din cîte a străbătut, deși călătorește
80 din tinerețe.

— Cît face darul ce mi-ai fost adus? întrebă vodă.

Neguțătorul se cam cirmea și se cam codea a spune. Vodă stăruî. După ce află prețul, plăti pînă într-una vodă, apoi îi zise:

85 — Spune pe oriunde vei merge ce-ai văzut în țara mea.

[III]

Era Vlad-vodă Tepeș om cu doxă la cap și-i plăcea rînduiala, nevoie mare. Unde să fi văzut el vrun ostaș desmățat, cu țoalele puse pe dînsul ca cu furca? Tiii! că era
90 stîngere! Lui îi plăcea să vadă pe oameni curați și dichisiți, știi spilcă! Nu se stăveau pe lingă dînsul oameni de cei care se tot incurcă de toate alea și-s mototoli la lucru. Mai cu seamă cînd vedea cîte vro desmățătură ori destrăbălătură, se făcea foc și pară.

95 Într-una din zile întîlni un țăran, carele avea o cămașe scurtă. I se vedeau țăarii lipiți pe picioare și se cunoștea cît de colo tiparul coapselor și al țurloaielor. Se oțări măria-sa cînd îl văzu așa, cît un lucru mare. Și porunci numaidecît să-l cheme.

100 — Însurat ești tu, măi creștine? îl întrebă vodă.

— Însurat, măria-ta.

— Nevastă-ta trebuie să fie d-alea de care tinjește pămîntul sub dînsa. Cum de să nu mi-ți faci ea cămașe care să-ți acopere pulpele? Nu este vrednică a trăi în țara
105 mea! Să se dea pierzării!

— Mila măriei-tale, dară eu sunt mulțumit de dinsa, am găsit-o acasă și este cinstită.

— Vei fi mai mulțumit cu alta; tu te vezi a fi om de omenie și harnic.

110 Doi slujbași trimiși de vodă aduse pe biata femeie cu nepusă masă. Vodă porunci de o trase în țeapă. Apoi aducînd o altă femeie o dete în căsătorie bărbatului rămas văduv, după ce îi arătă ce pățise femeia dintii, și spuse și pentru care pricină căzuse peste dinsa urgia domnească

115 cea neimpăcată.

Spun, mare, că această femeie lucra de n-avea vreme nici să mînce. Își punea pîinea pe un umăr și sarea pe altul și așa lucra. Se silea, biet, să-și facă bărbatul mai mulțumit decît cu muiera dintii, ca să nu cază în urgia lui vodă. O

120 fi izbutit?

Bine că nu domnește și în zilele noastre vrun Țepeș, căci multă cheltuială de țepe ar avea să facă, țepe de care să scape pămîntul de trintorițe sub care tînjește lăcul unde sed ele.

125

[IV]

Erau niște timpuri în care pentru orice crimă, judecat-nejudecat, se da pierzării omul. Bine că suntem departe de niște asemenea timpuri. Bine că s-au dus ca să nu se mai întorcă. Bine că am ajuns să fim, povestea ăluia,

130 cu judecata, iar nu cu lopata.

Niște boieri răzvrătitori, din porunca lui Vlad-vodă Țepeș, fură puși în țeapă. După cîtva timp aducîndu-și aminte vodă de dînșii, pofti să meargă la fața locului ca să se incredințeze cu înșiși ochii lui cum au fost pedepsiți.

135 Poate c-o fi voit să vază dacă cunoaște pe mulți din ei. Pe lingă vodă mai era și alți boieri din cei rămași credincioși domnului lor. Unul din acești boieri, ori că era și el amestecat în boclucul ce făcuse cei uciși, sau că era rubedenie cu careva din ei, și ca să nu se dea de gol că mila i-a cuprins

140 sufletul, ori că i s-a muiat inima, se încumese a zice:

— Măria-ta, te-ai coborît din palat. Acolo aerul este curat, aci jos este smreduit. Mirosul cel greu să nu-ți supere sănătatea.

— Vrei să zici că pute? întrebă vodă, întorcându-se
145 iute către dînsul și țintind căutăturile asupra-i.

— Așa, măria-ta, și ai face bine să te depărtezi de un loc care poate să fie vătămător sănătății unui domn carele voiește binele supușilor săi.

Pasămite vodă pătrunsese în ascunsurile inimii acestui
150 boier, sau ca să astupe gurile celorlalți, strigă:

— Slujitori! O țeapă de trei ori mai lungă decît toate cele ce vedeți să-mifăurați numaidecît, ca să puneți într-însa pe jupînul ăsta, ca să nu mai simță putoarea de jos...

Se rugă de iertăciune bietul boier, dete în genuchi; vru
155 să-i sărute mîinile pe amîndouă părțile... Totul fu în deșert. După un scurt timp se zvîrcolea într-o țeapă mai naltă decît toate și gema și se văieta de țî se sfîșia rărunchii.

[V]

Un venetic de călugăr grec, ca mulți ce de curînd
160 începuse a cutreiera țara, ce-i cășunase lui pe un biet preot de mir român, om drept și cu frica lui Dumnezeu, că-l clevea cît îi lua gura. De cîte ori se întilneau, se luau la cuvinte, și se încingea între dinșii o filonichie cam înfierbîntată. Călugărul grec prostia pe preot și cartigorisea pe
165 români. Preotul îi răspundea:

— Dacă țî se par românii proști și nedegroșiți, de ce nu te duci în țara ta, la cațaonii tăi cei supțiri și pirpirii? Cine te-a adus oare sau cine te-a chemat de ai căzut ca rîia pe capul nostru?

170 Ajungînd și la urechile lui vodă vestea despre acești doi clerici, măria-sa Vlad-vodă Țepeș pofți să-i vază și îndată porunci ca în cutare zi să se afla la palat.

La ziua anumită ei veniră. Pe unul l-a primit într-o cămară, iară pe celălalt într-alta. Călugărul grec se umfla
175 în pene și se mîndrea că l-a chemat vodă. Vezi că nu știa că era chemat și preotul mirean. Acesta se minuna și se crucia cum de aflase vodă de dînsul și-și pusese în gînd ca de cumva îl va găsi în niscaiva toane bune să puie o vorbă și pentru poporeni săi.

180 Vodă voi însă să le ispitească inimile și să le cunoască cugetele, căci măria-sa era un mehenghiu de om întru aces-

tea. Intrind în cămara unde era grecul, măria-sa îl întrebă:

— Cinstite părinte, cutreieri țara mea pentru trebile
185 bisericii. Ai avut prilej să vorbești și cu bun și cu rău, și
cu bogat și cu sărac. Spune-mi rogu-te, ce zice oamenii
despre mine?

La o astfel de întrebare, călugărul socotea că a pus mâna
pe chilipir. Și cu o vulpenie pe care numai un grec este în
stare să o întrebuițeze, răspunse cu un grai mieros și
190 prefăcut:

— Mărite doamne, de la un capăt al țării la celălalt,
toată lumea binecuvîntează numele măriei-tale. Ea este
mulțumită de măria-ta. Spune că așa domn bun n-a mai
stat de cînd este Țara Românească. La care eu adaug că un
195 lucru îți mai trebuiește: adică să cauți mai blind și să-ți
reverși milostivirile tale către nevrednicii robi ai măriei-
tale cari vin din părțile locurilor sînte și să le dai ajutor
ca să poată aduce mîngiere la nenorocirile ce bîntuie pe
călugării acelor sînte lavre din partea păgînilor. Și atunci
200 numele măriei-tale îl vor încununa ingerii cu slavă nepie-
ritoare.

— Minți! nemernicule ca o cutră ce ești! strigă vodă
răstit și încruntînd din sprîncene.

Se vede că știa el ce știa; căci și zicătoarea spune că
205 soarele de e soare și tot nu poate să încălzească lumea
toată. Și deschizînd ușa zise slujbașilor ce stau de pază:

— Slujitori! Această ființă vicleană și netrebnică cu
moarte să se omoare.

Porunca lui vodă se împlini numaidecît. Călugărul fu
210 tras în țepă.

Intrind și la preotul de mir, care nu știa nimic din cele
ce se întîmplase, vodă îl întrebă și pe dînsul:

— Spune-mi, părinte, ce zice lumea de mine?

— Ce să zică, mărite doamne? Iacă poporimea de la
215 țară pînă acum n-a cîrtit de fel. De curînd însă a început a
te blestema pe toate cărările, zicînd că nu le mai împutînezi
podvezile ce au apucat de la domnii de dinaintea măriei-
tale.

— Adevăr ai grăit, îi zise vodă cu grai îmbunat. Mă voi
220 gîndi la aceasta. Tu să fii duhovnicul curții mele de aci
înaintea! Mergi în pace.

Povestea spune că pe vremea lui Vlad-vodă Țepeș se înmulțise leneșii, nevoie mare. Ca să trăiască trebuia să mănînce; căci nemilostiva burtă cerea. Și ca să mănînce umblau în prosteală. Cerșiau și cu cerșitul trăiau fără să muncească.

Dacă vrun sghimboiaș de om, căruia îi place să sghimboișească și să se amestece în toate alea ca pătrunjelul, dacă vrun om, cum zisei, întreba pe cite vrunul din acești cerșitori de ce nu lucrează și ei ceva, unii răspundeau: — Dară nu umblu toată ziua? Însă dacă nu găsec de lucru, ce sunt eu de vină?

Unora ca acestora sghimboiașul le da în nas cu zicătoarea: „Mă duc să mă bag la stăpîn, dar-ar Dumnezeu să nu găsec“. Alții iarăși găseau nod în papură că: cojocarul își scoate ochii toată ziua și noaptea, și cînd colo nu se alege cu nimic; croitorul muncește toată viața și agoniseala lui este cit o umbră de ac; pantofarul se cocoșează și se gheboșește pînă îmbătrînește și cînd moare tot cu talerul îl îngroapă... Și astfel potriveau ei cite vrun cusur pentru toate meseriile.

Ajungînd la urechile lui vodă, și văzînd și însuși cu ochii mulțimea de calici, mai toți oameni buni de muncă, se luă de gînduri: „Numai prin sudoarea feței sale spune la carte, că-și va agonisi omul cele spre hrana sa“, își zise Vlad-vodă. „Acești oameni trăiesc din sudoarea altora. Prin urmare sunt nefolositori omenirii. Aceasta e un fel de tîlhărie. Tîlharul de codru, ce e drept, îți cere punga. De ești mai iute de mină și mai voinic, scapi de el. Aceștia însă îți ia avutul cu încetinelul și cu milogire, dară îți ia mereu. Așadar sunt mai răi decît furii. Să se stîrpească ast soi de oameni din țara mea!“

Și după ce se mai răsîndi, porunci să se dea sfară în țară ca la o zi anumită să se adune toți cerșitorii laolaltă, că are să le împartă vodă cite un rînd de haine și să le dea o masă infricoșată.

La ziua otărită gema Tîrgoviștea de mulțimea calicilor ce venise. Slujitorii domnești le împărți cite un rînd de haine noi; apoi îi duse în niște case mari unde erau pregătite mesele. Se minunară cerșitorii de dărnicia lui vodă și vorbiau între sine:

— Adevărat milă domnească!
— Tot din spinarea poporenilor este și astă pomană!
265 Nu care cumva că dă vodă ceva din pungă lui?
— S-a schimbat, vodă, mă, nu mai este cum îl știți voi!

— Lupul părul își schimbă, dară năravul ba.
Se puseră la masă. Aci, ce să vezi dumneata? Bucate ca
270 la masa domnească. Vinuri tot d-alea bunele, ce te culcă la pământ.

Traseră calicii un pui de chef de se duse pomena. Mîncară și băură cu lăcomie. Cei mai mulți se îmbătară de dedeau pe brînci. Tocmai cînd li se amestecă limbile, cum
275 se zice, și nu se înțelegeau între dinșii, odată se pomeniră cu foc de patru părți. Vodă poruncise slujitorilor să puie foc casei. Dară năvală la porți ca să iasă, însă porțile erau zăvorite. Focul înainta, vulvoarea se ridica în sus ca niște zmei inflăcărați. Țipete, chiote, vaiete ieșiau din gurile
280 tuturor cerșitorilor închiși acolo. Dară unde vrea să știe văpaia ceva de plingerile oamenilor? Se aruncau unii asupra altora. Se imbrățișau. Cereau ajutor. Dară nu era ureche omenească care să-i asculte. Incepură a se zvîreoli în chinurile vulvotaiei ce-i învăpăia. Fumul înăbuși pe unii,
285 jăratecul făcu scrum pe alții, flacările pirjoli pe cei mai mulți. Cînd se potoli focul nu mai era suflet de om viu.

Și credeți că s-a stîrpit neamul calicesc? Fugiți de-acolo; nu mai credeți toate fleacurile! Căutați în giuru-vă și vă încredințați. Astăzi chiar nu este vremea mai brează decît
290 atunci. Cerșitorii se vor sfîrși odată cu lumea.

[VII]

În vremea de demult, pe cînd domnia în țară vodă Vlad Tepeș, un neguțător ce se afla în călătorie pre la noi, puse de se strigă pe răspîntii că a fost pierdută o pungă
295 cu o mie de lei. El făgăduia o sută de lei celui ce o va găsi și i-o va aduce. Nu trecu mult și un creștin, om cu frica lui Dumnezeu, cum se aflau românii pe vremea lui Tepeș-vodă, se arătă dînsului și-i zise:

— Jupine negustor, mergînd pre cale, la întorsura răscrucilor de din dosul pescărilor, am găsit punga aceasta.
300

Eu dau cu socoteala că a dumitale trebuie să fie, deoarece am auzit strigându-se că ai fi pierdut o pungă cu bani.

— Adevărat, a mea este, și-ți mulțumesc că mi-ai adus-o. Apucându-se negustorul să numere banii, se frământa cu
305 mîntea cum ar face să nu dea suta de lei cea făgăduită. După ce numără banii, la care se uita omul cu mirare, văzînd ce face, îi puse la loc în pungă, și zice celui ce îi o adusese:

— Am numărat, dragul meu, banii și am văzut că d-ta
310 ți-ai oprit făgăduiala. În loc de o mie de lei, am găsit nouă sute. Și bine ai făcut, căci era dreptul dumitale. Îți mulțumesc încă o dată că m-ai cortorosit de ananghia în care era să caz, și Dumnezeu să te ție.

— Jupîne negustor, răspunse creștinul, rău și fără cale zici d-ta că-ți lipsește din pungă o sută de lei. Eu nici n-am
315 dezlegat-o măcar să mă uit într-însa și nici că știu cîți bani sunt într-însa. Cum am găsit-o, așa ți-am adus-o.

— Îți spusei, mai zise neguțătorul, cu grai scurt și cam în dodele, că am pierdut punga cu o mie de lei; tu mi-ai
320 adus-o numai cu nouă sute. Asta e! Dacă voi mai mult, nu pot da. Și apoi cînd e la cea de pe urmă, dă jalbă și mă trage la carvasara.

Omul se roși pînă în albul ochilor de rușine, cînd văzu că îl și bănuiește, îl și marțafoiește. Nu mai zise nici pis, ci ieși luîndu-și rămas bun și se duse drept la vodă de se
325 tîngui:

— Măria-ta, zise el, nu mi-e de suta de lei cea făgăduită, ci mi-e mai mult că mă bănuiește a nu fi om de omenie, cînd eu știu că am fost curat ca argintul lămurit și nici prin
330 gînd nu mi-a trecut măcar să mă ating de al altuia.

Vodă pricepu tertipurile neguțătorului, căci era un mehenghiu de om și porunci să i-l aducă. Fiind de față și jeluitorul și pîritul, vodă ieși la judecată. El ascultă și pe unul și pe altul. Și punînd vorbele ambilor în cumpăna dreptății, văzu în care parte bate. Apoi, uitîndu-se țîntă
335 în ochii neguțătorului zise:

— Jupîne negustor, la curtea mea nu se știe ce este minciuna. Ea este prigonită crîncen. Tu ai pierdut o pungă cu o mie de lei și ai găsit cu cale să pui să se strige pe la răs-
340 pîntii. Punga ce ți-a adus creștinul ăsta era cu nouă sute de lei. Lucrul era învederat că aceasta nu era punga ce tu ai pierdut. Cu ce drept ai priimit-o? Să dai dară punga înapoi omului ce a găsit-o, și să aștepți pînă ți se va găsi punga ce tu ai pierdut. Iară tu, creștine, adaose vodă, întor-

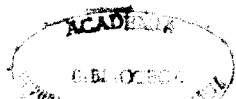
cîndu-se către tînguitor, să păstrezi punga pînă ce se va arăta cel ce a pierdut-o.

345 Așa se și făcu căci nu era chip să se facă într-altfel. Vlad-vodă Țepeș judecase. Neguțătorul o păți și se căi toată viața lui de fapta cea neomenoasă ce săvîrși. Ce să zici? Nu e după cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul.

350 Voind a păcăli pe cel ce îi găsise punga, se păcăli însuși pe sine.

VARIA

DIN VOLUME

D IN FOVEȘTILE UNCHIAȘULUI SFĂTOS

BASME PĂGÎNEȘTI

(1879)

MĂRUL DISCORDIEI

Acum a venit și rîndul meu.

De atîtea ori am ascultat la basmele și la ghicitorile
ce ați tot spus la întrolocările firtaților și suratelor voastre
5 în adunări, și n-am zis nici un cuvîntel.

Știți încă, dragii moșului nepoți și nepoate, că m-ați tot
rugat să vă spui și eu cite vrun basm, ori cite vro poveste,
și, ca cioarele, parcă era un făcut de n-am putut să vă impli-
nesc cererea. Se vede că diavolul se punea d-a curmezișul
10 în drumul meu.

Acum, iaca, cu grai hotărit vă spui că o să viu aici în
toate duminicile, după toacă, să vă povestesc cite un basm.
Să vă adunați dară cît s-ar putea de mai mulți la rădăcina
ăstui nuc mare și umbros.

15 Să mai știți iarăși că basmele ce am să vă povestesc sunt
numai pentru băieți și codane, pentru flăcăiandri și fetiș-
cane. Copiii mai pot juca încă la arșice. Le va veni însă și
lor vremea să le asculte.

Povestindu-vă tot ce mai țiu minte din cîte am citit și
20 eu, ciat, pat, pînă am cărunțit, să nu luați în nume de rău
cînd mă veți auzi zicîndu-vă, dragii moșului nepoți și
nepoate, căci de! așa vine vorba. Și dacă voi vedea că vă
plac poveștile mele, am să vă spui tot ce știu la sufletul
meu, căci, văz eu, că mi se apropie și mie să-mi leapăd pot-
25 coavele.

Dați-vă mai încoace, ca să ne înțelegem mai bine la
cuvînte. Așa. Să începem azi cu povestea despre mărul
discordiei.

30 Veți fi auzind prin lumea a procopsită, sau veți fi citit prin cărți ori prin gazete zicându-se *mărul discordiei*. Eu mă prinț că nici nu visați ce bizdiganie mai este și aia. Căci noi, în legea noastră a românească, și pre limba strămoșilor noștri, când este vorba de vrajmă, noi zicem: *și-a vîrît coada între dinșii diavolul învrăjbirei*, ori: *a intrat vrajma într-înșii*;

35 iară lucrului pentru care se învrăjbesc oamenii, noi îi zicem: *sămînță de gilceavă*.

Dară, vedeți voi, dragii moșului nepoți și nepoțele, cărturarii totdeauna au căutat să se deosebească de prostime. Ei seriu așa cum să se înțeleagă ei între sine. Poate că așa

40 trebuie. Or fi știind ei ceva; căci nu doară de florile mărilor se indoapă cu învățătura cite douăzeci și treizeci de ani.

Eu, biet, nici cărturar nu sunt, nici scriitor. Trăiesc, iaca, și eu de azi pînă mine, cu lucrul miinilor mele. Dară voi ca, pînă mai fac umbră pămîntului, să știți și voi de

45 tineri atîtea cite am aflat eu dibuind și am văzut pînă în vîrsta în care mă vedeți, cu un picior în groapă și altul afară. Poate că vă va prinde bine la ceva. Acum ascultați:

Spune la cărți că în vremea cea veche, veche de tot, oamenii se închinau la idoli; erau păgîni; vezi că pînă

50 atunci nu răsărise soarele dreptății, Christos, ca să cheme lumea la cunoștința adevărului. Pe acei idoli oamenii îi numeau zei și zeițe ori zine; căci fiecare din zeii lor își avea zina lui de soție; ba încă unii aveau și cite mai multe. Erău zei ai cerului, zei ai pămîntului, ai mării, ai iadului,

55 ai soarelui, ai lunei, ai frumuseței, ai dragostelor, ai războiului, ai hoțiilor, ai nenorocirilor. Cu un cuvînt tot felul de lucru își avea cite un zeu pe seama lui. Așa credeau camenii pe vremea aceea, vechii locuitori din țara grecească, ce se numeau eleni, precum și romanii din cari ne tragem noi.

60 Unii din zei erau mai mari, alții mai mici, iară alții erau și jumătăți de zei. Erău zei buni și zei răi. Spun că ei trăiau și se adunau la sfat într-un munte, ce, și pînă în ziua de azi, se numește Olimp, pe acolo adecă pe unde în vremea noastră își pasc turmele de oi și mieluși o parte din românii

65 macedoneni, căroră noi le zicem cuțovlahi.

Și cum vă spusei, într-una din zile, pe vremile acelea, toți zeii aceștia mari și mici, buni și răi, fură poftiți la

nunta unui zeu mai mic, pre nume Peleu, ce lua de soție o zină după nutra lui, ce se chema Tetide; fiindcă la elenii
70 aceia, zeii cei buni, ca și cei nebuni, cei răi ca și cei nerăi, toți fierbeau într-o oală, cum se zice.

Numai zeița învrăjbirei, nu știu cum se făcu, nu știu cum se dresе, că rămase nepoftită. Bag seamă că o uitaseră.

Pe cînd stau și se chefuliau zeii ăștia la nunta aceea, de!
75 ce să zici, ca la nuntă, zeița vrajmei, turba de necaz p-afară. Umbla d-a-ncătelea de colo pînă dincolo și astîmpăr nu-și mai găsea. Era, măi frate, cu părul vulvoi și alcătuit numai din șerpi veninoși, așa spune la cărțile lor, cu gura sîngerată de răutate, cu ochii învinețiți, duși în fundul capului
80 și roșcați, cu mîini ca rășchitoarele, cu chipul sfrijit ca o iasmă, scrișnind din niște dinți negri, și scoțînd din gură, cînd tot trîncănea, niște stropi cu rea duhoare; iară hainele de pe dînsa erau sfîșiate și deșirate.

Cînd, ce să vedeți dumneavoastră? Într-o cîrtă de vreme
85 nu știu unde se duse, căci numai ce iată că se întoarce cu un merișor rumeor și aurit în mîină, se apropie de adunarea nuntașilor tocmai cînd era în toiul chefului și aruncînd mărul în mijlocul lor zise: „Acest măr se cuvine celei mai frumoase zeițe dintre voi“. Atita zise, și se dete mai cit
90 colo, uitîndu-se la meseni și rinjind. Se vede că știa ea ce știa. Spun că acest măr să fi fost cules din grădina Esperidelor. (Altă dată vă voi spune și ce era acea grădină a Esperidelor.)

Trei din zeițele cele mai de frunte, și anume: Junona, soția domnului zeilor și mumă a celorlalți zei; Minerva, căreia grecii îi ziceau și Palas-Ațena, zeița înțelepciunii, și Vinerea sau Afrodita, zeița dragostelor, infumurate, de!
95 ce să zici, cum sunt cei mari, se ținea fiecare a fi cea mai frumoasă și se uitau una la alta ca și ciinele la pisică.

100 Cum văzură mărul, cîtetrele tartorițele de zeițe se repeziră la el, care de care să-l apuce mai curînd; dară fiindcă ajunseră cu toatele la măr într-o aceeași clipeală de ochi, se opriră de a pune mîna pe dînsul, de teamă ca să nu se încaiere acolo la nuntă și să-și facă zeirile de rîs
105 Vezi că era p-acolo și tartorul zeilor, pre nume Joe. Și aducîndu-și aminte de povestea țiganului, că

*Nu e cu lopata
Ci cu judecata,*

citeșitrele zeițele cerură de la zeul fulgerului și al trăznelului, tata Joe, ca să le facă judecată dreaptă.

110 Nunta se sparse și îndată frunțașii zeilor se adunară la sfat pe muntele Ida, de lângă cetatea Troia, acolo adecă unde se făcuse și nunta. Și dacă văzură că nici ei nu se înțeleg între dinși, se temură să se dea cu judecata în partea
115 uneia sau a celorlalte din zine.

Pasămite nici ei, cu toată zeirea lor, nu se puteau cortorosi de balele vrajbei.

Ceilalți zei țineau într-una, ba că uneia, ba că celeilalte se cuvine mărul; și din toată nunta nu se alese decit o zarvă
120 și o ceartă, de nu le mai da nici dracul de căpătii.

Zina învrăjbirei rinjea, sălta și bătea în palme de bucurie că-și izbîndise asupra celor ce o nesocotise.

Văzînd zeii că nu se pot înțelege, și ca să nu ajungă treaba pină la pâruială, și apoi ca să împace și pe cele trei
125 zine țanțoșe, sfatul zeilor găsi cu cale să trimită pe Mercur, alergătorul lor, să le caute un om pe care îl va socoti el că este mai cu mintea întregă, și pe acela să-l puie a face această judecată și să hotărască el cu sufletul lui.

Nu-i trebui lui Mercur să alerge mult, căci nu doară de
130 florile mărului era el zeu-alergător; un oarecare păstor de oi, pre nume Paris, carele de altminterea se trăgea și el din viță de împărat, își păștea turmele chiar pe acel munte Ida, fără să aibe habar de ceea ce se întîmplase la aceea nuntă zeiască. Acesta fu pofțit să-și dea cu socoteala care
135 ar fi din zeițe cea mai destoinică care să priimească mărul. Mercur îl găsisese a fi om de ispravă și drept. Și nici că putea fi altfel, deoarece zeul cel mai de omenie zicea așa. Moco-fanul de cioban rămase uimit cînd totdeodată i se înfățișară zeițele, voind fiecare cît mai curînd să-și vadă visul
140 cu ochii.

Mai întii veni Junona, zeița zeițelor, și începu să-și laude mîndrețele cu niște vorbe ce ar fi întrecut pe cea mai meșteră pețitoare din lume. Apoi Minerva, zeița înțelepciunii, vorbi și ea despre a ei falnică înfățișare, cu niște
145 graiuri ce ar fi lăsat la degetul cel mic pe cea mai limbută teleloaică ce-a fost vrodată pe lume, ori va fi. Vinerea însă, zeița dragostelor, cînd se înfățișă și ea, începu să vorbească cam alene, cu niște cuvinte mieroase și ademenitoare de ar fi planisit nu numai pe oameni, dară și însuși pietrele.
150 Vicleana mai umbla și cu marghiolii, căci făgădui lui Paris că de o va alege pe dinsa de cea mai frumoasă dintre muie-

rile fără de moarte, să știe cu hotărîre că-i va da de soție pe cea mai frumoasă femeie d-ale oamenilor. Pe cînd încă vorbea, ea se făcea că se joacă cu copca de la umăr, ce-i
155 ținea rochia închisă, și tot jucîndu-se păru că din întîmplare se descheie și se prefăcu că o scapă din mîină. Odată căzu haina de pe dînsa și rămase goală pînă în briu, și chiar în aceeași clipă ochii muritorului se izbi de sînul său cel fraged și ceresc. Și mai desfăcîndu-i-se haina, oleacă, lăsa să
160 i se vadă și nurii picioarelor. Zeița însă, ca și cînd s-ar fi rușinat, iute, iute puse mina de-și ridică haina pe dînsa; dară prefăcîndu-se a-și ascunde goliciunea, ea lăsă de i se văzu toate frumusețile. Să fie cu iertăciune, căci eu abia cutezai să spui, ceea ce zeița, păgina! nu s-a sfiit a face.

165 În fața atitor lipiciuri și a drăgălașelor sale forme, ceea ce mocirțanul nu mai văzuse de cînd îl făcuse mă-sa, Paris nu se mai putu opri de a striga, căzînd în genuchi și căutînd a săruta piciorușele zeiței cele albe, ca o coală de hîrtie sclivisită, grăsulii și pline de tinerete: „Nimeni în cer și
170 pre pămînt nu este destoinică a primi mărul, fără decît numai zeița Vinerea adecă Afrodita“.

Aoleo! unde era muma dracului să vadă supărarea și tulburarea celorlalte zeițe cînd auziră alegerea lui Paris? Amîndouă se repeziră la bietul tînăr ca să-l ia în unghi și
175 mai multe nu.

Abia, abia, le astîmpărară ceilalți zei. Zeița Vinerea însă se ținu de cuvînt, căci înlesni pe Paris a hrăpi pe o anume Elena, femeia lui Menelau craiul, căreia îi mergea numele că este cea mai frumoasă făptură omenească de sub
180 soare.

Celelalte zeițe băgară zizanie printre toți craii elenilor; și unii săriră ca să ajute pe bărbatul cu muierea hrăpită, iar alții pe Paris ca să-și ție prada.

Și unde mi se încinse o bătălie între acești crai de ținu
185 zece ani de zile.

Aceasta este istoria mărului învrăjbirii, căruia astăzi îi zic *mărul discordiei*, și din care se nascu vestitul război de la Troia.

GRĂDINA ESPERIDELOR

Pleiadele

Îacă și istoria grădinei Esperidelor: spune la
cărțile păginești, dragii moșului nepoți și nepoate, că la
5 nunta lui Joe cu Junona fu mare tâmbălău, în ostrovul
Creta, din țara elinească sau grecească, unde se cununară
ei. Toți zeii fură martori la însoțirea lor.

Mai spune iarăși că Joe lua de nevastă pe Junona fără
voia părinților ei. Poate că unde erau frați, și încă frați
10 gemeni.

Cum cam se vede treaba, nici ea nu-l prea vrea, căci
Joe numai prin violenție o putu îndupleca, și iată cum:

De multă vreme Joe umbla după Junona, bătîndu-i
capul și spuindu-i că moare de dragoste pentru dînsa. Ea
15 nu-l făcea haz, și totdeauna îl lăsa cu buzele umflute. De ce
Joe se aprindea mai mult de dragoste pentru dînsa, d-aia
Junona nu-l băga în seamă și fugea de el.

Nu mai știa ce să facă teșmenitul de Joe, ca să moaie
inima tiranei de Junona.

20 Într-o zi el o zări cum se plimba cam razna de curten-
cele sale, și cum, ostenîndu-se, se pusese jos ca să se odih-
nească. Atunci el trimise asupra locului o vijelie și o ploaie
de turna cu ciutura. Pe cînd încă ploua, Joe se făcu un cuc
și căzu la picioarele Junonei, ud learcă și tremurînd de
25 frig, ca și cînd vijelia l-ar fi luat și l-ar fi aruncat acolo.

Junonei i se făcu milă de biata păsărică; vezi că ea,
măre, nu cunoștea violenția lui Joe. Se îndura, deci, o lua
de jos și o băga în sîn.

Atita îi trebui și lui Joe, căci făcându-se la loc zeu
30 cum era el, după ce se dezmiardase în sinul cel fără de moarte al zeiței, se bucura și de îmbrățișările ei. Ea, văzindu-se amăgită, n-avu încotro, îi făgădui că îl va lua de bărbat, și prin urmare nunta se făcu după legea zeilor celor mari, față fiind toată leaota lor zeiască.

35 Între alte lucruri bune ce Junona aduse de zestre bărbatului său, fură și niște pomi ce făceau mere de aur, și pe cari și ea le dobândise în dar de la mumă-sa. Joe, ca să-i fie pomii la bună păstrare și să nu se atingă nici pui de pasăre de dinșii, îi răsădi într-o grădină ce era tocmai la
40 marginea lumei, despre apus, sub muntele Atlante, de unde iese noaptea.

Grădina era a unor fete ce se numeau Esperide, după numele tatălui lor Esperu. Ele erau mai multe la număr, tot una și una de frumoase, harnice și deștepte. Aceste fete
45 așa de bine îngrijeau de grădina lor încît să fi dat mult cu multul nu găseai prin ea nici firicel de pălămidă, ori de pir, sau altă buruiiană urficioasă.

Ți-era dragă lumea să privești la o grădină așa de cu amăruntul căutată. Se dusese vestea în lume despre dînsa,
50 și toți cu totul ziceau că nu este alta ca grădina Esperidelor de frumoasă. Tocmai pentru aceia și Joe alese această grădină în care își răsădi el pomii lui ce făceau mere de aur și îi dete sub îngrijirea acestor fete.

Și ca să fie și mai bine păziți de vreo hrăpire, dete fete-
55 lor pentru grădină un paznic neadormit. Acest paznic era un balaur cu o sută de capete de care nu se atingea somnul. Și ce e dreptul că bine le păzi, pînă ce Ercule îi veni și lui de hac.

Mai tîrziu, pentru slujbele lor cele credincioase, Joe
60 așeză pe aceste fete în cer, printre stele, drept răsplătire, și le dete numele de *pleiade*, adică, cum le zicem noi pre limba și în legea noastră cea românească: *Cloșca cu pui*.

Și fiindcă ele toate la un loc alcătuiesc o adunare de
65 stele frumos așezate pe cer, învățații de azi dau numirea de *pleiadă* la o mîină de oameni aleși cari se deosebesc prin faptele sau prin scrierile lor cele frumoase, zicînd: *pleiada poeților, pleiada erudiților*; sau cum le-am zice noi pre limba noastră: *înfrățirea la un loc a celor mai aleși făcători de versuri sau de învățați*.

ERCULE

Amfitrion. Calea înfurecătă. Pigeii. Cornul abundenței. Cămașa lui Nesu.

Astăzi, dragii moșului nepoței și nepoțele, am să
5 vă spui basmul cu Ercule sau Iraclie despre care am pomenit
în basmul cu grădina Esperidelor. E cam lungă povestea;
dară fie că și multe vitejii a mai săvirșit acest viteaz. El
a rămas de pomenire. Până și în ziua de azi procopsiții din
toate țările, în cărți și în gazete, cînd vor să arate pe cite
10 cineva că e virtos și biruiește pe toți, zic că are putere erculeană;
cînd vor să arate că cineva este viteaz zic că este un Ercule.
Numele acestui voinic a rămas și în cîntecele noastre
cele bătrîne, căci unul din ele se numește *Erculean*¹.
În basmele noastre însă, și pre limba noastră a poporului,
15 noi, cînd voim să arătăm vitejia cuiva, zicem: *s-a luptat
cum știe el în legea lui*, și numim pe viteazul care face multe
izbinzi: *Făt-Frumos*, ori *Pui de românaș* sau *voinic*, *nu glumă*.

Povestea aceasta a lui Ercule este scoasă, și ea, de pre
cărțile unde spune despre zeii păgînești; iată cum cuvîntează
20 ele:

A fost odată un împărat pre nume Amfitrion; el avea
o împărăteasă de soție, mai frumoasă decît o zînă, și se
numea Alcmena. Pleșcanul de Joe, zeul zeilor păgînești,
o îndrăgise grozav; dară ea, voind să rămîie credincioasă
25 bărbatului, nici că se uita la dinsul carele îi tot bătea
capul, arătîndu-i-se ei sub deosebite chipuri.

Împăratul fiind la război, proclatul de unchiaș se înfățișă
într-o seară Alcmenei în chipul bărbatului ei Amfitrion,

¹ Vezi la sfîrșit cîntecul *Erculean* (n.a.).

30 îi spuse că a concenit pre vrăjmaş şi că se întoarce biruitor. Împărăteasa rămase incremenită când îşi văzu soţiorul; vezi că ea nu se aştepta că o să facă el o aşa repede izbîndă; şi nici că-şi putea bănuî că aci la mijloc se joacă vreo drăcovenie, deoarece îşi vedea bărbatul în carne şi oase. Îl
35 priimi dară cu bucurie, sezură de mîncară şi se culcară ca nevasta cū bărbatul.

Necumpătatul de zeu, făcu noaptea aceasta să fie de trei ori mai mare decît celelalte nopţi. După ce se drăgos-tiră toată nopticica asta lungă, zeul trufaş îşi arată nelegiui-
40 rea, iară Alcmena să se dea de ceasul morţii cum de să rămîie ea spurcată şi înşelată.

Cînd se întoarce de la oaste împăratul Amfitrion, îşi găsi nevasta însărcinată. Umbla el să facă gălăgie, să se arate că este bărbat, nu bătaie de joc, dară fu silit să înghiţă
45 găluşca, aflînd că zeul zeilor îi luase porumbul de pre foc, jucindu-i renghiul.

În zilele noastre procopsiţii şi oamenii cei învăţaţi, nu ştiu de ce, poreclesc cu numele de Amfitrion pe cei ce dau
la mese şi la ospete cunoscuţilor şi prietenilor lor. Poate
50 că unde acest împărat tăcu din gură şi primi să poarte ponosul. Dară ce era să facă, bietul, dacă aveau ei un astfel de Dumnezeu nelegiuit, fără de ruşine şi viclean? Se vede că d-aia şi tăcu, temîndu-se ca, după alelalte toate, să nu-i ia
55 şi părul foc. Joe nu veni în casa lui ca oaspe, ci cu gîndul dracului, în lipsa lui şi într-un chip amăgitor, şi d-aia, socotesc eu în prostia mea, rău fac domnii procopsiţi de ponosluiesc cu nume de Amfitrion pe oamenii cei avuţi din ziua de azi, ce priimesc cu voie bună oaspeţii cei de omenie. Cum, cum, aşa au găsit procopsiţii cu cale şi aşa
60 are să fie. Noi însă, pre limba noastră cea strămoşască zicem unor asemenea oameni: *priimitori de străini*, sau: *omul cu casa deschisă şi cu largă mîină*.

Să lăsăm însă astea şi să ne întoarcem la povestea noastră.

65 Aşa fiind cum vă spusei, Junona, zeiţa zeitelor, şi soţia lui Joe, simţi de necredinţa bărbatului său, şi ca să-şi izbîndească, puse gînd rău pruncului ce era să se nască, ca să-şi scoată necazul pe dinsul. Văz, Doamne! în pofida căpşunelor, mănîncă frunzele.

70 Pe vremea aceea era însărcinată şi o rudă a Alcmeni, femeie a unuia Stenelu, carele şi el, ca şi Alcmena, se trăgea dintr-un străbun pre nume Perseu.

75 Și, deschizindu-se o dată vorba în adunarea zeilor despre acești prunci ce încă erau în pintecele mamelor lor, Joe spusese că acela ce din acești doi copii se va naște mai întâi, acela are să fie împărat la țara Micena. Și-și întări vorbele chiar cu jurământ. Vezi că știa, necuratul, că Alcmena rămăsese grea mai-nainte decât ruda ei.

80 Junona, care pe nedrept era supărată pe Alcmena, grăbi ceasul nașterii fiului lui Stenelu, a căruia femeie îi făcu o miară de copil pînă nu era încă de șapte luni, și îi puse numele Euristeu; iară pe al Alcmenei îl întîrzie; și în adevăr că acest Euristeu, ca unul ce fu născut mai întâi, ajunsese împărat.

85 Cînd veni și ceasul Alcmenei, unde mi-ți născu un dolo-fan de copil, virtos și zdravăn, știi colea, cum nu se mai văzuse pînă atunci, și-i puse și lui numele Ercule, adică pe grecește Iraclie.

90 Junona, stăpinită de patima temutului, trimise doi șerpi la Ercule, carele, prunc și în leagăn fiind, cum veniră șerpilor la dînsul, îi apucă de gît, pe unul cu mîna dreaptă și pe celălalt cu mîna stîngă, și îi strînse atît de tare, încît îi sugrumă pe amîndoi. Se înduioși Junona cînd văzu la prunc așa rară vitejie, îl răpi în cer la dînsa ca să-l mîngieie; iară Minerva o rugă să-l puie la sin să sugă, ceea ce se înduplecă Junona și făcu. Ercule supse așa de tare, încît îi veni prea mult lapte în gură și lăsă sfîrcul țîței. Din țîșniture ce făcu laptele din țîță, cînd lăsă Ercule sfîrcul, spun 95 păgînii să se fi alcătuit pe cer *calea laptelui*, sau cum îi zicem noi pre românește *Drumul robilor*, ori *Calea lui Traian*. Apoi coborîndu-l, îl puse iarăși în leagăn. Se căi mai apoi de ceea ce făcu Junona, căci prin această faptă Ercule ajunsese și el să fie fără-de-moarte, ca zeii, și prinse și mai multă pică pe dînsul, prigonindu-l pîn în pinzele 100 albe.

105 Împăratul Amfitrion dacă văzu pre Ercule că încă de prunc crește și se face isteț și viteaz și-l făcu copil de suflet, și-l dete la tot felul de învățături pe la dascălii cei mai fruntași din lume, ca să ajungă iscusit cum altul pe 110 lume ca dînsul să nu mai fie.

Și așa trimise pe Ercule la cei mai vestiți meșteri de pre vremile acelea în a trage cu arcul și nu puțină le fu mirarea lor cînd văzură că în scurt timp copilul nu numai învăță meșteșugul săgetării, dară încă mi-i și întrecu.

115 Mai învăță Ercule de la un alt dascăl cum să se lupte cu tot felul de arme; de la altul, citirea pe stele și meșteșugul leacurilor; de la un cîntăreț vestit învăță a cînta; și astfel, tînăr fiind, copilul de suflet al lui Amfitrion știa cît un om mare, ba încă și mai mult și mai bine.

120 Nu mai putea de bucurie tatăl său Amfitrion, văzînd pe Ercule că nu numai învățat este, dară încă și viteaz.

Și, ca să-l deprinză în ale bătăliilor, îl lua totdeauna cu dînsul, cînd mergea cu oastea; și spun că acest Amfitrion într-o bătălie o duse cît trăi.

125 Într-una din aceste bătălii, căzu tatăl lui Ercule, și acesta rămase, împreună cu mumă-sa, sub ascultarea lui Eristeu, carele se urcase în scaunul împărăției.

Spun, măre, că odată Ercule, încă copilandru fiind, ieși afară la cîmp și acolo, singuratec, se puse pe gînduri și
130 cugeta la această ticăită de lume și la ce are să ajungă el, fără tată și fără povățuitor. Vezi că el nu făcu ca acei tineri rămași de capul lor, cari se aruncă în valurile lumii, așa orbește; ci se socoti cum ar face el să apuce o cale bună, căci nu degeaba era el corcitură de zeu.

135 Și cum sta el acolo, dus pe gînduri, deodată i se arătară două femei, pe care nici el nu le văzuse de unde ieșiră.

Amîndouă aceste muieri, de boiul lor naște, veneau către dînsul; una dintr-insele părea a fi mai de neam, căci umbla cu buna-cuviință și era împodobită de o firească
140 curățenie, cu ochii aplecați de parcă se rușina de ceva, cu înfățișarea smerită, cu hainele albe și sfiicioasă ca o fată mare; cealaltă muiere era grasă și moleșită, sulemenită și spoită, voînd să se arate mai albă și mai rumenă de cum era aievea, călea înțepată și cu trupul țepăn, ca să arate a fi

145 mai dreaptă de cum firea o lăsase; ochii ei sticleau și era pieptănată și pomăduită de-i sta părul lins; se tot uita asupra ei mereu, trăgea cu coada ochiului spre a vedea dacă o bagă în seamă cei de primprejur și adesea întor-
cîndu-se ca să-și vadă umbra, întocmai cum fac lelițele ce
150 umblă să momească pe tineri.

Sosînd ele mai aproape de Ercule, pe cînd cea dintîi își căta de treabă, cea de a doua, dînd pricină de vorbă băiețandruului, alergă către dînsul și-i zice: „Ercule, Ercu-
155 laș, te văz că stai încă la chibzuri, neștiînd ce cale să apuci în lume; dacă vei să-ți fii prietenă, eu te voi călăuzi pe cărarea cea mai plăcută și cea mai lesnicioasă, în care vei

gusta toate mulțumirile vieții, trăind fără a munci. Și să nu te socotești că ai să te îndeletnicești cu războiul sau cu alte trebi; nu, crede-mă; și totuși vei avea să-ți alegi buca-
160 tele și băuturile ce-ți vor plăcea mai mult, lucrurile de care să se veselească ochii și urechile tale și de care mirosul și pipăitul tău să se mulțumească; drăgălășiile ce vor avea mai mulți nuri pentru tine te vor mingia și vei avea să dormi cu poftă și în cea mai mare moliciune; pre lingă
165 acestea o să aibi la îndemină toate bucuriile, fără să te ostenești ca să umbli după dinsele. Iară dacă vrodată ar da ispita preste tine să te facă să simți că are să-ți lipsească ceva ca să nu-ți poți face viața și mai drăgăstoasă, să nu te temi că te voi pune să-ți obosești trupul și mintea spre a
170 le dobîndi, ferească zeii! Voi face eu cum să te folosești de munca altora și să nu aștepti în deșert cîștiguri de acolo chiar de unde n-ai alergat; căci eu dau celor ce vin după mine darul de a fi pretutindeni în largul lor.“

Ercule, după ce o ascultă, zise: „Muiere, cum te cheamă pe tine?“ „Prietenii mei, răspunse ea, îmi zic *Fericirea*, iară vrăjmașii îmi zic *Desfrînarea*.“

Atunci cealaltă femeie înaintînd, zise și dinsa: „Și eu viu către tine, Ercule; cunosc pe născătorii tăi și am pătruns în ființa ta încă de copil. Eu așa crez că de vei
180 apuca poteca care duce spre mine, vei ajunge odată, odată să strălucești prin fapte mărețe și frumoase și atunci eu însămi voi fi mai omenită și mai băgată în seamă de către oamenii cei buni. Eu nu te voi miglisi de loc cu făgăduieli că o să dai numai și numai preste plăceri, nu, eu te voi
185 impinge tot spre adevăr, așa precum este lăsat el de la Dumnezeu. Și trebuie să știi că orice este în adevăr cinstit și frumos, Dumnezeu nu dă oamenilor fără muncă și trudă. Dacă dară voiești ca Dumnezeu să-ți fie de ajutor, trebuie să te închini lui; dacă voiești ca prietenii să te iubească,
190 trebuie să le faci numai și numai bine; dacă dorești ca vro țară să te cinstească, trebuie să o slujești; dacă voiești ca pămîntul întreg să-ți dea roade din bilșug, trebuie să muncești la arătura cîmpului; dacă îți alegi mai bine să te înavuțești avînd turme, trebuie să îngrijești de ele; dacă
195 cugești să ajungi mare prin războaie, dacă vei să-ți scapi prietenii din robia celor răi și să-ți izbîndești asupra vrăjmașilor, trebuie să înveți meșteșugul războiului de la cei ce îl știu mai bine și să te îndeletnicești mereu a te folosi de învățăturile lor; dacă vei să dobîndești putere în trup,

200 trebuie să-l deprinzi a se supune minții și a-i da mereu de lucru ca să se hîrsească cu munca și cu sudoarea.“

Desfrinarea ar fi adaos atunci: „Înțelegi tu acum, Ercule, Erculaș, cît de obositoare și lungă este calea fericirilor ce-ți arată această femeie? Eu însă am să te duc la fericire printr-o cale mult mai scurtă și mai lesnicioasă.“ Iară cealaltă femeie care era însăși curățenia de suflet sau cum i-am zice noi, *Virtutea sufltească*, se răsti către Desfrinare, zicîndu-i: „Nemernico ce ești, ce bunătăți ai tu în stăpînire? Și ce plăceri poți cunoaște tu oare, dacă nu voiești să faci nimic pentru a ți le agonisi? căci nedînd pas dorințelor nici să se ivească măcar, ești sațiată mai-nainte d-a avea vrun gust; mîninci pînă a nu fi flămînzit; bei pînă a nu fi însetoșat. Spre a mîncea cu poftă, tu te ții după cei mai buni bucătari; spre a bea cu sete, cumperi vinurile cele

205 mai scumpe, și vara alergi în toate părțile ca să găsești ghiață; spre a trage cîte un pui de somn, tu îți iei nu numai plăpomi călduroase, dar încă și saltele de puf. Pe tine nu osteneala, ci trîndăvia te face să cauți somnul. Prin purtările tale cele netrebnice, tu dai ghies trebuinței să se ivească

210 pînă a nu o simți. Astfel îți înveți tu prietenii: noaptea îi feștelesti; iar ziua îi ții amortiți de somn în minutele cele mai scumpe, cînd omul trebuie să meargă la muncă. Deși ești fără-de-moarte, Dumnezeu însă te-a gonit din ceruri, și oamenii, cei de treabă, te disprețuiesc. Sunetul cel mai

225 măgulitor din toate, acela adică al vreunei laude, n-a ajuns niciodată pînă la urechile tale, și n-ai stat cîtuși de cît față la vro priveliște din cele ce farmecă pe om, pentru că niciodată n-ai făcut vro faptă bună. Cine să mai voiască oare a crede cuvintelor tale? Cine să te scoată din nevoi? Care

230 om de treabă ar mai cuteza să se amestece printre dezvățații ce te urmează? Cei ce te însoțesc, dacă sunt tineri au trupuri neputincioase; dacă sunt bătrîni au suflete prostite; îngreunați în tinerețele lor cu o grăsime venită din trîndăvie, ajung slăbănogiți la niște bătrînețe necăjite, fiindu-le

235 rușine de ceea ce au făcut, ei se girbovesc de aceea ce au să facă; ca unii ce au gustat din toate plăcerile la începutul vieții, și au păstrat numai și numai trude pentru anii lor cei din urmă. Eu, dinprotivă, sunt de la Dumnezeu; sunt cu oamenii cei de treabă; nici o faptă bună nu se face fără

240 de mine, nici în cer nici pe pămînt; mai mult decît orișicine, eu priimesc de la oameni cuvenitele laude, ca una ce însoțesc cu iubire pe meșteșugar la lucrarea mîinilor sale,

și ca una ce sunt păzitoarea credincioasă a casei stăpînului; ocrotitoarea cu voie bună a slujitorului; soață drăgăstoasă în
245 ale păcei; surata statornică în ostenele războiului; mijlocitoarea supusă a prieteniei. Cunoscuții mei se bucură în plăcere de hrană și de băutură, fiindcă nu și le pregătesc de mai-nainte, ci așteptînd ca trebuința să-i îndemne și apoi să mănînce și să bea. Somnul lor este mai dulce decît
250 al leneșilor, și sunt buni bucuroși a și-l întrerupe, ca să nu-și piarză treburile. Cei tineri sunt fericiți, pentru că îi laudă bătrînii, și cei bătrîni primesc cu mulțumire arătările de supunere ce le aduc cei tineri; acelora le place să-și amintească de faptele lor din trecut, și găsesc o mare mulțumire întru a îndeplini pe cele de azi; prin mine Dumnezeu îi iubește, prietenii îi doresc și țara îi omenește. După
255 moarte, pomenirea lor nu se uită, ci rămîne laudată în veci de veci. Iată cum, Ercule, fiu al unor părinți buni la suflet, ai putea, prin muncă, să dobîndești cea mai de căpetenie fericire!“

Ercule, după ce se întoarse acasă, prinse a cugeta asupra vorbelor celor două muieri, și puindu-le în cumpănă, i se păru că atîrnă mai mult vorbele femeii celei îmbrăcate în alb. Se dete dară în partea ei cu hotărîre statornică de a
265 merge pe calea cea spinoasă și ostenitoare, numai să fie laudat și după moartea lui, că a lucrat împotriva apăsării, a nedreptății și a lăcomiei.

Și d-atunci a rămas de zic cărturarii, cînd vorbesc despre cineva carele se află între două nevoi, și stă la chibzuri
270 în care parte să se dea, că are dinaintea sa *calea cea înfurcită* a lui Ercule.

Rămîind sub ascultarea mine-sa, Ercule, cînd ajunse în vîrstă, crescú și se făcu un om gras și voinic, spătos și
275 vînjos, cum nu era altul. Era oacheș și înalt ca de opt palme și jumătate; iară trunchiul trupului lui îi era otova. Perii capului nu-i erau creți; dară stăteau țurlu, burlu, cum se zice. Nasul îi era cam adus, ca de vultur, și ochii albaștri. Era muncitor, nevoie mare, și dacă la muncă nu-l întrecea altul, apoi nici la mîncare, nici la băutură
280 nu se lăsa el mai prejós.

Euristeu, îndemnat de neîmpăcata zeiță a zeitelor, puse pe bietul Ercule la niște trebi așa de grele și de grozave, încît, nu știu cine de ar fi fost, n-ar fi putut să le isprăvească. Vezi că nu voia să mi-l crească, ci să mi-l prăpă-
285 dească.

Ercule se cam codi deocamdată și nu prea avea poftă să se supuie așa de bună-voie la jug. Atunci Junona porunci unei zîne năbădăioase să tulbure mințile bietului Ercule, ceea ce și făcu. Iară dacă fură întrebați cititorii de stele ai

290 păgînilor, cari, ziceau ei, că știe să spuie oamenilor voințele zeilor, priimi răspunsul că numai supunîndu-se tutulor poruncilor lui Euristeu va avea tămăduire Ercule.

Auzind așa viteazul se duse singur de voia lui și se supuse ca un mieluşel.

295 Douăsprezece fură la număr trebile cu care îl însărcină Euristeu pe Ercule, și pe toate le scoase la căpătii.

Acum fiți numai urechi, dragii moşului nepoței și nepoțele, ca să ascultați toate izbînzile ce făcu acest Ercule. Și ca să nu pierdeți șirul, luați în mină cite un răboj, și să

300 tăiați de cite ori vă voi zice eu, pină s-o împlini numărul.

Împăratul știa că pe lîngă țara numită Nemeea se pripășise un leu așa de groaznic și așa de mare, cum nu se mai văzuse pină atunci; și era așa de stricătoare bala de fiară, încît turmele de oi nu se mai stăveau prin preajmă de răul

305 lui.

Într-o zi chemă pe Ercule și-i zise:

„Ercule, să te duci în Nemeea să răpui leul ce zic oamenii că ar fi căzut acolo din lună, căci face mari stricăciuni“.

Plecă viteazul, fără să zică nici un cuvîntel măcar. Își

310 luă însă toroipanul, pe care și-l cioplise el dintr-un lemn nodoros de măslin sălbatec, și și-l ferecase cu fier, arcul, tolba cu săgețile, și ajungînd acolo, unde mi-și auzi un troznet și un pocnet prin pădure, de ți se făcea părul măciucă în cap. Ce vă socotiți că era? O namilă de leu cit

315 toate zilele de mare, de băgase pe toți în grozile morții. Spun, măre, că pielea lui nu se putea pătrunde cu săgețile, ori cu sulîțele, atît de tare era. El își avea vizuina într-o văgăună de munte cu două guri.

Ercule nu-și pierdu cumpătul, ci trase într-insul cu o

320 săgeată, trase cu două, trase cu toate săgețile ce le avea el în tolbă; dară, aș! unde să se lipească săgețile de pielea lui? Cînd ajungeau și-l atingeau, nu-i făceau nici atîta stricăciune cît o pișcătură de purice. Leul se întăritase, nevoie mare. Acum nu mai era chip să-l lase în pace. Trebuia să

325 pice unul din doi. Atunci Ercule astupă o gură d-a vizuinei, intră la leu pe cealaltă gură, se repezi cu toroipanul lui, și pină să nu prinză de veste leul că se apropie de el, îi

dete vro două, trei lovituri în cap, de se făcu toroipanul numai țăndări. Simți leul aceste lovituri; dară nu-i făcu
330 vrun rău mare. Răcni leul, nenisorule, de se cutremurără toate prejmete, de înghețară de frică toate fiarele în culcușurile lor, și de se auzi cale de nu știu cite zile. Apoi începu a veni asupra voinicului, aruncînd înainte-i din gură văpăi de foc și fum ca să-l orbească. Dară Hercule,
335 țăntoș, cum îl lăsase pe el Dumnezeu, sări pe leu mai iute decît ați gîndi, și, apucîndu-l cu mîna stîngă de falca de sus, iară cu dreapta de cea de jos, trase cu atîta putere, incît îi despică gură drept în două. Leul se zvircolea de durere, se învîrtea în loc și răcnea, de credeai că se luptă cu
340 toate lighioanele pădurilor. Hercule îi mai dete vro cîțiva pumni în cap, chilomi d-ăia d-ai lui, îndesați, și numai ce, iacătă că leul începe a șovăi, și, o dată, buf! căzu cu gaibele în sus.

Hercule n-așteptă să moară bine, ci-l jupui de piele și o luă
345 cu sine. Cu această piele de leu se îmbracă el, căci era mare foarte, și o purtă în toată viața lui, slujîndu-i drept scut, adecă pavază, fiindcă nu răzbea printr-însa nici un fel de armă, și din capul leului făcu o glugă în chip de coif.

Pe atunci Hercule era burlac; văzînd împăratul locului
350 acelaia pre nume Tespiu, așa vitejie de flăcău, ce-i plesni lui prin cap, să poftescă pe Hercule acasă la dînsul. După ce îl laudă pentru vrednicia și voinicia lui, îi dete un ospăț de să se ducă pomina. Și cum era de ostenit Hercule de la luptă, mîncă cît cincisprezece și bău cît douăzeci și cinci.
355 Avea însă și ce mîncea și ce bea; căci împăratul Tespiu puse la masă mîncările cele mai bune și cele mai scumpe din lume, și niște vin mai bătrîn și decît dînsul. Hercule își încălzi măseaua și se cam turlăci, și așa cum era, îl puse împăratul într-o cămară unde să se odihnească singur, singurel. Acest împărat avea cincizeci de fete, și în noaptea
360 aceea pe toate le trimise la Hercule, cite una, una. Voinicul, dîrz cum era el de băutură, cu toate se iubi. Aceasta era și voia împăratului, ca să aibă, adecă, de nepoți niște oameni tot unul și unul, sămîntă de voinic nu glumă.

365 Apoi întorcîndu-se Hercule la împăratul Euristeu, ruda sa, cu isprava făcută, îi spuse toată șiritenia; iară împăratul se luă de gînduri, auzînd de atîta vitejie.

Aceasta este treaba săvîrșită cu leul de la Nemea.

Una la mină. Tăiați, copii, la răboj, spre știință.

- 370 Lui Euristeu, vezi, îi băgase în cap Junona, că Ercule, odată, odată, are să-l dea jos de pe scaunul împărăției, ca să se puie el. Pentru aceasta tartorița îl tot îndemna să trimită pe Ercule să facă și alte trebi anevoioase și primejdioase, ca doar, doar, s-o cortorosi de el.
- 375 Astfel fiind, împăratul chemă iar pe Ercule, și-i zise: „Să mi te duci, Ercule, să omori balaurul acela ce bîntuie coprinurile de la Lerna.“
- 380 Bietul Ercule nu mai zise nici pis! Știa, vezi, că astfel era orînda lui, și o porni, luînd cu sine pe un flăcăiandru, nepot al său, cu care se avea bine ca frații.
- Ajungînd la Lerna, cercetă despre balaur, și iată ce află: că era o idră, adecă o scorpie grozavă, care locuiește în smîrcurile de p-acolo, de unde iese și nimic nu scapă zdravăn din ce întilnește în calea ei; că este rea, nevoie mare, că are aripi și nouă capete, toate fără-de-moarte; cel din mijloc însă este mai mare decît toate. Cînd este necăjită varsă din ea venin și fiere otrăvicioasă, și tot ce atinge usucă pînă în măduva oaselor, arde și pirjolește.
- 385 Auzind așa Ercule, merse înaintea ei. Nepotu-său venea după dînsul cu armele, și gata a da lui Ercule pe aceea ce o va cere voinicul, cînd se va lupta cu Scorpia. Și puindu-se la pîndă, trase o săgeată, trase două; cînd fu la a treia, unde ieși, mări, Scorpia din smîrc, și năvală la Ercule ca să-l umple de balele sale cele veninoase și să-l prăpădească
- 390 pre el. Băiatul sta aproape de Ercule și-i da cînd cite o săgeată, cînd sulita și cînd paloșul. Dară balaurul nici habar n-avea: nu-i păsa lui de nici una din armele lui Ercule. Și viind mai aproape dihania de balaur, unde mi se repezi la dînsul Ercule, și luîndu-se la luptă dreaptă, mi-l strînse în brațe așa de tare, încît îi ieșise ochii din cap cît pumnul. Atunci ceru Ercule paloșul, și, hîrșt! îi tăie un cap; și mai hîrșt! îi mai tăie unul. Dară se minuna că de alta aia, cînd văzu că în locul capetelor tăiate, cresc altele la loc, indoite.
- 400
- 405 Atunci el zise nepotului său să dea pirjol unei păduri ce era p-acolo p-aproape. Iară, pînă să facă el aceasta, Ercule nu slăbi pe Idră de la Lerna nici cît ai da în cremene, ci o ținea strîns în brațele sale cele vînoase și legate, de s-o rupă în două și să-i plesnească ochii.
- 410 Într-acestea Junona, văzînd că Ercule are să biruiască, trimise în ajutorul Idrei, adică a balaurului, un stacoj (rac de mare) năpraznic cît o dihanie spurcată. Acesta cum veni,

se dete la Ercule să-l apuce de picior și mai multe nu. Se
apără voinicul, virtos; dară stacojul se dete pe furiș și-l
415 răni oarecum la călcâiul piciorului. Atunci Ercule, strîn-
gind în brațe groaznic pe Idră, odată se întoarse și strivi
stacojul cu piciorul.

Apoi începu iarăși lupta cu balaurul cel spurcat sau
cu Idra de la Lerna; și cum îi tăia câte un cap, îndată și
420 pîrlea locul de unde tăiase capul cu tăciunii ce-i aducea
nepotu-său din pădurea cea pîrjolită, și tot așa făcu
pînă ce îi tăie toate capetele, și pînă și pe cel din mijloc
mai marele.

După ce o răpuse ca pe ea, Ercule avu grijă de a-și
425 înmuia virful săgeților sale în singele capetelor celor veni-
noase și în fierea jigăniei, de și le otrăvi astfel încît rănile
ce făceau ele nu se mai tămăduiau. Apoi îi îngropă trupul
și capetele, și puse d-asupra un pietroi mare cît un munte.
Și, întorcîndu-se acasă, merse de se închină împăratului
430 cu isprava ce făcuse.

Două la mină. Crestați pe răboj, copii!

Împăratul Euristeu mai porunci lui Ercule să-i aducă
din Arcadia, vie, viuliță, cerboaică cea cu coarnele de aur
și cu picioarele de aramă, pe care nici un vînător nu o putuse
435 săgeta.

Această cerboaică era una din cele cinci ciute cu coarnele
de aur și cu picioarele de aramă, ce pășteau pe niște țărături.
Văzîndu-le Diana, una din zeițele cele de frunte ale păgi-
nilor eleni și romani, se luă după dinsele și prinse patru
440 din ele, pre care le înjugă la carul său; cea de a cincea însă,
mai sprintenă de picior, scăpă și fugi pînă ajunse în
țara Arcadia. Vedeți că Junona voise să scape. Totuși
și astă cerboaică Dianei fu închinată.

Tocmai aici trebui să vină bietul Ercule după dînsa,
445 și o fugări, și o urmări un an de zile încheiete, prin pădurea
de la Menale. Văzînd că nu o poate prinde, fiindcă fugea
ca fulgerul de iute, Ercule o săgetă la un picior, o ajunse,
o înhăță d-a umerele, și veni cu dînsa la împăratul lui.

În cale întîlnindu-se cu Diana care era supărată foc
450 pe dînsul pentru că-i rănise dobitocul ce-i era ei închinat,
Ercule știu cum să facă să împace pe zeiță, și aduse cer-
boaică la Micena vie nevătămată.

Trei la mină. Tăiați la răboj, pentru ținare de minte.

Împăratul Euristeu, ca să amărăscă și mai mult pe
455 Hercule, începu să scoată vorbă, că a prinde o ciută nu este
vro treabă mare. Îi porunci deci să meargă în țara Eri-
mante ca să o scape de un îndrăcit de mistreț ce o bintuia.

Ercule, plecă capul, nu zise nici bleau, și luă drumul
spre acea țară.

460 În cale dete preste un Centaur, carele îl priimi în gazdă.
Acești centauri erau niște jivine, oameni pînă la briu
și de la briu în jos cai. Ei erau răutăcioși și bețivi, nevoie
mare, și nu da pace vecinilor lor, de loc, de loc. Numai
cîțiva dintre dînșii fură oameni de treabă. Cea ce
465 găzdui pe Hercule îl ospătă și-l omeni ca pe nu știu cine.
De bucurie că avea un oaspe așa ca Hercule, el dete cep la o
butie cu vin foarte vechi, ce i-o dăruise Bacus, zeul vinului
ș-al beției.

Obștea centaurilor mirosind vinul se adunară cu mic,
470 cu mare, la poarta centaurului ce priimise pe Hercule în
gazdă, și cerură cu amenințări să le dea și lor din acel vin.
Ei nu veniră cu mîinile goale. În loc de arme ei între-
buințau copaci scoși din rădăcină, bolovani de piatră,
tăciuni aprinși și țepușe. Neascultînd de vorbă, Hercule
475 îi puse pe goană și omorî o mare parte dintr-inșii. Apoi
plecă în treaba lui.

Ajungînd în Erimante, găsi vreme cu prilej ca să vază
fiara cea sălbatică și grozavă. După ce o zări, puse în gînd
ca să prinză dobitocul viu-viuleț, și așa să-l aducă la
480 împăratul. Așa vru el, numai și numai ca să arate că
isprava fu și mai și.

Pindi, deci, cîteva zile ca să vază ce apucături are acest
indrăcit de mistreț; și ce credeți că mi-ți văzu? Aoleo!
numai gîndindu-se cineva, îl apucă răcorile morții. Era,
485 neiculiță, dihania de gadină făcută otova cu cap, cu trup,
cu tot. Cînd alerga după vrun vînat, sufla pe nări un duh
rău de usca iarba pre unde mergea; colții lui erau ca sece-
rile, și doboră în drumu-i copăcei de trei ani, pe care îi
atingea cu colții; avea niște ochi zgîiți de lovea pe om
490 fulgerătura cînd se uita asupra-i și un rit făcut ca din
topor, și cocirjat.

Ercule făcu un laț cu meșteșug, îl întinse pe unde știa el
că are să treacă fiara sălbatică, și se pitulă cît colea într-un
stufiș. Nu zăbovi mult, și numai ce iacătă că vine mistrețul,
495 grohăind din rit și duduind pămîntul; iară cum dete în

laț rămase locului. Se smici, fiara sălbatecă, se zbātu; dară toate opintelile îi fură deșarte.

500 După ce-l lăsă să se mai domolească o toană, frământându-se ca să scape din laț, unde mi se apropie și Ercule de el, puse mîna pe ritul lui și, luîndu-l d-a umeri, plecă cu el. Unde mi-țincepu, nenîșorule, să mi-ți guite ăl mistreț, de se auzea cale de nu știu cîte conace. Altul în locul lui Ercule de ar fi fost, nesmintit că ar fi asurzit.

505 Cînd văzu împăratul Euristeu această nemetenie de dobitoc, pînă într-atîta se sperie, încît o rupse d-a fuga și se ascunse într-un chiup de aramă.

Patru la mînă, băieți. Tăieți, tăieți cu toții la răboj.

Rise Ercule pînă se strimbă de moliciunea lui Euristeu; dară se alese cu atît.

510 „Stăi măi că ți-o fac eu, cugetă Euristeu, ai ris tu de mine, am să te fac și eu pe tine de risul lumii.“

Și chemă pe Ercule și-i zise:

„Voinicile, eu îți poruncesc să mi te duci să cureți gunoiul vitelor lui Augia împărat.“

515 Se mîhni în sufletul său Ercule cînd auzi că-l trimite să facă lucrări de argat, el, care se bizuia a se lupta cu zeii. Însă era supus și trebuia să asculte de poruncă. Dară, ca și treaba aceasta să fie vrednică de dînsul el se socoti să o facă astfel, cum alți oameni să n-o poată săvîrși nici în

520 douăzeci de ani.

Augia acesta, împărat la Elida, era foarte avut în vite. Avea turme nenumărate de tot soiul, așa încît nici nu le mai da de căpătîi, și nici numărul văcarilor, al herghelegiilor și al ciobanilor ce le pășteau nu-l mai cunoștea. Și fiindcă n-avea destule grajduri, staula și coșare unde să-și adăpostească atîta sumedenie de vite, le lăsa a mînea noaptea pe cîmpie, sub acoperămîntul cerului. După o vreme îndelungată, cîmpiile din țara Elida, atît se încărcase de gunoi și de bălîgar, încît nici iarba nu mai creștea. Ercule

530 se înfățișă înaintea lui Augia și se legă că el poate să-i curețe cîmpiile numai într-o zi.

Auzind așa împăratul îi făgădui să-i dea zeciuală din toate felurile de vite, numai să-i facă astă treabă.

535 Ercule se puse de abātu din matca lor două rîuri prin acele cîmpii pline de bălîgar, și d-abia, d-abia, ciine, ci-

nește, putu să urnească din loc acea murdărie, cu ajutorul undelor celor repezi ale acelor riuri.

540 Cînd își văzu a doua zi împăratul Augia cîmpiile curate și iarba încolțind din nou, se sperie și el; și fiind din firea lui om zgîrcit, își luă vorba înapoi și nu mai voi să dea nimic lui Ercule, zicînd că el a trebuit să facă treaba aceasta, deoarece îi poruncise împăratul Euristeu. Mai tîrziu își scoase Ercule din capete și asupra lui Augia, căci merse asupra lui cu război, îl bătu și puse în locu-i pe fiul celui
545 împărat, carele era om drept și curat la inimă.

Ercule se întoarse și spuse împăratului Euristeu ce ispravă făcuse.

Cinci la mină, copii. Tăiați virtos la răboj, ca să trecem la alta.

550 Euristeu se bătea cu gindurile, cum de nu se prăpădește Ercule; și nu știa ce treabă grea să-i mai dea, numai și numai să-i răpuie capul și să scape de dînsul.

Auzind de niște păsări grozave ce bintuiau țara Stimfale, trimise pe Ercule să le nimicească.

555 Acestea erau niște păsări cu capul, cu ciocul și cu aripile de fier; ghiarele lor erau încîrligate și mai ascuțite decît ale pisicilor. Zeul războiului le învățase cum să se ia la bătaie cu oștile, cînd le aducea asupra lor cineva. Ele își scoteau cîte o pană și dau virtos cu dînsule, ca și cu niște sulite. Erau așa de multe și de mari aceste păsări, încît
560 opreau razele soarelui, cînd se ridicau ele în zbor, de se făcea întunerec pe pămînt. Trăiau în smîrcurile Stimfale, hrăneau la vite și la oameni, cu care se hrăneau; iară cînd vedeau că vreo oștire umblă să le răzbească, ele zburau
565 într-o pădure deasă și înaltă, de unde nici dracul nu le mai putea scoate.

Ercule, ducîndu-se să se bată cu ele, întîlni în cale-i pe Minerva, zeița înțelepciunii, carea îi dădu un fel de tobă de aramă, cam ca daierea, și îi prinse mult bine.

570 Ajungînd la smîrcurile unde trăiau acele păsări, cum văzură ele pe Ercule, fugiră în pădure. Viteazulocoli pădurea întreagă bătînd din daierea. Păsările se speriară și ieșiră la luminiș. Atunci voinicul de Ercule mi se puse pe ele cu arcul său, și le săgeta una cîte una, pină ce le răpuse
575 pe toate; și scăpă țara de o așa pacoste. Șase la mină.

Tăiați, tăiați mai iute la răboj ca să nu se uite.

N-apucă voinicul nici să mi se odihnească bine de ostenele drumului și ale luptelor, și numai iacătă că Euristeu îl trimise să-i aducă taurul din Creta.

580 Știți ce era acel taur?

Spun să fi fost un împărat pre nume Minos, foarte fălos și mîndru, ca toți grecii, de! ce să zici. El se lăuda a fi mlădiță de zeu, și că toate poftele i le împlinește acel zeu. Și după cum se vede treaba cam așa și era. Într-o zi el
585 rugă pe Neptun, zeul mărilor, să-i trimită din mare vro jiganie, și se făgădui că i-o va aduce jertfă. Zeul îi împlini rugăciunea trimițindu-i un taur grozav. Acest taur era alb ca zăpada și frumos, cum nu se mai văzuse pînă atunci pe lume. Lui Minos împărat îi fu milă să răpuie o așa frumusețe de vită. O trimise deci la turmele sale, și aduse
590 jertfă zeului un alt taur d-ai săi.

Zeul se supără foc. Și de ce atita inimă albastră? Au doară nu cunoștea zeul ce poamă de oameni sunt elenii, că nu se țin de vorbă? Sălbătăci și înrăuțați pe taurul ieșit
595 din mare pînă într-atît, încît nu se mai putea apropia nimeni de dînsul. Nu numai atît, dară turbarea acestui taur merse pînă acolo de bîntuia și Creta și țările de prin preajmă, și nimic nu scăpa teafăr dinaintea acestui dobitoc grozav.

Ercule, dacă ajunsese, arunca arcanul, îl apuca de coarne, încăleca pe dînsul și nu-l slăbi pînă ce nu mi-l domestici. Se smîci taurul, o rupse d-a fuga prin crînguri și prin smîrcuri, se scutură, azvîrli din picioare, dară toate opintelile lui cele năbădăioase rămaseră deșarte; căci Ercule odată pe dînsul, nu-l mai putea clinti din loc, d-ar fi făcut
600 el nu știu ce.

Și astfel aduse împăratului Euristeu pe acest taur imblînzit ca un miel, pe care îl trimise în staulul său.

Aceasta fu a șaptea treabă isprăvită de Ercule după porunca împăratului Euristeu. Șapte dară la mină. Tăieți,
610 tăieți la răboj.

Cu toate necazurile ce întimpina Ercule în aceste grele lucrări cu care era însărcinat, el nu-și uita nici de zei, ci înființa niște sărbători în lauda lor. De aceea și zeii îi făcură niște daruri, numai bune pentru vitejia sa, pe care
615 am socotit că nu e bine să le lăsăm, fără a pomeni ceva de ele. Așa, Minerva, zeița înțelepciunii, îi dete un ștergar bun de leac. Vulcan, făurarul zeilor, îl dăruie cu un toroipan

și cu o platoșe sau pieptar de fier nerăsbătut; Neptun, zeul mărilor, îi dăte un armăsar sireap de sărea șapte
620 hotare; Mercur, alergătorul zeilor, îi dăte o pală, de să pui
firul de păr pe tăișul ei și suflînd să se reteze; Apolon, zeul
soarelui, îi dăte un arc mai săgetător decît razele soarelui.
Ceialți zei îl dăruiră fiecare cu ce avea mai bun. Pentru
625 aceasta Ercule nu voi a rămînea mai prejos decît dinșii,
ci-și arătă recunoștința sa cînd fu de se sculară uriașii sau
novacii cu răzmeriță asupra zeilor. Atunci el mi se puse
pe dinșii, omori o mare mulțime și scăpă pe zei de rușinea
ce erau să pață.

Cu toate acestea, cînd se întîmpla să facă cuiva zeii
630 vro nedreptate, el nu se sfia a le o spune verde în ochi, și
se silea să îndrepteze lucrul. Astfel s-a întîmplat cu Pro-
meteu pe carele cu nedrept îl osîndise Joe ca să-l chinuiască
un vultur rozîndu-i rărunchii.

Altă dată vă voi povesti mai pre larg și basmul lui
635 Prometeu. Docamdată să știți numai că Ercule, cum zări
pasărea rupînd cu lăcomie ficiații bietului Prometeu,
încordă arcul, și săgeata ce zbură dintr-însul se opri drept
în trupul vulturului carele muri într-o clipeală de ochi.
Atunci dezlegă pe Prometeu și-i dăte drumul. Vru Joe
640 să mai facă nițică gălăgie; dară își cătă de treabă, vezi că
nu vru să strice hatîrul lui Ercule.

Împăratul Euristeu nu știa ce treabă anevoioasă să mai
găsească a da lui Ercule. Aflînd însă că un împărat anume
645 Diomede, carele domnea în Tracia, avea niște iepe așa de
rele, încît le hrănea cu carne de om, trimise pe Ercule să
facă ce-o ști el, numai să-i aducă acele iepe. Își frecă mîinile
de bucurie împăratul Euristeu, socotînd că de astă-dată
are să i se înfunde lui Ercule.

Viteazul nu zise nici cîrc. Plecă capul înaintea lui Euris-
650 teu ca un supus și porni ca să-i împlinească pofta inimei.

Cînd ajunse acolo, ce să-i vază ochii? Patru iepe, sirepe
și năbădăioase, legate cu căpestre de fier la niște iesle cu
totul și cu totul de aramă. Proclerul de Diomede le da
nutreț numai carne de oameni. Iepele se sălbătăciseră
655 și se făcuseră rele, nevoie de cap; vezi că se spurcaseră
la sînge de om, și asta fu de ajuns ca să le facă a nu se mai
putea apropiă nimeni de ele.

O așa neomenie Ercule nu o putu lăsa nepedepsită. Chemă pre Diomede la luptă, îl răpuse pre el și îl dete
660 iepelor de-l mîncară ca pe dînsul. Cu această faptă Ercule le îmblinzi, puse mîna pe ele și le aduse la împăratul Euristeu. Acesta le închina zeiței Junona, dîndu-le drumul într-un munte.

Opt la mîină. Tăiați numaidecît la răboj, copii.

665 Pe vremea aceea întrolocîndu-se o seamă de viteji, porocliți argonauți, spre a merge să aducă berbecele cel cu lîna de aur pe care îl furase un oarecare elen, veniră și la Ercule de-l rugară să meargă și el cu dinșii. Voinicul nu aștepta să-i zică de două ori; ci se sculă, se duse cu dinșii
670 și se întoarseră izbînditori, după ce Ercule făcu cele mai mari isprăvi de vitejie.

Altă dată vă voi spune, dragii moșului, de voi mai avea zile, și basmul acesta cu berbecele cu lîna de aur și cu argonauții.

675 Fata împăratului Euristeu auzise că împărăteasa Amazoanelor avea o cingătoare cum nu se afla alta prelume. Vezi că-i era dăruită de către zeului războiului, pre nume Marte, pentru că se deosebise în bătălii, ca o vitează a vitejilor, și pentru vrednicia ei de împărăteasă. Îmi
680 poftise fata împăratului ca să aibe ea acea cingătoare; și d-ar fi fost barem ceva de dînsa, nu ți-ar fi necaz. Îmi poftise dumneaei, zic, ca să o aibe, fiindcă știa că la curtea tătine-său se afla un cm verde și harnic, carele face pe dracul în patru și nu se întoarce buzat de la slujba cu care
685 îl însărcina cineva.

Se rugă deci de tatăl său ca să poruncească lui Ercule să i-o aducă. Atîta aștepta și Euristeu; căci el nu mai știa unde se poate să fie vro primejdie mare, ca să trimită pe voinic acolo.

690 Amazoanele acestea erau niște muieri viteze, care nu vrea să știe de nimeni. Ele locuiau singure. Bărbații lor trăiau despărțiți de dînsule într-o cetate. O dată pre an aveau și ei voie să vină la dînsule. Ele se luptau cu oricine se scula asupra țării lor, și mai adeseaori ele biruiau.
695 Erau niște muieruște cu care nu se putea juca cineva, că-i lua părul foc, de ar fi fost, el acolo, de șapte palme în frunte.

Ercule se întovărăși, deci, cu câțiva prieteni d-ai lui, cu care se avea ca niște frați, și cu o seamă de oaste, se puseră
700 în niște corăbii, și plecară pe mare, tala, tala, pînă ce se pomeniră la țara Amazoanelor. Aci dacă ajunseră, Ercule nu vru docamdată să-și puie mintea cu niște muieri, ci trimise soli la Ipolita, împărăteasa acelor Amazoane, să-i spuie pentru ce venise.

705 Ipolita, ca o femeie înțeleaptă ce era, și aflînd de Ercule cel vestit în războaie și voinic fără seamăn, îi ieși întru întîmpinare cu gînd ca să-i facă pre voie.

Coropeșnița de Junona, însă, își viri coada și aci. Vezi că ea purta simbetele lui Ercule, și ar fi voit să-l facă și de
710 rușine, și să piară de pre fața pămîntului. Luă deci chip de Amazoană, se amestecă printre dîsele și începu a striga cît îi lua gura, cutreierînd ținutul lor: „Săriți, surioarelor, toate cu toatele, că iată niște streini venit-a și ne răpiră pe împărăteasa“.

715 Cînd auziră muiereturile despre una ca asta se adunară numai într-o clipeală, ca frunza și ca iarba, alergînd pe capete, care de care să ajungă la mare mai curînd, și să dea năvală asupra corăbiilor. Unele alergară călări, altele pe jos, unele cu părul vulvoi, căci n-avuseseră vreme nici
720 coadele să și le lege; iar altele numai cu cîte o țoală aruncată pe dîsele, așa d-a-n fuga.

Cum ajunseră la țarm, unde mi-ți începură a arunca în corăbii, care cu pietre, care cu bulgări, care cu zburături de lemne, care cu săgeți și care cu ce găsi la îndemină, de
725 să chisăgească pe Ercule și pe ai săi, și să le răstoarne corăbiile ca să se inece în mare, și mai multe nu.

Ercule văzu că nu e glumă; și de-ar fi crezut-o la început că e glumă, dară se încredință că nu e bună. Ieși deci la
730 țarm cu ai săi, și unde mi se incocleți o luptă d-alea de credeai că n-are să se mai aleagă nici praful de ei și de ele, Adecă să te ferească Dumnezeu de bătaia muierească, cînd se-ndirjesc ele. Da, nene, muierile, orbiș, de zvînta. Nici că se mai uita unde da. Dădeau cu caii preste oamenii lui Ercule și îi călcau în picioare ca pe niște omizi.

735 Dară dedeau și oamenii lui Ercule de răpăia. Se bătură în suliți, dară ele se făcură țandări. Scoaseră apoi paloșele și se loviră cu nemilostivire. Scoaseră și muierile securile lor cele cu două ascuțișuri și nu se lăsau mai prejos decît
740 bărbații. Să nu te ducă Dumnezeu vreodată să mai vezi asemenea bătălie. Și așa se luptară zi de vară pînă-n seară.

Iară Hercule se întorcea într-un călcii, și sta față totdeauna unde era primejdia mai mare și războiul mai înverșunat. Unde da el, pălea!

745 Cînd fu înspre seară, răzbi Hercule cu ai săi pe muieri și le luară în goană. Acuma măcelărire! Nici una din muierile ce căzură în mîinile voinicilor nu mai scăpă cu viață. Unii le tirau de coate ca pe niște otrepe. Alții mi țî le snopeau și mi țî le striveau sub genunchi ca pe niște alte alea; iară pe altele, pe unde mi le ajungea, p-acolo le lua

750 Avram sporul.

Ipolita, împărăteasa Amazoanelor, cea care ar fi voit să-și dea cingătoarea (brîul) din capul locului, fără să se mai facă atîta vărsare de sînge, căzu roabă în mîinile lui Hercule cu brîu cu tot.

755 Nouă la mîină. Iute, iute, tăiați la răboj, precum ca să se știe.

Împlinind și a noua poruncă a împăratului Euristeu, Hercule se întorcea acasă agale, cu corăbiile; pe drum însă, se abătu și pe la Troia cetate. Cînd acolo, preste ce socotiți

760 că dete? Dete preste fata împăratului din acea cetate, pre nume Esiona, legată cu lanțuri la țărîm, care plîngea și se tînguia de-ți rupea inima.

Iară daca o întreba Hercule de ce plînge, și se încerca să o împace, mîngîind-o, ea îi spuse că tată-său o pusese acolo

765 ca să vie o iasmă din mare și s-o mînînce; fiindcă așa ziseseră popii lor, că printr-aceasta adică, se va coborî îndurarea zeilor preste țara lor, și va ostia ciurma ce bîntuia biata poporime.

Lui Hercule i se făcu milă de dînsa, o dezlegă din lanțuri,

770 și așteptă acolo pînă ce ieși jivina cea spurcată din mare. Cum o văzu, Hercule se năpusti asupra ei cu toroipanul, îi luă mirul din frunte și o dete cu gaibaracele în sus.

Plecînd și de aci, Hercule ajunse la țara unor frați pre nume Poligon și Telegon, stăpînitorii acelei țări. Acești

775 nelegiuîți, de cum vedea că vrun străin a sosit în țara lor, îl silea să se ia la trîntă cu dînșii. Și fiindcă ei erau foarte dibaci în meșteșugul de a se lupta, trînteau pe toți, și apoi îi chinuiau grozav pînă mureau.

Chemînd și pe Hercule la luptă, acesta numai cu o mîină

780 îi răsuçi, îi răbufni la pămînt, ba încă scăpă omenirea de niște astfel de împărați bătăuși, ce tot căutau oamenilor

ceartă cu luminarea, trimițându-le sufletele să se plimbe în bezna tartarului. După care Hercule se întoarce la Micena.

785 Mai aflind Euristeu că un uriaș anume Gerion avea niște vaci năzdrăvane, cum nu se mai găseau altele pe lume așa de frumoase, chemă pe Hercule și-i porunci să i le aducă din pământ, din iarbă verde.

790 Hercule se supuse ca un miel. Vezi că n-avea încotro. Cerceta el despre acest Gerion, și află că șade într-o țară spre soare-apune, adică pre unde este astăzi țara spaniolilor, că este un novac năpraznic, carele are trei trupuri, că are păzitor la cireadă un ciine cu două capete, ieșit din întunecimea iadului, și un balaur cu șapte capete. Aceste 795 iezme așa de bine păzeau cirezile, încît nici vinturile nu se puteau apropia de ele.

Și deschizîndu-și ochii patru, își dădu cu socoteală că pentru această treabă are să verse multe nădușeli. Luă deci cu dînsul o ceată de ostași, tot unul și unul, intră în corăbii și o porni către apus; și merse, și merse, pînă ce ajunse.

800 În drumul său curăți mai multe țări de toate gadinile și jivinele sălbatece, astfel încît p-acolo, pînă și în ziua de azi nu se mai află nici urs, nici lup, nici altfel de jigăanii de soiul acestora. Viind la un loc unde niște munți des- 805 părțea marea de ocean, Hercule puse umărul și împinse munții în dreapta și în stînga de făcu loc apelor să se împreune. El făcu această treabă ca să rămîie de pomenire că a trecut și el pe acolo; și de atunci munții aceștia și pînă acum d-amîndouă părțile apei, se numiră stîlpii lui Hercule; iară azi, acelu loc i se zice strîmtoarea de la 810 Gibraltar.

Iară dacă ajunse la țara uriașului cu vacile, se luă la luptă cu ciinele cel cu două capete, și luptă-se, și luptă-se, pînă ce abia, abia, Hercule dovedi pe acel dulău și-l omori ca pe el. Apoi se apucă și cu balaurul. Se mai luptase 815 Hercule cu balauri, dară ca acesta nu-i mai dăduse de ochi. Totuși el nu se lăsă pînă nu mi-l făcu și pe acesta mici fărîmi.

Atunci luă cireada și o băgă în corăbii. Avu și pentru ce se lupta. Căci, dreptul lui Dumnezeu, așa vaci, nici el 820 nu mai văzuse.

Cînd, unde-mi venea, nene, uriașul de Gerion, cel cu trei trupuri, cu o falcă în cer și cu alta în pământ ca să-și

ia cireada înapoi. Făcea niște sărituri ca de trei conace.
Ercule nu-l mai păsuî, ci întinzînd arcul, mi-l ochi tocmai
825 în piept, unde pasă voinicului mai mult, și trase cu săgeata.
Atîta fu de ajuns, căci mi-l pironi locului, gilgînd sîngele
dintr-însul ca dintr-o altă aia.

Plecînd de acolo cu vacile, străbătu nouă țări și nouă
mări, și prin tot locul lăasă cîte un semn de vitejia sa,
830 curăţînd țările de tilhari și de haidamaci, și înfiinţînd
orașe și cetăți frumoase. Și ajungînd la țara uriașilor, se
luă cu dînsii la luptă. Săgetă pe unii, tăie pe alții, toroi-
păni pe cei mai mulți și mi-i cărăbăni ca pe ei. Cei ce mai
rămaseră se imblinziră ca niște miei, și-i cerură iertare.
835 Ercule îi lăasă în mila Domnului.

De aci, tot întorcîndu-se, se coborî la uscat într-o țară
pe marginea mării ca să se mai odihnească oleacă, după
atîta muncă. Și cum sta el într-o rină și începuse a aromi,
840 numai iacăță că-mi vine și spune lui bietul Ercule, că unul
din taurii cirezii s-a răznit de turmă și și-a luat lumea în
cap, punîndu-și coada pe spinare. Viteazul se sculă numai-
decît, se lua după dînsul, și cată-l în sus, cată-l în jos,
pînă ce-l găsi închis într-unul din staulele lui Erice, stăpi-
nitorul unei țărișoare mici. Pasămite îi plăcu și lui un așa
845 dobitoc, și prinsese milă de dînsul; d-aia poate mi-l și
închisese. Mai cu seamă că era și de pripas.

Ercule i-l ceru. Erice nu se împotrivi. Îi zise numai să
se ia cu dînsul la luptă d-a pumnii, și cine va birui, al lui
să fie dobitocul. Ercule nici că mai încape vorba că priimi.
850 Și-și și găsisse Erice cu cine să se puie. Începură deci a se
pumnui și a se ghionti, de le scăpărau măselile. Și cît ținu
lupta, nu știu, zău, dacă apucă și Erice să dea vrodată,
Dară Ercule știu că mi-i căra mereu la chilomi d-ăia d-ai
lui, pînă ce mi-l răbufni și mi-l culcă binișor la pămînt,
855 de nu mai văzu soarele cu ochii cît cucu.

Și luîndu-și taurul, se întoarse la cireada lui. Plecînd
și de acolo, se tot apropia de casă. Cînd fu la poalele unor
munți, unde se pusese să mai facă un popas, pismătarîța
de Junona, carea se tot ținea de cîra bietului Ercule,
860 trimise asupra cirezii lui o streche d-alea năbădăioaseie,
și-i risipi cireada de vaci.

Voinicul simți de unde îi vine pocinogul ăsta; se scula,
decî, și dînsul, fără măcar să crîntească, sui munții, coborî
văile, răzbi șesurile, și-și adună cireada la loc. Cîteva din
865 vaci ce se rătăciseră prin prăpăstii mai rămaseră p-acolo.
Ercule le lăasă pe acestea; iară ele se sălbătăciră cu totul.

Și astfel, nel citinel, ajunse acasă. Împăratul Euristeu, cum văzu vacile, nu mai putu de bucurie, și se apucă de le închină Junonei.

870 Zece la mină, copiii moșului. Tăiați virtos la răboj.

N-apucă să răsuflă bine bietul Hercule, și iată că iarăși îl chema împăratul și-i dete porunca ca, mort, copt, să facă ce-o ști el și să-i aducă mere de aur din grădina Esperidelor.

875 Basmul despre această grădină vi l-am povestit altă dată și țineți minte că Joe, luînd de zestre niște mere de aur cînd se căsătorii cu Junona, le răsădisese în grădina unor fete foarte frumoase ce aveau darul de a cînta prea mîngîios, și le dase în păstrarea lor. Grădina astor fete
880 era la poalele unor munți despre soare-apune, d-asupra căror munți ședea unchiașul Atlas sau Atlante. Acesta cu umerii lui sprijinea toată bolta cerului din ceea parte de lume. Și, ca să nu poată lua cineva cu jașca din aceste merișoare, zeul cel puternic dete fetelor un balaur grozav,
885 spaima lumei, ca să fie paznicul grădinei.

Plecînd Hercule să caute grădina Esperidelor, întrebă și în dreapta și în stînga despre locul unde s-ar afla ea; și întîlnind pe un fiu d-ai lui Marte, zeul războiului, îl întreba și pe dînsul; acesta în loc să-i spuie despre ceea ce îl întreba,
890 îl chemă la luptă. Vezi că nu-l cunoștea că el este Hercule viteazul. Hercule nu se codi, dară Marte, carele știa ce poate osul lui Hercule, temîndu-se să nu mi-i omoare copilul, se amestecă și el în luptă. Atunci Joe aruncă cu trăznetele, și căzînd fulgerul între dînșii, îi despărți.

895 După ce află drumul către grădina Esperidelor, Hercule dete preste țara unui uriaș pre nume Anteu. Acest novac avea putere, nevoie mare. Nu putea nici un călător să treacă prin țara lui; căci, de cum simțea novacul, silea pe bietul călător să se lupte cu dînsul. Lui îi venea neted,
900 vezi bine, să se lupte, coșcogeamite namila de om, cu oamenii de boiul nostru, căci pe toți îi omora. Cu capetele de la oamenii pe care îi omora uriașul făcuse o capiște tatălui său Neptun și îi mai lipsea virful; îi mai trebuia, adică, un cap de om.

905 Cum văzu pe Hercule, îi zimbi mustața, gîndindu-se că acum o să-și sfișească de tot capiștea cu capul lui Hercule;

dară o păți meșterul nostru, căci lupta cu Ercule îi fu de capul lui.

910 Ercule, dacă îl chemă la luptă Anteu, nu se dete înapoi, ci se înleștară amîndoi, și începură a se duce unul pe altul. Cînd Anteu pe Ercule, cînd Ercule pe Anteu. Și se luptară, și se luptară, pînă ce lui Anteu, slăbindu-i puterile, buf! căzu la pămînt. Dară odată sări drept în sus, odihnit și întărit în putere, de parcă nu se luptase de cînd lumea.

915 Vezi că țărîna era muma lui; și el avea darul că de cîte ori va osteni și-l va trînti cineva, de atîtea ori muma lui să-i dea puteri noi. Ercule nu știa de una ca asta. De trei ori trînti Ercule pe Anteu, și de trei ori Anteu se sculă împuternicit din nou. Însă, după ce simți Ercule ce dar 920 920 îl apucă odată bine în brațe, îl ridică în sus de n-atingea cu picioarele de pămînt, îl strînse țeapăn, și-l ținu așa, pînă ce îi frînse mijlocul, îl năbuși cu strînsoarea, și-l făcu să-și dea sufletul în mîinile satanei.

Atunci Ercule trecu înainte, și, ostentit fiind de drum 925 și de luptă, se puse pre o pajiște frumoasă și adormi. Pasămite el trecuse preste alte hotare, fără să știe. Locul unde adormi Ercule era pe moșia unor oameni pitici, ce se numeau pigmei. Acești oameni erau ca de o șchioapă de-nalți, își aveau și ei împăratul lor, oastea lor, adevă 930 cum i-am zice noi, ceata lui Baboi, și adesea se luptau cu cocorii, care veneau și le stricau holdele. Muierile acestor pigmei, cînd erau de trei ani, nașteau copii; cînd erau de opt ani, îmbătrîneau. Cetățile și colibele lor erau făcute din coji de ouă. Ei erau zăcași la inimă și aveau 935 pismă, cît nu se poate spune, pe oamenii ceilalți cari sunt lăsați de la Dumnezeu precum firea i-a făcut.

Cum văzură pe Ercule dormind, tăbăriră pe dînsul și mi-l legară pe de toate părțile cu frînghii de ale lor, astfel încît coprinseseră pe Ercule ca într-o vișșe. Ercule nici nu 940 simțea ce făptuiau acești pigmei, fiind el în somn. Cînd începură însă să-l lovească în cap, parcă-l pișeau puricii, și se deșteptă. Deschizînd ochii, se văzu legat cobză, și pe acei pigmei, ca frunza și ca iarba prinprejurul lui. Rise viteazul cînd se simți așa legat și ferecat. Dară, odată, smă 945 cînd, se sculă drept în sus, legăturile pîriiau, parcă n-ar fi fost zdravene, și căzură jos de pre dînsul. Atunci voinicul de Ercule îi culese de pe jos ca pe ciuperce, îi îndesă în pielea lui cea de leu, de care nu se despărțea nici cît ai da în cremene, îi luă d-a spinare și plecă cu dînșii în treaba lui.

950 Procopsiții din ziua de azi, cînd vor să arate că bucherul
ce se potrivește unor oameni învățați și îi clevește, ori
nemernicul ce se potrivește oamenilor cu vază, cari au făcut
fapte mari, și îi ponosluiește; cînd vor să arate, zic, că
aceștia sunt oameni de nimic, le zic *pigmei*. Noi însă, pe
955 limba poporului nostru, la niște astfel de oameni, le zicem
mizeșei, ori *mici la suflet*, sau *neghina omenirii*.

Și așa cum vă spusese, după mari osteneți și anevoioase
trepădări, ajunsese Ercule în cele din urmă la acea grădină
a Esperidelor, ca să ia mere; și cum dete de balaur, păzi-
960 torul grădinei, se luă la luptă cu el, îl birui, îl făcu bucățele,
bucățele cu paloșul și puse mîna pe mere.

Pe cînd se brodise a fi Ercule în partea locului, un
împărat din preajmă care auzise pe aceste fete, numite
Esperide, cîntînd, îi rămăsese inima la ele, și i se scurgeau
965 ochii după dîsele. Puse o seamă de slujitori d-ai lui ca
să le pîndească și să le răpească.

O dată, fetele ieșind să se joace prin livede, răpitorii,
cum le văzură afară din grădină, deteră năvală asupra lor,
le inhățară și fugi cu dîsele la țarmul mării, acolo unde îi
970 aștepta corăbiile cu care veniseră și le închiseră bine.
Apoi ei, veseli că și-au împlinit slujba, se puseră pe țarm
să-i tragă o sintă de mîncare și apoi să plece.

Abia istovise Ercule pe balaur, și numai iacătă că se
pomeni cu unchiul fetelor că vine și-i spune cele ce s-au
975 întîmplat cu dîsele. Ercule nu pierdu nici o cirtă de
timp ei, ducîndu-se la fața locului, dădu preste hrăpitori
încă la masă stînd. Cum mi-i văzu viteazul, unde mi se
apuca și mi le dete o snopeală pînă ziseră că nu sunt ei,
și nu-i putu scoate din mîna lui cu viață nici Aghiută.
980 Scăpa dară fetele de la robie, și le lăsa pacinică stăpînire
asupra grădinei; iar el se întoarse cu merele la împăratul
lui teafăr și nebintuit, precum îl făcuse mă-sa.

Unsprezece la mîna. Tăiați copii la răboj, precum ca să
se știe.

985 În cele mai de pe urmă i se îmfundase și împăratului
Euristeu. Nici el nu mai știa ce poruncă să-i mai dea. Ce-i
trăzni lui prin cap însă; mai trimise pe Ercule să-i aducă
din iad sau din Tartar pe cîinele cel cu trei capete, cu mîse-
lele de fier și cu dinții de oțel, cu gînd că acum i se va
990 împlini și lui Ercule și îi va rămîne oasele p-acolo. Spun

la cărțile păgînilor că acel ciine ce se numea Cerber, speria cu lătrătura sa cea grozavă nu numai pe oameni, ci și sufletele morților cari erau în iad. Hăuia Tartarul cînd lătra el și răsuna de se auzea pînă în infundăturile cele

995 mai de jos ale împărăției lui Pluton.

Viteazul nu se spăimînta de loc nici de această poruncă, precum nu se spăimîntase nici de celelalte ce le împlinise pînă acum, ci începu să se gătească virtos; căci știa el cu ce gînd i se dau niște asemenea porunci.

1000 După ce cercetă și află de cîte se știa despre locuința sufletelor celor morți, Hercule porni, și ajungînd la poarta iadului, intră înăuntru. Coborîndu-se, umbrele fugeau de dînsul, ca de altă aia, și se ascundeau; numai umbra unui viteaz, pre nume Meleagru, fost oarecînd tovarăș d-ai lui

1005 în luptele ce avusese să înfrunte, îi stătu în cale și-l rugă ca, după ce se va întoarce pre pămînt între cei vii, să ia el de nevastă pe sora sa Deianira, ce rămăsese în casa tătine-său. Hercule îi făgădui. Mergînd mai-nainte, Hercule văzu pre Teseu, un voinic foarte vestit, ca și dînsul, legat și

1010 ferecat în lanțuri. Acesta își întinse miinile către Hercule, ca la un viteaz ce era, și-l rugă să-l scape de acolo. Hercule nu întîrzie, ci îi rupse lanțurile și-i dete drumul de la o așa grea osîndă ca a Tartarului.

Și mergînd mai-nainte, dete preste Alcesta. Aceasta era o femeie, care pînă într-atît își iubise bărbatul, încît se dete morții de bună-voia ei pentru dînsul. Admete, soțul ei, dobîndise de la zei darul de a nu muri, dacă în ceasul cînd i se vor sfîrși zilele, ar găsi pe cineva care să

1020 voiască să moară în locul lui. Ceasul lui din urmă sosi. Dară nimeni n-avu poftă să-și închiză lumea cu iadul. Atunci Alcesta, soția lui, pentru dragostea ce avea către dînsul, se înfățișă înaintea morții și o rugă ca mai bine s-o ia pe dînsa, numai să lase pe bărbatul ei să trăiască. Hercule o scoase și pre aceasta din iad și o dete bărbatului și copiilor

1025 ei înapoi.

Și, văzînd pe Cerber, ciinele cel îngrozitor de mare și rău cum nu s-a mai pomenit ciine să fie, se luă la luptă și cu dînsul. Acum altă nevoie: trebuia să umble cu băgare de seamă, ca să nu-l omoare. Se luptă ce se luptă, și viîndu-i

1030 bine lui Hercule, îl apucă de după ceafă, îl supuse și-l legă bine. Proserpina, soția lui Pluton, zeul iadului, văzîndu-i voinicia, îl priimi ca pe un frate. Însuși Pluton îl lăsă să iasă la lume cu Teseu, cu Alcesta și cu dulăul de Cerber,

pe care îl ținea de zgardă. Și nici că se putea altfel; căci
1035 Hercule nu s-ar fi lăsat fără aceasta, odată cu capul.

După ce arată lui Euristeu pe Cerber, Hercule îl aduse
înapoi și-l lăasă să-și păzească iadul lui precum fusese el
orînduit.

Douăsprezece la mină. Aceasta este cea din urmă treabă
1040 ce săvîrși Hercule din porunca lui Euristeu. Tăiați-o și pe
asta la răboj și mai numărați o dată.

Așa este, dragii moșului, că sunt douăsprezece în cap?

Săvîrșind aceste mari și nemaiauzite fapte, douăsprezece
la număr, afară de alte nenumărate vitezii mai mărunte,
1045 Hercule căta acum să se însoare de a doua oară, căci nevasta
lui cea dintîi murise. Pînă una, alta însă mai făcu niște
isprăvi, între care și pe aceea că pedepsi pe un împărat
anume *Buziris* pentru cruzimile lui. Acest împărat domnea
preste oamenii cei negri la piliță și se dusesse vestea de
1050 răutatea lui. O lume se plîngea de nedreptățile ce făcea.
Pe lingă acestea, el jertfea pe toți străinii pe cari îi prindea
pe moșia lui. Rugul ce ridicase el întru cinstea zeilor lui
pentru aceasta, adesea fumega. Hercule puse mîna pe el,
și-l junghie și pe dînsul d-asupra chiar a jertfelnicului
1055 nelegiuirilor sale.

Pe atunci împăratul Euritu dase sfară în țară că cine va
putea să-l biruiască pe dînsul și pe fiii lui la întrecere cu
arcul, după acela își va da pe fii-sa Iola. Aflînd despre
1060 aceasta, Hercule se duse drept la acel împărat și îi spuse că
el a venit în peștit. Și luîndu-se la întrecere, Hercule îi
rămase pe toți.

Dară împăratul Euritu, tot tărăgăia cu azi, cu mine,
pînă ce Hercule, daca văzu care încotro merge treaba, își
cam mută gîndul și plecă în ale sale. Tocmai pe atunci
1065 un oarecare tilhar furînd împăratului niște iepe, acesta cu
fiii lui bănuie că Hercule i-a făcut bosmoaoa. Unul din
fiii împăratului se luă după dînsul și ajungîndu-l, merseră
împreună să caute iepele. Sosind la o cetate și urcîndu-se
într-un turn, Hercule arată fiului împăratului iepele cum
1070 pășteau pe cîmp, și îi zise să se ducă să și le ia. Fiul împă-
ratului se prefăcu că nu le vede, și-i tot răspundea cam în

doi peri. Vezi Doamne, ca și cînd Hercule le-ar fi furat. Lui nu-i ieșise din cap, adică gîndurile ce le avusese de la început cu tată-său împreună. Doară căci nu zicea. Ar fi
1075 poftit dumnealui ca tot Hercule să meargă să i le dea în mină, cum am zice mură în gură. Hercule nu putu să sufere rușinea ca să fie el bînuit de hoț, dete brînci fiului acestui împărat din virful turnului, și nici praful nu se alese de el pînă jos.

1080 Din ciuda acestui omor Hercule se îmbolnăvi. Și neștiind ce leacuri să ia pentru boala ce avea el, merse la capiștea lui Apolon, și popii îi spuse că nu va avea tîmăduire, fără numai dacă se va vinde pre el și va robi măcar un an de zile; iară banii ce-i va prinde din vînzarea lui, să-i
1085 dea împăratului, tatăl omorîtului, drept rîscumpărare pentru singele fiului ce a pierdut.

Ercule se supuse, se lăsă a fi vîndut, făcînd precum îi ziseseră popii. Fu cumpărat însă de o împărăteasă pre nume Omfala. Drăgălășiile împărătesei făcu pe Hercule
1090 să se piarză de iubire pentru dînsa, uitînd făgăduiala ce făcuse cînd era copilandru; și ca să poată ajunge mai cu înlesnire aproape de împărăteasă, ceru a fi îmbrăcat muiereste ca roabele; se legă cu maramă la cap, și cu furca în briu, se nevoia a toarce. Învățînd a răsuci fusul, Hercule
1095 ședea toată ziua pe un scăunaș la picioarele împărătesei Omfala, scurgîndu-i-se ochii după dînsa, și mi-ți torcea, nene, de nici una din roabe nu-l putea ajunge. Tortul lui Hercule era și mai suptîre și mai frumos, și mai mult decît al tuturor roabelor. Își uitase viteazul de voiniciile lui
1100 de mai-nainte și se dase trîndăviei pentru un cap de muier. Nu se putea rușine mai mare pentru un viteaz ca dînsul să lincezească ca un trîntor.

Văzîndu-l împărăteasa ajuns în astfel de hăl, și mindră că a înjugat pe leu, supuîndu-l și imblînzîndu-l ca pe un
1105 mielușel, numai cu farmecul nurilor ei, îl îndrăgi și ar fi voit să stea lingă dînsa cît va trăi și ea.

Aceasta însă nu putu să ție mult. Căci voinicul, dezmeticîndu-se din ameteala dragostei, nu se mai putu suferi a fi îmbrobodit, ci rușinîndu-se de fapta lui, ca să ajungă
1110 el așa de muieratec, se smulse din legăturile în care îl ținea farmecul Omfalei și, lepădînd de la sine prîlostirea în care căzuse, fugi de acolo, ca și cînd ar fi scăpat din pușcă, măcar că împărăteasa Omfala ar fi voit să-l ție cine știe cît.

- 1115** După ce scăpă de robie bun zdravăn însănătoșit, și mai făcu câteva isprăvi, acest viteaz își aduse aminte de făgăduiala ce dase firtatului său Meleagru, când fusese în împărăția morților, că va lua pe sora sa de soție, și se duse la curtea împăratului Ineu pentru acest sfârșit.
- 1120** Acest împărat, tatăl lui Meleagru, avea o fată pre nume Deianira, frumoasă de pica, și tânără și fragedă ca un boboc de trandafir. Ercule ajunsese tocmai când erau adunați mai mulți flăcăi ca să se ia la luptă, și care din toți va birui, acela să ia de nevastă pe Deianira. Între alții era și un
- 1125** anume Achelo, stăpînitorul unui rîu făcător-de-rele, carele avea putere, nevoie mare. Celorlalți flăcăi, dacă văzură pe acești doi viteji, le pieri pofta de luptă și se cărară de pe acolo. Rămîind numai ei doi, Ercule se înceastă la luptă cu Achelo, și lupte-se, și lupte-se, pînă ce Ercule
- 1130** dovedi pe Achelo. Atunci acesta se făcu un balaur mare și începu lupta din nou. După ce se mai luptară, ce se mai luptară, Ercule dovedi și pe balaur. Achelo nu se lăsă, ci se făcu un taur și astfel iarăși începu să se lupte. Văzînd așa Ercule, unde mi-și puse toate puterile, și apucînd
- 1135** pe taur de coarne, mi-l răsturnă în rîul ce stăpînea el, și care se numea ca și dinsul, ba încă îl lăsă ciont și de un corn; iară Achelo, de rușine, se dete afund, și mi-și petrecu veacul cu amar și cu ocară acolo, înstrunat și înjghebat în albia apelor sale. Zînele însă de pe țărături umplură
- 1140** acest corn cu roade și cu flori de care începură a crește cu spor și imbielșugare, după ce Ercule prioni pe acest iarăutătit Achelo; și de atunci, toată lumea privește acel corn ca un semn fericit de rodire și de bilșug, și d-aceea
- 1145** cînd auziți de *Cornul abundanții* pe procopsiții din ziua de astăzi, să știți că acolo se due ei cu gîndul, cînd vor să arate bilșugul prin alte însemnări.
- Ercule luă de soție pe Deianira și plecă. Pe unde ajungea, curăța țările de jăpcani și de oameni răi, învăța poporiimea cum să-și muncească cîmpurile mai cu folos, și ajută
- 1150** pe toți apăsății ce-i cereau ajutor.
- Ajungînd cu soția sa de marginea unei girle ce venise mare, dete cu ochii de centaurul Nesu. Știți de altă dată ce este centaur. Totuși este mai bine de două ori decît niciodată. Centaur era om pînă în briu și de la briu în jos
- 1155** cal, adică o jiganie cu patru picioare, cu șale de cal și cu trunchiul de om.

Acest centaur, ce vă spusei că se chema Nesu, trecea gîrla pe oameni în cîrcă, te miră pe ce lucru de nimic. Văzînd și pe Hercule cu nevasta, el fu gata a-i trece soția
1160 dincolo preste gîrlă. Hercule apucă înainte și se mira că n-aude pe centaur venind după dînsul. Se întoarse să se uite. Cînd, ce să-i văză ochii? Nemernicul de centaur o luase la sănătoasa cu Deianira în cîrcă. Pasămite îi plăcu și lui o așa bucățică, și voi să o ia cu japca ca să se îndrăgostească cu dînsa. Hercule nu-l lăsă să se sfințească, el care curăța de pe fața pămîntului pe toți jăpcanii, ci, unde mi-ți întinse arcul, puse o săgeată într-însul, d-alea înveninatele cu sînge d-al Idrei, îi dete drumul și mi-l plesni așa de bine încît acolo rămase, și începu să gilgieie
1170 sîngele dintr-însul gîrlă.

Dară și diavolul de centaur i-o făcu. Căci avînd cu dînsul o cămașe nouă, o înmuie în sîngele lui ce se otrăvise din veninul săgeței, și i-o dete Deianirei zicîndu-i:

„Ține această cămașe și o păstrează bine. Cînd vei
1175 vedea că soțul tău îți este necredincios și-i alunecă ochii după alte muieri, dă-i-o să se îmbrace cu dînsa, și se va aprinde de dragoste pentru tine, încît nu va ști ce să mai facă și cum să te giugiulească.“ Proasta de muiere crezu. Luă cămașa și o ascunse de la ochii lui Hercule.

1180 Nu mult după această întîmplare veni la Hercule niște oameni și-l rugară să le dea mină de ajutor împotriva unui împărat, care le tot căta vrajmă și se sculase pe nedreptul asupra lor. Hercule, săritor precum firea îl lăsase pre el cînd auzea de nedreptăți, n-aștepta să i se zică de
1185 două ori; atît de bucuros mergea el să stîrpească asupririle; se puse în capul asupriților, și biruința fu a lui. Iară, dacă văzu că este aproape de împărăția lui Eurite, cel care v-am spus mai sus că era tat-al Iolei, și aducîndu-și aminte Hercule că nu-și ținuse cuvîntul, se hôtări a-l pedepsi.
1190 Se știe cum Hercule întrecuse pe Eurite și pe fiii săi în a trage cu arcul, și cum apoi împăratul se codi a-i da fata de nevastă. Acum merse asupra lui, și chîmîndu-l la război, omori și pe Eurite, și pe ai săi fii, iară pe Iola o luă roabă și porni cu dînsa întru ale sale. În drumul său ajunse pe un
1195 piept de pămînt ce se întinde în mare, și dînd peste o capiște a lui Joe, voi să aducă jertfă tatălui său.

Pentru aceasta trimise un om d-ai săi, Lichas, ca să ceară de la nevastă-sa o cămașe curată. Deianira află de la acest trimis că Iola este roabă la Hercule. Ea știa că Hercule

- 1200 fusese în pețit la Iola înainte de a o lua pe dînsa de nevastă, și cum auzi acum că Iola căzuse roabă la bărbatu-său, fu coprinsă de patima temutului. Își aduse aminte Deianira de vorbele ce-i zisese centaurul Nesu, și de cămașa ce-i dase el, și se bucură în sufletul ei că are să facă pe Ercole
- 1205 să se uite numai la dînsa. Muierea tot muiere este. Și, frecîndu-și mîinile de bucurie, scoase cămașa cea muiată în sîngele centaurului cel blestemat și o dete trimisului ca să o ducă la stăpînul său. Acesta își împlini slujba. Ercole luînd cămașa o îmbrăcă și porni la capîște ca să-și
- 1210 aducă jertfa. Băgă de seamă însă că afurisita de cămașă se lipi de pielea lui și începu a-l frige. Dete să se dezbrace de dînsa, dar ea atît se lipise încît se făcu una cu pielea lui și-l pîrjolea de parcă era pus pe jăratec. Simțînd Ercole niște astfel de usturimi prăpăditoare, pină într-atît se
- 1215 supără, încît apucă pe Lichas d-un picior și îl azvîrli drept în mare ca p-o altă aia; iară el, voind cu dinadînsul a-și smulge de pe trup blestemata de cămașe, ea se sfișia cu carne cu tot din trupul lui în mîinile sale.

Cînd auzi Deianira de una ca aceasta, se mîhni pină în

1220 adîncul sufletului; și după ce văzu că nu mai este mîntuire pentru bărbatul său, se duse și ea și-și făcu seama singură.

Vezi că tocmai atunci înțelese și ea că fu amăgită, și cît rău făcuse soțului său.

Ercule, nemaiputînd de durerea focului celui nemis-
 1225 tuitor ce-l pătrunsese pină la ficat, porunci oamenilor săi să ducă pe un vîrf de munte lemnele trebuincioase spre a face un rug. Cînd fu gata rugul, el se sui d-asupra și rugă pe toți oamenii săi ca să-i puie foc, spre a scăpa de muncile cele groaznice ale usturimei ce-l chinuiau. Toți se ccdeau

1230 și nu cutezau să facă o astfel de faptă. Numai un voinic anume Filoctet, fiind de firea lui mai milos, se înduioși de suferințele lui Ercole, se apropie de rug și îi dete foc. Pentru această faptă Ercole îi dăruî săgețile sale cele purtătoare de moarte.

1235 Flăcările cuprinzînd rugul, un riuuleț vecin ieși din matca lui spre a aduce oarecare ușurare lui Ercole cu apele sale, dară găsi rugul încongiurat de nouri, și tunete și trăznete grozave ieșînd din acei nouri.

Și d-atunci a rămas de zic și astăzi oamenii cei preocup-
 1240 siți, cînd vor să arate că și-a luat cineva capului vro belea, de care nu poate scăpa, fără numai o dată cu viața, d-atunci a rămas, precum vă spuseli, de zic: A dat peste cămașa ori

turica lui Nesu. Noi însă, pe limba noastră cea necioplită, zicem, cînd dă omul peste o astfel de nevoie: *sapa și lopata are să-l scape*.

1245 Păgînii spun că în acei nori ce se coborise preste rugul lui Hercule, era Joe, zeul zeilor lor, ce venise a ridica pe Hercule în ceruri. Cînd sosiră prietenii lui Hercule și voriră să-i ia cenușa de acolo, nu mai găsiră din trupul lui

1250 nici prăfuleț.
Joe, după ce-și urcă copilul în ceruri, stărui de Junona să se împace cu Hercule și să-l priimească ca pe un copil de suflet. Junona se înduplecă, și după ce îl cunoscuse copil de suflet, îi dete de soție o zeiță. Cum bag seamă i-a
1255 fost teamă Junonci ca să nu se apuce fiul său de suflet de berbantlic prin cerul lor, și d-aia căută să-l însoare cit mai curînd. Iară Joe puse pre Hercule în rîndul zeilor celor mari.

ERCULAN

(Cîntec din Mehadia, unde erau băile cele vechi închinat zeului *Hercule*)

1260	<i>Plecat-au în ziori
Trei surori la flori,
Sora cea mai mare
S-a dus înspre mare,
Sora cea mezină</i>		<i>Sora cea mai mică
Și mai sălbățică
Plînge colo-n stîncă
La umbră adîncă.</i>
1265	<i>Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică
Și mai sălbățică
S-a dus, mare, dus
Pe Cerna în sus.</i>	1295	<i>Ercul, Erculean,
Căpitan rimlean,
Își repede calul
De răsună matul,
Ș-ajunge-ntr-un zbor</i>
1270	<i>Iar în urma lor
Mulți voinici cu dor
S-au luat cîntînd
Ș-au venit plîngînd.
Iată-un căpitan</i>	1300	<i>La stîncă cu dor.
„Ieși, fată, din piatră
Să te văd odată!”
„Cum să ies din piatră
Că sunt goală toată
Și mă tem de soare...</i>
1275	<i>Căpitan rimlean
Că mi se ivește
Pe mal se oprește,
Cu Cerna grăiește;
„Neră limpezie,</i>	1305	<i>Nu m-a soarbe oare?”
„Să n-ai nici o frică,
Fată sălbățică,
Că te-oi lua în brață
Să mai prind la viață,
Și te-oi coperi
Și mi te-oi feri
De vînt și de soare
De-a lor sărutare.”</i>
1280	<i>Stai de-mi spune mie,
Despre trei surori
Picate din ziori.”
„Sora cea mai mare
S-a dus către mare</i>	1310	<i>„Bădiță, bădiță,
De-ți sunt drăguliță,
Soție de vrei
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stîncă,
Din umbra adîncă,
Să-ți ies la lumină</i>
1285	<i>Pe Dunărea-n jos
La un plai frumos;
Sora cea mezină
S-a dus din grădină.
Peste nouă munți,</i>	1315	
1290	<i>În codrii cărunți.</i>	1320	

Cu inima plină.
 Ercul, Erculean,
 Căpitan rimlean
 1325 Calcă peste piatră
 Și iată că-ndată
 Lumei se arată
 O dalbă de față
 Albă, goală toată,
 1330 Vie și frumoasă,
 Dulce, răcoroasă,
 Cu păr aurit,
 Pe umeri leit.
 1335 Cit o și zărește,
 Soarele s-oprește

Și fața-i s-aprinde
 Și raza-i se-ntinde
 Ca un sărutat
 1340 Lung și înfocat,
 Iar cel Erculean
 Căpitan rimlean
 Mi-o apucă-n braț,
 De prinde la viață,
 1345 Mi-o stringe la piept
 Și-o legănă-ncet
 Și-i face-n răcoare
 Departe de soare
 Cuib de floricele
 1350 Iuite la stele.
 (V. Alecsandri)

Acest cîntec se cîntă pe la Mehadia și peste Olt. Locuitorii îi zic cîntecul lui Elcovan sau Ercovan.

Ce se dovedește prin aceasta?

1355 Că românii din care ne tragem noi, cînd au venit în
 părțile acestea și s-au statornicit aci, au dat preste apele
 cele mîntuitoare de la Mehadia. Că ei au închinat aceste
 ape lui Ercule, ca niște păgîni ce erau ei, pentru că aveau,
 după credința lor, atîta virtute, ca și Ercule, de se luptau
 cu boalele și le învingeau. Pentru aceasta cei mai procopsiți
 1360 dintre dinșii, i-au scos și cîntec, care a rămas de pomenire
 și pînă în zilele noastre.

PROMETEU

Ecatombă. Focul sacru. Cutia Pandorei.

Spune la cărțile păgânești că la începutul începutului lumii erau numai zei și zeițe. P-atunci, mai-marele zeilor se numea Saturn, ori Cronos, ceea ce pre limba noastră se tilcuiește Timpul sau Vremea. Acest zeu, de
5 teamă să nu-și piarză scaunul domniei sale zelești, își înghi-
țea copiii, de cum îi năștea nevastă-sa. Aceasta nu mai
putea de dor să aibă și ea un copil; și astfel o întoarse și
10 dinsa la șiretlic. O dată, cînd născu gemeni o pereche de
pui de zei, pe Joe și pe Junona, în loc să-i dea soțului ei
să-i mănince, îi ascunse; iară lui Saturn ori Cronos îi dete
doi bolovani de piatră, înfășați în scutece, de-i înghiți. Nă-
tărăul de domn al zeilor nu simți. Ar fi putut să-i dea
15 și altceva, că el tot ar fi înghițit! atit era de năting.

Joe, după ce se făcu măgădău mare, răsturnă pe tat-său
din scaunul domniei, se puse el în locu-i, apuca trăznetele și
fulgerile în mină, și apoi, să te ții pinză să nu te rupi!
căci pe oricine cuteza să se scoale asupra lui, îl rostogolea
20 din înaltul cerului, trăznit și fulgerat.

Uriășul Prometeu, văr bun cu Joe, și din firea lui blajin,
drept și ocrotitor al asupriților, adesea muștra pe Joe
pentru nelegiuirea ce săvîrșise, dînd pe tat-său jos de pe
scaun.

25 Din pricina aceasta mai-marele zeilor se uita la dînsul
tot chiondorîș și îi vorbea cu gura altuia, cum se zice.
Prometeu, dacă văzu așa. trăia mai d-oparte de adunarea

zeilor, cu frate-său Epimeteu, și se puse pe fel și fel de născociri.

30 Mai întâi, ce-i veni lui în minte, se apucă de făcu din humă niște oameni, după chipul și asemănarea zeilor. Apoi le dete suflet din însuși viața lui de zeu.

Nemaiputînd de bucurie că izbutise a-și face soți cu cari să-și petreacă uritul în singurătatea lui, departe de
35 adunarea zeilor, începu să se joace cu dinșii, ca niște copilandri nevinovați ce erau ei cu toții.

Auzind Joe chicotele lor de rîs și zgîmotelul ce făceau ei zbenguîndu-se și jucîndu-se, cînd d-a Baba-carba, cînd d-a
40 Leapșa ori d-a Fetele, se duse să se uite ce putea să fie asta. Cînd văzu el oamenii asemenea loruși, încrunță sprînceana și se oțări de supărare. Pasămite Joe crăpa de necaz cum de să nu-i trăznească lui prin cap, ca el să fi făcut această minune. Vedeți dumneavoastră, hem (sic!) el nepriceput,
45 hem (sic!) el cu pismă, că de ce altul să facă ceea ce el nici cu gîndul nu gîndise, necum să se fi apucat să facă, ne-trebnicul!

Tăcu, deci, că n-avea încotro. Prometeu însă, carele n-avea la inima lui nici un viclesug, își învăță pe soții săi, cum să fie ascultători, cum să fie de treabă și cum să se
50 teamă de zei. Ba încă îi îndemna să le aducă și jertfe.

Văzînd așa Joe, de ce mergea, d-aia se întindea ca pecingenea: ba, lasă-mă în casă; ba, lasă-mă sub pat; ba, lasă-mă și în pat, povestea ăluia. Nu se mulțumi el să-i
55 aducă jertfă oamenii cîte o vită; ceru să-i aducă cîte zece d-odată, ba cîte cincizeci, ba cîte o sută.

Bieții oameni făcură cum li se ceru, numai să se arate că sunt supuși. Lui kir Zevs, adică jupînului Joe, îi rîdea
60 mustața cînd vedea atîta hoit: lua tot, și oamenilor nu le lăsa nici măcar cit să puie p-o măsca. Vedeți lăcomie de zeu!

Asemenea jertfe de cîte o sută de vite d-odată, se numără ecatombe.

D-acolo au luat cărturarii vorba de zic, cînd se face vro măcelărire de oameni cari se țin tare de vro cugetare, ori
65 se jertfesc dorințele mai multora pentru gustul unuia singur, d-acolo, zic, s-a luat cuvîntul de scrie în cărți: că *în cutare, ori în cutare pricină s-a săvîrșit una sau mai multe ecatombe*. Noi, pre limba noastră a groasă, dar sănătoasă, zicem: la cutare, ori cutare lucru s-a făcut *mare prăpăd de oameni*.

70 *S-a făcut pe gustul cutăruia, dară s-a făcut mare jertfă de popor.*

Se mihni pină în suflet Prometeu cînd văzu pină unde merge calicia zeului zeilor. Nu vedea el oare că Joe se pusese cu deadinsul să amărăscă și să necăjească ființele

75 făptuite de dinsul?

Astfel fiind, pizmașul de Joe începu a trimite oamenilor pre pămînt fel de fel de trude, de necazuri și de nevoi. Prometeu, cum simțea de unele ca acestea, numaidecît punea mîna pe aceste răutăți și le închidea într-un tronșor

80 ce și-l făcuse într-adins pentru aceasta.

Joe să se dea de ceasul morții, cînd vedea făptuirile lui Prometeu tot vesele, tot fără-de-grije. Vezi că știa, tartorul, ce poame le trimitea el peșcheș; nu știa însă ce făptuia Prometeu, pină cînd făcu ce făcu și află.

85 Cu cît Prometeu se punea și cruciș, și curmeziș, ca să-și ocrotească făpturile, cu atita cererile calicului de Joe se încordau și poftea la jertfe.

Atunci Prometeu se duse drept la dinsul și-i zise că e păcat de Dumnezeu să ia omului și cenușa din vatră;

90 căci de va merge tot așa, bieții oameni ai lui au să ajungă în sapă de lemn, să rămîie fără vite, fără nimic, ca niște muritori de foame. Il ruga dară să se indure ca să le lase și lor măcar jumătate din jertfele ce i le vor aduce. Joe se înduplecă și priimi ca, odată pentru totdauna, acum la

95 început, să-și aleagă partea ce-i va plăcea din jertfe, ca astfel cealaltă parte să rămîie oamenilor pentru chiverniselile lor.

Prometeu, după ce se învoi cu Joe, vru să cerce pină unde merge priceperea și istețimea lui Joe ca un mai-

100 marele zeilor. Pentru aceasta porunci de tăie un bou, și alesc toate cărnurile la un loc, preste care puse pielea și pre d-asupra burta și măruntaiele; iară la altă parte puse toate oasele curățate de carne, preste care întinse grăsimea.

După ce așeza jertfele astfel, chema pe Joe să-și aleagă

105 partea. Acesta, cum veni și văzu grăsimea lucind d-asupra, pină într-atita il orbi lăcomia, încît odată puse mîna pe dînsa și zise: „Aceasta să fie partea mea“.

Rîse Prometeu înfundat de prostia lui Joe, dar nu-i arătă aieva.

110 Cînd văzu Joe însă că sub grăsime erau numai oase, se rușina; voi să-și ia vorba înapoi, dară nu putu, căci erau

mai mulți martori de față când făgăduise că se va mulțumi cu partea ce-și va alege; și așa rămase păcălit.

115 Inghiți Joe gălușca, dar numaidecît își dete arama pe față, căci prinse a mai prigoni lumea o toană. Pe lingă altele, nu mai voi să dea oamenilor foc. Pasămite aceștia nu știau p-atunci cum să-și ațîțe focul, nefiind născocit meșteșugul de a scăpăra.

120 Bietele făpturi ale lui Prometeu nu mai avură lumină noaptea și petrecură o bună bucată de vreme în bungetul întunericului. Cît fuse vară o duseră ei cum o duseră; dar veni iarna; acum tremurau de frig de le clănțăneau dinții în gură și făceau la piroane și la cuie. Se stîrciseră de se făcuseră covrig de ger. Ce să facă ei fără foc? Prometeu, se gîndi,

125 se răzgîndi, ca ce ar face el să vie și aci în ajutorul ființelor înfăptuite de dinsul. Și după ce-și mai frămîntă creierii o toană, se sui binișor în cer, și, pe cînd toți zeii dormeau bumbeni, el, binișor, în virful degetelor, se apropie de locul unde ținea Joe focul, fura nițel dintr-însul, îl ascunse

130 într-o trestie și îl aduse oamenilor pre pămînt de-și aprinseră și ei cîte un focșor ca să se mai dezmoștească. Mai apoi îi învăță și cum să și-l păstreze învelindu-l cu spuză, și mai tîrziu îi învăță să și scapere.

135 Cînd văzu Joe a doua zi de dimineață la oameni atîtea focuri cîte și colibe erau, se mînie pînă într-atîta, încît nu se mai putu stăpîni, și trimise pe Mercur, alergătorul zeilor, ca să puie mîna pe tîlharul de Prometeu, să-l lege cot la cot cu lanțuri și să-l încătușeze pe muntele Caucaz. Mercur îndeplini porunca, tocmai pe tocmai, ca o slugă

140 credincioasă. Mai porunci Joe unui vultur ca să sfișie pieptul lui Prometeu și în fiecare zi să-i roază din ficați. Făcu așa cum noaptea să crească la loc atît cît va roade vulturul ziua, ca să aibă a doua zi ce roade iarăși.

145 Astfel chinui Joe pe bietul Prometeu pentru deșteptăciunea și ascuțimea lui de mînte, pînă ce veni Ercule cel viteaz de-l scăpă de la muncă, precum auzirăți în povestea acelu voinic.

Tot pe Mercur trimise Joe de fură tronișorul în care

150 închidea Prometeu relele ce trimitea Joe oamenilor din cînd în cînd, și puse pe făurarul său de făcu altul mai frumos și mai dichisit, în care băgă el aceste rele.

Pricopsiții și cărturarii din ziua de astăzi cînd vor să arate că cineva este un născocitor dibaci, carele scoate din creierii lui lucruri folositoare omenirii și cari n-au avut

- 155 pină atunci ființă pre lume, îi zic că *este un Prometeu*, și că *a furat focul sacru din cer*, ca să lumineze și să încălzească pe muritori. Noi însă, pre limba noastră a strămoșească zicem unui astfel de om că *este român dezghețat care scoate lapte dulce din piatră seacă*.
- 160 Spun, măre, că tot acest Prometeu să fi născocit și meșteșugul scrierii, pe acela de a face corăbii, de a socoti, de a clădi, de a ghici precum și meșteșugul leacurilor.
- Ascultați acum, dragii moșului, cum și-a izbîndit Joe și asupra omenirii celei nevinovate.
- 165 Cînd luă Mercur pe Prometeu să-l ducă a-l fereca pe muntele Caucaz, acesta se întoarse către fratele său Epitemeu și-i zise:
- „Frate, rămii în locul meu și aibi milă de biata omenire; căci ea este făptura miinilor noastre. Ocrotește-o
- 170 împotriva zeilor celor lacomi. Pre lingă aceasta nu uita un lucru: să nu care cumva să priimești vrun dar de la Joe, că nu va fi bine de voi. Darul vrăjmașului este păgubitor, căci este făcut cu vicleșug.“
- Atîta zise.
- 175 Lui parcă-i spunea inima, vedeți d-voastră, că Joe are să joace vrun renghi bieților codănei plăsmuiți de dînsul din humă.
- Aceste povețe ale lui Prometeu intrară lui Epitemeu pe o ureche și îi ieșiră pe cealaltă. Căci Epitemeu era un
- 180 flușturatec și ușurel de minte d-ăi mari, cum adică am zice noi un fleac de om sau o lichea.
- El se dase după joc cu ceilalți flăcăi și habar nu mai avea de nimic.
- Tartorul de Joe nu fu mulțumit numai cu osînda ce dete
- 185 lui Prometeu; el pizmuia acum și traiul tihnit și fără de grijă al oamenilor. Voia să facă și acestora ceva ca să-i necăjească și mai mult.
- Pentru aceasta porunci lui Vulcan, un alt zeu, carele era și mare meșter făurar, ca să-i facă o fată așa de frumoasă,
- 190 încît, de s-ar putea, să fie și mai și decît o zîină.
- Făpturile plăsmuite de Prometeu erau numai băieți.
- Și unde mi se puse nebunul de Vulcan de mi-ți făuri, din pămînt amestecat cu lacrimi, o fetișcană, atît de frumoasă și de drăgălașe, încît să mi-o sorbi într-un pahar cu
- 195 apă. Minerva, cum o văzu, îi dete un zovon (văl), o împodobi cu flori preste care îi puse o cunună de aur; apoi îi dete o haină albă de strălucea ca soarele. Astfel gătită, Vulcan

o aduse în adunarea zeilor. Aceștia când o văzură le lăsa gura apă după dînsa. Ei se minunară de o așa rară gingășie.

200 Vicleanul de Joe porunci tuturor zeilor să-i facă cite un dar, ca să fie și mai ademenitoare. Astfel:

Minerva o învătă toate meșteșugurile muieresti și între altele și pe acela de a țese pînză.

205 Vinerea sau Afrodita o impresură de nuri și de vino-n-coace, și o învătă cum să facă pe oameni să moară după dînsa.

Mercur îi dete darul de a-i fi vorba cu lipici și o învătă meșteșugul de a cuvînta astfel încît să-nmoaie inimile oamenilor de ar fi ele de piatră chiar.

210 În cele de pe urmă, zăcașul de Joe îi făgădui că o să-i dea o cutie frumoasă, cum nu mai văzuse ea. Acesta era tronișorul cu pricina. Joe nu i-l arăta; dar ea îl zărise într-un colț.

Pe această codănică de fată o numiră Pandora, adică împodobită cu toate darurile.

215 Joe chemă pe Epimeteu și-i zise:

„Verișorule, am socotit cu gîndul meu de mai-marele zeilor că vouă trebuie să vi se fi urit tot jucîndu-vă cu alde-ai voștri numai d-a Baba-oarba, d-a Fețele, d-a Leapșa, și am plăsmuit și eu o ființă care să vă facă să uitați uritul

220 ce v-a coprins. Ea are să vă învețe cum să vă jucați d-a Porumbeli, d-a Ascunselea, și cum veselie voastră să n-aibă sfîrșit.“

225 Zicînd acestea vicleanul de zeu desfăcu ramurile a doi pomi pe care le împreunase el cu meșteșug, și după care era ascunsă Pandora, și i-o arătă.

Apoi, luînd-o de mîină, o aduse dinaintea lui Epimeteu și-i zise:

„Aceasta să fie soția ta.“

230 Nătăflețele de Epimeteu cînd se văzu dinaintea unei ființe atît de fragedă și de plăpîndă, se pierdu cu totul.

Darămite cînd se apropie Pandora de dînsul și începu să-l mîngîie cu minușitele ei cele grăsulii și netede ca marmora cea bine lustruită, cînd își deschise gura spre a-i

235 cuvînta niște vorbe ce nu mai auzise el pînă atunci, și cînd viersul ei cel dulce ajunsese la urechile lui, pînă într-atîta se zăpăci, încît nu mai știu ce face, nu mai văzu alt decît pe Pandora, nu mai auzi decît pe Pandora.

Ea îl luă de mîină, și-i zise:

„Epimeteu, aidem acasă.“

240 Uluitul de Epimeteu odată răsări. Și nemaiputînd să-și miște nici limba din gură, căci era amorțită cu totul, se lăsă să-l tragă Pandora de mîină și se luă după dînsa.

Mult se bucură Joe de una ca aceasta; căci acum era incredințat că-și va săra inima cu fericirea omenirei.

245 Dară mai-nainte de a chema pe Epimeteu, Mercur îi duse, din porunca lui Joe, tronișorul sau cutia cu pricina, îl rugă să i-l ție la dînsul pînă s-o întoarce să și-l ia, și îi dete grije ca nu care-cumva să umble într-însul.

Cînd intră Pandora în coliba lui Epimeteu, ochii ei se 250 împiedecară mai întii și întii de acest tronișor sau cutie. Cum trecu pragul ușii ea, nici una, nici alta, zise:

„Epimeteu, ce ai tu în tronișorul ăsta?”

Ea, vezi, îl semui cu acela ce îi spusese Joe că o să i-l dea ei.

255 „Habar n-am, răspunse el, dînd din umeri. Tronul ăsta nu este al meu. Mi-a venit aci, iaca așa, urdu-belea. L-a lăsat un călător cu vorba să i-l păstrez pînă s-o întoarce ca să și-l ia, și ai face bine să nu mă mai întrebi de dînsul, că nu știu ce să-ți spui.”

260 „Ca ce să fie într-însul?”

„Nici că mi-am bătut capul să aflu.”

„Dar cel ce ție l-a adus, de unde venea și unde se ducea?”

„Nici că m-am gîndit să-l întreb.”

265 „Ce prost lucru! strigă Pandora, scîrbită și strîmbindu-se. Mult mai bine era de nu vedeam un așa poznaș de tron.”

„Ei, iacă! Nu te mai uita la dînsul, și pace, îi răspunse Epimeteu. Aidi mai bine p-afară să ne jucăm cu flăcăii.”

Ea se luă după dînsul; dară gîndul îi era pironit tot la 270 procopsitul de tron. Pînă atunci nici una din făpturi nu fusese stăpînită de patima de a destăinuî cutare ori cutare lucru. Pandora fu cea dintii ce vru să știe lucruri ce cătau să rămîie ascunse. Tot frămîntîndu-se cu firea ca să afle ca ce ar putea să fie în nevoiașul acela de tron, își amăra 275 viața și își urise și traiul.

La început fu cum fu; dară de ce mergea d-aia o întețea uritul pînă ce ajunsese să i se pară că stă să cază coliba pe ei.

280 „De unde naiba poate să fi venit tronul ăsta aci, își zicea în sineși Pandora, ori către Epimeteu, și ca ce poate să fie într-însul?”

„Ce tot ai, frăţioare, de tot vorbeşti de tronişor? par-
că-ţi stă în gît, răspundea Epimeteu, carele vedea că prea
trece preste răscoale Pandora cu atîtea întrebări. Mi-ar
285 părea mai bine, dragă Pandoră, să te auz vorbind despre
alte alea. Aidem să culegem smochine coapte, cu care să
ne facem cîna sub copaciul din vale. Acolo eu ştiu o viţă
care face nişte struguri gustoşi şi dulci cum n-ai mai mîncat
de cînd eşti“.

290 „Tot smochine şi strugurii!“ zise Pandora, amărită şi
scîrbită.

„Daca este așa, îi mai zise Epimeteu, carele era boul lui
Dumnezeu, aidem neiculiţă, să dăm fuga şi să ne jucăm.“

295 „Mi s-a urit tot alergînd, şi nu mai am poftă de joc,
zise Pandora îngreţoşată. Şi apoi, nu mai pot să fiu veselă,
fiindcă ticălosul ăla de tron nu-mi iese cituşi de cit din
gînd. Ce s-o întîmpla, întîmplă-se, numai, tu, trebuie să-mi
spui ce este în el.“

300 „Aida, de! Dară nu ţi-am spus de o sută de ori, frate
dragă, că nici eu nu ştiu ce este într-insul? răspuse Epi-
meteu cam cu supărare; cum vrei d-ta oare să-ţi spui
lucruri pe care nici eu nu le ştiu?“

„Cine te opreşte ca să-l deschizi, mai zise Pandora,
uitîndu-se la dînsul cam pe sub sprincene şi cu coada ochiu-
lui. Deschizîndu-l vom putea vedea...“

305 „La ce cugeţi tu oare, Pandora?“ strigă el cînd auzi
că ea vrea să-l bage în ispită.

Şi numai gîndindu-se ca să deschiză tronul ce-i fusese
lăsat în păstrare şi rugat cu poftorire ca să nu se atingă de
dînsul, se îngrozea şi se înfricoşa.

310 Văzînd Pandora că pînă acolo ajunge treaba, crezu că
este bine să nu mai stăruiască de dînsul în cîrta aceea de
timp.

Epimeteu se depărtă de locul ispitei cu teamă; iară
Pandora, uitîndu-se după dînsul, zise:

315 „Ce prost ai mai fost şi tu, găgăuţă! şi cit aş fi dorit de
mult să fii mai dezgheţat!“

320 Pentru întîiaşi dată, de la venirea Pandorei, ieşi Epi-
meteu fără soaţa sa ca să meargă să se joace. Vezi că i se
urise şi lui şi-i venise acru, tot auzînd-o de dimineaţă pînă
seara, tronişorul şi iarăşi tronişorul, pare că era un lucru
făcut, de tot de dînsul se împiedica, ca şi cînd le-ar fi
umplut coliba, fără să aibă încotro se întoarce de dînsul.

Plecînd Epimeteu, Pandora rămase ținută în loc
dinaintea tronișorului, adecă a cutiei, la care, cu ochi
325 cercetători, se uita cu mare luare-aminte.

Și ce e drept că avea și la ce se uita. Capacul era făcut
dintr-un lemn neted și lustruit de-și vedea chipul într-insul
Pandora, și tronul cu totul măiestrit lucrat.

De cîteva ori voi să se smulgă de la dînsul; dară pare
330 că așa o trăgea mai aproape și rămase neclintită din loc.

Apoi, dorința de a ști ce e înlăuntru îi tot da ghies
să se uite cu jînd la dînsul; și tot uitîndu-se, băgă de seamă
că nu era încuiat cu vro încuietore meșteșugită; nu, ci era
legat cu o fringhiuță de fir de cel bun.

335 Atunci se aplecă să vază cum era legat nodul. Acum
altă belea, măiestria cu care era făcut acel nod o ispiti
să se cerce, nu care cumva ar putea să descopere cum era
făcut.

Și tot cercîndu-se, învîrtea printre degete fringhioara,
340 și cînd prinse de veste, numai iacătă că legătura se des-
fășură în mîinile sale.

Pandora răsări. Ea ar fi vrut și n-ar fi vrut să dezlege
nodul, și se sperie cînd văzu că așa de lesne și cam fără
voia ei se desnodă. Răsărînd, lovi tronișorul cu genuchiul
345 și se cam zdruncină, și odată auzi un vuvuit ca de un roi
de albine.

Ea sta în cumpănă acum. Să nu deschiză cutia, îi era
că Epimeteu n-o s-o crează că n-a umblat acolo, și de va
vedea și fringhiuța dezlegată; să deschiză cutia, se temea
350 să nu o certe.

Într-acestea, iaca se întorcea și Epimeteu. El culesese
flori și venea încet, piș! piș! ca s-o împodobească pe nesim-
țite pe de la spate. Și în adevăr că Pandora nu băgă de
seamă; atît era de dusă cu gîndurile la ceea ce trebuia să
355 facă.

Văzînd-o astfel Epimeteu, parcă-i dete și lui brînci
inima să știe ce este în acel păcătos de tronișor.

Daca ar fi zis ceva, poate că Pandora s-ar fi sfiit să-l
deschidă; dară el tăcu.

360 Pandora în aceeași clipeală mai auzi zuzuitul din tro-
nișor, și de astă dată nu se mai putu stăpîni. Se vede că
păcatele îi da ghies mereu și n-o lăsa în pace.

„Că doar nu s-o face gaură în cer“, își zise ea în sineși ;
365 „că doar n-o pica singe, îi șopti diavolul la ureche, de vei vedea ce este înăuntru“.

Și îndemnată de patima nerăbdării și de a ști ceea ce nu-i era dat să știe, ea puse amindouă mâinile și ridică capacul o țirișoară ca să se uite în tronișor.

370 Dar n-apucă să-și plece capul bine și să pătrună căutătura-i pînă în tron, și odată se umplu casa cu niște jivine înaripate. Un zgomot ca de tunet se făcu cînd izbucniră din tron afară aceste lighioni spurcate. Ce socotiți că mi-ți era? O mulțime de jigăanii mici și urite la vedere, ce aveau niște aripi ca de liliac, pornite spre năvălire, de să fe-
375 rească Dumnezeu, și avînd niște ghîmpi sau ace de te îngrozeau numai văzîndu-le. Ele începură a zizii într-un chip seîr-bos, așa cum face o mare mulțime de muscoidi, de trîntori, de viespi, de tăuni, ori de țîntari, cînd zbor cu mare repeziciune.

Cum ieșiră din tron, pișcară pe Epimeteu. El dete un
380 țipăt de durere. Cînd auzi Pandora țipătul lui Epimeteu, odată lăsă capacul tronișorului, și mai în același timp începu și ea să se vaite, căci o pișcase și pe dînsa.

Știți ce erau drăcoasele acele de jivine? era soiul cel
nemărginit de mare al Trudelor, Supărărilor și Grijiilor
385 pămîntești, toate patimile cele rele, și cusururile oamenilor, tot felul de boale și de păcătoșii d-ale muritorilor.

Pasămite în fundul tronișorului era și Speranța sau Nădejdea ; dară ea rămase acolo cînd lăsase Pandora capacul. Vezi că ea nu este ca păcatele ce dau năvală ca porcul.

390 Iaca așa spun păgînii că și-a izbîndit necuratul de Joe și asupra bieteii omeniri, fără ca să-i fi făcut vrun neajuns, ci numai și numai pentru că Prometeu îl dojenise pentru ce să-și nedreptățească părintele și să-l răstoarne din scaunul domniei.

395 Vedeți d-voastră, dragii moșului, la ce fel de zei se închinau păgînii? la niște zei supuși patimilor mai cu asupra decît oamenii.

Și d-atunci a rămas vorba printre procopsiți și cărturari
de zic, cînd dă cineva de un lucru care îi aduce multă
400 supărare, că a dat preste *Cutia Pandorei*.

Noi însă, pre limba noastră ce n-are nici în clin nici în mîinecă cu bîrfelele păgînilor, cînd voim să arătăm pe
cite un astfel de om, ori să vorbim de dînsul, zicem: *a*
405 *băgat pe dracul în casă cu lăutari, și nu poate să-l scoată*
cu sute de arhierei, ori zicem: a dat peste dracu.

MIDAS

Duhul lui Baccus Silenu. Undele rîului Pantol. Teroare panică. Urechile lui Midas.

5 A fost odată un împărat, în vremea veche, pre nume Midas, carele a domnit în țara frigienilor. Într-o zi, copilandru fiind, adormi pe prispa casei lor, iar niște furnici veniră și-i puseră pre gură câteva boabe de grîu. Tat-său, cum auzi de una ca asta, alergă pre la filozofi, pre la vraci și pre la cititorii de stele, de le spuse întîmplarea cea minunată.

10 Aceștia răspunseră toți într-un grai că copilul are să ajungă odată, odată, omul cel mai bogat din lume, ceea ce se și împlini.

15 După ce crescu, și se făcu flăcăiandru, se urcă pe scaunul împărăției.

Pre vremea aceea Baccus, zeul vinului și al bețivilor, umbla de cutreiera lumea, învățînd și pre bun și pre rău cum să prăsească și să lucreze vița, adecă mai pre șleau, învățînd pre oameni să închiză ochii cînd vor vedea apa,

20 ca una ce nici în opinci nu e bună.
Căci, să vedeți d-voastră, dragii moșului nepoței și nepoțele, oamenii p-atunci dădeau în gropi de proști ce erau; pină și a țucsui sau a trage la mustață, cum se zice, tot un zeu trebui să-i învețe.

25 Acest Baccus era un bețiv de cei mari, așa cum i-am zice noi astăzi *staroste al bețivilor*. Nu era ziulică lăsată de la Dumnezeu în care să fie și el treaz. Într-o beție o ducea.

De la dînsul a rămas vorba de se zice astăzi: *acest om*
30 *este cu duhul lui Baccus într-însul*, celui ce noi îi zicem
pre limba noastră: *a luat purceaua de coadă; este candriu;*
și-a încălzit măseaua; este turlac; a luat luleaua neamțului,
și cînd este mai matosît, adăogăm: *cu zale cu tot; iară cînd*
voim să vorbim și noi mai suptîrel, de! zicem: *este după*
35 *prînz.*

Și, cum zisei, acest Baccus, fiind de firea lui chefliu,
avea pre lingă dînsul tot prieteni de teapa lui. Printre
aceștia unul, pre nume Silenu, era trup și suflet cu dînsul,
căci se întreceau care de care să dovedească pre celălalt
40 la băutură.

Acesta era și măscăriciul lui Baccus; și nimeni nu
scăpa, fără să-i atîrne de coadă acest Silenu cîte vrun
ponos. Rîdea și de bun și de rău, și pe toți îi lua în zeflema.
Era, mare, acest Silenu gras și gros ca un butoi, adecă,
45 cum i-am zice noi astăzi: dop de saca; fața lui, fața sfeclei,
nasul ca un ardei roșu. De pre față se cunoștea că era
bețiv împărătesc, cum zicem noi unui astfel de om, căruia
cărturarii îi zic: *este un Silenu.*

Măscăriciul lui Baccus, tot rîzînd de unii și de alții,
50 ajungea de se făcea și însuși de ris cînd se adăpa mai de
prisos cu apa de sapă cea plăcută a stăpînului său. Într-o
zi, bînd mai fără cumpăt, adică băgînd într-însul duh
d-al lui Baccus pre cît nu putea să ducă, și ajungîndu-l
vinul, se îmbătă pînă într-atît, încît nu mai știa dacă față
55 este ori băiat, și rătăcindu-se prin grădina împăratului
Midas, căzu grămadă într-un unghi și amorți acolo.

Oamenii împăratului dînd peste dînsul, îl împodobiră
cu flori ca pe-o brezaie și așa îl aduse domnului lor, cu
gînd ca acesta să facă haz de el. Împăratul cum mi-l văzu,
60 mi-l cunoscui, ca unul ce și dînsul se dase în partea lui Bac-
cus stăpînul lui Silenu. Îl puse, deci, într-un pat curat pînă
setrezi, și dezmeticîndu-se, îl opri la curtea lui nouă zi-
le și tot atîtea nopți, în care mi-l omeni și mi-l ospătă ca pe
nu știu cine, apoi îl trimise la Baccus. Zeul bețivilor nu
65 mai putu de bucurie cînd își văzu măscăriciul viu nevătă-
mat. Pentru aceasta trimise vorbă lui Midas că a făcut o
faptă ce trebuie răsplătită, și așa îi zise să-i ceară ori ce
îi va pofti inima, și i se va face pre voie.

Împăratul, lacom de avuție precum firea îl lăsase,
70 ceru de la zeu să-i dea darul ca pe ce o pune mîna, aur
să se facă.

„Să ți se împlinească voia“, răspunse Baccus.

75 Și în adevăr că pe ce punea mina Midas împărat, numai aur se făcea. P-aci, p-aci era să se piarză de bucurie când văzu el că toate lucrurile de care se atinge, se schimbă în aur. Numai decît hainele de pe dînsul, patul, așternutul, păreții caselor, armele și toate lucrurile, pînă și florile pe care puse mina se făcură de aur.

Inota, cum se zice, numai în aur.

80 Și așa, vesel, vesel, merse la timpul prînzului la masă. Cînd, ce să vedeți d-voastră? Pîinea, pe care puse el mina să o ducă la gură, se făcu aur. Cerca să ia din bucate, dară și ele se făcură aur. Se întinse ca să ia un pahar să-și stropească nițel mășeaua, dară el, cu vin cu tot, se făcu numai de aur. Tocmai acum îmi veni și d-lui de acasă, și pricepu că nesocotită fu a lui cerere.

90 Se sculă de la masă flămînd. La cină, păți ca și la prînz. A doua zi tot așa. În cele din urmă, se văzu amenințat să piară de foame. Ce să facă el? După ce mai gîndi ce se mai gîndi, și de teamă să nu dea ortul popii, se duse într-un suflet la Baccus, pocilit de foame, cu mațele chiorăind și cu burta lihnită, și-l rugă ca să facă bine să-și ia darul înapoi. Baccus și Silenu rîseră de prostia împăratului Midas, și-l trimiseră să se scalde în riul Pactol.

95 Midas făcu precum îi zise Baccus, și se curăță de păcatul ce dase preste dînsul; dară nisipul acelu rîu rămase aurit. Și d-atunci procopsiții și cărturarii, cînd vor să arate pre cîte cineva preste care a dat vrun noroc orb, zic: *a dat preste cutare undele riului Pactol*. Noi însă, cînd voim să arătăm pe un asemenea om, zicem pre limba noastră cea groasă, 100 dară sănătoasă: *a dat o tiplă preste cutare, și e putred de bogat; ori a dat cu mîinile în foc*.

După aceasta Midas împărat se dete la tot felul de desmierdări. Bogății însemnate avea, tot ce-i trebuia nu-i 105 lipsea, grijile nu-i tulbura liniștea; ce-i păsa lui de cei sirimani și nevoiași!

Răzbătea munții și codrii, cîmpiile și pădurile, și într-un hai, hui, o ducea.

110 Umblînd el razna, de trebile împărăției, încoace și încolo, se cunosc cu Pan, un zeu pădurean și se făcu trup și suflet cu dînsul.

Acest Pan era un ciuruc de zeu ce trăia prin păduri. El era om pînă în briu, iară de la briu în jos cu picioare de

capră. Pe cap avea niște cornițe, și barba lui era ca de țap.
115 Petrecerea lui cea mai plăcută era să sperie lumea prin păduri.

Midas împărat viind odată de dimineată să-și întâlnească prietenul, Pan se ascunsese după un tufiș. Midas îl striga din toate puterile lui. Pan tăcea milcă. Apropoiindu-se Midas de tufiș, fără nici o grijă, Pan odată ieși, fără de veste, de după tufiș, se năpusti asupra lui Midas împărat cu un răcnet surd și scurt. Atîta se sperie Midas împărat, încît din aceea, după ce că era cam tontolete, rămase și zănatec.

125 De la această întîmplare și de la o alta ce săvîrși marțafoiul de Pan, acest zeu al pădurilor, sperîind o seamă de oștire, tot oameni de-ai lui teacă, ce dară desul, de aci au luat procopsiții și cărturarii mai dincoă, de zic cînd vor să arate pe niște oameni ce se sperie de nimic, cum face
130 calul, și o iau la sănătoasa, că a intrat într-înșii o *teroare panică*, că *sînt cuprinși de o teroare panică*. Noi, pre limba noastră a bătrînească, la asemenea întîmplare, zicem: *a dat strechea într-înșii*.

Midas împărat umbla acum cam capiu. Zănatic din sperietură și cam prostănac din născare, tot ce făcea îi ieșea d-andoaselea. Înghăit cu Pan, îl tot auzise cîntînd din nai (muscalagiu), și îi căzuse tronc la inimă cîntecul lui.

140 Acum altă nevoie! Fiind prieten cu doi pricopsiti de zei, îi intrase fumurile în cap că ar fi ceva de dînsul. Între altele, prostul dracului! i se năluci că el ar fi cunoscător mare în ale cîntecelor.

Din pricina aceasta, ascultați ce i s-a întîmplat: lichioa de Pan, codrițașul zeilor, se furlandisea și se lăuda
145 în toate părțile că el ar cînta mai frumos decît căpătenia căpăteniilor de cîntăreți, Apolon, carele mi-ți trăgea din liră de te adormea. Și de cite ori întîlnea pe Apolon, de atîtea ori se ținea după dînsul și-l trăgea de mincă chemîndu-l la întrecere.

150 Apolon nici că-l băga în seamă; dar viindu-i cu grație de atîta cutezare, vru în cele din urmă să-i taie de unghișoară și să-i arate că nu-și cunoaște lungul nasului; se hotări, deci, să se ia la întrecere, ca să scape de o lichea ce nu-i tot da pace. Priimi chiar să le fie judecător infumu-

- 155 ratul de Midas împărat, pre carele îl alesese Pan. Și așa, începu Apolon a-și instrună lira și cîntă vro două cîntece de pare că se înduioșise pînă și lemnele și pietrele: așa de mîngios ce cînta!
- Începu și Pan cu naiul său, își puse și el toate puterile; dară țipa din nai așa de tare, încît trebuia să-ți pui mîinile la urechi, dacă voiai să nu te asurzească și să-ți țiuie urechile. Scotea, nene, bojogarul de zeu, niște țiuitori din naiul lui de zgîria și sfredelea auzul.
- După ce sfîrșiră, Midas împărat se gîndi nițel, pironi ochii în pămînt ca și cum ar pune în cumpănă măiestriile amînduror zeilor la cîntare, și ridicîndu-și capul, răspunse cu trufie că Pan cîntase mai frumos; și astfel înfruntă pe Apolon. Pan, cînd auzi, începu a sălta și a juca de bucurie, de nu-l mai încăpea locul.
- 170 Atunci Apolon zise: „Urechile ce au ascultat la cîntările noastre spre a le judeca, nu pot fi de om, ci de vrun dobitoc nătăfleț. De asin dară să se facă urechile lui Midas împărat!”
- Și cum zise el, așa și se făcu.
- 175 Cînd ajunse acasă Midas împărat simți ceva că-l cam îngreuiază pre lingă tîmple și fălci, puse mîna de se pipăi, și ce socotiți că mi-ți găsi? O pereche de urechi cit ale unui măgar d-ăi bătrîni, și mai mari încă. Se duse de se uită într-o fîntînă și ce văzu, se spăimîntă.
- 180 Acu e acu. Ce să se facă el cu așa urechi mari? Căci, de! împărat era el, nu altceva. Și știți d-voastră, dragii moșului, cit plătește mîntea unor împărați. Prostănac, prostănac, dară tot îi venea cu rușine să se arate cu coșcogeamite urechi înaintea gloatelor.
- 185 Puse deci de-i făcu un fel de căciulă țurcănească, o împodobi cu aur, de care avea mult, și cu mărgăritare; își vira urechile într-însa cînd o punea în cap și o potrivea așa de bine, încît nu se băga de seamă cusurul ce avea, și astfel ieșea în lume.
- 190 Nimeni nu știa de aceasta, căci n-avea cum. Numai bărbierul său îi zări odată urechile cînd îl rădea, și cum le văzu, rămase înmărmurit. Midas împărat îl amerință că unde îi stau talpele îi va sta și capul dacă va crîcni o vorbă măcar către cineva, care să-i dea în vileag cusurul.
- 195 Ba încă îl puse de se și jură, pe ce avea el mai sfînt, că va ține în sine taina aceasta.

Se vede însă că și p-atunci bărbierii erau ca și cei din
ziua de astăzi, flecari, vorbăreți și ușori de gură, parc-ar
fi mâncat numai la picioare de găină. Te uiți la dinșii că
200 le turuie gura, spunînd și verzi și uscate, numai să se afle
în vorbă, de! și nea Ion că și el e om.

Bărbierul lui Midas împărat ținu o săptămînă, ținu
două, ba mai ținu încă una; și să turbeze omul că nu putea
spune nimănui ce văzuse el! Avea, biet, mîncărime de
205 limbă; dară îi era frică de cap, ca să dea pe față taina.
Se mai ținu el; dară, aș! rîia, rîia! parcă-i da cineva
brinci să scoață din gură vorba ce-i sta pe limbă. Nu putea
nici noaptea să doarmă, cum de să știe el ceva și să n-o
dea tîrgului.

210 În cele mai de pre urmă, de teamă să nu-l ia gura pe
dinainte să scape vro vorbă și să-și piarză și capul, se duse și
el la marginea unui eleșteu, săpă o gropiță, se plecă pînă
își atinse buzele de marginea gropiței și strigă acolo in-
fundat: „Împăratul Midas are urechi de măgar!“ Își scoase
215 de la inimă, bietul om, focul ce îl mistuia cumplit, și mai
răsufală și el; apoi astupă gropița bine, și se duse acasă
ușurat.

După cîtva timp locul de lingă eleșteu, unde bărbierul
făcuse ce zisei mai sus, umplîndu-se cu apă, făcu să crească
220 din acea gropiță niște trestie și niște rogoz mai frumos
decît pretutîndeni; numai un cusur avea: cînd bătea vîntul,
fișitura trestiei și a rogozului, pe oricine ar fi voit să as-
culte, făcea să auză șoptind aceste vorbe: „Midas, împă-
ratul Midas are urechi de măgar!“

225 Mergea lumea după lume să asculte minunea aceea. Și
din om în om se dete sfoară în țară de cusurul ce avea
împăratul.

Cînd află Midas împărat de minunea aceea, precum că
și toate gloatele știa ceea ce voia el să rămîie ascuns,
230 pînă într-atîta se rușină, încît nu mai voi să trăiască în
mijlocul unor ființe ce află tainele împăratului pînă și
de la trestii; adecă nu voi să mai știe și alții ponosul
ce purta el pe bună dreptate.

Spun că spre a-și curma zilele, Midas împărat bău o
235 pîrnaie de sînge de taur, și atît îi fu de ajuns ca să închiză
ochii și să nu mai fie între vii; adică dete ortul popii.

Vedeți d-voastră zănatic, zănatic, dară la drăcii îl tăia
capul.

- 240 Și d-atunci a rămas vorba pe care cărturarii o pun în
spîinarea cîte unuia ce vrea să facă și el vro faptă prin care
să amăgească o lume; dară nu izbuteste, fiindcă nu sunt
dibaci întru a-și ascunde cugetul; d-atunci, zic, a rămas
de se aruncă în spîinarea unor astfel de oameni ponosul:
Poartă urechile lui Midas. Noi însă pre limba noastră cea
245 fără ocoeli, le zicem pe șleau: *bobleși, șireți proști, seci*
ori *vaci încălțate.*

LABIRINT ȘI FIRUL ARIADNEI

Iacă încă niște vorbe pe care le auziți destul de des, dragii moșului nepoței și nepoțele. Aceste vorbe le 5 întrebunțează cărturarii, nu cei ce le vind, ci aceia ce le seriu, cînd vor să arate vro incurcătură în care se rătăcește cineva sau lucrurile lor, ori cînd cade cineva în vro zăpăceală de unde n-ar ști cum să iasă, de n-ar avea *firul Ariadnei*.

10 Eu m-am tot apucat să vă îndrug la verzi și uscate, și mulți din dumneavoastră or fi rizînd de s-or fi strîmbînd de nedibăcia și neiscușița mea de a vă povesti lucruri nepovestite; mulți vor fi știind mai mult decît mine. Atît mai bine pentru domnia lor, și atît mai rău pentru 15 mine. Dară să ne întoarcem și altminteri și să cugetăm că vor fi iarăși mulți cari nu vor fi știind ce pacoste de vorbe mai sunt și acelea, Labirint și Firul Ariadnei, deși se întilnește cu vorba cea dintii pînă și pe una din ulițele Bucureștilor. Ei, vezi, pentru acești scriu eu, și prin 20 urmare îmi iau inima în dinți, zic: Doamne ajută! și încep.

Spune, măre, la cărți, că în vremea veche, veche de demult, să fi fost un crai, pre nume Minos, carele domnea în ostrovul Creta, una din țările grecești, sau elinești, cum veți vrea să-i ziceți, că tot una este. Acest crai avea 25 o jiganie spurcată, ce se chema Minotaur, adică jumătate taur, de la mijloc în sus, și jumătate om, de la brîu în jos; și era atît de răutăcioasă și groaznică încît oamenii de p-acolo se luase de gînduri, că nu puteau trăi de răul ei. Vezi că spurcăciunea se hrănea cu carne de om.

30 Craiul Minos, dacă văzu așa, chemă pre un anume Dedal, și-i dăte poruncă să facă jiganiei un fel de grajd, unde să o ție.

Meșterul Dedal, se socoti și iară se socoti, ca ce fel de grajd să facă el, în care să închiză pe Minotaur, jivina cea
35 rea și nedomesnică. Apoi, luându-se după croiala unor palaturi întortocheate ce văzuse el în Egipt ca unele ce nu se mai afla pe lume așa de mari și de cu multe cămări grămădite la un loc, puse de scobi într-un munte de cremene ce era acolo, un sălaș, numai bun pentru o astfel
40 de pîrdalnică de fiară sălbatică.

Scobi în pîntecele acelu munte o mulțime de cămări și cămăruțe, unele mai depărtate, altele mai apropiate, despărțite între dinsele și boltite, pe care le sprijinea niște stîlpi de piatră, lăsați chiar din munte, cam așa
45 cum sunt ocele de sare de la noi. Însă gura pe unde intra nu era de sus în jos ca la ocele, ci mergea tot înainte, înainte, în dreapta și în stînga, și cruciș și curmeziș, începînd cam de pe la mijlocul coastei muntelui.

Și atîtea uliți și ulicioare, poteci și potecuțe făcu el
50 de la o cămară pînă la alta, și tot imponcișate și impiezișate, încît se rătăcea printr-însele, d-ar fi fost nu știu cine, și afară nu mai putea să iasă.

Aceste scobituri în pîntecele zisului munte îi dăte numele de Labirint.

55 Acolo băgă și închise pe acea bală de fiară.

Mai tîrziu craiul Minos al Cretei, avînd un război cu ateniinii, alți greci, îi bătu pre aceștia, și îi îndatoră, cînd făcură pace, ca ei să-i dea la fiecare șapte ani, cite șapte flăcăi și șapte fete ateniene spre hrana acestei jigăanii.

60 Trei rînduri de flăcăi și de fete priimi craiul Minos de la cei din Atena, și pe toți îi mîncă jivina, bala diavolului. Cînd fu însă la a patra oară, se găsi fiul craiului din Atena, pre nume Teseu, carele ceru să fie trimis și el împreună cu alții, voind a cerca să spele rușinea pătită de
65 părintele său.

Tată-său, cu nădejdea că Teseu îl va scăpa de un haraci rușinos ca acesta și pierzător de omenire, îl lăsă să se ducă; și bine făcu. Vezi că știa craiul Atenei, cît poate osul fiului său Teseu!

70 Ajungînd la Creta, soții lui Teseu plîngeau ca muierile și se topeau de frica jigăniei. Numai el, Teseu, era inimos, bărbat, sta cu pieptul deschis și gata de luptă.

75 Înfățișându-se înaintea craiului Minos, Teseu ceru ca pe el să-l dea mai întâi la Minotaur ca să-l mănince. Craiul priimi.

80 Dară fata craiului Minos, pre nume Ariadna, cum îl văzu, îi plăcu băiatul. Și apoi avea și ce-i place; căci era un erculean de voinic, chipeș și legat, știi, colea, numai cum e bun de luptă. Mai avea, vezi, și pe vino-neoa, și graiul lui era cu lipici.

85 Când văzu ea că el vrea să intre la dihania spurcată, gătit ca de luptă, cu arcul, tolba cu săgețile, sulita și paloșul la îndemină cum să-i fie spre slujbă, parcă-i zise o păsărică la ureche că are să biruiască.

90 Altă nevoie acum. De biruit va birui el pe dihania turbată; dară cum să iasă din acel labirint? Căci nu era om pe fața pământului carele să intre acolo și să nu se rătăcească, rămânându-i oasele în acel loc.

95 Se mai uită odată la dînsul cu o privire galeșă și miloasă; el îi trase cu mustața; iară ei îi făcu inima sfîrr!! Atîta fu tot și lucrurile se înțeleseră. Se mai gîndi atunci Ariadna, se mai răzgîndi, ce să facă, cum să dreagă, să izbutească flăcăul a ieși din Labirint teafăr și cu fața curată. Când, iată ce-i plesni ei prin cap: luă un ghem mare de ață și-l dete lui Teseu, povățuindu-l ce să facă cu dînsul. Acesta, intrînd, avu grijă a desfășura ghemul înaintea lui prin întocheturile de poteci pre unde mergea el pre acolo în pîntecele muntelui, adică în Labirint, ca să caute pe Minotaur.

100 Și așa dete preste dînsul într-un colț de înfundătură, unde se stîrcise ca o blandă. Pasămite i se împlinise și lui, îi sosise veleatul. Simțise și fiara ce om intrase la dînsa. Cum văzu Teseu pe Minotaur, se luară la luptă, și se luptară, și se luptară, zi de vară pînă-n seară, pînă ce Teseu răpuse pe Minotaur și-l omori ca pe dînsul.

105 Și știți de cît de mare ajutor fu lui Teseu ghemul ce luase de la Ariadna? Fără dînsul ar fi pierit și el p-acolo pre sub pămînt căci n-ar fi știut pre unde să mai iasă. Dară dacă se luă după firul pre unde se desfășurase ața, se întoarse la lumină pre unde intrase și scăpă viu nevătămat cum îl făcuse mă-sa.

110 Când îl văzură soții săi, muriră și înviară de bucurie, știind că scăpaseră și ei de la moarte. El le spuse cum omorise pe acea jiganie spurcată, și cum prin aceasta spăla

115 rușinea tatălui său de a tot trimite haraci oameni spre jertfă.

Darămite Ariadna cînd îl văzu? Socoti că a apucat pe Dumnezeu de un picior. Ea fu bun bucuroasă că și-a mîntuit iubitul de la pieirea capului. Teseu, nu mai înțirzie nici el, și ceru de soție pe Ariadna, de la Minos craiul, tatăl ei.

120

Și luînd-o în căsătorie se întoarsă cu dînsa în țara sa, la Atena.

CHIMERA

De cite ori deschide cineva cite o carte la care
spune despre dumnezeii cei elinești, d-atitea ori trebuie
să riză de prostia acelor păgini. Într-insele nu găsești
5 minciuni mai la seamă, ci croite așa pe d-a-ntregul, de
nu te poți opri să nu te îngrețosezi, nu atit de credința
deșartă a bietei poporimi, cit de tîmpirea și de gugumănia
cărturarilor și a procopsiților păgînatății, cum de să creadă
ei niște prostii așa de gogonate și de nesărate.

10 Dară, ce să mai stăm noi oare să vorbim de vremile
păgînești? Cei de p-atunci, bine, rău, tot credeau în ce
credeau ei; cei de azi însă nu mai cred în nimic.

Ci, să-i lăsăm pe toți la Dumnezeu încolo, și să ne
cătăm noi de povestea cu Chimera.

15 Pe la începutul veacurilor, spun păgînii să se fi născut
pentru păcatele muritorilor o bală a Satanei, ce-i zicea
Chimera. Aceasta era o iasmă îngrozitoare și rea de nu da
pace făpturilor lăsate de Dumnezeu pre pămînt, nici cît
ai clipi din ochi. Chimera aceasta era cu capul de leu, cu
20 trupul de capră și cu coada de balaur; din gura ei ieșea
foc și pară, și bîntuia nouă țări împrejurul sălașului ei.

Se luaseră vecinii de gînduri și se găteau să pribegescă
prin a lume mare și necunoscută, numai să scape de răul
acestei jivine, căzută ardu-belea pe spinarea bieților
25 oameni ai locului.

Împăratul unei țărișoare de prin preajmă făgăduise
multul cu mult voinicului ce se va încumete s-o răpuie.
Dară unde împingea ispita pe cineva la așa treabă?

30 Deci vecinii se hotărîră a mai suferi ce-o mai suferi, pînă într-o zi, cînd să-și ia catrafusele și să-și caute de sărăcie; căci pe-acolo nu mai era chip de trai.

35 Într-acestea un voinic mare, pre nume Belerofonte, veni cu cărți de la împăratul lui, mai-marele, către împăratul locului, mai-micul. Scris era în aceste cărți ca în clipa ce va sosi voinicul, să-i ridice viața.

Împăratul locului neștiind ce era scris în carte priimi pe voinicul ca p-un oaspe, și-l omeni, nouă zile de-a rîndul. În cea de-a zecea zi, cînd deschise scrisorile și văzu ce zice acolo, se minună.

40 Și ca să nu-și minjească mîinile cu niște singe pe care îl credea el nevinovat, și ca nici porunca împăratului, mai-marele, să nu o calce, trimise pe Belerofonte să se războiască cu Chimera și s-orăpuie pre ea, cu gînd că mai bine să se prăpădească acolo în luptă, decît să ucidă o așa bunătate de voinic.

Viteazul nu se codi cituși de puțin. Numai se duse de pîndi ca să vază ce apucături are dihania cea spurcată. O dată o văzu și îi fu destul.

50 Apoi se rugă de Minerva, ce se mai numea și Palas ori Atena, purtătoarea de pavăză, să-i dea pe armăsarul Pegas, purtătorul fulgerilor și trăznetelor puternicului Joe. Zeița îi ascultă rugăciunea.

65 Cum veni Pegas, învăță pe Belerofonte să-și facă un buzdugan cu măciulia numai de plumb gol și mare cît o baniță. Așa făcu voinicul. Și luînd cu dînsul arcul, tolba cu săgețile și sulița, împreună cu buzduganul, încălecă și se duse asupra fiarei.

60 Cum o văzu, unde mi-i aruncă voinicul o ploaie de săgeți de o întărită și o făcu să turbeze de minie; iară fiara spurcată, bala diavolului, mi se luă după voinic, vîrsînd asupra-i flăcări de să-l facă scrum; Pegas însă mi-l ducea ca pe o peană, și coti în dreapta, coti în stînga pînă ce veni bine lui Belerofonte; atunci ridică buzduganul și așteptă rece ca o piatră și fără a se sfii ceva cumva, ca să se mai apropie Chimera, și tocmai cînd căscase gura cît ocnîța ca să mi-l înghiță ca p-un pui de vrabie, unde mi-și aruncă voinicul al său buzdugan în gîtlejul iasmei, și îndată sări calul cu dînsul în lături. Plumbul, topindu-se de focul cel năpraznic ce da jigania din ea afară, îi arse rărunchii și măruntaiele. Simțînd usturimea ce-i făcea plumbul cel topit, era să mai facă o opinteală ca să prinză pe voinic

să mi-l facă mici fărimi; dară incremeni locului ca trăz-
nită din cer, căci nimic într-însa nu mai rămase nevătămat,
75 ci totul se mistui și ea ajunsese ca un buștean pirlit, se făcu
adevărată nălucă.

Păgini, păgini; dară tot așa o minciună cu coadă, nici
ei nu o putură trece cu vederea, ci o deteră în tărăbăceală,
80 o luară la trei parale, și Chimera în sus, Chimera în jos pînă
ce ajunsese de rîs și de bătaie de joc.

Procopsiții, ca un lucru ce era născocit de dînșii, nu-și
lăsară vorba să se prăpădească de tot, ci, ca să facă pe
prostime să creadă ce aiuraseră ei, scoaseră vorba că zeii
au așezat-o pe Chimera în cer, dînd numele ei la un stolișor
85 de stele.

Cu toate astea, povestea ce vă spusei, stă și astăzi în
cărțile păginești.

Cărturarii mai dincoa, nu voră nici ei, să dea, tocmai,
tocmai, de minciună pe cărturarii cei vechi. Ei nu zic că
90 a fost vro Chimeră oarecînd în viață; dar nici nu zic că n-a
fost; căci, de, corb la corb ochii nu-și scoate, povestea
ăluia; și o tot incurcă și ei cum pot.

Mai șmecheri decît cărturarii cei vechi, ăștia mai noi,
vor să fie și cu aceia, însă vor să fie și cu gloatele.

Ca să nu zică poporului că n-a trăit nici odinioară vro
95 Chimeră pre lumca asta albă, și totdeodată să nu nimiceas-
că nici plăsmuirea procopsiților și învățaților celor vechi,
ei păstrară numele de Chimeră și-l întrebuintează și pînă
în timpul de față cînd se înțeleg ei la cuvinte prin cărți.
100 Ei zic că este o Chimeră ceea ce vor să arate ei că ce spune,
cutare ori cutare, n-are să se întimplă niciodată, sau că nu
va avea ființă ceea ce plăsmuiește vrun învățat mai
mare decît dînșii, carele vede lucrurile numai pînă dina-
ntea nasului său.

Noi, însă, cînd vrem să arătăm pre limba noastră cea
105 strămoșească că cineva spune ori pune la cale lucruri cari
cit de colose vede că are să rămîie numai în creierii lui,
sau își nălucește ceva noi zicem că *bate cîmpii*, că *visează*
deștept, că *spune la cai verzi*, sau că *vorbește dușilor de pe*
110 *lume*; iară lucrurilor spuse de dinsul le zicem că sunt
mofturi, *fleacuri*, ori *nimicuri*.

115 Și, bunăoară, toate cele cite auzirăți pînă acum, de la mine, dragii moșului nepoți și nepoțele, să știți cu bună încredințare că Chimere și numai Chimere au fost, sunt și vor fi. Iară dacă ele, Chimere fiind, v-a plăcut să le ascultați ca niște basme bătrînești ale cărturarilor, apoi mai are moșul la tăgirtă încă o sumă bună de felul acestora, pe care vi le voi povesti, cînd se va mai brodi vreme cu prilej.

PILDE ȘI GHICITORI

(1880)

CĂȚELUL ȘI COCOȘUL

- Un Cățel odată p-un Cocoș văzînd
Din ciob apă bind,
În ris îl lua și-ncepu să-i zică:
5 „Cusur al naturei, Cocoș de nimică,
De ce, cînd bei apă, ridici tu în sus
Gitu-ți ca un fus?
Fir-ai fi de ris! Păcat că trăiești,
Pocitură ești.”
- 10 „Beau, zise Cocoșul; și cînd ridic sus
Gitu-mi ca un fus,
Cat să mulțumesc Domnului că-n lume
M-a lăsat a face tot la fapte bune,
Deșteptînd în ziori
15 P-oameni muncitori,
Apoi cînt mereu,
Rog pe Dumnezeu
Sănătos să ție p-âl de mă hrănește
Și mă îngrijește.
- 20 Iară tu, potaie, stai în bătătură
Ș-o duci toată ziua într-o lătrătură,
Ce-ți dă de pe masă rozi ca un lingău,
Lingusești stăpînii ca un popîndău.
Dar ce e mai rău
25 Și pe Dumnezeu
Să-l amăgești vrei,
Căci tu apa lingi în loc ca s-o bei.”

BARZA ȘI VRABIA

P-un timp viscolos
 Și geros
P-un picior ședea o barză stîrcită,
5 De frig rebegită.
Totuși milă-avu pe un pui vîzînd
 Tremurînd,
Și pe sub aripi îl adăposti.
 „Ce mai vifor, soro, Barza îi rosti:
10 Așa frig cumplit
 N-am mai pomenit.“
Și-ndată în fulgi-și ciocul și-a ascuns.
 „Ăsta zici că-i ger! Vrabia-a răspuns,
15 Însă mai anțărț, micuța mea sor’,
 Aminte mi-aduc, degera din zbor.
 Că atunci fu
 Geruială, da; iar acum nu.
Peste cite d-astea ierne eu n-am dat
 Și tot am scăpat!
20 De tine mă mir, ești bine-mbrăcată
 Și te-ai speriat ca o curcă beată.“
 Barza a rămas
 Mută, fără glas,
L-astă limbuție; și foarte-ntristată,
25 Simțindu-se atinsă, încă și-insultată,
 Corpul îndreptîndu-și, întoarse-al său cap
 Și hap!
 Dintr-o imbucătură
 Nimici îndată p-astă stîrpitură.

SANIA, CALUL ȘI TRĂSURA

- 5 Sub un șopron odată
 O Sanie șinată
 Ca fulgul de ușoară,
 Și o Butcă d-ale
 Slabă-n balamale
 Se disputau să moară.
- 10 „N-o veni a iarnă, cu lipsă de soare,
 Zise sânioara, cu ger și ninsoare,
 Și-o să vezi atunci primblări ce-o să trag?
 Ca vîntul,
 Răsturnînd pămîntul,
 La șosea să merg
 Și-ntr-o clipă iară înapoi s-alerg;
15 Mușterii o sumă voi ca să-mi atrag.“
 „Ia, taci, talpejano, căruț fără roate,
 Caleașca răspunse, asta nu se poate;
 Eu să-mi plimb stăpîinii, ca-n leagăn să-i port
 Stînd alene
20 Între perne
 Sub coșu-mi cu lustru ca și sub un cort,
 Apărați de-arșiță, neatinși de vînturi,
 Duruind pe strade, alergînd pe cîmpuri...“
 Dintr-un grajd d-alături, un cal, biet, ce dînsul

Vegeta pe coaste, îl podidi plinsul
Auzind, și zise: „Ușor faceți planuri
D-a voastră mișcare,
Căci nevoia mare d-alergat sub hamuri
Cad p-a mea spinare“.

DIHORUL ȘI STRECHEA

În vremea cea străveche
Se zice că o Streche
Legînd prietenie cu un drăcos Dihor,
5 Voiau ca să trăiască ca frate cu o sor'.
Moș Barbu, om cu minte,
Chemat fu să stea față cum facu-și jurăminte.
Întors fiind la sat
Băieții l-a-ntrebat:
10 „De ce astă-njosire, să mergi să fii tu martor
La astfel de-alianță
Murdară ca o treanță?“
Iar moșul încercat
Acest răspuns a dat:
15 „Dihorul ca un tartor
Te mușcă-nveninat,
Pirdalnica de streche
Turbată te inghimpă de ustură-n ficat;
20 Ia pas, dacă-ți dă mina, să nu dai ascultare
Cînd ai vro învitare
De l-astfel de păreche.“

COPILUL ȘI CRONCANUL

- Zburdalnic Copilandrul mereu tot injura
La pasări ce zbura;
O dată ia la goană Croncanul ce mincare
5 Își căuta pre lingă un riu prea larg și care
 De ger ce se lăsase
 Pre margini înghețase.
Zbură bietul Croncan și cit colea se puse,
Iar neastîmpăratul îndată-acolo fuse.
10 „Dă-mi pace, băiețele, Croncanul lui îi zice.
Nimic eu nu-ți fac ție; tu de ce-mi cați price?“
 „Ah! căci nu pot eu oare
 Să pui mîna pe tine!
 Ți-aș smulge pentru mine
15 Ale-aripi zburătoare.“
 „Zbor nu vei căpăta.“
 „Nici tu n-ai mai zbura.“
 „Fii mulțumit, copile, cu ce firea ne-a dat:
Eu am aripi; tu însă picioare de umblat,
20 Și minte, dibăcie.“ Și astfel ei sfădind
După Croncan Copilul fugea ochii țintind.
 Cea pasăre trecuse
 Piriul și se puse
P-un pom de ceea parte. Copilul înțestat

Nu vede că la mijloc e riul nenghețat ;
Ci cată cu de-a-dinsul s-aib-aripi ca să zboare ;
Cînd, hildibic ! în apă. Șioiu-l dă-n vultoare
Se zbate ; se afundă
Și se îneacă-n undă.

LUNA ȘI CÎINII

- În noaptea negurată a unei ierni geroase,
La noi cum se găsește,
La Lună-ncep să latre potăi jegodioase
5 Ce-n veci chelălăiesc.
„De ce, o javră zice, acel ghem mic prin ceață
Alcargă, de se-nhață
De noi?” „De ce, alta răspunde,
Pe hoți călăuzește, și-n umbră el ascunde
10 P-acei tîlhari ce supăr ai noștri domni, și pace
Nici cum nu dă el nouă?” „Noi alt n-avem ce-i face
Grăi înc-o potaie, decît în zi și-n seară,
Lătrînd mereu să-l facem de ris și de ocară.”
15 Cu cît mai mult lătrau,
Cu-atît se-nverșunau.
Cu-noctul însă ceața încet se risipește
Iar Luna și mai falnic pe ceruri strălucește.
Să fi văzut acuma lătrări și chilomane
20 Și urlete dușmane;
Încît megieșia vrîm foc că este crede.
Vecinii dau ochiuri; nimic însă nu vede.
Atunci spre-a lor odihnă, cu ce pot sar armați
Și vor cu dinadinsul s-omoare-ăi cîini turbați.
25 Dar la lumina dulce ce Luna răspindește
Jevroșii buni de gură
Cu ochii lor văzură
Ce li se pregătește.
La fugă o luară

De blănile-și scăpară.
Și totuși mereu latră la Lună-aste potăi,
Sau cățelandri fie, ori niște mari dulăi.

★

Pe *Merit* Calomnia nu poate să mînjească;
Și Răul, *El* nu cată cu rău să răsplătească.

GĂINA ȘI PORUMBIȚA

- Fiind vecini p-aproape o dalbă Porumbiță
Ș-o Găinușe
ciușe,
- 5 Rivnea cum Porumbelul soția își iubește,
Și cum o cuibărește,
Sprijinitor fiindu-i, ca un arac la viță.
„Așa mi-ar fi Cocoșul, viclean, zise găina,
Mai des de mi-l voi duce prin cuib pe la vecina.“
- 10 Și ambele perechi o strînsă legătură
De prietenii făcură.
De cinci ori sîntul soare blînd vede trandafirul,
De cinci ori cruda iarnă usucă însuși pirul;
D-atîtea se găsiră și-n cuibu-le vecinii
- 15 Zi, noapte, unii l-altii, mergînd în sfaturi bune;
Cînd ce să vezi? Găinii
De hai, hui, poftă-i vine; și ce în gînd își pune
Aceea și îmi face.
Cînd la cumătra Rață, cînd pe la Bibilica,
Cînd l-alde verișoare, de soiuri galinace
Mereu cocoșu-și duce, cit este ziulica.
Porumbeii stau tîcniți
De cuib nedespărțiți.
- 25 Iar dup-o scurtă vreme, acești soți credincioși
Aflară că Găina
Păți rușinea mare. Ș-acum își rabdă vina
Ducînd ponos în lume de soți prea vițioși.

Într-un picior
 Și tot stă călciul gol".

30 Cugetînd cu hărnicie d-ale hranei a-și căta;
 Cînd pe ăst Scatiu aude duios cum mai ciripește.
 De folos voind să-i fie la el iute și pornește,
 Și-acolo mi se punea
 Lîngă dînsul p-o smicea,

35 Ascultînd a lui chemare. „Ce tot stai de-mi vorbești tu?
 Ieși, îi zise, și te du
 Să muncești
 S-agonisești

Viața liber s-o petreci; și-n dulcea primăvară
 40 Printre pomii înverziți, de cu ziua pînă seară,
 Într-o dragoste unire,
 Să întindem preste fire.
 Veselia și amorul, urmînd dup-a noastră soarte

45 Tîrîș,
 Grăpiș,
 Pin' la moarte.“

„Nu pot, răspunse Scatiul, încuiat sunt cu zăvor.“
 Pițigoiful meu se duse

50 Mai aproape ca să cerce de a-i da vrun ajutor;
 Dar se-ntîmpla de se puse
 P-un bețișor, ce ținea prinzătoarea bine-ntinsă.
 Uscioara se-nchide iute. Pasărea rămîne prinsă...
 În deșert cearcă, se bate, ca să iasă d-închisoare.
 Mîngîierea o gonește. Și cu ochii țintă-n soare,
 55 Capul își virî în grile, puse unghiile-n gît,
 Și mai bine voi moartea decît un trai amărit.

FLUTURELE ȘI MUSCA

- Pe lingă o tulpină de trandafiri în floare,
Gîngăniî serto,
Ferta,
5 Îmi zbirnîiau la soare.
Un Fluture ș-o Muscă d-o parte p-un boboc
Se jeluiau cu foc.
„Păianjenii d-o vreme se înmulțesc și-s groaznici.
Noi, negreșit pieri-vom, fiindu-ne ispravnici.
10 Destul nu era nouă a pasărilor goană?
Mai trebui prăpădul de l-astă lighioană?“
Zicea biet Fluturelul,
Cu graiul blînd ca mielul.
„Cică-s burdufi de carte, a Muscă îi răspunse,
15 Făcu legi cu paragrafe ș-articole o sumă.
Cu forme te sugrumă.
Întind la mreji dibace, cu fire lungi și unse...
Cu pasări ce dodată te-mbucă
Calea
20 Valea;
Dar mori cu mult mai aspru, în mreji ei cînd țte-apucă.“

HÎRTIA ȘI FRÎNGHIA

- Un copil odată
Vorbind cu-al său tată,
Astfel i-a rostit:
- 5 „Tatăl meu iubit,
Găsii două lucruri: unul dă mereu
Un duh foarte greu;
Iar altul miros“.
- Al său tată astfel mi l-a deslușit:
- 10 „În acea hirtie, ce-ai găsit pe jos,
Mirodenii scumpe mult timp fură-nchise;
Iar d-acea frînghie, oarecînd legat
Fu pește stricat“.
- Apoi îi mai zise:
- 15 „La-nceput tot lucru făcut e cerește;
În urmă primește
Bunele sau rele d-orice se lipește.
Vrei să fii mintos?
- 20 Cu oameni înțelepți te-adună, vorbește;
Vrei iar ticălos,
De lume hulit?
Te încirdoșează cu vreun smintit“.

HÎRTIA ALBĂ ȘI HÎRTIA VINĂTĂ

5 L a un colț de drum,
 P-un vîrf de gunoi,
Petici de hîrtie, afumate, scrum,
5 Date prin noroi,
S-aflau rătăcite. Două rupturile
 Mai mari dintre ele,
Una albă; ș-una vinătă-fusese,
 Gira,
10 Mira,
Iată, la sfadă — ajunsese.
 „Chioambo, teșmenito! îmi sporovoja
Hîrtia cea albă și se rățoia,
Mie cutezat-ai să te potrivești?
15 Află că ținut-am hrisoave domnești.
Pe mine se scrise cu slove-aurite
Documente sînte, legi cu legătură
 De cele lumești,
 Ori bisericеști,
20 Și adeverite cu vro semnătură
Naltă și cu marturi jurați întărite.
Iară tu, otreapă, terfelog ai fost
Și-ntrebuințată la tot ce-e mai prost.“
 Vinăta hîrtie adînc se pătrunse
25 Ș-astfel îi răspunse:
 „Iacă, na, vorbești
 Pin' te isprăviși;
 Dară strîmb să stăm,

Drept să judecăm.

- 30 Cu aceleași unelte ambele făcute,
Un cazan și-o cocă ne-a fost plămădit.
Dacă fabricantul mi te-a selivisit,
Mi te-a făcut albă, și în miini avute
Apoi încăput-ai, fu al tău noroc.
- 35 Pentru asta nu te-am pizmuit de loc.
Însă la nevoie slujba ce cu tine,
S-ar fi putut, iaca, face și cu mine.
Las-acum mîndria; ne-a trecut veleatul;
Alții judeca-vor cine-i vinovatul.“

LEUL ȘI VULTURUL

- Un Leu, cu vizuina într-o pădure mare
Prieten c-o Maimuță ajunse ca să fie.
Ducindu-se aceasta odată în primblare,
5 La Leu ai săi puiendri în pază dă să-i ție.
 Un Vultur cu seci foale,
 Pe sus le dă tîrcoale,
 Și-ndată-i și răpi
 Cum Leul adormi.
- 10 Trezindu-se acesta, mîhnirea l-a lovit
Văzind în unghi la Vultur depozitu-i răpit.
„Cumetre-i, zise Leul, noi suntem tari
 Și mari:
 Tu, împărat de pasări; eu, domn peste jivine.
- 15 Datori suntem noi rangul cu cinste a ni-l ține.
Cînd fură-acei puiandri sub paza mea lăsați,
 Încrederea fu mare.
Ce să răspund acuma de tine că-s luați?
 Că n-aș fi fost în stare
- 20 Să port grije de dinșii, nici că e de gîndit.
Tu dă-mi-i iar încoace, să nu cad sub ponos
Că nu mă țiu de vorba ce am făgăduit.
 Ți-oi fi de vrun folos.“
 Vulturul împărat,
- 25 P-un pom șezînd cu prada-i acest răspuns a dat:
„Cînd foamea te silește, fîrtate, e orbie
Să te mai uiți la ranguri, ori la prietenie.
 Răpește,

Te hrănește

Și burta-ți încălzește“.

Văzind acuma Leul cu cine are-a face,
Cu ghiare-a sale coapse de carne le desface,
Și dându-o la Vultur, ca drept răscumpărare
A puilor Maimuței: „Na, zise, de mincare“.

MUZICANTUL ȘI VODĂ

Un cîntăreț vestit,
De împărați cîstit,
5 Mergînd cu muzicanții, lui Vodă dezmierdare
Făcu prin o cîntare.
Acesta bucuros,
Făgădui pe dată un dar foarte frumos.
Viînd apoi să-și ceară dorita răsplătire,
Cu gînd ca s-o păstreze ca dulce amintire,
10 Păli, cînd Vodă-i zise: „Urechea-mi desfățași
Cu sonuri drăgălași;
De vei primi tu darul, te-alegi c-un bun folos;
Din zgomotele tale, nimic eu nu am scos.
Tu sunete mi-ai dat,
15 Iar eu făgăduiele de mare împărat.“

CIOBANUL ȘI OGLINDA

- De printre stei de piatră, de munte văgăună,
Ciobanul, ce trăise cu oile-mpreună,
Ieși să vază tîrgul. Nescos fiind la lume,
5 Nedus pe la icoane; chiabur însă cu nume
Căscă prin uliți gura. El nu-și putu da seamă
De ce-așa zgomot mare? Ce e și cum se cheamă
Păpușile spoite
Cu părul țurlu,
10 Burlu,
Cu fețe încrețite?
De ce-s multe ființe ce-ascund dorinți viclene?
De ce femei schiloade? De ce?... De ce? Las, nene,
Cuvînt nu mai crîcni;
15 D-alde-astea nu stîrni...
Cînd, la o boltă vede în cui sus atîrnată
O lucie Oglindă, frumos stînd așezată
În cercevea de aur, și-n ea raza din soare
Jucînd cum saltă zine, cînd sunt în scaldătoare.
20 Căci raze strevăzute sclipeau de schinteiere.
În bolt-atuncea intră, de prețul ei întrebă,
Plătește, își ia scula și pleacă apoi în grabă.
„Luat-am o comoară, își zise el în gînd,
Spre casa lui mergînd,
25 Cu ăst odor în iarnă nici cap n-o să mă doară!
Nu-mi voi trimite turma, precum odinioară,
În cîmp să pribegască... Am soarele cu mine
Și nu-mi pasă d-oricine.“

Dar crivățul sosește
30 Și geru-l întetește...
Atunci și el așează Oglinda într-un pom mare
Cu fața înspre tîrlă; ea însă raze n-are.
O schimbă și-o atîrnă, în alt pom mai la vale;
O întoarce și-o sucește, puind-o mai în cale;
35 Cu nici un chip ea nu dă căldură nici oleacă,
Căci soarele nu-mi era
Să poată Oglinda raze de unde mai fura.
Simțindu-se-nșelat, el rușinea își ineacă,
Techer,
40 Mecher,
Își duce a turmă l-adăpost
Și vede-n urmă bine c-a fost un mare prost.

CIOCÎRLANUL ȘI MÎRTANUL

- Ciocîrlanu-aflase
De p-unde umblase
Că berea imbată.
5 Un bob de orz cată,
În apă mi-l lasă de se plămădește,
Și cu dînsa gura ades mi-și clătește.
Voind ca să facă el acum pe beatul,
Coadă și-o pleoștește, cu capu-ntr-o parte,
10 Aripa-și tirăște, șiovai cu umblatul,
Merge rizind foarte.
Cînd, dodată, haț!
Dă ca într-un laț
În ghiara pisicei. Treaz fiind din fire,
15 Zice Ciocîrlanul:
„E de dimineață și din norocire
Gustarea țî-e gata. Dar pe nespălate
Cum să mînci, firtate?“
Atunci mi se pune pe spălat Mirtanul
20 Tot cu cîte-o labă. Cu-alta prada-și țîne.
Pasărea-i mai zise: „Ascultă, vecine,
Cu ambele te spală; nu vezi că-s beat mort
Nu fac nici un ort?“
Pisoiul se-nșeală, și așa și face;
25 Cînd, sfîrr! Ciocîrlanul zboară-apoi în pace.
Cotoșmanul galeș, privind la el sus,
Zise: „Să n-am parte în veci de vînat,
De m-oi mai spălare pîn-ce n-am mîncat“.

30 „Și eu să n-am parte d-aripile mele,
Moțatul răspunse, p-o ramură pus,
De voi mai căta
A mă îmbăta.
Și de m-ăi mai prinde, fă-mă fărimel“.
De atunci, măi frate,
35 Cotoiul se spală cînd e pe mincate.

MÎRTANUL ȘI ȘORICELUL

Un pisoi de rasă —
Leit,
Poleit,
5 Mă-sa vinătoare,
Miță jucătoare,
Care-n unghii ce-apucă nimic viu nu lasă,
Dind d-un șoricel
Se ia după el.
10 Șoarecul, de frică, zbughind-o la fugă,
Coti-n dreapta-n stînga și, neavînd scăpare,
Svic! într-un clondir.
Cotoșmanul iute, pe clondir călare,
O ghiară d-o parte, alta pe dincoace,
15 Chiar ca din găoace
Vrea-a scoate vînat
S-aibă de mîncat.
În deșert; căci ghiar'-i luneca în jos;
De sticlă nu prinde. Atunci el lenos,
20 Ca bei de Cair,
S-așează la pîndă, cu ochii mișînd,
Botul pus pe labe, coada fișînd.
Ș-acolo cum sta,
N'cepe-a strănuta.
25 Șoricelu-ndrugă,
Pentru îndurare, graiuri foarte line,
Cu respect, sfială: „Să-ți fie de bine!”
„Și ce-ți pasă ție,

Ce are să-mi fie?
Dar de vei să știi tu ce poftă am eu,
Ți-o spune mereu:
Să te măninc voi,
Că ești un strigoi.“

LILIAFUL ȘI CELELALTE JIGĂNII

La apus de soare,
Sfat de zburătoare,
5 Pentru-al obștii bine mi s-a fost ținut.
Liliacu-n zbor,
Vine la sobor.
Unei coțofene, logofăt limbut,
Astfel i-a șoptit,
Mereu el oftînd
10 Ș-aripi întinzînd:
„Nu-i de socotit,
Fiarele-n turbare, se gătesc virtos,
Ca să ne stîrpească spre al lor folos,
Un șoarec mi-a spus-o, d-un picior cam strîmb,
15 Sobor cînd ținură la un loc pe dîmb.“
Iară coțofana raportă îndată
Primejdia-aceasta l-adunarea toată.
Păsărimea-n spaimă, frică de jivină,
Sare și gătire, fără de pricină,
20 Facu-și, prin urmare,
De un război mare.
Vita chip de drac,
Cu aripa într-un craie
Merse-apoi la fiare cu chip umilit
În patru picioare l-a lor adunare
25 Și-n taină Maimuței zise: „S-a sfîrșit,
Știu că păsărimea, cu mic și cu mare,

Hotăriri luat-a să ne prigonească,
Pe noi patrupezii și să ne domnească“.

30 Taina pe Maimuță
Mai mult o asmuță.

La jigăanii face cunoscut îndată,
C-are să le vie silă-nversunată.

35 Ele s-oțărăsc
Și imi hotărăsc

Pace să nu fie pin' n-or birui.
Lupta se făcu. Și cît dăinui

Nimeni n-a văzut
Liliac căzut.

CIINELE ȘI ȘARPELE

- Odată rău un ciine de colică-apucat
Mergea în jos cu capul și trupu-nevoiat,
Cu foalele de coaste lipite de durere
- 5 Și coada-ntre picere.
P-o pajiște-nverzită, sub crîng în pădurice,
Abia mișcînd, molatec, un Șarpe întilnește
 Și-ndată se oprește.
- 10 „Ce vînt mi te aduce?“ Lui Șarpele îi zice:
„Ia, umblu în neștire de colică coprins“.
- „Mănincă într-adins,
Din felul cel de iarbă și îți va trece-ndată.
 Apoi de cumva știi
 Și tu de p-unde vii,
- 15 D-a capului durere, ceva leacuri mă-nvață;
Căci truda-mi este mare cum vezi de p-a mea față.“
 Potaia deodată,
Răspunse viclenește: „Să te tirăști oricum
Cu capul a te pune la cel mai mare drum“.

- 25 7. Mă dusei în munte să-mi caut cai. Caii nu-i
găsii, dară văzui vîntul răsturnînd pămîntul.
PLUGUL
8. Siciita, vai de ea,
Şade-ntr-un vîrf de nuia.
- 30 ALUNA
9. Dobra suptîrica
Îmi umple ulcica.
CANDELA
- 35 10. Moară ferecată; cioară spircliietoare; doi luceferi;
două brazde trase pe o poienişă, ş-o claie dărîmată.
CAPUL
11. Sună tună, jos răsună,
Negrele s-adună.
- 40 CĂLUGĂRIŢELE CE VIN
LA BISERICĂ CÎND TOACĂ
12. Strigă gagiul din pădure şi gajgura din gură.
LĂUTARUL ŞI VIOARA
13. Cu coarne ca bou, cu şa ca un cal, se urcă pe
copaci ca un şarpe.
- 45 MELCUL
14. Buturugă bulbură,
Şade jos şi tulbură.
PUTINEIUL
15. Aşte-ntinse
Gheme strînse.
- 50 PEPENELE
16. Oală de bou, varză de oaie şi carne de român.
CIZMA, ÎNCĂLŢATĂ
CU CIORAPUL DE LÎNĂ
- 55 17. Retevei de tei
Limbă de balaur.
SABIA

18. Am o fată trențăroasă
Șade cu vodă la masă.

VARZA

60

19. Sunai friul în curte și auzi murgul din munte.
CLOPOTUL

20. Două merg și două stau,
Două judecată n-au.

65

SOARELE ȘI LUNA
CERUL ȘI PĂMÎNTUL
FOCUL ȘI APA

21. În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduse,
Vătaf de curte mă puse.

70

PRAGUL

22. Cerbii zbiară, ciutele s-adună.

CLOPOTUL

23. Lînă peste lînă,
La mijloc e vînă,
Vîna se zgircește,
Lîna se clătește.

75

MĂNUȘA

24. O mie innodate,
O mie deznodate,
O mie să vorbești,
O mie nu ghicești.

80

PLASA

25. Nici în casă, nici afară, nici în cer,
nici pe pămînt.

85

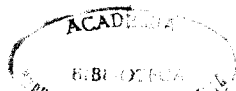
FEREAȘTRA

26. Ce e nalt ca casa,
Verde ca mătasa,
Și amar ca fierea,
Și dulce ca mierea.

90

NUCUL

26

27. Pană împănată,
Pe apă lăsată,
Cu mină de om,
Cu voie de domn.

95

MOARA

28. Am zece frați: cinci sub streășină și
cinci afară; pe cei de sub streășină îi plouă
și pe cei de afară, nu.

100

CÎND TOARCE LA IN ȘI UDĂ DEGETELE
CU CARE TRAGE FIRUL DIN CAIER

29. Am o lădiță cu o porumbiță, dacă zboară
porumbița n-ai ce face cu lădița.

SUFLETUL

30. Nici moartă, nici vie,
Numai din coadă-adie.

105

CÎNTARUL

31. Am o vacă mare,
Cu țîța în spinare.

CASA CU COȘU

110

32. Este un lucru pe care unii îl au întreg, alții
jumătate, iar alții de loc.

PĂRINȚII

33. Lina,
Magdalena,
Cu smicele pe spinare,
La buric,
Calabalic,
La inimă veselie,
Ghiciți, boieri, ce să fie.

115

120

BUTEA

34. Cîmpul alb,
Oile negre,
Cin' le vede
Nu le crede,

- 125 Cin' le paște
Le cunoaște.
SCRISUL
35. Am o vacă bălaie, bălaie,
Umblă noaptea prin gunoaie.
130 LUNA
36. Rădăcină
'Mpleticită
Ales voinic o dezbină.
CARTEA
37. Am doi saci de secară
Ei pot sătura o țară.
135 ȚIȚELE
38. Am un loc oval, împrejur cu păr,
Cînd îl scarpeni curge zeamă.
140 OCHIUL
39. Tîgvă albă titiană,
Strigă noaptea în poiană.
GIȘCA
- 40 În pădure boca, boca,
Iar acasă lipa, lipa.
145 SITA
41. Ce trece peste apă și nu face valuri.
CHIOTUL
42. Retevei rotund,
Stringe păru-n fund.
150 CĂCIULA
43. Cinci în brinci
Neagra înainte.
OALA
44. Este o ființă ce nu poate suferi pe alta
asemenea ei.
155 DUMNEZEU

- 160 45. Am o găină pestriță
Duce veste la Gherghiță. SCRISOARE
46. Purcăraș de os
Duce porci-n jos. PIEPTENELE
- 165 47. Am un car cu fîn și merge pe patru resteie. OAIA
- 170 48. Două rățișoare,
Călugăricioare,
Pe unde mergea,
Malul se surpa. bis FOARFECELE
- 175 49. Țac, țac,
Pin copac,
Fiș, fiș,
Pin păși. COASA
50. Am un copaci cu 12 ramuri, în fiecare ramură
cite 4 cuiburi și în fiecare cuib cite 7 ouă.
ANUL, LUNILE, SĂPTĂMINILE ȘI ZILELE
- 180 51. Ce șade în apă mereu și nu putrezește? LIMBA
52. Ștergărel vărgat
Pe culme-aruncat. CURCUBEUL
- 185 53. Am un bou: el mănîncă, el se baligă,
el mătură. SFREDELUL
- 190 54. Am o rață.
Cu ciocul bălăcește,
Cu coada primenește. LUNTREA

55. Ce nu sunt trei în lume?
SCARĂ LA DUMNEZEU,
POD PESTE MARE,
FIERUL MĂDUVĂ N-ARE.
- 195
56. Am o fată buboasă, buboasă,
Şade cu vodă la masă.
STRUGURELE
- 200
57. Ce e mic mititel,
Îngrădeşte frumuşel.
ACUL
58. De aici la mare
E tot funduri de căldare.
MUŞUROAIELE
- 205
59. Ce e dulce şi mai dulce şi pe taler nu se
taie.
SOMNUL
- 210
60. Pe poduri ferecate
Trec mii nenumărate,
Şi le taie capetele
Şi le schimbă numele.
GRIUL CÎND ÎL MACINĂ
- 215
61. În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduse,
Cercei grei îmi puse.
COBILIȚA
- 220
62. Am o fată: cine intră iarna în casă,
toți o ia în brațe și vara fuge de dînsa.
SOBA
63. Ce e mic și fără minte
Și ne-nvață la cuvinte.
CEASORNICUL
- 225
64. D-aici pin' la munte
Tot zale mărunte.
FURNICILE

65. Toțul moțul șade-n drum
 Toaș'le moaș'le trec pe drum.
 CIOBANUL CU OILE
- 230 66. Curelușă unsă
 Sub pământ ascunsă.
 RÎMA
67. Ce e mic ca oul
 Și poate ca boul?
 235 CÎNTARUL
68. M-a trimis doamna de sus la cea de jos
 să-mi dea vin și rachiu tot într-un butoi.
 OUL
- 240 69. Foltea-n sus, Foltea-n jos,
 Foltea vine bordios.
 FUSUL
70. Țândărică lemn uscat,
 Duce veste-n Țarigrad.
 PUȘCA
- 245 71. Țoțoi moțoi duce pe țața moața, dar țața
 moața nu duce pe țoțoi moțoi.
 CIOARA ȘI PORCUL
72. Ulcelușe unsă
 În iarbă ascunsă.
 250 IEPURELE
73. De la noi și pin' la voi
 Tot fișii este de tei.
 CĂRARE
- 255 74. Două lemne odolemne, la mijloc un braț de
 vrescuri mărunțele
 ȘCARA
75. Într-o vale prea adincă
 Zace un popă de brîncă.
 MĂMĂLIGA

- 260 76. Bete peste bete
O mie-ncheiete.
GHEMUL
- 265 77. M-a trimis doamna de sus la cea de jos,
ca să-i spăl iia în apă caldă și s-o usuc
în apă rece.
CEARA
- 270 78. Veni Titirigile,
Luă pipirigile,
Rămase doctorul gol.
OAMENII CÎND IA PÎNILE DIN CUPTOR
79. Ce nu poți pune în cui?
GROAPA
- 275 80. Într-o vilcelușe
Latra-o cățelușe.
MELIȚA
81. Șase drepte, două strîmbe.
SANIA
- 280 82. În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduse
Curva satului mă puse.
BANIȚA
- 285 83. Urduc,
Burduc,
De barbă îl duc,
De barbă-l aduc.
FEDELEȘUL
- 290 84. Natalița fierbe pere,
Nataloi vine și cere;
Natalița nu se-ndură,
Nataloi vine și fură.
CLOȘCA ȘI COTOIUL

- 295 85. La cap pieptene, la mijloc pieptene, la
coadă secere și la picioare rîșchitoare.
COCOȘUL
- 300 86. Închisei ușele,
Lăsați perdelele,
Și hoțul tot în casă,
Șade și nu vrea să iasă.
LUMINA
87. M-a trimis doamna de sus la cea de jos
să-i țes pinză fără rost.
GHIAȚA
- 305 88. Cînd am apă beau vin,
Cînd n-am apă, beau apă.
MORARUL
89. Ciută mohorită,
Umblă șiovăită.
FUMUL
- 310 90. Ce nu e făcut de om?
CRĂPĂTURA
91. La marginea satului
Căciula firtatului.
LUNA
- 315 92. Am un năpristoc,
Stă-n vatră la foc.
PISICA
- 320 93. Ieși, popo, pe două uși,
Că te așteaptă cinci inși.
CÎND ÎȘI IA CINEVA MUCII
94. Păsărică ruie
Pe copaci se suie,
Albă e, picioare n-are.
FASOLEA

- 325 95. Buturuguță uscată
O ridici încărcată
Și-o lași ușurată.
LINGURA
- 330 96. Patru frați într-un cojoc.
NUCA
97. Uite-o nu e.
SCÎNTEIA
98. Cuibul berzei în mijlocul bălții.
BURICUL
- 335 99. Îl apucați de nod
Și-l aruncați în pod.
USTUROIUL
100. Ce este micuț foarte mititel,
De își ia căciula vodă pentru el?
340 PĂDUCELE
101. Am un copilaș: dacă îl las jos, tace;
dacă îl iau în brațe, plînge.
LANȚUL
- 345 102. Mama lata,
Tata grosul,
Nenea lungul.
VATRA, COȘUL, FUMUL
103. M-a trimis doamna de sus la cea de jos
să-mi dea pește fără oase.
350 LIPITOAREA
104. Dobra grasa
Umple casa.
LUMÎNAREA
- 355 105. Găinușe, ciușe,
Stringe-n nas cenușe.
LULEAUA

106. Una zice că e mai bine noaptea.
Alta că este mai bine ziua.
Și alta, ce-mi e noaptea, ce-mi e ziua.
360 UȘA, PATUL, POLIȚA
107. Ce este-n tufă
Și nu răsufală?
OUL
108. Am un bulz mare de aur,
Joacă pe-o piele de taur.
365 SOARELE
109. În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduseră,
370 Vătaf mare mă puseră.
CIOMAGUL
110. Am două fete:
Una poartă salbă neagră; alta poartă salbă albă.
Neîncetat se gonesc și în veci nu se întilnesc.
375 ZIUA ȘI NOAPTEA
111. Scurto, groaso, unde te duci?
Arso în fund de ce mă-ntrebi?
Unde eu mă duc,
Tot ție-ți aduc.
380 CĂLDAREA ȘI DONIȚA
112. Mama stă
Și tata dă.
PIUA
113. Hoțu intră în casă
Și capu afară-și lasă.
385 CUIUL
114. Sus pădure,
Jos prescure.
CEAPA
115. Ursu șade, urechea îi bate.
390 UȘA

116. Am o frigare de os și carnea de fier.
DEGETUL CU INELUL

395 117. Resteu rece, marea trece.
(ȘARPELE

118. Ce gaură e fără fund și pe care avînd-o
fetele nu le șade rău.
INELUL

400 119. Am doi bulgărași de aur, încotro îi arunc
într-acolo se duc.
OCHII

405 120. Mă întilnii e-un dobitoc; dobitoc nu era;
coamă avea, bou nu era; samar avea, măgar
nu era; picioare n-avea, dară în copaci se
suia.
MELCUL

121. Strigă dobra din Moldova că de ctini nu-i
este frică; însă de găini i-e frică.
RÎMA

410 122. Cine îl face nu-i trebuie; cine îl cumpără
nu e pentru el și cui îi trebuie nu-l știe
și nu-l vede.
COȘCIUGUL

415 123. Ce este aceea din care să tot iei, ea se
face și mai mare?
GROAPA

124. Ce se naște neinsuflețit din insuflețit,
și insuflețit din neinsuflețit?
GĂINA ȘI OUL

420 125. Chirchirița,
Mirchirița,
Cîrcei toborița.
FASOLEA

425 126. Cine iese noaptea din sat și nu-l latră
cîinii?
FUMUL

127. Am o rață potcovită
Stă pe casă șindrilită.

STEAUA

430 128. Rața umblă pe gîrlă și fulgii îi rămase
în pădure.

LUNTREA

129. Pe valea lui Tertelea legai verde pe uscat.

VIA

435 130. Usturime
Cu durime
Cînd o pui îmi pare bine.

CÎND PUNE CERCELUL ÎN URECHE

440 131. Am un puț cu apă roșie, închis cu ghizduri
verzi.

PEPENELE

132. Am doi boi: unul gras și altul slab; cel
slab sare preste gard; iară cel gras cade
jos.

445

GRIUL ȘI PLEAVA

133. Am o găinușe,
Gălbinușe,
Cu minciunițe în gușe,
Cu dreptate pe spinare.

450

CÎNTARUL

134. Am un moș bătrîn și urcă aracii la deal.

ARICIUL

135. Am o fată mare și o atîrn de plete în cui.

PLOSCA

455 136. Lipie peste lipie,
Floarea-i verde-liliachie.

SFECLA

137. La o căpățînă de vultur două jumătăți de blid.

URECHILE

- 460 138. Am un ciocănel cu două găurele.
NASUL
139. Am un bordei plin de viței; pînă nu sparg
bordeiul viței nu se văd.
SEMINȚELE DOVLEACULUI
- 465 140. Am un bordei plin cu viței și toți stau cu
coadele afară.
LINGURELE CÎND STAU ÎN OALĂ
141. Am o felie de pepene, trece prin apă repede.
SUVELNIȚA
142. Ce trece prin gîrlă și nu se udă?
470 VITELUL CÎND ESTE ÎN BURTA MĂ-SI
143. Unde te duci strimbule? —
Ce mă întrebi, găunosule?
FUMUL
144. Helega, melega, se duce la biserică și vine
475 acasă de se vaită.
MELIȚA
145. Cînd eu mîna bag în spuză
Pe bonca apuc de buză.
TURTA
- 480 146. Tata gros, fără os.
SACUL PLIN CU MĂLAI
147. Omul terfegos duce porcii-n jos.
PIEPTENELE
148. Ce e sub tufă nu răsufflă.
485 PICIORUL CÎND ESTE ÎNCĂLȚAT
149. Am un cal; dacă îi iei șaua, i se văd mațele.
LADA

150. Am o pasăre dușmană
Și foarte tirană.
490 N-are suflet, n-are minte,
Ci e plină de cuvinte,
Ce-o întrebi ea spune.

CEASORNICUL

151. Am o vacă ; când o mulg o întore cu picioarele
495 în sus.

PLOSCA

152. Sus pădure,
Jos pădure,
La mijloc
500 E loc de joc.

PIEPTENELE CU DINȚII
LA AMÎNDOUĂ MARGINILE

153. Am un bou, cu coarnele ierneză și cu trupul
505 verează.

GRINDA CASEI

154. Ziua stau pre fereastră, la prinz pe masă
și seara mă ascunz.

MUSCA

155. Zbیارă leul între hotare și se aude în nouă
510 țări.

TUNETUL

156. Când n-aveam îți dădeam ; acum am și nu-ți
dau.

FEMEIA MĂRITATĂ

157. Am o fată încinsă cu bete și-o strigă din
515 cetate șapte lei și jumătate.

PLOSCA

158. Într-o scorboră uscată
520 Șade o cățea turbată.

SABIA

159. Suliță pestriță, caragea de os.

GHIONOAlA

160. Sunt rotund ca un ban, stau în mijlocul ușei
Ghici ce păzesc?
525 PECETIA
161. Am o frigare de carne și bucățica de fier.
INELUL
162. Tata roșu și gaura neagră.
MORCOVUL
- 530 163. Sus bubuie, jos butie, la mijloc coadă
de vulpe.
TRESTIA
164. Cît am trăit,
Pe loc m-ai fript,
535 Iar după ce-am murit,
Pe drum m-ai azvîrlit.
OALA
165. M-a trimis doamna de sus la doamna de jos
să-mi dea țesătură fără neam de tivitură.
540 HÎRTIA
166. Apa mă naște, soarele mă crește și cînd nu văz
pe mama mor.
PEȘTELE
167. Ce este în toate?
545 NUMELE
168. Din pămînt născui, în lume trăii și cînd murii
oasele mi le asvîrliră pe gunoi.
OALA
169. Lată peste lată, peste lată îmbujorată, peste
550 îmbujorată crăcănată, peste crăcănată măciulie,
peste măciulie limpezeală, peste limpezeală
gălbeneală și peste gălbeneală huduleț.
555 FAȚA CASEI CU VATRA,
FOCUL, PIROSTRIILE, CEA-
UNUL, APA DINTR-ÎNSUL,
MĂLAIUL ȘI FĂCĂLEȚUL
(Din Convorbiri, vol. XI).

170. Am un pom cu ramurile în jos și cu rădăcina
în sus.

560

OMUL

171. Am o floare frumoasă,
Bărbații o miroasă,
Numai lor le-e dragăstoasă.

FEMEIA

565 172. Ce e dulce și mai dulce și pe taler nu se
taie; dar din el gustă și bogatul și săracul?
SOMNUL

JUCĂRII
ȘI JOCURI
DE COPII
(1885)

A) JUCĂRII

I. SFÎRIITOAREA

Se iau două nuci. Una dintr-insele se străpunge din burtă în burtă, sfredelind-o cu briceagul. Se lucrează cu
5 băgare de seamă și ușurel, ca să nu se crape. Se scoate tot miezul dintr-însa, ca să rămână seacă. Apoi i se mai dă o gaură, tot sfredelind, alături cu împreunătura găoacelor și în rind cu celelalte găuri.

După ce una din nuci s-a pregătit astfel, se ia un bă-
10 țișor cam de 5-9 centimetri, potrivit de gros, cât să între prin găurile de la nucă; și se ascute la un vîrf în lat. La mijlocul acestui bățișor se leagă căpătiul de la o ață ca de 10 centimetri de lungă, și se bagă bățișorul prin ambele găuri ce au străbătut nuca din burtă în burtă.

15 În capătul de sus al bățișorului se înfige a doua nucă cu creastă. Și scoțind căpătiul ațișoarei prin gaura de alături, se leagă o opritoare, ca să nu scape acest căpătti.

Acum sfiriitoarea este gata. Cu două degete de la mîna
20 stingă, adecă cu degetul cel mare și cu arătătorul, se ține nuca cea găurită de ambele capete, cu gaura de alături spre mîna dreaptă.

Cu mîna dreaptă se întoarce bățișorul cît suferă ați-
șoara, adecă până vine opritoarea lîngă gaura lăturașă. De
25 această opritoare tragerăpede cam smicît, și îndată slăbește ațișoara. Bățișorul cu nuca în cap se învîrtește, desrăsu-
cîndu-se ațișoara, și greutatea nucii din cap îl face să se învîrtească pînă ce răsucește ața iarăși împregiurul lui, în chip împotrivor.

30 Tot astfel se trage de opritoare, de cîte ori vrea băiatul, care se joacă cu sfiritoarea, și de atîtea ori să învirtească și bățișorul cel cu nuca în cap.

Aceasta este jucărie de iarnă.

II. BÎZÎITOAREA

Se ia găoacea de la o nucă, adică jumătate de nucă și i se scoate miezul, iar în locul lui se pune o pietricică.

5 Se ia apoi o bucată de hîrtie, cît să cuprindă jumătate de nucă și să mai și rămînă. Drept în mijlocul acestei hîrtii se fac două găurele cu sula ori cu un ac aproape una de alta și se petrece un fir de păr din coada calului cu ambele căpătie, cari se înnoadă de cealaltă parte a hîrtiei.

10 Pe fața nucii, din care s-a scos miezul și s-a pus o pietricică, se pune mijlocul hîrtiei cu găurile și firul de păr de cal, adică cu partea unde este nodul, iar marginile hîrtiei se împreună sub coaja de nucă și se răsucea, încît nuca rămîne închisă.

15 Acum se ia un bățișor cam de 15—20 centimetri de lung, și se crestează la un căpătii ca o codăriște de bici.

Apoi firul de păr se agață de bățișor, ca și biciul de codăriște, iară nuca înfășurată în hîrtie atîrnată la vale. La locul unde s-a agățat firul de păr de bățișor, se udă nițel, și ținînd bățișorul în mîna dreaptă, și învîrtindu-l ușurel astfel, ca nuca să descrie un cerc, biziie ca o goangă.

20 Pietricica din nucă face ca să steie firul întins, iară găunoșitura dă răsunset scîrțiituri ce face firul udat pe bățișorul, împregiurul căruia se învirtește.

Aceasta este biziitoarea. Ea este jucărie de iarnă.

III. MORIȘCA

5 Se ia o bucată despetează maiscurtă decît o șchioapă (cam 10 centimetri) de lungă și mai îngustă decît un deget, (cam 1 1/2 centimetru). La ambele capete ale acestei spe-teze, se lipește cîte o bucată de hîrtie tăiată în formă pă-

trată, lată și lungă cam de 4 centimetri și mai puțin; însă așezate așa, ca una să fie cu marginea în sus, alta cu marginea în jos. La mijloc speteaza se străpunge cu o sulă, făcându-i-se o gaură mică, și i se pune un accu gămălie.

- 10 Acum se ia o nuiă aproape de un cot de lungă, se caută să fie nuiă de dud, fiindcă miezul ei este mai moale. Se înfige acul în virful nuiiei, în miezul bățului și iată morișca gata.

- 15 Copilul ține de celalalt capăt al nuiiei și mergând asupra vântului, morișca se învîrtește. Când vântul suflă mai tare, copilul stă locului.

Aceasta este jucărie de toamnă.

IV. PRAȘTIA

Se ia o ață trainică ca de un stîngin de lungă. Mai întâi se face la un capăt un ochi, ca să între pe degetul cel mic.

- 5 Apoi ața se face în două, aducîndu-se amîndouă căpătîile la un loc. La mijlocul aței se face un ochi în trei, ca de patru degete (cam 8 centimetri).

- 10 Se culeg pietricele cit o nucă de mari, care să fie cam lungurețe și netede. Se bagă ochiul de la căpătîiul praștiei pe degetul cel mic, și celalalt căpătîi se ține cu degetul cel mare și cu arătătorul. Se rescaieră ochiul praștiei de la mijloc și se așează pe dînsul o piatră, din cele culese.

- 15 Acum începe a învîrți praștia cu mîna, formînd o roată, care se învîrtește în rotația ei de dinainte spre înapoi, stînd cu jumătate de trup spre locul spre care se ochește să deie, întocmai cum stă cînd vrea să deie cineva cu pușca. După ce a învîrțit praștia pînă ce să-i vie bine să deie, aduce mîna pe deasupra capului cu praștie cu tot, aruncă spre locul unde a ochit, dînd drumul căpătîiului, pe care îl ține cu degetul cel mare și cu arătătorul.

Scăpînd piatra din praștie se duce cu așa repeziciune, de sbîrnie.

- 25 Sunt meșteri prăștîari care dau la semn cu praștia. Această jucărie se întrebunțează vara și toamna.

V. SFIRLEAZA

1

Aceasta se face în următorul chip. Se ia o bucată de tinichea (belch) rotundă ca de un ban de cinci lei, ori ca de un leu, sau mai bine unul din cele două plumburi, cu cari vin pecetluite de la vamă bucațile de postav, li se dă două găuri, depărtate una de alta ca de două muchi de cuțit ($1/2$ centimetru); se caută ca să fie făcută tocmai în mijlocul tinichelei. Se ia o bucată de sfoară, ca de un cot (80 cent.), potrivită la grosime cu mărimea roțiței de tinichea și amândouă căpătiele sfoarei se petrec prin găuri dintr-o parte, adecă fiecare căpătii printr-una din găuri; căpătiele se înnoadă apoi de partea cealaltă.

Îndoitura sfoarei de o parte și de alta se ia pe degetul cel arătător, care se îndoiește ca un cirlig; se ține sfoara nu tocmai întinsă, dând tinicheaua cătră mijlocul sfoarei. Începem a slăbi sfoara și a face din miini, ca roțița de tinichea, ori de plumb să se învirtească închipuind un cerc pînă să se răsucească sfoara.

Atunci întinde sfoara, ca să se întoarcă roțița împrejurul ei pînă ce, dăsrăsucindu-se sfoara dinspre o parte, să se răsucească înspre cealaltă parte; atunci întinde sfoara din nou, și iară o slăbește, ca desvirtindu-se roțița, să se învirtească în partea inversă.

Astfel se face neconținut, pînă i se urăște băiatului și ia altă jucărie. Acesta este joc de iarnă, cînd nu pot copiii alerga pe afară.

Acesta și următoarele citeva sunt jocuri de băieți.

2

Se ia un băț sau o bucată de spetează de zmeu, cade o șchioapă bună de lungă (cam 15 centimetri); se leagă căpătiele cu o ață îndoită, așa ca să nu se atingă ațele una de alta, și se îndoiește bățișorul atit, cit se îndoiește capul zmeului, la piriietoare (cam jumătate de cerc).

Între ațe se bagă un birlicel, pe care îl învirtește, ca să se răsucească ațele.

Cînd îi dă drumul birlicelului, ațele se desrăsucesc fiindcă le întinde bățșorul și aruncă birlicelul cît colo. [...]

3

40 **A**ceasta se făcea din fuse vechi.

Se ia un fus vechi, i se taie coada de sus de rămîne cam de patru centimetri, se mai subțiază oleacă cu cuțitul, și sfirleaza este gata. Răsucindu-se cu două degete, adecă

45 cu degetul cel mare și cu arătătorul, i se dă drumul pe jos. Cu cît răsuceala a fost mai cu putere făcută, cu atît și sfirleaza se învîrtește mai mult sau mai puțin.

VI. PUȘCOACE

I

Pușcoace cu gloanțe

5 **1.** **P**ușcociul de soc. Se alege o ramură de la soc, groasă cam ca făcălețul, adecă mai gros ceva decît degetul cel mare. Se taie nodurile ca să rămînă numai partea dintre nodurile ramurei. Se scoate apoi miezul de la această bucată de ramură de soc, ca să rămînă cu o țeavă. Aceasta se numește: ț e a v a p u ș c o c i u l u i .

10 Apoi se alege un băț cît și țeava de gros, și mai lung decît dînsa. Se măsură și se face semn pe băț, ceva mai scurt decît țeava. Această parte se supțiază cu cuțitașul, ca să intre liber în țeavă. Acest băț se numește a r b i u*.

15 Acum se iau niște cîlți, scuturați de cotoarele lemnoase, ce se găsesc într-înșii și se fac două gloanțe.

Aceste gloanțe se fac mestecîndu-le în gură, ca să se ude. Ele nu trebuie să fie mai mari decît gaura țevei (ca-libru), ci atît numai, cît să între în voie.

20 Se pune în țeavă un glonț și se împinge cu arbiul pînă ajunge în capăt. Se pune apoi și celălalt glonț și împin-gîndu-l cu arbiul, cînd acest al doilea glonț ajunge

* În Transilvania arbiul se numește „raștoc“. (Comunicat de D.Brăneanu.) Pe Tîrnave se numește „climpuș“. (Comunicat de d. I. Bianu.) (n.a.)

pe la jumătatea țevei, cel dintii care este la gura țevei, sare și pocnește.

- 25 **2. Pușcociul de peană.** Se ia o peană de giscă și se taie la amindouă capetele ca să rămână o țeavă. Arbiul se pregătește ca și la pușcociul de soc.

- 30 Acum se ia o coajă de pepene verde și se petrec printr-însa țeava. Pătrunzînd coaja de pepene cu țeava, trebuie să se știe că se pune pe partea miezului și ieșind prin partea coajei, rămîne în țeavă un glonț potrivit pe gura țevei.*

Se împinge acest glonț cu arbiul pînă ce ajunge la capătul țevei, cu miezul înainte.

- 35 Se ia apoi al doilea glonț din coaja de pepene cu țeava, împingîndu-l cu arbiul, din partea coajei cînd ajunge pe la mijlocul țevei, glonțul sare și pocnește, întocmai ca și glonțul de la pușcociul de soc. Pocnitura însă de la pușcociul de peană este mai puțin răsunătoare, deoarece și pușcociul este mai mic.

II

Pușcociu cu apă.

- 5 **A**cesta se face numai de soc ori și de cucută. Se taie ramura tot ca aceea de la pușcociul cu gloanțe; însă țeava rămîne la virful ei cu nodul ramurei de soc. La nod, miezul este lemnos și acoperă toată țeava. Se scoate miezul din țeavă ca și la pușcociul cu gloanțe; însă nodului din virful țevei i se face o mică găurice tocmai în mijloc.

- 10 Se pregătește arbiul ca și la pușcociul cu gloanțe, însă în virful lui se leagă nițică cîrpă înfășurată împregiurul lui, de atîta grosime, cît să alunece pe gaură (orificiu), fără să lase vreo resuflătoare cît de mică.

- 15 După ce se udă bine cîrpa, se bagă în țeavă. Și punînd virful pușcociului în apă, trage arbiul pînă aproape de gura țevei. Trăgînd arbiul înapoi, pușcociul soarbe atîta apă cît se umple, apoi împingînd arbiul iar înainte, apa țîșnește pe găuricea de la nodul virfului ca dintr-o tulumă.

* În Transilvania se iau cartofi în loc de coji de pepene. (Comunicat de dl. Brăneanu.) (n.a.)

B) JOCURI

I. JOCUL DE-A PORUMBEII

5 Acest joc este pentru copiii de la vîrsta de șapte ani pînă la zece. În acest joc intră și băieții și fete. Se alege un colț de poartă ori de casă, care se zice că e cotețul porumbeilor. După aceasta doi din cei mai răsăriței și mai întreprinzători dintre copii, se fac unul uliu și altul porumbar.

10 Porumbarul se duce la coteț cu toți ceilalți copii, cari se zic că sunt porumbei.

Uliul se depărtează de coteț și-i dă tîrcoale primpregiur, cu mîinile întinse, cum face uliul, cînd urmărește de pe sus porumbeii cu aripile întinse.

15 Nu se apropie de coteț ca de trei sau de cinci pași, după cum adecă se învoiesc de la început.

Porumbarul își înalță porumbii, adecă trimite pe cîte unul din cei mai molatici din copii să se preumbe; uliul se ia după dîșii și-i fugărește ca să-i prinză. Aceștia aleargă în dreapta și în stînga, amăgind umbletul uliului.

20 Cînd vede porumbarul că vreunul din porumbii săi este aproape de a fi prins, dă drumul la cîte unul din copiii fugaci și mai cotitori.

25 Aceasta se întimplă atunci cînd uliul pierde răbdarea, lasă pe ceilalți porumbi înălțați și se ia după cîte unul, se ține după dînsul, îl aleargă și vrea cu dinadînsul să-l prinză.

Băiatul cel fugaci, cum iese din coteț, se duce drept la uliu, joacă împregiurul său ca să-i atragă băgarea de seamă asupra sa, ca să lase pe băiatul cel ostenit și să se ieie după dînsul.

- 30 Dacă uliul se amăgește și face ceea ce voiește porumbul cel nou venit, de multe ori se păcălește, căci acesta, cum este și de odihnit, bun de picioare și știe să cotească, îl obosește, și alergătura îi este în sec.
Porumbul cel ostenit se întoarce la coteț.
- 35 Dacă însă uliul nu se amăgește de porumbul nou venit, nici nu-l bagă în seamă, ci aleargă mereu după porumbul pe care îl fugărea, în sfârșit îl prinde.
Atunci se face că îl ciocnește în cap, și îl duce la un loc deosebit, unde rămâne până la sfârșitul jocului.
- 40 Apoi se ia după alt porumbel și tot așa până îi prinde pe toți.
Acest joc vara se joacă.

II. JOCUL DE-A FEȚELE

La acest joc iau parte și băieții și fete. Copiii mai mari de zece ani nu se amestecă în acest joc. Lor nu le mai plac jocuri de acestea.

- 5 Oriciți copii vor fi, se fac o tabără. Căpetenia lor pare a fi un neguțător, sau știu eu ce; căci el este totul al copiilor.

- Pre lângă căpetenia copiilor se aleg doi dintre cei mai răsăriți, și zic că unul este Îngerul, celălalt Dracul, și se dau de-o parte.

Atunci căpetenia copiilor rămași lângă dînsul spune fiecăruia din ei la ureche ce față este el, și-i zice să țină minte bine.

- 15 Numele fețelor ce pune el copiilor este după închipuirea ce-și face el că poate să fie mai greu de ghicit, și după cum este el mai isteț și mai ager la minte.

Închipuirea lui este nețărmită. Gîndul lui se suie pînă în cer, se coboară pînă în iad, la lucruri nevăzute și se preumblă pe pămînt printre lucrurile văzute.

- 20 De multe ori auzi punîndu-se copiilor fețe ce nici prin minte nu-ți trece, ca de-o pildă: fața lui Dumnezeu, fața ca barba lui Christos, ca raiul, ca limba lui ucigă-l crucea, ca fața iadului, ca fața bisericii, apoi ia de la flori ce i se pare mai deosebit, și altele și altele.

- 25 După ce a pus fiecăruia copil cîte o față, pe care numai

amîndoi o știu, se așează undeva la umbră, șezînd jos. Căpetenia stă în fruntea tuturor și așteaptă.

Dracul și Îngerul stau de-o parte, fără să fi auzit ce nume de fețe a pus căpetenia fiecărui copil.

30 Mai întii vine Îngerul cătră căpetenia copiilor, sărînd într-un picior. El zice:

— Glin, glin, glin, glin.

— Cine este? întrebă căpetenia.

— Îngerul, i se răspunde.

35 — Ce caută?

— Fețe.

— Ce fel de fețe?

— Ca vioreaua, ca nucul etc.

Și n-are voie să zică deodată mai mult, decît numai
40 o față.

Dacă se află printre copii vreunul care să poarte fața ce a cerut, căpetenia i-l dă; de nu, se întoarce deșert la locul lui.

Acum vine Dracul:

45 — Bum, bum, bum, bum.

— Cine este?

— Dracul.

— Ce caută?

— Fețe.

50 — Ce fel de fețe?

Spune și Dracul ce i se pare: fața ca iadul, ca năframa Preceștii etc.

Dacă se află printre copii vreunul cu asemenea față i-l dă și lui, iară dacă nu, se întoarce și el deșert.

55 Și astfel vine pe rînd Îngerul și Dracul, pînă ce ghicesc fețele puse de căpetenia copiilor, luînd fiecare atîția copii cîte fețe a ghicit.

Copiilor, cari au fost ghiciți de Îngerul, le pare bine, iară cei ghiciți de Dracul stau mîhniți.

60 Sfirșindu-se de ghicit toate fețele, căpetenia trage un semn pe pămînt cu un băț. Aceasta se zice că este hotar.

De o parte vine Îngerul și de alta Dracul. Pun fiecare piciorul cel drept pe hotar și, făcîndu-și mîinile scoabe, se apucă amîndoi și cearcă să se tragă unul pe altul preste
65 hotar în partea lui.

Dacă biruiește Îngerul pe Dracul, și mai adesea așa se întîmplă; căci mai întotdeauna cel mai țepăn dintre copii se face Îngerul, atunci toți cu toții se iau după Dracul,

70 il huiduiesc, și-l aleargă nițel, fără a-i face vrun rău; ei rîzînd și făcînd haz de Dracul că este biruit, și copiii toți trec în partea Îngerului.

75 Dară dacă biruiește Dracul pe Înger, trăgîndu-l preste hotar la dînsul, copiii trec în partea Dracului, cu buzele lăsate și triști, iară Îngerul cu nasul căzut se trage de-o parte.

După aceasta, ori începe jocul din nou, sau se învoiesc a se juca de-a altceva.

Acest joc este și de vară și de iarnă. Se poate juca și în casă și afară.

III. INELUȘ ÎNVÎRTECUȘ

Acesta iarna se joacă.

5 Ori cîți copii, băieți și fete, dar mai ales fete, se adună la un loc, și după ce zic una din formulele ce se văd la jocul de-a ascunsele, se alege cine are să se facă.

Cel ce se face pune capul în poala unuia dintre copii, care se și numește căpetenia lor. Prin împregiurul lui se adună toți ceilalți copii, și fiecare pune cîte un deget pe capul celui ce se face.

10 Căpetenia cu un degetar în mîină, ori altceva tot așa de mic ca degetarul, își ocolește mîina pe deasupra degetelor copiilor, și o lasă pe al unuia dintre ei, zicînd:

— *Ineluș*

Învîrtecuș,

15

Pe al cui deget am pus?

Copilul cel ce se face trebuie să răspundă:

— Pe al cutăruia.

Dacă ghicește, se scoală și se pune în locu-i cel ghicit; de nu, jocul urmează pînă ce ghicește.

20 Astfel se joacă pînă li se urăște, și ori încep alt joc, ori își văd de păpuși.

IV. JOCUL DE-A BISERICUȚA

Acest joc este tot de iarnă, și se joacă de oricîți copii ar fi, băieți și fete, dar tot mai ales fete, pînă la vîrsta de șase, de șapte — mult de opt ani.

5 Unul din copii se face babă bătrînă, cocoșată și nepu-tincioasă, sprijinindu-se în băț.

După dînsa se iau ceilalți copii și o întrebă:

— Unde te duci, băbuță ?

— La bisericuță.

10 — Să venim și noi ?

— Veniți, dară să nu care cumva să faceți să scăpați ceva.

— Nu, nu, băbuță.

15 Și apucînd baba înainte, șiontic, șiontic, ceilalți copii se țin după dînsa. Și după ce merge ce merge, copiii în urma ei încep a face din gură: pîrț, pîrț, ca și cum ar scăpa cite ceva. Baba se supără pe ei, se ia după dînșii, amenințîndu-i și dojenindu-i.

20 Copiii fug în toate părțile, și rîd, și fac haz de supărarea babei, cît un lucru mare.

După ce unul dintre copii se face a se căi de fapta lor, și încredințează pe baba că se vor purta cuviincios, iară începe jocul, și iarăși o supără, și iarăși rîd și fac un chiloman de haz, de ar înveseli și pe cel mai posac om, care i-ar vedea

25 astfel jucîndu-se.

Iară dacā li se urăște și cu acest joc, încep altul.

V. BĂTAIA ÎN DEGETE

Se aleg cite doi cari să se bată. Ei stau unul în fața altuia, în picioare. Fiecare din ei ține întinse două degete de la mîna dreaptă, arătătorul și mijlociul.

5 Unul din ei întinde cele două degete cătră protivnicul său, și acesta îi dă o lovitură peste ele, cît poate el de tare, tot cu două degete. Apoi întinde și el degetele, și cel ce primise lovitura dă el acum. Ca să fie lovitura mai dure-roasă, amîndoi își udă degetele cu limba.

- 10 Astfel se bat, dînd fiecare cîte o dată, pînă ce unul din ei trebuie să fie răzbit, și atunci cînd se lasă de joc, se zice că este biruit.

Acesta este joc de băieți.

VI. JOCUL DE-A LEAPȘA

Acest joc de copii se urmează în chipul următor:

- Unul din toți copiii este „leapșa“. Ea stă în mijloc, și ceilalți copii prin preajmă o hărțuiesc cu vorba, cu semne
5 și cu sărituri, dîndu-i a înțelege neputința de a scăpa de ponosul ce poartă.

Leapșa se răpede la cîte unul și, dacă-l poate atinge cu mîna, cel atins se face el leapșa.

- Băieții cînd văd că se răpede leapșa la dînșii se inconvoaie, se strecoară, cotesc în dreapta ori în stînga, ca să nu
10 poată fi atinși.

- Dacă se întîmplă ca leapșa să se ieie după vreunul din copii, și acesta se vede încolțit, atunci se pune pe vine, și zice că este cu ouăle în poală. Leapșa îi dă răgaz să se odihnească, și, ori îl așteaptă pînă se ridică, ori se ia după alt
15 copil. Cel cu ouăle în poală pîndește pînă vede pe leapșa că se uită în altă parte, sau că pîndește și ia pe vreunul din copii, cari tot sar prin preajma ei și o tot supără, și atunci se scoală răpede și fuge.

- 20 Numai cînd izbutește să atingă cu mîna pe vreunul din copii, scapă de ponosul de leapșa.

Acest joc este de băieți și de fete, singuri sau amestecați.

VII. JOCUL DE-A BABA OARBA

- Acesta se joacă de copii mai mititei, adică codănei, cum se zice. Ei pot fi băieți și fete, amestecați, sau
5 numai de băieți, ori numai de fete. El se joacă mai adesea iarna și în casă.

Ca să se știe cine are să se facă baba oarba, se adună toți copiii, cari vor să se joace, într-un cerc, și unul din ei începe a zice una din paremiile arătate la jocul de-a ascunsele. Cel ce rămâne fără să fi ajuns la dînsul vorba din urmă, acela se face baba oarbă.

10 Pe baba oarba o leagă la ochi unul din copii cu o basma. După aceasta o apucă pe de la spate și o duce aproape de ușă. Ajunși aci, copilul, care ține de umeri pe baba oarbă, o întreabă:

15 — Pe ce șezi?

— Pe darac.

— Du-te la barbat!

Și o împinge nițel, fără însă a lua mînile de pe umerii ei. Apoi o întreabă din nou:

20 — Pe ce șezi?

— Pe nuiele.

— Du-te la muiere!

Și iară o împinge nițel, tot fără a lua mînile de pe umerii ei, și o întreabă pentru a treia oară:

25 — Ce-ai mîncat aseară?

— Pine cu papară.

— Ieși pe ușă-afară!

— Dar alaltăseară?

— Pine cu măslina.

30 — Ia-te după mine!

De astă-dată îi face vînt foarte ușor, ca să nu semene că-i dă brînci, și-și ia răpede mînile de pe ea, trăgîndu-se iute înapoi. Dacă baba oarba este mai iute de mîni și, întorcîndu-se, prinde de haine pe cel ce îi zice: „Ieși pe ușă afară“, fără a se feri, apoi acela se face baba oarbă.

35 După ce îi dă drumul, baba oarba umblă orbecăind și cu mînile întinse, căutînd să prinză pe vreunul din copii. Aceștia se feresc; dară tot nu pot să-și țină risul, cînd văd pe baba oarba că prinde aerul, crezînd că apucă pe cineva.

40 Baba oarba ascultă și, încotro i se pare ei că aude șușuituri ori risete, într-acolo se îndreptează, și tot așa face pînă ce dă preste vrun copil pe care îl prinde. Atunci își ia legătura de la ochi și leagă pe acel prins.

Acesta este jocul de-a baba oarba.

45 Preste Milcov copilul ce ține pe baba oarba de umeri îi zice:

— Babă oarbă unde-ai mas?

- Babă oarbă ce ți-ai ars?
 — O mîneacă de cojoc.
 50 — Dă-te-neoa în joc.
 (A. Lambrior, „Convorbiri literare“, an IX, 1 aprilie 1875.)

VIII. JOCUL DE-A BABA GAIA

(Preste Olt se zice „de-a cloața“; preste Milcov „de-a puia gaia“.)

5 Acest joc este iarăși de codănei, amestecați băieți cu fete. Doi din cei mai răsăriți din ei, ori din cei mai ageri, se fac: unul cloșca cu pui și altul baba gaia.

După ce se înșiră toți puii la spatele cloșcii, ținindu-se bine unul de altul, de brîne mai ales, pe de la spate, ca și cel dintîi de briul cloșcii, baba gaia vine dinaintea cloșcii.

10 Aceasta o întrebă:

— Ce cauți, babo?

— Acul doamnei.

— O fi ăsta (arătînd piciorul drept).

— Ptiu! nu e ăsta.

15 Și astfel merge baba gaia cu un bețișor în mîină la fiecare copil înșirat la spatele cloșcii, și întrebînd copiii, cum a întreat și cloșca; iară baba gaia, arătînd cu bețișorul la picioarele copiilor și răspunzînd, cum a răspuns și cloșcii.

20 După aceea trece iarăși în fața cloșcii și îi dă bețișorul în mîină. Cloșca îl ia și îl aruncă cît se poate de departe. Baba gaia se duce să-l ieie. În vremea aceasta, cloșca se rotește cu puii după dînsa zicînd:

Trei, trei,

25 *Colăcei,*

Pînă vine baba gaia

Cu tigia.

Baba gaia se întoarce răpede și, de poate, îi ia vreun pui; iară de nu, stînd în fața cloșcii se dă cînd într-o parte
 30 cînd în alta, ca să apuce pe copilul cel mai din coadă. Cloșca îl apără și nu lasă să-i prinză nici un pușor.

Și stînd față în față cu cloșca îi zice baba gaia:

— Mi, că ți-oi minca un pușor!

— Mi, că ți-oi scoate un ochișor! răspunde cloșca.
35 Apoi iară se dă să-i apuce pe copilul cel din coadă, pe care îl apără cloșca.

Dacă izbutește să prinză pe vreun copil, îl desprinde din șir și-l duce mai cît colea, unde se face că-l ciocnește cu ciocul, ca să-l mănince; iară de nu izbutește, apoi zice:
40 „Mă duc la viorele!“ și pleacă în ceea parte, depărtîndu-se de cloșcă.

Atunci cloșca iarăși se rotește cu puii după dînsa, zicînd:

45 *Trei, trei,
Colăcei,
Pînă vine baba gaia
Cu tîgaia.*

Baba gaia, cum vede că începe cloșca a se roti cu puii după dînsa, se răpede și se silește a apuca vreun pui.

50 Cloșca, răpede ca fulgerul, se întoarce și nu lasă să-i apuce pe nici unul.

Dacă prinde vreunul, îl duce baba gaia lingă cealalt, și-i face ce a făcut și aceluia; iară de nu, vine în fața cloșcii, și iarăși îi zice:

55 — Mi, că ți-oi mînca un puișor!
— Mi, că ți-oi scoate un ochișor! i se răspunde.
Dacă baba gaia este mai ageră, jocul se sfîrșește mai curînd.

60 Dară dacă cloșca este mai ageră și mai ușoară la întorsură, apoi jocul ține mai mult.

După ce baba gaia prinde toți puii, se odihnește nițel, și apoi încep din nou.

Preste Milcov, după ce se prind copiii unul de altul la spatele cloșcii, gaia se apucă cu un bețișor să sape o groapă.
65 Cloșca întrebă:

— Ce faci acolo?
— Sap o groapă, răspunde baba gaia.
— Dar în groapă ce ai să faci?
— Am să fac foc.
70 — Dar cu focul ce ai să faci?
— Să pun cîaunul.
— Dar cu cîaunul ce ai să faci?
— Să opăresc un pui de-al tău.
— Ba de-al tău.

75 (A. Lambrior, „Coav. lit.“, an IX.)

IX. JOCUL ÎN TREI ARMENE

Acest joc se joacă cu parale*.

Se caută să fie locul neted, în casă ori afară. În casă semnele se fac cu un tibișir (cretă), iar afară cu un băț.

- 5 Se trage un semn de-a curmezișul, formînd o dungă dreaptă, cam de aproape un cot, de la un capăt al dungei pînă la celălalt, se formează o jumătate de cerc. Înăuntrul acestei jumătăți de cerc se face o altă jumătate de cerc depărtată în toate părțile de cea dintîi jumătate de cerc,
- 10 cam de patru degete, și apoi o a treia jumătate de cerc înăuntru, depărtată de jumătatea de cerc a doua, tot cam de patru degete.

- Se prind în joc doi, trei și chiar patru băieți. Se hotărăște ca să se lase de la doi, trei și chiar patru pași de
- 15 la papa armeanului, după cum se învoiesc.

Se zice că se lasă, cînd de la acest semn își aruncă paraua spre cele trei armene, așa ca să cază pe lat, iar nu să se ducă de-a dura.

- 20 Unde cade paraua, acolo rămîne pînă ce dau toți băieții ce s-au prins în joc.

A cui para cade în mijlocul armeanului al treilea, acela ia toate paralele.

Dacă paraua cea mai înaintată este în al doilea sau în întîiul armean, el ia toate paralele.

- 25 Se întîmplă ca paraua vreunuia să cadă afară din armean, dincoace, adecă din partea din care dau băieții. Atunci, măcar că paraua n-a apucat să între nici într-un armean, jocul se ține în seamă, și cel ce a dat paraua lui mai înăuntru, adecă, dînd, a făcut paraua lui să între
- 30 în al doilea sau al treilea armean, ia toate paralele.

Dacă se întîmplă ca doi băieți să deie paraua ca să între în al doilea armean sau în al treilea, iar alții să o deie în alt armean mai aproape, atunci nu se ține în seamă jocul și dau de a doua oară.

* Paraua este o monedă turcească, cam de două ori mai mare decît fluturașii ce se pun pe ie. După încetarea paralelor, copiii se jucau cu nasturi de sidef pentru cămăși. Astăzi acest joc nu se mai joacă de loc, fiindcă și nasturii de sidef s-au rărit foarte mult, înlocuiți fiind cu nasturi de piatră sau de os. (n.a.).

- 35 Asemenea nu se ține în seamă jocul cînd paraua u-nuia se duce de-a dura și trece preste armene. La asemenea întîmplare iarăși se dă de a doua oară.
Acesta este joc de băieți.

X. ORA, ORA MORILOR

- Acesta se joacă de copii, amestecați, băieți și fete. Jocul se începe alegîndu-se două tabere. Una de trei copii, tabăra I; cealaltă de oricîți copii vor fi la joc, 5 tabăra II.
- Doi dintre copiii, cei mai potriviți la înălțimea trupului din tabăra I, se fac poarta. Cel de al treilea, care e și mai isteț se face portar, și zice că este Luna.
- Copiii din tabăra II își aleg și ei căpetenie pe cel mai 10 mare dintre dînșii, și zic că este Soarele.
- Copiii-poartă se pun alătura, unul lingă altul, la o depărtare de un pas, și se țin de mini; adecă: cel cu mîna dreaptă ține pe tovarășul său de mîna stîngă. Cînd ridică mînile în sus, rămîne loc printre dînșii deschis, așa încît 15 închipuiește a fi o poartă.
- Ceilalți copii din tabăra II, în șir unul după altul, cu căpetenia lor în frunte vin și se opresc dinaintea porții. Copiii, cari alcătuiesc poarta, lasă mînile în jos, arătînd adecă că poarta este închisă. Căpetenia taberei II, adecă 20 Soarele, zice portarului:
- Ora, ora morilor,
 - Deschideți porțile!
 - Ale cui porți?
 - Ale lui Cataram-vodă.
- 25 — Ce dai vamă?
- Un cățel.
 - Și un purcel.
 - Și pe (cutare) de un picior.
- Atunci portarul, adecă Luna, face semn copiilor-poartă 30 să ridice mînile în sus, adecă să deschiză porțile.
- Căpetenia taberei II, Soarele, trece prin poartă cu toți copiii după dînșul. Cînd este să treacă și cel din urmă din copiii taberei lui, copiii-poartă lasă mînile în jos și-l opresc. Portarul, adecă Luna, întreabă pe copil, la

35 cine se trage el? Copilul răspunde, că se trage ori la Lună, ori la Soare, după cum i se pare lui.

Pe cînd se face aceasta, căpetenia taberei II, Soarele, ocolește porțile cu toți copiii taberei lui după dînsul și vine iarăși dinaintea porții.

40 Ca și la întiași dată, poruncește să se deschiză porțile, și i se răspunde ca în întiiul rînd. Soarele trece iarăși prin poartă și porțile opresc pe cel din urmă copil, precum a făcut la întiiul copil oprit. Codirla, cel oprit, se trage iarăși la cine vrea el, adecă ori la Soare, ori la Lună.

45 Și tot astfel pînă ce Soarele nu mai rămîne cu nici un copil.

Atunci se face o dungă pe pămînt cu un băț. Căpeteniile taberilor, adecă Soarele și Luna, vin față în față, unul de cealaltă parte de dungă, altul de ceastăaltă parte.

50 Și punînd fiecare piciorul cel drept tocmai pe dungă, întînd minile unul cătră altul. Unul ține minile cu podul palmei în sus, și cu cele patru degete, afară de cel mare, îndoite făcute cîrlig; celălalt ține minile cu dosul palmei în sus și tot cu degetele încovoiate, făcute cîrlig,

55 o pune pe minile celui dintii, așa ca să se apuce degetele lor ca în scoabe, și se încleștează.

Apoi vine un copil de al fiecărei tabere și apucă pe căpetenia lui în brațe, pe de la spate, și apoi altul, și apoi altul — pînă se înșiră fiecare copil la tabăra unde s-au tras ei.

60 Cînd sunt gata toți, încep a trage unii într-o parte, alții într-altă parte, pe căpeteniile lor, cari se țin bine încleștați de degete.

Dacă trag copiii Lunei pe copiii Soarelui preste dunga de pe pămînt, atunci se zice că a biruit Luna; iară dacă trag copiii Soarelui pe aceia ai Lunei preste dungă, atunci se zice că Soarele a biruit. Mai adesea însă Soarele biruiește.

Se întîmplă citeodată, ca căpeteniilor să li se moaie degetele și să scape, orică dinadins scapă, atunci amîndouă taberile dau pe spate, și cad cu gaiharacele în sus unul preste altul. Atunci rîd unii de alții, și rîd pînă se strîmbă de ris; după aceea ori încep jocul din nou ori se începe altul.

Preste Milcov jocului acestuia îi zice de-a *Halea-Malea*. Iată cum spune dl. A. Lambrior că se joacă el („Convorbiri literare“, nr. 1 din 1 aprilie 1875, anul IX):

75

„Copiii trec în șirag pe sub două mini a doi dintre dînșii, ce le țin în chip de poartă. La intrare se schimbă următoarele vorbe între căpetenia șiragului și între păzitori:

- 80 — Halea-Malea
— Încotro ți-e calea?
— Deschide-ți porțile!
— A cui porți?
— A celui Basarabă!
- 85 — Ce dai vamă?
— Un cățel,
— Și-un purcel,
— Și pe.... cutare
— De-un picior!

- 90 — Îndeobște căpetenia jocului făgăduiește pe acela dintre ai săi despre a căruia voinicie e sigur. Dacă portarii izbutesc să prinză pe cei făgăduiți în două rinduri, scapă de sarcina lor și aceștia le iau locul.“

XI. JOCUL ÎN CINCI PIETRI

(Prieste Olt se zice acestui joc *Cirica*.)

Se aleg cinci pietri cât se poate mai gogonețe. Mărimea lor caută să fie cam cât o nucă, nici prea mare, nici prea mică; de mijloc. Una din pietri trebuie să fie nițel mai răsărită, pe care o și numesc topuz.

Jocul se face între doi copii. Se așează jos unul împotriva altuia și începe.

- 10 — Unul din copii ia pietrele în mîna dreaptă și le aruncă în sus pe toate deodată. Pînă să se lase ele jos, copilul întoarce mîna iute și le prinde pe dosul mînei, cîte poate. Apoi pe cîte a prins le aruncă iarăși în sus; și pînă să se lase ele, copilul întoarce iarăși mîna iute pe față și le prinde.

- 15 — Pentru cele ce au căzut jos, aruncă topuzul în sus, și pînă să se lase el, copilul apucă iute una din pietrele căzute și, întorcînd mîna, prinde în ea topuzul în lăsarea lui, și așa face pentru toate pietrele de jos. Aceasta este figura I.

20 Dacă scapă topuzul, se cheamă că a spurcat, și începe celălalt jucător să pună în lucrare jocul.

Iar dacă nu scapă topuzul merge înainte și face figura II.

Această figură se pune în lucrare în chipul următor:

25 Aruncă topuzul în sus, ținând toate celelalte pietri în mână, și pînă se coboară topuzul ca să-l prinză în mână, dă drumul pietrilor, care cad risipite; apoi le ia una câte una, tot aruncînd topuzul în sus.

30 Și trecînd la figura a treia, care se numește pumn, aruncă topuzul în sus, și pînă se coboară el ca să-l prinză, lasă jos toate pietrele deodată în grămadă; apoi aruncînd din nou topuzul în sus, ia toate pietrele deodată de jos și prinde și topuzul.

Figura a patra se face în chipul următor:

35 Așează pietrele în rînd la o depărtare de vro două degete una de alta, și apoi aruncînd topuzul în sus pentru fiecare din ele, le ia una câte una, fără să atingă pe celelalte.

40 Apoi pentru figura a cincea, așează pietrele la depărtare una de alta de cîte un deget, și tot în șir. Acum, ca și la figura de mai nainte, ia pietrele una câte una, fără ca luînd o piatră, să atingă pe cealaltă și tot aruncînd topuzul în sus, pentru fiecare piatră.

45 Iar dacă ajunge pînă aci, vine figura a șasea, care se face astfel:

Pune pietrele iarăși în șir, la depărtare una de alta tot de un deget; însă de astă-dată, aruncînd topuzul în sus, le ia pe toate deodată.

50 Figura a șaptea se numește p u ț , care se face în acest chip:

Ține mina stîngă așa ca să atingă de pămînt degetul cel mic în toată lungimea lui. Aduce degetul arătător și-l unește cu cel mare vîrf în vîrf ca să lase partea de sus a minii să închipuiască un O. Pietrele stau jos și, aruncînd topuzul în sus, ia una câte una și le lasă pe gura puțului, adevă prin O.

Cea din urmă figură este p o a r t a . Ea este a opta. Ea se face cum urmează:

60 Aduce degetul arătător preste degetul din mijloc, împletindu-l astfel ca să steie locului. Preste acesta aduce degetul numit inelarul, și-l face să steie împleticit ca și arătătorul. Apoi întoarce mina cu podul palmei în jos,

și virful degetului din mijloc, atingind pământul deodată cu virful degetului celui mare, inchipuiește poarta.

- 65 Ia pietrile în mina dreaptă, o duce pe sub cea stângă, o aduce pe deasupra ei, și lasă pietrile să cadă dinaintea porții. Jucătorul ia topuzul în mână și protivnicul său își alege una din pietrile căzute, pe cea mai răzlățită de celelalte, ori pe care i se pare lui că ar fi mai greu de băgat pe poartă. Pe aceasta este dator jucătorul biruitor să o bage în urma tuturor pe poartă și deodată. Pe celelalte însă, aruncând topuzul în sus, le poate atinge câte nițel, nițel, pînă să le aducă dinaintea porții și să le deie drumul înainte, fără însă să atingă pe vreuna din celelalte.

După ce a săvârșit și această figură cu bine, se zice că jucătorul biruitor a rămas pe protivnicul său și îi trebuie răsplată.

- Aceasta se face astfel: biruitorul pune palma dreaptă pe pământ. Biruitul așează pe dosul palmei biruitorului toate cinci pietrile, astfel ca să fie cât se poate mai răzlețite una de alta. Fiecare din pietri se numește a fi ceva. Adecă, topuzul este topuz; una din pietri se zice că este sabie; alta, sulită; alta, pasăre; și alta miță sau altceva ce zgirie. Biruitorul aruncă pietrile în sus, și câte prinde în mână, pentru atîtea dă biruitului câte trei lovituri, după firea osindei pietrilor hotărite să fie nu știu ce, și prinse de el.

- Adecă, dacă a prins topuzul, de trei ori lovește cu pumnul în mina biruitului, care o ține întinsă cu palma pe pământ, va să zică îl lovește preste dosul mînei. Pentru sabie îl lovește cu mîna cu care dă ca și cu o sabie. Pentru sulită îl împunge cu degetul arătător. Pentru pasăre îl ciupește, și pentru miță îl zgirie.

- 95 Trebuie să se știe, că pentru fiecare din osinde, de câte ori dă, biruitorul trebuie să arunce topuzul în sus și pînă să se coboare ca să-l prinză, cum face la joc, el să lovească mina biruitului și apoi să-și întoarcă mina sa răpede să apuce topuzul.

- 100 Se întimplă uneori că tot mai cînd începe a da osînda, să spurce jucătorul biruitor, și atunci conținește jocul. Iară dacă nu, după ce sîfîrșește de dat osînda, începe jocul din nou.

XII. JOCUL DE-A ȚURCA

- C**a la mai toate jocurile, băieții se fac două tabere. Ei trebuie să fie cu soț la număr. Țurca este un bețișor cît un deget bun de lung (cam 10 centimetri),
- 5** ascuțit la amîndouă capetele cu cuțitașul. Ea se pune într-o gropiță făcută în pămînt. Această gropiță este la făptură cam ca oul și cu marginea cea ascuțită ieșită cam în fața pămîntului, adecă de o parte mai adîncă și de partea virfului mai în față.
- 10** Cu un alt bețișor, ca de vreo două palme (50 centimetri) de lung, jucătorul lovește țurca.
- Una din tabere stă lingă gropița cu țurca și cu băișorul cel mare, și cealaltă tabără la o depărtare oarecare de gropiță.
- 15** Unul din băieții din tabăra de lingă gropiță, pe care să o numim tabăra I, punînd țurca pe groapă de-a curmezișul, o aruncă cu virful bățului celui mare cătră băieții din tabăra cea depărtată, pe care să o numim tabăra II, și pune bățul cel mare deasupra gropiței, iarăși de-a curmezișul precum fusese pusă țurca.
- 20** Unul din băieții taberei II ia țurca de unde a căzut și o aruncă cu mîna spre gropiță. Dacă se întîmplă ca să lovească bățul cel mare pus deasupra, de-a curmezișul, atunci băiatul din tabăra I, care a aruncat țurca cu bățul,
- 25** se zice că a s p u r c a t și nu mai are dreptul să joace pînă la sfîrșitul jocului. Apoi începe altul tot din tabăra I a face același lucru.
- Dacă se întîmplă să nu lovească bățul, atunci băiatul, cel ce a aruncat țurca cu bățul, o ia și o pune în groapă
- 30** cu un capăt afară. Așa fiind, lovește țurca cu bețișorul pe capătul din afară ca să sară în sus. Acolo unde cade, o mai lovește o dată, pînă se face de trei ori, și de acolo de unde a căzut a treia oară, măsură cu bățul care-l ține în mînă pînă la gropiță.
- 35** Dacă la măsurătoare iese depărtarea cu atîtea bețe cît s-au învoit la începutul jocului, băiatul din tabăra II, care a aruncat țurca cu mîna și n-a lovit bățul pus de-a curmezișul pe gropiță, ia în cîrcă pe băiatul din tabăra I, care a lovit țurca cu bețișorul, de acolo de unde a căzut țurca pentru a treia oară, de unde adecă s-a început măsurătoarea, și-l duce pînă la gropiță. Ori rabdă să-i deie

atîția pumni, cîți au vorbit la începutul jocului, și începe din nou.

45 Dacă se întîmplă să nu iase numărul învoit, atunci începe a bate țurca tot băiatul care a bătut-o pînă aci.

Dacă spurcă toți băieții din tabăra I, precum am zis mai sus, atunci ei trec în locul celor din tabăra II, și a-ceștia vin lingă gropiță, și începe precum am văzut.

XIII. MINGEA

I

Jocul de-a cărămijoara

5 Acesta e un joc cu mingea* și se joacă numai de băieți. Se fac două tabere. Tabăra I și tabăra a II-a. Una din tabere stă la cetate și alta la o depărtare oarecare. Ca să se aleagă care din tabere să steie în cetate, se caută o surcea sau altceva lat. Scuihind pe dînsa, unul din copii întreabă ambele tabere: ce își aleg fiecare, ud sau uscat?

10 După ce s-au învoit taberele asupra acestui punct, alegînd una ud și alta uscat, copilul aruncă surceaua în sus. Dacă la cădere surceaua este cu udul deasupra, tabăra ce a cerut udul rămîne la cetate și se zice că este în-lăuntru, iară cealaltă se depărtează și se zice că este afară.

15 Dacă surceaua cade cu uscațul deasupra, atunci tabăra ce a cerut uscat rămîne înlăuntru și cealaltă iese afară.

Să zicem că tabăra I a rămas înlăuntru. Copiii așează una sau două cărămizi alături în lung pe muchi și îi zic cărămijoara. Unul din copii aruncă mingea în sus, și cînd
20 se lasă pînă în dreptul capului și mai sus ceva, o lovește cu palma înspre cei din tabăra II și strigă: „Ai, Ia una!“ Aceștia se ațin cu mînile în sus; dacă izbutesc să o prinză, atunci copilul din tabăra I se zice să este scos; și începe altul să o bată, iară dacă nu, el bate mingea pînă la
25 zece.

* În Transilvania se zice coteță la minge (n.a.).

Unii copii puțin dibaci nu pot bate mingea drept și bine, ci o lovesc când cu degetul cel mic, când cu degetul cel mare, și mingea se duce când în dreapta, când în stînga, la o depărtare de cîtiva pași numai.

30 Atunci se zice: „Ui“. Nu se prinde bătaia; băiatul care a bătut mingea o ia și o bate a doua oară.

Dacă face Ui de trei ori una după alta, nu mai are dreptul să bată mingea în rîndul acela, ci o ia vreunul din tovarășii săi ca să o bată.

35 La fiecare bătaie a mingei, numără, zicînd cu glas tare: „Ai, la două! Ai, la trei!“ etc. Copiii din tabăra II, dacă nu izbutesc a prinde mingea de sus, ei o dau înapoi de-a dura pe jos, silindu-se a lovi cărămijoara. Unii sunt așa de dibaci încît ochesc, cît de departe ar fi, și lovesc; iară

40 alții dau mingea pe de alătura cărămijoarei, oricît de aproape ar fi.

Trebuie știut, că dacă nu prinde mingea în mîni nici-unul din copiii taberei II, de acolo sunt datori să deie mingea înapoi, ca să lovească cărămijoara, de unde a

45 căzut.

Mai trebuie să se știe că mingea fiind bătută de cătră vreunul din tabăra I, și prinzînd-o vreunul din tabăra II, după ce a atins pămîntul, nu se ține în seamă. Atunci zic că mingea a mîncat pămînt sau a pupat pămîntul.

50 Dacă pînă la zece ori, nici unul din copiii taberei II n-a prins mingea, ori n-a lovit cărămijoara înapoind-o, apoi la a zecea oară cel ce o bate o dă dinadins mai încet, ca să cază mai aproape. Nelovînd cărămijoara nici de astă dată, apoi la a unsprezecea oară copilul o bate cît poate

55 el de tare, ca să se ducă mai departe și rămîne acolo unde cade.

Atunci băieții din tabăra II, vin lingă cei de lingă cărămijoară, ia fiecare în cîrcă pe cite unul din tabăra I, și îi duce pînă unde a căzut mingea. Aci copilul ce a fost

60 bătut-o, apucă mingea cu picioarele, și așa este dus în cîrcă înapoi la cărămijoară.

El se silește să țină mingea bine cu labela picioarelor, pînă la locul lui, căci de nu, unde o scapă, acolo este lăsat jos. Atunci el trebuie să-și ieie mingea cu mîna și să se

65 întoarcă pe jos la cărămijoară. Apoi se începe jocul din nou, fiind tot ei înlăuntru.

Cînd se întîmplă de s p u r c ă toți băieții taberei I, adevă pînă n-a apucat să deie mingea pînă de zece ori,

70 atunci cei de la tabăra I ies, și cei de la tabăra II intră
înlăuntru, și încep jocul din capăt.

II

Jocul de-a calda

Acesta este un joc iarăși cu mingea.

Se adună oricîți băieți vor să se joace și se fac un cerc.

5 Unul dintr-înșii trîntește mingea în mijlocul cercului și, sărînd în sus, cel care va putea să o prinză încalecă pe cel ce a trîntit mingea.

Acum toți ceilalți băieți se fac jumătate de cerc dinaintea băiatului ce stă călare. Acesta trîntește mingea în
10 mijlocul lor, tare, ca să sară cît se poate de sus.

Dacă băiatul, care s-a făcut cal este dibaci și prinde mingea, încalecă el pe cel ce a fost călare și a trîntit mingea.

Dacă nu, cel ce a prins-o încalecă și el, și asemenea trîntește mingea. De cîte ori se va trînti mingea, și cîți
15 o vor prinde, de atîtea ori și atîți înși încalecă pe băiatul care a fost făcut cal.

Se întîmplă că ori n-a fost mingea trîntită bine, ori, vînd mai mulți a o prinde din săritura ei, să nu se prinză
20 de nimeni și să rămînă jos. Atunci într-o clipă se răspîndesc care încotro apucă. Iar băiatul ce a fost cal se repede, ia mingea și aruncă cu dînsa după unul, care i se pare că ar putea să-l lovească ori, dacă vede el că nu o să poată să lovească pe nimeni, aruncă mingea cătră unul pe care
25 îl socotește el mai dibaci, ca să-i facă un cal. Izbutînd acela să lovească cu mingea pe cineva, dreptul de a încăleca întîi este al băiatului care a cerut să-i facă cal; iar de nu lovește pe nimeni, apucă mingea de unde a căzut cel ce poate și-și face luiși cal. Se înțelege de [la] sine, că toți se feresc de a fi loviți.

30 De cum lovește pe cineva, ori fostul cal, sau altul, se adună toți ca să-l încalece, de vor prinde mingea, cînd o va trînti cel care îl încalecă pentru întîia oară, fac adecă cum au făcut și cu acela care a fost cal la întîia dată.

În chipul acesta urmează jocul acesta pînă ce li se
35 urăște băieților și ori se lasă de el, ori încep altul.

III

Jocul de-a craia încălecată

(În Transilvania se zice de-a „iapa călare“.)

Și acest joc este cu mingea.

- 5 Se alege părechi, părechi oricâți băieți vor fi. Se pun la o cit se poate de aceeași depărtare una de alta fiecare păreche în chip de roată.

- Un rînd de băieți din părechi se fac cai, și celalalt rînd încăleacă pe părechea lor. Acum cei călari încep a arunca mingea de la unul la altul, adecă tot spre dreapta, numărînd. Cînd ajung la numărul zece, fiecare păreche trece de-a călarele spre dreapta, în locul vecinului, și încep a arunca mingea din nou, iarăși spre dreapta.

- 15 Dacă vreunul din cei călări scapă mingea jos, fără să o prinză, toți cei ce au fost călari se fac cai, și cei ce au fost cai încăleacă pe tovarășul ce l-a fost încălecat. Încep jocul, adecă aruncă mingea de la unul la altul, precum a făcut și cei dintii, și tot astfel pînă se învoiesc a se lăsa.

XIV. JOCUL DE-A PUIUL

Acesta se joacă în doi. Își alege fiecare jucător cite o bucată de olan (hîrb) mai cu seamă, ori de ciob de strachină etc.

- 5 Acesta trebuie să fie cit se poate de drept în lățime și aproape pătrat; el se numește calip. Unele calipuri sunt mai mari, altele mai mici; niciodată însă mai mari decît o jumătate de cărămidă, iar de groase în înălțime sunt ca o panachidă sau ca degetul.
- 10 Se alege un bulgăre de cărămidă sau o piatră cit se poate de gogoneață, în mîrime cit un măr pădureț. Acesta se numește puiul.

- Se depărtează amîndoi jucătorii la citiva pași departe de pui, și se lasă. Se cheamă că se lasă cînd unul din doi dă calipul său cătră pui, fără să voiască a-l lovi. Al doilea se lasă și el, și caută să-și deie calipul mult mai departe.

Cel dintii își ia calipul și dă ca să lovească calipul celui de al doilea. Dacă îl lovește, numără una. Dacă nu, cel de al doilea își ia și el calipul și lovește pe cel dintii, și numără și el una. Apoi se întoarce către pui, ia calipul de un colț cu degetul cel mare și arătătorul, ținându-l astfel ca cea mai mare parte a calipului să vină spre dînsul, adecă îl apucă de un colț, care să vină mai înainte, și dă de-a tîrșiitele ca să lovească puiul. Dacă îl lovește, de acolo de unde era, măsură cu piciorul pînă unde s-a oprit, și numără.

Să zicem, că lovind calipul soțului său la joc, a numărat una, acuma cîte picioare sunt pînă unde s-a dus puiul, măsurînd, zice: două, trei, și celelalte, pînă ajunge la pui. Să zicem că sunt cincizeci.

Dacă s-au învoit să joace pînă la cincizeci, el a cîștigat; iar dacă s-au învoit să joace pînă la o sută, se întoarce și cu calipul lui lovește calipul soțului și numără cincizeci și una, dacă a lovit, iar dacă nu, începe soțul său jocul, lovindu-i întii calipul și apoi pe pui.

Iară dacă a lovit, se întoarce și mai lovește puiul încă o dată și tot astfel pînă împlinește numărul ce s-a învoit la începutul jocului, adecă o sută, două, sau mai știu eu cit.

Atunci pune calipurile unul preste altul jos, și deasupra pre puiul. Biruitorul lovește puiul cu virful piciorului cît în puterea lui, și pînă acolo pînă unde se oprește el, biruitorul duce în cîrcă pe biruitor și înapoi.

După aceea începe jocul din nou.

XV. JOCUL DE-A POARCA

Acesta este joc de băieți.

Se adună oricîți băieți voiesc să se joace. Fiecare din ei își are ciomagul său. Mai întii pun virful ciomegelor la un punct în pămînt și, învîrtindu-se unul după altul apăsîndu-și ciomagul în pămînt, sapă o groapă adîncă ca de zece centimetri, pe care o numesc jir (în Transilvania se numește ciur).

Fac apoi la deopotrivă depărtare una de alta, împrejurul jirului atîtea gropițe cîți băieți sunt, mai puțin

una (aceste gropițe în Transilvania se numesc rici). Aceste gropițe sunt atita numai de mari cît să încapă în ea capătul de jos al ciomagului. Ele nu sunt mai depărtate de jir decît atit cît să poată ajunge cu ciomegele de la

15 gropiță pînă la jir.

Se alege un os, genunche de vacă, sau o bucată de ciolan, cît se poate mai gogoneț, pe care îl numesc p o a r c ă .

Acum se alege cine să fie porcar, ca să ducă poarca la jir. Pentru aceasta unul din băieții ia toate ciomegele

20 pe amîndouă mîinile și le aruncă pe deasupra capului, pe toate deodată la spate. Apoi, fără a se uita, se dă îndărăt pînă ce calcă pe unul din ciomege. Băiatul, pe al cărui ciomag a călcat mai întii, se face porcar. Ceilalți băieți prind fiecare cîte o gropiță și pun într-însa capătul ciomagului.

25 Unul din ei aruncă poarca la o depărtare oarecare, și porcarul este dator să o aducă la jir, lovind-o cu ciomagul lui.

Cînd se apropie de gropițele băieților, el o duce încet și o apără de loviturile lor, punînd ciomagul dinaintea

30 ei. Sunt unii așa de dibaci că toți ceilalți băieți voind să lovească poarca lovesc în ciomagul lui și el duce poarca pînă o bagă în jir.

Atunci toți băieții sunt datori să-și schimbe locul și să ieie în stăpînire altă gropiță. Cei mai iuți de mîină,

35 pe întrecute, se fac stăpîni pe gropița vecinului punîndu-și capătul ciomagului mai iute decît altul. Unul din cei mai molateci rămîne fără loc, și acela se face porcar.

Se întîmplă că unii porcari, mai puțin îndemînateci, aducînd poarca cătră jir, băieții ce pînesc ca să nu între

40 în jir, o lovesc dîndu-i-o înapoi departe, iar el, porcarul, nu izbuteste să o aducă la jir.

Atunci el strigă s t ă t u t a sau r ă s b ă t u t a . Băieții își lasă gropițele, se apropie nițel de jir și își plimbă ciomegele pe deasupra jirului, într-o parte și în alta,

45 hirjiind pămîntul cu virful ciomegelor, spre a apăra groapa cea mare, adecă jirul, ca să nu între poarca în ea. El, porcarul, aruncă poarca pe deasupra capetelor băieților în astfel de chip ca să cadă drept în groapa numită jir. Aceasta este singura dată cînd porcarul pune mîna pe

50 poarcă; încolo tot cu ciomagul trebuie să o mine.

Băieții se ațin bine și nu lasă să între poarca în jir, ci li dă lovituri țeapene, ca să se ducă cit de departe. Ceilalți băieți n-au voie să pună mina pe poarcă niciodată. Dau ei lovituri în poarcă, dar în același timp se păzesc
55 foarte bine, ca să nu le apuce porcarul gropițele; căci acela preste a cui gropiță se face stăpîn porcarul, punînd într-însa capătul de jos al ciomagului său, acela zic, se va face porcar, și jocul merge înainte.

Astfel fiind, de multe ori porcarul, dacă este mai mola-
60 tec și nedibaci de a-și minui ciomagul, rămîne porcar cit ține jocul.

Acest joc îl joacă băiețandrii, căci este cam primejdios. De multe ori lovesc cu ciomagele, din greșeală, preste picioare mai cu seamă.

XVI. JOCUL ÎN NUCI

S₃ caută un loc, care să fie cam înclinat, să formeze adecă un povrniș. Acolo pe coastă sapă o gaură ca o cânățuie de apă.

5 Se aleg zece sau douăsprezece nuci de mărime mijlocie. Se hotărăște de la cîți pași departe de gaură să deie.

Se prind în joc trei, patru, cinci sau oricîți băieți vor să joace. Acest joc se joacă în bani.

Se invoiesc care să deie întii, care al doilea, care al
10 treilea și așa pînă se orînduiesc, care după care să deie pînă la cel din urmă.

Acum cel ce are să deie întii, ia nucile în mina dreaptă și se duce la semnul de unde are să deie. Acolo pune călcîiul stîng pe semn.

15 Ceilalți jucători stau împregiurul gropiței. Fiecare din ei prinde, aruncînd jos atîți bani cîți vrea să prindă. Unii mai mulți, alții mai puțini, cit vreau ei.

Se zice că prinde cînd pune jos banii ce voiește să deie pentru un joc, de la mina unuia din ei.

20 Cel ce dă nucile, dacă se incumetă în dibăcia lui, zice: „îi țin pe toți“. Dacă i se pare că prins oare a tuturor este prea mare, zice: „țin numai pe cutare ori pe cutare“. Atunci ceilalți își iau banii de jos. Dacă i se pare că numai prinsoarea unuia este prea mare, atunci zice:

25 „țin pe toți; dar pe cutare numai cu atît“, adecă cu cît
voiește el.

Cel ce dă nucile, după ce a pus călciiul sting pe semnul
de unde are să deie, și după ce s-a învoit pe cine să țină,
se spriginește cu mîna stîngă pe genunchiul din stînga,
30 întinde piciorul drept înapoi, ținîndu-se în cumpănă,
își lasă trupul spre înainte și, întinzînd mîna dreaptă
cu nucile, o leagănă înainte și înapoi, spre gropiță, țin-
tește bine cu ochii și aruncă nucile.

Ca să fie bine aruncate nucile, ele trebuie să meargă
35 grămadă la un loc, iară nu risipite.

Sunt nucari dibaci, cari fac nucile oală mai adeseori.
Se zice că le face oală, cînd intră toate nucile în gropiță,
aruncîndu-le, și rămîn acolo.

Meșteșugul acesta atîrnă mult de la ținerea nucilor
40 în mînă pe degete, de la ochire și de la aruncare.

Dacă aruncînd nucile în gropiță ies cu soț: cîștigă
cel ce a dat, dacă ies fără soț: pierde.

Cel ce dă, ori de a făcut nucile oală, sau de a ieșit din
gropiță nuci cu soț, adună banii de jos, ia nucile, și dă tot
45 el pînă s p u r c ă . Se zice că a spurcat, cînd ies nuci
fără soț, și atunci plătește tuturor cîți a pus și cît a pus;
apoi altul ia nucile, dă și el pînă ce spurcă și dînsul.

XVII. JOCUL DE-A ASCUNSELE

S a u d e - a v - a ț i a s c u n s

(În Cîmpulurg se zice *cucu*).

La acest joc pot să ieie parte oricîți copii s-ar
5 afla, băieți și fete.

Pînă a nu începe jocul se face alegerea, în chipul urmă-
tor: Cel mai isteț din copii stă în mijloc; ceilalți dina-
ntea lui, înșirați, cam într-o jumătate de cerc. Copilul din
mijloc începe a zice una din formulele următoare, atingînd
10 în piept pe cite unul de dinaintea lui cînd pronunță cite o
silabă, pe care eu am însemnat-o cu un accent grav, adecă:

I. *Ôpi sècna, sècna pi*
Chèsti-mbòli nà còsti.
Țàngăr

120. Ai p... tot butuci. H.p.t., 250.
 1. A-i plăti Dumnezeu vămile (a-i ierta păcatele).
 Bz., 45.
- 245 2. Ai plecat în ceas bun într-acoace. Cv. VI, Pl. 27.
 3. A i se încuiba în cap. Bz., 43.
 4.* Ai te cară de aici. Lg. I, 60.
 * Ai mișcă-te de aici.
- 250 5.* Ai umblat cit ai umblat, iar acum ți s-a înfundat. G.
 * Ai umblat cit ai umblat, dar aci ți s-a înfundat.
 Lg. II, 110.
 Umblă cit umblă pînă i se înfundă. P.p.v., 10.
 A umblat cit a umblat dar acum i s-a-nfundat.
 P.p.v. I², 29; Hț., 195.
- 255 A umblat cit a umblat
 Pînă cînd pe brînci a dat. Hț., 195.
 Are să i se înfunde. P.u., 48.
 I se înfundase și lui. P. u., 65.
 A umblat cit a umblat, pînă a dat peste dracu
 (com. de Tocilescu).
- 260 6. A-i veni cîte o trăsnaie sau plesnaie. Bz., 42.
 7. A juca cărți mari. Bz., 41.
 8. A judecat numai fața, iar nu și inima. P.p.v. II²,
 146, Hț., 57.
- 265 9. Ajungi în casa altuia, cum îți place nu poți șede; ;
 ajungi la masa altuia, cum ți-e gustul nu poți mînce; ;
 ajungi la patul altuia, cum ți-e voia nu poți dormi.
 P.p.v., 175.
 Ajungi la casa altuia, nu poți șede cum îți place.
- 270 Hț., 28.
 Ajungi la masa altuia, nu mîninci după cum ți-e
 gustul. Hț., 103.
 Ajungi la patul altuia, nu poți dormi cum ți-e voia.
 Hț., 142.
- 275 130.* Ajunse să fie mina dreaptă a împăratului. Cn., 431.
 1.* A lăsa budia. Acd. I, 272.
 2.* A lăsat-o în coarda de jos. G.
 A lăsa în coarda de jos. Acd., I, 930.
- 280 3. Alăuta zice din strună
 Orice frumușică jună!
 Iar toba zice: lasă, lasă,
 Ca s-o vedem și mireasă. P.p.v. II², 111; Hț., 86.
- 4.* Albă, neagră, asta este. G.

- Albă, neagră, asta e, cum se vede. P.p.v. II, 144; Hț., 2.
- 285 5. Albina cît mai mult zbirnîie cu acul asupra noastră, atît rodul cel mai dulce nouă ne aduce. G.
6. Albina de viespe, cît cerul de pămînt. G.
7. Albina din orice floare stringe mustul cel mai bun și în miere îl preface. G.
- 290 Albina vrednică însă
D-or'ce floare face strînsă. P.p.v. I², 137.
8. Albina în gură ține mierea cea mai dulce și în coadă acul cel mai otrăvitor. G.
- 295 Ca albina-n gură cu miere.
Și-n coadă cu ac cu fiere. P.p.v. III², 63; Hț., 3.
9. Albina și de ne mușcă, dar cu miere ne îndoapă. G.
140. A lega ploaia, a lega limba cuiva. Bz., 43.
- 1* Alege pînă culege. Cv. XI, Cr., 29.
- 300 Alege, alege, pînă culege. P.p.v. II, 113; Hț., 3.
- * Cine alege, culege. Hț., 3.
Cine alege
În urmă culege. Hț., 3.
2. Aleargă cînd îi abate. O. r., 353.
- 305 3.* Aleargă într-un suflet. Cn. VII, 87.
Vine cu sufletul la gură. Cv. IX., Gn., 55.
Vine într-un suflet. Sn²., 87.
Vine în ruptul sufletului. Cv. VIII, Sl., 292.
4. Aleargă pe capete. P. u., 51.
- 310 5.* Ales pe sprinceană. Cn. VII, 88; Cv. XIII, Cgl. 410.
Ales după sprinceană. F., 104.
- 6.* A lins pînă a pus tingirica cu fundul în sus. G.
A lins pînă a pus vasul cu fundu-n sus. P.p.v. III², 69; Hț., 91.
- 315 * Lins, prelins, cu fundul în sus.
7. A lipsit de acasă nouă ani și s-a întors cu doi bani. P.p.v., 29.
A lipsit de-acasă doi ani
Și s-a întors acasă cu doi bani. Hț., 4.
- 320 A lipsit d-acasă nouă ani
Și s-a întors cu nouă bani. Hț., 4.
8. Al meu scaun să trăiască, alt picior în loc, și-al meu deget să-mi trăiască, alt inel în loc. G.
- 9.* Altă căciulă. O.k.I, 281.
- 325 Altă căciulă. Acđ. I, 981.
150. Alta e a auzi și alta e a vedea. P.p.v. I, 162; Hț., 7.

1. Alta e floarea de grădină și alta e floarea de cîmp.
P.p.v., 57; Hț., 60.
- 2.* Altă giscă. P.p.v., 11.
- 330 3.* Alta în e... popii. G.
- 4.* Altă Stancă, leică vorbă. Hț., 180.
5. Alte sunt sfaturile oamenilor și alte poruncește
Dumnezeu. Axinte, Letopis. II, ed. II, 122.
- 6.* Alții dacă și-o scoate ochii și noi trebuie să ni-i
335 scoatem?
- Alții dacă și-o scoate ochii și noi nu o să scoatem.
P.p.v. II², 21.
- Alții dacă și-ar scoate ochii și noi tot nu o să-i scoa-
tem. Hț., 127.
- 340 7. Alții de-o da în gîrlă și noi nu o să ne-necăm. P.p.v.
II², 21.
- 8.* Altuia dă povață și pe sine nu se-nvață. P.p.v., 107.
El altuia dă povață
Și pe sine nu se-nvață. P.p.v. II², 133.
- 345 Altora le dă povață,
Dar pe sine nu se-nvață. Hț., 151.
- 9.* Altui ce-i pasă de păsultău. P.p.v. III, 24; Hț., 141.
160. A lua cale multă (a înainta). Bz., 42.
1. A lua largul (a fugi). Bz., 45.
- 350 2. A lua paiul cu urechea. Bz., 41.
3. A lua pe cineva la trei parale. Bz., 41.
- 4.* A lua cîmpii rătăcindu-se. Hd. R. v. VII.
A lua cîmpii. Bz., 44.
A lua preste cap. A lua sau apuca cîmpii. Acđ. I, 363.
- 355 5.* A luat luleaua neamțului cu zale cu tot. P.u., 103.
Ai fura luleaua neamțului. O.p.k., 125.
A fura luleaua neamțului. Bz., 40.
6. A lua lumea d-a lungul. Cv. VI, Pl., 19.
- 7.* A luat purceaua de coadă. P.u., 103.
- 360 Nu-i e destul că-i cu mintea neroadă.
A luat și purceaua de coadă. P.p.v. I², 112.
A luat purceaua de coadă. Bz., 41.
A lua purcela de coadă. Acđ. II, 188.
8. Aluatul cit de mic toată frămîntătura o dospește. G.
- 365 9.* Am ajuns de poveste în țară. P.p.v., 158.
170. A minca calcaburi. Acđ. I, 316.
- 1.* A minca nu e rușine.
A minca nu e rușine,
Cînd mîninci cum se cuvîne. P.p.v. III², 33; Hț., 164.

- 370 2. A mîncea singur bucatele și a lăsa altora zeama.
Acd. I, 247.
3. A mîncat astă-vară prea multă miere și acum are
la inimă durere. P.p.v. II, 143; Hț., 105.
- 4.* A mîncat din oală.
- 375 5.* A mîncat din pomana dracului.
A mîncea la nunta dracului (a fi spin). Bz., 46.
- 6.* A mîncat nespălat.
- 7.* A mîncat păpara.
Daca erai cu alții mînceai păpara. Cv. XI, Cr. 190.
- 380 8. Să nu mănînce vro papară. Cv. VII, Al., 366.
El mirosi cam ce papară i se gătește. Lg. I, 137.
Așteaptă tu că-ți voi fierbe păpara, te voi opări eu
cu zeama care o voi fierbe pentru tine. T.^a, 422.
- 385 9. Cine a mîncat papară știe dulce-i ori amară. P.p.v.
II^a, 14.
- 8.* A mîncat picioare de găină. P.u., 112; Hț., 144.
A mîncat picioare de găină
Și-l tot rîciie la inimă. P.p.v. I^a, 15; Hț., 144.
A mîncea picior de găină (a nu ține secret). Bz., 44.
- 390 9. A mîncat urdă cu usturoi și cere să-i miroasă gura a
lapte. P.p.v. II^a, 80; Hț., 196.
- * An a mîncat leurdă și estimp îi pute gura. G.
- 180.* Amîndoi
Două nevoi.
- 395 1.* Amîndouă mînceați dintr-un ciob. P.p.v. II^a, 107;
Hț., 3.
- 2.* Amîndouă vă lingeți mucii. P.p.v. II^a, 107; Hț., 111.
3. A mișca toată coarda, tot firul, toată piatra. Acd.
II, 304.
- 400 4. Am alunecat cu mintea. Acd. I, 51.
5. Am avut și eu odată oleacă de elenci. Cv. X, Cr. 377.
- 6.* Am crezut că e cu degetul în gură și cînd colo el era
cu mîna toată.
- 7.* Am eu ac de cojocul lui. Lg. I, 40; Cv. XII, 217.
- 405 8. Are ac pentru cojocul tău. N.p.t., 250.
Își găsește ac de cojoc. Cv. XI, Bg., 128.
Este ac și de cojocul lui. P.p.v., 19; Hț., 1.
Am ac și ață de cojocul tău. G.
- 8.* Am eu glagole la cap.
- 410 9. Am eu glagore la cap. P.p.v., 158.
- 9.* Am eu leac să-i tai de piroteală. Cv. XIII, Cgl., 254.
- 190.* Am eu meșteșug să îmblinzesc și pe dracul.

- Am meșteșug să imblinzesc pe dracul. Hț., 104.
- 415 1. Am învățat la undrea, ce voi să știu de dumneata? G.
 2.* Am nădejde la Dumnezeu. P.p.v., 158.
 3.* Am pornit cu graba și m-am întilnit cu zăbava.
 Cv. IX, Cr., 455.
 4. Am să tac pitic. Cv. XIII, J.Ng., 30.
 5.* Am scăpat de dracul și am dat peste lacul.
 420 Am scăpat de dracul și am dat peste tată-său. Cv.
 IX, Cr., 455.
 A vrut să fugă de Stana
 Și a dat peste Satana. P.p.v. I², 144.
 Șe plingea d-o întâmplare
 425 Și a dat peste mai mare. P.p.v. I², 144.
 6.* Am scăpat scurt de coadă. Acd. I, 716.
 7.* Am un leu și vreau să-l beau. Acd. I, 135.
 8. A murit bou s-a repus jugul. G.
 Dacă moare juncul se repune jugul. P.p.v. I², 133.
 430 9. A murit înghesuit la pomană. G.
 La o pomană-nghesuit
 Băut, sătul a murit.
 A mâncat pină încit
 I-a venit pină la gît. P.p.v. I², 107.
 435 200.* Am venit la miere
 Și mi-e rușine a cere:
 Dar murături mai țineți?
 Varză acră mai aveți?
 1.* Încă nu i-a căzut cașul de la gură.
 440 A fi încă cu caș la gură.
 A fi încă cu mucii la nas. Acd. II, 364.
 2. Anevoie poți țesăla un cal neînvățat. G.
 3.* Anevoie se ciștigă, lesne se cheltuiește. P.p.v., 58;
 Hț., 30.
 445 4.* Înger de baltă cu suliță de papură.
 5. Inima-mi bate de frică. Acd. I, 64.
 6. An s-a ars și estimp suflă. G.
 7.* An scuipam în iarbă și estimp în barbă. P.p.v.,
 171; Hț., 54.
 450 8.* Anțart am păgubit; an n-am ciștigat și nu știu, zău,
 dacă estimp nu voi pierde tot.
 An n-am ciștigat, estimp am păgubit, la anul trag
 nădejde. P.p.v. II², 85; Hț., 30.
 An n-ai ciștigat, estimp ai păgubit, la anul tragi
 455 nădejde. H.t., 15.

9. A nu avea vai! de nimica. Bz., 46.
210. A nu cădea nu se poate, dar cinste îți face cînd cazi să te scoli. G.
- 460 1. A nu face neci cald, neci frig cuiva. Acd. I, 324.
2. A nu juca drăgaica prin curte. Cv. III; Al. 245. Ce drăgaică ați jucat. Cv. VIII; Gn., 99.
3. A nu se bate cu carnea. Bz., 41.
4. Apa cînd se turbură din josul izvorului, poți găsi mai în sus apă curată; iar cînd se turbură din izvorul ei în zadar mergi după apă curată. G.
- 465 5. Apa cînd se turbură nu mai vezi ca prin oglindă. G.
6. Apa cînd se umflă și pe munți îi cufundă. G.
7.* Apă de sapă. P.u., 104.
8. Apa limpede pînă nu vei vedea,
470 Cea turbure n-o lepăda. P.p.v. III², 72; Hț., 91.
- 9.* Apa lină face mult noroi, iar cea repede și pietrele le spală. Hț., 4.
- 220.* Apa nu este bună nici în opinci. P.u., 103.
Apa nu e bună nici în cizmă. P.p.v., 52; Hț., 4.
- 475 1. Aparințele înșală. Hț., 5.
2. Apă să bei din chiar puțul tău. G.
3. A pățit o bobotează de i s-a dus numele. Hd. R.v. XIX.
- 4.* A pățit-o cit de bună.
480 Le-o făcu cit de bună. Cv. XII, 169.
* A pățit-o calfa noastră.
- 5.* Apa trece, pietrele rămîn.
Apa curge, pietrele rămîn. P.p.v., 166; Hț., 144.
Apa curge și se duce, pietrele rămîn la loc. G.
- 485 6.* Apa vine iar la matca ei.
Apa trebuie să vie la matca ei. P.p.v., 134.
Apa trebuie să vie la matca ei și omul la teapa lui. P.p.v. II², 87; Hț., 4.
- 7.* Apele cele line sunt amăgitoare.
490 Apa lină mult te-nșală. G.; Hț., 4.
8. Apele cele mai mici în cele mai mari se varsă.
9.* Apele line sunt adinci. Hț., 5.
- 230.* Apără-mă de găini că de cîini nu mă tem. Cv. XI, Cr., 473.
- 495 1. A pierit păstorul, s-a risipit oile. G.
2. A poftit l-ardei prăjit
Și negustînd s-a stîrpit. P.p.v. II, 143; Hț., 6.
3.* A poftit și el la lapte de bou. Hț., 87.

4. Apoi stăi dar, că are Chira socoteală. Cv. XII, Cr. 24.
- 500 5. A poruncit cînelui și cîinele pisicii și pisica șoarecelui, iar șoarecele de coadă și-a atîrnat porunca. G.
6. A prinde împărățiile cu daruri. Bz., 45.
- 7.* A prins mămăliga coajă. Hț., 36.
- 505 8. Prinde mămăliga coaje. Cv. XI, Cr., 179.
9. Apropie-te crîng, depărtează-te cîmp. P.p.v. III², 52; Hț., 39.
9. Apucă pe porc de urechi ca mai rău să țipe. G.
240. A pune colivia cu sticleți pe capul său (a se căsători). Bz., 45.
- 510 1.* A pune pirostriile (a se căsători). Bz., 45.
- 2.* A pus mai mult de o parte. P.p.v. I, 112; Hț., 157.
- 3.* A pus-o la ciochină.
- A spînzurat-o la ciochina. G.
- 515 Pusese cartea domnească la ciochina. O.r., 390.
- A pus ceva la ciochina. Acd. I, 682.
4. Arama omului la beție se arată. P.p.v., 55; Hț., 13.
5. Arapul de n-ar vedea pe tatăl său și pe moșul său negru, el s-ar omori. P.p.v. I, 135; Hț., 120.
- 520 6. A răzui turnurile (a le dărîma). Bz., 46.
7. Ar da tămîie lui Dumnezeu și nu se îndură să dea parale. P.p.v., 64.
8. Arde focul în paie ude. Cv. XI, Cr., 30.
- 9.* Arde lumînarea săracului ca să socotească banii bogatului.
- 525 Arde lumînarea noastră și facem socoteala voastră. P.p.v., 93; Hț., 94.
- 250.* Arde moara, dară și șoarecii se prăpădesc (se duc dracului). Hț., 178.
- 530 Și moara să arză și șoarecii să se risipească. G.
- A arde moara ca să arză și șoarecii. Bz., 52.
1. Arzînd numai doi tăciuni
- Nu se pot face cărbuni. P.p.v. I², 134; Hț., 183.
2. Arde soarele dulce, iarăși ploaie ne aduce. G.
- 535 3.* Are apa sorb.
- A avea apa sorb. Bz., 44.
- 4.* Are chiag (Rom. lib. nr. 325, din 29 febr. 1880). Are chiag la inimă (chimirul). P.p.v. III², 105; Hț., 32.
- 540 5.* Are cu ce să-ți ungă ochii.
- Are ochii ce să-ți ungă. P.p.v. III², 105.

- 6.* Are cui să semene. G.
7.* Are de furcă cu dînsul.
* S-a certat furcă. F., 60.
- 545 * N-are de furcă. Hd. R., 93.
* Mai are de furcă.
A avea de furcă, vorbe de furcă. Bz., 42.
- 8.* Are de moară.
Are de moară
- 550 Nu-i e frică să moară. P.p.v. III, 105; Hț., 62.
9. Are deprindere să puie floricele. Hț., 45.
- 260.* Are gărgăuni în cap.
Are greieruși în cap. Cv. V, Sl., 18.
Nu umbla cu gărgăuni în cap. Cv. X, Cr., 108.
- 555 1. Are gura-mpiedicată,
Dar taina o spune-ndată. P.p.v. I, 107.
- 2.* Are gustul muștelor. Hd. R. v. XXVI.
- 3.* A rămas baltă. Al., 229.
- 4.* A rămas cu buza (sau cu buzele) umflată. P.u.,
560 11, 50; F., 42; Hț., 21.
L-am lăsat cu buza umflată. Cv. II, Al. p. 142.
A rămîne cu buzele umflate. Acđ. I, 272.
- 5.* A rămas de pomenire. P.u., 14.
- 6.* Are o casă de copii. Cv. I, In., 24.
- 565 * Are o spuză de copii.
7. Are ochi, mîini și picioare
Poate munci cu sudoare. P.p.v. I, 137; Hț., 114.
8. Are ochi numai să nu dea în groapă așa e de slut.
Acđ. II, 476.
- 570 9.* Are orbul găinilor.
A avea orbul găinilor. Acđ. I, 1276.
- 270.* Are pe dracu. Jp. o., 115.
- 1.* Are peri de lup. (Moș Grăilă, Rom. lib., 15 martie
1880, nr. 838.)
- 575 2.* Are pe vino încoace. P.u., 91; Lg. II, 17; Sn¹, 100.
Ce folos de multă albețe, dacă n-are un vino-ncoace.
P.p.v. II², 129.
Fata cea plină de vino-ncoace. Cv. XI, Cr., 195.
- * Are lipici.
- 580 3. Are rude printre moaște. Cv. XII, 230.
- 4.* Are să-i ia mistria.
Are să-mi iee mistria. Acđ. II, 279.
- 5.* Are să-i ia roatele de la sanie.
- 6.* Are să-l facă ca pe dracu.

- 585 7.* Are să-și scoată din capete. Lg. I, 125.
 8.* Are să mai vie ăl Nan la găvan.
 A dat Nan de găvan. P.p.v. I¹, 168.
 9.* Are să treacă încă multă apă pe gîrlă. Hț., 4.
 Are să treacă pînă atunci multă apă pe vale. Hț., 4.
- 590 280.* Are să verse multe nădușeli. P.u., 55.
 1. Are trecere în orice curte. Hț., 192.
 2. Are vîz de lup și auz de vulpe. P.p.v. III, 22; Hț., 199.
 3.* Ar fi lăsat la degetul cel mic. P.u., 8.
- 595 Nici la degetul cel mic nu te pui. P.p.v., 13.
 4.* Argatul vrednic se cunoaște după mîncare.
 Argat vrednic cine are
 Se cunoaște pe mîncare, că
 Cînd mîncîcă îi trosnesc fîlcile. P.p.v. II², 48;
 Hț., 6.
- 600 5. Arici fără ghimpi nici cum poate fi. G.
 6. Ariciul cu meșteșug se prinde. P.p.v., 107.
 Ariciul cu meșteșug se prinde și vrabia cu mei.
 P.p.v. II, 123; Hț., 6.
- 605 7. A ridica capul. Bz., 43.
 8. Aripa cînd se frînge, pasărea zace în singe. G.
 Îi smulgi o aripioară, d-aci nu mai zboară. P.p.v.
 I, 134; Hț., 6.
- 610 9.* Armăsarul bun se vinde din grajd. Hț., 6.
 Calul bun se vinde din grajd. P.p.v. 96, 172; Hț., 2.
 Calul bun din grajd se vinde
 Și mai bun preț pe el prinde. Hț., 23.
290. Armăsarul cînd îmbătrînește ajunge la rișniță.
 P.p.v. II², 64; Hț., 6.
- 615 1.* Arțagul își găsește pîrțagul. P.p.v., 107; Hț., 6.
 2.* Ai rupt inima tîrgului. P.p.v. II¹, 72; Hț., 79.
 3.* A rupt-o d-a fuga.
 Rupînd-o d-a fuga. Lg. II, 91.
 O rupse d-a fuga. Lg. III, 70; Sn², 14; P.u., 40.
- 620 O rupe d-a fuga peste toate gardurile și umple bojii.
 Cv. I, In. 23.
 4. Ar veni desculț șapte hotare pentru (cutare lucru).
 Cv. V, Sl., 27.
- 625 5. Ar vrea să facă și el
 Dar nu știe în ce fel. P.p.v. I, 10; Hț., 53.
 6. Arvunează din vreme pe fericita muncă. P.p.v., 41;
 Hț., 114.

- 7.* Așa am cumpărat-o, așa o vinz. P.p.v., 115; Hț., 6.
 * Cum am cumpărat-o așa o vinz. Lg. I, 141.
- 630 Ți-o vinz în cit am cumpărat-o. Cv. III, Al., 250.
- 8.* Așa e lumea.
 Așa e lumea asta. Hț., 93.
- 9.* Așa i-a fost orînda. Sn.², 117.
 * Așa i-a fost norocul.
- 635 300. Așa mi-e drag să fie omul: fătat nu ouat. Cv. X, Cr., 380.
1. Așa-mi miroase treaba. Cv. XIII; J.Ng., 30.
2. A sări gardurile prin grădinile vecinilor. Cv. IV, Al., 308.
- 640 3. A sări în coada cucoanei. Bz., 46.
- 4.* A sărit groapa.
 A zis hopa
 Și-a sărit groapa,
 Dar de mult era să-i cînte popa. P.p.v. II², 160;
 Hț., 46.
- 645 A ieșit și moș din coș. G.
 Era să-i cînte popa, dar a sărit groapa. Hț., 150.
- 5.* Așa se înșală copiii. G.
6. Așa-s fetele, cînd senin, cînd ploaie. Cv. V, Al., 140.
- 650 7. Așa ți se cade că pină acum ai fost casap cailor, iară
 acum te făcuși doctor să-i vindeci. Ț², 50.
- 8.* Așa vine vorba. Al., 26; O.p.k., 134; P.u., 2.
9. A zburat odată de la mină, s-a dus. P.p.v., 151.
 A zburat odată de la mine s-a dus. Hț., 170.
- 655 310.* A zburat puiul cu ața
 Toemai cînd era dulceața.
 A zburat puiul cu ață
 Toemai cînd era dulceață. Bz., 50; Hț., 156.
- 1.* A zburat puiul cu teiul
 Toemai cînd era temeiu.
 A zburat puiul cu tei
 Toemai cînd a fost temei. Bz., 50; Hț., 156.
- 660 2. A scăpat ca ciinele de lanț. P.p.v. II, 29; Hț., 170.
- 3.* A scăpat ca din gura lupului. P.p.v. II¹, 29; Hț., 170.
- 665 4.* A scăpat cu fața curată. Lg. II, 111; P.u., 119.
 * Scapă cu față curată. Lg. I, 66.
 A scăpa cu fața curată. Bz., 41.
- 5.* A scăpat scurt de coadă. P.p.v. II², 29; Hț., 170.
- 6.* A schîmbat căciula. Hț., 21.
- 670 7.* A scoate cuiva și dinții din gură. Acd. II, 1044.

- * A scoate și măselele cuiva. Acd. II, 249.
8. Ascultă cucul până îți cîntă. P.p.v. II, 71; Hț., 40.
- 9.* Ascultă din zece vorbe și una a muierii. P.p.v. I², 153; Hț., 195, 205,
- 675 320.* Ascultă-l dacă ai vreme. Hț., 208.
1. Ascultă pe mai-marele tău, stăpînește pe mai micul tău. P.p.v., 95.
2. Ascultarea e viață, iar neascultarea moarte. P.p.v. II², 109; Hț., 6.
- 680 3. Ascunde-ți ciomagul de cîini că mai rău te mușcă. G.
4. A se așeza la învoială. Bz., 42.
- 5.* A se deochia.
A se deocla. Acd. I, 1046.
- 6.* A se încăiera. P.u., 6.
- 685 7. A se înfășura pe undeva. Bz., 41.
8. A se înglodi oastele (se zicea de oștirea ce se rinduia în falange sau gloate adinci). Bz., 47.
9. A se îngrădi cu cineva. Bz., 46.
330. A se lua de gînduri. P.u., 33; Lg. II, 2.
- 690 1. A se lua după gura lumii este a da de prăpastie. Lg. I, 148.
A ajuns de malul rîpei. Cv. I, Al., 280.
2. A se lupta călare, nu privește la fieșcare. G.
3. A se lupta fățiș și pieptiș. Cv. VII, Al., 369.
- 695 4. A semănat castraveți
Și au răsărit scaietei. P.p.v. I², 4; Bz., 56; Hț., 39.
- 5.* A se pune în c... și în cap. Acd. I, 428.
A se da în c... și în cap. Acd. I, 1001.
- 6.* A se ținea mare. A vorbi mare. Acd. II, 240.
- 700 7. A se trage cu cineva în degete. Acd. I, 1031.
8. A se umplea de suflet. Bz., 45.
9. A-și șterge nasul pe undeva. Bz., 42.
- 340.* A sosit alba în sat. Lg. I, 137; III, 24.
Începe a intra alba în sat. Lg. III, 57.
- 705 1. A spune între cutare (față cu cutare). Bz., 42.
- 2.* Ai spus-o verde în ochi. Cv. XI, Bg., 137.
3. Aș spune un vis, dar nu pot de ris. G.
- 4.* A sta copăcel. Acd. I, 922.
5. Astăzi am plecat și miine cît mai avem? G.
A pornit în cale lungă
710 Și va-ndată să ajungă. P.p.v. I², 82; Hț., 22.

6. Astăzi când are parale mănincă zaharicale și când se caută miine, n-are cu ce să-și ia piine. P.p.v., 50.
Astăzi când are parale mănincă zaharicale. Hț., 141.
- 715 7. Astăzi ciți mîncăm și bem
Și miine nu mai suntem. P.p.v. I¹, 140.
8. Astăzi faci rău cuiva, or ce
Miine altul ți-l întoarce. P.p.v. I², 75; Hț., 160.
9. Astăzi ploaie și miine ninsoare și poimîine soare. G.
- 720 350. Astăzi să mînci cit un bou, miine ceri să mînci
cit doi. P.p.v., 50.
Astăzi să mînci cit un bou
Miine să ceri din nou. Hț., 18.
- 1.* Asta e asta. P.p.v. 11; Hț., 22.
- 725 2.* Asta e boală cu leac. P.p.v., 158.
Asta e boală cu leac, am eu ac de cojocul tău. Hț., 17.
- 3.* Asta e deosebit de bașca. Cv. XI, Cr., 193.
4. Asta e mai rău decît: poftim la masă. Cv. XI, Cr., 177.
5. A sta înaintea cuiva ca luceafărul. Bz., 45.
- 730 6. A sta în cucuiata. Bz., 42.
7. Asta mi-a fost soarta. Hț., 178.
- 8.* Asta nu e de nasul vostru. Acd. II, 365.
9. Asta nu miroase a nas de om. Cv. XI, Cr., 174.
- 360.* Așteaptă ca mortul colacul. Lg. I, 56; Hț., 111.
- 735 Aștept în tot vacul
Ca mortul colacul. P.p.v. II², 147; Hț., 199.
A aștepta ca mortul colacul. Acd. I, 774.
1. Așteaptă ca porcul muchea toporului. G.
- Așteaptă ca porcul muchea la cap. P.p.v. II², 49.
- 740 2.* Așteaptă la mina altuia.
E rău cînd aștepți la mina altuia. P.p.v., 156.
3. Așteaptă turburarea apei. G.
- 4.* Astea-s vorbe.
Astea sunt numai niște vorbe. P.p.v. III², 3.
- 745 5. Ast lucru l-aș face îndată,
Dar n-are cine să mă bată. P.p.v., I², 107.
6. A storce cuiva ceapa, lemonia în nas. Acd. II, 365.
- 7.* A suflat în fundul oalei. P.p.v. I², 111.
8. Aș veni diseară la voi, dar mi-e rușine de ciini.
Cv. XI, Cr., 24.
- 750 9. A ține clanță cu oricare avocat. Cv. V, Al., 139.
- 370.* Atita pagubă cit și dobîndă. Hț., 139.
Atita pagubă. O.p.k. 183; Cv. XIII, J. Ng., 29;
XIII, Cgl., 250.

- 755 1. Atît de treabă ce este
Numai juje îi lipsește. P.p.v. III², 39.
2. Atît făina cit și aluatul, tot cu împrumutare. G.
3. A trage din coarnele plugului. Bz., 44.
- 4.* A trîntit o gugumănie. Cv. IV, Al., 315.
- 760 5.* A trecut un deal, o vale și o limbă de pădure. H.p.t., 308.
- 6.* A treia zi după înfierbințeală. G.
- 7.* A trecut baba cu colacii. G.; Hș., 8.
Ți-a trecut baba cu colacii. P.p.v., 133.
- 765 A trecut baba cu colacul. Ț², 99.
Trece baba cu colacul. Cv. V, Sl., 2.
- 8.* A trecut preste răscoale.
Trece preste răscoale. P.u., 95.
- 9.* A trecut și prin ciur și prin dîrmon. Lg. I, 49; Sn¹., 1, 80.
- 770 Este trecut prin ciur și prin sită. Cv. VIII, Al., 380.
Cernut și prin sită și prin ciur. Cv. IX, Lb. 2.
Trecut prin ciur și prin dîrmon. P.p.v., 172.
Trecut și prin ciur și prin sită. G.
- 775 Lucru sau om trecut și prin ciur și prin ciurel. Acđ. I, 711.
- 380.* A tunat și i-a adunat.
A tunat și ne-a adunat. G.
Parcă a tunat și i-a adunat. P.p.v. II, 136.
- 780 1.* A turna bobocilor. Bz., 43.
- 2.* Aude în gură ca cucul.
3. Auzea ciinii în Giurgiu. Cv. XIII, Cgl., 248.
- 4.* Aude toaca în cer.
5. A umbla cu patru în hățuri (patru cai). Bz., 42.
- 785 6. A umbla lupiși. Br., 44.
7. Au mă fă cumsecade, au te lasă. Ț², 70.
- 9.* A umbla cu miinile în miere și a nu-ți linge degetele nu se poate.
A băga mîna în miere și a nu-ți linge degetele nu se poate. P.p.v., 82; Hș., 104.
Bagă mîna în miere și degetul îți linge. Hd. R. t., 18.
Să-ți bagi degetul în miere ș-apoi să nu vrei să-l lingi ar fi o prostie. Hd. R. p. 104.
- 795 Cînd umbli cu mierea, lingeți degetele. N.p.t., 249.
Cine-și bagă mîna în miere își linge degetele. Bz., 55.
Ca să simți dulceața mierei trebuie să lingi degetul ce-l bagi în miere. G.

- Cel ce umblă cu miere își linge degetele. Acđ. II, 169.
 Aurul în foc se lămurește. Hț., 75.
- 800 390. Aurul nu se unește nici cu fierul, nici cu oțelul. G.
 1. Au tăbărit ca furnicile la stejar. P.p.v. II^a, 73; Hț., 182.
 2. Au venit sălbatecii
 Să-mpace domesticii. P.p.v. III, 25.
- 805 A venit sălbatecul
 Să-mpace pe domesticul. Hț., 174.
 3. A veghea voia cuiva. Bz., 45.
 4. A veni într-ale sale. Bz., 45.
 5.* A venit cotul la măsură.
- 810 A venit tabla la cot (com. de Tocilescu).
 6. A venit moș Ene pe la gene.
 Enache se pune pe gene. Cv. IX, Cr., 284.
 7. A venit și vremea mea. Cv. IX, Gn., 57.
 8. A venit sulemenită și se duce terfelită (zăpada).
- 815 P.p.v., 175; Hț., 182.
 9. Avera e ca o baltă, cum faci un șantuleț, toată se scurge. Hț., 7.
- 400.* Avera străină nu ține de cald.
 Avera voastră nu ne ține de cald. Acđ. I, 324.
- 820 * Lucru strein nu ține de cald. P.p.v., 74.
 Vorba ta nu-mi ține de cald. Acđ. I, 324.
 * Haina străină nu ține de cald.
 Hainele împrumutate nu țin de cald. P.p.v., 176.
- 825 1. Avuția nici o iubi foarte, nici o urî. L., 27.
 2. A visat că s-a-nghimpat
 Și-umblă la picior legat. P.p.v., I^a, 105; Hț., 79.
 3.* A vrut norocul cu mine. Hț., 124.

B

4. Ba, aia e vorba. Cn. VII, 367.
- 830 5. Baba bătrină nu se teme de vorbă groasă. N.p.t., 251.
 Baba bătrină nu se sperie de drugă groasă. P.p.v., 88.
 6. Baba călătoare n-are sărbătoare. P.p.v., 132.
 7. Babă
- 835 Carabă. Cv. IX, Pl., 190.
 8.* Ba e rață, ba e rățoi. Bz., 39; Hț., 7.

9. Ba e tunsă, ba e rasă. Bz., 59; Hț., 7.
Ba că o fi una, ba că o fi alta; ba că tunsă, ba că rasă. Lg, I, 22.
- 840 C-o fi tunsă, c-o fi rasă. Cv. XIII, Cgl., 410.
Tu îi zici rasă, ea îți zice tunsă. P.p.v., 104.
Eu zic tunsă și el rasă
Nu știu la ce o să iasă. P.p.v. II, 158; Hț., 193.
- 410.* Bagă fiori în oase. Lg, II, 11.
- 845 1.* Bagă-ți mințile în cap. F., 56.
2.* Bagi pe dracul în casă cu lăutari și nu-l poți scoate
cu sute de arhieriei. P.p.v., 101.
Bagi pe dracul în casă cu lăutari
Și nu-l poți scoate cu arhieriei. Hț., 48.
- 850 Să aduci pe dracul în casă cu lăutari și nu-l poți
scoate cu sute de arhieriei. Hț., 48.
Să aduc pe dracul în casă cu lăutari și apoi să nu-l
pot scoate cu o mie de popi. Cv. XI, Cr., 28.
Aduci pe dracu cu lăutari în casă. P.p.v., 105.
- 855 3.* Băierile inimii. F., 52.
4.* Bani albi pentru zile negre, F., 288.
Stringe bani albi pentru zile negre. P.p.v., 59.
Bani albi de zile negre. G.
- 860 5.* Bani au și țiganii, dară cinste?
Bani au și țiganii. P.p.v., 162; Hț., 8.
6. Banii din mină îi scapă
Ca ciurul cum ține apă. P.p.v., III, 69; Hț., 9.
7.* Banii fac pe bani.
Banii fac bani. Hț., 9.
- 865 Banul face bani și păduchele păduchi. P.p.v. II²;
Hț., 74.
Banul face banii
Și păduchele păduchi. Hț., 10.
Cu bani faci bani. Hț., 8.
- 870 8.* Banii la bani trag.
Banul bani unde zărește
Celo se rostogolește. P.p.v., II, 74.
Banul bani unde găsește
Acolo se rostogolește. Hț., 9.
- 875 9. Banii nu aduc procopseala, ci procopseala aduce
banii. P.p.v., 28; Hț., 9.
420.* Banii stringătorului pe mîna cheltuitorului.
P.p.v., 63. Banii stringătorului intră pe mîna
cheltuitorului .N.p.t., 248.

- 880 Banii stringătorului
 În mina cheltuitorului. Hț., 9.
- 1.* Banii sunt rotunzi, bată-i să-i bată! îți scapă prin-
 tre degete și se duc d-a dura.
 Banul e făcut rotund, lesne se rostogolește. P.p.v.,
- 885 58; Hț., 9.
- 2.* Banii te învață ce să faci.
 Banii pe om îl învață
 Ce să facă în viață. P.p.v., II², 74; Hț., 9.
 Cînd vei avea-n pungă banul
- 890 El îți face în cap planul. P.p.v. II², 275; Hț., 10.
 Cu bani poate omul face
 Orișice lucru îi place! P.p.v. II², 75; Hț., 8.
3. Ba nu-nțeleg citu-i negru sub unghie. Hț., 34.
4. Banul ascuns în pămînt nici crește, nici rodește. G.
- 895 5. Banule ciocoi de uși mai multe. P.p.v. III, 28; Hț., 9.
- 6.* Banul este ochiul dracului. Hd.R.p. 95; P.p.v.,
 82; Hț., 10; Acd. 1, 4, 31.
 Paraua, ochiul dracului. G.
 Banul, ochiul dracului. G.
- 900 7. Banul grăiește. G.
- 8.* Banul muncit plutește d-asupra apei.
 Banul muncit nu se prăpădește. P.p.v., 59; Hț., 10.
9. Banul, pasăre cu aripi. G.
- 430.* Banul rău nu se prăpădește.
- 905 Banul rău nu se pierde. N.p.t., 250; G.
 Banul rău nu se pierde niciodată. Bz., 49; Hț., 10.
 Banul roșu nu se pierde lesne. Hț., 10.
- 1.* Banul te bagă afund, banul te scoate. P.p.v., 82.
 Aurul deschide raiul. P.p.v. III², 27; Hț., 7.
- 910 2. Barba lasă să se ducă, capul să trăiască. P.p.v.,
 134; Hț., 10.
- 3.* Barbă mare, dar minte n-are.
 * Barbă lungă pînă-n burtă
 Și minte pînă-n gît scurtă. P.p.v. I², 88; Hț., 10.
- 915 Cine are barbă mare, minte nici cum are. G.
4. Bărbat bun și usturoi dulce nu se poate. P.p.v., 105;
 Hț., 10.
5. Bărbatul încă zace mort în casă și mă făcui de risei.
 P.p.v. III, 7.
- 920 6. Bărbatul s-aducă cu sacul, muierea să scoată cu
 acul, tot se isprăvește. P.p.v., 105; Hț., 165.

7. Bărbatul să fie pușintel mai frumos decît dracul.
P.p.v., 106; Hș., 10.
- 925 8.* Bărbatul temător își învață nevasta curvă și stăpinul
scump sluga hoață. P.p.v., 105.
Bărbatul temător își învață nevasta c... Hș., 10.
- 9.* Bătaia este ruptă din rai.
Bătaia e din rai. At., 514; N.p.t., 251; P.p.v., 20.
Frica e din rai sărmana. Cv. IX, Cr., 340.
- 930 Bătaia e din rai totdeauna. Hș., 11.
- 440.* Bătaia și ocară nu se întoarce niciodată. P.p.v., 7.
1. Bate-mă cucule. Cv. II, Sl., 3.
2. Bate cîmpii. P.u., 125.
A bate cîmpii. Acd. I, 127; Bz., 47.
- 935 3.* Bate fierul pînă este cald. N.p.t., 247; P.p.v., 95;
G.; Bz., 62.
Cu graba bate fierul pînă e fierbinte. T², 159.
Bate fierul pînă e fierbinte. N.p.t., 263.
Să batem fierul pînă e cald. Cv. XI, Bg., 61.
- 940 Bate fieru pînă cînd e cald. Acd. 4, 1, 126.
- 4.* Bate la ochi. Jp.o., 130.
5. Bate nucile pînă nu pică frunza. Hș., 125.
- 6.* Bate poduri.
* Bate pietre.
- 945 * Inginer de poduri.
* Numără pietrele.
A bate podurile. Acd. I, 107.
Bate ale drumuri. G.
- 7.* Bate șeaua să priceapă iapa. N.p.t., 251; Cv. VI,
950 Sl., 109; G.; Leg. II, 61; Hș., 175.
Bate șeaua. Cv. IV, Al., 314.
Bate samarul să priceapă măgarul. P.p.v. II, 144;
Hș., 165.
- 8.* Bate și țî se va deschide, cere și țî se va da. G.
955 Bate și țî se va deschide, cere și țî se va da, caută și
vei afla (Sf. Evang.). P.p.v. II², 29.
Bate și țî se va deschide. Hș., 11.
9. Bate-te cu săgeți de argint de vroiești să biruiești.
P.p.v. III, 27; Hș., 11.
- 960 450. Bate toba la urechea surdului.
Degeaba bate toba la urechile surdului. Cv. XII, 186.
- 1.* Bate tot într-o parte.
A bate tot într-o parte. Bz., 42.

2. Bate ușile. Acd. I, 127.
- 965 3. Bat-o concina. Cv. III, Al., 246.
- 4.* Bătut, făcut măr. Lg. I, 118.
- 5.* Bea de se turtește și cocă se face. P.p.v., 1; 164.
- 6.* Bea nițică apă ca să-ți treacă de sperietură.
Bea nițică apă rece,
- 970 De sperietură-ați trece. P.p.v. III, 33; Hț., 4.
- 7.* Bea pînă își ineacă pipota.
Bea, pipota își ineacă,
Altul ca să nu-l întreacă. P.p.v. I, 110; Hț., 12.
8. Belciug de aur la ritual porcului. P.p.v., 57; Hț., 12.
- 975 9. Beleşte boul pînă a nu-l tăia. G.
460. Băşina vîntului sau cum și l-a luat pe şin a și răsul-
flat. G.
- 1.* Beția este uşa tuturilor răutăţilor. P.p.v., 1, 111; Hț.,
13.
- 980 2. Beția tinereții întrece pe a vinului. P.p.v., 176;
Hț., 13.
3. Beți și mîncăți și de gaură să nu vă depărtați. G.
- 4.* Bețiv împărătesc. P.u., 104.
- 5.* Bețivul cînd este beat
- 985 Îi pare că-i împărat. P.p.v. I, 112.
Bețivului cînd este beat
I se pare că e împărat. Hț., 13.
- 6.* Bețivul cînd trece puntea închide ochii să nu vază
apa. P.p.v., 55; Hț., 13.
- 990 7.* Bețivul de toți e arătat cu degetul.
Bețivul
De mic și mare în sat
E cu deștul arătat. P.p.v. II², 111.
Bețivul de mic și mare în sat
- 995 E cu degetul arătat. Hț., 13.
- 8.* Bețivul își tot spală gîtul cu apă de sapă de teamă
să nu ruginească. Sn., 56.
9. Bețivului și dracu îi iese cu oca înainte. N.p.t., 250.
470. Bătrînețele nu vin singure, ci cu multe nevoi.
P.p.v., 172; Hț., 13.
- 1000 1. Bătrînul amoretat e ca piroșca cu pisat. N.p.t., 251.
2. Bătrînul iubește pentru tînăr și tînărul pentru bani.
P.p.v., 107; Hț., 13.
3. Băutura bețivă stinge virtutea și norocul tînărului.
- 1005 L., 23.

4. Bine, bine peste bine
Cînd vine e tot mai bine. P.p.v.; Hț., 14.
- 5.* Bine că nu a dat Dumnezeu omului mai multe guri.
Bine că nu a dat Dumnezeu omului mai multe gure.
1010 Acđ. I, 144.
6. Bine-i cîntă cucul. G.
7. Bine este cu doi,
Și noi, neică, amîndoi.
Bine era mai de mult,
- 1015 Dar noi neică n-am știut. P.p.v. III, 54.
8. Binele ce-l faci la oricine
Ți-l întoarce vremea care vine. P.p.v. II², 21; Hț., 15.
9. Binele de rău te scapă,
Să i-l arunci chiar și în apă. P.p.v. I², 72; Hț., 15.
- 1020 Binele pe om îl scapă
Cu vreme de foc și apă. P.p.v. II², 20; Hț., 15.
480. Binele zic nu se face
Numai la cine-ți place.
Ci binele este bine
- 1025 Să-l faci la fieștecine. P.p.v. II², 20.
Binele nu se face
Numai la cine-ți place,
Că binele este bine
Să-l faci la fiecine. Hț., 15.
- 1030 1. Bivolul nu se teme de purece. Bz., 60; Hț., 16.
2.* Blagoslovenia părinților
Întărește casele fiilor. P.p.v. II², 109.
Binecuvîntarea părinților
Întărește casele fiilor. Hț., 14.
- 1035 3. Blind și dulce ca un mănunchi de ghimpi. G.
4. Blestemul de la săraci nu cade pe copaci. Cv. VII,
Al., 380.
- 5.* Bobînd pe ici, pe colea, ciat, pat. Cv. VIII, t. II, 234.
6. Boboci pe giște vor să le învețe să înoate. G.
- 1040 7.* Bob numărat. Cv. I, Al., 281; IV, 338.
Mă silesc să te arăt bob numărat. Cv. II, J.Ng., 44.
- 8.* Boierul e tot boier, măcar de-ar fi încins cu tei.
P.p.v., 166; Hț., 16.
Boierul încins și cu tei tot boier este. Jp.o., 130.
- 1045 Boierul e tot boier și încins cu funie de tei. Bz., 54.
9. Boierii țin fumul de pe urma săracului. Bz., 55;
Hț., 16.
490. Bogăția rămîne la nebun. P.p.v., 63; Hț., 16.

- 1050 1. Bogatul greșește și săracul cere iertăciune. P.p.v. III, 28.
Bogatul greșește și săracul își cere iertăciune. Hț., 16.
2. Bogatul mănincă cînd îi e foame și săracul cînd găsește. P.p.v., 47.
- 1055 3.* Bogatul se plînge mai rău decît săracul.
Bogatul mai tare se plînge decît săracul. P.p.v., 156.
4. Bogatul se scarpină și săracul socotește că caută să-i dea. P.p.v., 136; Hț., 17.
- 5.* Boii ară și caii mănincă. Cv. XII, Cr., 258.
Orzul îl ară boii și-l mănincă caii. P.p.v., 134.
- 1060 6.* Boii ară și calul mănincă. G.
Boii ară orzul și caii îl mănincă. Bz., 60; Hț., 17.
7. Boul se leagă cu funia, iară oamenii cu cuvîntul.
Boul se leagă de coarne și omul de limbă. P.p.v., 6; Bz., 57.
- 1065 8. Boii se leagă cu funia, oamenii cu vorba. Acd. I, 1267.
9. Boii uniți la pășune
Lupul nu-i poate răpune. P.p.v. II², 157.
- 8.* Boul lui Dumnezeu. P.u., 96.
Mielul lui Dumnezeu. Acd. II, 313.
- 1070 9.* Boala lui e sănătatea noastră. P.p.v. III², 65, Hț., 17.
Boala împăraților e ca sănătatea noastră. Cv. X, Cr., 107.
500. Boala vine cu olacul și se duce cu carul mocănesc.
Boala intră cu carul și iese pe urechia acului. G.
- 1075 1. Boala intră ca prin roata carului și iese ca prin urechea acului. P.p.v., III², 142; Hț., 17.
Boala vine cu carul
Și iese cu acul. Bz., 50; Hț., 17.
- 1080 2. Boldul domnului timp să fie. G.
3. Boale să dea Dumnezeu, că leacuri sunt destule.
P.p.v. III, 140.
Boale să le dea Dumnezeu, că leacuri sunt destule.
Hț., 17.
- 1085 3. Bolnavul credință n-are
Cînd geme cerînd mîncare. P.p.v. III, 139.
- 4.* Bolnavul multe zice și sănătosul face ce știe. P.p.v., 82; Hț., 18.
Bolnavul multe zice, dar doctorul ce știe face.
P.p.v. II, 38.
- 1090 1. Bolnavul zice o mie
Doctorul face ce știe. P.p.v. III², 140; Hț., 18.

- 5.* Bondocul oriunde se va urca tot bondoc rămîne. G.
6.* Bordeiu! fie cît de rău, măcar d-ar sta în papainoage, numai să fie al tău.
- 1095 Un bordei să ai, numai să fie al tău. P.p.v., 175.
Căsuța, deși cam strîmticică, sunt fericit în ea, căci este a mea. S., 26.
7. Bostană fără pîndar.
8.* Boul cu bivolul anevoie trag la jug. G.
- 1100 9. Boul cu încetul departe merge; de-l silești se poticnește. G.
- 510.* Boul se leagă de coarne și omul de limbă. P.p.v. I, 20; Hț., 18.
- 1.* Brînză bună în burduf de cîine. N.p.t., 240; P.p.v., 57; G.; Bz., 50; Hț., 19.
- 1105 Brînză bună în utre de cîine. Acđ. I, 254.
2. Brînza de capră strică și pe cea de oaie. Hț., 19.
3.* Braslă veselă și ușoară. O.p.k., 51.
4. Brezaia cît de mult se va găti, tot brezaie rămîne. G.
- 1110 Cît de mult să împodobेști cu aur și cu argint pe cel mai frumos măgar, tot măgar se socotește. G.
5. Broscoiul cînd incede, toate celelalte broaște după el strigă. G.
6. Buba cap nu face
Pină nu se coace. P.p.v. I, 60; Bz., 58; Hț., 19.
- 1115 7. Buba îl mistuiește și el se rumenește. G.
8.* Bucata bună, cîine o leapădă. G.
9. Bucata mai mare decît fărîmitura. G.
- 520.* Bucatele de la masa altuia sunt mai cu gust. P.p.v., 65; Hț., 19.
- 1120 1.* Bucatele fură bune; dară n-a știut nașa să le puie (povestea țiganului).
2. Bucățică ruptă din tată-său. Cv. XI, Bg., 60.
3. Bucuria și scîrba sunt două surori, care una după alta aleargă. T², 205.
- 1125 4.* Bufnița nu clocește privighetori. Hț., 19.
5. Bumbăcarul nu se uită cu ochi buni la ciinele alb. P.p.v., 64; Hț., 19.
6. Bună dimineața ochelarilor, Rămîneți sănătoase fetelor. G.
- 1130 7.* — Bună ziua, nea Istrate.
— Șapte boboci de rață, frate.
— Mă, Istrate, tu ești surd.
— Mai văzui pe baltă-un cîrd.

- 1185 — Bună ziua, nea Istrate,
 — Doi boboci de rață, frate.
 — Mă, Istrate, tu ești surd.
 — Mai era coala un cîrd. P.p.v. I², 86.
8. Bună ziua, toată ziua și din cap la toți mereu moț!
 P.p.v. III², 63; Hț., 46.
- 1140 9. Bună e mîneca lungă
 Dar pînza nu va să ajungă. P.p.v. I², 161.
530. Bună e polița, dar zăbovește la plată. G.
1. Bună e și mămăliga cînd ne lipsește piinea. G.
- 1145 2.* Bună să-ți fie inima! Cv. IX, Cr., 376.
 3. Bună seara la voi. Cv. VI, Pl. 28.
 4. Bunătatea e mai prețuită decît bogăția. L., 23.
 5. Bunătățile fac pe oameni a fi de bun neam. T², 63.
 6.* Bună țară, rea tocmeală. G.; Hț., 185.
- 1150 Bună învoială, rea tocmeală. P.p.v., 133; Hț., 83.
7. Bun ciocan te-a ciocănit
 Că frumos te-a potrivit. P.p.v. I², 4.
- 8.* Bun de dăochi, să o bei cu apă neîncepută. O.p.k.,
 172.
- 1155 Să le bei cu apă neîncepută. (Rom. lib., nr. 325 din
 29 febr. 1880.)
- 9.* Bun de fleoancă. Hț., 20.
 Ca să scape de fleoanca muierii. Cv. VIII, t. I, 200.
- * Bun de gură și palavragiu de frunte. Lg. II, 103.
- 1160 * Bun de gură. O.p.k., 149; N.p.t., 247; Cv., II,
 J. Ng., 51.
 A fi bun de gură, bun de mîină. P., 43.
- 540.* Bun de gură, rău de lucru. P.p.v., 41; Hț., 71.
 Bun de gură
- 1165 Rău de mîină. Bz., 52; Hț., 20.
1. Bun de minuni. G.
- 2.* Bun de să-l pui la rană și să se vindece.
 Bun să-l pui la bubă. G.
 Să-l pui la bubă și să-ți fie de leac. Bz., 50.
- 1170 3. Bun e Dumnezeu, meșter e dracu. Cv. V, Al., 139;
 Bz., 50; Hț., 51.
 Meșter mai e dracul. Cv. XIII, 234.
 Bun e Domnul, mare e noaptea. G.
 Meșter e dracu. Cv. VII, Al., 415.
- 1175 Mare e Dumnezeu, meșter e dracu. Cv. XI, Cr., 180.
- 4.* Buni, bucuși. P.u., 27.

- 5.* Bun pentru alții, rău pentru dînsul.
Bun de alții, rău pentru el. G.
- 1180 6. Bune sunt hainele late, dar la călugări numai sunt
date. G.
7. Buricul pururea în mijloc. G.
8. Burieni se găesc și în cea mai bună grădină. G.
- 9.* Burtă n-are fereastră să se vadă ce e în ea.
Pîntecele omului n-are fereastră ca să i se vadă ce a
mîncat. P.p.v., 49.
- 1185 550. Butia cînd se umflă începe a piști. G.
- 1.* Butia cea goală răsună mai tare decît cea plină.
Buțile goale mai mult sunet fac. P.p.v., 173; Hț., 20.
Butia seacă sună mai tare decît cea plină. Bz., 52;
Hț., 20.
- 1190 2. Butia cu un cerc nicicum se leagă. G.
3. Butia îți dă vinul ce are într-însa. G.
- 4.* Buturuga mică răstoarnă carul mare. P.p.v., 79-
Buturuga mică răstoarnă carul cît de mare. Bz.,
53; Hț., 20.
- 1195 Buturuga mică carul mare îl prăvale. Cv. VI, Al., 138.
Pietricela mică răstoarnă carul mare. Acd. I, 470.
555. Buzele cele mute
Vorbesc pe tăcute. P.p.v. I¹, 167; Hț., 21.
- 1200 C
5. Ca apa lină nici o primejdie mai rea. G.
- 6.* Căcița fratele miresei cu căciula afumată.
7. C...-te lupe, ce ai mîncat. N.p.t., 249.
- 8.* C...-te și fă cu ochiul.
- 1205 9. Ca cel ce strecoară țînțarul și înghite cămila. G.
- 560.* Căci, del om sunt și eu. F., 126.
- 1.* Căci ne zice gîndul. Lg. I, 11.
* Acolo se duc cu gîndul. P.u., 73.
Își bate gîndul cu el. Cv. I, Al., 215.
- 1210 * Mă bate gîndurile.
2. Ca cioara mai bine nimeni nu poate crăncăni. G.
3. Căciula ta cînd va afla taina ta în foc s-o bagi. G.
4. Că d-abia acum se prinsese și el cu mîinile de vatră.
Cv. X, Cr., 21.

- 1215 5. Ca d-alde tine, mulți sub pat la mine. G.
6. Cade pe spate și-și frînge nasul. G.
7.* Cade satara în spinarea omului.
Cade satana în spinare. Hț., 169.
* Cade urdu-belea pe spinarea omului. P.u., 122.
- 1220 8.* Că doar n-am mîncat ceapa ciorii. Cv. IX, Sl., 125.
* Da ce am mîncat laur? Lg. I, 97.
9.* Că doar n-o pica sînge. P.u., 99.
Nu cura sînge. Acd. I, 995.
* Că doar nu pierе lumea. Cv. IX, Gn., 54.
- 1225 570.* Că doar n-o s-o pui cadră în părete.
N-o s-o pui cadră-n părete. P.p.v. II², 151; Hț., 21.
1.* Că doar nu s-o face gaură în cer. Lg. I, 110, II, 3;
III, 3; P.u., 99.
Doară nu s-a făcut gaură în cer. Acd. I, 1279.
- 1230 2. Ca doi tăciuni, cari fac numai fum fără a da pară.
Al., 9.
3. Că dracu crapă cînd faci bine. Jp.o., 115.
4. Ca Dumnezeu cine poate? Hț., 51.
5. Cîine bătrîn să te păzești din casa ta să nu sgornești. G.
- 1235 6.* Cîine de uși multe.
Cîine de multe uși. G.
Este ca un cîine de uși multe. Hț., 24.
7. Cîinele cînd l-a opărit fugea și de apă rece. G.
8.* Cîinele cînd latră să nu-l mai asmuți. G.
- 1240 9. Cîinele care ține mai mult la om, el latră mai mult
la oameni. Bz., 52; Hț., 24.
580.* Cîinele care latră nu mușcă. Hț., 24.
Cîinele ce mult latră niciodată nu mușcă. G.
Cîinii cari latră nu mușcă. Bz., 54.
- 1245 Cîinele ce latră nu mușcă. Acd. I, 382; II, 303.
Cîinele ce miriie mușcă. Acd. II, 303.
1. Cîinele ce mușcă întii creierii i se turbură. G.
2. Cîinele de este ciine
Și tot oprește pe miine. P.p.v. III², 70.
- 1250 3. Cîinele de stîrvuri nu moare. P.p.v., 153; Hț., 181.
4. Cîinele după ce năpîrlește nu ne mai trebuiește. G.
5. Cîinele în adevăr te latră și te mușcă, dar și este în
adevăr cea mai bună slugă și cel mai bun păzitor. G.
6. Cîinele îmbătrînește de drum și nebunul de grija
altora. P.p.v., 93; Hț., 24.
- 1255 7. Cîinele latră, iar lupul tace și face. Hț., 24.
8.* Cîinele nu fuge de codru. Hț., 24.

- Ciinele de codru nu fuge niciodată. G.
 Ciinele nu fuge de codru, ci de ciomag. P.p.v., 160.
- 1260** Ciinele fuge nu de imbucătură, ci de sburătură. G.
 De bine nimenea nu fuge. Hț., 14.
- 9.* Ciinele osul nu-l roade, dar nici pe altul nu lasă să-l roază. P.p.v., 65; Hț., 24.
- 1265** 590. Ciinele pe lup de git l-apucă, iar pe porc de urechi. G.
 1. Ciinele pînă nu-i dă apa de cur nu inoată. G.
 2. Ciinele șade pe fin și
 Nici mănîncă, nici va să lase
 Calul măcar să-l miroase. P.p.v. III¹, 92; Hț., 24.
- 1270** 3. Ciinele și cînd doarme la demîncare gîndul lui își are. G.
 4.* Ciinele unde găsește ușa deschisă acolo nepoprit intră. G.
 5. Ciine pe ciine latră și nici unul aude. G.
 6. Ciinii atunci se satură cînd turme de oi mor. G.
- 1275** 7. Ciinii ce se înțeleg cu lupii la turma ta, sgornește-i din turma ta. G.
 8. Ciinii sunt paza oilor. P.p.v. III², 55; Hț., 24.
 9. Ciinii spre pază să hrănești, însă nu pe cei ce ca niște lupi încep a mîncea din oile tale. G.
- 1280** 600.* Calabalic la buric. G.
 1.* Ca la noi la nimeni.
 Ca la noi la nimenea, cu mireasa dinainte. G.
 2.* Calcă credința bărbatului. Sn.², 86.
 3.* Calcă în urmele lui tată-său. Cv. VII, 84.
- 1285** 4.* Calcă tot a mare, scupă de sus. Jp.o., 129.
 A trage a mare. Bz., 41.
 5.* Calea bătută este cea mai scurtă.
 Calea bătută este totdeauna cea mai scurtă. Acd. I, 127; 132; Hț., 22.
- 1290** Calea dreaptă e cea mai scurtă. Bz., 60; Hț., 22.
 6.* Calea flămîndului e cea mai lungă. Cv. IX, Sl., 122.
 7.* Cale bună ca bumbacul
 Unde-i ajunge să-ți spargi capul. G.
 Cale bună ca bumbacul, unde vei cădea să-ți spargi capul. Acd. I, 337.
- 1295** 8.* Cale bună sprîncenată,
 Cîn'te-o ajunge să te bată.
 Călătorie sprîncenată. Cv. III, Al., 273.
- 9.* Cale de nu știu cîte conace. P.u., 40.
- 1300** * Cale de nu știu cîte zile. P.u., 31.

- 610.* Cale primară la socri. Cv. X, Cr., 377.
- 1.* Cale vale. Cv. I, Al., 328; V, Sl., 3; XI, Cr., 21, 28;
XII, 214; Rom. lib., nr. 325, 29 febr. 1880.
- 1305 2. Cal bun și frumos, dar cam bășinos. G.
3. Cal bun și învățat, dar rău călăreț l-a încălecat. G.
- 4.* Calul bătrîn nu se mai învață în buiestru. P.p.v.,
28, 171.
Calul bătrîn nu se învață la buiestru. Hț., 23.
Calul bătrîn nu mai învață a juca. N.p.t., 250.
- 1310 Cal bătrîn nu se mai învață în buiestru. G.
Calul bătrîn, un maiestru,
Nu-l poți învăța-n buiestru. P.p.v. III, 154.
Calul bătrîn nu mai învață în buiestru. Acđ. I, 341;
Bz., 51.
- 1315 5.* Calul cunoaște ce călăreț îl încălecă. G.
Calul cunoaște ce om îl încălecă, pe fiecare nu trin-
tește. P.p.v., II², 123.
- 6.* Calul de dar nu se caută pe dinți.
Calul de dar nu se caută la dinți. Bz., 53; Hț., 23.
- 1320 Calul de dar nu se caută în gură. N.p.t., 249.
Măgarul de dar nu se caută pe dinți. P.p.v., 146.
Calul de dar nu se caută după dinți. G.
Calul de dar nu se caută pre dinți. Acđ. I, 340.
- 7.* Calul de e cal și tot se poticnește. G.
- 1325 * Calul de e cu patru picioare și tot se poticnește.
P.p.v. I², 79.
Calul că e cu patru picioare și tot se poticnește.
Bz., 62; Hț., 23.
- 8.* Calul dracului. Lg. II, 112.
1330 Baba este calul dracului. Acđ. I, 341.
- 9.* Calule, măninci orz?
Vrei, calule, orz? Acđ. I, 341.
620. Calul fără căpăstru cade în prăpăstii. P.p.v., 19;
Hț., 23.
- 1335 1. Calul în tîrg și tîrgul acasă. G.
2. Calul rîios găsește copaciul scortos.
(Neculcea cronic. *Letopisețe*, ed. I, tom II, p. 313.)
Calul rîios se scarpină de copaci scorboros. G.
Calul rîios se scarpină de copaciul scorboros. P.p.v.
I², 135; Hț., 23.
- 1340 2b. Cal verde și grec cu minte nu s-a văzut (com. de d.
Bușilă).

- 1345 3. Calicu-mpărat s-ajungă,
Cît de mulți bani s-aibă-n pungă,
El pină cînd nu va cere
Nu mănîncă cu plăcere. P.p.v. III², 37; Hț., 22.
4. Ca lutul în mîna olarului, ce vrea face din el. Hț., 96.
- 5.* Ca mîne o să-mi mănînce coliva. P.p.v. II², 146;
Hț., 100.
- 1350 6. Cămașa fie cît de subțire acoperă rușinea. G.
7. Cămașa i s-a lipit de spinare. G.
8. Cam departe de ochi, dar aproape de inimă. G.
- 9.* Cînd n-ai, cămila de un ban e scumpă. P.p.v. II²,
71; Hț., 117.
- 1355 Cămila cînd era un ban, nimeni nu da nici un ban;
acum că trece peste sută, ne întrecem cu sută. G.
- 630.* Cămila vrînd să dobindească coarne și-a pierdut
urechile. Hț., 39.
- A cercat cămila să-și puie cercei la ureche și i le-au
tăiat. Mgz. ist., t. IV, p. 107.
- 1360 1.* Că n-am gîndul tatei.
- 2.* Cînd a dat să fugă, atunci s-a isprăvit pămîntul.
P.p.v. III², 141.
Cînd a dat fuga, atunci s-a isprăvit pămîntul. Hț., 64.
- 1365 3. Cînd ai bani trebuie să ai și dușmani. P.p.v., 59;
Hț., 8.
4. Cînd ajunge furca aproape de ochi, anevoie mîntea
să ți-o ai pe loc. G.
5. Cînd apa te-neacă, ce ceri s-o mai bei? G.
- 1370 6. Cînd apa vine la gură toate trec peste măsură. G.
- 7.* Cînd are omul să dea de vro nevoie, aleargă după
dînsa, dacă este înaintea lui; iară dacă este
înapoi o așteaptă ca să-l ajungă.
Cînd este să dai peste păcat, dacă este înainte te
silești să-l ajungi; iar dacă este în urmă, stai
și-l aștepți. Cv. XI, Cr., 182.
- 1375 Cînd e omului să-i vie
Vreun rău fără să-l știe,
Or zăbovește
- 1380 Pină-l sosește,
Or dă să fugă
Să-l ajungă. P.p.v. I, 144; Hț., 136.
De este nevoia înainte silești d-o ajungi, de este în
urmă o aștepți să vie. G.

- 1385 8.* Cînd ar face toate muștele miere, ar fi și sub coada calului. Hț., 105.
 Toată musca nu face miere. P.p.v., 29.
 * Nu toate muștele fac miere. Lg. II, 6.
 Dacă ar face toți copacii flori! dacă ar face și muștele miere! dacă ar face și trîntorii roi! G.
- 1390 9.* Cînd ar fi numai un cerșetor, tot cu zahăr l-am hrăni. Numai un cerșetor de-ar fi, numai cu zahăr l-am hrăni. P.p.v., 156.
- 1395 640.* Cînd aveam în ce, n-aveam cu ce; acum că am cu ce, n-am în ce. G.
 Cînd aveam locul, n-aveam mijlocul; acum că am mijlocul, îmi lipsește locul. G.
 Cînd aveam cu ce, n-aveam în ce; și cînd am în ce, n-am cu ce. P.p.v. II, 71; Hț., 31.
- 1400 1. Cînd banul cutează, cuvîntul încetează. G.
 2. Cînd bați pe coconăș, ori bate-l cumsecade, ori nu te mai încurca. G.
 3. Cînd casa ta are sete, nu vărsa apa pe drumuri. G.
 Cînd însetează curtea ta, apa-n drum nu lepăda.
- 1405 4. Cînd ciobanul doarme, lupul pe oi le adoarme. G.
 5. Cînd ciobanul priveghează, oile sār și joacă. G.
 6.* Cînd clopotul cel mare se trage, celelalte nu se mai aud. G.
- 1410 Clopotele cele mici, cînd cele mari urlă, nicicum se mai aud. G.
 7. Cînd corabia se pleacă, nădejdea de la noi pleacă. G.
 8. Cînd cotul se lovește, toată mina pătîmește. G.
 9.* Cînd crapă dracul de necaz? Cînd se bese morții. G.
- 1415 Cînd geme mortul și dracul moare de necaz. P.p.v. III, 51; Hț., 111.
- 650.* Cînd crește tigva? și cînd i se strîmbă gîtul? G.
 Cînd a crescut tigva și cînd i s-a strîmbat gîtul? Bz., 56; Hț., 188.
- 1420 1.* Cînd cu gîndul nu gîndești.
 Cînd nici nu te gîndești atunci te trîntește. Cv. XI, Cr., 30.
 Cînd cu gîndul nu gîndește
 Îl prinde și-l ciomăgește. P.p.v. II², 29; Hț., 66.
- 1425 Cînd cu gîndul nu visează,
 El în cursă o să cază.
 Și atuncea te pisează

- Și potecile-ți scurtează. P.p.v. II¹, 32; Hț., 202.
- 1430 2. Când dai la cei neavuți
Pe Dumnezeu împrumuți. P.p.v. I², 73; Hț., 118.
3. Când dai peste miere nu mînca peste măsură, că și
ce n-ai mîncat îți scoate din gură. G.
- 1435 4. Cînd zice că doarme, cînd zice că c... îl doare. G.
5. Cînd Domnul va șchiopăta, nici un șchiop se va mai
îndrepta. G.
- 6.* Candela pe sfîrșit. G.
7.* Cînd e minte nu e ce vinde.
Cînd e minte nu-i ce vinde, cînd e brînză nu e băr-
băntă. Cv. IX, Cr., 455.
- 1440 8. Cînd e plosca la mijloc
Mare, mic, e cu noroc. P.p.v. I², 112; Hț., 148.
9. Cînd eram la mama și eu știam să cos, că mama
împungea și eu trăgeam acul. P.p.v., 141.
- 1445 660.* Cînd era soarele de două sulii pe cer. Cv. IV, Em.
278.
1. Cînd era luna veche,
Nu auz de-o ureche.
și
Cînd este luna nouă
Nu auz de-amîndouă. P.p.v. II, 146.
Este lună veche,
N-aude de-o ureche;
Cînd este lună nouă
N-aude de-amîndouă. Hț., 75.
- 1455 2. Cînd ești în luciul mării și tună
Anevoie o să scapi de furtună. P.p.v. I, 145; Hț., 92.
- 3.* Cînd ești poftit la vreo masă, pleacă sătul de acasă.
P.p.v., 141; Hț., 148.
- 1460 4. Cînd ești sănătos, bărbat,
Ești îndestul de bogat. P.p.v. III², 138; Hț., 168.
5. Cînd grăiești cu un nebun, aibi lîngă tine și un cio-
mag bun. G.
Cu nerodul cînd vorbești,
Bastonul să-ți pregătești. P.p.v. I², 95; Hț., 122.
- 1465 6.* Cînd grăiești și nu te-ascultă, pune-n
gînd că ești la moară. G.
Cînd la adunare multă
Spui ceva și nu te-ascultă,
Dă-le pace tutulora
- 1470 7. Și îți zi că ești la moară. P.p.v. III², 9.

7. Cînd grindina de sus se pleacă în jos, ce poate face cea mai de jos? G.
- 8.* Cînd îi dă Dumnezeu, nici dracul n-are ce-i face. P.p.v. II², 69; Hț., 51.
- 1475 9.* Cînd îi dai îi fată vaca; și cînd îi ceri îi moare vițelul. Cînd îi dai îi fată iapa; și cînd îi ceri îi moare mînzul. P.p.v., 93; Hț., 43.
Cînd se împrumută îi fată vaca și cînd întoarce împrumutul îi moare vițelul. Hț., 57.
- 1480 670. Cînd îl vezi la vro nevoie
Nu-i mai da brînci în noroie. P.p.v., 54.
Cînd vezi pe cineva la vro nevoie
Nu-i mai da brînci în noroie. Hț., 124.
- 1485 1.* Cînd îl văzură, li se păru că o să cază cerul pe dînsul. Cv. VII, 370.
2. Cînd îmbrăcat, cînd despuiat,
Cînd mîncat, cînd nemîncat. P.p.v. I², 134.
Cînd îmbrăcat, cînd despuiat. Hț., 77.
Cînd mîncat, cînd nemîncat. Hț., 100.
- 1490 3.* Cînd începe să iasă barba fiului tău, tu rade pe a ta. P.p.v., 176.
Daca începe să iasă barba fiului tău, tu rade pe a ta. P.p.v. II², 147.
- 1495 4. Cînd inima chiorăiește, gura nu prea contenește. G.
5. Cînd intri în casă să te ferești să nu te izbești cu capul de pragul ușii cel de sus. G.
6. Cînd îți intră paraua în mîină, leag-o în nouă noduri. P.p.v., 59.
Cînd îți intră paraua în mîină, leag-o cu zece noduri. Hț., 82.
- 1500 7.* Cînd la gură, sfîr!! G.
Cînd la pui, gaura „sfîr“. În loc de: cînd la gaură puii sfîr (a zburat). Hț., 156.
8. Cînd le scapără buza de părale. Jp.o., 148.
- 1505 9. Cînd leul e mort, iepurii îi sar pe spinare. Bz., 50; Hț., 90.
- 680.* Cînd mălai are, sare n-are; cînd sare are, mălai n-are. P.p.v., 44; Hț., 97.
- 1510 1. Cînd mărăcinii se sapă și pomii se leapădă, ce rod mai aștepți de la grădina ta? G.
2. Cînd m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi mi-aș lua cîmpii. Cv., X, Cr., 106.

3. Cînd mi-e foame să-mi dai pîine,
Iar nu-mi zice: Vino mîine;
1515 Şi cînd mi-e sete să-mi dai apă,
Iar nu fierea după ce-mi crapă. P.p.v. III², 140.
Cînd mi-e foame să-mi dai pîine,
Iar nu-mi zice: vino mîine. Ht., 61.
4. Cînd muierea e mută şi bărbatul e surd, e viaţa cea
1520 mai bună între amîndoi. Ht., 112.
5. Cînd muierea începe să calce strîmb şi o simte bărbatul,
inima lui arde ca peştele pe cărbuni. F., 63.
6. Cînd n-are cu ce săracul
Răbdarea îi este leacul. Ht., 118.
- 1525 7. Cînd n-aveam în gură dinţi,
N-aveam atunci în cap minţi. P.p.v. III, 147.
Cînd n-aveam în gură dinţi,
N-aveam atunci în cap minţi. Ht., 118.
8. Cînd nu tace o gură, nu tace o lume întreagă. P.p.v.
1530 III, 77; Ht., 71.
9. Cînd nu-ţi sună-n buzunare,
Pătîmeşti de gălbîinare (galbeni n-are).
Şi de friguri grele-n pungă
Cu scuturătură lungă. P.p.v. III¹, 138.
- 1535 690.* Cînd pleci la drum ştii; dară cînd ai să te întorci nu
poţi şti.
1. Cînd ploaia se risipeşte, apă nu se mai găseşte. G.
2. Cînd poame, cînd frunze, după cum Domnul ne aduce.
G.
- 1540 Cînd fiertură în oală,
Şi cînd mămăligă goală.
sau
Cînd florile rodului.
Cînd frunzele pomului. P.p.v. I², 151.
- 1545 3. Cînd pornesc toţi să vorbească
Pareă-i havra ovreiască. P.p.v. III², 9.
Cînd pornesc toţi să vorbească
Pareă-i lavră ovreiască. Ht., 189.
4. Cînd pui piemn (sic!) mai mult, se face mămăliga
1550 mai mare. P.p.v. III², 28.
5. Cînd rădăcina se usucă, ramură verde pe copaci nu
se mai urcă. G.
6. Cînd ride, răsare soarele,
Cînd se necăjeşte, tună şi fulgeră. P.p.v. III², 13.
- 1555 Cînd ride

- Soarele răsare. Hț., 161.
7. Când rogi pe Domnul muncește,
Că atunci te miluiește. P.p.v. I², 73; Hț., 162.
8. Când românii și viră coada
1560 Neamtu își sdrelește noada. (Poveste de la munte.)
(Gion, Bin. Publ. nr. 217, de la 1—2 sept.
1880, an II.)
9. Când s-a pus dracul pe rasă
Au o taie, au i-o lasă. Hț., 49.
- 1565 700.* Când se bat bivoli suferă broaștele.
1. Când se bucură ciinii? Când mor vitele în sat. G.
2. Când seacă apa atunci se vede ce pește la fund este. G.
Când seacă lacul se vede peștele. Bz., 60; Hț., 86.
3. Când se încălzește la soare, nu-i pasă de lună (zică-
1570 tură de peste Olt) (Moș Grăilă, Rom. lib., 29
febr. 1880, nr. 325).
- 4.* Când se joacă măgarii, vremea se strică. G.
Când joc măgarii-mpreună
Se strică vremea cea bună. P.p.v. III², 8; Hț., 96.
- 1575 5.* Când se lasă ceața jos,
Este semn de timp frumos.
6. Când se leagă păcatul de om trebuie să-l tragă. Cv.
II, Gn., 94.
- 7.* Când se însoară nu e de moară. Cv. XI, Cr., 26.
- 1580 8. Când se trudește săracul
Dumnezeu îi umple sacul. P.p.v. I², 73; Hț., 168.
- 9.* Când se uită la om dihania, îl lovea fulgerătura.
P.u., 40.
710. Când se vede la apus o sprinceană, se așteaptă să vie
1585 o vreme frumoasă. G.
1. Când se vorbește de ris, nu se spune pentru plins,
și când se spune de plins, nu se vorbește de ris.
P.p.v. III², 7.
Când se spune de plins,
1590 Nu se vorbește de ris. Hț., 147.
Când se vorbește de ris
Nu se spune pentru plins. Hț., 162.
2. Când stăpînul nu-ngrijește,
Starea-i se primejduiește. P.p.v. II², 51; Hț., 79.
- 1595 3.* Când și când tot își aduce aminte lupul de locul unde
a mîncat măgarul și mai dă pe acolo.
4. Când soarele se culcă, lumina se întuneacă. G.
5. Când stăpînul casei pleacă și Domnul cu el pleacă. G.

- 1600 6. Cînd te-apuci la vro treabă
N-o lăsa fără ispravă. P.p.v. II², 48.
Cînd te-apuci de vro treabă
N-o lăsa fără ispravă. Hț., 5.
- 7.* Cînd te arde cărbunele, îl arunci și în barba lui
tat'-tău. Hț., 27.
- 1605 8. Cînd te crede mic, nu-ți prea cură ouă roșii. Jp.o., 131
9. Cînd te găsești la un loc cu făcătorii de rele, trebuie
să plătești paguba. S., 7.
- 720.* Cînd te însori, să te însori, iar nu să te măriți. G.
- 1610 1. Cînd te sui te mai oprești, da cînd scobori, nu te
poți. Jp.o., 132.
2. Cînd te trimite la treabă
Mergi și te întoarce în grabă. P.p.v. II², 47; Hț., 191.
3. Cînd te uiți la el și trece
Parcă este în chioștece. P.p.v. I², 402; Hț., 53.
- 1615 4. Cînd te urei în sus pe scară, din treaptă în treaptă să
pășești, ca să nu te poticnești. G.
5.* Cînd te vede cineva ieșind dimineața dintr-o casă,
zice că ai dormit acolo noaptea.
- 1620 6. Cînd ți-e brînză mai proaspătă, n-ai smîntînă. Cv.
XI, Bg., 60.
7. Cînd torni peste măsură, apa afară urlă. G.
8. Cînd treci prin țara orbilor, închide și tu un ochi.
P.p.v., 176.
- 1625 9.* Cînd trei oameni zic că ești beat, culcă-te și dormi.
Hț., 13.
Să fii treaz, nemîncat, dacă ți-o zice lumea că ești
beat, du-te de te culcă. P.p.v., 173.
730. Cînd tu te duceai, eu atunci veneam. G.
- 1630 1.* Cînd un bolnav se însănătoșește se zice: a avut zile;
mare este Dumnezeu. Iar cînd moare bolnavul
se zice: al dracului fu doctorul.
2. Cînd unul de-lemn se isprăvește, candela se isto-
vește. G.
3. Cînd va face spînul barbă. G.
- 1635 4. Cînd va veni apa la moară. G.
5. Cînd văd că mița face marazuri, ți-o string de coadă
de mîncă mere pădurețe. Cv. XI, Cr., 184.
6. Cînd vei vorbi de mucos,
Nici tu să fii urduros.
- 1640 Că nu e mai urît cînd cineva
Face pe frumos că e ponevos,

- Și pe cel urît că e aurit. P.p.v. I², 4.
 Cînd vei vorbi de mucos,
 Nici tu să fii urduros;
 Că nu e mai urît
- 1645 Cînd cineva face pe frumos
 Că e ponivos,
 Și pe cel urît
 Că e aurit. Hț., 111.
- 1650 Cînd vrei să vorbești, la gură
 Să aibi lacăt și măsură;
 Ca nu vorbind de mucos
 Tu să fii urduros. Hț., 206.
7. Cînd vine cel mai mare, cel mai mic nu se mai vede
 călare. G.
- 1655 8.* Cînd vorbești de lup, lupul este la ușă. Hț., 95.
 Cînd gîndești de lup, lupul este la ușă. Cv. II,
 J.Ng., 108.
 De lup cînd se grăiește,
 Coada i se ivește. G.
- 1660 9. Cînd vor fi la mijloc banii
 Nu se mai întrebă anii. P.p.v. II², 128; Hț., 9.
- 740.* Cînd vrea Dumnezeu cu omul, vine și dracul cu
 colacul.
- 1665 Cînd va Dumnezeu cu omul vine și dracul cu colaci.
 P.p.v., 166.
 Cînd vrea Dumnezeu cu omul, vin și dracii cu cola-
 cii. Hd. R. t., 28.
 Cînd va Domnul, vine și dracul cu colaci. G.
- 1670 Cînd Dumnezeu va cu tine
 Și dracul cu colaci vine. P.p.v. I², 72.
 Cînd vrea Dumnezeu cu omul,
 Vine cu colacii și dracul. Hț., 51.
 Cînd o va Domnul cu omu, dracu îi iese înainte cu
 colaci. Jp.o., 115.
- 1675 1.* Cînd vrea Dumnezeu să piarză pe om, mai întii îi
 ia mințile.
 Cînd Dumnezeu pierde pe om, îi ia mintea. Hț.,
 143.
- 1680 2. Cînd vrun cuget te-mboldește,
 Întii la păcat gîndește. P.p.v. I, 74; Hț., 40.
 3. Ca nealtă lume. Cv. V, Sl., 381.
 4. Cînepa dracului. Cv. X, Cr., 381.
 5. Cîntă cu drîngul. G.

- 1685 6. Cîntă cu fluier de argint în gură. G.
 7. Cîntar cu două coade. G.
 8.* Cîntă surzilor.
 A cînta surzilor. Acd. I, 393.
- 1690 9.* Cîntă-ți, lele, cîntecul.
 Cîntă-ți, mîndro, cîntecul. Acd. I, 393.
750. Cîntărețul cînd tușește, neștiința lui și-arată. G.
 1.* Că om sunt și eu. Cv. XIII, J.Ng., 34.
 2. Copacul după oală. G.
 3.* Ca Petru cu cheia și Pavel cu sabia. G.
- 1695 4. Ca pisica sapă și învește. P.p.v., 106; Ht., 145.
 5.* Capra b... (face pozna) și oaia trage rușinea. Ht., 25.
 Capra bese și oaia pate rușinea. G.; Acd. I, 161.
 Caprele dau la bășini
 și oile pat rușini. P.p.v. II², 30; Ht., 25.
- 1700 6. Capra face stricăciune scumpiei
 Și scumpia își răzbună cu pielea ei. P.p.v. II, 51;
 Ht., 173.
 7. — Capră riioasă, unde ai plecat?
 — La oraș.
- 1705 — Poți merge și mai departe de te-oi lăsa. P.p.v. I,
 161.
 8.* Caprei îi cade coada de riie și ea tot bizoi o ține. Ht.,
 25.
 Caprei îi pică coada de riie și ea tot sus o ține. P.p.v.,
 167.
- 1710 Caprei îi pică trupul de riie și coada tot bizoi o ține.
 G.
 Capra
 De riie coada îi pică
- 1715 Și ea tot sus o ridică. Ht., 161.
 9.* Caprelor, vedeți voi mugurul ăla de colo? Tot voi o
 să-l mîncăți.
 Caprelor, mugurul ăla voi să-l mîncăți. P.p.v., 145.
 Caprelor! vedeți voi mugurul de colo? Tot voi o
 să-l mîncăți. Ht., 25.
- 1720 760.* Ca prin urechile acului (I. Ghica, An. Acd. ser., II,
 Disc. de recept., p. 413).
 Am scăpat ca prin urechile acului. Cv. XI, Cr., 177.
- 1725 1. Căprioara orice frunză găsește, cu aceea se hrănește. G.
 2.* Cap ai, minte ce-ți mai trebuie. Cv. XIII, Cgl., 410.
 3. Cap d-avea, n-avea, el știe,
 Dar și-a cumpărat tichie. P.p.v. I², 85; Ht., 26.

4. Cap de crap, creieri de iepure. G.
 5. Cap de cuc e. Cv. V, Al., 282.
- 1730 6. Capul cel timpit odorogește ca un butoi dogit. S., 12.
 7.* Capul face, capul trage. Acd. I, 426; P.p.v., 82; Hț., 26.
 8. Capul fie cît de mare, iar gura potrivită și cu mult mai mică. G.
- 1735 9. Capul în jos, cînd în sus nu-l poți ținea. G.
 770. Capul pînă nu se sparge, creierii nu se văd. P.p.v. I², 145; Hț., 26.
 1.* Capul plecat, nu-l taie sabia. N.p.t., 250.
 Capul plecat
- 1740 De sabia nu e tăiat. Bz., 53; Hț., 26.
 Capul plecat de sabia e netăiat. Hd. R. p., 122.
 Capul plecat sabia nu-l taie. P.p.v., 115.
 Capul plecat, pururea nevătămat, iar cel dimpo-trivă, pururea culcat. G.
- 1745 Capul plecat de spadă nu e tăiat. Acd. I, 426.
 2.* Capul să trăiască că belele curg. P.p.v., 134.
 Capul să fie sănătos, că belele curg gîrlă. Cv. XIII, In., 73.
 Capul de ar fi sănătos, că belele curg gîrlă. Cv. XI, Cr., 181.
- 1750 Curg belele, rabdă-n piele. P.p.v. I², 146; Hț., 13.
 Capul să trăiască, belele curg. P.p.v. II, 88; Hț., 26.
 3.* Capul solului nu se taie. G.
- 1755 4.* Capul de țî l-oi sparge, dară hatîrul nu țî l-oi strica.
 5. Capul meu se vede că pînă miine dimineața i-a fost scris să mai stea unde stă. Cv. X, Cr., 109.
 6. Cară apă cu ciurul. G.
 A căra apă cu ciurul. Acd. I, 711.
 Cu ciurul cară apă în vas găurit. G.
- 1760 Am să-ți car la nuntă apă cu ciurul. Acd. II, 449.
 7. Ca răbdarea la necaz, niciun leac mai bun. Hț., 158.
 8.* Cară lemne în pădure.
 A duce lemne în pădure. Acd. II, 566.
- 9.* Cară și el apă la puț.
- 1765 780. Cărbunele acoperit, multă vreme ține. G.
 * Cărbune cu cenușe acoperit. P.p.v. III¹, 65.
 Cărbune acoperit. G.; P.p.v., 88.
1. Cărbunele ca să trăiască, în cenușe se-nvelește. G.
 2. Cărbunele cenușe nu se face cînd multă vreme îl țîi în cuptor. G.
- 1770

- 3.* Cărbune stins.
Ca cărbunele stins care te minjește
Și ca cel aprins carele te pirlște. P.p.v. III¹, 65.
Cărbune stins îl iei în mină și te arde. Bz., 54; Hț., 27.
- 1775 4. Care cumu-i el, așa vrea să fie și alții. Ț., 51.
5. Care cum venea
Tot Udrea-l chema. P.p.v. III, 25; Hț., 200.
- 6.* Care de care. Cv. II, J.Ng., 86; P.u., 51; 104.
7. Care înaintea noastră grăiește pre alții de rău, acela
și pre noi înaintea altora ne va grăi de rău. Ț., 68.
- 1780 8. Carele peste măsură mult vorbește, obișnuit e că
puțințel gindește. Ț., 253.
9. Care nu știe rugăciunea meargă pe mare. Hț., 163.
790. Care vorbește ce-i place, acela să auză și ce-l supără.
1785 Hț., 146.
1. Care vrea a fi sieși învățator,
Are un prost școlar. Hț., 83.
2. Care ochi văd mai bine? — Ai zavistnicului. P.p.v.
III², 22.
- 1790 3. Cîrmaciul cu-ngrijire bună
Scapă corabia de furtună. Hț., 38.
4. Cîrma vizitiului frîul se înțelege. G.
5.* Cîrmește din nas.
Cam cîrmea din nas. Cv. II, Al., 142.
- 1795 6. Cîrnatul cînd se-ndeasă, începe a crăpa. G.
7.* Carne cu ochi. G.
8. Carne tînără și pește bătrîn. G.
9.* Cîrpește minciuna.
Minciuna ce cîrpile Toderică. N.p.t., 82.
- 1800 Cîrpește o minciună. Cv. IX, Cr., 456.
800. Cartea e ca marea, fără fund și cine o lăcomi să învețe
numai el toată cartea nu poate. Jp.o., 127.
1. Cartea ursitei. Cv. IV, Fl., 9.
- 2.* Carte nu știe, dar calcă popește. P.p.v. III, 28;
1805 Hț., 28.
* Calcă a popă.
A călca a popă. Acđ. I, 317.
3. Cîrțița pe sub pămînt umblă, dar urma ei se cunoaște
d-asupra pe pămînt. G.

PĂRINTELE BIMBIRICĂ ȘI MAICA PREOTEASĂ

Nu cunosc eu pe românașul ăla, care cel dintii a zis: „A tunat și i-a adunat“, că, zău! dacă ar fi mort, **5** i-aș zice: „Dumnezeu să-l odihnească în rîndurile dreptilor“; iar dacă ar fi viu, să-i zic: „Bravo ție, om dezghețat! Fi-ți-ar gura aurită“. Și apoi nu cred eu, o dată cu capul, ca vreunul din d-voastră, români neoași, să nu fi auzit o dată măcar, în viața d-voastră, zicătura: „A tunat și i-a **10** adunat“.

Acuma să vă spui și eu că pe părintele Bimbirică și pe maica preoteasă, soția sfinției-sale, a tunat și i-a adunat.

Cele ce veți auzi, să nu care cumva să vă ispitiți a crede că le vorbesc de vreo pică ce aș avea pe părintele **15** Bimbirică. N-am nici în clin, nici în mîncă cu sfinția-sa. Suntem departe unul de altul, cale ca de șase poște. Ne-am văzut de vro două sau trei ori, îmi pare, și atita tot.

Părintele Bimbirică este, cum se zice, tîrt în cap, tîrt în picioare. La stat ca de doi coți, subțiratic, pițigăiat **20** și șui tocmai ca o nevăstuică; la chip seamănă mă-si: nici tu firicel de mustață, nici tu pufuleț de barbă. Pesemne o fi mîncat din poama dracului.

Și aci părintele Bimbirică se potrivește cu zicătura

*Drag tîni este neica spîn,
Că-i și tînăr și bătrîn,
Cînd ride parcă plînge.*

25

Și așa și este. Te uiți la dinsul că pielea pe fața lui a început a se posmăgi; s-a smochinit; dară de tînăr, tînăr,

n-are pe față nici neam de tului de păr. Numai de pe piele
30 îl cunoști că e bătrînicios.

Cînd rîde părintele Bimbirică, căci rîde lesne, unde
întinde o gură largă de-i încrețește pielea pe obraji, pe nas
și pe la marginile de dinafară ale ochilor; și trebuie să bagi
bine de seamă ce naiba face părintele: rîde ori plînge?

35 La acestea adăugați niște ochi bolovănoși și d-asupra
lor numai semne de sprincene, căci la dînsul sprincenele
sunt ca în palmă și părul din cap lung, strîns la spate în
chică, și iată chipul părintelui Bimbirică.

O așa pitcoace de om, văzîndu-l îmbrăcat cu anteriu
40 și giubea lungă pînă în călcîie, strîns la piept și cu potcap,
nu știu de ce, că te umflă risul și îți vine să-l arăți cu degetul
și să zici că: pare că e un ciîne cu oala în cap.

Părintele Bimbirică este învățător. A învățat cartea
pînă la brîu și acum învață și dînsul pe copilași să cunoască
45 buchile; este, adecă, institutor la clasa I a unei școale
primare.

Unii părinți d-ai copiilor își sperie prăsila cu părintele
Bimbirică în loc de goga. Nu că părintele ar avea fiori;
ferească Dumnezeu! dară pentru că așa este învățat românul
50 să zămislească pe goga al copiilor dintr-un om care le bate
lor la ochi.

Ș-apoi părintele propovăduiește copilașilor cit se poate
de bine foloasele legii, datoriile lor către părinți și către
ei înșiși. Să vă ducă Dumnezeu să-l auziți numai! Copiii
55 bagă lesne la cap învățăturile lui; vezi că părintele nu
doară de florile mărului a trecut și prin seminar. Numai
să-l vedeți d-a minune!

D-aia și copiii, cari merg la școala părintelui Bimbi-
rică, ies, tem cu învățătura, tem cu șfială de chipurile
60 și cinurile bisericesti.

Părintele Bimbirică stă bine; are două venituri:
partea de la biserică unde slujește și leafa de la școală.
Maica preoteasă știe una ca asta și d-aia se vede că și d-ei i
cam cere mereu la mode.

65 Numai un lucru nu prea e plăcut părintelui. Fiind
puținel și putere trupească are cam puțină; nu poate,
vedeți d-voastră, să-și scoată din capete cînd dă peste
dînsul vrun zabrac. Nu că ar fi tocmai, tocmai toba bătăi-
lor; [doar] că maica preoteasă îl surehidește, citeodată,
70 iar tovarășii săi de la biserică-i poartă pică pentru că ciștișă

mai mult decât ei, și nu prea vor să-l ia cu dinșii, la zile mari, pe la enoriași.

75 Dară dacă părintele stăruiește să se folosească de drepturile sale, tovarășii îl fac să simțā puținătatea trupului său. Așa ceva s-a întâmplat odată la o zi mare, când unul dintre preoți, un găligan, i-a scris pe obraz cele cinci degete uriașe ale lui.

80 Părintele Bimbirică voind să urmeze povețile *Evangeliiei*, pe care o propovăduiește, și unde zice că: „dacă cineva te lovește peste un obraz, tu întoarce-i și pe celălalt“, ar fi voit, vedeți d-voastră, să o ia drept glumă, să o facă tăcută, să o lase în răsplata Domnului; dară maica preoteasă l-a pus pe foc, să tragă în gură la mitropolie împotriva unei astfel de infruntări. De gura preotesei, așa a și făcut
85 părintele și și-a dobândit dreptul. Însuși judecata consistoriului a găsit cu cale că drept are părintele să umble cu tovarășii pe la vizite, deoarece își face la biserică toate datoritiile. Și, adevărul vorbind, și-le face ca tot preotul.

90 Părintele Bimbirică primește să-l cinstească oricine va voi. Mă rog, nu este popă? Odată însă, când și-a luat leafa de institutor, nu știu cum l-a mușcat șarpele de inimă, că a cinstit și dînsul cu cite o cafea pe doi din tovarășii săi învățători.

95 Dărămite când s-a dus acasă cu patruzeci de bani lipsă din leafă? Aoleo! unde era Dumnezeu să mi-l vază? P-aci, p-aci era să-l încaibere maica preoteasă.

A doua zi s-a jeluît bietul părintele Bimbirică de pățania ce era să pață și s-a jurat că nu va mai cinsti pe nimeni în viața lui.

100 Maica preoteasă a îmblinzit pe bietul părintele Bimbirică ca pe un cățel și de zece ori pe zi îl face sluj! dacă nu mai mult. Acum, Dumnezeu să mă ierte, îmi scutur haina și mă lepăd ca Iuda de Christos, fiindcă nu voi să iau pe sufletul meu și să caz în păcate încredințînd cele ce am să
105 vă spui. Cum am cumpărat-o așa o vînz.

Ori că părintele Bimbirică a fost un sălbatec din pădure și ce trebuie să fi tras maica preoteasa pînă să-l îmblînzească! sau că muțra părintelui fiind nurlie, i-alunecă ochii în altă parte și biata maica preoteasă cit l-ofi muștruit
110 pînă să-l facă a-și cunoaște stăpînul! Căci adevărul vorbind, când strigă odată maica preoteasă la părintele Bimbirică: „Te dau!“, acesta intră în pămînt, cum se zice, întocmai ca cățeii, cînd aud de la stăpîinii lor vorba „sluj“!

Maica preoteasă, durdulie și grăsulie, cum a lăsat-o
115 Dumnezeu, adesea aude șoptindu-se prin preajmă-i porecla
de *giamală*. S-ar supăra domnia-ei foc, dară nu știe pe
cine să-i cășuneze, căci astfel de cuvinte se șoptesc, nu
se vorbesc și nu se știe din care gură să fi ieșit. Pentru
aceasta se înarmează și dumneai cu duhul blindeței și
120 trece cu vederea asemenea birfeli.

Mai-naltă decît părintele cu potcap cu tot, aproape cu
o șchioapă, maica preoteasă nu vrea să știe de trei ca
părintele Bimbirică. D-ai-a și soțul ei nu se bagă, nu se
amestecă în trebile ei. E țanțoșe maica preoteasă și poate
125 am greși dacă am zice că e stăpînită de niscaiva pretenții
nesocotite cînd ea își caută dreptul.

Să vedeți ce i s-a întîmplat odată. Era ziua împărțirii
premiilor la școala de băieți. Bărbatul dumneai, sfinția-sa
părintele Bimbirică, este ca învățător la acea școală,
130 după cum vă spuseli.

Lumea se adunase și era gloată. Stau oamenii înțesați ca
sardelele. Maica preoteasă, nu știu de ce, dară întîrziase.
Poate că, pînă să se gătească, pînă să se dichiscească, timpul
trecu și cînd băgă de seamă era tîrziu. Ca să rămîie să nu
135 fie față la o ceremonie unde avea dreptul să meargă, era
peste poate. Vezi că maica preoteasă se fălește cu un așa
odor de bărbat procopsit ce are. Și cum să nu se fălească
cînd el este și popă și institutor!

Cu grabă pornește de acasă și într-un suflet ajunge
140 la locul unde era să se împartă premiile la copii.

Aci dacă ajunse, un cerc de oameni de toată mîna
încingea mijlocul cortului sub care era să se săvîrșească
ceremonia.

Să stea la coada cozilor fără să vază cum se resfrînge
145 și asupra-i vrednicia institutorului, soțul său, nici că era
de gîndit. Să pătrunză cercul de oameni, era greu de tot.
Ce să facă?

Maica preoteasă găsi mijlocul și iacă cum ajunse tocmai
în fruntea celor poftiți la serbare.

150 Începu a da coate în dreapta și în stînga și a se strecura
printre mulțime. Celor ce îndrăznea a i se împotrivi și
a nu-i deschide drum să meargă înainte, le zicea cu grai
politicos:

— Mă rog, domnilor, faceți-mi loc să trec, căci eu am
155 dreptul să fiu la fața locului, ca una ce bărbatu-meu are
două ranguri.

Celor mai dîrzi le adăuga:

— Nu înțelegeți, ghiorlanilor, că fără mine nu se poate face țirmonia? Dați-vă la o parte, ca să trec înainte, căci
160 eu sunt chemată și pe mine mă așteaptă.

Cu chipul acesta maica preoteasa putu să treacă printre mulțime și cum ajunse se și începu serbarea.

Nu că maica preoteasă ar fi stăpînită de patima deșertăciunii; ferească Dumnezeu! dară ar voi ca toți să-și
165 cunoască lungul nasului. De aceea să nu împingă păcatele pe cineva care-i are cunoștința să nu-și ia căciula din cap cînd o întilnește și să nu-i zică: „Sărut mîna!“

Că deodată se pomenește cu d-ei că-i sare drept înainte și-i zice:

— Da bine, domnule, stigleți ai în căciulă și ți-e frică
170 să nu scape, de nu ți-o iei din cap cînd întilnești pe femeia părintelui? Ori ți-e teamă să nu-ți răcească condrăței?

Și dacă nu-i zici: „Sărut mîna“, cum se cuvine unei
175 preotese, ei: „Cu plecăciune!“ ori: „Bună ziua!“ atunci dumneaei îndreptează vorba cătră vreunul d-alături și tare ca să auză nenorocitul ce nu s-a ținut de obiceiul statornicit de cînd lumea și pămîntul:

— Vedeteți d-voastră, ce mojie! În ce s-o fi sumețind
180 d-lui de nu-mi zice: „Sărut mîna“? Adecă nu-l știu eu ce calic e? Dară mie ofițeri, căpitani, bre! tot oameni unul și unul, ostași de cari au fost cu militarii în orașul nostru de carantină (de garnizoană voiește d-ei să zică) mi-au zis: „Sărut mîna!“ iară nu untalaleu de cei ce fluieră în biserică, ca d-lui!

185 Maica preoteasă era prietenoasă, nevoie mare. Cînd apucă pe cite cineva care să-i vază de copii, apoi colindă toate cunoscutele, la orice timp ar fi.

Odată, dară asta numai odată s-a întimplat, femeia
190 unui profesor veni ca s-o vază. Dumneaei, maica preoteasă, o rugă frumos să nu se supere și s-o aștepte puțintel. Apoi ieși pe ușă.

Femeia profesorului, crezînd că iese să pregătească
195 ale dulcetei și să o aducă, așteptă, pînă ce i se urî. Așteptînd să se întoarcă maica preoteasă cu dulceața, apuca pe unul din copii și-l ținu că era să cază din pălimar să-și spargă capul; împăca pe altul carele dase cu piciorul într-un ghimpe și șterse pe cel mai mic carele se întinase cu desăvîrșire. Apoi tot așteptînd, începură copiii să scincească că le e foame.

- 200 Biata femeie a profesorului căuta în sus, căuta în jos, ca în casă streină, spre a găsi ceva cu care să momească foamea copilașilor pînă să vie muma lor. Și, văzînd un dulap ce aveau ei acolo, îl deschise și scoase din el nițică pîine și brînză ce găsi: dete poșidicului cite o bucată și-i
- 205 opri din plîns.
Puteți să judecați ciuda femeii care nu se putea duce să-și vază de treburile ei.
- Cînd veni și maica preoteasă, tocmai, hei! cam înde seară și auzi ce s-a întîmplat, prinse a zice:
- 210 — Auzi, d-ta leiculiță, broaștele naibii, ce să facă ele! Nu te supăra, leică, lasă că am eu ac de cojocul lor. Să mă ierți că am întirziat nițel, avusei nițică treabă colea la alde leica cutare și știi d-ta, de! omul știe cînd pleacă d-acasă, dar nu știe cînd are să se întoarcă. Drumul soroc
- 215 nu are.
Maica preoteasă nu este vro mindră d-alea de care socotiți d-voastră. Aș! Îi este într-o nimica să puie o fustă de stambă pe d-ei, să-și strîngă nițel părul într-o legătură și cu picioarele goale în papuci să străbată tîrgul, cînd are cite ceva grabnic de făcut. Și nu arareori se întîmplă să o vezi cercetîndu-și vecinele în așa hal.
- 220 Dragostea cătră prietenele d-sale este și mai învederată cînd apucă să-i cază d-ei tronc! la inimă cite cineva. Nu alege timpul, ei se duce pe la dînsa oricînd ar fi, și
- 225 întinde vizita cit de mult s-ar putea. Dacă vine tocmai cătră prînz și vede pe casnici cam stîinjenindu-se le zice:
— Mi se pare că sunteți asupra mesei. Nu vă deranja-risiți! Pofțiți de vă ospătați că stau eu aici singurică pînă vă veți scula de la masă.
- 230 Acum d-voastră cum dați cu socoteala? Poate-se una ca asta? Ba nu, zău! mărturisiți!
- Casnicii ori că o poftesc la masă cu dînșii, sau că se lipsesc și de mîncare și de tot. Mă rog, cum ar putea să-și lase musafira singură și ei să se ospăteze!
- 235 Maica preoteasă e tînără și d-ei, îi dă de! inima brînci să se poarte după modă. Părintele, vede d-lui că maica preoteasă are dreptate și d-aia se silește și el, biet, în tot chipul să-i îplinească pofta inimii.
- 240 La un Paște, părintele pusese în gînd să facă soției sale o rochie de catifea și umbra d-a-n-citelea să găsească un cumasă care să placă durduliei preotese.

Părere de rău ca atuncea n-au mai simțit acești soți în viața lor, că nu putură să-și facă voia.

245 Căci nu știi cine s-a apucat să le spuie că în primăvară nu se fac rochii de catifea, fiindcă asemenea rochii sunt pentru cînd timpul e rece.

Nu e vorbă, cunoscură și dîșii că așa cam este; și d-aia amînară și ei cu făcutul rochiei de catifea pînă la alte vremuri mai priincioase.

250 Părintele Bimbirică s-ar mai împrieteni și el cu oameni, i-ar da inima și lui să mai iasă și el la obraze, cum se zice; dară se teme de groaznicul: „Te dau!“ al cucoanei preotese, cînd nu i-ar veni ei la socoteală cunoștințele ce ar face părintele.

255 Maica preoteasă nu este d-alea prefăcutele. La ea nu se știe ce sunt istericalele, leșinurile, plinsetele, cînd vrea ceva. Ea știe o dreptate. Cînd nu-i place vrun lucru, ea îl spune d-a dreptul, pe șleau, cum se zice. Cînd vrea cineva să o calce pe colțul ișlicului, povestea ăluia, îi sare țandăra; și apoi să te ții la răspunsuri cari de cari mai potrivite cu împregiurarea, mai politicoase și mai împun-gătoare pentru cei ce ar vrea să o atingă.

265 Iară cînd părintele socotește cu mîntea lui vrun lucru mai altfel de cum îl socotește drăgălașa lui jumătate, înfiorătorul „Te dau!“ face pe bietul părintele Bimbirică să cunoască în cele mai din urmă că maica preoteasă are dreptate și socoteala ei este și a lui.

270 Altminteri această pereche trăiește bine; căci părintele de teamă să nu se facă vrun scandal, mă rog, tagmă bisericască nu este? închide ochii, se face că nu bagă de seamă cînd maica preoteasă este întăritată. Apoi ea spune ce spune și în urmă tace din gură, dacă nu este nimeni care să i se împotrivească.

275 Asta nu va să zică a tunat și i-a adunat? Și după cum zisei la început, nu iau pe sufletul meu adevierea acestei povești. N-am nici în clin, nici în mîncă cu părintele, l-am văzut de vreo două sau trei ori, îmi pare, numai așa ia, în treacăt, încolo nimic. Ba încă pe maica preoteasa n-am văzut-o niciodată.

280 Tot ce vă povestii, megiașii lor mi-au spus. Cum am cumpărat-o așa o și vînd.

DIN POVEȘTILE UNCHIAȘULUI SFĂTOS

DE LA BUCUREȘTI LA ROȘIORII-DE-VEDEA ȘI-NAPOI

5

I

Dragii moșului,

Cînd eram și eu tînr ca d-voastră, mi-ar fi plăcut și mie să călătoresc, adică, cum se zice să dau și eu cu nasul prin a lume mare, să cunosc, barim, cîteva locuri de-ale
10 noastre, românești. Dară, del omul multe dorește, iar Dumnezeu face ce știe el, adică, cum grăiește zicătoarea: „omul hotărăște, Dumnezeu împlinește“. Ba încă cdată mi-aduc aminte, a! a! p-aci, p-aci, era să dau Colintina la spate și să mă opresc drept în Iași; însă lucrul rămase
15 jos.

Aș fi voit, vedeți d-voastră, să văd și eu cei munți frumoși ai țării noastre. Mi-a fost dat însă ca tocmai la bătrînețe să mi se împlinească o parte din dorințele tineretelor.

20 Și ca să nu mai întindem vorba de surda, căci povestea zice: acum o mie de vorbe un ban nu face.

În toamna anului 1881, oarecare trebuințe mă chemară la Roșiorii-de-Vedea. Nici că-mi tráznea prin cap cam în ce parte de loc cade acest oraș.

25 Cercetînd, am aflat că neica Enache căruțașul este om de omenie; m-am dus de l-am căutat; l-am găsit la locul lor de adunare; ne-am învoit, și a doua zi catrafusele ce bruma luam cu mine, fiind adunate la un loc și legate, am plecat.

30 Era la 1 septembrie. Dis-de-dimineată eram gata și așteptam cu nerăbdare să vie căruța. Nu se făcuse încă ziuă bine, și tot ieșeam la poartă, să mă uit în calea lui

neica Enache. Minuturile mi se păreau ani. Mă tot ciudeam, cum de nu mai vine căruța. Vezi că neica Enache
35 știa el ce face. Voia, vedeți d-voastră, cum a și făcut, hem să mergem în călătorie, hem să nu-și prea ostenească caii, ca să poată fi totdeauna în stare de a călători.

Cînd, deodată auz: balanga! balanga! Ies la poartă; era căruța lui neica Enache. Nu mai aveam inimă în
40 mine de bucurie. Părea că nu mai ating pămîntul cu picioarele.

Nu știi, dragii moșului, dacă veți fi călătorit și d-voastră vreodată. Eu însă vă spun drept că bucurie ca aceea
45 arareori se poate simți; parc-apucasem pe Dumnezeu de-un picior, nu altceva. Săream ca un iepure, nu mai căutam la greutatea anilor. Și azi mă mir, de unde și pînă unde atîta putere. Sprinten ca un copil de 12 ani, m-am suit în căruța, mi-am făcut cruce, am zis: Doamne-ajută! și i, i, i, mișcă la drum, băietе!

Auzisem că locuitorii din Roșiorii-de-Vedea sunt oameni dezghețați, pui de românași, cum se zice, cobori-
50 tori în linie dreaptă din acele viteze pîlcure de roșiori, atît de vestite în istoria patriei noastre, împreună cu verzișorii.

Aceasta îmi îndoia bucuria, știind că merg să fac cunoștință cu niște astfel de oameni.

Cînd am ieșit din București, pe calea Rahovei, adică a Craiovei, că pe acolo este drumul la Roșiorii-de-Vedea, se ridicase soarele cam de vreo două suliți, era, adică,
60 cam șapte ceasuri. Am apucat pe șosea pînă unde ține ea; apoi pe drumul croit pe de-a-ntregul.

Era într-o marți, și în cel dintîi sat, Bragadirul, în care am intrat, după ce-am ieșit din București, ne-am întîlnit cu un popă, care umbla din casă în casă, fiindcă
65 era zi întii.

Am uitat să vă spun, dragii moșului, că pornind de-acasă, n-apucasem să facem vreo cincizeci de pași, și numai, iaca! un pui de grecotei ne iese înainte dintr-o băcănie, cu o doniță goală în mînă.

Eu, care mă țin de credințele poporului nostru, vă mărturisesc că văzînd donița seacă a grecoteiului, întîlnind pe popa în cale de dimineață și știind că ziua plecării a căzut într-o marți, o cam sfecalisem și mă așteptam la cine știe ce ursuzlucuri. Mi-am scuipat în sîn, am mai zis
75 un Doamne-ajută! și cu Dumnezeu înainte!

Am trecut apele Ciorogirla, Sabarul, Argeşul, satele
Bragadirul, Climceni etc., şi am conăcit la han la Crevenic.
Dindu-mă jos din căruţă bag de samă că ea are no. 13.
Atunci mi-a intrat vulpea în sac. Socoteam că trebuie
80 neapărat să mi se întimple vreun neajuns, deoarece atitea
semne cobitoare a rău am întâlnit în acea zi.

M-apuc şi spun lui neica Enache temerea mea.

El însă îmi răspunde:

— Nu te teme, domnule, că eşti cruce de voinic! Lasă
85 că eşti cu mine, ce Dumnezeu!

Nu ştiu cum scoase el vorbele astea din gură, că parcă
mi se răcori inima, mă linişti oarecum. Nu pot să vă spun
ce are omul ăsta, că boiul lui, graiul lui cel blind îţi insuflă
ceva încrezător.

90 Căruţa lui neica Enache este pe arcuri; are patru căluşei,
să-i trăiască! de merg voioşi când stăpînul este cu dinşii.

Unde să auzi d-ta pe neica Enache mustrandu-şi caii,
ori blestemîndu-i sau injurîndu-i, te-aş! ferit-a sfintuleţul!
Cînd se întimplă ca vreunul să se codească la drum, să
95 nu dea în ham, el îl îndeamnă numai întorcînd biciul
pe deasupra lui, şi grăind: „Ii! bălan, că te băşie!“ sau:
„Mină la drum, cîrlan, că-ţi dau grăunţel!“ şi caii ascultă
de gura lui, şi întinde la drum, de ți-e dragă lumea să
călătoreşti cu neica Enache.

100 La han am găsit şi de mîncărică, şi pat de odihnă pînă
ce caii să îmbuce şi ei olecuţă, şi să mai şi răsufle, că mare
era zăduful. Nici nu ne-am atins de merindele noastre,
căci n-am avut trebuinţă de ele.

După masă, m-am pus niţel pe pat, şi pînă să aromez,
105 gîndurile îmi zburară înapoi, la drumul ce făcusem. Şi
cercetînd satele şi apele ce lăsasem în urmă, nu ştiu cum,
că închipuirea mi se opri la Argeş şi la Sabar. Atunci
mi-am adus aminte de un cîntec vechi ce mi se pare a-l fi
auzit oarecînd, şi anume:

110 *Cit e Argeşul de mare,
Haz ca Săbărelul n-are...*

Ca ce noimă să fi avînd vorbele acestea? Argeşul aşa
de mare, Săbărelul, un pîriuaş, şi are haz mai mult decît
Argeşul! Cine să fi alcătuit cîntecul acesta? Ce o fi vrut
115 să înţeleagă el? Astea toate învărtindu-se prin creierii
mei, nu puteam să-i dau de samă. Mai gîndiţi-vă şi
d-voastră, şi de veţi ajunge să pătrundeţi în înţelesul lui,

spuneți-mi și mie. Totului tot, eu știu că am adormit cu gindul la:

120

*Cit e Argeșul de mare,
Haz ca Săbărelul n-are...*

Mai târziu am cercetat pe oamenii din localitate, pe lăutari, și abia am ajuns să-l încropesc. Și fiindcă n-am nici o taină la sufletul meu, vi-l împărtășesc și d-voastră

125

aci. Când m-am deșteptat, caii erau prinși la ham; m-am urcat în căruță și am plecat. Nu însă fără să plătesc cheltuiala ce am făcut, căci nu m-ar fi lăsat hangiul, deoarece sunt un umilit muritor: nici tu subprefect, nici primar, ba nici chiar notar, căci atunci poate, dă! mi s-ar fi făcut vrun hatîr.

130

Mergînd mă tot miram cum de spun oamenii, adică cei ce călătoresc prin țară că ești silit să mori de foame, de cumva nu te vei îngriji de merinde.

135

Și tot povestind cu neica Enache, am trecut apa Glavaciocul, satele Flămînda, Frăsinet, Oltenii, Perii și am ajuns sara la Virtoapele de jos, unde am și mas noaptea. Aici iarăși am nimerit-o bine.

140

Mă tot cruceam, și mă gindeam la birfelele oamenilor. Tocmai târziu, he! după ce am pățit alageaua, cum se zice, am priceput și eu, tîrzielnicul de mine! cum merge șiretenia pricinei.

145

Neica Enache, ca toți birjarii, se teme de musafirii giambași de noapte, și-și caută locuri de conăcit ferite de asemenea musafiri.

150

Ceva mai mult. Neica Enache, căutîndu-și un asemenea loc, are grijă ca și mușterii lui să fie mulțămîți și să-și găsească toate înlesnirile, fără stînjeneală. Ce e drept, cam rar se găsește asemenea locuri; dară neica Enache, hîrșit într-ale birjăriei, și cînstit cum este, nu știu cum face, nu știu cum drege că le boboște bine.

155

La Virtoape, neica Enache ne-a dus în gazdă la un anume Constantin Popa Crăciun, creștin al lui Dumnezeu, fecior de popă, om cu dare de mină. Mă cam îndoiam să mii acolo, dară neica Enache mă incredință că acolo mine și subprefectul, cînd călătorește prin plasă.

Atunci mi-am zis: dacă trage aici astfel de ipochimeni, trebuie să fie bine. Neica Enache trăsese aici ca pe ciripie, căci aflase el ce aflase, de pe la alți chirigii, tovarăși

160 de-ai lui, pe care-i cercetase despre drum, căci el, deși îmbătrînit căruțaș, nici el, vezi, nu mai fusese la Roșiorii-de-Vedea.

Cum am spus, d. Constantin Popa Crăciun ne spuse că n-aveam trebuință de nimic al nostru, căci la dînsul
165 se găsesc și pui de găină, și lapte, brînză, ouă, ba și un purcel fript, dacă voim, căci, slavă Domnului! curtea este plină de oase și de vite. Ba încă, pentru norocirea noastră, ne spuse că tocmai atunci argații dase cu plasa și prinsese un crap, care fierbea cu borș la foc.

170 Noi răspunserăm că ne mulțămim să avem pentru cină ceea ce găteau pentru dînșii.

Ne puse masa, și ne aduse de toate ce aveau ei pentru dînșii. Se înțelege că mămăliga nu putu lipsi de pe masă.

175 Gazda ne spuse, după ce intrarăm în vorbă cu dînsul, că bietul răposatul tată-său le lăsase lor toată agoniseala lui de o viață de preot al satului.

Maica preoteasă, care trăia cu dînșii, este o femeie vrednică și sprintenă.

180 Ea vede de vite sara, cînd se întorc de la păscut, ea le închide peste noapte, fiecare pe la locurile lor; ea le dă drumul dimineața și în primirea văcarilor și argaților ca să le ducă la pășune. În curtea lor se află tot felul de vite: și vite mari, și vite mici.

185 Un lucru am uitat să vă spun, dragii moșului, Constantin Popa Crăciun este însurat. Are și un frate mai mare, dară e cam pătimaș. Mîntea lui, mîntea de copil mic; dacă-i dă de mîncare, mîncă și el; de-i zici: dă-te mai încolo, se mișcă și el. Pasămite este luat din iele, care i-au sorbit și mîntea și inima, sărmanul!

190 Toate le are bune d-nul Constantin Popa Crăciun. Cu toate astea, are și el un vierme care-l roade. Nu face copii. Și ar dori cu foc să aibă și el măcar un copilăș. Ca să-și mai astîmpere oarecum dorul ce-l muncește, a luat un copil de suflet, pe care-l crește ca pe al lui.

195 Altminteri, el este țircovnic la biserică și mai face și pe negustorul. Daraveri de sat: mai cu vițișoare, mai cu grîne, adună și vinde pe la țîrguri. Trebușoara îi merge binișor, căci are chiag.

200 Cămara unde am mas era curată. Nici o muscă, nici un purice n-am simțit. Fi-va oare, pentru că eram ostenit de pe drum? Destul că am fost bine primiți, bine găzduiți și bine ospătați.

- A doua zi mă gindeam cam cât are să mă coste o așa
 găzduire subprefectorească? Spunînd că am dorința să
 205 beau o cafea cu lapte, d. Constantin Popa Crăciun se
 repezi în vecini și aduse cafea, că el, zicea, o isprăvisese
 și n-avusesse timp să meargă la tîrg ca să-și cumpere alta.
 Atîta bunăvoință mă uimi. Și cînd voiram să plecăm,
 întrebai:
- 210 — Ce sunt dator pentru găzduirea cea bună ce am găsit
 la d-ta?
 — Ce vei voi d-ta să dai, domnule.
 — Cum ce voi eu să dau? Ei, iaca, eu nu voi să dau
 nimic.
- 215 — Bogdaprostel și pentru atît. Bine că nu-mi mai și
 cereți ceva pe deasupra.
- M-am uitat lung la dînsul. Auziți d-voastră, dragii
 moșului? Tot eu să mai cer. Ca ce să fie asta oare? I-am
 întreat eu; dară n-a voit să-mi spună ce noimă aveau
 220 cuvintele lui. Dacă-am văzut așa, mi-am zis și eu: deci,
 tacu-te mă cheamă. Am scos și i-am dat cincii lei noi.
 El îmi răspunse că-i plătisem cu prisos. Mi-a părut bine.
 Și luîndu-mi ziua bună, am plecat.
- Am trecut Rădoieștii, apa Teleorman, Satul nou, rîul
 225 Vedea și am ajuns la Roșiorii-de-Vedea.

II

- Că să meargă cineva la Roșiorii de-Vedea, dragii
 moșului, drept din București, trebuie să-și aducă aminte
 de ceea ce era drumurile noastre mai acum vro cincizeci
 230 ori șazecei de ani. Căci și guvernul de azi, și stăpînirea
 de ieri, pesemne c-au uitat că Roșiorii-de-Vedea fu odată
 capitală de județ.
- Uita-i-ar relele pe ei acolo! Nici tu poștă, nici tu șosea,
 nici tu drum de fier, nimic! Dară nimic, care să-ți arate
 235 drumul în acea parte de loc; nici o înlesnire ca să mergi
 la acest oraș, vestit altădată.
- Voind să mergi cu mijloacele date de stat trebuie să
 treci pe la Giurgiu. De aici să te urci în vapor, care te duce
 la Turnu-Măgurele prin Zimnicea, și din acest oraș, cu o
 240 trăsură particulară, ori cu diligența să ajungi la Roșiori,

căci este o diligență ce ține în legătură centrul județului cu Rușii. Sau, de la Giurgiu să te urci în diligență, dacă este loc, să mergi prin Alexandria, ca să ajungi la Ruși, drum pe care-l faci, și într-un chip și într-altul, cam într-o zi și jumătate, cu adaosul neplăcerii de a-ți tot descărca și încărea catrafusele dintr-o trăsură într-alta.

245 Mai scurt ar fi să te duci cu drumul de fier, calea Piteștilor până la Stolnici; ajuns aci trebuie să fi închiriat de mai nainte o trăsură din Ruși, care să te aștepte la Stolnici, și să te ducă acolo.

250 Această trăsură te costă aproape îndoit cât drumul de fier. Altfel, rămii acolo la Stolnici, de n-ai nici unde să-ți pleci capul, stațiunea fiind mică, într-un sătuc.

255 Cu chipul acesta ajungi într-o zi la Ruși. Cine vrea să meargă la Roșiori și să ajungă cu floare la ureche, fără grijă, fără nimic, să ia cu chirie birja lui neica Enache.

260 Să nu caute că are no. 13. Neica Enache este omul care desface toate făcăturile cu omenia sa. El este îmbătrinit în ale călătoriilor, el știe toate dichisurile drumului, și vrînd să-și găsească toate înlesnirile, caută totodată ca și mușteriii lui să meargă liniștiți și să afle tot ce le trebuie pe drum.

265 De la București la Ruși este ca la șase poște și le faci cam într-o zi și jumătate.

N-am stat decît o jumătate de zi în acest oraș și m-am întors.

270 Peste un an, aceleași trebuințe mă chemară la Ruși, și de astă dată am rămas cîteva zile, și am aflat că Adunarea Națională a recunoscut și ea în cele din urmă, că este de trebuință a intra și Roșiorii-de-Vede în lanțul căilor ferate.

275 Dară de la a recunoaște pînă a-l pune în lucrare mai are să curgă apă pe Dimbovița. Însă, ce să zici? omul trăiește cu nădejdea, și prin urmare nici noi să nu pierdem nădejdea.

280 Să nu vă fie cu supărare, dragii moșului, pentru abaterile ce fac. Că uite, te ademenesc lucrurile ce vezi cu ochii și șchioapeți din drum. D-voastră cînd vedeți că încep să bat cîmpii, mai tușiți, mai mișcați-vă din loc, bateți șeaua să priceapă iapa, cum se zice, ca să mă întorc la șiritenia noastră.

Și cum vă spusei, de astă dată am zăbovit cîteva zile. Prietenul la care am tras în gazdă m-a primblat prin tot

oraşul. Pot zice, am văzut tot, căci nu este anevoie a
cunoaşte oraşelul în două sau trei zile.

285 Mai întâi ți se arată rămășițe din ceea ce fusese odată.
Multe dărămături încredințează că pe acolo a fost odată
case mari, case boierești, cum se obișnuia în vechime.

290 Eram setos, vedeți d-voastră, să cunosc mai de aproape
pe acești orașeni, renumiți în vechime, pe Roșierii de la
Vedea, românii ăia grozavi, care au făcut atâtea izbini
odinioară, împreună cu verzișorii.

Ca să vezi fruntea orașenilor, trebuie să mergi la Cazino.
Acolo se adună și bun și rău, căci aci este locul de intro-
locare a tot ce este mai sălățel în oraș.

295 Aci se vorbește despre politică, despre interese, despre
afaceri. Se joacă și iar se joacă cărți, boală care chinuiește
pe toți.

Am intrat în vorbă cu mai mulți și m-am încumes a-i
întreba cu ce-și îndeletnicesc ei mintea, spuindu-le că
300 n-avusesem timp să le văz librăria.

— Ah! Domnule, nu-ți mai pierde vremea degeaba.
Noi n-avem librărie în oraș; sau mai bine cite băcării,
atâtea și librării. De la băcari ne cumpărăm hîrtie, con-
deie, cerneală etc.

305 — Dară cărți?

— Cărți de școală se găsesc de vînzare la unul din
profesori, încolo nimic.

— Ei, ce citiți d-voastră?

310 — Iaca, cînd vin gazetele la Cazino, ascultăm și noi
ce spune alde primarul, ori alții care iau gazeta în mină.

— Asta la Cazino. Dară acasă?

— Acasă vorbim, povestim, fumăm etc., iară femeile,
cînd nu lucrează, joacă loton ori sinonime.

315 Am intrat în cîteva prăvălii, de unde am cumpărat
cite ceva lucruri mici, de care aveam trebuință. M-am
crucit cînd le-am văzut împodobite, mai numai cu cadre
rusești și bulgărești. Rar, colea și colea, văzui rătăcit și
cite vrun chip românesc.

320 Rămăsei uimit și mă întrebai în sine-mi: „Dară unde
mă aflu eu, frate? în țara românească ori bulgărească?“
La surprinderea mea, prietenul îmi spuse o mie și o sută.

Acum, dragii moșului, ia să ședem strîmb și să vorbim
drept. Nu e așa oare, că în mare rătăcire fu lăsat bietul
nostru popor ca să cadă? (Noi vorbim de locuitorii din

325 Roşiorii-de-Vedea şi de preajmeteale lui.) În casele lor
icoane, cadre şi chipuri bulgăreşti.

Ei nu citesc, că n-au de unde să-şi cumpere cărţi. Ei
sunt cu totul părăsiţi de inima ţării, rupţi de la coastele
ei şi năpăstuiţi pe malul Dunării, fiindcă nici şosele, nici
330 serviciul poştal de-a dreptul n-au cu capitala ţării!

Ce să facă oamenii? Cumpără şi ei ce găesc, doritori
fiind să-şi împodobească prăvăliile şi casele. Românii
au purtat un război destul de falnic pentru dinşii. Unde
sunt cadrele în care să fie zugrăvite faptele lor măreţe?

335 [...] Şi cutreierînd oraşul, am trecut pe la şcoala de fete
şi pe la cea de băieţi.

Am întrebat pe soţul meu despre înaintările ce fac la
învăţătură. Iată ce mi-a răspuns.

— Şcoala de fete, mai mult cu numele a fost pînă mai
340 anţert. Cînd erau fetele la recreaţie, ţi se părea că eşti la
nuntă: trăgeau la nişte danţuri, la nişte briuri şi la nişte
bătute de parcă îţi da inima brînci să te prinzi în joc cu
ele.

Poate că era bine aşa pentru alte timpuri; dar pentru
345 timpul de faţă nu se mai potriveşte. Mulţumită însă
spiritului de propăşire, a început să se simtă şi la noi
folosul învăţăturei la fete şi lucrurile au început să se
schimbe înspre bine.

Dară încă mite şcoala de băieţi? Acolo e acolo. Un
350 şir de case, proprietatea comunei, de altminteri încăpă-
toare, dară întunecoase şi fără duşumea, am putea zice.
Scîndurile s-au tocit pînă într-atîta, încît au rămas numai
talpele pe care se aşează duşumeaua şi pe alături nişte
gropi, de eşti nevoit să sari din tălpoaie în tălpoaie.

355 Bieţii băieţi, vrînd nevrînd, a trebuit să înveţe gim-
nastica şi mă mir cum de nu şi-a rupt vreunul picioarele.
Bine că nu se găseşte prin Bucureşti o asemenea şcoală,
căci multă lume ai vedea schiloadă pentru că aici sunt
şi mulţi doctori!

360 Onoare însă primăriei: în anul acesta a pus să se facă
şcolaei o reparaţie, pot zice din temelie!

Acum să-mi daţi voie, dragii moşului, să vă spun şi
cusurul femeilor din Ruşi. Nu vă neliniştiţi aşa! de!
că nu cade cerul pe noi, dacă vă voi spune şi eu o vorbă.

365 Mai toate femeile fumează!

Rău e, nu e aşa?! D-aia văz eu, că vă muşcaţi buzele,
vă ţineţi cu mîna de falcă! Îngăduiţi, îngăduiţi, că nu se

face gaură în cer. Aveți nițică răbdare să isprăvesc. Dară oare nu sunt și prin București multe care fumează?

- 370 Școala sau boldul de propășire, nu știu bine să vă spui, a făcut că femeile cele tinere din Ruși și fetele nu meta-hirisesc acest obicei, dară cele bătrîne, nu știu zău dacă este vreuna care să nu fumeze. Nu va trece mult, așa cred eu, și se va rări și obiceiul acesta pînă într-atît, încît
- 375 să vedeți, ia, așa, colo și colo cîte vreuna care să mai fumeze.

Cercetînd și despre sirguința profesorilor și despre purtarea lor, soțul meu mi-a povestit următoarele:

- 380 Mai anii trecuți, regele, voind să facă o inspecție oștirii tăbărită pe marginea Dunărei, a trecut și prin acest oraș.

- Prefectul de pe vremea aceea i-a înfățișat pe toți slujbașii statului, între cari erau și profesorii. Stînd ei în rînd, unul carele se crede că altul ca dînsul nu se află procopsit, nevoie mare, înaintează cu trei pași și începe
- 385 a vorbi regelui în limba nemțească. Văz, Doamne, ce s-o fi socotit el, să știe și vodă că se află și pe aici oameni cu știință de limbi străine și să mă ia la ochi.

A pătit-o însă, căci regele îl întrebă:

- D-ta ești profesor la școala națională de aici?
- 390 — Da, măria-ta.
- De ce dară nu vorbești românește?

A pus botul pe labe și s-a retras rușinat la locul lui și cu nasul tăiat, fiindcă n-a știut ce răspuns să mai dea.

- Prietenul meu mi-a dat apoi o scrisoare a aceluiași
- 395 neprocopsit profesor, pe care o țin și astăzi.

Cetind-o, mi-am adus aminte de pilda Domnului Christos din *Evanghelie* cu vameșul și fariseul:

Fariseul

- 400 „Mulțumescu-ți ție, Dumnezeuule, că nu sunt ca ceilalți oameni, răpitori, nedrepti, sau ca și acest vameș.

- 405 Postesc de două ori pe săptămînă și dau zăciuală din toate cîte cîștig.“

Procopsitul din zilele noastre

„Căci, domnule, deși sunt venit aci în România, 22 ani, însă nu regret a vă spune că încă n-am adoptat caracterul a multor din această frumoașă țară.

Adesea se pot găsi și în corpul didactic oameni fără încredere, însă pe mine vă rog a nu mă trece în ordinea aceloră.“

Vedeți d-voastră, dragii moșului, fariseul tot fariseu este în toate timpurile și la toate popoarele.

Din cele ce auzirăți mai sus, puse față în față, vorbele fariseului vechi cu cele ale fariseului nou, v-ați putut
410 incredința, socotesc, de adevăr.

Ba încă cel nou este și mai vinovat, după mine. El este și nemulțumitor cătră un popor care l-a primit cu brațe deschise, îl hrănește și-l socotește ca pe fratele lui, și pîrîtor de tovarășii de școală cu care stă tot pe o treaptă.

415 Dară să lăsăm la păcatele pe niște astfel de oameni și să ne căutăm de șiritenia noastră.

Cum ieși din Roșiorii-de-Vedea pe șoseaua cătră București, la o mică depărtare dai de un sat părăsit, numit Țigănia. Aci este o biserică părăsită, din care a rămas
420 numai zidurile, și despre care se spune multe prin oraș. Am întreat pe acel procopsit de profesor, de curiozitate numai, ca să-mi spuie ce știe despre acea biserică. El mi-a răspuns, că cine se ocupă de asemenea fleacuri?

Auziți d-voastră vorbă? Și cui se cuvine, mă rog, să
425 cerceteze, să meargă la fața locului, ici o palmă de loc, ca să vază cu ochii lor, să citească inscripțiile, să compare cu ce zice istoria țării, să adune spusele de prin gurile bătrînilor, de nu profesorilor? Ei, care se numesc oameni cu patru ochi, pentru că știu carte, sunt datori să scrie,
430 să facă cunoscut, să dea la lumină spre dezbatere, tot ce se zice, tot ce se află asupra unui lucru, care aduce aminte trecutul unei localități, unde slujesc ei ca profesori, cite 15 și 20 de ani.

Nu li se cere de nicăiri nimic, ei sunt buni bucuroși
435 că li se dă leafa, și unii dintr-inșii putrezesc toată ziua pe lavițele cafenelelor. Măcar de curiozitate, să se arate că trăiesc și ei, să se știe că au trecut prin lumea asta albă, ar trebui să se îndemne să afle, ca să știe și ei spune celor ce i-ar întrea despre istoria orașului și a prejmetelor.

440 Dară ei nici atîta nu fac. Pe mine mă rîma la inimă să știu ceva despre istoria acelei biserici, am întreat vro doi, trei bătrîni, și din spusele lor, iată ce am înjghebat:

445 Cică odată Radu-vodă Negru a ieșit la bătălie cu păgînul, și acesta l-a dovedit; iară el a dat dosul. Și fugind dinaintea păgînului, a ajuns la un copac scorburos. În acest copac s-a vîrit și a scăpat cu zile.

Turcii, luîndu-se după Negru-vodă, l-a gonit, l-a gonit
pină ce i-a pierdut urma. Și caută-l în sus, caută-l în jos,
450 numai deteră cu mina de el. Văzînd ei că Radu Negru a pierit din ochii lor ca o nălucă, se întoarseră de unde au

venit; iară Negru-vodă se făgădui să facă un schit de călugări în locul acelu copac scorboros.

455 După ce s-au așezat lucrurile în țară, Radu-vodă s-a ținut de făgăduială și a făcut o biserică, biserica ce stă astăzi pustie.

De ce nu s-a făcut schit de călugări, nu pot ști, fără decit știu că s-a făcut un sat de țigani, și s-a numit Țigănia.

460 Popii, care slujeau la acea biserică, mureau des, și biserica rămânea adeseori văduvă de preoți. Azi așa, mini așa, pînă ce i-a ieșit nume rău, și popii începură a se codi, adică a nu mai voi să slujească la așa biserică cu triste rea.

465 Din pricina aceasta sătenii începură a cirti și a se plinge că le vine greu să meargă pe la bisericile satelor megieșe pentru cununii, botezuri și alte trebuințe ale lor. Ei deteră svon că se va sparge satul.

470 Un arendaș bogat voind să ție satul, ca să nu se risipească locuitorii, făcu leafă bună preoților care ar voi să slujească la biserica din Țigănie, și se și găsiră vreo cîțiva, care nu prea credeau în piezele cele rele ale bisericei, mai cu seamă că le lua văzul albișorii sunători. Veniră pe rînd, unul cite unul, ca să slujească. Dară se căiră de prostia ce făcuseră, cînd se văzură la ceasul morții, înainte de vreme.

475 De atunci încoace nu mai voi niciun preot să slujească. Satul se sparse și biserica rămase pustie, cum o vezi cu ochii verzi, de cîntă în ea cucuvelele.

480 Sătenii, unii apucară într-o parte, alții într-alta. Din adunătura unora dintr-înșii și mai venind și alții de prin preajmă, înființară un alt sat, care se cheamă Satul nou. Acolo își făcură o altă biserică, și aci popii slujesc fără frică.

485 Acum, din toată această poveste, trebuie să fie ceva. Mai întâi știm, după cum vedem și în București, că unde a fost o curte mare de boier însemnat, ori vro monăstire, sau niscai curți domnești, alături a fost și o țigănie. Ce să fi fost oare la Roșiori, de alături s-a înființat satul Țigănia? Dară biserica nu va avea oare vro inscripție ceva, care să dea la iveală șiritenia povestei cu înființarea ei?

490 Toate acestea, un profesor de-ai localității le-ar putea dovedi mai lesne decit un străin.

Dară Dumnezeu să mă ierte, nu știu ce să mai zic, lenea ori nepriceperea au lăsat lucrurile baltă, și așa socotese că vor rămînea pînă cine știe cînd, sau pentru vecie.

Fiindcă suntem încă în Rușii-de-Vedea, să-mi dați
495 voie, dragii moșului, să vă spun ceva și despre un fel de
pașa, la cheremul căruia sunt supuși mare parte din oră-
șeni: acesta este un căruțaș de meserie, român de baștină
nu poate fi, după cum îl arată numele ce poartă.

El, cu de la sineși voie, a înființat o diligență de-a
500 dreptul între Ruși și București. Dar numai Dumnezeu
s-o facă diligență! Ea trebuie să plece o dată pe săptămână.
Însă onorabilul cetățean dacă n-are poftă în vreuna din
săptămâni să plece la București, rămîne. Uneori vine la

505 două sau la trei săptămâni. Te tocmești cu dînsul, bine,
ha! îți ia arvună, și dacă n-are poftă, nu pleacă. Degeaba-i
spui că ai trebuință, că ești silit să pleci, ce-i pasă d-lui.
Îți răspunde cu singe rece, și fără să se sinchisească de
ceva, că nu merge. Îi făgăduiești să-i dai nu știu cît.
Și cine poate să sature pe acest nesățios?

510 Ș-apoi, barim, de-ar fi ceva de trăsura lui; o căruță
brașovenească, fără arcuri, și mare cît o araba, în care
așează, afară de calabalicuri, cel puțin opt oameni. Roa-
tele uneori sunt legate cu ștreanguri, și pe lingă astea,
are niște cai, care de-abia tirăsc căruța.

515 Cu această diligență am fost silit să mă întorc la Bucu-
rești, în toamna anului 1881, cînd, pe lingă niște saci cu
orz, înăuntru mai erau nu știu cîte bucăți de abale, și
peste astea, pare-mi-se, șase călători. Apoi alții pe chichiță,
în codîrlă, și pînă și peste coviltir.

520

III

Pînă nu dai cu capul de pragul de sus, nu vezi
pe cel de jos, ne cîntă zicătoarea poporului, dragii moșului.
E bine să ție cineva seamă de povețele cele înțelepte ale
străbunilor; căci dacă nu, se pune în primejdie de a face
525 încercările ce alții au întîmpinat înaintea noastră, și nu
ne putem folosi de povețele lor. Un astfel de păcat am
săvîrșit eu și am pățit-o.

Neumblat, adică necălătorit prin țară, socoteam că tot
cu de alde neica Enache sunt. Știam de la venire că nu-mi
530 trebuise nimic pe drum, și credeam că, deoarece mă întor-
ceam cu diligența, tot așa are să fie; o, căințul de mine!

Totul fiind gata, m-am urcat în diligență, și aidem!
În trăsura făcui cunoștință cu mai bine de jumătate de

testea de ființe omenesti, bărbați și femei. Dădui bună
535 ziua și îmi mulțumiră. Unii din soții mei de călătorie,
văzându-mă că sunt numai cu trupul, fără merinde, fără
nimic, se încumesară și-mi ziseră:

— Cum, nu-ți iei nimic de mâncare pe drum?

— Nu! căci vom găsi pe la conace.

540

— Măcar o pâine, ceva.

— Nu-mi trebuie nimic.

Un zimbet de milă se furișă pe buzele mai tuturor din
cărută. Ar fi mai voit ei să-mi zică ceva; dar stăpînul
diligentei era de față și tăcură. Pasămite că știau ei ce
545 știau. Erau pățiți.

Am ieșit din oraș, apucînd pe crîmpeiul de șosea ce duce
la București, fără să ne iasă înainte nici iepure, nici popă.
De la capătul șoselei, am înaintat pe calea lui Dumnezeu,
adică pe văgașurile făcute de căruțele altor călători înaintea
550 noastră, și pe șleau, alegînd totdeauna drumul cel mai
bătut. Despre zdruncinături nu vă mai vorbesc; și le
poate închipui oricine a călătorit cu asemenea trăsuri.

Stăturăm să facem popas la cîrciumă pe deal; și pînă
să dea apă cailor, și să se mai odihnească olecuță, avurăm
555 timp și noi, călătorii, să imbucăm ceva. Aci la cîrciumă
se găsi legumă: ouă, brînză, sardele; dară pâine, nu. Luai
pe bani, de la stăpînul diligentei, și-mi astîmpărai foamea.

Soții mei rînjeau pe sub musteață, cum se zice; iar mie
îmi cam căzu nasul. Nu ascultasem povețele lor, vezi.
560 Trăgeam nădejde însă că-mi voi scoate din capete sara la
gazdă.

În tot cursul drumului dai de cîte un bordei, colea și
colea; la toate găsești țuică și tutun; la unele găsești și
vin. Dar ce vin? borș, nu altceva; vin de care a băut Domnul
565 Christos pe cruce. Ba la unele găsești și cîte nițică brînză,
de s-o tai cu toporul, sau niscaiva pastramă, posmăgită
și uscată de să-ți rupi dinții în ea. Pîine însă de loc.

Ne suim în poroclită diligență și pornim înainte, și tot
înainte, pînă ajungem să treacă drumul pe marginea unei
570 păduri. Aci, în cale, am dat peste mai multe cete de țigani,
ce tăbăriseră cu corturile pe cîmpie. Se vede că se întor-
ceau la bordeiele lor de la munca de vară, muncă ce fac ei
prin orașe.

Ți-era mai mare jalea să-i privești. Ei erau însă voioși,
575 cîntau, jucau și alergau, cei mai junci și copilandri, cu

picioarele goale, cu cite o zdreanță pe dinșii, de li se vedea golicuinea, cu părul căzut pe ochi și împîslit, de nu era pieptănat, socotese eu, de cînd se născuseră. Cei mai în vîrstă umblau prin preajma corturilor, unii îndeletnicindu-se a așeza sau drege cite ceva pe lingă șatre, alții învățîndu-și urșii să joace; iară alții sfātuindu-se în grămezi, grămezi, cine știe la ce, și făcînd o halalaie, de nu-ți venea să stai ca să-i ascuți.

580 Cei mai bătrîni și nevestele stau sub corturi, bătrîinii
585 tolăniți, sau într-o rină; femeile aprinzînd focul sau făcînd
mămăligă, ori îngrijînd de leguma ce fierbea la foc în
ulcele. Altele îndeletnicindu-se a-și cirpi vestmintelelor
și ale copiilor, și altele stînd lungite la soare.

590 Fețele unora din ei nu păreau a fi ale unor oameni
trăiți în ticăloșie; dimpotrivă erau grase și rumene, de
parcă se bucurau cine știe de ce trai îmbelșugat, iară pe
fețele altora se vedea cît de colo zugrăvită sărăcia, lipsă,
neaverea, cu tot tacîmul lor de neajunsuri. Slabi, jigăriți,
595 nespălați și nepieptănați, supti de necazuri, cu fălcile
intrate unele într-altele de macre ce erau, cu trupurile
uscate ca niște moaște, cu picioare și mîni subțiratic
și pițigăiate, și cu toată ființa lor parcă erau strujite
de asprimele vremilor și de muncă peste firea omenească. Te
600 lua groaza uitîndu-te la dinșii, cum se tîrau ca niște umbre
de oameni, ca niște iezme de noapte și ca niște stafii.

Cum văzură diligența, copiii alergară în gloate, unii
să se dea peste cap, alții să se facă roată; iară alții să se
tîrnuiască de păr între dinșii, ca să placă călătorilor și să
le arunce cite vrun bacșiș.

605 Nu le era lor destul, sărmanii, truda ce-și dădeau ca să
facă cheful călătorilor, pentru un lucru de nimic; nu le
era destul că le singera cărnurile pe trupurile lor cele
sarbede, dîndu-se peste cap printre spinii de pe drum,
printre ghimpii mărăcinșului de pe marginea pădurii,
610 printre glodurile de noroi uscat, făcut tun de arșița soa-
relui, unii din călători își mai și băteau joc de dinșii,
mințindu-i că le-a aruncat cite un gologan, sau făgăduin-
du-le că le va da, de se vor trage de păr și altele, făcînd
haz de credulitatea lor.

615 Cînd omul își face cite vro petrecere, ca să se învese-
lească, să riză, să mai uite și el cele greutăți și sarcinile
vieții, înțeleg și eu; dar a rîde și a batjocori pe aproapele
tău, pare-mi-se, a fi o neomenie.

Mă uitam cu milă și la batjocoritori și la batjocoriți.
620 Cei ce făceau haz de chinurile semenilor noștri îmi dădeau ghies să riz și eu de suferințele unor ființe aproape sălbatice.

Acum, dragii moșului, să vedem cine ar putea răspunde, cu mina pe cuget, la întrebările mele: „În ce erau vinovați
625 acei nenorociți, să fie batjocura unor oameni asemenea dinșilor?”

Au doară ei să fie de vină că nu știu pe lumea asta nimic, ori societatea? Și dacă nu-i deșteaptă cei ce sunt în drept s-o facă, dacă nu-i luminează cei ce trebuie să
630 puie lumina în sfeșnic, iară nu sub obroc, ei strică oare? Au doară cei procopsiți s-au învățat ei singuri, ori alții i-au făcut și pe dinșii ceea ce sunt? Și să nu se găsească oare și printre acei nenorociți vreunul, care să se bucure de darurile firii, cu deșteptăciune, cu cap priimitor de
635 propășire și de subțierea neștiinței în care sunt ei cufundați?”

Eu nu mă încumet a vă spune cine e vinovatul, d-voastră judecați singuri cu mintea ce v-a dat-o Dumnezeu.

Și lăsînd pe țigani să-și mănince amarul după osînda lor, meraserăm, meraserăm pînă înnoptă, și ajunserăm la
640 gazdă, la una anume mama Ilinea, unde poroclită diligența trage pentru noapte.

Flăminziseam. Eu auzisem că diligența mine noaptea la hanul de la Talpa, sau nu știu la care alt han. Mă așteptam să găsesc acolo de toate ce-mi trebuia. Dar stăpînul
645 diligenței și-a schimbat drumul. Acum mine la mama Ilinea.

El găsisese cusur că pe la Talpa sunt hoți de cai. Și măcar că, diligenței, care umblă din tată în fiu pe acel drum, nu i se întîmplase nimic niciodată, totuși de puțină
650 vreme își schimbase drumul.

Pesemne hangiul de la Talpa slujea după cuviință pe călători, de la care nu-i mai rămînea să dea și stăpînului diligenței, care-i aducea mușterii.

Acesta iarăși, știind că oamenii din Ruși, vrînd nevrînd, trebuie să meargă cu dînsul la București, nu se mai gîndește
655 decît la interesele sale. Puțin îi pasă lui dacă găsesc pe drum călătorii de ale mîncării. El știe că are să-i ducă la București și să le ia banii, apoi leșinați de foame, tescuiți, morți, sau abia mai dînd semne de viață, habar n-are.

660 El una știe: știe că are să-i puie în hanul Gabrovenilor

și mai multe nu. Lui să-i vie bine; despre călători, mila Domnului.

Cu asemenea cuget schimbă el drumul și se înțelese cu mama Ilinca.

665 — Ce-mi dai d-ta, mie, mamă Ilinco, dacă ți-oi aduce alișveriș pe săptămână de atîția și atîția lei?

— Ce să-ți dea măculița? Iacă găzduire bună, fără să plătești ceva, și fin cît vor putea să mănince caii.

670 Învoiala fu gata. Diligența își schimbă drumul. Călătorii fură lăsați ca să-i specule mama Ilinca, cum va ști ea.

Această femeie este scurtă și grasă, guralivă de n-o întrece nici giștele, nici o teleloaică. Se vede a fi fost curățică în tinerețele ei, și să vă spun, că n-aș voi să o iau pe sufletul meu pentru faptele ei. După părerea mea, cam multe și grele păcate trebuie să poarte ea în spinare.

675 Coliba babei Ilinca, unde se adăpostesc călătorii, este o casă țărănească, spoită cu var pe dinafară, are un briu ca de-o palmă, făcut cu boia roșie, jos la rădăcină.

680 De afară intri drept în tindă, unde este și vatra, pe unde se dă foc la soba din una din case. La dreapta este o cămară, ce se zice pentru femei; ca mai micușoară. La stînga o altă cameră, ceva mai mare, este pentru bărbați. Din camera bărbaților este o ferestruică ce dă în celar, prin care-i închide ușa. Un pat în fundul cămării, cît și cămara

685 de lat. Este destul de încăpător de a se culca oamenii în el de-a porumbeii, adică de-a curmezișul patului. O saltea de paie și o scoarță deasupra.

Tavanul este atît de pitic, de-l ajungi cu mina. Soba este alături cu ușa. Două scăunele mici, făcute din cîte o scîndură găurită, în care sunt băgate cîte trei piciorușe, și ieșite deasupra mult, de te glodește cînd șezi pe ele.

690 O lampă mică atîrnă în părete, deasupra unei mese, sub care ține mama Ilinca ceapă și alte zarzavaturi strînse pentru iarnă.

695 În această odaie intră cîte zece și doisprezece oameni, adică cîți aduce diligența în gazdă.

Fiecare călător trebuie să plătească cîte un leu nou pentru o noapte, căci doarme acolo.

700 Mai trebuie să plătească cîte 10 sau 20 de bani pentru lampă, căci arde toată noaptea. Aci nu mai încape vorbă, că dacă are cîte ceva de mîncare, cînd are, trebuie plătit pe cît nu face.

Și cum zisei, ajungînd la gazdă, cea întii trebuință mă silește a întreba, ce are de mîncare.

705

— Nimic.

— Cum nimic?

— Apoi iaca, săptămîna trecută n-a venit diligența, și ne-a rămas bucatele. Azi n-am gătit mai mult decît ne-a trebuit nouă.

710

— Nișel lapte, brînză, unt, ouă, pine, vin.

— N-are mama nimic, domnișorul. Dară dacă poștești o cafea, putem să-ți facem.

M-am mulțămit pe ce am găsit. Cei ce-și îngrijiseră de merinde, puseră ce aduseră cu dînșii și mîncară. Uitin-

715

du-se cu coada ochiului la mine și rînjind pe sub musteață, mă poftiră la masă. Eu, drept să vă spun, nu mi-a venit să iau din masa lor; căci îmi ziseră oamenii, dreptul lui Dumnezeu! încă de cînd am plecat să iau ceva din tîrg,

720

și eu am desprețuit poveștile lor. Eu socoteam că dacă ai parale în pungă, ai de toate ce-ți trebuie. Acum văzui că altfel a ieșit la vîpsea. Unii din soți găsiră cu cale să strivească vro două cepe, ca să mănince; alții mîncară usturoi; alții cine mai știe ce, și cuprinsul casei se umplu de un amestec de miroso, pe care trebuia să-l răsufli.

725

După masă se încinse o convorbire între toți, ca aceea, la care fui nevoit să ascult. Eu aș fi voit să mă culc; dar era cu puțință oare pînă nu s-or liniști toți?

În cele din urmă sfîrșiră de vorbă soții mei, și ne pregătirăm de culcat. Ne așezarăm în pat, care cum apucarăm,

730

de-a valma, bun cu nebun, rău cu nerău, careși pe unde. Unii din călători, pasămite se îndestulară de țuică pe la cîrciume, alții de fasole, cînd plecară de acasă, alții cine mai știe de ce, că adormiră numaidecît și se puseră pe niște sforăite, de păreau că duc porcii la jir.

735

Și mie îmi era somn. La ce să n-o spun? Și culcîndu-mă, am adormit. Dar puișorii mamei Ilinca, locuitorii saltelei celei de paie, se vede că ori se supăraseră pe noi, venetici în casa aceea, că veniserăm să le turburăm pacea, sau că erau flămînzi, căci tăbăriră pe noi. Nu știu ce vor fi făcut

740

soții mei, dar eu știu că m-am deșteptat îndată, cuprins de-o usturime de parcă eram pus pe jăratec și parcă mă ineca ceva.

Acum la ce să păcătuiesc?! Nu știu bine să vă spun. Înțepătoarele cercetări ale vietăților, călugărițe de la

745 mama Ilinca, sau aerul cel stricat din casă m-a deșteptat. Destul că n-am mai putut să dorm. Fiindcă, să vedeți d-voastră, unul sau mai mulți din călători, oboșiți de călătorie, se vede că visau cine știe ce visuri frumoase, și fără să se gîndească că sunt cu alții în cămară, lăsau cele rele și stricăcioase pentru cei ce nu dormeau. Ce s-or fi gîndit ei, cine poate spune? Dară eu m-am sculat și vrusei să-mi fac o țigară. Aerul aceluia stricat din casă însă m-a dat afară. Mă îneca. Căci nu era cu puțință să sufere cineva înăbușitoarele și grețosele mirosuri ale cepei, ale gazului

755 din lampă, amestecat cu fumurile nopții.

Afară dac-am ieșit, m-am chinuit toată noptica pe unul din scăunelele, ce vă spusei mai sus, că am găsit acolo. Un pachet de tutun am stricat făcînd mereu la țigări ca să-mi treacă de urit. Atunci m-am gîndit cit

760 plătește osul lui neica Enache. Îl puneam alături cu stăpinul diligenței ce ne aducea la București, și găsii o deosebire între dinșii ca de la alb la negru. Și cite nu mi-am adus aminte, oare în acea sară?! Stînd cu ochii sticleți la stele, mi-am adus aminte de bietul tata cînd ne arăta

765 pe cer carul, fecioara cu donițele, și multe și de toate.

Ce făceam eu, ce dregeam, nu știu, că ochii îmi da tot de drumul robilor. Astfel mi-am petrecut noaptea aceea, pe care nu voi uita-o pînă voi intra în pămînt.

Venind cu neica Enache, am fost și în tihnă și îndes-
770 tulat. Întorcîndu-mă cu diligența am rămas și nemîncat, și nedormit și cu banii dați.

Cînd am văzut că se îngînă ziua cu noaptea, am sculat pe argatul de la cai să îngrijească a le da de mîncare, ca să plecăm cu un ceas mai nainte. Cînd se arătă albul zilei, mi se păru că am scăpat de la cine știe ce chinuri.

775 Eu fui cel mai dintii gata.

Se gătiră și soții mei de călătorie și plecarăm bucuoroși că scăpasem de iadul babei Ilinca.

Mergeam, dragii moșului, și părea că stăm pe loc, atît
780 de lung mi se păru drumul. Socoteam că n-o s-apuc să mai ajung odată la București.

Pentru prînz toți mă asigurară că la Vadu-lat avem să găsim și de mîncare, și odihnă; căci este han vestit, proprietate a unui bogătaș străin. Ce bun lucru este nădej-
785 dea asta! Numai unde mă gîndeam să găsec cu ce-mi potoli foamea, parcă atunci mîncasem.

Întru acestea înaintam, deși, cum zisei, cam încet, dar înaintam. Și întâlnind niște femei venind din pădure cu donițele pline de coarne, am cumpărat și am mâncat
790 din ele ca pe cine știe ce poame delicate și gustoase. Ce este, frate, și foamea asta!

Mai mergînd, ochii mi se izbește de-o momîie de om. Era un flăcăiandru, care se vedea, după apucături, că era tont și molatic. De boiul lui mărunțel, cu chipul căscăund,
795 grosolănia se vedea scrisă pe fața lui, armele și țorțoalele de pe dinsul îl da jos. Avea în cap o căciuliță cu fundul roș, îmbrăcat cu un fel de mintean cusut cu ceaprazuri, și niște poturi, de se împiedica în ei. Era înarmat din cap
800 pînă la tălpi. Pușca, și o pușcă lungă, atîrnată la spinare, încins cu un sileaf, în care erau înfipte două sau trei pistoale, și un iatagan, care-i împiedica mișcările mîinilor, la coapsă o sabie turcească, de pareă el era atîrnat de
dînsa.

Plin de mirare întreb: ca ce pocitanie să mai fie și asta?
805 Mi se răspunde că este pîndarul viilor proprietarului din acea localitate, un neromân, care vrea să-și procopsească pe toți veneticii lui.

Am rămas cu ochii uitîndu-mă după dînsul, și o întristare desăvîrșită m-a cuprins. Atunci mi-am zis: „Aflase-va
810 mai oare altă țară pe lumea asta albă, în care oricare întii venit și îmbogățit acolo, să-și îmbrace slugile după pofta inimii lui, să-i înarmeze după cum l-o duce capul pe el acolo, sau după obiceiurile țării de unde a venit?”

Nu mă pricep la de-alde astea, dragilor mei; n-am
815 umblat prin țări străine și de aceea nu știu ce va fi prin alte locuri. D-voastră, care sunteți și mai procopsiți, și mai umblați, trebuie să știți mai multe și n-ar strica să-mi deschideți și mie capul în privința asta.

Totuși mintea mă duce a judeca așa: cine vine la noi,
820 și vin mulți nechemați, nimic, se îmbogățește și dobîndește cuprinsuri, să fie dator a se supune tuturor regulilor, tuturor obiceiurilor pămîntului nostru, fie în port, fie în datine.

Și tot gîndindu-mă și răzgîndindu-mă, am ajuns la
825 Vadu-lat, la acest han renumit.

Am fost cel dintii care m-am dat jos din diligență și am intrat iute în circiumă, întrebînd ce demîncare au. Mi-a răspuns că nu este nimic gata, deși era aproape amiază.

Mă îndemnară însă să iau ceva uscături: salam, sardele,

- 830 șuncă etc. N-am voit. Doream să mănînc ceva fiertură. Am cerut să-mi dea cițiva covrigi, de care-mi spuneau că au proaspeți la brutărie, și am băut un ciocan de rachiu.
- 835 Cel ce se vedea că este căpetenie acolo, om înalt și gras, cu ceafa de trei palme, pe nemincinos, cu aer desprețuitor, de parcă-l născuse mă-sa în bumbac și în bogății, un fel de: dă-mi, Doamne, ce n-am gîndit, să mă mir ce m-a găsit, pesemne că a vrut să riză de noi. Covrigii lui cei proaspeți ce ni-i au adus, trebuiau zdrobiți cu muchia toporului, ca să-i putem mînca. Printre slugile ce furnicau de colo pînă colo, prin prăvălie și prin preajmă, n-am văzut niciun român. Se vedea cît de colo că stăpînul trebuie să fie vrun strein.
- 840 Săraccii de noi, Doamne! Ce-am ajuns noi în țara noastră! Încotro te întorci, tot de bogătași străini să te lovești. În loc de mîncare, ne-am săturat de scîrțiturile a doi
- 845 păcătoși de gașperi, care ne-au împuiat urechile cît am fost siliți a sta acolo; căci și aici stăpînul diligenței, tot în interesul călătorilor, pe care-i considera ca marfă, avu a descărca o sumă de bucăți de dimie, adunate de pe la țărani, pe cari le adusesese aici ca să le dea la piuă.
- 850 Toată nădejdea acum era la Argeș. Și aici dac-am ajuns, credeți că am găsit demincare? Aș! fugi de acolo, nu vă mai faceți că credeți! Mai întii, ca și pe la circiumele de pîn-aici, pîne n-avea; căci, zicea hangiul, brutarul s-a dus cu pînile colea pe deal, unde sunt concentrați dorobanții.
- 855 Cît pentru legumă, avea niște cîrnați uscați de proaspeți ce erau, și murdari de nu-ți venea să te apropii de ei, încolo nimic, dar nimica goală. Ba, pe lîngă țuică și vin, mai avea și bere la butelci. Am dat dracului și bere și tot, și mi-am frămîntat măselele încă cu vro doi, trei covrigi,
- 860 uitați de vechi ce erau. Pe lîngă toate aceste neajunsuri, mai trebuie să te scotocești cam des prin buzunare, plătind la taxe de poduri, lucru ce se întîmplă mai rar cu nenea Enache, căci pe unde merge acesta nu sunt atîtea poduri de plătit.
- 865 În cele din urmă, cu chiu, cu vai! ajunserăm la Bucu-rești. Fie, că mi-am scos din capete și eu după ce am ajuns acasă. Și povestind la ai mei, ceea ce auzirăți și d-voastră, riseră de mine, adică cum faceți și d-voastră acum. Ce, adică nu vă văd eu cum vă dați coate și cum puneți mîna
- 870 la gură ca să nu se bage de samă! Lasă că așa am să fac și eu cînd voi auzi despre cineva că a fost neascultător și desprețuitor povețelor celor pățiți.

DIN POVEȘTILE UNCHIAȘULUI SFĂTOS

SCHIȚĂ DE CĂLĂTORIE

I

5 **D**ragii moșului,
În anul Domnului 1884, iulie, 10, într-o marți, am plecat și eu la Cîmpulung. Eram la număr cu toții opt, toți trup din trupul meu, os din osul meu, singe din singele meu, cum am zice, și cu slujnica nouă, mai mari și mai mijlocii, mai mijlocii și mai mici, mai mici și mai mărunței, de toată mîna.

10 Cu două zile mai înainte a început să plouă. Se vede că tristea mea simțise că voi să merg la primblare și începuse a mă prigoni, precum m-a prigoniț și altă dată, singura cînd am fost și eu să mă preumblu afară la țară.

15 Eu spuseseam de mai-nainte alor mei să nu meargă cu mine, căci eu sunt piază-rea, n-am parte pe lume. Ei nu m-au crezut și mulțumită lor, pe lingă dinșii m-am bucurat și eu de cîteva zile senine, cit am fost în Cîmpulung.

20 Se vede că vreunul din ei fu cu pieze bune.

 Și așa, cum vă spusei, într-o marți, pe ploaie, cu trenul pe la 9 ore dimineața, am plecat la Cîmpulung. Să nu cereți, dragii mei, să vă povestesc ceva de acest drum; căci n-am ce, de nu că a plouat o ploaie mărunțică și deasă, că

25 pomii, cu ierburile de pe cîmpii fugeau înapoia noastră ca luate de Iele, că huruitorile vagoanelor nu te lăsa să te înțelegi la cuvinte cu soții de călătorie, ci trebuia să strigi tare; că fluierăturile locomotivei te deștepta din cînd în cînd. Ce să vă mai spui? Ați călătorit vrodată cu drumul

30 de fier? Ei apoi ce mai umblu dar să lungesc vorba. Am ajuns la Pitești.

Aci am pogorit la gară, am aşteptat în salon două ceasuri pînă să se gătească trăsurile ce trebuia să ne ducă la Cîmpulung.

- 35 Am fi voit ca în timpul acesta de două ceasuri să fi văzut şi noi o parte din oraş. Dar unde fu cu putinţă? Ploua şi nu mai isprăvea. Dacă am văzut aşa, ne-am pus şi noi în pizmă, ne-am înarmat cu răbdarea şi am aşteptat acolo pînă s-au gătit trăsurile, ne-am încărcat în ele şi
- 40 seara pe la 9 1/2 ceasuri, ne-am dus în Cîmpulung, uzi ca nişte şoareci.

- Şi despre acest drum, iarăşi n-am ce să vă spui, decît că furăm tescuiţi, făcurăm la cuie de bleau şi la pircane, din pricina frigului ce se lăsase, căci într-o ploaie ne-a
- 45 dus pînă seara. Acum se ostoise oarecum ploaia, dar se lăsase întunerecul.

Am tras în gazdă la preotul Nicolae Diaconescu, în uliţa Gruului, unde închiriamem case.

- A doua zi, cel dintîi lucru ce izbeşte băgarea de seamă
- 50 a călătorilor sunt multele biserici. Sunt locuri unde nu faci o sută de paşi şi dai de o biserică, peste tot 20 de biserici pentru 5.500 de locuitori, adecă o biserică pentru 55 capi de familie. Se vede că cîmpulungenii sunt ori au fost religioşi, sau, cum se zicea mai de demult, evlavioşi. Cam
- 55 aşa erau şi bucureştenii, mai acum patruzeci şi mai bine de ani. Era o mulţumire sufletească să auzi dumineca clopotele de la 120 de biserici, trăgîndu-se dimineata toate deodată şi în frunte cu clopotul cel mare de la Mitropolie, chemînd creştinii la rugăciune...

- 60 Dar acum, bucureştenii sunt, iaca cum sunt şi ce sunt. Acum s-au civilizat oamenii, nu mai merg la biserică, ei unii la lucrul lor de toate zilele, cei mai mulţi la instrucţia militărească şi alţii dorm pînă în prînzul mare.

- De atunci pînă acum s-au desfiinţat vro trei, patru
- 65 biserici; dar s-au ridicat o mulţime de case mari, toate cu cîte două sau trei turnuri, de nu se mai cunoaşte din biserici. De unde pînă atunci era numai o bărăţie, acum, sunt pe lîngă bărăţia veche, arsă la 1847 şi înfiinţată din nou, încă un paraclis, o minăstire cu o şcoală de fete, o
- 70 alta la Cioplea, sat de pavlicheni, unde s-a înfiinţat şi un seminar papistăşesc şi acum în cele din urmă o cate-drală măreaţă catolică; şi de unde era doi, trei, baraţi, azi este un arhiepiscop şi o ceată foarte numeroasă de popi şi de călugări d-ai Papei.

75 Ce să zici? Ne-am civilizat!

Azi mai avem ce nu aveau pe atunci; avem o biserică evanghelică și una luterană; mai avem o sinagogă măreață și o sumă de lavre mai mici.

80 Avem, avem multe lucruri noi azi în București, numai sunt vro patru, cinci biserici ortodoxe mai puțin, căci în acest timp, adecă de vro patruzeci de ani încoace nu s-a mai făcut nici o biserică din nou, adecă nu s-au mai adăogat nici una, cu toate că obștea a crescut.

85 Cîmpulungul este așezat d-a lungul girlei Rîul Tîrgului, pre un loc înclinat spre sud-est. El este înconjurat la est de muscelele Cretîșoara și Mățău; la sud de urmele cetății Jidova și de muscelul Ripa lui Panu; la vest de dealurile Gruului, cu șesurile de pe înălțimile lor; la nord de dealul Măgura. Alte virfuri mai însemnate, înconjurătoare, sunt:

90 Piatra Nămăieștilor, piscul munților Portăreasa și Strîmtu.

Locuitorii sunt deștepți și negustoroși. Lauda cea mai mare ce li se cuvine este că-și păstrează naționalitatea neatinsă.

[...] Arendașii de moșii, de hanuri și circiumarii sunt
95 numai români. Un singur tinichegiu se află în oraș și, acela, se zice că are să-și încarce tărăbușele și să se ducă de unde a venit. Mai acum cîtiva ani, spun localnicii, că a fost venit o colonie de bulgari, cerînd să li se vînză locuri preste riu cu îndatorire ca ei să canalizeze rîul. Cererea
100 lor n-a fost primită. Ei s-au dus de s-au statornicit în Ploiești și azi se zice că le pare rău cîmpulungenilor că nu i-a primit.

Nemți sunt toți, toți, șapte la număr: șase tîmplari și un croitor, precum mi-a spus gazda mea.

105 Cu toate astea au o bărăție. Această biserică catolică este mai bogată decît toate bisericile ortodoxe: are moșii, codri de munți cu păduri frumoase pe care le exploatează călugărul papistaș foarte sistematic; mai are binale în oraș și locuri date cu embatic. Se zice că bărăția este înzestrată cu averi încă de pe timpurile lui Radu Negru-vodă.

110

Atît locuitorii din oraș, cît și de pe la sate, nu sunt bețivi. Au țuică berechet, și încă țuică bună, curată de prune, și cu toate astea nu sunt căzuți la patimă. [...]

115 Mai fiecare locuitor are vite: vaci, porci și pasări de curte de tot felul.

Atît în oraş cit şi pe la sate, casele cele vechi sunt fără coşuri. Fumul iese prin poduri. Ferice de ceea ce păstrează acolo! Casele cele noi se fac după moda de astăzi.

120 Cîini în oraş mi s-a părut a fi puşini, judecînd după numărul caselor şi aceşti cîini nu sunt răi. În Bucureşti, prin multe locuri eşti silit să ocoleşti pe unii cîini de teamă să nu te pomenşti cu pantalonii croiţi.

Acum ori că locuitorii din Bucureşti, tăind cîinilor frunză, sunt mai zvăpăiaţi decît cîmpulungenii, de îi întărită şi-i fac să turbeze sau că cîmpulungenii sunt mai aşezaţi şi dă pace tuturilor. Cine ştie să vie să ne spuie, că eu nu ştiu ce să zic.

Am aflat în urmă că şi în acest oraş de munte sunt cîinii răi; dară stăpînii lor îi ţin legaţi de le păzesc curţile, iară nu uliţele, ca la Bucureşti; vezi că aici stăpînii unor astfel de cîini se vede că au trecere şi aşa cîinii lor, sub ocrotirea stăpînilor lor, sfişie pulpele trecătorilor, fără milă de păcat şi fără să se sfiască măcar de laţul hingherilor. Pare c-ar fi sudiţi.

135 Oraşul este străbătut d-a lungul lui de un canal de apă, tras din Rîul Tîrgului, pentru trebuinţele locuitorilor şi pentru stropitul uliţelor.

Locuinţele, atît în oraş, cit şi de la sate, sunt mai bune decît ale cîmpenilor. Muntenii trăiesc în mai belşug decît locuitorii de la cîmp.

Mai toate uliţele sunt aşternute cu piatră. În această privinţă au dreptate, pentru că piatră, slavă Domnului! se găseşte mai multă decît le trebuie.

145 Pe lingă tîrgoveţi şi săteni cu împestrişate haine, nu arareori vezi prin mijlocul tîrgului stoluri de gişte, girînd, vacile mugînd şi căutîndu-şi prăşila; viţei zbierînd şi chemîndu-şi mumele. Primarul de astăzi a oprit umbletul rimătorilor pe uliţele de căpetenie, sub pedeapsă de a-i împuşca. Şi totuşi vezi pe cîte unul din aceşti ritani făcînd nişte marşuri grohăinde, tocmai pe lingă casa comunei, cu partea-ntr-o căciulă, cum s-ar zice, fără leac de teamă. Merge ţanţoş, nesupărat de nimeni, se vede că se bizuie în puterea stăpînului lor, care, deh! este cu vază în oraş.

155 Afurisitul de hatîr şi aici este încuibat. Ba, bine că nu, cînd la Bucureşti a scos şi pui.

Oraşul are şi un bulevard. El este în lăţime ca de cinci metri, iară în lungime ca de 180 de paşi. Aşa cum este,

160 el poate să fie de ajuns pentru preumblarea celor locali, dară neindestulător pentru mulțimea mosafirilor ce vin vara la aer muntos.

165 Îmbulzeala este așa de mare, încît dacia vrei să mergi fără să superi pe cineva, trebuie să-ți iei o tăgirtă cu pardouri, să împarți în dreapta și în stînga, înainte și înapoi, celor ce te împing sau celor pe care îi calci pe bătăturile picioarelor. Dară mai adesea te lipsești de o asemenea preumblare, unde în loc să te întremezi, mai mult ametești în inghesuiala și învîrtitura cea în loc. Bucureștenii, pentru
170 aceasta, în vorbirea lor cea înțepoasă, l-au numit „Bulevard-Pardon“. Serile, muzica regimentului de dorobanți sau cite vrun tacim de lăutari se silesc, pe cît pot și ei, să deschiză inima preumblătorilor și să le facă o bună petrecere.

175 În copilăria mea auzeam zicîndu-se celor ce sau își rădeau mustățile, ori se îmbrăcau și vorbeau cite vreo gugumănie ca să semene a strein, auzeam zicîndu-li-se „neamț din poartă“, nu știu pentru ce.

180 Ce ați zice dumneavoastră azi cînd veți auzi că pe acest „Bulevard-Pardon“ franțuzeasca are mare căutare? Nu știu ce vor să arate acei ce nu te mai slăbesc din franțuzește, procopsală ori altceva? Spuneți dumneavoastră, că eu, uite, nu mă pricep la d-alde astea. Sau mai bine zis, învîntăți-mă pe mine că sunt pizmaș unde nu știu îndruga și eu la franțuzește. Vezi că nu voi să-mi aprinz paie în
185 cap...

Două școale de băieți și una de fete, cu cite patru clase primare este vatra de unde se răspîndește lumina cunoștinței în popor.

190 Măsura de propășire și de învățătură la popor într-o localitate se judecă pare-mi-se după gustul de citire al locuitorilor. Numiți d-voastră pe cîmpulungeni cum veți socoti că e mai bine, după ce veți ști că în oraș nu se află nici o librărie. Eu nu mă bag, nu mă amestec în trebile d-voastră.

195 ¶ Vina nu este a mea dacă vă voi mai spune că pe lingă cărțile didactice ce se află de vînzare la un cofetar și la un băcan, se mai găsesc la aceștia și citeva din romanțele bucareștene ce terfelesc literatura noastră națională. Cărți de știință și de literatură sănătoasă nici nu se pomenește.

200 Vă spusei acestea numai să nu mă credeți vrun gură-cască, vrun pierde-vară, altfel nici că mai deschideam

gura, de aceea vă mai spui încă o dată: nu mă bag, nu mă amestec în trebile d-voastră: faceă cimpulungenii cum vor pofti; numiți d-voastră cum veți voi. Eu nu voi să

205 știu, nu voi să auz, mă spăl pe miini ca Pilat din Pont.

Mai toate balcoanele caselor mari și pălimarele caselor mai mici sunt împodobite cu ghiveciuri de flori. Ortensia însă și cercelușii sunt răspindite foarte în oraș. Nu vezi o casă mai de Doamne ajută! să nu aibă două sau trei

210 ghiveciuri cu ortensia, ori cu cerceluși, și se vede că le merge bine, căci sunt foarte frumos înflorite. Pe lângă dinsele mai vezi mușcate și colea și colea cite un trandafir de lună, garoafe și puțini oleandri.

Grădinițele tuturilor caselor sunt pline de amgrîșai, cafea, ochiul bouului, călțunași și încă citeva feluri de flori, pe lângă zarzavaturi.

215

La Cimpulung dacă vrei să măninci carne în ziua aceea, trebuie să fii în piață la 4 ceasuri dimineața. Adecă povestea

220

ăluia: cînd o trage fleica la bărație, să sfirîie clopotul pe grătar. Altfel la 6 ceasuri găsești pe măcelari răzuindu-și scaunele și spălîndu-le ca să fie gata pentru a doua zi.

Laptele de vacă era mai ieftin decît cel de oaie.

Tîrgul de la S-tul Ilie este însuflețit. Neguțătorii veniți în bilci așteaptă cu nerăbdare pe rucăreni și pe proprietarii de moșii și de codri de munți cu cari fac mare

225

alișverișuri.

Poamele ce pot dăinui sunt mai gustoase. Zmeura joacă un rol însemnat. Îmbelșugarea în oraș, pentru musafiri este cînd încep a se coborî fetele cu zmeura culeasă

230

de la Lerești.

Pe lângă acestea, cu cît ți se ingrașă ochii văzînd oameni și femei, frumoși și plini de viață, cu atît te îngreșezi cînd vezi pe gușați. [...]

II

235

Povestea ăluia, omul cade dintr-un pom și tot se odihnește un an, darămite noi cari veneam tocmai de la București, se putea să nu ne odihnim măcar două zile? A doua zi, d-abia ne-am așezat. A treia zi am dat și eu cu

nasul prin piață; după prinz am fost la fântina lui Crasan
240 și seara pe bulevard.

La 13 iulie, sculându-ne de dimineață, am luat-o
apostolește cu cățel, cu purcel, cu mare cu mic spre
Bughia. Am urcat coasta dealului ce stă cu fața spre Gro-
pani. Din crîng în crîng, din stufiș în stufiș, am cutreierat
245 mai toată coasta dealului. Soarele era în puterea lui,
bun bucuros că scăpase de ploaia ce ținuse câteva zile.
Viind pe drum priveam uimiți și plini de mirare văzînd
virfurile cele mai înalte ale munților albi de zăpadă.
Auziți d-voastră? Zăpadă în luna lui iulie! Soarele arunca
250 săgețile sale cele arzătoare asupra ei și neaua de astă dată
supusă căldurei se prefăcea în apă.

Pare că vedeai cu ce mîndrie soarele își preumbla pri-
virile asupra piscurilor cari, în cea mai mare parte de
an, sunt nesimțitoare la dragostea ce le arată cela ce dă
255 viață animalelor și vegetalelor.

Am cutreierat, zic, mai toată coasta dealului pînă
am dat peste două tufișuri, aproape unul de altul, cari
își împrumutau umbra.

Între aceste două tufișuri ne-am așezat sălașul. Un
260 prichindel de român vechi, fiu al unei văduve cu locuința
în satul Bughia, se luase după noi, și ne-a prins bine,
ne-a dat mare ajutor.

Am făcut, parte din noi, o vînătoare de uscături printre
crînguri și am adunat destule spre a ne pregăti mîncarea
265 de prînz. Altă parte ne-am făurit două frigări dintre nuielele
stufișului, am tăiat carnea și am așezat-o la focul ce ațîța-
răm din uscăturile adunate.

Pînă să se frigă friptura, prichindelul ne aduse de la
mă-sa o mămăliguță ce zisesem să ne facă, și apă rece de
270 jos de la fîntină.

De ar fi stat cineva de o parte și ar fi privit la sălașul
nostru, ar fi avut ce vedea.

La umbra stufișurilor ar fi văzut pe cei mai în vîrstă,
între cari cel dintîi eram eu, cum stam tolăniți pe un covor
275 de iarbă verde d-asupra căruia așternusem un tartan; pe
cei tinerirătăcind printre crengurile vecine cu zburdălni-
cia vîrstei lor; codăneii, rîzînd și cu voieșie făcînd și ei
treabă, cum puneau uscături mereu pe foc ca să se facă
jăratec pentru friptura de pe frigările ce le întorcea servi-
280 toarea; pe cei mici cum alergau zglobii să prînză fluturei
și să se zbenguiască printre floricele.

Mai poftă de mâncare ca aceea ce am avut cu toții atunci după atita drum, nu-mi aduc aminte să fi avut de mult.

285 În mai puțin de o jumătate de ceas mămăligă, pline, friptură, ouă și brinză de burduf cîmpulungiană se mistuiră. Le-am stropit și noi cu nițică apă de sapă de jos de la han și cu de cea rece nemuritoare de care ne aducea prichindelul de român-vechi de la fintină.

290 Acolo ne-am petrecut toată ziua, adunînd flori de pe cîmp, făcînd mănunchiuri și apoi lepădîndu-le, să culegem alte floricele și să facem alte mănunchiuri.

295 Către seară ne-am luat catrafusele și am plecat. Pe cei mici i-am dus tîriș-grăpiș, fiindcă am coborît dealul pe un povirniș foarte înclinat, printre copăcei deși și stufoși pînă în marginea unui pîrîiaș mic, a cărui obîrșie este între dealuri.

300 Nu făcea el, cit zgomotul ce producea. Susurul apelor de munte se aude de departe. Toate apșoarele vin spumegînde din pricina piedicilor ce întîmpină în scursoarea lor. Și parcă sunt tot învrăjbite, atita de tare vuvuiesc.

305 Se vede că lupta ce au cu pietrele pe care le aduce pe cursul lor, ori lespezile pe spinarea cărora curg, și pe cari nu le pot urni din loc, le fac de murmură tot a gilceavă. Aici pe marginea acestui pîrîiaș am stat de ne-am odihnit la umbra unor copăcei.

310 Cu anevoie am ieșit la lumină ca să mergem să vedem băile de la Bughia. Nu că vreo piedecă a firei ne împiedeca, dar nu puteam urni din loc copiii culegînd la floricele. Mai cu seamă floricea ochiul șarpelui sau urechea șoarecelui, miozotis (nu mă uita) era căutată cu sete și de cei mari și de cei mici.

315 Se putea să nu te ispitești a culege vreuna din aceste iubite flori, pe cari o vedeai la vrun loc de care nu te puteai lesne apropia? Din locșorul unde era ea cățărată pe marginea apei, pare că te chema și pare că era mai frumoasă decît cele pe care le aveam în mînă, căci lepădîndu-le pe acestea ne încumeteam a culege pe cele mai cu greu de dobîndit. Așa este omul, ce să zici? Niciodată

320 nu se mulțumește cu ce are, ar dori să aibă ce nu are.

Și intrînd în curtea băilor d-lui Gropan, proprietarul unui stabiliment de băi, am rămas mut de surprindere. M-am gîndit la ceea ce i-a dat natura și la ceea ce el, om

325 necultivat, nu vorește a face. Totul este în starea sălbatecă în care firea a lăsat fântinele de apă minerală.

După analizele ce auz că le-a făcut doctorul Bernad din București, se zice că ar fi niște ape rari în felul lor.

330 Se mai zice că o societate de oameni cunoscători de așa treabă i-a făcut propunere: să-i ia fântina în întreprindere pe zece ani. Societatea să facă un stabiliment de băi sistematice și să-i dea și 20.000 lei.

335 El n-a priimit. Eu socotesc că guvernul ar trebui să intervie. Datoria sa ar fi să nu lase să se părăsească un așa izvor de tămăduire pentru pătimiși. Are o lege de expropriare pentru utilitate publică. Să-l îndemne a face îmbunătățirile cerute de progres sau, dacă se va îndărătnici să nu voiască, apoi să-l exproprieze.

340 Căci dacă norocul i-a dat pe mâini niște izvoare atit de prețioase, apoi sunt în drept toți să se bucure de bună-tatea lor și aceasta în folosul lui bănesc și în al tutulor ca dătătoare de sănătate. Dacă el este codaci, legea să treacă peste dînsul în folosul omenirii suferinde.

345 De aci am trecut în al doilea stabiliment de băi, proprietate a familiei Laurian. Aci se vede însemnate îmbunătățiri.

Însă se zice că apele nu au atita putere vindecătoare ca cele de mai sus.

350 Și întorcîndu-ne acasă, suind și coborînd, am ajuns la 7 ceasuri căzuți de osteneală; apoi somn ce am dormit în noaptea aceea cu anevoie se poate dobîndi în oraș.

Ghimpî să fi fost în așternut nu i-am fi simțit. Am dormit duși, încît tocmai a doua zi de dimineață ne-am deșteptat, pregătindu-ne pentru alte preumblări ce am mai făcut.

355 Apoi la 18 iulie dimineața am pornit la monastirea Ciocanu. A mers și gazda cu noi.

360 Pentru aceasta un car cu doi boi coviltirit și procoițat am închiriat pentru femei și copii; noi bărbații mersem pe jos, adică ai noștri, părintele și încă trei prieteni cu cari ne întîlnirăm în Cîmpulung și cu cari am făcut mai toate preumblările.

365 Ca să mergi la monastirea Ciocanul, apuci pe șoseaua ce duce la Bughia, pină la un loc, apoi cîrmești la dreapta și după ce mai mergi nițel cobori și mergi printre dealuri pe o scursoare de ape, printr-un sat, pe care îl dai la spate și ajungi la riul Bughia.

Peste acest riu este o punte bună de trecut cu piciorul, iar carul dă prin apă.

370 Așa făcurăm și noi și ne oprirăm dincolo la han. Hanul era închis. Strigarăm și un băiat gușat veni să ne spuie ca să mai așteptăm că vine mă-sa numaidecît. Se dusesse, biet, să-și vază de niște purcei ce avea.

Daca veni, băgă pe băiat pe o fereastră, deschise ușa și ne dete nițică țuică.

375 Cheia de la ușa, vezi, era la bărbatu-său și el se dusesse în tîrg.

Altceva nu mai avea, ni se răspunse, că n-are căutare.

380 Pînă să bem țuica intrarăm în vorbă cu dînsa despre mai multe. Ea ne răspunse la toate cum se pricepea și ea mai bine. Cînd veni vorba despre gușa fiului său, ea ne zise:

385 „Cum vedeți, domnilor, gușa fiu-meu este mică; s-ar putea vindeca; s-a vindecat mai mulți; dară lasă-l mai bine cu gușă, decît să meargă la oaste, că mai am unul în miliție“.

Poate să fi avut dreptate femeia; noi însă nu i-am stat împotrivă, am plătit și am plecat înainte.

390 De ce mergeam, d-ai-a drumul se îngreuia, el devenea din ce în ce mai anevoios, fiindcă suia la deal și numai pe pietriș; și, înaintînd, pietrișul se mărea.

Intr-acestea vedeam că începe a se înora și pînă să băgăm de seamă și începu a ploua. Deschiserăm umbrelele; și ca de cînd m-apucaî să vă povestesc, ea și încetă.

395 Ca să te sui de aci la mănăstire două drumuri se deschide: unul pe la Mlaștini, care este mai de ocol, altul mai scurt dară mai greu de urcat. Noi hotărîrăm să mergem pe acest drum.

400 P-aici însă în loc de pietre întîlnirăm pietroaie. În urma noastră mai veneau încă două care, fiecare cu cite patru boi. Al nostru era cu doi, dară niște boi tineri și harnici.

Astfel era drumul așternut, adecă cu pietroaie aduse de apele dealurilor de primprejur și lăsate spre a arăta trecătorilor ce pot ele cînd vin mari, umflîndu-se de ploi.

405 Ajungînd la poalele dealului pe coasta căruia este mănăstirea, poteca pe care trebuie să te sui este așa de repede încît d-abia cu piciorul te poți urca.

Ba încă, după ce că poteca este strîmtă și cu făgașuri, cînd într-o parte, cînd într-alta, apoi pe la unele locuri

410 este știrbită de apele ce curg de din sus. În zadar călugării cîrpesec aceste știrbituri cînd cu găteje, cînd cu frunzet ori cu alte umpluturi; cînd plouă se știrbește la loc.

Urcarăm, mai cu hăis, mai cu cea, mai cu umărul pe la loitrele carului, mai făcînd gălăgie și ajunserăm la poarta monastirei. Un călugăr o deschise și noi intrarăm; după noi intrară și celelalte două care. Am uitat să vă spui că acești mosafiri erau însoțiți de un tacîm de lăutari, cari ne-au scîrțit cît fu drumul de lung.

420 Celalt drum pe la Mlaștini dă pe la satul Albești, unde sunt carierele de piatră; dară acela este mai lung și mai puțin greu de suit.

Deoarece timpul era cam noros, și deoarece din acestă pricină am intrat în curtea monastirei, am crezut de cuviință să cerem voie de la părintele stareț să ne lase a

425 mînca în curtea monastirei. Ne urcăm într-un fel de cerdac, locuința starețului, pe o scară ce d-abia se ținea de veche ce era.

Starețul nu era acasă; se dusesese la vreo altă mănăstire pentru ceva chiverniseală, căci aci la Ciocanul, călugării

430 sunt, cînd mîncați, cînd nemîncați. Atîta sărăcie n-am mai văzut.

Pe zidurile locuinței stărițești erau însemnate cu condei de plumb o mulțime de nume, ale celor ce cercetase mănăstirea. Proză și versuri franțuzești și românești, cari

435 mai de cari pricepute de cei ce le-au făcut, iar nu de cei ce le-au scris, erau d-asupra mai fiecărui nume. Franțuzeasca nici de aici nu lipsi. Se vede a fi o molimă, a ne arăta, noi românii și mai cu seamă femeile, că știm limbi streine, către cei ce nu le cunosc. Învățăm pe dinafară,

440 cîteva rupturi de stihuri, ale nu știu cărui scriitor, și apoi cu loc, fără loc, cu timp, fără timp, țoropoc! ne pomnim că le spunem tocmai la cei ce nu știu boabă din ceea ce vorbim sau scriim. Păcate părințești!

Nu mai spui ce am văzut în chilia starețului, că n-am

445 ce; destul că ne-am grăbit a ne da mai curînd jos, de frică să nu cadă cu noi pâlmarul ce-i înconjura chilia. Atît de vechi era.

Ne-am așezat și noi, două tabere: cei ce veniseră în două care, o tabără, și noi alta; ei în partea dreaptă a bisericii, noi în partea stîngă. Biserica despărțea amîndouă taberile. Am întins două mese. Lor le cînta lăutarii; nouă ne cînta păsărelele.

Am început a mânca. Aveam două giște fripte, brinză,
ouă, vin, aduse în coșuri, și o sticlă de țuică. Se întîm-
455 plase să fie într-o zi de miercuri, preotul și preoteasa, fără
să știm, și fără să ne fi adus aminte de Sfînta Miercurea,
își aduseră măslinile și ceapă verde. Fu însă cu neputință
a face pe preot și pe preoteasă să mănînce din merindele
noastre. Atunci noi am făcut, ceea ce a făcut popa nemțesc
460 cînd l-a luat la socoteală nu știu cine că de ce merge la
biserica pe mincate și apoi se grijește.

Știți ce a răspuns baratul? Apoi dacă nu știți să vă
spui eu. El a răspuns: „Mai bine să fie Christos d-asupra
purcelului, căci el să vede că mîncase friptură de purcel,
465 decît să fie purcel d-asupra lui Christos.“

Așa am făcut și noi cu preotul, dară nu ni s-a trecut.
Am început a mânca din măslinile lui, zicîndu-i să facă
și el ca noi, adecă postul să fie d-asupra dulcelui, iar dul-
cele d-asupra postului.

470 Felul lor de a judeca fuse altul; ei ziseră: „Cînd e zi de
post, apoi post să fie. Cînd e zi de dulce, dulce să fie.“

Dacă am văzut că nu-i putem încredința să judece ca
noi, îi lăsarăm în plata Domnului, să fie de post.

Încă mîncînd vedeam că încep norii a se aduna. Ne-am
475 sculat de la masă. Musafirii cei ce veniseră cu două care,
se vede că tocmai tîrziu se deșteptară și cunoscură că nu
era tocmai bine să mănînce cu lăutari în curtea monas-
tirii, se încărcară și porniră de acolo. Noi lăsarăm copiii
la car cu servitoarea, și împreună cu cei mai mari, ne ur-
480 carăm tocmai în vîrful dealului, trecînd printre niște fi-
neață în floare, de-ți era mai mare dragul să privești la
dînsa. Cîteva umbre de călugări, niște căzături de oameni,
niște ființe, fleoși de bătrîni, o cosea cu nemilostivire.

Ca să ajungem în vîrful muntelui, trebui să sărim
485 pîrleazul, gardul care îngrădea coprînsul monastirii.

Priveliștea ce ni se arăta ochii noștri o sorbea cu nesați.
Dacă ar fi fost senin, am fi putut vedea mai limpede ora-
șul Pitești și Curtea de Argeș. Așa cum le-am văzut noi,
490 printre negură, nu se deosebeau lămurit. Privînd într-o
parte și într-alta, în depărtare și la vîrfurile dealurilor
și munților vecini, numai iată că auzim tunînd. Noi nu
băgăm de seamă ce se petrecea prin văi. Și, aruncîndu-ne
ochii și într-acolo, văzurăm ce n-am mai văzut pînă atunci,
la vîrsta în care mă aflu.

495 Norii, pasămite, se adunară prin văi, se îndesară, se
înghesuiră, și începură a ieși fulgere dintr-înșii și a bubui
tunetele.

Am rămas încremenit. Eu eram învățat să văz fulgerele
și să aud tunetele d-asupra capului meu, acum să văz
500 și să auz tunetele sub picioarele mele! Mă uitam și tot
nu-mi venea să crez, și cu toate astea așa era.

Atunci i-am adus aminte de chir Zeus, zeul zeilor
elinești, și drept să vă spui, pare că o mândrie oarecare
mi se furișă în inimă. Pare că îmi șoptea cineva la ureche:
510 „Cu ce era acel Zeus al elenilor din vechime mai cît tine?
N-ai și tu acum fulgerele la mult de picioarele tale?”

Din uitucia aceea de mine, mă deșteptară tovarășii
mei, cari mă siliră să ne coborîm mai curînd, dacă voim
să nu ne boteze ploaia, care se urca acum pe munte.

515 Le-am mulțumit pentru aducerea aminte ce mi-au făcut,
că eram om păcătos și nevoiaș, ca toți oamenii. Mi-am
scuturat haina, lepădîndu-mă de fumul mîndriei ce umbla
să mă cuprinză, am nesocotit șoaptele ce-mi zbirnîiau pe
la ureche, și am gonit de la mine deșertăciunea de a mă
520 asemăna cu un Zeus, mai lacom, mai herbant decît toți
oamenii, precum spune la cărțile lor elinești, că era acel
zeu al zeilor lor.

Am rămas creștin, precum sunt, și am lăudat în fundul
inimii mele pe Cel ce a făcut lumea din nimic, cu toate
525 minunile ce se pot vedea și ce nu se pot vedea.

Abia am ajuns în curtea monastirei, și unde începu
să plouă, și ce ploaie, Dumnezeule! ploaie d-alea de parcă
se deschisese cerurile și dîndu-se drumul tuturor izvoarelor
de sus.

530 Abia am apucat de ne-am aciuit, cari prin tinda bi-
sericuței, cari pe sub pâlmarul locuinței stărițești, pe
după niște tocitori, printre niște mese stricate și printre
trăcănaie de tot felul, puse acolo la adăpost.

535 Și, adăstînd acolo, ca să înceteze ploaia, am avut
prilej să văd că toată obștea aceea era alcătuită din șase
ori șapte călugări și din vro doi ori trei frăței.

Casele cari înconjoară monastirea ca o jumătate de
cerc în cari șed acești oameni, închinați monachiei, sunt
mici, pitulate și povîrnite într-o parte de vechi; murdare,
540 cu uși de trebuie să se aplece cînd intră în ele, cu ferestre
mititele și nu toate ochiurile cu geamuri. Case de
lilipuțieni, adică de pitici. Călugării, jigăriți, de pare

că nu se pieptănaseră de nici ei nu mai țineau minte,
hărtăniți și nespălați, cu chipurile macre și ajunși de bă-
545 trînețe și de post.

Ce să zici, sărăcia este zugrăvită în această obște,
cu toate grozăviile ei.

Așa cum erau, unii ieșeau să bage în chilie te miră ce
catrafuse, ca să nu le plouă; alții duceau câte o doniță
550 sau puțină la picătura streșinilor, alții ca să îngrijească
cine știe de ce lucru de nimic, și mai toți cu picioarele
goale, în cap cu câte un comănac pleoștit sau turtit în vreo
parte, cu zdrențele de pe dinșii sumese.

Intrind și ieșind de prin chiliile lor, mi se înfățișa o
555 icoană tristă a nemernicii omenеști. Gîndurile mi se duse
departe, foarte departe, înapoi la timpii de sălbăticie
a oamenilor.

Atunci mi-am zis: „Oare această mănăstirică să nu fi
fost ea înzestrată de cei ce au înființat-o cu o cît de mică
560 avere?“ Eu crez că da; dară societatea în timpii din urmă
a crezut de cuviință să ia averile monastirilor și să le dea
statului. Bine. Dară atunci societatea trebuia să îngrijească
de acele umbre de oameni ce să găsesc adăpostite pe la
monastiri, ori să desființeze cu totul obștea. În ce vor fi
565 vinovați acești nevoiași să sufere cea mai îngrozitoare
ticăloșie?

Un frătoi pe așa ploaie își găsisse să se ducă de vale să
aducă apă de la fîntînă. Cînd se întoarse era ud pînă la piele.
Ne dete de băurăm. Drept să vă spui, așa apă ca aceea mai
570 rar. Două pahare mari am băut și n-am simțit cîtuși de
cît vreo greutate, și rece de parе că era pusă în ghiață.
Halal de așa apă!

Ploaia stătu și, pînă una alta, încărcarăm femeile și
copiii în car, iară noi călări pe picioarele noastre ne gă-
575 team a porni. Călugării stau pe dinaintea chiliilor lor și
se uitau la noi cu jînd. Văzindu-i așa stînd, te coprindea
mila; inima ți se inmoaie cînd vezi dobitoacele, rivnind
la bucătura ce bagi în gură, și te milostivești. Ce inimă
să fie aceea, cînd vezi pe seamănul tău, poftind lucrul de
580 care tu te îndestulezi în veselie, și el, seamănul tău, n-are
și nu poate, și nu știe cum să-și agonisească cele spre traiul
său? Mi se pare că datoria societății ar fi să se gîndească
și la aceste ființe neînvățate și nepricepute, spre a le asi-
gura un trai, deși nu imbilșugat, dară măcar îndestulător

585 pină cînd își vor mai tîri zilele pe această lume, pe care, ei, fără să știe de ce, o urăsc.

Noi îi chemarăm și puserăm cîte ceva fiecăruia în mînă; și bine făcurăm; căci deodată patru din cei oarecum mai tineri, ne încongiurară carul, ne ajutară la scoboriș, de
590 scăparăm cu față curată. Pare că era năzdrăvan carul, mergeam mai mult pe sus, de parcă n-atingea de pămînt. Nu se mai simți nici făgaș, nici știrbiturile ce mai făcuse potecii ploaia ce căzuse. Cînd ne văzurăm în vale, ne
595 luarăm încă o dată ziua bună de la acești oameni uitați și de Dumnezeu și de lume, și mergînd încet, încet, cum se merge cu boii, am ajuns acasă pe la șapte ceasuri seara, adecă în amurg.

De cîte ori mă gîndesc și azi de ceea ce am văzut la
600 monastirea Ciocanul, de atîtea ori mă înfiorez de mărirea lui Dumnezeu și de uitarea de sine a călugărilor de acolo.

III

Aflasem că la Berivoești se afla un orb din naștere, care are o ținare de minte foarte însemnată. Se zicea că știe orînduiala bisericii mai bine decît un dascăl, cîntă în strană, se duce, chemat fiind, pe la mesele unora și altora și spune fel de fel de bazaconii, de unde capătă cîte
605 ceva și cu aceea trăiește.

Am voit să-l văz, ca dacă s-ar putea, să știu de la dînsul vrun basm, vro poveste sau altceva. Mi s-a spus că e bolnav și d-aceea n-a venit anul acesta la bilci, el carele în toți anii venea.

610 Mă hotărisem să mă duc eu la dînsul. Cînd în dimineața de 21 iulie văz pe gazdă că mi-l aduce.

Am intrat în vorbă cu dînsul. Mi-a spus că se numește Moș Florea orbul, că este de peste 65 de ani, că locuiește în sat la Berivoeștii pămînteni, județul Muscel, pe lîngă
615 Cîmpulung. După acestea a început să-mi spuie de Alexandru Machedon, de Xantipa filosoful, de Halima. Eu l-am oprit.

L-am rugat să-mi spuie, dacă știe, ghicitori, basme ori povești d-alea de care se spun pe la șezători.

620 Din tot ce a putut să-mi povestească în timp de aproape un ceas și jumătate, m-am ales cu o poveste, cu cîteva ghi-

citori și cu următoarele versuri. L-am rugat să mai vie,
mi-a făgăduit, dar nu s-a ținut de cuvânt.

STIHUL BUCHILOR.

625	<i>Az</i>	<i>Azi a mea iubită floare, Garoafă mirositoare, N-ar fi bine și cu cale Să facem o plimbare?</i>
	<i>Buche</i>	<i>Bine ești împodobită</i>
630	<i>Vide</i>	<i>Ca o garoafă-nflorită. Văz că ești foarte cuminte Și-nțeleaptă la cuvinte; Că de vrei mai dinainte Erai om foarte cuminte.</i>
635	<i>Glagol</i>	<i>Grăiește-mi vreun cuvânt Să mă mai știu pe pământ.</i>
	<i>Dobro</i>	<i>Dă-mi mie oro bucurie Să-mi fie spre veselie.</i>
	<i>Est</i>	<i>Eu sunt cel om streinat De dumneata depărtat.</i>
640	<i>Juvite</i>	<i>Jeluită, puică, tu vei fi, Dacă nu mă vei iubi.</i>
	<i>Zalo</i>	<i>Zapis fie ți-aș fi dat De nu te-ai încredințat.</i>
645	<i>Zimble</i>	<i>Zi-mi tu ca să viu la voi Să mai vorbim amândoi.</i>
	<i>Ije</i>	<i>Ismă creată și-o lalea Iubi-m-aș cu dumneata.</i>
	<i>I</i>	<i>Ispitit-ai în tot chipul Și mai cercat cu cuvântul,</i>
650	<i>Caco</i>	<i>Că ești floare asomie Să-mi fii dragă numai mie.</i>
	<i>Lude</i>	<i>La dumneata, puiculiță, Aci-n dos în grădiniță; De la vale de porțiță</i>
655		<i>Răsări o garofiță.</i>
	<i>Mislete</i>	<i>Mihnită, puică, vei fi Dacă nu mă vei iubi.</i>
	<i>Naș</i>	<i>Nădăduind, puică, la tine Rămăsei ca vai de mine.</i>
660	<i>On</i>	<i>O! mijloc, mijloc subțire,</i>

- Vrei să mă dai de rușine?
Pocoi Pentru tine, puiculiță,
 O să mor fără credință.
- 665 *Rița* Rău fusei eu rînduit
 Cu ast pustiu de iubit.
- Slovo* Să-ți zic floare asomie
 Că placi multora și mie.
- 670 *Tferdo* Tu ești a mea mîngiere,
 Dragostea vieții mele.
- Uc* Umblînd m-am tot tulburat
 De-al tău dulce sărutat.
- Fita* Focul ce este în mine
 Arză rochia de pe tine.
- 675 *Her* Hiarele de m-ar minca
 Nu mă las de dumneata.
- Ți* Ține, puică, vin de bea
 De la minușița mea.
- Cerf.* Ce te fălești așa tare?
 Că nu ești de orun neam mare.
- 680 *Șea* Și te ții în fandosii
 Cum că ești cea mai dîntii.
- Ștea* Ștergeți această mîndrie,
 Nu te-arăta cu prostie;
- 685 *Ia* Ia vezi lacrimile mele
 Cum se varsă cu durere;
 Și se varsă pe obraz
 Pentr-un pușor cu haz.
- Ius* Iubitul este cu haz,
 Despărțirea cu necaz.
- 690 *Iu* Iubita mea m-a lăsat,
 De mine s-a depărtat.
 Dar eu nu voi ca s-o uit
 Pînă la al mormînt.
- 695 *Gea* Gerul, frigul nu mă ține
 Pînă nu dau pe la tine.
- În* În calea ce am venit,
 Ah! să nu mă lași lipsit.
- Ipsilon* I psihi mo surioară,
 Dorul tău mă bagă-n boală,
 Sprincenile mă omoară.
- 700 *Amin* Apa curge și se duce
 Pietrele rămîn și plînge.

- 705 *Ghici ghicitoarea mea:
Dintr-o piatră albă
Prooroc se naște
Nici creștin, nici păgîn,
Și la moartea lui
Se botează în apă fiartă.*
- 710 (Cocoșul.)
*Trup de femeie sus, trup de femeie jos,
și zece trag pe patru la judecată.
(Femeia cînd mulge vaca.)
Belit și mîncat
Și zbiară prin sat.*
- 715 (Cimpoiul.)
*Să fiu albă nu-s cucoană,
Să fiu neagră nu-s țigancă,
Să fiu verde nu-s mătase.*
- 720 (Coțofana.)
*Cinci capete, patru suflete, și o sută de unghii.
(Mortul cînd e dus la groapă.)
Iepure-mpănat,
Șarpe potcovit,
Poruncă de domn,
Meșteșug de om.*
- 725 (Plugul.)
*Merge pe drum: Două ascultă,
două vede, două ară, patru merg;
una mînă și umblă gemînd, nefiînd
bolnav.*
- 730 (Porcul.)
*Cine în cer nu s-a suit
Pe pămînt n-a umblat,
Și pe Dumnezeu a lăudat?*
- 735 (Ioan Proorocul.)

În aceeași zi am prinzit într-un fel de chioșc clădit din frunzari pe cursul apei Rîul Tîrgului, aproape de mănăstire.

- 740 Vijiitul morilor din apropiere, murmurul apei ce trecea pe sub acest chioșc, te face să mîninci mai cu poftă! Acest

chioșc era rădăcat vremelnice, numai pentru bilciul de Sfin-
tul Ilie, ce se face la Cîmpulung în tot anul, cum este moșii
în București.

745 După ce am mâncat, am trecut podul cel lung făcut
peste riu, și am luat drumul către Flămînda.

Flămînda este o mică mănăstire pe vârful unui deluleț
în marginea Cîmpulungului, de ceea parte de riu. Ce va
fi fost în vechime nu știu. Dară știu, după cum mi s-a
750 spus, că aci a fost închis Ienăchiță Văcărescu poetul, de
către fanarioți, pentru gîndurile lui patriotice.

Urcîndu-te pe deal, ca să ajungi la mănăstire, pe coastă
la dreapta pe o întindere de loc îngrădită, este cimitirul
papistașilor și al protestanților. După cum se vede, pare
755 a fi înființat din nou. Sau că, morminte sunt puține, unde
nici streini nu sunt mulți la Cîmpulung.

În vârful dealului, dacă ajungi, stai și te miri ce fel
de mănăstire să fie asta! Acolo nu se vede nici urmă de
locuință omenească. Nici chilii de călugări, nici nimic.

760 Biserica se vede ridicată în locul celei vechi, însă
neisprăvită, se zice că a luat-o prin licitație un meșter
ca s-o facă; însă înșelîndu-se la preț, a făcut-o pînă unde
i-a ajuns banii ce a fost luat. Se zice iar că meșterul n-a
făcut-o după contract, că nu e destul de trainic lucrată.

765 Pentru aceasta fu tras în judecată; meșterul a pierdut
la judecată, dar e sărac, nu poate să o isprăvească după
cum le-a fost vorba, și lucrul stă baltă.

Prinde orbul, scoate-i ochii.

770 Clopotnița s-a părăginit și dînsa. Nu va trece mult
și o vei vedea și pe dînsa o grămăjuie de dărîmături, pre-
cum a și început.

O cruce de piatră ce era acolo lingă clopotnița s-a rupt
în două, partea de d-asupra a căzut cu capul în jos, așa că
nu se știe ce este scris pe dînsa. Pe trunchi, care mai stă
775 în sus, am putut citi lămurit numele lui Leon-vodă. Ce
o fi zicînd mai la vale nu știu, fiind acoperit de partea
căzută de d-asupra.

Ar fi bine, socotesc eu, să fie ridicată și să se dea în
stampă scrisoarea întregă de pe cruce, spre știința tuturilor.

780 Fiul meu, George, s-a atîrnat ca maimuțele de grinzi,
de ziduri, și s-a urcat tocmai la clopote, cari mai stau
atîrnate la locul lor, a bălîngăit nițel cu ele, apoi s-a dat
jos.

785 Dacă n-ai ce vedea mai deosebit ceva pe acest deal, apoi ești răsplătit cu vederea cea frumoasă asupra Cîmpulungului și a prejmetelor.

790 Vezi Cîmpulungul întinzîndu-se d-a lungul riului, cu cele trei uliți ale lui, căci trei uliți are Cîmpulungul, lungi ca și dinsul, din cap pînă în cap. Aceste uliți sunt străbătute de alte uliți lăturașe ce leagă între ele ulițele cele mari.

E frumos să vezi Cîmpulungul de aici, oraș cu mulțimea lui de biserici, și încins de Rîul Tîrgului. O panoramă din cele mai încîntătoare.

795 De cîte ori vorbesc de Cîmpulung, de atîtea ori stă de față numărul său de biserici. Dar ia să stăm strîmb și să judecăm drept.

Oare Bucureștiul este mai breaz? El are nu 20 de biserici ca Cîmpulungul, ci numai 130.

800 Să fie oare că atît în București, cît și în toată țara, bătrînii noștri nu erau așa de procopsiți pre cît erau de evlavioși și de patrioți? se poate. Crez și eu. Astăzi ne-am umplut de procopseală.

805 Din vîrful dealului Flămînda, dacă îți întorci privirea de la oraș spre munți, apoi frumusețea firei e mai măreață, vezi dealurile trîmbe, trîmbe, și dincolo de ei ridicîndu-se munții falnici, ale căror vîrfuri pare că vor să atingă cerul.

810 Ne-am grăbit să ne coborîm și să mergem acasă, căci prin văile dealurilor, negura ne arăta că plouă, și nu voiam să ne botezăm în ziua aceea. Ne-am temut de ploaie, fiindcă prea ardea soarele.

La 21 am fost la Lerești.

815 În ziua aceea am luat două care, coviltirite și procoitate, cu gînd să mergem pe sus. Dar te lăsa inima să mergi în car, noi ahtiații de preumblări pe la munte?

Copiii și femeile au mers. Noi bărbații nu; căci nu degeaba aveam cu noi patru cîrji de preumblat prin munți, cîrji cum altele ca dinsele n-am mai văzut, eu cel puțin, acolo la Cîmpulung.

820 Și luînd-o pe trepădușe, haide, haide cînd înaintea celor, cînd după dinsele și oprindu-ne la toate hanurile, ca să le gustăm țuica, am ajuns în satul Lerești, l-am străbătut pînă am ajuns la locuința părintelui Țuluca, unde am desjugat.

825 Era către nămiezi.

Părintele Țuluca ne-a primit bine. Găzduirea românului este de poveste. Bucuria cu care primește el oaspeții, nu se poate spune. O astfel de găzduire am primit și noi la părintele Țuluca.

830 Și e harnic părintele. El e și preot în sat, și învățător al copiilor din sat, și mai ia și petece de loc de la unii, alții cu arendă spre a le cosi, face negoț cu scinduri, cu vite și cu ce poate; d-aceea este, se vede, chiabur.

Coprinsul lui este coprins la dînsul și casă bună. Nu
835 e vorba, la munte mai toate casele sunt bune: 'nalte, încăpătoare, învelite cu șindrila, făcute de zid de piatră și ridicate de la pămînt. A părintelui Țuluca mai cu deosebire; curățenie în odăi, căci casele lui au mai multe odăi, îmbrăcate pe dinăuntru într-un chip țărănesc, dar frumos.

840 Plocate, foarte albe, așternute pe paturi, de ți-e drag să șezi pe dînsule, pereții acoperiți cu velințe, toate lucrute de mina preotesei.

Casa cea mare, casă de musafiri, este împodobită cu o canapea și scaune ca la orașe, iar pereții cu fel de fel de
845 țesături suptiri și scumpe: vilnice, lucrute cu fir și cu fluturași, îi cu alțițe lucrute numai în mătase și cu fluturași, marama de borangic, subțiri de să le spargi cu limba, vezi că preoteasa știe a lucra bine, și apoi e harnică ca și părintele.

850 Ce să vă mai spui? Casa părintelui Țuluca este casă de om cu dare de mîină. Rostul este rost și plină cu de tot ce trebuie omului la țară.

Cum am ajuns, ne-a cinstit cu țuică veche, niște țuică, ce rar se găsește, apoi ne întinse masa, căci era și timpul.

855 Scoaserăm și noi merindea ce aveam la coș, puserăm la mijloc și vinișorul ce adusesem și ne-am ospătat sub nucul din livedea de lîngă biserică, unde secerătorii coseau iarba.

Și fiindcă preotul se îndeletnicea cu lucrătorii a sfir-
860 și de cosit în acea zi, îl lăsarăm să-și vadă de lucru, iar noi traserăm cîte un somn la umbră de nuc, de să se ducă vestea.

După ce ne scularăm, încurcarăm și noi locul p-acolo
pe lîngă oamenii ce lucrau pînă seara. În acest timp pre-
865 oteasa găti masa pentru lucrători; masă mare, cu nu știu cîte mămăligi și legumă.

Noi întrebarăm pe părintele, ba despre una, ba despre alta, și la toate ne răspundea, ca un om cunoscător de locurile de p-acolo.

870 Ne arăta fiecare virf de munte ce se vedea de acolo, bă și pe cele de la spatele lor și de pîmprejur. De la dînsul am aflat o mulțime de nume de munți, dintre cari mai țin minte următoarele:

875 Păpușa, Dragoslavele, Mateiașul, Iezerul, Buliga, Leaotul, Rogozu, Măgura, Piscul Calului, Muntele Boldu, Voivoda, Piscul Caprei, Portăreasa, Cernatu, Obîrșa, Groapele, Brătîla, Zirna, Piscul Netotului, Nisipurile, Mușeteasca, Galbenele, Valea Vladului, Luța mare, Luța mică. Comisul, Tamașul, Piatra lui Crai, Baciul, Înfundata etc.

880 Am întrebat dacă știe să ne povestească ce se vorbește prin sat despre numirile munților; d-o pildă: de ce se zice Păpușa, Mateiașul, Piscul Calului, Valea Vladului, Piscul Netotului, Piatra lui Crai și altele.

885 Ne-a răspuns că nu știe. Acum stau și mă gîndesc: să fie oare că nu știa în adevăr, ori că avea de lucru și nu putea să stea să ne povestească? Văzurăm și noi că timpul nu era tocmai priincios pentru asemenea întrebări. Ne-a făgăduit însă, ca și d. Bădescu, profesor în Cîmpulung, că va cerceta, și de va afla vro poveste mi-o va face cunoscut.

890 Seara, după ce am cinat, preotul, preoteasa și încă vro doi săteni d-acolo ne-a petrecut pînă ne-a scos din sat, și e cam lung satul, ca toate satele de la munte, cari sunt cu casele risipite.

895 Viind pe drum ca să ne mai treacă de urît, și ca să și mai rîdem oleacă, am început a cînta. Cîntecele noastre zădăriră și pe unul din chirigii, nenea Ion Nicolae Diacnul, locuitor în mahalaua Malu, din Cîmpulung, bătrîn trecut de 60 de ani, și se scăpă de spuse că știe și el un cîntec din tinerețele lui. Atîta fu de ajuns. Ne alegarăm de dînsul și nu-l slăbirăm pînă nu cîntă. I se aprinsese călcieele bătrînelui, vezi că îi dădusem de gustase din sîngele Domnului, și din aghiasma de prune, de pe unde stătusem pentru popas.

905 Cînta bătrînul de răsunau văile. Boii chiar pare că se veseleau și ei de veselia stăpînului lor. Trăgeau mai ușor, aprinși de focul cu care cînta nenea Ion. Și nu du-

cea glasul rău unchiașul, se vede a fi fost un pui de românaș în vremea lui. Noi îi furarăm vorbele și iată că le așternem aici așa cum le apucarăm din gura lui.

910

CÎNTECUL NUMERILOR

*De la una pîn-la două
Anicușo nene,
Mi se rupe-inima-n două
Anicușo etc.*

915

*De la două pîn-la trei,
Mult mă faci p-aici să piei.
De la trei pîn-la patru
Inimioara mi se bate.*

920

*De la patru pînă la cinci
Mult mă faci să viu p-aici.
De la cinci pînă la șase
Inimioara mi se arse.*

925

*De la șase pîn-la șapte
Inimioara mi se bate.
De la șapte pîn-la opt
Inimioara mi s-a copt.*

930

*De la opt pînă la nouă
Inimioara-mi rupi în două.
De la nouă pîn-la zece
Inimioara-mi stă tot rece.
Anicușo nene.*

Și cu cîntece și cu glume am ajuns acasă pe la zece ore seara, de nici n-am simțit osteneala drumului. Ba încă părea că am fi dorit să fie drumul mai lung.

935

IV

Cîteva zile ploioase cîte le-am avut la Cîmpulung nu le-am lăsat fără să le întrebuițez și pe dînsele la ceva. Am stat de vorbă cu gazda la care trăsesem.

940

Și știți d-voastră că vorba vorbă aduce. Am vorbit despre ceea ce știa dînsul de oraș; despre ale bisericii, căci gazda mea era preot; despre vreme; despre multe și de toate.

Preotul Nicolae Diaconescu este un om între 25 și 30 de ani. Absolvent al seminarului din București, cursurile seminariale și le-a început în seminarul din Curtea de Argeș. De câțiva ani numai este preot la biserica Mucenița Marina. Inteligent, om de bună-cuviință și harnic, este iubit de toți cei ce îl cunosc.

945 — Noi suntem mândri cu orașul nostru, îmi zicea el odată. El este leagănul naționalității noastre. Monumentele ce îți arată în tot locul stau dovadă despre cele ce-ți spui. Ar fi bine să se ia măsuri de cei ce sunt în drept să o facă, ca ele să se păstreze, căci altfel va ajunge, precum ajunsese curțile boierilor Golești.

955 — Și cum ajunsese curțile alea ale boierilor Golești?

— Ai fost prin piața noastră, ai văzut ce întindere are. Tot locul acesta era al boierilor Golești. Pe dinsul era niște case mari, boierești, care odată, odată trebuie să fi fost fala Cîmpulungului. Grădina acestor case era plină de fel de fel de pomi roditori, tot soiuri unul și unul; în mijloc avea un eleșteu cu pește. Eu însumi mi-aduc aminte când eram copil că am prins pește ziua.

Ce trebuie să fi fost de aceste case, de grădina și de curtea lor în vechime nu pot să-ți spui, că n-am apucat.

965 Ceea ce ajunsese în timpii din urmă, de pe când țiu eu minte, apoi erau niște căzături.

Casele erau dărăpănate. Uși, ferestre, vraiște. Ajunseseră să fie locuința bufnițelor și a cucuvalieilor. Pustiitatea se răsfața într-insele. Stafiile și joi-marile băgase groază între vecini. Seara nici un locuitor nu mai cuteza să treacă p-acolo. Ziua însă copiii mai intrau, dîndu-se jocului, prin curți, și alții, ca și mine, prindeau pește.

Decît să rămînă așa pustii, bine a făcut primăria noastră de le-a cumpărat, le-a dat jos, și a făcut piață; căci piața cea veche nu era destul de încăpătoare.

975 Eleșteul era atît de adînc, încît tot materialul netrebucios din case l-a pus acolo și împreună cu multă umplutură, adusă de aiurea, abia a ajuns de a putut să niveleze suprafața pieței.

980 Birnele, grinzile și stîlpii erau numai de stejar. Le-a vîndut unor tîmplari, cari le-au cumpărat ca piinea caldă, pentru lucrul lor de tîmplărie.

985 Azi, dintr-un loc pustiu care îngrozea lumea, s-a făcut piața pe care o vezi, destul de încăpătoare pentru târgul de simbăta, pe care îl avem în Cîmpulung. Ar mai trebui, după părerea mea, câțiva copaci pentru umbră, în zilele cele călduroase.

990 Despre un lucru nu-mi dau seamă de ce nu s-a făcut. În piața cea veche era așezată banița lui Șerban-vodă, săpată în piatră, și de jur împrejur cu slove pe dînsa. Cine din cumpărători voia să cerce dacă n-a fost înșelat la măsurătoarea de cereale mergea acolo, turna coprinsul baniței în ea, și era sigur dacă a fost înșelat sau nu.

995 Nu știu de ce această baniță zace în curtea primăriei, unde inscripția de pe dînsa se poate strica, căci nu e ferită de lovituri și de ciocnituri, și n-a pus-o în mijlocul pieței celei noi.

1000 Am stat mult pe gînduri și m-am întrebant: „Ca e ursită rea, prigonește pe biata noastră țară, de voiește să-i stîrpească orice urmă veche de ființa ei. Să nu se mai găsească nici un punct de legătură între vechiul trecut și între viitorul ei?“ M-am întrebant, m-am gîndit, și n-am putut să-i dau de căpătii. Cei ce vă pricepeți în d-alde astea, cei ce știți să judecați mai matur, luminați-mă și pe mine și, dacă vă stă prin puțință, puneți o stavilă acestei uitări a trecutului.

1005 Căci la Cîmpulung, ca și la București, la Dorohoi, ca și în Oltenia se strică, se dărîmă, cu nemilostivire, se rade de pe fața pămîntului tot ce a mai rămas de la moși de la strămoși. Mai toți cei ce vin dinăuntru, de la învățatură, pare c-ar intra într-o țară de sălbatici, fără trecut, fără tradiții. Și anume:

1015 Doctorii nu vor să țină seamă de loc de doctoriile popoului, ba încă le prigonește și omoară ținerea lor de minte, în loc să le cerceteze, să le îmbunătățească, să le ridice pînă la ei, ca să le aducă în stare de știință.

1020 Mai-nainte vreme, aveam doftori mai puțini; dar babe și unchiași cari știau să descînte și să tragă mai mulți. Înmulțindu-se doctorii s-au prigonit pînă la desființare doftorii populari; descîntecele și trăsăturile s-au uitat cu desăvîrșire. Azi mulți oameni se lasă a muri neavînd cu

ce plăti vizitele doftorilor. Atunci, cu lucru de nimic, avea pe cine să cheme, ca să-i tragă și să le descinte. Cel puțin avea o mîngiere că au un ajutor. Ce e drept, s-au înființat mai multe spitale, în cari se caută fără plată bolnavii cari vin. Dar nu toți oamenii vor să meargă la spital.

1025 Ceea ce prigoneau doftorii mai-nainte, acum ei o scot la maidan. D-o pildă, unde ziceau că trăsăturile sunt o nimica toată, o secătură, azi ei o scot ca foarte folositoare. Numai i-a schimbat numele. Ei nu-i mai zic azi *trăsătură* ci *masagi*.

1030 T-ei pomeni că, ca mine vor scoate la maidan și *descințele* sub numire de *ipnotism*, de *magnetism*, sau cine mai știe cum. Și iată că cercetarea bolnavilor costă mai scump, de nu se pot căuta toți.

1040 Cu doftorii populari, creștea numărul populației. Cu doftorii de azi, scade, după cum ne-o spun ziarele pe toată ziua. Să mă ferească Dumnezeu a zice ceva rău de meșteșugul doftorilor noștri. Eu spui ce am apucat eu. D-apoi, poate să fie și lipsa de cunoștința morților de pe atunci, pe cînd azi trîmbează ziarele neconținut numărul lor.

1045 Advocații, dară pe dinșii să-i lăsăm în pace, ca să nu ne mai aprindem paie în cap. Se vede pe toată ziua de toți, cum croiesc la legi, și la paralegi, cum le strică și le fac iarăși din nou, fără a ține seamă de ceea ce am avut.

1050 Arhitecții ridică niște stîrpituri, în locul trainicilor clădiri vechi. Nu țin seamă nici de trebuințele noastre, nici de climă, nici de nimic. De e niscaiva călduri vara, cum este la noi, și de se întîmplă să fie casa ce se clădește astăzi în bătaia soarelui, apoi te coci în ea. N-ai tu nițică umbră, n-ai tu puțină răcoare. De se întîmplă să dea niscaiva geruri de să crape lemnele și pietrele, cum este la noi uneori iarna, apoi degeri în ea, cu tot focul ce dai la sobă.

1055 Clădirile însă cele vechi se luptau cu timpurile de trainice ce erau, vara găseai răcoare în ele, și iarna cu puține lemne încălzeai casa în care ședeai.

1060 Cercați de dărîmați o casă din cele vechi și veți vedea, cum am văzut și eu în București, scăpărînd tîrnăcopol

cînd lovește în zidărie. Cercați însă de dărîmați una din clădirile de modă, și veți vedea ieșind cărămizile din zidărie pînă a nu le fi atins cu tirnăcopul... vezi că așa e moda!

1065 Numele ulițiilor care aducea aminte cite o faptă istorică se șterge, fără teamă, și li se dă cite o altă numire, cine știe cum, și fără să aducă aminte nimic.

Și cite altele pe care nu ți le aduci aminte.

1070 De s-ar împreuna știința cu practica ce este în țară la noi de la moși de la strămoși, asupra tuturor ramurilor economiei noastre de trai, mult bine ar ieși; dar așa cum se face astăzi, nu știu, zău, unde o să ajungem! Poate la cucuiata!

1075 Într-o altă dată, preotul Nicolae Diaconescu, 'mi da dovadă despre vechimea Cîmpulungului, pe lîngă altele, biserica la care slujea: Mucenița Marina.

1080 — Tovarășul meu, îmi zise el, un preot trecut de șaptezeci de ani, care de cincizeci de ani slujește la această biserică, îmi spune că data ei cea veche este 6723 (adică 1215), scobită într-o piatră ce se află în altar sub fereastră și ten-cuită de către cei ce au reparat biserica. Așa zice că i-a spus și lui un alt preot bătrîn pe care l-a apucat și dînsul și care a răposat demult.

Inscripția actuală de d-asupra ușii bisericii, pe care însumi am citit-o, zicea așa:

1085 „Această sfință și dumnezeiască biserică aflîndu-se din zile vechi părăsită și neaflîndu-se citori ca să o mai înoiască, și stînd biserica necăutată, îndemnîndu-mă eu robul lui Dumnezeu, Barbu de o am
1090 înoit-o întru slava sfintei muceniței Marina, pe cît mi-a fost putința, cele ce se vād și cele ce se vor înnoi de aci înainte, și am făcut și clopotnița din temelii, precum se vede, și am cumpărat două candelile de argînt și o vie am cumpărat de o am dat bisericii de pomană, în zilele luminatului domn Io Constantin voievod.

Meseța septembrie 20, d-nei leat 7205 (1697).

1095 Înăuntru, pe grosimea ușei la dreapta, este o altă inscripție, scrisă întru pomenirea celor ce au zugrăvit biserica la 7274 (1766).

1100 În partea stîngă a bisericii este o colimvitră săpată în piatră cu inscripția pe dinafară. Această colimvitră este îngropată în pămînt astăzi, fiindcă biserica de vechime rămăsese ca în groapă, pămîntul pe dinafara ei crescuse.

Cei ce au reparat-o au umplut cu pământ biserica pînă au adus-o în fața locului de dinafară, și astfel colimvitra a rămas îngropată în pământ. Literile au început a se toci de loviturile picioarelor. Poate că cele îngropate să fie mai

1105 bune.

Socotesc că o cercetare amănunțită și serioasă de cei în drept, poate că ar descoperi lucruri destul de importante.

Altă dată, stînd iarăși la vorbă, și venind vorba despre vremea, iată ce mi-a povestit:

1110 — Este aici în curtea bisericii noastre, un bătrîn ca de optzeci de ani, anume moș George Frățiloi, un sărman care șade de pomană, de felul lui din Cîmpulung. Stînd de vorbă cu el zilele astea de vremi și de vlogul ce a început de cîteva zile, îmi spuse istoria următoare:

1115 „Tata cînd era copil mic s-a dus cu tată-său de a încărcat niște scînduri din munți. Viind, a mas noaptea în cătunul Cîndești, între munți, lângă lacul Cîndescu.

Acest lac este fără fund și are împreunare pe sub pământ cu lacul ce se află pe vîrfurile muntelui Iezerul, unul din cei

1120 mai înalți munți. Se zice că și acest lac este fără fund. Apele unuia și altuia sunt negre; ele nici nu se seacă, nici nu se umflă. Cînd este să se facă vreme rea, adecă să se schimbe timpul, să vie vreo vijelie sau vreo furtună, vestește pe oameni de mai-nainte, căci începe a urla.

1125 În noaptea aceea cînd tată-meu, copil, cu tată-său, om matur, a mas lângă lacul acela Cîndescu, tată-meu s-a deșteptat din somn, preste noapte de zgomotul ce se făcea în lac.

1030 Ascultă el, și ce să auză? Bîltăcîind în lac, un glas striga:

*«Hăp! hăp! hăp!
De ce merge tot mai rău.
Hăp! hăp! hăp!
De ce merge tot mai rău...»*

1135 Bietul tata, s-a speriat; mă rog copil, ce vreți?
Mai ascultă, și aude și d-a doua oară.
Acum începu să-i clănțânească dinții în gură de frică.
Daca văzu așa, deșteaptă pe alde tată-său, și-i spuse.

1140 Taica moșu împacă copilul și, ascultînd, auzi și el bîltăcînd, și glasul care zicea aidoma omului:

*«Hăp! hăp! hăp!
De ce merge tot mai rău.
Hăp! hăp! hăp!
De ce merge tot mai rău.»*

1145 Atunci sculîndu-se în sus tata moșul s-a închinat și a zis și tatălui meu să se închine. După ce au săvîrșit amîndoi sînta închinăciune, mai ascultară, și nu mai auziră nimic.“

1150 Și iată că se împliniră cobirile aceluia glas necurat: Cîte nevoi și greutăți nu mai căzură de atunci pe biata țară? Răscoale, dăjdii preste dăjdii, oști străine, războaie, biruri grele, secete, ape mari, și cîte și cîte neajunsuri de a adus pe bietul țăran în sapă de lemn.

1155 Iaca nu mai departe, anul acesta de cu primăvară, se arăta an mînos în toate. Deodată se lăsă un timp și ploii reci și toate poamele se stricară. Zăpada din iulie de mai zilele trecute, puțin rău a făcut și ea?

Acum la începutul lui august, cînd toată lume nădăjduia în adunatul finului, ce sunt ploile acestea reci și dăinuitoare, decît sărăcie și iar sărăcie?

1160 Altă dată iarăși stînd eu la taifas cu părintele gazda mea, și întrebîndu-l dacă nu știe ceva basme, ghicitori sau povești populare, mi-a spus:

*Ghici ghicitoarea mea:
Apucai p-o haia,
Mă-ntîlnii c-o haia,
Scosei (luai) o haia,
Să dau în haia,
Haia intră în haia
Și eu rămăsei cu haia.*

1170 (Ș o p î r l a.)

*Eu fug de tine, și tu te ții de mine.
(U m b r a.)*

*Am un bou, unde se culcă nu mai crește iarbă.
(F o c u l.)*

1175 Viind vorba despre jocuri de copii, bietul preot îmi zise: „Da unde am avut eu vreme, domnule, de jocuri, căci sunt înstrăinat de copil“.

Ar fi voit să-mi spuie păteniile sale de copil, după cum
am băgat de seamă, dară tocmai atuncea îl chemară la
1180 masă.

Totuși mi-a făgăduit părintele să-mi trimită o colindă
frumoasă pe care o știe preotul cel bătrîn.

Cînd n-aveam cu cine vorbi, stam afară în pridvor și
mă uitam spre munți și spre dealuri.

1185 Și această vedere este frumoasă la munți. Vezi cum se
ridică norii de prin văi. Cînd acești nori ies numai dintr-o
parte a munților, adecă d-o pildă numai despre răsărit,
ți se pare că un foc mare sau vrun pîrjol trebuie să se fi
întîmplat prin văile muntelui de unde ies aburii ca niște
1190 fum.

Acești nori părea că sunt lipiți pe munte, se tot înde-
sează, și se tot ridică, pînă ce odată îi vezi că se dezlipesc
de munte și stau atîrnați în aer. Apoi îi ia vîntul la trei
parale. Îi plimbă pînă ce împreunîndu-se cu alți nori de
1195 aiurea, ori că se întind și îngreindu-se cad în formă de
ploaie, sau că îi mină vîntul cine știe unde.

În preumblarea lor, vîntul le dă fel de fel de închipuiri.
Cîte vro bucată de nor, ce se ridică deodată de pe vrun
munte, vezi că ți se arată ca un moș bătrîn cu barba lungă
1200 și te uiți la dînsul cum din ceafă îi mai iese un nas, o gură
și te pomenești cu un cap cu două chipuri: unul dinainte
și altul dinapoi, la ceafă; apoi ori că îi crește vreunul din
nasuri, ori că i se lungesc urechile, ori că îi iese vrun cucui
din cap sau din fălei, că numai te pomenești cu un alt
1205 chip: vrun balaur, vro pajore cu două capete, vrun leu cu
ghiarele întinse, vro femeie foarte frumoasă cu un trup
potrivit și bine făcut, și apoi cît ai clipi, te pomenești că
îi crește cîte un coc cît toate zilele de mare, și îndată se
schimbă în vrun mototol ce n-are nici o formă și, tot lățin-
1210 du-se, se închipuiește în vro jiganie spurcată, în vrun
lucru ce se mănîncă ca cele de pe pămînt, pînă ce îl duce
vîntul de se împreună cu alți nori, ori de se pierde din
vedere, schimbîndu-se în fel de fel de lucruri.

Cînd ies norii de prin mai multe văi ale mai multor
1215 munți, atunci se schimbă socoteala.

Fost-ați, dragii moșului, vrodată la panoramă? Văzut-ați
vro cadră în care este zugrăvit cîte vro bătălie d-alea
marile? Ei apoi dac-ați văzut, îmi este ușor ca să vă fac să
înțelegeți vedeniile de pe munți în zilele ploioase, cum se
1220 înjghebează norii.

De unde pină aci vedeai munții și toate dealurile de prin toate părțile cum se văd ei cînd nu sunt nori pe dinșii, deodată ți se arată norii ieșind încetinel din văile vrunui munte dintr-o parte, despre răsărit d-o pildă, și într-o
1225 clipă vezi ieșind alți nori de prin văile dealurilor despre apus; n-apuci să-i bagi bine de seamă, și numai iată că zărești pe alții ieșind de printre cele din miazăzi, și mai totdeodată pe alții de prin munți de miazănoapte.

Pare că într-un loc ar fi tunuri multe la număr; într-alt
1230 loc mulțime de ostași, împușcînd unii dintr-o parte, iar alții dintr-altă parte.

De ai auzi și bubuiturile ai crede că te afli de față la o bătălie mare. Dară asta se întimplă mai tirziu.

De cum se dezlipesc norii de munți, se ridică și se
1235 împreună, nu trece mult și, îndesîndu-se și înghesuîndu-se, unii într-alții, numai începe a fulgera și a tuna. Pasămite acolo în aer încep norii a se freca, a se năcăji și a se bate între dinșii.

Bine că nu le vine poftă să se bată și pe pămînt, căci
1240 atîta ne-ar mai trebui! Pare că nu suntem noi destul de bătuți de toate nevoile pămîntenești, de...

Pune, Doamne, strajă gurii mele! Vedeți ce păcat eram să fac? și d-voastră, dragii moșului, tăceți, căscați gura la mine, și mă lăsați să bat cîmpii. Ti! bine că mă deștep-
1245 tai la timp, îmi îngrădii buzele, că cine știe ce pățeam! Mă luau și pe mine la ochi.

Astfel îmi petrecui zilele la Cîmpulung. Pe timp senin m-am veselit de frumusețile ce se pot vedea în asemenea
1250 timp, și pe cît m-a iertat mijloacele; iar pe timp de ploaie, minunîndu-mă de potrivelile ce fac norii în aer, aidoma cu cele de pe pămînt.

Acum, Dumnezeu să mă ierte, nu știu ce să zic, „precum în cer și pre pămînt“, ori: „precum este pre pămînt, așijderea și în cer?“ Cine știe să o spuie, că eu unul nu știu ce
1255 să zic. Mi-e frică să nu greșesc.

V

Martî la 24 iulie, la 9 ceasuri dimineața am pornit din Cîmpulung să mergem la Cetățuia. Un car cu doi
1260 boi, coviltir și procoițat era pentru femei, copii și pentru mine. Ceialalți șase mergeau călări.

Ieșind din Cîmpulung, se uita lumea după noi, văzînd un car cu copii, înconjurat de șase călăreți și pe mine pe jos cu o cață în mină și cu o batistă sub pălăria de paie, ca arabii, spre a-mi apăra ceafa de arșița soarelui.

1265 Tocmai eu fui acela care am pățit-o, ca neamțul cînd s-a dus la bătălie. De m-ar fi întrebat cineva în minutul plecării:

— Unde te duci, domnule?

Eu aș fi răspuns țanțoș și cu glas sumeț:

1270 — La Cetățuia lui Negru-vodă.

De m-ar fi întrebat cineva cînd m-am întors acasă:

— De unde vii, domnule?

Eu aș fi răspuns umilit și cu grai miorlăit:

— De la Cetatea lui Negru-vodă.

1275 Mergeam înfipt, tot înainte, și înapoi nu mă mai uitam.

Mergeam, vezi bine, că era șosea întinsă. Ea este făcută serpuită pe coasta muntelui Mateiaș. Cînd te uiți de pe înălțime la dînsa, ți se pare a vedea un șarpe uriaș, grozav de mare, urcîndu-se ca să ajungă pe piscul muntelui, în

1280 vîrfurile este un stei de piatră cît toate zilele de mare, tăiat drept de seamănă cu un zid de cetate și fără pic de verdeață, piatră-goală.

Călăreții și dinșii, ahtiați de călărit, nu se puteau opri de a nu umbla zglobii, cînd luînd înaintea carului, cînd

1285 așteptînd și ducîndu-l cu alai ca pe cine știe ce.

Mergeam mîndru pe șosea, ne ploconeam și noi la cei ce se ploconeau la noi. Pare că noi eram ce eram.

Voind să mergi la Cetățuia lui Negru-vodă, drumul este pe șoseaua Rucărului, pînă la un loc, apoi abați spre dreapta

1290 pe drumul lui Dumnezeu, pe unde umblă mai multă lume, și drumul este bătut; apoi cobori în vale la stînga pe un loc foarte inclinat, pe drum nebătut, făcut numai de picioarele a cîtorva vite și a oamenilor din satul Stoenești ce este așezat tocmai în fundul văii.

1295 Eu nici că voiam să știu de unele ca acestea, ca unul ce mă bizuiam în cața mea, și dreptul vorbind, aveam în ce mă bizui.

Cirja mea era formată din lemn de scoruș sau paltin, dat la strung și lustruit, în cap avea un cîrlig de oțel ca cirja papei, înțepenit în șurub și nituit, jos avea un bold iarăși de oțel.

1300

Soarele era în puterea lui. Un vinticel însă ce venea din văile munților muia oarecum arșița.

1305 Mergînd pe drumul cel bătut al lui Dumnezeu, nu băgam de seamă osteneala și truda ce mă bîntuia pe mine, neînvățatul la umblete lungi, căci finul carele era necosit încă-mi atrăgea toată luarea aminte.

De-ați fi fost în locul meu, dragii moșului, și voi ați fi făcut ca mine.

1310 Toate firicelele de iarbă erau în floare; nu știai la care să te uiți mai întii. Pare că te îmbiau zicînd:

— Vezi-mă și pe mine. Vezi-mă și pe mine!

1315 Și se putea să nu te uiți la ele? Cît puteau ochii să-ți coprinză, vedeai o împestrițatură de toate fețele. Atunci mi-aduceam aminte de basmele noastre, cari, cînd vor să-ți spuie de vro frumusețe altă potriveală n-are decît: cerul cu stelele și cîmpul cu florile.

Noi la orașe ne silim să căutăm florile. Este adevărat că li se preface oarecum soiul.

1320 Din simple muntence le fac cochete de salon. Omul a ajuns pînă să schimbe și forma și vopseaua florilor. Prin cultură, dintr-o ruje de munte, a făcut un trandafir de grădină. Florile ce cresc pe coastele munților și prin văi, ajung să fie învoalte în grădine. Totuși mirosul cel bine

1325 deosebit și dulce al florilor sălbatice nu-l poate ajunge florile cultivate de grădinar.

Mergînd după car, cugetam și mă minunam de armonia ce domnea în vopselele cele vii ale florilor de pe cîmpul ce străbăteam.

1330 Lîngă o floare albastră vedeai una galbenă, lîngă aceasta, una roșie, apoi una albă și toate aceste colori îngîninindu-se cu verdeața plaiului.

1335 Cele mai multe din ele semănînd la formă cu florile grădinărești, însă mai dezvoltate. Mirosul ce împrăștiau, te făcea să rimnești la viața săteanului, care se culcă noaptea în mijlocul acestor flori, le primește mirosul, pe care ele îl dau cu îndestulare, și doarme liniștit, repauzîndu-și trupurile oboseite pe sîn de flori fără ca ele să ceară cuiva ceva în schimb.

1340 Nu mi se puteau sătura ochii de priveliștea ce înfățișa smălțata întindere de loc prin care treceam. Eu mergeam și un mers așa de plăcut încît nu simțeam oboseala.

1345 Cu cît mi se veselea ochii, privind în stînga, spre valea pe unde aveam să coborîm, adecă pe calea vitelor și a oamenilor din satul Stoenеști, cu atîta mi se întrista inima uitîndu-mă spre dreapta, unde coasele a cîtorva secerători

doborau la pământ floricelele cele frumoase lăsînd în locu-le pajiște.

1350 Cugetul meu merse pînă acolo, încît văzînd prăpădul ce făcea omul printre floricelele plăpînde, îmi inchipuiam viața noastră a muritorilor, pe care după cum se zice, o curmă coasa morții.

1355 Și așa, cufundat în gînduri, am ajuns la drumul vitelor, o potecă îngustă, printre finețe, cu făgașuri adînci cînd într-o parte, cînd într-alta.

Se vede că plouase de curînd p-acolo. Soarele nu avu-sese timp să zvînteze suprafața.

1360 Coborișul era repede și ne urmam drumul încet. Eu m-am deșteptat din visurile ce mi le aducea gîndurile ce mă coprînsese numai atunci cînd coborînd, cu toată cirja ce țineam în mîină, picioarele îmi alunecară pe iarbă și dădui înapoi ca bobocii de rață cînd ciupesc din vro buru-iană. Eu am căzut; eu m-am ridicat. Atunci deschisei niște ochi mari, mă uitai în toate părțile, și văzui pe călă-reții noștri care mergeau răs_pîndiți, și carul care se depăr-tase, nu de hărnicia boilor, ci de sila povîrnișului, măcar că se împiedecase roata.

1370 Pămîntul era negru și clisos. La unele locuri, coborînd, și pe unde făgașul era mai adînc, dam de cîte un bolovan de piatră preste care carul trecea cu anevoință.

1375 Pare că pe unde răsărea atitea fire de iarbă înflorită, răsăreau și pietroaiele. Pasămite, acesta fiind cel din urmă dintre dealurile de lingă munți, bolovanii începuseră a se arăta. De unde pe celelalte dealuri este pietriș, pe acesta la o adîncime oarecare de la suprafața pămîntului, zăceau bolovanii, sau rupturi din stînci, pe care vremile le acoperise cu pămînt bun pentru răsărîrea finului celui mai gustos.

1380 În cele din urmă ca să nu mai întinz vorba, cu chiu, cu vai am ajuns de vale la marginea satului Stoenеști către unsprezece jumătate ceasuri. Apoi pe matca pîriiașu-lui ce curge p-acolo am mers cale de un ceas pînă să ajun-gem la celalt cap al satului, ca să dăm de han unde să mîn-căm de prînz.

1385 La munte, casele satelor sunt rari, risipite pe o întin-dere de cîte un ceas cale. Drumurile sunt pe matca riurilor, cari cînd se umflă trecerea de la un loc la altul încetează, sau se face cu mare anevoință, de nu cu primejdie de viață de om. Este greu de umblat cu piciorul, de teamă să nu țî-l scrîntești printre bolovani și pietroaie, pe care nu le-ar

- 1390 putea urni din drum, pe unele, nici zece oameni. Dară cu carul cu boii este o trudă. Nu scapă roatele de un pietroi și se găsește împiedicate de un bolovan. D-abia urcată pe dinsul, și roata scăpată de pe dinsul pe pământ, zdruncinând pe cei dinăuntru carului de să-și muște limba. Zguduituri, zdruncinături, scuturături, de voie, câte vrei și câte nu vrei. Când te dai jos din car, ești zdrobit, și mai rupt de osteneală decît cînd ai fi umblat pe jos. Trecînd prin acest sat pus cam pe coastă, vedeai printre casele oamenilor cari erau destul de rari, locuri pe unde apele ploilor din munți își făcuseră loc ca să se coboare în riu. Te coprindea jalea văzînd aceste locuri, acoperite de pietriș, bolovani și pietroaie pe care apele le urnise din munte, și pe cari nu le putuse tîri pînă în matca rîului, stau risipite pe toată fața povîrnișului pe unde se lăsase apele munților.

1400 Priveliște tristă. Parcă o răzmiriță fusese înfrîntă de tunurile oastei, care sfărîmase tot și lăsase în neorînduială și stricăciunea cea mai spăimîntătoare.

1410 Și în adevăr, ce sunt acele ploii de toamnă cu găleata, acele spurgeri de nori, ale căror ape cad pe munți uneori; ce sunt acele scurgeri de ape ce nu li se poate împotrivi nimic în calea lor, decît niște rezmirițe ale elementelor?

1415 În sfîrșit, dăm de han. Ne așezăm sub umbra unui nuc mare, și din merinda ce luasem cu noi și din nițel lapte bătut, foarte proust, am prînzit, cam pe la două ceasuri după amiază.

1420 Și pornînd iarăși la drum către Cetățuia lui Negru-vodă printre munți, prin satul Cetățenii din vale, de aci înainte aveam a face cu Dimbovița, cea care curge prin București, în mod așa de nevinovat.

1425 P-aici, dragii mei, să veniți a vedea Dimbovița. Ca să ajungem la Cetățuie, de opt ori a trebuit să o trecem, nu pe vrun pod, aș! ci prin cursul ei repede, care aduce o mulțime de bușteni, tăiați din munte, și lăsați pe cursul ei, spre a veni la fierăstraie, ca să se schimbe în scînduri.

O zicătoare a poporului spune că oia îmbătrînește de tăcănitul foarfecelor cu cari o tunde ciobanii.

1430 Eu zic: călătorului care vrea să cerceteze Cetățuia lui Negru-vodă, i se albesc perii trecînd mereu Dimbovița. Sunt vaduri cunoscute numai de oamenii locului, pe unde trebuie să treacă carele și călăreții. Cine se încumete a trece prin alte părți o pățește: sau că se răstoarnă, sau că

dă în bolboacă. Ca să ne ferim și de una și de alta, noi am luat un călăuz din sat de la Stoenеști, unde am prinzit.

1435 Și bine am făcut. Căci de opt ori am trecut Dîmbovița, și de opt ori a trebuit bietul om să ducă boii de funie prin apă pînă la brîu, apă rece și repede.

1440 Trecînd prin apă, nouă celur din car ni se părea că carul merge d-a curmezișul în susul apei; apoi țipete de copii, bătăi de inimă, frică cît nu vă puteți închipui.

Totuși frumusețele și vederile plăcute și de tot felul ale munților printre care este drumul, te fac să uiți trudele călătoriei.

1445 Pe coastele unor munți la înălțimi foarte mari, vezi cîte un stei de piatră ieșit afară din rînduiala lui. El seamănă unui balcon de casă, înconjurat de brazi măreți. În alte locuri vezi cîte o scosătură de piatră, ce-ți închipuiește forma unui bust de om, și totul pe munte o verdeață de brazi, de parcă tot muntele este îmbrăcat într-o haină lipită pe trupul lui. Numai coala și coala se vede cîte o stîncă ieșită mai afară din coastă, de parcă ar vrea să cază preste călători, și înfățișînd deosebite forme, după cum fantazia îți poruncește să le vezi.

1455 La cîte o întorsătură de munte, adecă în unghi, stîncă ieșită de sus pînă jos, ți se arată ca un turn de cetate, la alte locuri ca un fel de castel d-al feudalității. Ce vrei? nu este condei care să puie negru pe alb toate frumusețile, nu este cap care să spuie toate potrivelele ce arată munții, potriveli ca cele ce vedem prin orașe făcute de mîiastra mină a omului. Și nu se poate tăgădui ca omul să nu se fi nevoit a se lua după făpturile firești în multe din meșteșugurile sale lucrări.

1465 Străbătînd tot acest drum sălbatec și totodată plăcut, ajungi la cea din urmă trecătoare a Dîmboviței. Aci stai și te miri cum s-a despicat stîncă în două de-a făcut loc apei să treacă. De o parte și de alta a Dîmboviței bucăți nemărginite de mari, stau să-ți zică: „Bine ai venit“. Mai la vale stîncă iese din apa ca o jumătate de cerc foarte grozav de mare, stă amenințătoare să te zdrobească dacă ai cuteza să spurci locurile pe care le cercetezi.

1470 Treci Dîmbovița încă o dată și ajungi la poalele muntelui numit Cetățuia lui Negru-vodă, în vîrfurile cărui este bisericuța în care se închina viteazul domn și urme de zidărie de cetate.

1475 Suind pe potecuță, întâlnești la un loc piatra goală ieșită d-asupra pământului și așezată ca o lespede foarte mare pe care trebuie mai mult să te tirăști decît să umbli. Și urcînd, călăuzul nostru, un unchiaș, sta pe la soroace și ne arăta spuindu-ne:

1480 — Iată colo, domnișorule, este poarta cetățuiei acum sfărîmată, muntele din față se numește muntele Doamnei. Acolo Negru-vodă își ținea avuțiile. Pe vîrful lui nu se poate urca nici ciuta cea ușoară și cu țepene picioare. Doară pe partea de din dos, să se poată apropia cineva de pisc,

1485 căci eu nu știu să se fi putut cineva urca.

Și pe poteca cotită și nu fără primejdie la un loc, aproape de vîrf, ne-am urcat tocmai sus.

Acum las pe unchiaș să vă povestească mai departe.

— Din strămoși a rămas povestea că oarecînd tătarii **1490** cotropise țara noastră, că Negru-vodă s-a luptat cu dinșii multă vreme, dară nu-i putu dovedi. Ca în cele din urmă aci se aciui cu rastea lui și locuitorii își găsiră scăpare prin văgăuni de munți. De aci din cetățuia ce și-o făcuse el cu multă osteneală, ieșea de hărțuia pe spurcatul de tatar,

1495 care umpluse țara cu spurcăciuni de ai lor. Și ținu piept multă vreme năvălirilor acelor nelegiuți.

Dar vîind de peste munți ajutor lui Negru-vodă oastea de la Boma, cu dînsa birui pe cotropitori, îi tăiă fără milă, îi zdrobi și îi puse pe goană.

1500 Cei rămași cu viață au dat dosul, au fugit cu coada între picioare, s-au dus în smîrcuri și duși au fost pînă în ziua de astăzi.

Din vîrful acestui munte și pînă în piscul muntelui Doamnei, care este colo, Negru-vodă puse de făcu un pod **1505** de piei de bivol, pe care se ducea viteazul domn de-și cerceta avuțiile ce grămădisise și pe doamna sa, care locuia acolo.

Se zice că podul de piei de bivol îl ridicase acolo cu niște macarale grozav de mari. Acum nu se mai cunoaște **1510** nici urmă din acel pod, nici nimic. Ca ce fel de oameni să fi fost aceia cari au clădit podul; ca ce fel de macarale să fi fost acelea, nu pot ști. Destul că eu nu-mi aduc aminte să fi auzit că a putut cineva să se urce acolo.

Iacă ici este bisericuța lui Negru-vodă, mai dincolo, **1515** iată și biserica papistășească a doamnei, căci doamna lui Negru-vodă a fost papistășoaică.

Urcîndu-te tocmai în virful muntelui se întinde un șes unde se vede o bisericuță cu totul și cu totul de piatră. De unde, de jos de la poalele muntelui pînă sus, nu se zărește
1520 nici un pic de apă piștînd, aci în altarul acestei bisericuțe, lingă proscomidie, este un izvorăș de apă mic de tot, ce iese din piatră, și stă acolo ca într-un găvan. Oamenii se spală pe ochi, dacă ajung sus, zicînd că e bună de leac. Mai la o depărtare, cît arunci cu piatra, se văd urmele unei bisericuțe ce se zice că a fost papistășească.

În bisericuța lui Negru-vodă se vede o piatră pe care sunt întipărite mai multe urme de picioare de oameni: două micuțe, ce zic să fie tiparul picioarelor fiului lui Negru-vodă; două mai măricele, ale doamnei lui, și două mai
1530 mari ale însuși viteazului domn.

Pre cealaltă parte a șesului, se ridică o stîncă pe care te urci cu mare greutate, de nu cu primejdie de viață. Dacă ajungi sus vezi tiparul săpat în steiul de piatră a două copite de cal.

Zic oamenii să fi fost acolo urmele calului lui Negru-vodă, de pe cînd s-a aruncat în prăpastie.

Frumusețea priveliștii ce ți se înfățișează de pe șesul din virful cetățuiei, nu se poate zugrăvi.

De jur împrejur se văd piscurile Gărgăunului, Șoimului; munții Cetățenii, Pleșile, Frunții, Doamna și Marginea Doamnei. Ei ți se par niște uriași ce se întrec care de care să-și ridice mai sus grumajii către cer.

Apoi văile Kiliei și Coman pe Dîmbovița. Aci alte frumuseți îți izbesc ochii.

Cînd te vezi sus, îți pare că ești altul. Te simți mai aproape de Dumnezeu și gîndurile te năpădesc, de nu știi pe care să alegi.

Abia crezi că ai apucat pe unul, și alte zece, cincisprezece te coprind. Un fel de teamă neînțeleasă ți se strecoară în inimă; rămîi uimit de atita mare mărire, și pari că ești pe altă lume.

De n-ar fi călăuzul care să-ți spuie că e timpul să te cobori, te-ai uita acolo; de n-ar fi stomacul, bată-l nevoia! să-ți aduc aminte că trebuie să-i dai și lui ce i se cuvine, te-ar apuca noaptea pe virful Cetățuiei.

Și coborîndu-ne tot întrebam pe călăuz, ba despre una, ba despre alta, pînă veni vorba iarăși de biserică.

Atunci unchiașul îmi povesti următoarele:

— Să vezi dumneata, domnule, eu unul nu știu să fi
1560 fost părăsită biserica ca azi. Totdauna s-a făcut slujbă în ea. Mai ales la Isvorul tămăduirei, venea lumea după lume la slujbă, venea toată megieșimea și se închina cu evlavie, luau apă din izvorul din altar, se spălau, o beau, că mult era folositoare de suflet, și tămăduitoare de meteh-
1565 nele trupești!

Totdauna era măcar cîte un pustnic; carele nu s-ar fi coborît din munte pentru nu știu ce de i-ai fi dat.

Mai acum cîțiva ani, se așezase un călugăr, pare-mi-se a se fi chemat Isidor și, din agoniseala lui, strinsese și el
1570 vro două, trei parale; că n-avea pe ce le cheltui. Pasămite că îl mirosiră niște oameni răi, și îndemnați de satana, tat-al răilor, veniră de-l jefuiră.

Se vede că bietul călugăr nu vru să le spuie așa numai-decît unde avea banii, că-l chinuiră, că-l munciră, de să
1575 ferească Dumnezeu și pe dușman de așa nevoie grea. Îl legară, îl duseră în muntele vecin și acolo îl lăsară după ce-i luară tot ce adunase și el după sufletul lui.

O fi strigat bietul călugăr, o fi răcnit el, dară cine era să-l audă în pustietățile astea? Cine știe la cîte zile după
1580 asta niște oameni ai lui Dumnezeu îl găsiră și îl aduseră bolnav iarăși la locul lui. Mai boli el ce mai boli, și-și dete sufletul. Eu socotesc că s-o fi odihnind acum în corturile dreptilor, că mult a pățimit pentru lege sărmanul!

De atunci s-a părăsit biseriçuța. Nici tu candelă, nici
1585 tu odoare, nici tu slujbe sfinte nu se mai aude în ea. Ba mai acum două luni îmi pare protopopul de la Cîmpulung a venit p-aici. Cică avea poruncă să scrie cum se află bise-ricuța, ca să trimită Mitropolitul preot să înceapă iarăși a face liturghie. Ajuta-i-ar Dumnezeu să-și împlinească
1590 gîndul.

Și cu povești, și cu vorbe glumețe, nici n-am simțit cînd ne-am scoborît.

Tocmai după ce am prins să ne odihnim oleacă, am
1595 simțit că sunt obosit. Ceialți asudase, nu asudase; dară eu știu că asudasem de cămașa de pe mine se făcuse learcă.

Jos ne aștepta o frigare de friptură, brînză de burduf, piine și ce se mai afla în coș, am mîncat, și apoi ne-am în-cărcat, care pe cai, care în carul cu boi cu care venisem.

Era șase ceasuri seara. De silă de milă, am apucat de
1600 am trecut Dîmbovița, de cele opt ori înapoi, mai cu ajuto-
rul luminei de zi, mai cu al lunei care răsărea de cu vreme,

fiindcă luna da înainte, am trecut satul Cetățenii și am ajuns în satul unde prinziserăm.

1605 Până aci călăuzul nostru fiindcă era din acest sat, zicea că știe el drumul mai d-a dreptul, și mai ușor, ca să ne scoată în șoseaua Rucărului. Aci însă își luă seama, începu a se codi a mai merge cu noi.

Știa el, vezi, ce știa.

1610 Știa că mințise; fiindcă alt drum nu se afla, decît acela pe care venisem, și îi era să nu-l dăm de minciună; mai știa că, cu carul cu doi boi, ne-ar apuca ziua pe drum, ori poate să stea boii și să ne lase în drum.

1615 Noi însă nu ne împotriveam a mai lua cu chirie încă doi boi; nevoia era că nu se găsea. În sfîrșit cu neică, cu dragă, călăuzul găsi pe văru-său, care, pentru patru lei, priimi să ne scoată în șoseaua Rucărului. Iară el, călăuzul, ne zise că deoarece merge văru-său, el știe drumul. Îi dădurăm pentru că ne-a călăuzit la Cetățuie, cît socotirăm, ne luarăm noapte bună, și deșteptarăm cîinii din sat,

1620 cu carul acum cu patru boi, care ne duseră cu alai pînă ne văzură afară din satul lor.

Începurăm a sui dealul de la Stoenesti ca să ieșim d-asupra. Ziua cînd ne-am scoborit fusese cum fusese, povestea ăluia, rău la vale greu la deal; dară urcușul fu și mai oleoleo. Numai în puterea lunei ne-am bizuit a merge, fie și cu patru boi; altfel ne-am fi oprit să minem noaptea în sat.

1625

Către miezul nopții furăm d-asupra. Am stat să ne odihnim olecuță și noi și dobitoacele.

1630 Noaptea era în toiul ei. Cerul senin și colea, colea cite o stelută sfioasă abia se zărea pe albastrul limpede, întunecate fiind de lumina dulce a lunei. Ea, ca o doamnă a întunerecului, răspindea umbrele, se uita cu milă la noi, și pare că ar fi voit să ne fie de ajutor, ne trimitea duioasele sale raze, care ne înlesnea calea.

1635

Tocmai pe locul acela pe unde preste zi cositul finului imi răpise citeva cugetări asupra vieții floricelelor, ce o potrivim cu viața noastră a muritorilor, tocmai acolo acum la miez de noapte stăturăm să ne odihnim.

1640 Încă o dată, lumina lunei ne fu de mare ajutor în noaptea aceea. Prin acest ajutor vedeam stîncă Mateiașului goală, de piatră văroasă, ca un uriaș amenințător. Tăcerea cea mai adîncă, și noi singuri în mijlocul ăstui noian de

1645 munți și de văi, ne făcea vrînd nevrînd să ne apuce fiori de frică.

Vedeam căpițele de fin adunat, stînd risipite pe cîmpie într-un chip neregulat, ce se arătau ca niște popîndăi, de după care ni se păreau că stau să iasă cite vrun răufăcător, gata a sări să ne jertfească. Văile peste care se întindeau umbrele munților vecini ni se păreau ca niște guri de uriași ce stau gata să înghiță nu o nimica de noi toți cîți eram acolo cu vite cu tot, ci și munții ce stau ridicați către cer atît de falnici. Din fiecare buriană ce sta pe coceanul ei în sus, și care în ziua următoare era să fie secerată de coasa nemilostivului om, din fiecare buriană ce se mișca zic, închipuirea noastră făcea un om, sau o fiară sălbatecă, ce se apropia spre a ne bîntui. O! taină a lui Dumnezeu! O! înțelepciune nemărginită, în mijlocul acestor închipuite grozăvii de noapte, pe lîngă lumina lunii, o păsărică singură, pare că voi să ne însuflețească coragiul, să facă a goni urîtul ce ne coprinsese.

1660 Gonite de prin cuiburile lor de coasă nemilostivă a omului, și rătăcind și ele fără adăpost, pare că se încurajiau pe dinsele chemindu-se una pe alta, pitpalacele ne încurajau și pe noi.

1665 Glasul lor cel strigător de pitpalac! spărgea tăcerea cea fioroasă a nopții și ajungea pînă la urechile noastre, de pare că ar fi voit să ne dovedească că nu numai noi, în temeiul nopții, suntem deștepți și pe drum, nu numai noi singuri avem trebuință de odihnă în culcușurile noastre, ci mai sunt pe lume și alte ființe care gem după un asemenea lucru.

1670 Caravana noastră cea mică, încurajată de păsărica cea pribeagă, de pitpalac, începu a o lua la drum; mergeam și vorbeam și glumeam pe cît ne da meșii în asemenea împrejurări.

Unul din noi, mai vioi, încurajat de glasul pitpalacei, începu a cînta. Răsunetul glasului lui deștepta văile, și pare că da putere caravanei oboseite de a întinde la drum.

1680 Apoi luîndu-se la vorbă cu un copil ca de 12 ani, ce mergea cu noi ca să aibă grije de cai, trimis de tată-său, începu să-i spuie că de va ajunge acasă, are să-i arate lucruri ce n-a mai văzut. Are să-i arate cum se mănîncă jăratec și cum se scoate panglice din gură.

1685 Copilul, carele pare că se deșteptase și el din atîta tă-

cere a nopții, și din amortirea firei întregi, nu voia să crează. El răspundea:

— Lasă, domnule, tale (adică dumneata voia să zică) tale măninci piine ca și noi. Numai comediantii se fălăluiesc că fac pehlivăanii; și cînd colo dau și ei de rușine.

1690 Alăturindu-mă, intru și eu în vorbă. Eu îi zisei:

— Să crezi, băiete, ce spune domnul acela, căci el are pe spiriduș și-l ține într-o sticlută.

1695 La aceste vorbe copilul tresări. Își făcu semnul crucii, și îmi răspunse:

— O! ducă-se în pietre. Ce stai, domnule, de vorbești? Eu nu crez una ca asta. Iacă aci în Cîmpulung fu un spițer care avea un spiriduș, lovi-l-ar săgeata! pe care îl ținea într-un pahar la fereastră. În fiecare zi spițerul îi da de

1700 mîncare, lapte, cu degetul cel mic pe marginea paharului.

Într-o zi nu știu ce făcu el, că uită să-i dea de mîncare, și se duse, că avea niște trebi. Spiridușul, trăsni-l-ar în cocoșe! se luă după dînsul și-l omorî prin șanțuri de marginea orașului.

1705 Am ris de nevinovăția bietului copil, am voit să-l facem a crede că spiriduș, ori dracul sunt faptele cele rele ale omului și am rămas cu vorba, iară el cu credința lui.

1710 Întru aceste înaintasem, și era aproape a da în șosea. Flăcăul, care venise cu boii ce închiriasem să ne scoată în șosea, se opri. El vru să desprinză tinjala înaintașilor de la proțap, sub cuvînt că pînă aici a vorbit el să vie.

Noi voirăm să-i dăm o dovadă învederată că nu este aici șoseaua, ci puțin mai-nainte. El nu voi să ție seamă de zisele noastre și stăruia să se întoarcă. Noi ziserăm chirigiului să mîne înainte. El se supuse, și carul cu boi începu să meargă. Atunci el ne răspunse:

1715 — Eu mă întorc și d-voastră sunteți răspunzători pentru boii mei.

1720 — Întoarce-te, dacă vei, și mîne să vii la Cîmpulung, să-ți iei boii de la poliție.

El rămase ca zece pași înapoia noastră. Și deodată începu a răcni:

— Nea cutare! Nea cutare!

1725 Pasămite el știa că niște prieteni d-ai lui se dusesese la coasă p-acolo prin preajmă. Socotea să-i cheme să ne încredințeze că așa ne fusese vorba, cum zice el.

Răcnetul său, ieșit ca dintr-o gură de leu, se pierdu prin văi, dară nu fu în stare să deștepte pe adormiții săi prieteni oboșiți de munca de peste zi.

- 1730 Noi înaintam și ne cătam de treabă. El, dacă văzu că nu-i vine nimeni într-ajutor, se luă binișor după noi, ne ajunsse, luă boii înaintași de funie și merse pînă în șosea, care era aproape, amenințînd de astdată pe chirigiu, că are să-i facă și să-i dreagă iaca ce, și iaca ce, cînd l-o
- 1735 prinde, că acum îl cunoaște.
După ce fi plătirăm ce era cu dreptul, după invoială, înaintarăm pe șosea. Oboseala ne coprinsese, și somnul, căci era timpul, ne mîngîia ochii. Pleoapele mi se lăsau în jos de pare că erau de plumb.
- 1740 Și astfel, mergînd pînă ce începuse a se îngina ziua cu noaptea, ajunseseam, eu mai cu seamă, de a dormita mergînd. Înaintînd către casă, vorbind, cum se vorbește în asemenea împrejurări, deodată vorba înceta și într-o clipă somnul mă coprindea deodată cu visele, și în aceeași clipă
- 1745 mă și deșteptam; căci altfel aș fi căzut, astfel de somnoroșie pentru întiași dată mi s-a întimplat în viața mea.
La urma urmelor către trei ceasuri despre ziuă, zdrebiți de osteneală și copleșiți de somn, am ajuns acasă.
Acum de m-ar fi întrebat cineva:
- 1750 — De unde vii, domnule?
Aș fi răspuns cu grai obosit, somnoroș, cu jumătăți de cuvinte:
— De la Cetățuia lui Negru-vodă.

VI

- 1755 Și viind trăsura în ziua de 26 iulie, pe la amiazi, ne-am urcat și am pornit la mănăstirea Nămăiești.
În ziua aceea mergînd prin bîlei, de dimineată am trecut pe la un han din oraș, am vorbit cu un birjar și la 2 ceasuri ne-a pus la poarta mănăstirii.
- 1760 Poarta acestei mănăstiri este în poalele muntelui. Cum am intrat, din a dreapta văzurăm cîțiva românași făcînd una din cele zece slujbe mari ce spun în basmele păgînești că făcea Hercule viteazul, sau Iraclie.
E ciudat lucru. Cum ieși la munte și vezi frumusețile și mărețiile lui, trebuie să-ți aduci aminte de basme: acum fie d-ale noastre, fie păgînești.
- 1765 Încărea românașii noștri carele cu aurul grămădit în mormane mari pe dinaintea grajdurilor mănăstirii, aur

1770 lăsat de vite. Și în loc ca mănăstirea să fi făgăduit ceva cum făcu Augias împărat lui Ercule, voinicii noștri plătiră ei mănăstirei, ca să le dea voie să-i curețe grajdurile și curtea.

Bine a zis cine-a zis că numai cu vitele se scoate sărăcia din casă.

1775 Urcînd și ajungînd la mănăstire, te miri de casele călugărițelor, cocoțate pe colți de piatră ale munților; iară mai multe te miri de biserică. Ea este scobită într-un gomolțoc de piatră foarte mare.

Dumnezeu să mă ierte.

1780 Acum 'mi vine și mie să crez ceea ce spun învățații că munții s-au făcut mai tîrziu decît pămîntul, că ei n-au ieșit din mina ziditorului o dată cu pămîntul.

Învățații spun că soarele se învîrtește împrejurul lui. Că în învîrtitura sa cea repede o bucată din focu-i s-ar fi rupt dintr-însul și aceea, învîrtindu-se și ea mereu, s-a statornicit la o depărtare de dînsul foarte mare, dar care stă tot în puterea lui. Acolo unde s-a statornicit, această bucată de soare groaznică de mare, se învîrtește împrejurul ei o dată în 24 de ceasuri și tot învîrtindu-se așa ocolește și soarele o dată pe an.

1790 Această bucată de soare este pămîntul pe care locuim noi.

În curgerea veacurilor fața pămîntului răcindu-se încetul cu încetul, a început să se închege. Această închegătură se îngroașe din ce în ce, pînă ajunse de se făcu o coaje de pămînt tare precum o vedem și astăzi. După o mare trecere de timp a venit o vreme cînd a dat un potop năpraznic; și s-a adunat pe coaja pămîntului deosebite potmoale cari au mai îngroșat-o o toană.

1800 Focul infundat de toate părțile și înăbușit, materiile din care era compus începură a clocoti și a căuta o răsuffătoare. Atunci cutremure groaznice și bubuituri, s-ar fi făcut d-asupra pămîntului venind din rărunchii lui. Focul infundat și materia clocotind a trebuit să izbucnească și să-și facă răsuffătoare, precum și astăzi vedem ieșind materie inflăcărată din fundul unor munți pe care îi numim vulcani. Atunci s-a format munții pe cari îi vedem astăzi, și rotunjala pămîntului se strică.

1810 Cîte șiruri de munți sunt, atîtea și locuri de răsuffători se făcură.

Aceasta o vedem cu ochii astăzi dacă umblăm pe munți. Ieșind materia clocotindă și întâlnind deosebite feluri de potmoale adunate pe coaja pământului cea formată de potop, a topit-o și pe dînsa, și ridicîndu-se, formînd munții, și răcindu-se, s-au încheșat și s-au împietrit. Se vede că materiile n-au fost tot de un fel preste tot pământul, căci, pe unele părți pe unde materia n-a fost totuna, vezi că s-au format strate, strate de piatră, și se poate dezlipi în table. Pe unde a fost materia totuna s-a format în gomoltoace.

Și se vede bine că materia clocotindă din pîntecele pământului și-a făcut loc de răsufătoare; căci stratele de piatră sunt curmezișate pe unii munți; adică cum s-ar zice: lespezile așezate una peste alta, de o parte se urcă în curmeziș de la dreapta la stînga în sus, pînă unde se vede bine a se fi făcut virf, pe unde adică a răsufat focul; iară de partea cealaltă lespezile se urcă de la stînga la dreapta în sus, pînă iarăși unde se închipuiește virful.

În alte locuri materia clocotindă, pare a fi fost de un fel și ieșind d-asupra pământului s-a încheșat și a format cite un gomolțoc de piatră uriaș de mare.

De o astfel de piatră este și muntele de la Nămăiești.

Închipuiți-vă un stei de piatră sau de pietroi cam gogoneț, format dintr-o materie de același fel, aproape cit o cetățuie de mare, ieșit din coasta muntelui. În acest gomolțoc de piatră este scobit cu dalta o gaură mare cit o chiluță, și în astă chilie înființată o bisericuță.

Și arătîndu-ne maica stariță toate aceste minunății, ne-a povestit și chipul înființării acestei biserici, precum a auzit și dînsa de la cele de dinaintea ei starițe, adecă cum curge povestea din gură în gură din timpuri uitați.

— Să vedeți, dragii maichii, ne zise starița, biserica aceasta, nu se știe hotărît de cînd s-a făcut, dară eu crez, după cum am auzit, să fie făcută de pe vremea păgînatății, de pe cînd oamenii erau închinători de idoli.

Cică pe vremile acelea, pe cînd străbătuse și pe la noi lumina *Evangeliei*, sfînta lege a Domnului nostru Isus Christos, făcătorul cerului și al pământului, niște ciobani cucernici își pășteau turmele pe acest munte, pe unde nu era nici neam de sat, ori locuință omenească, ci numai o sălbăticie îngrozitoare. Într-una din nopți, mai marele lor, baciul, culcîndu-se aci visă un vis frumos!

- El visă că unde veni la dînsul o cucoană, înconjurată de mare cuviință și strălucitoare, de d-abia putea căta la
- 1855 dînsa.
- Și apropiindu-se de dînsul îi zise: „Sculîndu-te să te apuci să sapi în acest bolovan de piatră, să-mi scoți chipul de acolo, unde zace de veacuri“.
- 1860 Ciobanul căzu cu fața la pămînt înaintea acelei cocoane, la auzul cuvintelor ei, și cînd se deșteptă, se pomeni în genuche. Acum creștin să fi fost omul acela, ori păgin, nu pot să vă spui; numai după ce se sculă, prinse a se închina în limba noastră și cu cutremur se depărtă de acel loc.
- 1865 A doua noapte, de frică, el se culcă în altă parte. Peste noapte visă iarăși că veni acea cucoană, și de astă dată îi porunci ca negreșit să sape unde îi arătase în noaptea trecută, și să-i scoată chipul la lumină, că de unde nu, bine de el nu va fi. El, ca și de la rînd, se sculă tremurînd de frică, el, care nu știa de frică, și se hotărî să părăsească aceste
- 1870 locuri peste care el se credea nevrednic să calce.
- Cum zise și făcu. De cum se lumină de ziuă, își luă catrafusele, își mină turma din urmă și se mută în alt munte.
- A treia noapte unde visă că vine iarăși acea cucoană strălucită și îi zise: „Sculîndu-te, să te apuci să sapi în
- 1875 muntele de unde ai fugit, și acolo vezi găsi o comoară mîntuire de suflet. Și altfel să nu cutezi să faci, că nu vei scăpa de cuvîntul meu nici în gaură de șarpe.“
- Atunci ciobanului, pare că i se deschise ochii, ochii minții, judecata lui se lumină și o dorință neînvinsă de a sluji lui Dumnezeu, se deșteptă într-însul. Vezi că se coborise darul Domnului peste dînsul. Cum se sculă se închină și o slavoslovie de mulțumire aduse Domnului. Apoi viind la muntele cel arătat, se închină încă o dată, zise: „Doamne ajută!“ și începu a scobi gomoltocul de piatră.
- 1880
- 1885 Cît va fi lucrat el acolo, nu se știe; dar dacă s-ar socoti ce poate face omul astăzi, negreșit că mulți ani trebuie să se fi muncit el ca să facă atîta scobitură ce se vede. Se crede însă că cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, în trei ani a isprăvit.
- 1890 Și așa scobind în munte, cînd era pe la mijlocul scobiturai, se pomenește ciobanul cu o candelă aprinsă, că se coboară din nori, și sta atîrnată, d-asupra locului aceluia unde scobeau. Se dete el ca să o apuce, candela însă se ridică în sus; se întoarse ciobanul la lucrul său, candela se coborî
- 1895 iară.

Atunci, văzu el că acolo trebuie să fie ceva sfânt. Se desculță de opinci, și așa desculț lucră ce mai lucră, și îndată o lumină cerească se răspîndi împrejurul lui, și cău-tînd văzu acolo în piatră o sfîntă icoană. Chipul de pe
1900 această icoană era aidoma cu acela al cucoanei ce i se ară-tase în vis, și, plecînd genuchile, i se închină. Candela însă sta atîrnată în văzduh și ardea și nu se mai isprăvea unde-lemnul dintr-însa.

Dacă găsi el sfînta icoană în pîntecele muntelui, cu
1905 mai mare rivnă se apucă de lucru, scobînd, și făcu boltitura asta, scobînd și potrivit fața de dinăuntru cu mare mește-șug, precum se vede. Din astă boltitură făcu el o biserică a lui Dumnezeu, și într-însa așeză cu mare cinste și cu sla-voșlovie sfînta icoană cea găsită.

Mai tîrziu niște oameni, aprinși iarăși de dorința de a
1910 plăcea lui Dumnezeu, vrură să facă o altă scobitură într-un stei de piatră, mai dincolo de bisericuța aceasta. Însă nu putură isprăvi nimic: una, pentru că fură stăpîniți de patima mindriei; ei voră ca scobitura lor să fie mai fru-moasă și bisericuța lor să fie mai mare; al doilea se vede că darul lui Dumnezeu nu fu cu dînșii, căci nu făcură nici o ispravă; se vede și acum începuturile muncii lor.

Mai acum vro patruzeci și mai bine de ani, Mitropolitul
1920 Neofit, plecînd în cercetarea mănăstirilor din țară, cercetă și bisericuța aceasta.

Văzîndu-i preasfinția sa micșorimea, puse meșteri cu
cheltuiala preasfinției sale, de mai făcu nițică scobitură spre a o mai lărgi, după cum se vede, în partea despre apus; și ar fi mai scobit, dară meșterii dădură peste o vină a
1925 muntelui și conteniră din lucrare, fiindcă pe acolo începu a piști apă. Ca să nu se întimple vro pagubă bisericuței din această pricină, preasfinția sa puse alți meșteri și astupă vina cu ipsos și pe dinăuntru și pe dinafară.

Niște oameni ai lui Dumnezeu puseră de zidi clopot-
1930 nița d-asupra altarului, după cum se vede astăzi. Cine a făcut-o chinovie de maici, nu se știe. Așa s-a pomenit de la moși de la strămoși.

Am văzut și noi bisericuța și icoana. Intrînd, un aer
rece te coprinde și un respect pentru lucrarea cea uriașă.
1935 Te miri ce răbdare, ce stăruință trebuie să fi avut acel om ca să facă în rărunchii muntelui o atîta scobitură cu dalta, cît să închipuiască o bisericuță. Această bisericuță este așa de mare ca bisericuța lui Bucur din București.

1940 Zugrăveala de pe icoană nu se mai cunoaște de veche ce este. Nici văpseaua nu se mai știe ce față să fi avut. De reveneala vecinică ce se află în această boltă, văpseaua a venit și s-a lăsat, formînd niște cărărui, care nu te mai lasă să cunoști ce chip să fi fost, ce să fi însemnat și cu ce măiestrie a fost lucrat chipul de icoană.

1945 Ne-am închinat și noi, precum face toată lumea care vede astă bisericuță, și am ieșit dintr-însa. Suindu-ne pe munte, am ajuns d-asupra bisericiuței. Piatra în care este săpată pe d-asupra se vede, pare a fi fost dintr-o singură materie încheată. Ați văzut vrodată smoala topită și

1950 apoi încheată, ori săpun de care fac săpunarii noștri în tiparele lor cele mari? Ei, apoi dacă ați văzut, degeaba mă silesc eu să vă fac să pricepeți ceea ce știți. Tocmai așa este suprafața acestui pietroi grozav de mare, în care este scobită bisericuța.

1955 Păcat că nu sunt învățat și meșter să scriu cum aș dori, că atunci aș fi știut eu cum să vă fac să înțelegeți minunile naturei. Nu-mi mai arunc dară vorbele în vînt, ci vă rog pe toți, mari și mici, bogați și săraci, să mergeți să vedeți mănăstirea Nămăiești. Și urcîndu-ne pe munte în sus pe

1960 petecele greu de urcat, făcute pe spinarea pietroaielor celor mari, netede și cam cu burtă de scurgerea apelor, lăsasem bisericuța la vale, mult. Pe spinarea acestor pietroaie grozav de mari, ce formează scofălcitura munților, crește

1965 pădure de copaci de munte. Acești copaci și copăcei își înfig rădăcinile lor în pușintelul pămînt ce se adună, adus de vînturi, și fiindcă ele nu se pot înfige adînc în pămînt, deoarece lipsește, apoi își întind ramurile pe d-asupra pietrei, se întîlnesc cele ale unui pom cu cele ale altora, se împleticesc de formează un fel de plasă de ramuri și de

1970 rădăcini.

Aceste împletituri de ramuri de rădăcini ale copacilor de munți ne-a fost de mare ajutor, ca să ne putem urca. Și eu crez că de n-ar fi fost acestea, nu ne-am fi putut urca, fiindcă piatra aci, cum zisei mai sus, este lucie, și n-ai în

1975 ce să-ți sprijinești călcătura. De umbletele celor ce cercează mănăstirea, a călugărițelor și a sătenilor de devale, aceste împletituri de rădăcini s-au făcut ca niște trepte, pe care te poți cu lesnire urca.

1980 Ajunși în virful muntelui am rămas uimiți de mirare cînd am dat de un drum făcut pe care umblă sătenii cu carul la trebuințele lor.

Și de aci puțin mai sus, este piscul muntelui. Priveliștea ce se înfățișează ochilor, de aici, este fermecătoare. Vezi casele și bisericile din Cîmpulung cum sunt înșiruite d-a lungul lui, de o parte, de alta virfurile altor munți, ale căror coaste pline de verdeața pădurilor, fac o icoană de la care nu te înduri a-ți lua ochii.

1985 În sfârșit, după ce ne-am odihnit pe cît ne-a trebuit, ne-am coborît, am mulțumit maichii stariței pentru bunăvoință cu care am fost primiți, ne-am luat ziua bună și am plecat.

1990 Întorcîndu-ne de la mănăstire, am ieșit la poartă pe alt drum, pe la fîntîna mănăstirei; stai și te tot miri de răbdarea și de măiestria cu care sunt făcute chiliile și drumurile, pe fața muntelui scofileit. La fîntînă am băut apă. Și ai tot bea, că bună mai este. Fîntîna este acoperită și zidită. Pe ziduri, înăuntru am citit o mulțime de nume ale celor ce mersese pe acolo înainte de noi. Multe din aceste nume ne erau cunoscute; multe ale celor ce nu mai sunt în viață, și mai multe ale celor ce nu i-am cunoscut.

1995 Ieșind de la fîntînă, am dat cu ochii de grădinița unei maici ce este în fața fîntînei. Ne-am dus să privim florile cele frumoase, pe care călugărița le îngrijește. Ea se coborî numaidecît din chiliuța ei, rupse vro doi trandafiri și dete femeilor. I-am mulțumit cu căldură și am plecat.

Ajungînd la poartă, priveliștea se schimbă.

2000 Aci peste drum de poarta mînăstirei este hanul satului Nămăieștii. Hanul îl ține în arendă un anume Căprarul, om slujit în miliție mai mulți ani, vînător bun și curagios. Numele lui este răspîndit cu groază printre cetele de urși de prin munții învecinați.

2005 Nu e destul că-i omoară de cum aude că vruncul a făcut vreo stricăciune, te miră în ce loc, apoi el le prinde și puii vii violeti. Și cum este de negustoros, apoi îi vinde cu preț, pe la doritorii de a face cunoștință cu urșii vii.

2010 În anul acesta încă are unul viu, ca de un an. Are un lanț atîrnat de git, dară umblă în voia lui pe dinaintea hanului și prin vecini. Cîinii din sat s-au dedat cu dînsul, nu-l mai latră. El umblă în voie, și mănîncă pîine și alte legume ca și cîinii.

2020 Cînd am ajuns de vale, el umbla pe dinaintea hanului. Și ca să privim la dînsul, ne oprirăm, șezurăm pe lavița de dinaintea hanului și cerurăm să ne dea cîțiva covrigi.

2025 Cîteva trăsuri ce venise cu mosafiri la mănăstire stase acolo, aşteptîndu-şi muşterii[i]. Caii de la trăsuri cum îl văzură fără să ştie că ursul era puiandru şi oarecum domesticit începură să sforăiască, vizitii[i] îi ţineau în friu cu multă osteneală şi cu anevoie îi domoliră.

2030 Se vede că stăpînul ursului nu-i dă destulă mîncare, ori că ursul este învăţat a se împrieteni cu călătorii cari trag acolo la han, că văzîndu-ne mîncînd se apropie de noi.

Noi îi aruncarăm vro două-trei bucăţi de covrig, pe care el le mîncă cu poftă şi atîta fu de ajuns, ca să se apropie de noi mai mult şi să mai ceară. Noi îi mai dădurăm.

2035 Dară ursul este tot urs. Pui puiandru, domesticit ori ba, el este tot puiul ursului, şi apoi vorba ăluia: năravul din fire n-are lecuire. Sfirşindu-se covrigii ce avurăm, el nu vrea să ştie de asta. Venea şi cerea mereu. Cererea el şi-o arătă dînd cu laba. Da el cu laba, ce e drept şi da uşurel; dară ghiarele nu şi le lăsase acasă; era cu el; ghiarele se înpise în haina mea, şi o sfişie. Eu mai cerui cîtiva covrigi, îi aruncaii unul şi întrebai cîte parale fac covrigii ce ni-i adusesse, vrînd a plăti şi a pleca ca să nu se întîndă preteşugul ursului mai departe.

2045 D. Căprarul, stăpînul ursului, veni să-şi priimească banii şi, văzînd ce făcuse ursul, luă un bici, şi începu a-i croi cîteva d-ale bunele. Ursul mîncă şi mormăia, crezînd că vrea să-i ia demîncarea şi cum este el gros la piele, trebui să-i dea cîteva lovituri bune şi dese pînă să le simţă.

2050 Stăpîn, stăpîn, dară ursul simţînd usturimea loviturilor, şi necăjîndu-se şi mormăind, sări asupra-i şi cu ghiarele îi rupse şi lui mîneca de la haină. Apoi pare că se ruşină de ceea ce făcu, fugi repede şi se ascunse subt scară.

2055 Un localnic, cum văzu mînia ursului, dete fuga şi aduse o roabă.

Cum văzu puiul ursului că vine roaba spre dînsul, o tuli d-a fuga de sub scară. Ursul fugea, localnicul după dînsul cu roaba. Şi fugi într-o parte, fugi într-alta; dacă văzu că n-are scăpare de roabă, ursul se acăţă de trunchiul unui arbore şi cît te-ai freca la ochi, fu în vîrfurile copacului.

2060 Acum ce şi-o fi închipuit ursul că este roaba care venea după dînsul; ce i-o fi făcut stăpînă-său cu roaba de-a prins ursul frică de dînsa, nu ştiu să vă spui; destul că, după cum spuneau toţi cei de primprejur, cu dînsa domoleşte mînia ursului d. Căpraru.

2065 Şi, lăsînd ursul acolo în vîrfurile pomului, noi am plecat de acolo ca să ne întoarcem acasă.

- Eu socotesc că mai bine ar fi să ție ursul legat, decît să
fie lăsat în voia lui. Căci ori ce s-ar zice, pe urs nu poți să-l
2070 domesticești pînă într-atîta încît să legi prietenie cu dînsul.
El din firea lui fiind făcut ca din topor, și apucăturile lui
sunt grosolane, și cum este și de cu putere, cînd s-o supăra
el și i-o veni bine, el face ceea ce firea l-a învățat și l-a
2075 lăsat pe dînsul să facă. În deșert s-or sili oamenii să-l sub-
țieze, el tot grosolan și bătăran rămîne.

VII

Fiind la Cîmpulung, am făcut cunoștință cu
d. Ștefănescu, bătrîn ca de 70 de ani.

- Acestui om, vesel de felul său, îi place să facă cunoștințe,
2080 îi place să vorbească și să spuie la glume, dară îi place mai
mult să vorbească de întîmplările din 1848.

De cite ori aduce vorba de aceste întîmplări, de atîtea
ori găsește să spuie cite ceva.

- De fel din Cîmpulung, a fost prin București, unde a
2085 studiat psaltichia și muzica vocală. După ce a sfîrșit învă-
țătura, a fost profesor multă vreme la Slatina, apoi s-a
întors la locul nașterii sale iarăși ca profesor, unde este și
acum.

- Vorbînd despre una, alta, după ce mi-a spus că este
2090 amărit de răutatea oamenilor, îmi arată prigoanele ce a
suferit. Eu începui a duce vorba cercetînd despre tinerețile
sale și despre cele ce se întîmplase pe acele vremi.

El îmi răspunse:

- Cînd eram băiețandru, aveam glas frumos, pentru
2095 care am fost primit între anagnoștii episcopului Ilarion,
de la Argeș. Ce fericite timpuri!

Pe mine nu mă răbdă inima, și-l întrebai dacă nu cumva
știe ceva de cîntecul *Mugur mugurel*.

- Cum să nu știu, îmi răspunse el; dară nu l-am cîntat
2100 împreună cu ceilalți băieți anagnoști, tovarăși ai mei, cînd
boierii se traseră unul cite unul cu coada între picioare, ca
niște curci ploate?

Și gîndindu-se nițel, începui a mi-l cînta în chipul
următor:

- 2105 *Mugur, mugur, mugurel,*
Mugur, mugurel,
Ia fă-te mai măricel,

- 2110 *Mugur, mugurel,
Că ni s-a urit cu iarna
Mugur, mugurel etc.
Și cu greutateți în țară.
Cărind fin cu sarcina,
Sarcini de mii de oca,
De pe dealul Oltului*
- 2115 *Și de p-al Gilotrului.
Mugur, mugurel.
Bate-i, Doamne, pe ciocoi,
Săracii de noi
Cum ne bat și ei pe noi,
Săracii de noi,
Dă-le, Doamne, bani mai mulți
Săracii etc.
Ca să fugă iar prin munți;
Să fugă-n țara nemțească*
- 2125 *Banii să și-i cheltuiască
Cu toți să se prăpădească,
Satură-i, Doamne, de bani,
Mai scurtează-le din ani,
Săracii de noi.*

2130 Eu de mai mult timp umblam să culeg acest cîntec. Încă în 1880 mi l-a procurat d. Racoviță, student în drept, precum i l-a spus tatăl d-sale, locuitor în București.

2135 Îl alătur aici și pe acesta, spre a fi cercetate amîndouă versiunile de cei ce îl vor ști mai bine, ca astfel să se aleagă neghina din mazăre. Nici într-unul, nici într-altul n-am adăogat nimic; n-am scăzut nimic.

2140 Puneți mina pe cel ce va fi adevărat și acela să rămîie de pomenire spre aducere aminte de timpurile fanarioților:

- Mugur, mugur, mugurel,
Mugur, mugurel,
Ia fă-te mai măricel,
Mugur etc.*
- 2145 *Că ne-am săturat de iarnă
Și de greutate-n țară,
C-a mai fost oștire-n țară,
Și n-a fost așa supărare.
Mugur, mugurel.*

- 2150 *Bate, Doamne, pe ciocoi,
Săracii de noi,
Cum ne bat și ei pe noi,
Săracii etc.*
- 2155 *Dă-le, Doamne, bani mai mulți
Să mai treacă prestre munți,
Să treacă-n țara nemțească,
Ș-acolo să se prăpădească.
Săracii de noi.*
- 2160 De trei ori m-am întâlnit cu d. Șerbănescu și de atâtea ori am și stat la vorbă timp îndelungat cu acest om respectabil.
- 2165 În chișcul din grădina sa unde îi place să-și bea cafeaua, două chipuri sunt așezate față în față: chipurile tatălui și al mumei sale.
- 2165 Spuindu-mi de întâmplările din 1848, mi-a povestit cum a fost prins, cum a fost întemnițat și cum a scăpat. Și, deschizând o carte scrisă de mâna lui, mă îndemnă să copiez, el dictându-mi următoarele versuri, cari erau la modă pe vremea lui.
- 2170 Versurile lui Ienăchiță Văcărescu, cum fu închis de fanarioți la Flămînda, mănăstire lângă Cîmpulung, județul Muscel.
- 2175 *Suflet altul n-are
Chin astfel de mare
Foc astfel de greu. (bis)
Trăiesc moarte vie
Fără să mă știe
Altul decît eu. (bis)*
- 2180 *Ziua nu-mi dă pace,
Noaptea n-am ce face,
Greu mi-e-ntru ascuns. (bis)
Unde cer dreptate,
Surdă răutate,
Nu-mi dă orun răspuns. (bis)*
- 2185 *Mă-ntinz în putere,
Cu glas de durere,
În sus și în jos. (bis)
Ce e sus s-ascunde,
Cine știe unde,*
- 2190 *Sub acea perdea. (bis)
Care n-o ridică
Zicînd că l-e frică.*

- 2195 *N-o putem vedea. (bis)*
Ale lui slugi sfinte,
Mii de seci cuvinte
Celor ce vorbesc. (bis)
Cine nu-i cunoaște,
Că sunt vulpi, șerpi, broaște,
Ce-n zadar trăiesc. (bis)
- 2200 *Vii la omenire*
Mai rea nesimțire
De piatră sunt toți. (bis)
Mai d-aproape rude
Mai rău nu aude
- 2205 *D-ai striga cât poți (bis).*
Căci n-am o putere
Să trec printre sfere
Doar va fi orun loc. (bis)
Unde este-astimpăr,
- 2210 *Nu vind nici nu cumpăr.*
N-am stăpîn noroc. (bis)
Un loc prea departe
De vecinica moarte
Ce-acum pătimesc. (bis)
- 2215 *Numai pentr-un nume*
Să mă aflu-n lume
Și-adecă trăiesc. (bis)
Cînd paharul morții
Stă în pragul porții
- 2220 *Alt ce-a mai rămas? (bis)*

Cîntec de pe la 1830.

- 2225 *Alt nu este în viață*
Decît tot lucrul mai bun
Și din dulci mai cu dulceață,
Ca iubirea de comun.
Uniți dar și noi să fim,
Și cu toți să ne iubim.
Că unirea cînd domnește
De obște între norod,
- 2230 *Fericirea în el crește*
Și trecînd aduce rod.
Uniți dar etc.
Unirea întemeiază

2235 *În tot locul bunătați,
Iar ura înveninează
Și aduce mari răutăți.
Uniți dar etc.*

Cîntec vechi.

2240 *Trecu vara, veni iarna,
Veni-va și primăvara.
Lasă, dragă, pîn-la vară
Să scoatem războiu-afară;
Să chemăm vecinele
Să descurce firele.*

2245 *Toată vara Ion cu Ioana;
Dar cînd fu la sfintu-Ioan
Lăsă Ioana pe Ion.*

Cîntec haiducesc.

2250 *Rău, maică, m-ai blestemat
Să șez în pușcă răzmat,
Să mănînc carne de miel,
Să beau vin de burdușel.
Aleii! codre! frate codre!
Mai sloboadeți poalele*

2255 *Să-mi acoper armele:
Vinturile, ploile
Ruginesc pistoalele.
La pivnița Bratului
Bea Ghiță-al șelarului
Și Stoica-al ploscarului
Și închină cu ploschița
D-o vadră și cinci oca,
Mai cerea cu polonița, (10 oca)
Dar ei bea pîn-se chefea*

2265 *Și d-un somn că ei dormea,
Dormea pîn-la orice vreme,
Visa, niște vise rele.
Aleii, frate Stanciule,
Visai pistoalele tale.*

2970 *Le visai fără oșele
Și nici cu paturi la ele.
Și visai și flinta ta,
Ședea-n cui fără-de vergea,
Sărăcuț de maica mea!*

- 2275 *Ne coprinde potera.
Și visai și flinta mea
Dată-n patru, frîntă-n două.
Dar la capu dealului
Văzui vîrful bradului.*
- 2280 *Nu e vîrful bradului,
Ci aripa steagului.
Căpitanul Bălăcanu
Cum vine cu potera.
— Dă-te, Stanciule, legat,
Să nu te iau ferecat,
Și cu gitul tău tăiat.
— Nu mă dau ție legat
Că nu-s muiere cu concii
Să zic că eu nu mai poci;
Ci-s voinic cu comănac
Știu poterei ce să-i fac.
Dară soru-sa Florica
Din gură așa zicea:
— Adu-mi mie pe durda
Că e fără giuvergea,
Să bag praf cu chivăra
Și gloanțe cu teșila.
Iar din gură-așa zicea:
— Capitan Balaure,
Îndărăt cu potera,
Că te fac de mascara.
..... cruciulița ta,
Căpitanul răspundea,
— Mai țineți fata de rău,
Verde foaie de lălea,
Că-mi prăpădi potera,
Mă făcuși de mascara;
Că mulți voinici prăpădiși.
Dar cum nu mi te gîndiși
Că sunt voinicel de lotru
Și să mergi cu mine-n codru.
Frunză verde de vioară,
Iubita mea surioară,
Că mi-am urît zilele
Mutînd căpătîiele*
- 2285 *Mutînd căpătîiele*
- 2290 *Ni la cap, ni la picioare,*
- 2195
- 2300
- 2305
- 2310
- 2315

- Ni la dalbe brățișoare.*
Eu, neicuță, m-oi scula
Dacă tu mie mi-i da
2320 *Apă rece din vedriță.*
Sloi de ghiață din guriță.
Foaie verde, foaie lată,
Iubita nenii dodată
Cu tine nejudecată
2325 *Ori de vrei să mă iubești*
Ori în ce chip socotești.

În caietul său, d. Șerbănescu avea mai multe bucăți; dară n-am avut timp să le copiez, ba nici să le citesc, căci
2330 acel caiet nu l-a slăbit din mâini. Ce va mai fi acolo, numai Dumnezeu și d. Șerbănescu știe. [...]

Altă dată îmi spuse iarăși:

— Era timpul lui Alexandru Ghica. Ispravnic la Slatina era Costache Otetelișanul. El împreună cu alții erau înțeleși să facă o răzmeriță. Deși se făceau pregătirile
2335 în taină, ajunse însă și la urechile noastre a profesorilor, căci eram profesor în Slatina, uneltirile Otetelișanului. Noi făcurăm cunoscut la București, despre cele ce se urzeau la Olt.

Poporul iubea pe Alexandru Ghica.

2340 Trecuse vreme la mijloc. Noi credeam că arătările noastre nu s-au luat în băgare de seamă. Când într-o dimineață orașul Slatina se deșteaptă într-o pleznitură, troznitură, chiote și răcnete a vro trei poștași care mînau doi-sprezece cai de olac, de mînceau foc, inhămați la o droșcă. Ei
2345 străbătură orașul și se opriră drept la casele ispravnicului.

P-atunci cînd se vedea prin Slatina un asemenea echipagi era lucru rar, o întîmplare însemnată.

Din trăsură se coborî la scara ispravnicului, Păucescu, adiotant domnesc, și intră drept la boierul. Acesta o sfecli
2350 cînd văzu pe Păucescu. Adiotantul domnesc, nici una, nici două, puse mîna pe ispravnic și îi spuse că din poruncă domnească este arestuit.

Apoi, ducîndu-se la isprăvnicie, imputernici pe sameșul isprăvniciei să țină vremelnice locul ispravnicului.

2355 În același timp alți boieri, credincioși ai lui vodă, călca satul Dimitrești din jud. Olt, și după arătările

noastre găsiră o mulțime de gloanțe, fabricate în taină, pe care le ridicară îndată.

2360 Nu trecu mult și veni ispravnicul la Slatina boierul Ioan Lahovari, om drept, milostiv și avut; păcat însă că nu prea vorbea bine românește.

Eu cîntam bine p-atunci, aveam un glas foarte frumos. Boierului îi plăcea cîntecele. Pentru aceasta îi căzuserm tronc! la inimă. Vezi că eram muieratic și iubăreț.

2365 Eram nelipsit din casa și de la masa boierului. Cînd da la mese și erau boierii și cucoanele pofțite, boierul îmi făcea semn, pe la soroace, și eu mă sculam și începeam a trage din gură cite o oltenească, sau cite un cîntec de lume, care era la modă și toți mesenii se întreceau care mai de
2370 care să-mi zică bravo, iară cuconul ispravnic se îngărășa de mulțumire.

Deosebit de leafa mea de profesor, boierul îmi da de la sine altă leafă. Apoi la Crăciun și la Paște, se știa rîndul de haine. Numai mă pomeneam cu croitorul că vine.

2375 „Ce vrei mă?“ îi ziceam. „M-a trimis cuconul ispravnic să-ți iau măsură.“ „Nu-mi trebuie. Am haine destule. Să am eu zile să le port.“ „Nu se poate. Cuconul a zis, și trebuie să se îplinească porunca.“

De voie, de nevoie, mă lăsam să-mi ia măsură. Cînd
2380 îmbrăcam hainele, întii la ispravnicul mergeam cu ele. Se bucura cit un lucru mare, cînd mă vedea cu haine noi.

Cînd era la Crăciun ori la Paște milosteniile ce făcea erau adevărate milostenii. Și fiindcă avea mare încredere în mine, mă punea să cercetez prin oraș cine ar fi vrednic

2385 de milă.

Cătam și eu cite vrun neguțător scăpătat, cite vro cucoană văduvă, ajunsă în sărăcie, cite vrun boier urgisit de domnie căroră le era rușine să ceară, și i le recoman-
2390 dam. El scotea pungoiul, și îmi număra gros, nu glumă, și mă însărcina ca să le duc la unele cite 10, la altele cite 20 galbeni, după obraz, și mă afurisea să nu le spui cine le trimite.

Eu, drept să-ți spui, mă țineam cit puteam. Dară uneori îmi scăpa din gură numele, văzînd mulțumirile oamenilor, carii cînd vedea ajutorul neașteptat, cu ochii

2395 plini de lacrimi mulțumea, și mă ruga cu cerul cu pămîntul

să le spui numele, ca să știe și ei pentru sănătatea cui să se roage la Dumnezeu.

Vezi astă pomană.

2400 Mi-a spus el multe; dară cine le mai ține minte? totul ce știu este că azi, bătrîn de d-abia își mai tîrăște trupul, nu mai vrea să știe nimeni de dinsul. Cei pe cari i-a ajutat cînd era tînăr nu vor să-l bage în seamă. Cîte mi-a spus că a făcut la 48, și cîte a suferit în urmă, ar avea și el dreptul socotesc să-l ajutoreze țara întru a-și putea căpătui copiii.

2405

Dar oamenii lui 48, azi puternici, au uitat pe bietul Șerbănescu.

Umblă în sus și în jos. Vine de la Cîmpulung în București cu cheltuială, șade la han pe cheltuială, treapadă, se roagă, și în cele din urmă se întoarce cu mîhnire în suflet, fără ispravă, fără nimic.

2410

Acum îl înțeleg eu ceea ce îmi spunea altădată, de răutatea, de nerecunoștința și de prigonirile oamenilor. I s-a împietrit inima. Nu mai crede pe nimeni. Și cu toate

2415

astea inima îi dă brînci spre ideile progresului. Iată ce va să zică cînd apucă de se înrădăcinează în inima cuiva din tinerete o credință oarecare. Nu se mai poate dezbara de dînsa, nici la bătrînețe, măcar să-l pui pe jăratec.

2420

VIII

2425

Simbătă la 28 iulie 1884 am pornit în două birji la Rucăr. O șosea bine întreținută leagă Cîmpulungul cu Rucărul. Este aceeași pe care mergi și la Cetățuia lui Negru-vodă. Adecă mergi pe dînsa pînă în dreptul Mateiașului, și de aci abați la dreapta pe drumul firesc al pămîntului. Ca să mergi însă la Rucăr, ții șoseaua drept, și ea te scoate drept la locul unde dorești să mergi.

2430

Fiecare loculeț din Cîmpulung sau de prin preajma lui, fiecare cătun, fiecare munte sau vilcea, își are frumusețele lui particulare.

Mergînd din Cîmpulung la Rucăr nu știu din ce să-ți îndestulezi ochii mai întîi. Cu privirea lacomă cauți de îndată să te minunezi de lucrarea șoselei, care se ridică

2435 serpuind pe munte în sus. Mult material trebuie să fi ieșit din tăietura muntelui Mateiaș și altor munți, și te miră de va fi ajuns să umple văgăunele pe unde s-a format șoseaua; fiindcă multe și adinci văi trebuie să fi umplut, ca să ajungă la nivelul ce s-a voit a se da drumului.

2440 Fața despre șoseaua muntelui Mateiaș este tăiată în jos de pare că formează un zid drept, dar un zid nemărginit de mare, și piatră goală pe care nu crește nici mușchi. Este peste putință omenească să se suie cineva pe aci, poate pe din dosul lui să fie oarecum mai apropiat.

2445 Trecînd pe lîngă dinsul pe șosea, stai și te minunezi de înălțimea muntelui la stînga, și de adîncimea văilor la dreapta. Nu știi la ce să te gîndești mai întii: la mărirea firii, ori la micimea omului pe lîngă aceste grozăvnicii firești.

2450 Dară trăsura înaintează, și cu schimbarea pozițiilor, alte gînduri te apucă, fără să fi apucat a te face stăpîn pe gîndurile de mai-nainte, care ți se șterg din minte, cu iuțimea cu care umblă trăsura, și cu năpădul de alte gînduri ce te coprinde.

2455 Abia poți să-ți dai seama, cînd vezi cîte vreun bolovan, bucată mare sau mică de stîncă, dezlipită de la tulpina mumă și căzută la poalele muntelui, ori pe șosea, sau trecută dincolo de șosea, și căzută în văi, și dai cu ochii de cîte altceva, ce te pune pe alte gînduri. Printre crăpături de munți vezi cîte un copaci singuratic, și uneori grupe de pomi, stînd acolo cocoțați, involți sau verzi.

2460 Rădăcinile unor astfel de pomi te fac să te miri, cum de, neavînd unde se înfige, ocolesc cîte vrun stei de piatră de pareă-l țin în brațe, căutînd hrană pentru trunchiul lor. Și dacă dau prin vrun șențuleț, format de colțurile munților, nițel pămînt adus acolo de vînturi, să vezi cum mustățile acelor rădăcioare se înfig și sug hrană pentru trunchiul din care se nase.

2470 Te coprinde jalea mai apoi, cînd vezi că acele rădăcini și rădăcioare, acele rădăcioare cu mustățile lor cu trunchi cu tot, sunt răsturnate și atîrnate gata în tot minutul a se nimici. Căci bucata de stîncă sau bolovanul pe care rădăcinile le-au îmbrățișat, cade din locul său cine știe din ce împrejurări și, în căderea sa, tîrăște după sine cîte vrun pom sau grupă de pomi.

2475 D-alde astea cît poștești, și cite nu poștești, întilnești pe lingă munți; și n-ai destul timp să te gîndești, căci trăsura înaintează, și înaintează mereu. Și alte vederi ți se înfățișează, și alte gînduri te apucă.

2480 Dacă îți întorci privirile de la grozăvnicia munților și cauți la dreapta spre văi, alte frumuseți, nu mai puțin groaznice ți se înfățișează. Cu cît muntele este de nalt, cu atît și văile de adînci. Prin aceste văi cresc pruni, meri, nuci și alți pomi roditori și neroditori.

2485 Ochii nu ți se satură de o vedere așa de frumoasă; văile acestea cu Dîmbovița ce se trecoară pe fundul lor, cu pomii și cu iarba cea bogată de printre dîmșele, văzute de la înălțimi așa de mari, ți se arată ca niște lanuri, acoperite de holde foarte frumos crescute, în care răsfățîndu-se vîntul, formează din aceste holde niște valuri de verdeață.

2490 Pe marginea acestor văi, de-a dreapta cît ține drumul de la muntele Mateiașului, pînă la Rucăr este întinsă o balustradă. Această balustradă ocrotește trăsurile și pe călători, ca să nu dea în prăpastie. Ea ține cale mai bine de un ceas cu trăsura.

2495 N-apuci să ții în minte ceea ce ai văzut pînă aci, și deodată ți se arată muntele Dragoslavele, cu forma sa conică, ca o căpățîină de zahăr uriașă, munte cheleş, numai piatră, care îți atrage privirile. Și tot vorbind despre dînsul, și despre puii de munți ce-l încongioară, te pomeni

2500 nești că trăsurile se opresc la unul din cele două hanuri din satul Dragoslavele. Dacă am văzut așa, ne-am oprit și noi și am prînzit aci. Atunci am văzut că vizitii [i], sau cei ce obișnuiesc a face drumul acesta aveau dreptate a se opri aci. Am mîncat cu o poftă nebună, fiindcă numai

2505 atunci am băgat de seamă că ne era foame.

Și pornind și de aici am ajuns la Rucăr pe la 11 ceasuri.

Un ceas a trebuit să așteptăm pînă să ne aducă cai, ca să mergem să vedem Dîmbovicioara, și peștera.

2510 De aci am pornit călări. Șoseaua pînă la hotarul țării acum se lucrează. Noi am apucat un drum lăturalnic pe unde ne-a dus călăuzul.

Și, abătîndu-ne, am stat și ne-am mirat de lucrarea șoselei, căci pe la munte ai de ce să te miri la tot pasul.

2515 Lucrarea acestei șosele este lucrare de uriași. Văzînd tăieturile ce se fac în piatra goală a munților, nivelînd drumul, să vezi umpluturile văilor ca să ajungă la înăl-

țimea drumului, să vezi podețele cari leagă stîncile una de alta, să vezi netezind cîte un bolovan mare cît toate zilele, pe spinarea căruia să treacă drumul, nu-ți vine să
2520 crezi să fie făcute astea toate de mină de om, de mina astei ființe, atît de mică, în comparație cu colosurile munților; de aceea am zis că acestea este lucrarea de uriași. Dară mai nemerit ar fi să zicem că este lucrarea minții.

Abia ne-am îndurat să părăsim lucrarea șoselei, ca să
2525 ne urmăm drumul. Și înaintînd, ne-am oprit la vama Buliga spre a răsufli caii.

Cerul era senin cînd am plecat de la Rucăr. Pe d-asupra munților ce despart Dîmbovicioara, se zăreau pușintei nori, atît de pușintei, încît călăuzul nostru, om din localitate, nici că bănuia că va ploua în curînd; n-a crezut
2530 de cuviință a-și lua ceva care să-l apere de ploaie, ci a mers numai în cămașe.

Pornînd și de la vama Buliga ne apropiem de Dîmbovicioara, vorbind și spuînd la glume.

2535 De la Rucăr pînă aci am făcut mai bine de un ceas. Aș vrea să vă spun, dragii moșului, ce este Dîmbovicioara. Dar cine poate povesti lămurit ce este asta? Îmi lipsese cuvintele. Doară să mergeți să vedeți, ca să aveți idee de dînsa.

2540 Închîpuiți-vă o despicătură de munte de piatră goală de o lungime de mai bine de două ceasuri, șerpuită și întortochiată cînd într-o parte, cînd într-alta.

Despicătura muntelui este înaltă ca de cincizeci de stînjeni, după cîte am putut judeca din vedere.

2545 După spusa oamenilor din localitate, așa s-a pomenit de la moși de la strămoși. Prin urmare nu se știe dacă despicătura aceasta de munte s-a făcut în urma vrunii cataclism, vrunii cutremur, sau vrunii trăsnet grozav. Mai mulți oameni din cei cu doxă la cap zic că apa Dîmbovicioara, cea care curge printr-acest munte, a ros piatra,
2550 de și-a făcut loc să meargă la vale.

Și așa poate să fie.

Pentru că patul sau matca apei este de piatră și unește ambele părți ale despicăturii de munte.

2555 Acum stînd și cugetînd: cam cîte mii și mii de ani a trebuit, Doamne sfîntule, acestei ape să tot roază la piatră ca să facă această despicătură groznică de mare!

Bine a zis cine a zis, că picătura neconținută găurește piatra.

- 2560** Este frumos și măreț să vezi Dimbovicioara cum șerpuiește pe matca ei de piatră, împiedecată mai la fiecare pas, de bolovani, mai mari și mai mici, ruși din stîncă. Apa curge repede și zgomotoasă. Adîncimea ei, pe la unele locuri, ajunge la genuchele calului, iară pe la altele și mai sus.
- 2565** De cum apuci și intri în despicătura de munte și înaintezi, deodată te coprinde o umezeală și o răcoreală de parcă ești prins în copci.
- Iacă ideea ce mi-a venit cînd ne-am văzut între acești
- 2570** munți grozavi de nalți.
- Cînd eram copii, țineam cartea deschisă, și cum venea vro muscă de se punea pe carte, o închideam repede și biata muscă rămînea strivită.
- De s-ar fi împreunat și acești munți, întocmai ca muștele
- 2575** am fi rămas și noi striviți, căci în comparație, noi eram mai mici între munți, decît musca în carte.
- Sunt locuri de umblat și cu piciorul și cu calul pe de marginea apei, de o parte și de alta. Dară lemnele căzute de pe munte și intrate în putreziciune, cum și bolovani
- 2580** aduși de apă sau ruși din stîncă, te silesc să treci apa, poate de treizeci de ori, ba încă și de mai multe ori.
- Patul de piatră preste care curge apa și bolovani mari și mici ce se găesc sub apă, fac trecerea și mai anevoioasă, de cum își poate cineva închipui.
- 2585** Bieții cai merg nesiguri, și aci poți prețui mîntea dobitocului. Ei pun piciorul și nu se lasă pe dînsul; pipăie și după ce se încredințează că a călcat bine face alt pas.
- Intrînd în despicătura muntelui, norii se grămădeau pe d-asupra, fără să ne îngrijim de ploaie.
- 2590** Numai după ce am făcut vro treizeci de pași, înaintînd, a început să ne izbească cite o picătură de ploaie. Ne uitam în sus, ca să vedem norul; dar ce puteai să vezi, decît pîrticia de cer de d-asupra capului? Noi înaintarăm. Aveau și haine groase și umbrele.
- 2595** Înaintînd cu sfiala ce te face să simți mărirea naturei și nimicia noastră pre lingă acești uriași, la vro sută de pași, am întîlnit niște călători, cari se întorceau. Ei ne spuseră că în sus plouă cu găleata, că ei se întorc de teamă să nu pățească ceva. Aveau dreptate oamenii să se întoarcă, după cum am aflat în urmă, și iată de ce: cînd se întîmplă de plouă, și ploaia curge nemiluit, se pornește apele din munți și umflă girlița. Ea, mărindu-se, aduce cu

- sine bolovani de piatră, bușteni și copaci luați de puhoi, ajunge de se infuriază și atunci este peste puțină a trece
- 2605 peste dinsa. Ești nevoit să stai două, trei zile pînă să scază apa. N-ai unde te adăposti, n-ai ce să măninci.
- Noi, fără să ținem seamă de sfaturile călătorilor ce
- întîlnirăm, înaintam. La o cotitură de drum, căci drumul,
- și chiar cursul apei vine cotiș, întîlnim un domn și o
- 2610 doamnă, cari și dinșii se întorceau mai uzi decît cei dintii. Ne spuseră același lucru. Adevărul îl vedem cu ochii la dinșii; dară noi înaintăm, mai cu seamă că nu vedeam semne de așa ploaie mare. Cu chiu cu vai, mai mergeam citva. Începurăm a simți cite un spic de ploaie mai mult,
- 2615 cite o picătură mai simțită. Eu, drept să vă spui, eram gata a face ca și călătorii ce am întîlnit; dară nouă capete, nouă glasuri putură mai mult decît capul și glasul meu singur. Noi eram nouă și cu călăuza zece. De ce mergeam, de aceia picăturile de ploaie se îndeseau. Am fi grăbit pasul; dară unde era cu puțină?
- 2620 Ne înfigeam și mai adînc în gitlejul muntelui și de ce mergeam ploaia se îndesea. Gîrla din limpede ce era începutu a se tulbura. Zorind, mergeam și dăm peste o ploaie deasă și cu picături mari. Întindem umbrelele,
- 2625 îmbrăcăm haine groase, ca să ne apărăm de udătură. Te-aș! împotriva cui să stai? Parcă turna cu pîlnia în aste deschizături ce lăsau munții. În mai puțin de zece minute furăm udați pînă la piele. Noroc că orbăcîind prin apa de jos și prin apa ce pica de sus, am dat de o
- 2630 vîgăună în munte unde ne adăpostirăm cei nouă cai și cei zece oameni. Vîgăuna era făcută ca un gang, boltită d-asupra nu de mina omului. Am golit sticlucă de țuică ce aveam cu noi, dînd-o din mîină în mîină, și sărutînd-o cu toții, am fumat, am vorbit cite erau de vorbit într-o
- 2635 asemenea împrejurare.
- Încetul cu încetul ploaia stătu, soarele se arată și noi ieșind din vîgăună ne-am urmat calea, ocolind unii bolnavi, călcîind peste alții și trecînd apa pe unde nu era cu puțină să mergi pe margine.
- 2640 Lucru curios. Pînă a ajunge aci, cărarea pe care venisem, deschizătura munților, de la o cotitură la alta: într-o depărtare de peste cinci minute, fiind cu fața spre miazăzi, toți brazii ce stau înfipti printre crăpăturile munților de amîndouă părțile, de la jumătatea munților în sus,
- 2645 toți erau uscați. Ceilalți brazi și copaci, de la jumătatea

muntelui în jos erau verzi. Pasămite seceta din toamna trecută și arșița soarelui le luase viața. Te uitai în dreapta și în stînga cum stăteau infipți ca niște ace. Mai jos însă puietii de brazi și de alți copaci erau verzi și plini de viață.

- 2650 Astfel mergînd am ajuns la un loc unde la o înălțime de doi sau trei stînjeni din dreapta se deschidea o gură în pîntecele muntelui. Asta era peștera; am descălecat; aci ne-am văzut înconjurați de cîteva femei și de cîteva băiețași. Aceasta fu o ghicitoare pentru noi. De unde și
- 2655 pe unde să fi venit acești copii și femei gata a ne sluji, mă întreb și eu, și ca să-i dau de căpătii nu pot. Ne-am urcat cu piciorul pînă la intrarea peșterii, pe niște pămînt negru și moale, amestecat cu bolovănași de piatră. Căi ni i-au ținut femeile și băieții; iară unul dintre ei, împreună cu călăuza noastră, a intrat cu noi în peșteră.

Am uitat să vă spui, dragii moșului, cînd am încălicat la Rucăr, ca să plecăm la Dîmbovicioara, țărani cari știau patarama, ne-a îndemnat să ne luăm luminări de ceară. Așa am și făcut.

- 2665 Peștera se deschidea ca un loc de ușe cercuit. Intrînd, dai de o boltă cit o biserică de mare, umedă și rece. De la zece pași spre fundul acestei peștere este întunec beznă. A trebuit să aprindem luminările.

- Înăuntru peșterii pica întocmai ca la baia de aburi, 2670 însă niște picături foarte rari și reci. Din picăturile aceste, cele care pot scăpa, adică pot a se dezlipi de bolta de piatră din care ies, cad jos, și se împietresc și picătură după picătură se formează un fel de trunchiuri. Picăturile care nu pot scăpa, adică rămîn locului atîrnate, se împietresc și ele și formează un fel de țurloaie, care stau atîrnate. 2675 Cine știe cit timp trece pînă ce picăturile astea împietrindu-se, țurloaiele de sus se împreună cu trunchiurile de jos, și atunci formează niște stîlpi de diferite forme. Acestea se numesc stalactite.

- 2680 Cînd te afli în pîntecele muntelui, vrei nu vrei, te coprinde un simțămînt de evlavie pentru marea mărire a aceluia ce ține toată lumea într-o desăvîrșită întocmire. Orice credință vei avea, un sentiment religios te coprinde. Dovadă că o religie, oricare va fie ea, trebuie să aibă omul.

- 2685 Era o frumusețe înfiorătoare să vezi zece umbre, mișcîndu-se întru întunericul cel gros al peșterii cu luminările în miini. Mergînd și mai înăuntru, se deschid

și în dreapta și în stînga alte bolte, și mergînd lărgindu-se
2690 pină la un loc, apoi îngustindu-se, precum ar fi mai multe
bolte una lingă alta. La unele locuri bolta se strîmtează
pină într-atîta, încît abia se poate strecura omul d-a
bușele, și dincolo se deschide altă boltă și locul se lărgeste,
2695 pină ce ajungi la alte margini ale unor nouă bolte. La
unele bolte în sus se vede cîte o scobitură ca de turn. În
alte locuri, dacă bați din picior, răsună de parcă ar fi altă
boltă dedesupt, și poate să fie.

Eu cred că boltele astea sunt formate din stalactitele
ce s-au format și împreună după vremi.

2700 Închipuirea omului îi plănuieste fel de fel de lucruri
ce a văzut în viața lui.

Ochii văd ceea ce ți se arată. Mîntea sau judecata te
face să-ți închipuiești lucrurile după cum îți poruncește.

2705 Aci ți se pare că vezi la cîte un colț al boltei cîte un
stilp cioplit de nu știu care meșter mare. La alt colț pare
a fi un baptister cum este la bisericile catolice. Mai
d-oparte pe părăți, ți se pare a fi cîte un chip de om;
mai dincolo o fiară sălbatecă; în altă parte o iază
și pe cîte un zid întreg o tîmplă de biserică. Stilpi, bolte,
sculpturi, chipuri de oameni și de alte victăți: cari de cari

2710 mai întortochiate și mai felurite, ți se arată la fiecare pas.

Dacă din întimplare ar fi să auzi niscaiva zornăituri
de lanțuri și niscaiva gemete, plînsori și vaiete, negreșit
că te-ai credea că ești în iad.

2715 Nici nu mai încapă îndoială că dacă s-ar stinge lumî-
nările în fundul peșterii, n-ai mai putea nimeri afară,
și acolo ți-ar rămînea oasele. Aceasta ne-a spus-o și călăuza.
El, care a fost de mai multe ori, zicea că n-ar mai ști să
iasă afară, fără luminare.

2720 Elinii cei vechi cînd povestesc cîte lucruri de necrezut
în religia lor cea cu mulți zei, trebuie să fi văzut ei undeva
acele lucruri; și fiindcă poporul nu le cunoștea, a împo-
dobit pe zei cu de acele lucruri minunate.

Stînd aici, îți aduci aminte de Labirintul lor și de tot
ce se povestește despre el.

2725 Mai toți cîți veniseră pe aici își scrisese numele. Unii
și-l zgîriase în piatră, alții își lăsase cartea de vizită.
Sunt o mulțime de aceste carte și mai pe fiecare din ele,
era însemnată data venirii lui. Noi nu ne-am folosit de
acest obicei, ce ni se părea o zădărnice.

2730 După ce am colindat ca două ceasuri prin acest iad pămîntesc, după ce am răscolit pîntecele cel groaznic al muntelui, ne-am întors. La o apropiere de 10 sau 15 pași de gura întăririi, călăuza ne-a oprit, ne-a pus de am stîns luminările și ne-am uitat spre gura intrării. **2735** Aci ni s-a înfățișat o priveliște anevoie de descris. Lumina zilei ne-a făcut să ne veselim.

Era ceva frumos să vezi cum lumina zilei se lupta cu întunericul să pătrună înăuntru. Era ceva mîhnitor să vezi întunericul țîind piept și împiedicînd lumina să nu **2740** meargă mai departe decît îi era ei dat să meargă.

Acest amestec de lumină și de întunec la intrarea peșterii era așa de bine cumpănit, încît îți plăcea să privești. Parcă era ceva ce te împingea de la spate să ieși mai curînd afară. Pe de altă parte văzînd prin gura **2745** peșterii muntele din față cu tot ce tinde la viață pe dînsul, buruieni, copaci, brazi, parcă te atrăgea către dîsele. După ce ne-am bucurat o bucată de timp de aceste frumuseți, cari numai aci se pot vedea, am ieșit, bun bucuroși că am scăpat teferi din peșteră.

Ar trebui să meargă cineva de mai multe ori să cerce-
teze această peșteră ca să poată să dea seamă de dînsa. Pentru **2750** înția oară te uimești. Nu știi la ce să te uiți mai întii. Intri în ea, ca într-un hău, ocolești ca un buimăcit, și te întorci cuprins de mii și mii de gînduri, fără să știi **2755** la care să te oprești. Tocmai mai tîrziu, cînd te deștepți ca dintr-un vis, îți aduci aminte de cite ceva; dară de tot ce ai văzut niciodată.

Și, precum am mai zis-o, ca să aibă cineva idee de ceea ce este aici, trebuie să vie să vadă și cu ochii trupului, **2760** și cu ochii minții, ca să creadă. Altfel vorbele mele sunt foarte slabe și neputința mea vădită ca să spuie aidoma, lucrurile cum se află în starea lor firească.

Eu m-aș prinde că frumusețile naturale din țara noastră nu crez să fie mai prejos decît cele de prin alte țări și **2765** totuși sunt mulți avuți la noi cari știu să povestească ca dintr-o carte pe de rost tot ceea ce este în țările străine, fără să aibă măcar o idee slabă din ceea ce află la noi.

Cînd era să ieșim din peșteră, călăuzul nostru, ca și băiatul, unul din cei cari îi găsirăm înconjurîndu-ne la **2770** sosire care intrase cu noi, începură să ne ceară luminările care mai rămaseră. Fiecare dintr-întii voia să le aibă.

- Călăuzul nostru le pretinde cu dreptul că ne-a călăuzit, cestălalt cu dreptul că el nu are să fie plătit cu nimic. Noi hotărîrăm să li le împărțim pre din două, și acestuia
- 2775 din urmă să-i dăm și lui cîte ceva. Toți îi dădurăm. Cînd veni și rîndul meu, îi pusei și eu în mînă o monedă. El se adresă către mine și-mi zice:
- Dumneata, domnule, mi-ai mai dat.
— Cînd mă?
- 2780 — Adineaori cînd am dat mere cuconiței.
În adevăr, că pe cînd veneam la peșteră, Elena văzuse un măr încărcat de roade și ceruse, pentru că el era p-acolo. Băiatul, fără preget, și cu o bună-cuviință se sui îndată în pom și îi aduse cîteva mere. Eu văzînd atîta am scos
- 2785 și i-am dat un bacșiș.
Vrusei să glumesc cu dînsul și-i cerui înapoi banii. El îmi răspunse:
- O! o! Domnule, mortul de la groapă nu se mai întoarce.
Vrusei să știu ce fac ei cu luminările, crezînd că le
- 2790 vînd la alți călători.
— Cu ele, domnule, ne luminăm casa noaptea.
Ne-am mulțumit cu răspunsul lui, am ieșit, am încălecat și am plecat. Soarele da inde seară. Ne-am grăbit, ca să nu ne apuce noaptea printre crăpăturile munților,
- 2795 și să scăpăm de piedicele ce ne puneau trecerea girliței cîrțitoare și vrăjmașe. Am răsuflet din rărunchi și am mulțumit Domnului că am ieșit la liman, cu fața curată. însă rupti de osteneală.
- 2800 Și viind printre fierăstraie, printre butuci de lemne, răspîdiți incoace și încolo, cari așteptau să fie dați la lucru, prefăcîndu-se în scinduri, printre bolovanii de piatră, ca să ajungem mai curînd la vama Buliga, unde se comandase la casa unui țaran pe coastă de munte, să ne pregătească ceva de mîncare.
- 2805 Aci dacă am ajuns, eram lihniți de foame, de parcă nu mîncasem cine știe de cînd.
Țăranca ne-a așternut mai multe zăblaie și ne-a întins o masă de ne adăoga pofta de mîncare. Mai mulți flăcăi și băieți, sprinteni ca niște căprioare de munte, alergau
- 2810 în toate părțile ca să ne gătească mai curînd cele spre mîncare.
- Am început prin a le gusta țuca. Apoi așezîndu-ne la masă, ni se aduse cîțiva pui fripți, unt proaspăt cu mămăli-

2815 guță prăjită, lapte bătut, minunat de gustos. Aceste toate fură dumicate, date pe gîturile noastre și înghițite cit te-ai șterge la ochi.

Și...

Ghici, ghicitoarea mea: „Am o vacă lăptoasă, cînd voi s-o mulg, o întorc cu picioarele în sus. Ghici ce e?”

2820 — Plosca.

— Așa. Aveam cu noi o ploscă ca de trei oca plină cu vin. Nu trecu mult după ce ne puserăm la masă, și unde începu și ea, ca o năzdrăvană, a umbla din mină în mină, și a ne săruta, după pofta inimei noastre. Se roti ca de

2825 vro trei patru ori, și ne fu de-ajuns.

Cei ce ne slujiră la masă apoi îi suflară în fund.

Toată cina noastră, căci cină fu, ne-a costat șapte lei noi. Cam scumpișor, nu e vorbă, dar fu ieftină, socotind bunăvoința cu care ne-a fost dată la acel loc și grăbnicia

2830 cu care ne-a slujit acei munteni.

Să ne fi văzut cineva cum îmbucam, ca de frica morții, și cum îi dam fălei, bolnav să fi fost acel cineva, și tot îi s-ar fi făcut și lui poftă de mîncare.

2835 Ne-am grăbit să plecăm, că se înserase. Noi ne bizuisem în lumina lunii; căci era lună plină, și cînd luna este plină, răsare de cu vreme.

De astă dată Mitocanca, așa îi zice la București, cînd luna este plină, nu știu de ce, dară îi venise poftă să se joace cu noi d-a ascunsele. De joc ne arde nouă acum?

2840 Suind dealuri, coborînd văi, trecînd preste bolovani de piatră, abătînd cîte vro prăpastie, am fi dorit să ne vie luna în ajutor cu lumina sa de noapte.

2845 Dar ea, ursuza, cînd se ascundea printre fundurile munților, cînd se da pe după cîte o stîncă, sau pe după cîte vrun copaci, și ne făcea cu biz!

Întunerecul se lăsa mereu, drumul se făcea și mai anevoios. Și noi sileam să ajungam la Rucăr, pe un drum lăturaș, căci șoseaua era în lucru.

2850 Tocmai după ce suirăm un deal, începu și ea a ne împrumuta nițică din lumina ei. Eu credeam că se milostivise spre noi, mai cu seamă că era și copii cu noi; și voiește să ne înlesnească oarecum calea.

Și socotiți că așa fu?

Fugiți d-acolo, nu mai credeți.

2855 Ea, ca o mitocancă, de după cite un pisc de munte, ne da cu tifla, și apoi se ascundea după cite o perdea de nori, și tot astfel pînă ce am ajuns la Rucăr.

Și descălecînd, ne-am suit în trăsuri și am plecat la Cîmpulung, pe șosea bătută. Seara era liniștită, aerul

2860 răcoros. Numai de drag îți era să călătorești. Am fi voit să se ridice și luna ca să ne bucurăm de încintătoarea priveliște a văilor dintr-o parte și a munților din alta. Șoseaua era bună. Mitocanca trăgea perdelele, se uita la noi făcînd haz de nemernicia noastră. Noi o rugam cu cerul cu pămîntul să-și arate fața în toată strălucirea ei. Ea făcea nazuri.

2865 Cînd socoteai să zici Doamne ajută! atunci ea trăgea perdelele. Pare că auzeam chicotele de ris mitocănesc și năzuroase de după perdea. Tocmai cînd suirăm culmele

cele mai înalte de pe șosea ale muntelui Mateiaș, și eram gata a scobori și a vedea văile despre Nămăiești un vînt

2870 ușurel ne mingîia perii și obrazul. Pasămite i se făcuse și lui milă de atîta rugăciune ce făcusem lunei. El se hotărî să ne răzbune. Deodată risipi norii, perdelele năzuroasei se șterseră de pe cer, care rămase limpede ca sticla. Ar fi

2875 voit caprițioasa de lună să se dea după vîrful munților, dară era prea tîrziu. Ea era acum sus. Și totuși pare că nu voia să lumineze cu strălucirea ce dă iubiților ei. Noi însă ne-am mulțumit și cu ce vru ea a ne da, ne-am săturat ochii cu privirea asupra văilor despre Nămăiești, și așa

2880 pînă acasă, unde ajunserăm către miezul nopții.

Aci, dragii moșului, curmez povestea despre cele ce am văzut la Cîmpulung, în anul 1884. Timpul ne cheamă la trebile noastre; ne ușurasem, vezi, de greutatea ce aduseserăm cu noi.

2885 Dacă voi mai avea zile, și voi mai veni încă o dată, vă fîgăduiesc să vă mai spuî cele ce voi mai vedea.

Totuși, sfătuiesc și pe mare și pe mic, și pe bogat și pe sărac, ca o dată măcar în viața lui să meargă la Cîmpulung, să se îndestuleze de frumusețile ce firea a dat prejmetelor lui.

DIN MANUSCRISE
ȘI CORESPONDENȚĂ

[CAIET DE ÎNSEMNĂRI PERSONALE]

Fragmente

București, 22 august 1865

Un an este de cînd nu mai am mamă. Un an de cînd s-au aglomerat suferințele de tot felul în bietul meu piept. Sărmană inimă! Răbdarea ta nu se poate descri. N-ai către cine să-ți verși focul. Tu taci, aștepti în liniște, plină de speranță că se vor termina suferințele tale.

Speranță, am zis, o! ea m-a amăgit de multe ori. O urăsc de moarte, dară văz că fără dînsa nu se poate. Mama mi-a zis: „Credința și speranța să nu mă părăsească niciodată“. Voi ține bine mînte această comandă și o voi recomanda și eu copiilor mei.

Deși această speranță mi-a mingiit totdeauna iluziile vieții mele, de atîtea ori realitatea mi-a arătat cît este de amăgitoare și de atîtea ori am simțit necesitatea ce am de dînsa, fiindcă alte iluzii, create din nou trebuiau mingiiate și susținute de dînsa pînă la o nouă realitate.

Cît de aspră, cît de amară se pare a fi realitatea, dinaintea căreia tremur pînă să-mi arate ce este lumea, ce este viața omului, ceea ce se întîmplă adesea, îmi place și ea, fiindcă în ea văz veritatea.

Dulci sunt iluziile. E lumea invizibilă în care trăiește omul numai cu ideile. Speranța are bunul de a consola, chiar cînd realitatea arată omului, într-un chip ironic, lucrurile precum sunt.

Lipsa ta, mamă, o simț și mai mult. Tu m-ai învățat a iubi credința și speranța. Te ascult. Însă lumea ideilor este a mea. Iluziile sunt partea mea. Cuget, simț mult, îmi imaginez mult; dară mă aleg cu atît. Condeiful meu refuză de a le pune pe hîrtie.

Nu găsesc cuvinte, nu găsesc expresii, nu știu cum să fac să înțelegă cineva ceea ce simț și atunci stau gînditor și lacrămile îmi curg. Trăiesc printre oameni cu corpul, cu spiritul în o lume pe care nu știu cum s-o numesc.

De cîte ori, mamă iubită, am ascultat sfaturile ce mi-ai dat dupe ce-ți comunicam ideile mele, de atîtea ori am reușit.[...]

Și fiindcă îmi ziceai cînd învățam la școală:

„Învată a scrie, copilul meu, că a să aibi trebuința de scri-soare“ ceea ce s-a împlinit întocmai această presimțire a ta, fiindcă toată ziua sunt eu condeiu în mină. Citesc neconținut la corecturi de tipografie; cînd acestea nu sunt apoi culeg. Ei bine, tot la tine voi veni a-ți confia inima mea. Unde altă dată o făceam verbal, de astă dată voi pune pe hîrtie evenimentele vieții mele spre a ți le consacra ție.

Și dacă copiii mei, făcîndu-se mari, ar da peste astă confesiune cînd eu nu voi mai fi și din citirea ăstor rînduri ar putea trage vreun folos, meritul va fi al tău, bună mamă, a cărui memorie o vor binecuvînta.

.....

29 august 1865

O, mamă! d-ta știi că nu sunt un calomniator. Dacă cele zise pînă aci te supără și crezi că ar trebui să nu vorbesc despre astfel de lucruri, permite-mi azi să-mi aduc aminte de timpii de copilărie, de acea fericire inocentă de care sunt departe. Și dacă regret că ei au trecut așa iute este că o ursită nefavorabilă m-a gonit prea repede dupe urmă, dupe cum numai d-ta, buna mea mamă, știi. Abia am treizeci și cinci ani și barba mai toată mi-e albă.

Sunt incongiurat de niște naturi cu totul opozite alei mele. Torturile morale sunt mai grele decît cele corporale. Și n-am către cine să-mi vărs focul. Amicii azi sunt falși. O tristă realitate m-a făcut să văz cu ochii ceea ce mi se povestea altădată.

Așa sunt de departe de acei timpii frumoși ai copilăriei încît mai, mai că am uitat multe din acele ore plăcute ale lor. Mă voi sili însă a-mi aduce aminte multe din jocurile ce făceau deliciul copilăriei mele, le voi pune pe hîrtie, spre a ști copiii mei într-o zi cari erau jocurile copilării părintelui lor; căci azi văz că multe din cele ce fac deliciurile lor sunt modificate, văz a se introduce jocuri de cari noi cești bătrîni n-avem nici o idee, să știe, zic, acești copilași, cum ne jucam noi în copilărie, bună mamă, pe

cari atât de mult ai dorit să-i vezi și din care numai Elena a avut fericirea a fi mingaiată de d-ta.

Jocul *d-a fețele*, astăzi mai modificat oarecum, cu prea puține variante, era unul din care îmi plăcea.

Jocul *ineluș învîrtecuș*. Pe acesta nu-l mai văz jucîndu-se. El se juca mai mult iarna. Copii și fete la un loc se făceau pe rînd. Unul pune capul în poala celui mai mare. Apoi toți de jur împrejurul lui puneau câte un deget pe capul lui.

Cel mai mare, cu un ineluș în mîină, ocolea mîna pe d-asupra degetelor, în timpul acesta zicea: „ineluș, învîrtecuș, p-al cui deget am pus?“ O dată cu aceste vorbe pune pe degetul unuia. Dacă ghicea pe al cui deget se pune inelușul, se ridică și se pune acela ce era ghicit; iară de nu operația reîncepea și nu se termina decît cînd ghicea.

D-a porumbeii, joc de vară. Se alegea colțul din întru ce se forma din două case, una mai afară ieșită decît alta, sau de la niscai uluce: acolo se așeza copiii-porumbei. Porumbarul trimetea pe câte unul să se înalțe. Un alt copil se făcea uliu și căta să prinză porumbeii, cei mai dibaci cotea și scăpa; era o bucurie și un riset de acelea de care numai copiii știu să guste din nevinovata lui plăcere cînd se întorceau la coteț și uliul nu putea prinde nici unul.

D-a ascunsele, tot joc de vară. Din toți copiii cari luau parte la acest joc, unul sta cu mîinile la ochi și cu fața la pîrețe, pînă ce se ascundeau toți; și cînd dupe mai multe întrebări ale sale: „V-ați ascuns?“, i se răspundea: „Ne-am ascuns“, își lua mîinile de la ochi și începea a-și căuta camarazii. Cei ascunși cătau cum să vină mai curînd a ajunge la locul unde a fost stat cel cu mîinile la ochi, cînd s-au ascuns ei; iar el se silea a prinde pe unul din toți și dacă apuca pe cineva, apoi acel cineva căta să-și acopere ochii, să se facă, dupe expresia copiilor; iar dacă nu prindea pe nici unul, se făcea tot el. Pînă a nu începe jocul iată cum se alegea cel care trebuia să-și acopere ochii, adică să se facă:

Se puneau rînd toți copiii care voiau să se joace; unul din ei zicea aceste vorbe și la fiecare vorbă arăta pe câte unul:

„Opi secna, secna-pi, chestin bolin acos ti,
Tangăr, mangăr nac aft, ta afto belenghir buf“.

Și la care ajungea zicerea *buf*, ieșea din rînd, și iar se repeta aceste vorbe la cei rămași pînă ieșea toți. Acel ce rămînea fără *buf* se făcea cum am zis mai sus.

D-a baba-oarba, joc de iarnă. Dupe ce se alegea cine are să se facă, îl lega la ochi cu o basma, apoi îl ducea dinaintea ușei

și îl ținea de spate unul din copii; acesta îi făcea următoarele întrebări la care trebuia să răspundă:

„Pe ce șezi?“ „Pe darac.“ „Du-te la bărbat.“

„Pe ce șezi?“ „Pe nuiiele.“ „Du-te la muiere.“

„Ce ai mâncat aseară?“ „Pline cu păpară.“ „Ieși pe ușe afară“, și cu aceste ultime cuvinte îl împingea ușor și îl lăsa. El cu ochii legați se întorcea și căta să prinză pe unul din camarazi, pe dibuitle și pe care îl prindea, acela apoi se lega la ochi, ca să se facă.

D-a leapșa, joc de vară. Unul dintre toți se făcea leapșa. El alerga dupe ceilalți și pe care atingea cu mina pe spate, ori pe umăr acela se făcea leapșa. Când însă cel care fugea n-avea loc de fugă și se vedea strimtorat, se punea pe vine zicînd: „Sunt cu ouăle în poală“; atunci leapșa îi făcea loc să poată fugi, și numai atunci se ținea în seamă cînd îl atingea din fugă.

Jocurile în arșice erau: *în armean*, se făcea pe pămînt un mare rotogol, se punea la mijloc mai multe arșice. Apoi se depărtau de la marginea armeanului cu doi sau trei pași. De acolo dedeau cu ichiurile niște arșice numite capre, care erau plumbuite și care lovea arșicele din mijlocul armeanului și trecea peste marginile lui, acela era *baciul* și dedea cel întii la al doilea joc. Apoi dedea pînă cînd putea să scoată arșicele din armean. Dupe ce nu mai putea, venea altul, însă acum fiindcă arșicele era mai puține, cel ce da se punea în marginea armeanului. Și astfel pînă se scotea toate arșicele.

În bei-bun, pe pusé sau pe nepuse. *Într-al lui*, *în sbenghiu*.

În armășie: la acest joc trebuie să fie mai mulți de trei inși. Unul era împărat, care sta cu un baston în mîină, semnul dregătoriei sale; altul cu o basma împletită sau altceva; el era armaș; ceilalți surchidea pe rînd un arșic; dacă cădea *om*, arșicul trecea la altul care îl surchidea și el; de cădea *gaură* armașul întreba: „cite să-i dau, doamne?“ Domnul răspundea: „atîtea ori atîtea, *potroace*, *sărate* ori *dulci*“, dupe buna sa voință; de cădea *sici*, lua armășia; iar de cădea *bei*, lua împărăția.

Vara mai aveam jocurile *d-a pui*, cu *zmeul*, cu *morișca de vînt*, cu *mîngea*, *d-a baba gaia*.

.....

12 iulie 1866

Aseară n-am fost nicăiri. Am stat acasă și dupe ce am adormit copiii, am ieșit în curte cu soția mea să răsuflesc și să respirăm aerul răcoros al serei. Și în adevăr era o seară din acelea ce dă

viață. Dupe o zi călduroasă, de o arșiță de cuptor, o seară senină și răcoroasă, restaurează puterile vătămate de o zi caniculară. Seninătatea acestei seri însuflețea natura. Razele lunii palide săruta fețele noastre cu o melancolie amoroasă, iară zefirul mingiia perii capetelor noastre. Între altele cugetul meu zbura la copilăria mea, atit de bogată în suvenire dulci și inocente. Se opri însă un minut la timpul cînd învățam la dascălul Stan de la Olteni, unde mă dase tata ca să învăț, dupe cum zicea d-lui, să mă închin, era pe la 1840, căci la școalele domnești cine învăță se face eretic. Iată ce opinie aveau oamenii despre școalele înființate de curînd. Mă cercetai și găsii între altele suvenire de copilărie și de școală pe aceasta. Cînd era timp ploios, la recreație, repetam cu toții:

Treci, treci,

Ploaie, treci,

Că te-ajunge soarele

Și-ți taie picioarele,

Cu-un mai,

Cu-un pai,

Cu căciula lui Mihai

Plină de mălai.

Cine să fi făcut versurile aste? Nu știu. Tot ce știu este că, asemenea, cînd soarele era dupe vrun nor, noi repetam zicerile:

Ieși soare d'nchisoare

De încălzește oase goale.

După ce spusei femeii acestea, amintirea mea se avîntă la o epocă cu trei ani în urmă, timp cînd tata mă dase să învăț psaltichia fiindcă terminasem cursul dascălului Stan. Cursul acestui dascăl consista în învățătura *ceaslovului, psaltirei, evangheliei, scris* dupe modele date de dînsul, *aritmetică practică*.

Și fiindcă doream să învăț, am cerut să mă dea a învăța psaltichia, la care mă povățuise niște băieți, consuburbieni. Tata s-a învoit la aceasta fiindcă nu eram destul de ajuns ca să mă dea să învăț un meșteșug, dară nu voia să-mi ia cărți. Dacă aș fi avut pe cineva care să-mi arate adevărata cale a studiului, poate că aș fi învățat ceva; aș fi pătruns în sanctuarul luminii. Voință am avut. N-a avut cine să mă povățuiască.

În fine Iancu al lui Stoenciu papagiul — astăzi devenit idiot și trăind în cea mai mizerabilă stare la mănăstirea Cernica — și Iancu al preotesei — mort în urma unei vieți neregulate — mă prezentară profesorului de muzică și, dupe îndemnul lor, începui a urma cu dinșii cursul de psaltichie. Noi cite trei din mahalaua Udricani mergeam împreună și ne întorceam asemenea de la școală. Îmi trebuia cărți; tata nu voia să cheltuiască bani pe cărți de muzică.

Biata mama, Dumnezeu s-o odihnească cu sînții, mi-a cumpărat cărțile necesarii. Dînsa, pe lingă lucrările trebuincioase casei pe lingă îngrijirea ce da la cei patru copii ce avea, găsea timp a lucra și lucru străin. Spițuri și alte împletituri de care se purta pe atunci le făcea cu o admirabilă îndemînare și perfecție. Aceasta îi da mijloace a avea totdeauna cite ceva pus de o parte. Pentru un galben mi-a cumpărat: *Gramatica*, *Anastasincatarul* și *Irmo-loghion*, trei cărți de psaltichie neseparabili. Profesorul George Voiculescu de la Doamna Bălașa fu dascălul nostru care ne predă lecții într-unul sau doi ani cît am învățat. Epitropii bisericii alese șase din toți băieții cîți urmau cursul de psaltichie, între cari eram noi trei, Niculcea, devenit în urmă circiumar, astăzi nu mai știu nimic de dînsul; Ibaș și Niță, copil al unui preot de la Antim, orfani; cel dintii a îmbrățișat cariera tatălui său, tăbăcăria; și cîntînd în strană la Broșteni, fără plată, cel de al doilea azi călugăr la monastirea Căldărușani. Ni se da leafă de cite zece lei pe lună; iar noi cîntam dumineca în paraclis, biserica cea mare nefiind terminată.

„De aci înainte, zise tata, ești în stare să te ții, acum ai leafă, mîncare și locuință ai de la mine, tu să te chivernisești și să îngrijești de îmbrăcăminte.“ Și astfel de la etatea de doisprezece ani m-a coprins grijile. Cu toate astea mama mi le ușura.

Cum luam leafa o dam mamei de mi-o păstra. Ea mă îngrijea, mă iconomisea și îmi păstra tot ce depuneam și cu amănuntul. Grijile și necesitățile s-a mărit cu etatea. Ele m-a făcut să mă trec așa curînd.

Dorința de a învăța m-a dominat. Voiam să citesc. Nu știu ce cărți se tipăreau pe atunci. Știu că în mină mi-a căzut: *Vămile văzduhului*, *Ușa pocăinței*, *Erotocrif*, *Arghir crăișorul*, *Halimaua* și *Alexandria* pe care le devoram. Acestea mi-a excitat curiozitatea să știu cum se fac cărțile. Am cercetat incoa și încolo și am aflat că ele se tipăreau. Crezînd că acolo unde se tipăresc cărțile, adică la tipografie se poate studia tot, m-am informat despre condițiile cu care intrau băieții la tipografie și am aflat tipografia lui Carcalaki, unde am și intrat. Cu aceasta am mulțumit și pe tata și pe mama, care mă indemna să învăț un meșteșug, fiindcă ziceau ei: „Meșteșugul este brățară de aur la mina omului“. Mai tirziu am înțeles sensul acestor vorbe.

.....

Cînd mă gîndesc la anii adolescenței mele, nu știu de ce mă coprinde o temere pentru copiii mei. Aș dori, dacă se poate, ca ei să nu întîmpine în viața lor amărăciuni ca cele ce am întîmpinat eu. Ei sunt mici încă, Elena este de trei ani și șapte luni; Petre, de unul și cinci luni. Nu pot să le spuî nimic. Ca să știu cum erau lucrurile pe cînd ei nu cunoșteau ce este lumea, scriu aceste. Ei vor vedea și greutățile și necazurile vieții mele, pe cît le voi putea spune. Se vor feri de faptele mele ce li se vor părea rele, și vor urma pe cele ce li se vor părea a fi bune. De voi avea zile să-i pot povățui și mă vor asculta, atît mai bine pentru ei.

Vor ști că la 1848 terminasem cursul de tipografie, atît pe cît poate să termine un ucenic într-o tipografie ca a lui Carcalaki, lipsită de toate necesariile fără cistaură (sic!) și în starea cea mai primitivă. D. Carcalaki nu știa de loc tipografia. La noi s-a văzut multe și nu este de mirare dacă un potcovar se face giuvargiu, croitorul se face inginer, cizmarul actor. Aș putea cita nume, dar este de prisos, faptele există. Oamenii se încumetă a face, a întreprinde orice fără să studieze. D. Carcalaki îmi făcuse leafă o sută de lei pe lună (ceva mai puțin decît doi napoleoni sau 40 franci) cu condiția să culeg singur foaia *Vestitorul românesc*, care ieșea de două ori pe săptămînă. Redactorele acestei foi era cu numele; el nu știa să scrie un rînd.

Camarazii mei începură a mă pizmui fiindcă luasem asupra-mi această sarcină. Pînă aci jurnalul se lucra de doi inși. Dumnicile și sărbătorile lucram pînă la trei sau patru ore dupe amiază; apoi în loc să mă preumblu pe uliți sau pe la grădini cu băieții, atrași de aparentele plăceri ale unei vieți aventuroase, mă duceam la d. George Lurtz, secretarul redacției *Vestitorului*, care își cultiva grădina singur, ori mă duceam drept acasă. Biata maica mă aștepta cu drag. Și nu ieșeam din casă pînă a doua zi cînd mergeam iarăși la lucru. De cîte ori nu plîngeam dumineca și sărbătorile cînd aș fi voit să mă preumblu și eu cîte puțin; n-aveam cu cine; singur nu-mi venea s-o fac și mai bine mă mulțumeam cu lacrimile pe obraz decît să ies cu oamenii ce nu-mi convenea.

Acî e locul să spun că sora-mea în etate ca de 10 sau 11 ani, cea mai mică dintre frați, a răposat în urma unei maladii de scarlatină. Nu se poate descri amărăciunea mamei. N-a uitat-o nici odată pe cît a mai trăit biata mamă.

.....

Îmi plăcea să citesc, n-am avut însă pe cine să-mi arate ce să citesc. Tipografia lui Carcalaki tipărea numai *Vestitorul*, foaie

care reproducea numai din foi străine nuvele politice [...] și acte oficiale. Despre literatură nu se pomenea. Serile răsfoiam colecțiile acestui jurnal din anii trecuți și mă opream pe la discursurile ceremoniilor de la palat pe care le devoram. Dacă se întâmpla a da peste *Foaie pentru minte, inimă și literatură* din Brașov, ori *Albina românească* din Iași, era o fericire deosebită pentru mine. Îmi aduc aminte că două opere *Ianicierii* și *Ierusalimul liberat* se trimisese gratis redacției *Vestitorului*, ca să le anunțe negreșit. Ele se aruneau de colo până dincolo prin cancelaria d. Carcalaki; le-am cerut să mi le dea mie pentru prețul cărora am lucrat câteva nopți. Nefericirea cea mai mare mi-a fost că n-am putut să-mi găsesc un amic, printre foarte mărginitele mele cunoștinți, care să mă ghideze.

Nu-mi venise în gând că trebuie să citesc spre a studia. Citeam ca să citesc, să nu-mi pierd timpul șezînd.[...]

Cu toate astea în serile cînd nu aveam ce ceti am scris următoarele versuri. Nu este ce aș fi voit să fie. Altfel îmi umbra prin creieri ideile și altfel că a ieșit. De cite ori le-am citit pînă azi, de atîtea ori am îndreptat cîte ceva. Și tot nu este ce aș fi voit eu să fie. Așa proastă cum este, o trec azi ca prima încercare.

N-am cutezat să o arăt cuiva ca să nu devin ridicol, să mi se atribuie că aș voi să fiu poet. N-am putut iară să fac mai bine, a unul ce nu știu regulile și instrucțiunea mea fiind foarte mărcinită.

.....

1866, septembrie 15

Era, mi se pare, pe la anul 1850, al doilea an după terminarea cursului de culegător de litere în tipografia serdarului Zaharia Carcalaki. Își poate imagina cineva importanța acestei tipografii dacă va ști că avea două teascuri de lemn, litere pentru vro trei coale, cicero și garamond, ca de vro jumătate coală petit, puține litere de titluri. Regleții erau de lemn, liinile la un capăt mai groase decît la altul. Nimic în fine nu era sistematic. Cu toate astea bătrînul patron în cîtiva ani a făcut vro trei case și a cumpărat o vie cu banii ce-a cîștigat din această tipografie. Fiindcă ședeam departe multe din seri dormeam la tipografie. În cancelaria sa, bătrînul patron avea un pat care mi-l oferise pentru serile cînd voi dormi acolo. Mai cu seamă două seri pe săptămînă trebuia să dorm acolo, fiindcă întîrziem lucrînd la foaia semioficială *Vestitorul românesc*. Aveam două sute lei pe

lună (cam 75 franci). Când ieşeam mai de timpuriu din lucru, adică seara la 7 ore vara, mă izolam de ceilalţi lucrători, care mergeau la plimbări necuviincioase, mă duceam la George Lurţ care avea o grădină de speulă. Aci îmi era plimbarea mea şi duminica. Îi ajutam să ude florile, pliveam şi-i dam şi alte mici ajutoruri numai pentru plăcerea de a fi aproape de flori. Iubeam cu deosebire mixandrele albe.

Toată familia lui Carcalaki mă respecta pentru sinceritatea mea. Cîteodată serile făceam lectură familiei adunate şi tratamentele nu lipsea. Duminica, fiindcă trebuia să lucrez la jurnal mîncam la masă cu familia. Simpatiile nu-mi lipsea. După lectură se întindea conversaţia şi rămîneau de multe ori cu domnişoara Mariţa, fiica patronului, mai tîrziu, fiindcă bătrînii se culcau. Aceasta nu-mi dispăcea. Evitam de a răspunde la multe întrebări de teamă a nu pierde încrederea lor şi pentru că unele dintr-insele nu le înţelegeam. Aceste întruniri deveniră şi mai plăcute fiindcă sosise de la Focşani o rudă a lui Carcalaki cu două fete şi se stabilise în Bucureşti. Mai tîrziu am observat că oarecare rivalitate se manifesta între ambele june fete.

Eram mulţumit de mine însumi. Şi cu cît auzeam că cei ce mă cunoşteau vorbesc bine de mine, cu atît mă sileam şi eu să fiu mai de treabă. Biata mamă se îngrăşea cînd auzea şi dînsa. Ea vedea că leaşa mea nu o întrebuiţez rău şi aceasta îi adăoga mulţumirea. Eu, dupe ce îmi întîmpinam cele necesarii, restul îl dam mamei să mi-l puie bine. Ea îmi păstra puţinul ce adunam şi mă îngrijea.

Simţeam că îmi lipseşte ceva şi nu-mi puteam da seama ce-mi lipseşte. Inima căuta o altă inimă căreia să-i confieze sinceritatea sa, dară toate iluziile, toate visurile mele fură efemere.

Cunoştinţa ce făcusem cu d. Antalfi mi-a făcut mult bine. Acesta era unghur, doctor în medicină care îşi părăsise cariera, se făcuse neguţător de mobile, devenise avut şi se retrăsese din comerţ. Trăia cultivîndu-şi mica sa grădiniţă. Văzînd aptitudinea mea de învăţătură mă consiliă a lăsa chitara de la care, zicea el, n-o să am nici un folos şi să învăţ o limbă, de pildă cea franceză. L-am ascultat. Ocupat la lucru zece şi douăsprezece ore pe zi, în timpul nopţii studiam lecţiile şi în timpul de recreaţie al prinzului scriam.

Din dizgraţie nimeni din cei ce mă încongiura nu cunoşteau această limbă şi astfel am rămas fără să pot vorbi cu înlesnire această limbă.

Ajuns în 1854 cugetam la o căsătorie. Antalfi m-a oprit. Întîi învaţă limba şi pentru căsătorie mai ai timp de şase ani, îmi

zise el. Aveam 250 lei pe lună și el mă făcu să înțeleg că n-o să-mi ajungă. Într-acestea fiul d. Carcalaki îmi propuse formal căsătoria cu vară-sa. Poate că n-aș fi ascultat pe Antalfi și pe mama, dacă astă propunere venea cu doi sau trei ani mai-nainte. De astă dată am ascultat pe Antalfi care m-a făcut să înțeleg că nu o să pot duce sarcina casei cu leafa ce aveam. Biata mama, Dumnezeu s-o odihnească, mă povățuia să deschid ochii în patru la alegerea ce voi face. Fără aceste două ființe providențiale poate că aș fi dat în cursă.

Din citire pe gazetele ce puteam apuca de la redacția *Vestitorului* sau de unde nu știi, am aflat că versurile de 14 rînduri se numesc sonete. În serile în care nu citeam, scriam cîte nerozii toate, a doua zi le citeam, rîdeam, apoi le ardeam, fără să cutesc a le arăta cuiva.

Într-una din seri, gîndindu-mă la propunerea ce mi se făcuse de însurătoare, și știind că sonetul este de 14 rînduri, am făcut și eu un sonet. Imperfect, fără idei, așa cum este îl trec aci; nu l-a văzut, nu l-a auzit nimeni; aceasta o fac mai mult pentru amintire de nebuniile junetei:

*Ca timpul nestabilă, cochetă-amăgitoare.
În lațul tău de grații, precum în dumbrăvioare
E prinsă filomela, momită ea prin vierme,
Am dat eu fără veste. D-atunce — asta vreme
Mă zotrcolesc, sucesc, pun forța, mă silesc
Și ca să scap nu pot; mai rău mă-nelcesc.
Ca un paiangen tu ești, ce nencetat pîndești,
Și-ntinzi a tale curse, lungești și le nădești,
Ai tăi ochi lacomi din ce în ce mai mult
La vanități trecînde. Acesta e-al tău cult.
Iar dacă noi otnaturi și-e, crudo, în putere,
Cei vechi cad în dizgrații, îi calci tu în picere.
Veni-v-a însă-o mîină prea fermă și decisă
Spre-a răsuci strivînd și capul tău narcisă.*

1866, septembrie 20

Îmi aduc aminte că pe la 1854 sau 1855, duminicile le petreceam de multe ori acasă, cîntînd la gîtară cîte un contra-danș sau marș, ori citînd pe fabulele lui Florian, în franțuzește, pe care nu le prea înțelegeam. Bietul Iordache, un băiat cumsecade, cunoscut încă din școală, venea din cînd în cînd pe la mine. Mama, iindcă ședeam cu dînsa, nu vedea cu displăcere această intru-

nire fiindcă apucăturile lui aveau ceva de onest. Într-o zi îmi povesti întâmplările sale. El iubise o fată, ceruse mâna ei, îi era promisă. Dupe puțin fata își luă seama. El o iubea de se topea și nu se putea odihni de focul ei. Cercetă și stăruie a afla care să fie cauza schimbării sale. Nu putu însă ghici nimic.

Fetele, pînă nu sunt măritate, au toate calitățile. Sunt casnice, oneste, harnice, econoame etc. Știu cîte în lună și în soare. Brodează de minune și impletesc ce cu gîndul n-ai gîndi. Și dacă din întâmplare a dat prin pension cîte două sau trei luni, apoi știu carte mai mult decît o preoteasă, vorbesc franțuzește etc. Acestea toate atrag pe candidații de însurătoare, credulii! nu se mai gîndesc că unele din aceste se pot examina, ci dau năvală, mai cu seamă dacă li se șoptesc, că pe lîngă atîtea calități, mai au și o dotă de atîtea ori de atîta, ci se lasă a se fermeca de ultima calitate.[...]

.....

1866, 30 septembrie

Bine zice proverbul bătrînilor noștri: „Pînă nu bagi în plug cu omul nu poți să-l cunoști cine este“. Experiența mi-a probat cît este de adevărat acest proverb. De ce nu-mi sunt copiii mai mari, priimitori de povețe! Ceea ce nu le pot spune azi cu gura, vor citi odată aci. Băiatului i-aș recomanda: mai întîi de toate să fie exact.

Cînd își va da cuvîntul sau cînd se va hotări a face ceva, la ora fixă să fie terminată afacerea și să nu se lase a fi așteptat.

Să nu se grăbească niciodată a-și da cuvîntul, să nu se oblige a face vreun lucru pînă mai întîi nu va judeca cu maturitate și cu sînge rece dacă poate să-și țină cuvîntul, dacă puterile sale intelectuale ori morale îi permit a-și ține legămîntul ce ar face. Ba din contră să spuie curat și neted că nu poate. Dupe acestea i-aș mai recomanda: să fie leal și just, dacă voiește să fie onorat și chiar de inamicii lui.

Cunoștinți ar putea să aibă cît va pofți, dar amici cît de puțini, căci adevărații amici va găsi foarte rar sau nicidecum. Secretele sale să le încredințeze lui însuși; să se ție în rezervă cînd se va afla în conversație cu cunoscuții și amicii săi, să judece bine mai-nainte de a-i ieși vorba din gură; asemenea să cumpănească bine răspunsurile ce va da la întrebările ce i se va face; și mai bine să zăbovească, să se gîndească decît să răspundă cu ușurință; să nu se prea grăbească a da numirea de amic cutăruia

sau cutăruia; acela ce va dobîndi titlul de amic al său trebuie să fi fost pus la cercare și să fi dat probe de amicie. Cu toate astea pe amici să nu împrumute niciodată: dacă dispune de oarecare avere mai bine să-i dea cît poate fără să-i mai ceară înapoi.

Onestitatea și probitatea să fie neseparabile de dînsul. Munca să fie providența lui. Activitatea să nu-l părăsească dacă voiește să fie casa lui casă de abundență.

Cu toate astea, economia să fie d-a pururea înaintea ochilor săi, fără însă să-și piarză cumpătul, căci de la economie pînă la calicie sau avariție nu este decît un pas.

.....

10 septembrie 1867

Sunt în a opta lună de cînd funcționez ca director al Tipografiei statului; și cu mare plăcere aș demisiona. Discordiile iscate din cauza lui Göbl îmi face imposibilă reunirea. De s-ar ține de cuvînt Valter apoi desigur la Anul Nou demisionez.

Cu toate acestea nu m-aș fi despărțit de ei, fiindcă a mea a fost ideea de a forma asociația sub firma: Tipografia lucrătorilor asociați, a mea a fost ideea de a o deschide în pasagiu etc. însă la 5 decembrie 1866 un bilet la adresa mea îmi fu înmînat de un dorobanț. Deschizîndu-l, am fost surprins cînd am aflat că d. Ion Ghica, ministrul de interne, mă invită la d-sa acasă. A doua zi la 6 m-am și dus, după ce mai întîi am făcut cunoscut asociaților mei chemarea ce mi se face și am obținut consimțămîntul lor. D. Ion Ghica m-a întrebat cîte ceva asupra tipografiei statului și apoi mi-a spus curat că intenția sa este de a o desființa, dacă va putea să dobîndească majoritatea Camerii în favoarea acestei idei. Mi-a făcut cunoscut că voiește a mă numi director provizoriu pînă atunci; din parte-mi i-am mulțumit pentru favoarea ce-mi acorda și i-am spus că pentru provizoriu d. Bazidescu este la locul său.

Am spus asociaților mei cauza chemării mele la ministru și refuzul meu pentru provizoriu; ei m-au ținut de rău de ce să nu primesc. Un al doilea și al treilea bilet m-a făcut să văd din nou pe d. ministru și m-a întrebat cam cu ce condiții ar putea să o dea în întreprindere. Prin biletul însă de la 15 ianuarie 1867 mă invita ca în moment să mă prezint ministrului la minister.

Am fost și ministrul mi-a făcut cunoscut că sunt numit director și mă invită a merge chiar în acea seară spre a pune la cale

cum să apară *Monitorul* mai regulat și procesele-verbale ale Adunării să vadă lumina mai curînd, iar nu după săptămîni.

Avînd consimțămîntul asociațiilor am priimit.

A descrie starea tipografiei este destul a spune că era o ruină. Nu știu de unde să încep, nu știu unde să sfîrșesc. Totul este de făcut. Budgetul l-am găsit redus pînă acolo încît să nu poată funcționa tipografia, să ajungă la desființare.

Pe lîngă restrîns de mijloace ce mi-a permis de a face oarecare mici îmbunătățiri, am propus un memoriu sau proiect pentru îmbunătățirea și reorganizarea stabilimentului. Acest proiect l-am prezentat dlui ministru Ștefan Golescu care a voit să aibă și părerea dlui Rosetti. Acesta l-a aprobat condițional adică: „daca guvernul voiește a-și menține tipografia“. D. Rosetti și d. Ion Ghica voiesc desființarea tipografiei.

Am prezentat budgetul pentru 1868. Într-însul am prevăzut aducerea încă a trei mașini de turnat, a unei mașini de satinat, înființarea unui stabiliment de xilografie, montarea litografiei care este aruncată la magazie; aducerea din străinătate a trei maiștri, unul de cules, altul de tipărit și al treilea de turnat. N-aveam nici un conductor de prese mecanice maistru. Neservim cu elevi. Acest budget se urcă foarte puțin, în comparație cu acela al anului 1865, cînd s-a adus numai două prese mecanice, fără oamenii necesari; și dupe cîte văz oamenii de la minister voiesc a mi-l mutila.

Nu știu cum au fost altă dată serviciile statului. Dar văz că nu este pentru mine.

N-am solicitat, n-am rupt mînica nimănu, însă ca să fii astăzi funcționar, lăsăm că trebuie să fie cineva haraietar (sic!), adică al clicei, al partidei, oricare ar fi ea la putere, apoi să știi a tăia la palavre și să nu faci nimic.

D. Genoglu, numit redactor al *Monitorului*, voiește a fi director și apoi director general; d-sa să reprezinte și tipografia; d-sa să se zică că a făcut cutare îmbunătățire, că a executat cutare lucrare serioasă, că a avut cutare idee pentru perfecționare, că apoi de nu o zice alții, o spune d-sa ministrului pe lîngă care se gudură și pe care nu-l mai slăbește din dragoste. Taie, spînzură, pune țara la cale. Numai proiecte, numai îmbunătățiri, numai reorganizații vorbește. Cînd este vorba de a face, alții sunt însărcinați de a face și dlui ia colacu de la ministru.

Leafa însă trebuie să o priimească pe o lună și dcuă înainte. Dacă nu-i ajunge, ministrul îi mai face parte și din fondurile secrete. Vulturescu să meargă la Florența spre a asista la Conferința statistică ca să se poată repezi și pe la Paris. Săvescu, abia

intrat în serviciu, după două luni, ti trebuie concediu să meargă la Paris. Astfel merg treburile. Nici cu alte partide nu merge mai altfel.

Proiectul meu de organizare fiind dat în examinarea dlui Rosetti d-lui l-a aprobat dupe ce l-a dat de l-a studiat lucrătorii din tipografia d-sale. Aceștia, luînd toate ideile mele, au format un articol și l-a publicat în *Românul* ca al lor. N-am răspuns. I-am lăsat să se bucure de furtul lor. De va fi trebuință de vreun alt proiect asupra ramurei mă bizui a-l face fără să alerg la astfel de mijloace.

Trompeta sună pe uliți. Guarda cetățenească trebuie să meargă la Cotroceni a-și priimi stindardele. Este sărbătoare mare. Dacă scriu aceste, buna mea maică, nu te-am uitat. Mi-aduc aminte cum cu puțin înaintea suirii tale în cer, prevăzînd greutatețile ce am să întîmpin, mi-ai zis: „Petrache, maică, văz că te-a incongiurat necazurile... efectele căsătoriei te-a împresurat... copiii vin... fii bărbat, luptă pe cît vei putea și îngrijește de viitorul lor“. Așa este, prea scumpă maică. Din ce în ce mai multe griji. Al treilea copil peste puține zile are să vie. Bunurile mele nu pot prospera... Timpii sunt grei. Și economia casei... Dar sunt sforțat să merg la vie. Femeia și copiii sunt acolo de ieri. Mă voi duce pe jos cu credinciosul meu. Acest bastonaș îl voi păstra pînă la moarte. El a petrecut cu mine și bune și rele.

.....

21 septembrie 1867

[...] Sesiunea întrunirii membrilor Societății literare române s-a închis. Îmi pare rău că n-am putut să-i prezint dorințele tipografiei române. Am pus pe hîrtie impresiunile mele, văzînd entuziasmul cu care s-a priimit membrii ei. Și fiindcă nu sunt poet și nu știu face versuri am rugat pe dl. Geanoglu Iancu să le dea o turură poetică și să le versifice. I-am spus că țin să pot a prezenta această piesă, fiindcă pregătisem de la fonderie o specie de ornament cu care să se poată face felurite colțuri și chiar litere și voiam să debutez cu ele în a face astă dedicație Societății.

D. Geanoglu a făcut cu aceasta ca cu toate. Dupe ce a ținut piesa la d-sa mai mult timp, fără a pune condeiul să îndrepteze măcar o literă, mi-a spus că trebuie să fie rătăcită printre hîrțiile d-sale și că n-o mai găsește. I-am copiat alta; dar și aceasta a avut soarta celei dintii.

.....

1867, octombrie 14

Primăvara din anul 1854 lăsasem studiul limbei franceze, mai cu seamă că îmi lipsea timpul și apoi leafa nu-mi ajungea. Voiam ca în cursul verei să mai meditez singur lecțiile ce trecusem peste iarnă. Păcat că n-am avut cu cine ține conversații în această limbă; aș fi mers mai departe. Cu toate acestea, astăzi, înțeleg cite ceva din ceea ce citesc, și traduc oarecum. De ar fi știut George, Antalfi, familiile lor și mai cu seamă Anicuța, această limbă, aș fi făcut progrese mari, aș fi putut ține conversații. Totuși nu-mi pare rău nici acum pentru cheltuielile ce am făcut, nici pentru timpul și stăruința ce am pus. Am profitat de această limbă. Zilele cele frumoase ale primăverii și verei le petrecusem în preîmplări matinale cu George, femeia lui și Anicuța. În spre toamnă părăsisem stabilimentul dlui Carcalaki și lucram în acela al dlui Copainig.

.....

1868, ianuarie 6

În orele de recreație am (fost) scris următoarele versuri, sunt acum doi ani:

*Spre a s-adresa la ochi, spre a desemna cuvîntul
Și spre-a da gîndirei corp prin vreo cîteva figuri
Este meritul lui Cadmus. Astă artă-apoi ca vîntul
Se întinse-n lumea toată, adoptînd multe trăsuri.*

*Dar ăst corp fără viață era puțin posedat
De mulțimea plebeiană. Lege, artă și știință
Nu puteau s-ajungă pure la poporul deprădat;
Ele-erau un monopol numa-al cîtorva ființe.*

*Dară gloria cea mare, gloria nemuritoare,
Ți se cade, o! Gutenberg! Cel ce suflet tu ai dat
Ăstu corp fără mișcare; și—ignoranței trădătoare
Prin aflarea tipografii, tot prestigiul i-ai luat.*

*Decît Prometeu anticul de soartă mai favorat,
Te urcași cu al tău geniu peste regiuni polare
Pin'la Salvatorul nostru, al tutulor împărat,
Focul sacru aducînd printre razele solare.*

*D-acum viciuri, amăgire, minciună, intoleranță,
Basta; în infern intrați; regnul vostru-a răposat.
Virtuți, amor, veritate, credință, dulce speranță,
Pășiți sigur spre progres. Omenirea-a răsuflet.*

Aceste idei le-am arătat d-lui Velisan, spuiindu-i că sunt puse pe hirtie de un lucrător tipograf. Domnia sa a luat hirtia zicind că are să îndrepteze versurile și să mi le înapoieze. E mult d-atunci. D. Velisan nu s-a mai văzut; asemenea și versurile.

De-aș fi avut pe cineva care să mă îndrepteze, să-mi facă observații sincere, poate că aș fi izbutit să fac ceva bun. Am trecut aci numai ca copiii mei, de vor avea aplicare asupra literaturii, să găsească oarecari idei. Cu toate astea am prefăcut-o precum urmează:

VOCEA UNUI TIPOGRAF

*Pe țară venită din cer, Libertate,
Tresaltă, căci presa măreț te propagă;
Ea poartă făclia — izvor de dreptate —
Ce-nfruntă tiranii și-i fac să-nțeleagă
C-a tale precepte e Christ în progres;*

*E vîntul ce-mpinge nori negri fugoși;
E fulger ce arde strigoii regres;
E lava ce sparge craterii stîncoși.*

*Trei geniuri în lume la populi te-arată:
Prin arta sa Cadmus, d-a face cuvîntul
La ochi să s-adrese, gîndirea-ncorpată
Prin multele semne să zboare ca vîntul.*

*Apoi mieluşelul cerescului tată
Prin sînte parole, învățături bune,
Al său Evangeliu, a sa pietate,
Cu-a sa lege sacră, te-aduse în lume.*

*Tiparul în urmă prin litere mobili
De Gutenberg scoase încoronă opul;
Străbate-universul, el duce la nobili
Morală creștină precum și la popul.
Instrucția-ntinde, la surzi dă auzul,
La mulți cuvîntarea, științele toate
Prin el se lățește; la cei orbi dă vîzul,
Și-aduce sălbateci la civilitate.*

*Azi legea triumfează; sclavia-i gonită;
Tirani nu există, căci pacea, dreptatea,
Au răsărit june. Minciuna-i topită,
Și numai atuncea inichitatea
În lume domni-va și ochiu-i să-ncrunte,
Cînd raza opri-va frumosului soare,
Opri-va torentul să cază din munte,
Întoarce-va viața acelui ce-moare!*

*Ființă celestă! a mea libertate!
Tresaltă, căci presa măreț te propagă
Ea poartă făclia, izvor de dreptate
Ce-nfruntă tiranii și-i fac să-nțeleagă
C-a tale precepte e Christ în progres;
E vîntul ce-mpinge nori negri fugoși;
E fulger ce arde strigoiul regres,
E lava ce sparge vulcanii stîncoși.*

1869, ianuarie 31

Dupe doi ani de serviciu am lăsat Tipografia statului. A trebuit să trec și eu prin acest purgatoriu al funcționarismului, fără să o caut. Eroarea cea mai mare ce am făcut în viața mea este că am priimit să fiu funcționar. Am avut toată bunăvoința să fac ceva. Singura dorință de a face să înflorească tipografia română m-a îndemnat să priimesc direcția Tipografiei statului.

Cu domnii roșii la putere n-am putut să fac nimic. Eu spuneam că îmi trebuie conductorii de prese și dumnealor ciracladi-sea pe d. Grand, ordonîndu-i să aducă o mașină de vapor. Și ce mașină?...

Azi sunt în asociație cu alți trei consoți. Am deschis o nouă tipografie sub firma: Tipografia Laboratorilor Rcmâni.

Dar e frig, afară ninge. Iată ce fulgi mari cad. O idee: iarna e greu traiul; dară ce face pe omul cugetător să simtă plăcere oarecum este că ninsoarea acopere toate necurățiile. Orice lucru murdar, infect, se ascunde. Este o frumusețe să vezi încotro te întoreci tot locul alb. Îți place să trăiești scutit de priveliștea mîhnitoare a tuturilor scribelor din alte sezoane.

Dar frigul te ține mai mult în casă. Iată focul este la sobă. Deși tot clănțănesc oarecum dinții în gură, ideile nu părăsesc pe om. Iată și ale mele:

I

*Afară viscolește, de moarte este frig,
Cățelul lîngă ușa făcut este covrig,*

*Pământul se-nveleşte cu albă, grea ninsoare;
Pe fețele infirme oăz urme de plînsoare...*

.....

25 septembrie 1869

Ca să se perfecționeze omul, trebuie mai întii să se perfecționeze natura. Pină nu se vor perfecționa elementele în care înoată omul, care îi dă viață, să nu se aștepte perfecționarea lui.

De mii de ani de cînd există natura, ciinele și pină azi linge apa care o bea; găina trebuie să ridice gîtul în sus ca să o poată înghiți, vrăbioara tot cu amîndouă picioarele sare cînd merge etc., etc. Imperfectă este natura, imperfecte sunt și creațiile ei.

.....

29 septembrie 1869

Sunt întors de la vie unde am fost cu un grădinar să-mi curețe pomii. Pe drum o lună frumoasă mi-a făcut calea lesnicioasă. Mi-a ținut de urît. Venind cugetam la ale oamenilor. Abia sosit, am luat condeiul în mină și am scris următoarele:

LUNA ȘI CÎINII

*Într-o geroasă iarnă, cam pe la jumătate,
Cînd nopțile sunt lunge și foarte negurate,
Precum la noi în țară prea rar nu se găsește
La lună niște javre să latre se găsește.*
„De ce, unul vorbește, acel mic glob prin ceață
Ce umblă toată noaptea, întocmai ca paiată,
De noi mereu s-aleagă?” — „De ce, altul răspunde
Pe hoji călăuzește și-n umbră îi ascunde,
De fac pagubă multă stăpînilor și pace
Nicum nu ne dă nouă?” — „Noi alt n-avem ce face,
Mai zise o potaie, să dăm alarma în țară;
Lătrînd mereu vom face pe ăst rebel d-ocară.”
Încetul cu încetul se risipiră norii
Și luna mai splendidă salută muritorii.
Să fi văzut acuma lătrări și chilomane
Și urlete turbate, ieșind din guri profane,
Încît vecinătatea că e pericol crede;

Se scoală, dă ochuri, nimic însă nu vede.
 Atunci, spre-a lor odihnă, cu mici cu mari, toți sare
 Și vrea cu dinadinsul pe cîini turbați s-omoare.
 Dar la lumina dulce a lunii amoroase
 Potăile văzură ce a lor piei blănoase
 Să pașă au; fugiră, scăpînd fără osîndă;
 Ei însă și azi latră și stau mereu la pîndă.

*

Pe merit calomnie nu poate să mînjească;
 Și răul el nu cată cu rău să răsplătească.

15 octombrie 1869

COCOȘUL ȘI CĂTELUL

I

Un cățel de casă
 Și de bună rasă
 P-un cocoș văzînd
 Apă el cum bînd,
 Vru ca să-i vorbească

II

'N rîs și să-l căiască:
 „Defect al naturei
 Fruct al pocitureri
 De ce în cioc cînd iei
 Și apă ca să bei,

III

Ridici tu în sus
 Gîtu-ți ca un fus?
 Păcat că trăiești
 De nimica ești.“
 „Beau, zice cocoșul
 De mintos ca moșul,
 Și dacă mînînc eu
 Cat ca Dumnezeu,

IV

Ca să-i mulțumesc
 Că vrea să trăiesc.
 Apoi cînt mereu,
 Rog pe Dumnezeu
 Sănătos să fie,
 Și în veselie,

V

P-ăl de mă hrănește,
 De mine-ngrijește.
 Dar tu, secătură,
 Stai în bătătură,
 Și te-ntinzi ca cîine
 După ce mînci pîine;
 Lingusești ca lașii,

*Stăpîni, copilaşii.
Dar ce e mai rău
Şi chiar pe Dumnezeu
A-l amăgi crezînd
Chiar apa lingînd.“*

*Cele de mai sus de vreţi ca să ştiţi
Oglinda luaţi şi în ea priviţi.*

.....
1870, martie
.....

În primăvara anului 1856 mi s-a propus de d. Copainig, tipograf, un post [in] tipografia sa. Îmi da 200 lei pe lună (cam 74,32 l. noi) şi a cincea parte din profitul stabilimentului. Era bolnav. De ar fi trăit am fi făcut treabă bună.

Noua mea ocupaţie m-a făcut să întrerup din nou scurtul studiu al limbei franceze. Lucram ziua şi noaptea ca să pot produce mai mult.

După răposarea patronului, doamna Copainig a respectat învoiala soţului său.

Ginerele său, director la tipografia Mitropoliei, m-a făcut cunoscut cu d. Valentineanu. După recomandăţia lui, am şi primit de la acesta manuscrisul de a tipări *Correspondenţa secretă a principelui Vogoride*, pe subt ascuns, adică fără ştirea cenzurei, care funcţiona pe atunci. Ne înţeleseserăm ce era de făcut la caz de a se descoperi.

Valentineanu, flecar, om de nimic cum este, ca să-şi dea aere de patriot spunea la toţi cunoscuţii ceea ce făcea.

Poliţia informată l-a urmărit şi a luat cărţile, descoperiind toată manipulaţia. Am fost arestat trei săptămîni.

Fără a fi daţi judecăţii, am fost liberat în ziua deschiderii Divanului ad-hoc. Eu crez că dacă majoritatea acestei adunări ar fi fost de alte principii, trebuia să fiu osîndit. Am scăpat însă cu atît. Totul ce ştiu, este că banii pentru imprimarea cărţii i i-a dat d. Creţulescu (Scarlat, mi se pare) cel care este olog.

Cînd să viu la post, el era ocupat de un altul. Proprietara tipografiei şi ginerele său nu numai că nu s-au ţinut de înţelegerea ce am fost avut cînd am luat în lucru cartea, nu numai că mă lăsa pe drumuri, fără ocupaţie, dară nu voiau a-mi da nici leafa pe o lună, nici ce mi se cuvenea din profitul pe cinci luni.

Pe calea justiţiei însă am fost satisfăcut.

După vro două sau trei luni de lipsă de lucru, în fine, s-a deschis un loc în tipografie, unde am lucrat vro două luni.

Era în 1858. Către finele iernei mi s-a spus de către d. Mărgărit Moșoiu că d. B. Boerescu, venit de curînd de la studiu din Paris, voiește să mă vază. Cine i-a spus de mine nici pînă azi nu știu. M-am dus. D-sa m-a făcut să înțeleg că are de gînd a înființa o tipografie; că pentru acum a cumpărat tipografia d. Bosnăceanu, cumpusă de un teasc și literă de o coală și jumătate; că voiește să fiu cap al tipografiei d-sale. Am priimit cu niște condiții multumitoare pentru ambele părți.

Am înființat tipografia jurnalului *Naționalul*, al cărui redactor era d. Boerescu. Ea poseda o presă mecanică, prima presă franțuzească venită în București, un teasc, litere suficiente. Un buchet de tipografie. Lucrarea s-a început cu *Naționalul*, apoi s-a adăogat treptat și alte lucrări. În 1863, cînd a trecut în posesia d-lui Bolliac, tipografia era ocupată cu jurnalele: *Nichi-percea*, *La voix de la Roumanie*, *Buciumul*, *Gazeta Tribunalului*, *Tăranul român*; operele: *Pharmacopea română*, *Misterele Bucureștilor*, *Călătorii în Macedonia*; afișele teatrului italian și francez și diferite mărunțișuri.

La 1860 d. Boerescu, crezînd să mă încurageze, mi-a propus asociație la această tipografie. Dirijerea și laborarea din partea mea, capitalul din partea d-sale. După ce se va scoate toate cheltuielile profitul să-l împărțim pe din două. Am priimit această ofertă cu recunoștință.

Ajuns aci, am știut prin conduita mea să fiu respectat de acei ce se aflau sub direcția mea și stimat de clienți. Acesta a și fost timpul de fericire al vieții mele, bucuria și satisfacerea bieteii mamei mele.

Eram mulțumit cu poziția mea modestă, lucram în conștiință, mă bucuram de o absolută încredere a d-lui Boerescu. Mama era satisfăcută. Eu eram fericit. Trăiam cu cumpăt; micile economii ce puteam face din partea ce mi se cuvenea de la tipografie mă puseră în poziția să adun ca la 250 galbeni. Nu e mult; dară eram liniștit, împăcat cu conștiința, fiindcă din laboarea mea putusem să fac ce aveam.

În îmbrăcăminte nu eram exagerat. Aveam însă tot ce-mi trebuia. În casă un mobilier modest, însă curat, era suficient ca să mă mulțumească. Lux și prisoase nu era la noi. Mama mă opea de la acestea și eu o ascultam. Mama purta menagiul casei. Eu mamei îi dam să puie bine de cite ori îmi prisosea cite cît de puțin din ce ciștigam.

Așa apucasem de mic, așa urmam și acum. Eram convins că mama păstra mai bine decât mine. Eu nu știam cât adunasem, mama știa tot. Ea era nepretențioasă. Toți trei eram mulțumiți: eu, mama și frate-meu Ghiță, căci locuiam împreună. Ah! de ce n-am murit în anii aceea.

Când îmi arunc ochii prin casă, azi, după 10 ani și văz aceleași obiecte, dar mai vechi cu 10 ani, fără a fi putut adăoga ceva. Când mă gândesc ce multe s-au mai prăpădit din ale meniagiului, o mare mîhnire mă coprinde. Plîng. Peste ceea ce știu din ale tipografiei, alt nimic nu mai știu. Aș lucra și noaptea ca să pot cîștiga mai mult pe lună. Mi se rupe inima de întristare cînd mă uit la copilași. Toată garderoba mea acum se mărginește într-un rînd de haine. Acestea sunt și de sărbătoare și de lucrătoare. Îmi înghit suspinele și tac.

Dat dupe lucru ziua; noaptea nefiind liniștit din cauza copiilor. În cealaltă cameră nefiind foc, n-am putut nota pînă azi că la 31 octombrie 1869 am dobîndit al patrulea fiu, George. Nu mă mîhnesc că vin copii. Grija și neliniștea mea este că nu a să le pot da instrucția și educația ce dorește inima mea. Nu a să pot să-i căpătuiesc. Durere!

.....

1870, septembrie

Era în 1863. D. Boerescu vîndu tipografia d-lui Bolliac. Contractul dintre mine și d. Boerescu căzu. După două luni de funcționare, d. Protopopescu-Pake mi-a luat locul. N-a ținut însă mult. D. Bolliac, după ce a schimbat mai mulți directori, a vîndut tipografia.

Trei luni am rămas fără ocupație. D. Rosetti m-a chemat să-i dirijez tipografia. Aproape un an am funcționat și aici. Jurnalul *Românul* însă, persecutat de guvern, a fost în cele din urmă și suprimat. Nemaiavind altceva de lucru am mulțumit d-lui Rosetti de condiție. Eram în 1864.

— Ce-ți pasă, îmi zise d-sa, nu-ți iei leafa regulat?

— Adevărat este, răspunsei, o iau și încă foarte exact. Nu pot însă lua o leafă pentru niște servicii ce nu le fac.

— Ești prea exigent.

În acest timp a murit și mama, Dumnezeu s-o odihnească!

Mai demult încă mă turmenta o idee: ideea unei asociații între lucrători spre a se deschide un stabiliment tipografic care să corespundă numelui.

M-am adresat lui Valter și lui Göbl. Au priimit idcea mea ca mintuitoare. Ei nu vorbeau de vrun an fiind certați. Cu ocazia aceasta s-au împăcat. Ei n-au priimit să mai luăm pe alții în asociațiunea noastră. Am cedat. Priimind însă ca firma să fie: Tipografia lucrătorilor asociați, am încheiat contractul și am depus fiecare 10.000 de lei vechi (peste 3.700 l.n.).

Valter a propus că e mai bine să meargă dînsul în persoană a face comandele de litere decît să scriem. Am priimit. El s-a dus la Frankfurt pentru comande și s-a repezit și la Paris; Göbl a cerut și el să se ducă la Viena pentru a aduce o mașină. S-a dus. Eu singur am rămas aci pe socoteala mea. Ei s-au plimbat în socoteala Asociațiunei. Era în 1865. [...]

Cu elevi atunci luați am cules poeziile d-lui Bolintineanu. La expoziția ce s-a urmat ne-a adus o medalie de argint această carte. *Tipograful român*, o foaie ce începusem a publica și de care tot eu mă ocupam, ne-a adus o altă medalie de argint de la expoziția ce s-a făcut la Iași peste un an.

De aci, pot zice, datează adevărata artă tipografică în România. De aci imprimatele a rupt-o cu trecutul.

Valter cea mai mare parte din zi o petrecea în cafenea. Aceasta a făcut pe Göbl să-l observeze. Lăsăm la o parte că banii ce aveam a lua de la Primărie, cu care trebuia să plătim chiria următoare și niște hîrtie el i-a luat fără să știm noi și i-a întrebuințat pentru dînsul.

Destul că Valter se vede că i-a zis și el ceva. Într-una din zile s-au luat la dispută. Unul una, altul alta, pînă ce Göbl s-a întins a-i zice vorbe murdare și totodată, asistat de ambii săi fii, luase o atitudine destul de amenințătoare.

După cele petrecute în urmă asta mi se pare a fi fost o prefăcătorie.

Valter astfel amenințat a ieșit din tipografie. Eu, indignat de o asemenea purtare, am ieșit împreună cu Valter.

Pe drum Valter mi-a zis că el voiește a cere retragerea. Eu i-am arătat că nici eu nu eram dispus a mai rămînea în asociație cu un om periculos ca dînsul. Am cerut mijlocirea d-lui Socec, librarul.

Înțelegerea fu că deoarece, conform contractului, el nu va putea să ne dea capitalul la amîndoi, apoi să rămînem amîndoi și să desfacem pe Göbl.

Întrunindu-ne la d. Socec, am încheiat un apendice la contract pe bazele sus-zise.

Într-aceasta mă pomenesc că sunt chemat la ministerul de interne. M-am dus crezînd că era să ne dea ceva de lucru. Minis-

trul mi-a propus direcția Tipografiei statului. Am ezitat. Valter când a auzit nu s-a mai oprit din îndemnuri. Ba că voi face un act de patriotism, dacă voi merge să primesc direcția, fiindcă, zicea el, voi scoate Tipografia statului din făgașul ruginit pe care umblă. Ba că va fi în profitul asociației noastre, rămîind la economii leafa ce primeam eu, căci el este în stare să ducă afacerile singur. O lună de zile s-a tărăgănat lucrurile, tot chemîndu-mă ministrul și tot îndemnîndu-mă Valter, pînă ce în fine m-am decis. Am priimit direcția.

Cînd la anul să împlinim condițiile din apendice ne-am adunat iarăși la d. Socec. Am fost invitat să-mi dau părerea asupra hotărîrii de an. Am spus că mențin cele zise atunci, cu gînd că și Valter are să facă tot așa. Cînd, ce să vezi? după ce începuse a se codi, a ocoli, a vorbi pe d-alătura, zise că și-a luat seama, că acum rămîne în asociație. Am rămas înmărmurit. Eu, fără nici o cauză, m-am văzut retras. Eu care am voit să fac un act de satisfacție pentru injuriile ce primise Valter de la Göbl, am căzut victimă devotamentului meu.

N-am crezut nici demn, nici onorabil să-mi retrag cuvîntul.

Aci a fost manopera. Ei se vede că se înțeleseseră a se cor-torosi de un român, după ce se servise cu numele meu a da un prestigiu oarecare stabilimentului, după ce stăruisem cu slabele mele cunoștințe a ajuta întru dobîndirea acestui prestigiu.

Trebuie să mărturisesc că atît Göbl cît și Valter, în partea ce privea pe fiecare, își cunoșteau destul de bine arta și le făceau onoare.

Am procedat la desfacere. [...]

Spiritul de asociație lipsește dintre români. Tendința de un fel de libertate rău înțeleasă de a lucra fiecare izolat în cercul restrîns al mijloacelor sale, a fi adică fiecare de capul său și a nu se supune unor reguli ce singuri și-ar impune într-o asociație, mi se pare ceva fatal.

Progresul, lucrurile în mare nu se pot face decît aducînd la un loc mai mulți inși, contingentul ideilor lor. Aceste idei dezbătîndu-se, frecîndu-se, cum se zice, dă naștere unei idei perfecte, la care toți să lucreze cu inimă și în conștiință ca să o realizeze. Astfel numai, crez eu, se poate îmbunătăți toate lucrurile.

A ține însă fiecare la ideea sa și a nu suferi să i se facă de nimeni nici o observație este dacă nu a da îndărăt, dară a sta pe loc, pe cînd toată lumea merge înainte.

Aceasta este a ne pomeni într-o zi că popoarele cele mai inculte a să treacă peste noi. Durerea ar fi prea mare atunci, căci ne-am vedea desprețuiți de chiar aceia pe care îi desprețuim noi.

Un guvern luminat ne-ar putea scoate din această poziție tristă. Înființind școale, dezvoltând ideile de unire, de asociație și încurajând asociațiile, ar face cel mai mare bine. Se vorbește multe. Vom vedea.

DIN POVEȘTILE UNCHIAȘULUI SFĂTOS

1871, februarie

LUPUL PÎRCĂLAB

Într-o iarnă aspră, d-alea-ngrozitoare,
Un lup flămînd foarte merse-n vinătoare.
Lihnit și în chinuri, imblind pe cărare,
D-un măgar el dete, ca din întîmplare.
„Stai, că-s în ispită,
Fiară afurisită,
Am să rup din tine,
Să-ți gust eu din vine,
Și să-ți mînc din barbă,
Cum tu smulgi din iarbă.“
„Știu că de pricină
Ești bun; și-mi bagi vină
Că eu fac rău ierbii
D-o mînînc ca cerbii.
Dar iată-mă, te-ncrede
Că-s slab mort se vede,
Ș-un prînz făcut bine
N-ai s-alegi din mine.
Apoi iar răbdare
Pin'iar la-ntîmplare.“
„De mîine nu știu eu,
E bun el Dumnezeu,
Cînd m-o vedea în zor,
Nu m-o lăsa să mor.
Dar azi voi cu tine
Foamea să-mi aline.
Gătește-te curînd

Căci eu ți-am pus rău gând.“
„Dar nu e mai bine
Să aibi lingă tine
Făr'muncă-n tot anul
S-împli bărdăhanul?“
„Ba da, dar'nu știu eu
Decît ce fac mereu.“
„Eu știu încă ceva
Și voi a te-nvăța,
Zise plin de frică
Asinul Mirică.
Și dac-ai asculta
De lipsă vei scăpa.
De ce-am a-ți spune
Și voi a-ți propune
Am vrut eu să profit
Că-i un ghelir vestit.
Dar una nu știu eu
De ce de ris mereu
Cînd sunt între vite
Ele sunt topite?
Și dac-am urechi lungi,
Și ele port cozi, pungi,
Coarne, bot și rituri
Și urite gituri.“
„Ia spune mai pe scurt
Că timp n-am de pierdut“,
Mai zise lupu-n loc
Lingindu-se pe bot.
„Ascultă: la satul
Unde-mi am conacul
D-un pîrcălab cîstit
Nevoia s-a simțit.
Cel vechi o viaț-a stat
Și-acum a răposat.
Toți locul să-i ia vor
Dar vrajba-i înconjor.
Ș-așa, mă rugară
Să le-aduc d-afară
P-oricine să vie
La pîrcălăbie.
Măresc pe Dumnezeu
Că scoase-n drumul meu

Pe tine ce poți fi
Bun satu-a stăpîni.“
„Ce folos se poate
D-aici a se scoate?
Să scap tu mi-ai fost zis
De foame cu dichis.
Asta tu îmi spune
Că fac iată spume.“
„Să sfîrșesc mă lasă
Cu vorba aleasă.
Pîrcălabu-i capul,
Stăpîn pe tot satul.
Toți miei și purcei,
Găini și berbeci,
Ș-oile din stîină
Sunt pe a lui mîină,
Și nimeni nu-l chiamă
Să dea vreo seamă
De-a lor spinare,
D-a lui guvernare.
Poate-oricînd la masă
S-aibă vită grasă.
Așa-i pîrcălabul
Neschimbat năravul.“
„Dacă așa este
Aidi, și dă de veste
Că-s gata să jertfesc
Bun traiul meu lupesc.“

Spre sat ei plecară. Asinu-nainte,
Lupul după dînsul, mîndru, fără minte,
Cu foale flămînde și mațe chiorăind
De asin aproape lupescu-i pas țîind.
Inima le bate: unuia de frică,
Ș-altui de speranță căci norocu-i pică.
La sat abia ajunși, asinu-o tulește
D-a fuga la bordei. Lupul îndrăznește,
Se ia după dînsul. Dar cum vede-n sat,
Țăranii, că lupul singur a intrat,
Săriră cu toții, cu mic și cu mare,
Cu chiote, bulgări, ciomege, topoare,
Îl loviră tare și-l luară-n goană,

Cu ciini, chiolmane, pină în poiană.
De chiu, de vai, scapă cu pielea pe dînsul,
Lovit, cotonogit. D-abia-și ținea plînsul.
Ajuns în pădure, stă, se odihnește,
Șezînd p-un trunchi pîrlit și astfel vorbește:
„Ai mei moși și tată, slujbe nu avură,
Pircălabi de sate de loc ei nu fură.
Dar eu, sărăcuțul, găsit-am ce-am cătat,
Ba încă am rămas flămînd și nemîncat.
De coadă-mi nu are cariva să m-apuce
Și să mă-nvirtească, pin' și ea s-o duce,
Ca și fără de coadă să fiu rămas ca prost,
Căci cine mă punea pe mine să iau post?“
Bine nu sfîrșise de zis vorba de sus;
Cineva fu gata în faptă d-o a pus.
Cînd lupul se-întorcea, gonit, lihnit din sat,
Un sărman călugăr, în rasă îmbrăcat,
Trecea prin pădure; el jos s-a ghemuit
De frică; iar lupul crezu că-i trunchi pîrlit.

★

Așa pătimește mai toți cei ușurei
Cari buni se crede la tot ceea ce vrei.

1871, februarie

Următoarele două piese le-am arătat d-lui Grigore Tocilescu, un june preacumsecade. La *Vocea unui tipograf* mi-a făcut oarecari observații pe cari însumi le-am îndreptat. Așa cum am refăcut pasagele indicate de din-sul, mi-a zis că sunt bune. Eu o trec în întregul ei așa revizuită.

VOCEA UNUI TIPOGRAF

I

În lume venise din cer libertate,
Tresaltă căci presa măreț te propagă;
Ea poartă făclia sorginți de dreptate,
Ce-nfruntă tiranii și-i fac să-nțealegă
C-a tale percepte e Christ în progres;
E vîntul ce-mpinge nouri negri fugoși,
E fulger ce arde strigoii regres;
E lava ce sparge vulcanii stîncoși.

II

Trei geniuri în lume la populi te arată;
Prin arta sa Cadmus, d-a face cuvîntul
La ochi să s-adrese; gîndirea-ncorporată
Prin multele semne să zboare ca vîntul.
Apoi mieluşelul ceresului tată,
Prin sînte cuvinte, instrucție bună,
Al său evangeliu, a sa pietate
Cu-a sa lege sacră te-aduse în lume.

Tiparul în urmă prin litere mobili
De Gutemberg scoase, încoronă opul;
Străbate universul, el duce la nobili

Morala creștină, precum și la popul.
Instrucția-ntinde; la surzi dă auzul;
La mulți cuvîntarea; științele toate
Prin el se lătesc; la cei orbi dă văzul,
Și-aduce sălbateci la civilitate.

III

Azi legea triumfă; sclavia-e gonită;
Tirani nu există; căci Pacea, Dreptatea,
Au răsărit june. Mincîuna-e topită.
Și numai atunci fățiș strîmbătatea
În lume domni-va, cînd valuri din munte
D-a curge la vale și focul din soare
S-oprească d-a scurge în raze mărunte,
Să-ntoarcă viața în corpuri ce moare.

Ființă celestă a mea Libertate
Tresaltă, căci presa măreț te propagă:
Ea poartă făclia, izvor de dreptate,
Ce-nfruntă tiranii și-i fac să-nțeleagă
C-a tale precepte e Christ în progres;
E vîntul ce-mpinge nouri negri fugoși;
E fulger ce arde strigoiul regres;
E lava ce sparge vulcanii stîncoși.

A doua piesă iat-o așa cum a îndreptat-o însuși
d. Tocilescu.

COCOȘUL ȘI CĂȚELUL

Un cățel de casă
Și de bună rasă
P-un cocoș văzînd
Apă el cum bînd
Începu să-i zică:
„Cocoș de nimică,
Defect al naturei,
Frupt al pociturei,
De ce în cioc cînd iei
Apă ca să bei,
Ridici tu în sus
Gîtu-ți ca un fus.
Păcat că trăiești
De nimica ești.“
„Beau, zise cocoșul,
Înțelept ca moșul,
Și cînd ridic sus
Gîtu-mi ca un fus
Că la Dumnezeu
Să-i mulțumesc eu
Că m-a pus în lume
Să fac fapte bune,
Și pe muritori
Să-i deștept în ziori.
Apoi cînt mereu
Rog pe Dumnezeu
Sănătos să ție

Și în veselie
P-âl de mă hrănește
Și mă îngrijește.
Dar tu secătură,
Stai în bătătură,
Potaie jevroasă,
Ce-ți dă după masă
Rozi ca un lingău,
Sări ca popindău,
Lingușești ca lașii
Stăpini, copilașii,
Și te milogești
C-altfel nu trăiești.
Dar ce e mai rău
Și pe Dumnezeu
Să-l amăgești vrei
Cînd în loc să bei
Apa, tu o lingi.
Te cară curînd
Că-n capu-ți zburînd,
Eu mi te chiorăsc,
Cîine ciocoiesc.“

★

Cele mai de sus de vreți ca să știți
Oglinda luați, și în ea priviți.

1871, martie

VIERMELE

Și ce ești muritoare, tu cel ce te crezi mare,
Ce lumea, universul, al tău geniu tot cerne?
Te zici a domni totul, tiranul fără-ndurare!
Un alt domn este asupra-ți și acesta e un vierme.

Da, viermele domnește aci în astă lume;
Posedă-orice ființă; el mare e și tare.
Prezent e-n tot și-n toate. Toți tremur' d-al său nume.
D-a sa voință aspră năicum nu e scăpare.

Nici ghița nu-i rezistă; de avocați și medici,
De viperi, strigoi corpuri, și piatră, ardei, hrean,
Se macină-n stomacu-i. Iar dinții lui puternici
Întrece nicovala covaciului Vulcan.

D-abia se dezvoltază o prea debilă floare;
Parfumul ei balsamic delectă o-ntreagă țară;
S-usucă, ș-apleacă fruntea, mai mult nu vede ăst soare.
La rădăcină un vierme a ros-o cu turbare.

Un falnic pom și verde de secol ce umbrește
Un trib. E de poveste. O zi vine, frunzi n-are.

Uscat, fără viață, nu mai înmugurește.
Măduva-i-e mîncată d-un vierme-n desfătare.

Cînd întilnești fetița suavă și plăpîndă,
Și rumenă ca rodii, să cați la ea milos.
Nu crede-n aparențe; deși e castă, blindă,
Dar în realitate, un măr e viermănos.

Împacientul june, cu geniu, idei vaste,
Ce lumea nu-l încapă. În reveria-i care
El pare-a fi ferice, lipsit nu-i de năpaste.
Un vierme ce-l roade în inimă și-el are.

Pozînd cu măreție un rege cu-arogață
Ce brațul lui turmentă popoli prea asupriți,
Și absurdul său capriciu crezîndu-l toleranță,
Să știți că se frămîntă de viermi neadormiți.

Viața-o rodea viermii, și corpi fără suflare.
Din moarte chiar se nasc ei. Și tot ce-i viu în lume
De orice patimi află la moarte ușurare.
Nici mort de ei nu scapă orice-n pămînt se pune!

Imperii, cetăți sumă, ăst vierme ruinează;
Căci vierme este timpul. Splendoare, avuție,
Renumă și bravură, nimic nu respectează.
Și tot ce e-n natură, devoră-n lăcomie.

O lume tu, detestă, scirbos vierme al tarei.
Dar sila n-are lege. 'nainte-i plecați capul
Avuți, potenți, săracii, l-ast rege al puterei.
Urît, neperfect este; dar forte-mpielițatul.

1871, martie,

SCATIUL ȘI PIȚIGOIUL

Este o cutie mică din grile mici formată.
De bețe tot cojite, și-n forma ei patrată,
Nunită colivie. De ambe părți ea are
Aceeși prelungire și-n capete uscioare;
D-asupra semiarcuri, le țin mereu închise.
Aceasta-i prinzătoare. Când ușile-s deschise
Se cheamă că-i întinsă. O piedică ș-o bară
O ține-n așa stare. E neactivă-n vară.
Dar iarna cum apare ea omului servește
Să captiveze paseri ce mult îl veselește.
Pentru asta el se servă de alte păsărele,
Scatii, stigleți, adesea la minte ușurele.
Într-una din aceste de paseri prinzătoare,
În timp de iarnă aspră, la toți supărătoare,
Un foarte scatiu șmecher chema în gura mare
Pe tot felul de paseri la berechet mîncare.
Atras d-o voce clară, un pițigoi se-nșeală,
Aleargă a ști ce e, el, dînd cu socoteală
Că d-ar fi vrun pericol, să dea vrun ajutor.
În zbor pleacă, ajunge și vede un scatiu chior.
„Cî dă-te mai aproape, milog, scatiul zise
Chematului său oaspe, ce cît coala s-oprise:
Văzînd ce-mbilșugare la mine aici este
În lumea păsărească te du și dă de veste;
Mai multe adunate apoi veniți încoace,
Făr-a munci să n-avem vro lipsă, ci în pace
Trăînd și la căldură, cu a voastre dulci concerte

Să dilectăm patronii ce au gusturi deșerte.
Mîncare, băutură, prisos chiar ne procură.“
„Glumeață-mi pare vorba-ți, deși ești bun de gură,
Răspunse pițigoiul. Fiind tu la-nchisoare,
Stăpîn avînd pe capu-ți, mai zici că-i mană mare
S-aștepți la mîna altui, să lingusești tiranul,
Să putrezești în lene, venin să-nghiți tot anul?
Nu-ți vezi nemernicia? De capu-ne mai bine
Să fim, muncînd, nu este? Urmează-mă pe mine,
Zburînd să cătăm hrană. Cea dulce primăvară
Departa nu-i, și atuncea din ziori pînă în seară
Într-o serbare-om duce-o.“ „Să-mi dai dar ajutor
Să scap d-aicea lesne; căci voi cu tin' să zbor.“
Ca pițigoi el sincer s-apropie de loc.
Dar foamea-l amăgește, și-un bob luă în cioc,
Din multe-aici ce vede. Pe bară cum se pune
Uscioara se închide. Mîhnirea-i n-are nume
Cînd, pentru a face bine, simți că-n cursă dete.
Se cearcă a scăpare și caută cu sete
Să-și afle libertatea. Scatiul îl mîngie.
Dar pițigoiul nostru, decît un sclav să fie,
În grile capul vîră și căutînd la soare,
De voie se sugrumă, cu unghia-n gît el moare.

Cu multe fapte este instinctul păsăresc
Dotat, d-unde să-nvețe chiar genul omenesc.

[SNOAVĂ]

Mai-nainte vreme tinerii, cari voiau să se însoare, trebuiau să învețe măcar rugăciunile dimineții, ale serii și ale mesei, căci altfel popa nu-l cununa.

■ Un țigan, odată, lăutar de meseria lui, vrînd să se însoare, se duse și el la moș popa, ca să ceară să-l cunune. Popa începu să-l învețe rugăciunile. Celelalte rugăciuni mai mici fură cum fură, iară cînd veni la *Tatăl nostru*, țiganul nu-l putea învăța cu niciun chip.

Se mai încercă popa o toană ca să învețe pe țigan *Tatăl nostru*, se mai sili și țiganul, dara ca să-l poată învăța fu peste poate.

Vedeai bine că popa, biet, se ostenea cu tot dinadinsul. Nădușelile curgea de pe fruntea bietului țigan voind cu orice preț să învețe *Tatăl nostru*; cu toate astea nu fu cu puțință.

Învățase el, chipu: „Tatăl nostru carele ești în ceruri, dă-ne nouă piine în toate zilele; și ne mîntuiește de ăl rău“. Și atîta tot. Vorbele astea singure îi bătuse lui la ochi, i se întipărise în cap. Nu era însă destul. Trebuia să-l învețe din cap pînă în cap.

În cele din urmă popa se pomenește într-o zi cu țiganul că vine cu vioara la subțioară.

— Ce e mă, Neacșule? Ai învățat *Tatăl nostru*?

— Ce să fie, taica părinte, iaca am venit cu vioara, mîncate-aș, dumneata fluieră-mi-l din gură și eu din arcuș l-oi fura, oricît de al dracului ar fi.

CITEVA NEVINOVATE BĂGĂRI DE SEAMĂ

Era o vreme cînd noi ăștia cărora albăstrimea ne zice că suntem talpa casei nu mai citeam. Limba cu care ne îndopa o seamă de cărturari tot d-ăi procopsiți, era limbă păsărească. Noi nu ne cunoșteam în limba aceea. Ba încă, chiar oameni d-ai noștri, procopsiți și ei, ajunseseră să nu se mai înțeleagă nici ei între dinșii.

Dacă văzură așa, o seamă de românași începură a lua firul limbei de acolo de unde 48 îl rupsese, adecă de acolo de unde îl părăsiseră cei dintii rătăciți, îl prinseră la caier și începură să toarcă și tortul ieși românesc.

Și să le dea Dumnezeu bine, căci acum românii începură și ei a se cunoaște în limba lor, pot să-și împrumute cugetele în lumina cea mare, și de vor merge cu propășirea treptat, poate să ajungă și limba noastră a fi pusă în rînd cu limbile cele înaintate în propășire.

Cîtiva scriitori tineri însă luîndu-se după pilda românilor celor cu minte începură și ei să scrie așa cum vorbește mulțimea, și talpa casei începu să le citească scrierile și să-i și înțeleagă. Dintre toți acești tineri, este unul pre nume Delavrancea, care făcu marți pe toți.

Și cu atît noi ăștia neînvățați îl citim mai cu poftă, cu cit el și după nume pare a fi d-ai noștri.

Mai toți tinerii cad într-un păcat. Ei întrebunțează unele vorbe, adevărat românești, în înțelesuri pe cari aceste vorbe nu le au. Un fel, adecă, de: „Lovească-mă, lele, în spate, c-un bulgăre de iască“.

Se vede bine că ei au apucat aceste vorbe din auzite, singuratece, fără să le fi pătruns înțelesul, și le pun numai așa pe di-buitele.

Acești tineri ar trebui să citească mai cu băgare de seamă pe d-alde Eliade, în scrierile lui de dinaintea lui 1848, pe Alexandri, pe Hasdeu, C. Negruzi, Boliac etc.

Pe lingă aceasta să mai dea prin sate, să mai stea de vorbă cu țărani și să fure din graiurile lor cuvintele ce le trebuiesc.

Iar dacă vrunii s-ar gândi să facă inovațiuni în limbă, adecă să vire vorba nouă sau cu alte înțelesuri pe cari nu le au, să bage bine de seamă să n-ajungă croitori și croitori răi, în loc de creatori, povestea lui C. Negruzi.

De acest păcat pare a nu fi scăpat nici d. Delavrancea al nostru; pare a fi alunecat și dînsul pe priporul de a da alt înțeles unor cuvinte adevărat populare.

Acestuia ne încumetăm a-i zice: „Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul“.

Și fiindcă ne este drag să-l citim, ca unul carele scrie cu condei fermecat, întrebuintează graiuri dulci și așterne pe hîrtie gândiri potrivite cu firea românului, să ne dea voie a-i însemna cîteva neexactități de care am dori să se dezbrace, ca așa să ajungă a fi copilul răsfățat al scrierii populare românești.

Pînă una alta rog pe d. Delavrancea să nu creadă că de pismă sau de pică fac aceasta. În viața mea nu m-am certat cu nimeni în această privință.

N-o fac de pismă, pentru că eu sunt la apus și d-sa este la răsărit. N-am pică pentru că eu sunt aproape a ieși din lume și d-sa acum a intrat. Eu sunt un unchiș neinvățat, d-sa este un tînăr, carele s-a adăpat la izvorul cunoștințelor de astăzi ale Europii. În sfîrșit e destul a spune: eu sunt un bătrîn păcătos, d-sa este un june, căruia îi zîmbește un viitor strălucit.

Astfel fiind iată ce băgări de seamă am a-i face.

CORRESPONDENȚĂ

1

București, 4/16 mai, 1879.

Stimatule domnule Iarnik,

Azi la 9 ore de dimineață am fost pe la d-voastră. N-ați fost acasă.

Și fiindcă mi-ați spus, când ați venit pe la mine, că voiți să citim împreună basmele ce ați priimit de la d. Moldovanu din Blaj, vă rog să destinați orele ce vă convin, spre a vă aștepta.

Aș veni însumi pentru aceasta pe la d-voastră, dară prezența mea este așa de strîns legată de afacerile tipografiei, încît îmi este cu totul dezavantajos de a lipsi.

Orele de seara socotesc a fi cele mai nemerite.

Sunt al d-voastră devot.

P. Ispirescu

2

București, 6/18 mai, 1879.

Stimatule domnule profesor,

Mă iartă că n-am putut să-ți scriu încă de ieri. Suvenirea, despre care vorbești, va fi mai dulce pentru mine, căci eu, neîvățatul, netitratul, să am parte a sta la vorbă cu un om de merit și de valoarea d-tale. Te rog nu mă umili cu complimentele, căci nu știu cum să ți le întorc.

Te aștept dară la tipografia noastră mîine seară la 6 ore, luni.

Te salut cu bucurie, și mă aibi întrutotul devot.

P. Ispirescu

București, 9/21 iulie, 1879.

Domnul meu iubit,

Mă luasem de gânduri văzînd că nu priimesc de la d-ta nici o sciință. Cînd, tocmai ieri am și priimit cartea duminicată. Mi-a părut bine că ai ajuns teafăr, ca un voinic. M-am bucurat de bucuria duminicată, că ai aflat vești bune de la familia d-tale. Noi ne bălăbănim cu căldura. Ne-a moleșit de tot. Nu putem lucra, fiind nevoiți a tot sta cu batista în mîină să ne ștergem de sudoare. Eu am priimit, pentru d-ta, de la Ministerul Cultelor, din cărțile cerute de d-ta de la Tipografia statului, pe cele următoare: 1°. Carte de lectură de B. Ștefănescu; 2°. Reguliile ortografiei limbei române; 3°. Bibliografia cărților române, de Iarcu; 4°. Dicționar eleno-român, de I. Ioanid (2 vol.); 5°. Volumul III din Istoria generală, de Crețescu; 6°. Psihologia, trad. de Nițulescu; 7°. Phaedri, fabularul, literi quinque; 8°. Abecedar de Iarcu; 9°. Botanica de Ananescu; 10°. Zoologia, de idem; 11°. Codul civil; 12°. Tarif general vamal; 13°. Tariful convențional.

Ai noștri te salută cu iubire și-ți doresc o frumoasă petrecere.

De la mine, priimește închinăciuni și cîteva testele de strinsori de mîină frățești.

P. Ispirescu

București, 11/23 septembrie, 1879.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

În scrisorile ce am priimit de la d-voastră, nici d-ta, nici Constantin, nu menționați nimic de scrisorile ce v-am trimis la Viena și în Boemia.

Astăzi răspunz scrisorii d-tale de la 4/13 septembrie.

Îmi pare bine că v-ați întors sănătoși în Viena și că ați început cursul; dară mai mult îmi pare bine că ai izbutit să urmeze Constantin în școală la d-ta. Îți mulțumesc din inimă pentru stăruința ce ai depus întru aceasta.

În privința cărților d-tale, precum am scris lui Constantin, și trebuie să-ți fi comunicat și d-tale, le-am trimis la 8/20 la gară. Ascultă ce mi s-a întîmplat: sîmbătă la 8 a fost zi de săr-

bătoare. Eu, neștiind că în zile de sărbători nu primește la gară lucruri de transportat, am rugat pe d. Paliza, să se ducă cu lăzile să le depuie, și să plătească transportul. El s-a dus. Însă, ce să vezi d-ta? Nu numai că n-a voit să i le primească spre transportare, dară nu l-a îngăduit nici măcar să le lase acolo pină luni. A fost nevoit bietul Paliza să le lase la o prăvălie din preajma garei, plătind chirie 1 leu nou, decît să le aducă înapoi, și apoi iară să le ducă, ceea ce ar fi costat mai mult.

Și astfel tocmai luni, adică ieri, s-a dus încă o dată de le-a predat.

Mai la vale, îți voi însemna și cît a costat.

Acum trebuie să știi că lada fiind încăpătoare, am priimit să se trimită și d-lui Teclu niște cărți ale Academiei, în patru pachete, pentru care te rog să nu te superi.

În lada cea mare am mai introdus, pentru Constantin, o cutie cu rahat, niște iere negre și cîteva gutui. Cînd te vei prezenta să scoți lăzile de la vamă, te rog să declari aceasta și de va fi ceva de plată, fă-o în socoteala mea.

N-am înțeles ce ai voit să zici prin fraza următoare: „Pină a nu expedia lada cu cărți, uită-te, te rog, dacă n-ai poate ceva la d-ta, de ce poți să dispui, și să-l adaogi la alelalte. Se înțelege că le vei trimite ca *marfă* cu viteza cea *mică*.”

Dacă este vorba de bani, apoi iată că-ți trimit pe lingă aceste, deși sunt foarte strimtorat, suma de 30 fiorini; și te rog să însemnezi ce cheltuială vei face cu Constantin, ca să-ți plătesc. Dacă vezi că este frig, binevoiește a-i cumpăra o păreche de pantaloni de iarnă. Nu cred că este de trebuință a-ți recomanda să nu fie scumpi, ci să ne întindem după cît ne ajunge pătura.

Nu te supăra, mă rog, dacă te întreb, care *Columnă* să trimit d-lui Cihac, cea pe 1876, sau cea pe 1877, căci am uitat.

Cînd scriam această epistolă, am priimit încă una de la Constantin. Spune-mi, rogu-te, am (sic!) mai luat vrun băiat? Și cum se îngăduie Constantin cu dînsul.

Din partea femeii mele și alor mei, priimiți, d-ta și d-na Iarnik salutări cordiale.

Sărută-ți copilașii în locul nostru; iară lui Constantin spune-i, te rog, că-i trimit binecuvîntările mele părintești și că doresc foarte să se silească la învățătură, căci pentru dînsul va fi bine.

Îți string mina cu dragoste și

să auzim de bine

P. Ispirescu

P.S. Constantin a început a rupe nemțește?

Comptul pentru transportul lăzilor la Viena.
franci cent.

4,00 costul ladei. N-am găsit mai mică.

1,50 dați căruțașului ce a dus lăzile la gară.

1,00 chiria pe două zile.

0,50 transportul lor din nou la gară.

17,30 plata pentru expediție la Viena.

1,50 trei declarații vamale.

2,00 patru plumburi puse pe lăzi de la vamă.

1,65 Fracht brief.

29,45 suma

5

București, 4/16 octombrie, 1879.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

În privința lui Constantin am aprobat tot ce mi-ai scris la 1 și la 9 octombrie st.n., dacă nu se poate altfel. Și nici nu stăruiesc să-l punem la niște studii ce sunt preste puterile lui.

Sper să văd zilele astea pe d. Cionca și să-i comunic mulțumirile d-tale pentru gramatica ce ți-a trimis.

Dicționarul germano-român, de Bariț, socotesc că l-ai și priimit. D-lui Cihac i-am trimis *Columna*.

În privința lăzilor cu cărți:

Ți-am spus că am trimis pe d. Palița cu dinsele la gară, ca să plătească drumul pînă la Viena. După recipisa căilor ferate, pe care v-o alătur aci, eu și azi crez că drumul a fost plătit pînă la Viena. Suma ce am răspuns căilor ferate este aceea pe care ți-am însemnat-o în scrisoare, după cum te vei încredința din recipisa ce-ți spusei mai sus că ți-o alătur. Dacă eroare ar fi aci intru ceva, acea eroare nu poate veni de la mine; căci eu atîția bani am dat cît ți-am și scris. De aceea, îți trimit chitanța sau recipisa în original, să te servești cu dînsa unde trebuința va cere, dacă eroarea ar proveni din partea Direcției căilor ferate române.

Nu mi-ai spus dacă ai întîmpinat vro dificultate pentru lucrurile de mîncare pentru Constantin, ce conținea lada cea mare.

Poveștile unchiușului sfătos m-am hotărît să le dau la lumină, fără prefața d-lui Odobescu.

După ce d-sa, cum știi și d-ta, a fost ocupat cu lucrările Academiei din sesiunea trecută apoi acum în cele din urmă a

fost greu bolnav. Numai de cîteva zile s-a dat jos din pat și cugetă a merge să petreacă iarna în străinătate. Astea toate l-a oprit de a-și împlini făgăduiala. Și de n-ar fi fost astă făgăduială și îndemnul d-sale de a o tipări, nici n-aș fi avut curagiul să mă expui publicului. Acum, după ce sunt tipărite cea mai mare parte din aceste povești, după ce tărăgăiesc de o jumătate de an ca să am o prefață, am obosit așteptînd, și m-am hotărit ca de îndată ce voi găsi nițel timp vreunui lucrător, să dau să le termine de tipărit, și să le scot la lumină, întîmplă-se ce s-o întîmpla. Nu sper că va fi bine priimită de public, fiindcă oamenii se uită la nume, și numele meu n-are nici o vază. Dară, cum zisei, fiind în cea mai mare parte tipărită, nu pot a o lăsa să putrezească, fără a ieși la lumină.

Noi ne aflăm bine, și cu toții vă dorim, dumitale și familiei întregi a dumitale, sănătate desăvîrșită.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

6

București, 9/21 octombrie, 1879.

Dragul meu, domnule Iarnik,

N-am ce să răspunz la scrisoarea dumitale de la 4/16 octombrie curent, decît că aprobez comptul ce mi-ați trimis, dacă se va adeveri vro eroare din parte-mi la chiria plătită drumurilor de fier, după recipisa originală ce ți-am trimis-o cu epistola mea tot de la 4/16 curent.

Mă bucur că Constantin a început a rupe nemțește. Am foarte multă speranță în bunăvoința d-tale și multă recunoștință d-nei Iarnik pentru buna îngrijire. Nu mai puțină bucurie am simțit, înștiințîndu-mă că s-a dezbărat Constantin de obiceiul de a dormi cu lumina aprinsă și că este speranță a se dezbăra și de alte copilării.

Mi-a părut rău că a făcut Constantin necuviința de a aruncat scrisoarea în foc, cînd i-ai propus să o închideți în același plie cu scrisoarea dumitale, spre a cruța portul, pentru care tot astăzi i-am scris și lui. De la dînsul n-am priimit nici o scrisoare de rîndul acesta, și nici n-are ce să-mi scrie.

Mă voi conforma dorinței dumitale, spre a-ți trimite banii în ianuarie.

Toemai cînd mă așteptam mai puțin din partea d-lui Odobescu, ca unul ce abia a început să se întrezeze dintr-o boală grea de

stomac, ce a suferit de curind, mă pomenesc că-mi trimite o prefață la *Poveștile unchișului sfătos*, scrisă pe șase sferturi de hirtie. Acum sper ca în curind să dau la lumină aceste povești.

Am tot uitat să-ți spui, de cite ori ți-am scris, că d. Laurian, bătrînul, împreună cu fiul d-sale cel mai mare, se află de mai mult timp la Viena, spre a se face bătrînului o operație.

Arată d-nei Iarnik din parte-mi, din partea femeii mele și a tuturilor alor mei respectuoase complimente.

Sărută pe copii în locul nostru, iară d-ta priimește o strinsoare de mînă amicală din partea noastră și

să auzim de bine
P. Ispirescu

7

București, 22 noiembrie, 1879.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

De mult nu ți-am mai scris. Să mă crezi că timpul mi-a lipsit. Ziua este așa de mică încît pînă te-ntorci, pînă te sucești, vezi numai că se face noapte. Sunt așa de ocupat, încît nu mi-ar părea rău să fie ziua de două ori mai mare decît este. Dară n-ai ce face, așa este ea rinduită să fie, și așa va fi; iară noi să ne mai punem pofta în cui, povestea romînului, că nu e după cum voim noi, ci după cum s-au croit lucrurile de la începutul lor.

Eu îți mai trimit o carte din *Poveștile unchișului*, pentru Constantin. Dacă crezi să i-o dai a o citi, bine; iară de nu, întrebuițeaz-o dumneata cum vei pofti; și o alta pentru d. Bălăceanu și te rog să i-o dai cînd vei mai avea ocazia să-l vezi, cu toate că, personal, nu mă cunoaște.

Aflu că un domn student din Viena se ocupă de basmele noastre, pentru care a și venit la mine d. Nestor, fiul, de mi-a cerut cite un exemplar din cărțile mele, și i-am dat ce am avut. Ce va fi făcînd cu ele? Căci numele studentului n-a voit să mi-l spuie.

Îmi pare rău că n-ai putut să întilnești pe d. Odobescu. Dacă vei voi, ai putea să-i scrii la Geneva, post-restant.

Ți-a răspuns d. Kogălniceanu? căci mie nu mi-a trimis nimic.

Pe d. Hasdeu nu l-am văzut de mult. Acum vine foarte rar pe la noi. D-ta știi de ce. Voi căuta însă să-l întilnesc zilele astea și să-i vorbesc.

Cărțile dumatiale le-am dat astăzi la poștă ca să ți le aducă; numai mi-am luat voie a opri una pentru mine, fiindcă ceea

pe care o aveam eu, am dat-o d-lui Cionca, după cuvîntul d-tale.

Acum citeva vorbe despre Constantin. Ce face el? Cum merge cu purtarea și cu învățătura? El îmi scrie că se află bine; și eu nu m-am îndoit niciodată de buna-voință a d-voastră către el.

Într-o scrisoare, ce i-am adresat zilele trecute, i-am zis să te roage a-i cumpăra o căciulă de iarnă. Acum mai adaog rugîndu-te ca, de te înlesnești, să-i cumperi și ciorapi de lină și legătură de git, tot de lină, care să-i ție cald.

Am văzut anunțîndu-se prin *România liberă* că în Viena, Praterstrasse, nr. 16, se găsesc ceasornice foarte ieftine. Te rog, scumpul meu domn, ca să cercetezi, cînd vei avea timp, dacă este ceva bun și ieftin, ca să cumpărăm unul lui Constantin, dacă va depune examen cu bun succes, acum, în ianuarie.

Mă iartă că te însărcinez cu atîtea lucruri, pe d-ta carele în toate orele zilei ai cite ceva de făcut. Această din urmă însărcinare însă o vei putea îndeplini printre picături, cum se zice, cînd adevă țî se va înfățișa ocazie, căci nu dăm pe foc, ca numaidecît să se facă.

Ai noștri, împreună cu mine, vă salută cu iubire și vă dorește tot binele și sănătate, atît dumitale cît și întregii dumitale familii.

Să auzim de bine.
P. Ispirescu

8

București, 10/22 decembrie, 1879.

Iubite domnule Iarnik,

Îți mulțumesc că ai luat lui Constantin căciulă și ciorapi. Cît pentru legătură de git mă unesc și eu cu părerea d-tale.

Ceasornicul promis lui Constantin te rog să-l iei cînd vei crede d-ta că el îl merită, și scriîndu-mi cît costă, să vă trimit imediat banii.

Îți trimit încă un exemplar din *Poveștile unchiașului*, după cum îl (sic!) scrii, ca să-l aibi la trebuință. Prețul cărții este un leu nou. Îți trimit asemenea aci închis 5 fiorini ca dar de Anul Nou pentru profesorul lui Constantin.

D. Odobescu se află acum la Paris. Dacă voi să-i scrii, poți să trimiți scrisoarea pe adresa d-sale la Paris, rue de Naples, nr. 72.

Îți mulțumesc cu deosebire pentru îngrijirea ce dai lui Constantin. Mă bucură mult vestea ce-mi dai că el, atît în purtare cît și la învățătură, merge bine.

Îmi spun cei de la Academie că n-au priimit încă răspuns de la d. Teclu despre primirea cărților.

Mă iartă că-ți scriu așa de puțin. N-am timp, sunt foarte ocupat.

Priimește de la ai noștri, d-ta și d-na Iarnik, salutări amicale, și de la mine o strinsoare călduroasă de mină.

P. Ispirescu

9

București, 13 decembrie st.o., 1879.

Iubite domnule Iarnik,

Astăzi am priimit o cartă postală de la d. Odobescu din Paris. Mă grăbesc a-ți comunica și d-tale adresa, dacă voiești să-i scrii: *Paris, Rue la Boëtie, 52 (ancienne rue Abatucci)*.

Pe lângă altele, îmi scrie că d. Picot este încintat de *Poveștile unchișului sfătos*.

Vă urez să petreceți cu bine și cu sănătate sărbătorile Crăciunului.

Lui Constantin, binecuvîntări părintești.

Eu și ai noștri vă salutăm cu sinceritate pe d-voastră, pe femeia d-voastră și pe toată familia.

Devotatul dv.

P. Ispirescu

10

București, 17/29 decembrie, 1879.

Iubite domnule Iarnik,

La noi este obiceiul a se felicita oamenii cu sorcova. Constantin îți va spune ce este sorcova. Această felicitare se face numai la Anul Nou.

Cu obiceiurile noastre, eu, femeia și copiii mei, venim a vă felicita de ziua anului ce va începe, 1880, cu o sorcovă românească, urîndu-vă:

Sorcova,
Vesela,
Să trăiți,

*Să mărgăriți,
Peste vară,
Primăvară,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir,
Tare ca fierul,
Iute ca oțelul,
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata,
La anul și la mulți ani!*

Pe lângă acestea, subscrisul cu ai săi vă dorește prosperitate, voie bună și sănătate întru mulți ani.

Devotul dv.
P. Ispirescu

11

București, 9/21 ianuarie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Răspunzînd onor. d-tale epistole de la 1 ianuarie 1880 st. n. cată (sic!) mai întii să te rog a nu fi supărat pentru întîrziere. În adevăr, cînd ne-am despărțit, la ultima noastră întrevedere în București, ți-am spus că în cursul lui ianuarie nu voi fi așa de strîmătorat, ci mă voi înlesni mai ușor să-ți trimit ceea ce îți sunt dator. Diferența însă de 12 zile ale calendarelor vechi și nou, făcu ca întîrzierea să fie și mai simțită. Deosebit de aceasta, clientul meu de unde aveam să ridic bani, m-a întîrziat și el cu 9 zile, astfel că tocmai azi priimindu-i, îndată ți-am expediat și d-tale pe lângă aceasta 200 franci, plătindu-mi datoria și restul să-l ai pentru cheltuieli, ce vei mai face cu Constantin. Vezi socoteala la sfîrșit.

Te fericesc, domnule Iarnik, pentru activitatea d-tale. Cu chipul acesta ai să fii scutit de multe ceasuri neplăcute ce le au cei greoi la lucru sau cei leneși. Urmează, domnule Iarnik, a fi voios în hărnicie și lucrează bărbătește; pe lângă mulțumirea ce vei avea producînd, vei fi și folositor omenirei, și apoi vei minca cu poftă și vei fi sănătos.

Și fiindcă ai avut inimă bună să-mi comunici și mie cu ce te ocupi, apoi te rog, să nu iei în nume de rău, dacă îți voi spune și eu cîte ceva din neînsemnatele mele ocupații.

După cum știi de când erai în București, adun la zicători. De atunci pînă acum am răsfoit cele 12 volume din *Convorbiri*, fabulele lui Țichindeal și alte cărți, de unde am mai scos o sumă de zicători. Socotesc că în primăvară să încep a le rîndui după cum mă va duce capul mai bine, și apoi mai consultînd pe cineva, le voi tipări, dacă îmi va spune că merită să fac cu ele și cheltuială de bani, după ce am făcut atîta cheltuială de timp. Pe lîngă acestea, m-am apucat să revizuiesc *Poveștile unchișului*, partea II.

Din cărticica mea, am trimis și d-lui Cihac un exemplar. Nu știu de-l va fi priimit, căci n-am priimit nici un răspuns. Societății studenților, ce-mi arăți d-ta că ar exista în Viena, astăzi chiar i-am expediat una, după adresa ce mi-ai dat.

Îmi pare rău cit un lucru mare de întîmplarea cu trimiterea lăzilor d-tale cu cărți. Am tot așteptat să vie cineva de la Direcția căilor ferate să mă întrebe ceva sau să facă vreo cercetare în urma reclamei d-tale; dară nu s-a arătat nimeni pînă acum. Cu toate astea fiindcă d-ta îmi spui că pe nedreptul ai plătit acei zece franci, eu nu voi să te las a suferi o pagubă ce nu te privește; o iau eu, deci, pe socoteala mea, și prin urmare comptul d-tale îl vei regula astfel:

33 fl. 51 kr. cheltuiți cu Constantin.

28 fl. 18 kr. rămași la d-ta din comptul precedent.

5,33 îți mai sunt dator eu din socoteala veche.

Aici vei găsi 200 franci în bilete de bancă franțuzești, după dorința ce ai arătat a-ți trimite bani franțuzești. Din aceștia: 160 îi vei trece în compt pentru lunile octombrie, noiembrie, decembrie 1879 și ianuarie 1880; iară pentru cei 40 franci ce mai trece, după ce vei scoate dintr-înșii cei 5 fl. 33 kr. datoria veche, restul îl vei ține ca să ai de cheltuială pentru Constantin, pînă la o nouă socoteală.

Să știi, iubite domnule Iarnik, că pui mare preț pe cele ce-mi spui despre Constantin. Două, trei vorbe de-ale d-tale sunt de sute de ori mai crezute decît mii de vorbe ce-mi va scrie el; și sunt atît de vesel, încît nu-ți pot spune, aflînd că merge binișor cu studiul. Pentru aceasta îți adresez călduroasele mele mulțumiri, atît d-tale, cit și doamnei Iarnik, care atît de mult se interesează de fiul meu, și pentru care rog pe Dumnezeu să-mi prezinte ocazia ca să vă pot arăta recunoștința mea.

Îmi spuneai, iubite domnule Iarnik, de niște lucrări ale d-tale, cînd erai la București, adecă despre niște cîntece populare ce ai adunat și la care ziceai că puteam să-ți dau concursul meu; nu

mi-ai mai scris nimic despre dinsele. Scrie-mi ceva ca să știu și eu unde te afli.

Sfârșind, te rog să priimiți, d-ta și soția d-tale, dragăstease salutări din partea mea, a soției mele și a tuturilor celor ce mă încenjoară.

Lui Constantin, binecuvântări părintești și dorința de a se găsi bine, precum noi cu toții ne aflăm sănătoși.

Să auzim de bine

P. Ispirescu

12

București, 29 ianuarie/10 februarie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Mare bucurie mi-a pricinuit scrierea dumitale de la 21 ianuarie (2 februarie) 1880, fiindcă ea mi-arată că te gindești la mine. M-aș crede fericit când aș putea să satisfac pe deplin așteptările dumitale. Și mă voi sili să fac tot ce-mi va fi prin putință, ca să-ți dovedesc că nu mă sperii de muncă.

Mai întâi, declar că mă asociez din toată inima la propunerile dumitale; și va fi pentru mine o însemnată onoare ca să figureze numele meu pe aceeași carte alături cu al d-tale; numai nu știu dacă merită.

Știu că mi-ai vorbit ceva, când erai la București, despre o lucrare ce ai dori să faci; dară atita tot; nu mi-aduc însă aminte să-mi fi recomandat ceva ca să însemnez niscaiva pasaje; și-ți mărturisesc că pînă acum n-am făcut nimic în această privință, altceva avînd de lucru, însă, deoarece trebuința cere, îndată după răspunsul d-tale, la următoarele lămuriri, mă voi pune cu hărnicie la lucru.

1°. Cam cite exemplare crezi d-ta că s-ar putea desface, ca să nu ne fie munca în deșert;

2°. Ca să se hotărască prețul unei coale de tipar, mai întâi trebuie să știu ce format va avea cartea, cu ce litere se va tipări și în cite exemplare;

3°. Ca să pot face ceva, te-aș ruga să-mi dai vro două exemple: adică:

a). Să-mi alegi d-ta din vrun autor oarecare, vrun pasaj măcar;

b). Să-mi dai o mostră de notiță literară ce trebuie să fac;

4°. Ar fi de dorit să-mi notezi cam ce autori să consult și care din operele lor să citească de preferință;

5°. Cam cît material să aduc; adică cam de cite coale de tipar are să fie cartea.

Avînd aceste lămuriri, iubite domnule Iarnik, de la d-ta, cred că nu este de prisos să vă amintesc, ceea ce ştii d-ta, că dispui de puţin timp, şi prin urmare are să treacă luni pînă să citesc atîta cît trebuie pentru îndeplinirea scopului. De aceea, te rog de pe acum să nu te superi, şi să nu crezi că m-am dat lenii, cînd vei vedea că se întîrzie oarecum realizarea propunerii d-tale.

Eu, de cum voi alege ceva din vrun autor, voi copia şi ūi-o voi trimite d-tale spre revizuire.

Trecînd la altele, te rog, domnule Iarnik, să binevoieşti a spune lui Constantin că am priimit scrisoarea lui de la 1 februarie; că să nu fie neliniştit neavînd scrisori mai dese de la mine. Ocupaūiile mele nu mă iartă să-i împlinesc dorinūa. O dată pe lună, socotesc că este de ajuns, în timp normal, a afla unul despre starea sănătăūii altuia. El însă, dacă ūi prisoseşte timp de la lecūii, şi voieşte, poate să scrie şi de mai multe ori pe lună.

Acum, domnule, noi şi ai noştri dorim să vă găsească scrisoarea mea pe deplin sănătoşi, şi vă salutăm, pe d-ta şi pe întreaga d-tale familie cu cordialitate.

Să auzim de bine.

P. Ispirescu

13

Bucureşti, 18 februarie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

De astă dată, puţin ūi scriu. Timpul nu-mi ajunge pentru ocupaūiile ordinare. Este vorba despre cele ce mi-ai scris în ultima d-tale scrisoare, la care ūi-am răspuns, dar la care răspuns n-am priimit pînă acum de la d-ta nici aprobare, nici dezaprobare.

Cu toate astea, eu tot am citit tom. I din *Magazinul istoric* şi acum mă ocup cu citirea tomului II. Am copiat cite ceva din ce am găsit în tom. I, şi vro două bucăūi din *Cuvente den bătrîni*, t. II. ūi le trimit în osebit pachet pe lîngă aceasta, ca să le vezi.

Dacă crezi că poate servi la scopul pentru care am scris-o, mă rog să mă înştiinūezi ca să merg înainte, dacă nu, binevoieşte şi-mi arată observaūiunile d-tale.

Eu şi ai noştri salutăm cu dragoste pe d-na Iarnik şi pe copilaşi.

Din parte-mi primeşte o strînsoare de mină amicală, şi

să auzim de bine.

P. Ispirescu

București, 9/21 martie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Povățuit de scrisoarea dumată de la 5 martie st.n., m-am pus a citi texte vechi înainte de toate. Rezultatul vi-l alătur pe lângă aceasta sub bandă; el este:

1. Prefața de la *Pravila* lui Vasile Lupul, din 1646;
2. Prefața la *Pravila* lui Matei Basarab, 1652.
3. Extras din *Psaltirea* lui Dosoteiu, 1680.
4. Extras din *Premiarul* lui Dosoteiu, 1683;
5. Prefața de la cartea intitulată *Învățăături creștinești*, din 1700.

Din autorii mai noi:

6. Extras din scrierile lui Const. Negruzzi.
7. Extras din *Tara noastră* de Aurelian.

Până intrucit am izbutit, te rog să faci bine a mă anunța.

Voi cere de la Academie *Psaltirea în versuri* a lui Dosoteiu și *Psaltirea* lui Coresi, din care voi extrage încă ceva, și apoi voi urma a citi și texturi mai noi. Văd și eu că merge cam încet; dară ce să fac? N-am decit două sau trei ore de noapte. Celelalte îmi sunt reclamate de necesitatea lucrului pentru existență.

Mă voi folosi de lista autorilor ce mi-ai trimis; nu crez însă că merită toți atenție. Voi extrage ceva și din *Arghir* și *Alexandria*, și cum voi mai copia ceva îți voi trimite. Am terminat de citit patru volume din *Magazinul istoric*.

Cartea lui Aron Pumnul [nu] am priimit-o. Nu am putut afla până acum pe cineva care să o aibă; dacă îți vine ușor, te rog, procură-mi-o d-ta, din Viena.

Iartă-mă că-ți scriu fără șir; sunt forțat de lipsa timpului a-ți scrie ceva mai regulat. Și aceasta este făcută așa, din fugă, cum se zice.

Dă, te rog, alăturata scrisoare lui Constantin.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-tale.

Te string de mină cu căldură și

să auzim de bine.

P. Ispirescu

București, 25 martie st. v. [1880].

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Nu ți-am răspuns îndată la scrisoarea dumată de la 28 martie st.n., fiindcă am fost prea ocupat. Și cu atit mai bine; căci îți

răspund astăzi și la cea de la 31 martie, adică la amîndouă deodată.

Mai întii îți mulțumesc cu desăvîrșire pentru ingenicasa dumitale invenție de a pune pe Constantin să însemneze pe hîrtie ocupația sa din toată ora zilei. Și era de așteptat un așa ceva de la d-ta, carele ca om învățat și harnic cum ești, să găsești un mijloc prin care să tămăduiești pe Constantin de neglijență. Încă o dată dar, îți mulțumesc călduros. Te rog numai să-l îndatorezi a continua așa.

Am vorbit cu d. Hasdeu despre d. Kogălniceanu și mi-a răspuns că, pe cît va fi ministru d. Kogălniceanu, d-sa, d. Hasdeu, nu se va întîlni cu dumnealui, nici nu-i va vorbi, fiindcă este superb¹. M-a autorizat chiar ca să-ți răspund în acest sens.

Asemenea l-am întrebat, ca din parte-mi, dacă ți-a trimis și d-tale *Cuvente den bătrîni*, și mi-a răspuns că încă nu, dară că are de gînd să-ți trimită, după ce se va termina sesiunea de estimp a Academiei, care a început zilele astea.

Am comunicat și d-lui Bianu cele ce mi-ai scris.

D-lui Cihac, astăzi chiar i-am trimis, după cum mi-ai zis, un pachet cu cărțile: *O nouă încercare de soluțiune a Problemului ortografic* de Frab, 5 lei; *Cuvente den bătrîni (cărțile populare)* de Hasdeu, 20 lei; *Noua gramatică românească* de Raoul de Pontbriant, 1,50, în total 26 fr. 50 cent. și fiindcă la poștă n-au fost primite sub bandă, le-am împachetat în pînză și așa le-am trimis. Pe lingă 26,50 fr., costul cărților, am mai plătit la poștă portul de...² precum te vei încredința din chitanță ce-ți alătur, în total, adică lei noi.

Cartea: *Predici ex sutoribus*, de Raoul de Pontbriant, librarii nu o cunosc și cu aceasta nu v-am putut servi.

Cît pentru prețurile celorlalte cărți, despre care d. Cihac face întrebare, vă alătur un exemplar din *Bibliografia română*, în care sunt trecute toate cărțile cu prețurile lor. Librarii nu pot face nici un rabat unui particular care cumpără cite un exemplar. D-ta vei binevoi a comunica acestea d-lui Cihac spre știință.

Într-unul din cele două volume ce-ți trimit se află și cartea poștală a d-lui Cihac. Am zis două volume, căci putînd să capăt de la legător un exemplar din prisoasele ce se pun la tipografie pentru maculatură, acela ți-l trimit dumitale. Aceasta să fie știută numai între noi, ca să nu dea loc la vreo bănuială.

În privința lui Constantin, te rog să binevoiești a-i cumpăra haine de vară. Și îmi pare bine că te-ai și gîndit la economie,

¹ Hasdeu îl socotea deci mîndru pe Kogălniceanu (n.a.).

² Loc gol în original.

spunându-mi că gata, hainele se găsesc mai ieftine. Prin urmare, găsesc că nu mai este de trebuință să te rog pentru aceasta, căci d-ta văd că te-ai gândit de mai-nainte. Totul ce aş dori ar fi să cauți dacă se poate să fie niște haine mai trainice. Anunță-mă, te rog, dacă îți ajung banii ce sunt la d-ta, și dacă nu, cît să-ți mai trimit. Nu mi-ai spus cît costă un ceasornic luat de la ceasornicarul d-tale.

Eu am mai scris cîte ceva; dară fiind necomplet, nu-ți trimit de astă dată nimic. Am părăsit orice alt lucru, și urmez a trage de prin cărți tot ce mi se pare trebuincios a figura în cartea ce ai pus de gînd să faci. Puținul timp de care dispui nu mă lasă să înaintez mai repede. Că urmez cu hărnicie vei vedea din foile ce am să-ți trimit peste puține zile.

Sunt vesel de copila d-tale, că s-a însănoșit, precum sunt de a mea, care și ea a scăpat de o boală care putea să fie serioasă.

Noi ne aflăm acum cu toții bine. Dorim ca și d-voastră să fiți asemenea.

Ai noștri salută cu iubire pe ai d-voastră.

Din parte-mi vă strîng mîna duios și vă urez toate fericirile.

Să auzim de bine

P. Ispirescu

P.S. Omul pe care l-am trimis la poștă să predea pachetul pentru d. Cihac și cărțile ce ți-am trimis, a făcut o greșală. În loc să plătească pachetul d-lui Cihac, a plătit pachetul cu cărți al d-tale în valoare de scrisoare și a lăsat pe al d-lui Cihac neplătit. Astfel d. Cihac va plăti pachetul postal la ajungere, la poștă.

Îmi pare rău, că are să se supere, dară ce să fac? Nu se mai poate îndrepta eroarea. Scriindu-i, te rog, să-i spui să mă ierte, căci fără voința mea s-a întîmplat această regretabilă eroare. Chitanța postală nu ți-am trimis-o, dară dacă este trebuință ca să se constate eroarea, cu a doua ocazie ți-o voi trimite.

P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,
Sub bandă ți-am mai trimis astăzi o samă de copii de pe:
1. *Evangelia* de la Govora, din 1642.

2. *Psaltirea* tipărită la Belgrad în 1651, din ordinul lui Racoți.
 3. *Noul testament*, tipărit în București la 1703.
 4. Eliade-Rădulescu a) Poezia *Sburătorul*, scrisă între 1844—46;
b) prefața la vocabularul ce mi-ai fost zis din 1847, și
c) cîntul VII din *Infernul* lui Dante, tipărit în 1870 și
 5. un extract din *Alexandria*.
- Mai am ceva, dară nu este complet. Cînd voi termina îți voi trimite și pe acestea.

Poate că aș fi făcut mai mult, dară să mă crezi că lucrările tipografice noastre nu-mi lasă mai mult timp; și ceea ce am făcut chiar, este scris printre picături, cum se zice, sau pe furate.

Sper că vei fi priimit cărțile și scrisoarea mea de la 25 martie (6 aprilie) curent.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră, și eu vă strîng mîna frățește.

Să auzim de bine.
P. Ispirescu

17

București, 23 aprilie st. o., 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Ambele d-tale scrisori de la 10 și 21 aprilie st.n. împreună și cărțile *Lepturariu*, le-am priimit, și-ți mulțumesc foarte.

Asupra acestor scrisori mă găsesc dator să-ți spui un lucru, pe care d-ta, se vede că nu l-ai știut pînă acum. Află, domnul meu, că eu n-am trecut nici patru clase primare. Din nenorocire, pe vremea cînd am învățat eu carte, școalele naționale atunci erau în organizare. Ele nu se bucurau în popor de vreo stimă sau respect, fiindcă dascălii greci răspîndise vorba că guvernul voiește să ne strice religia, și că toți profesorii de la acele școli sunt eretici.

Tată-meu n-a voit cu nici un preț să mă facă eretic. Nici nu m-a dat la școala grecească, fiindcă ura pre greci. A preferit mai bine să mă dea să învăț carte la un dascăl de biserică, ce ținea și el o școală mică, dar care era român, să plătească lunar, ca să mă învețe să mă închin.

Și cu atît am rămas.

Acum înțelegi d-ta că cererea de a face analize și a aduna material, care să servească pentru o istorie a literaturii, este ceva preste priceperea mea. N-am văzut pînă acum, nici n-am citit ceva analog, care să mă îndrumeze măcar către o așa lucrare. Îmi pare foarte rău că nu sunt mai tînăr ori mai aproape de d-ta, ca să-mi fii povățuitor, și poate atunci aș face ceva. Altfel nu știu cum să fac. Cum vrei d-ta să iasă de la mine o lucrare mai de Doamne ajută, cînd nu mă ajută nici cunoștințele, nici capacitatea?

Cu toate astea, să nu crezi că voi a zice că n-am să lucrez. Voi citi; și voi citi virtos; voi copia tot ce mi se va părea bun, și-ți voi trimite material, pe care, de vei putea, să-l utilizezi.

Văz că ești mulțumit de ceea ce ți-am trimis pînă acum. Așa voi urma și de aici înainte.

N-am înainte-mi nici un model, n-am pe nimeni care să mă călăuzească, de aceea zic încă o dată că-mi pare foarte rău, că suntem așa de departe unul de altul. Lîngă un bărbat de atîta mare bunăvoință și dezinteresare ca d-ta, aș putea să învăț multe, de care norocul mi-a fost vitreg la tinerețe. Oamenii noștri sunt cum sunt ei. Mai bine te ia în rîs, decît să-ți arate ceva. Și ce poți să faci, nu te lasă, te împiedică subț cuvinț că are să facă ei, și cînd în cele din urmă, nici ei nu fac, din ce cauză, Dumnezeu știe.

Totuși eu, dominat de cele ce mi-ai scris, am avut grije să caut a găsi pe cineva care să mă povățuiască asupra acestei lucrări. Și din fericire aflîndu-mă zilele astea de vorbă cu vro cîtiva oameni, competenți în materie, am adus vorba despre literatura română și ale ei; și din vorbă în vorbă, d. Misail mi-a spus că are gata o Istorie a literaturii române, numai că îi lipsește mijloacele de a o tipări. Atunci m-am încumes și eu a-l întreba dacă ar bine-voi a da cîteva note unui amic al meu, carele mi le cere mie, și d. Misail mi-a răspuns în mod afirmativ. Eu am adaos, că am să scriu amicului meu să se adreseze d-a dreptul la d-sa, și mi-a promis că va satisface cererea, dacă nu va necesita o lucrare mai îndelungată.

Astfel stă lucrul. Acum d-ta fă bine, mă rog, de-i scrie o epistolă, prin care să-i spui că eu te-am îndemnat să te adresezi la d-sa, și cere ce socotești că-ți este de trebuință.

Adresa este: d.G. Misail, strada Pompierilor, nr. 8, sau dă-mi-o mie ca să o duc eu; sper să nu fim refuzați.

Îmi ceri sprijinul meu pentru lucrările la care te-ai prins. Să mă crezi că ce va fi în puterea mea cu dragă inimă îți voi da. Orientează-mă, numai în ceea ce mă crezi capabil că pot face și voi face cu plăcere.

Săptămîna trecută n-am putut lucra nimic. Un reumatism groaznic la picioare m-a chinuit foarte rău. Acum, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt mai bine.

Astăzi îți trimit iarăși cîteva copii:

1. Din *Psaltirea* lui Dositeiu în versuri. Am copiat atîtea bucăți cîte feluri de versuri am găsit.

2. Din *Biblia* lui Cantacuzino, tipărită la 1688. Din aceasta am copiat aceleași bucăți ce am scos și din alte biblii, ce ți-am mai trimis, pentru a se compara stilul și limba.

Mă ocup acum a copia după *Magazinul istoric*, și am început a citi volumul de poezii al lui Gr. M. Alexandrescu.

Socotesc că vei fi priimit banii, pentru care nu mă îndoiesc că-mi vei răspunde.

Timpul este foarte uscăcios pe la noi. De nu vom avea ploaie la timp, foametea va bate la ușile noastre.

Pentru cartea *Medici (sic!) ex sutoribus* a d-lui Pontbriant, am trimis la d-sa acasă să-mi cumpere un exemplar.

D-sa mi-a dat unul fără bani, pe care ți-l trimit.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră.

Eu, stringîndu-ți mîna frățește, îți doresc

sănătate și voie bună.

P. Ispirescu.

18

București, 16 mai, 1880.

Iubite domnule Iarnik,

La scrisoarea mea de pe la capătul lunei precedente, pe lângă care ți-am trimis foile extrase din *Psaltirea* lui Dositeiu în versuri și din *Biblia* lui Cantacuzino, precum nici asupra foilor extrase de pe Asachi, Gr. Alexandrescu și ultimele foi de pe *Magazinul istoric*, trimise mai în urmă, ca și despre broșuri ca [a] lui Raoul de Pontbriant, trimise mai în urmă, n-am nici un răspuns. Nu știu de le vei fi priimit.

Astăzi îți mai trimit:

1. Cîteva foi extrase din *Poeziile* lui I. Văcărescu

2. Extrase de pe *Psaltirea* lui Pralea. Din aceasta am extras iarăși atîtea bucăți cîte feluri de versuri am găsit.

Te vei fi supărat, poate, pentru cele ce ți-am scris. Dară eram dator, domnule Iarnik, să fac o mărturisire sinceră, și cu atît mai nimerit trebuia să o fac acum, la început, ca să nu crezi că este vro procopseală mare de capul meu.

Atita numai îți repet, că îmi pare rău că nu sunt mai tânăr, măcar cu zece ani, și nu suntem mai aproape, ca să mă pui sub conducerea d-tale, că, socotesc, aș putea să învăț ceva.

Eu, iubite demnule Iarnik, mi-am fost singurul profesor, singurul îndemnător. N-am avut pe nimeni măcar să-mi arate, ori să-mi spuie ca să citesc sau ca să învăț, măcar că tipografia din cea mai fragedă junețe îmi lua, pe fiecare zi, cel puțin zece ore de lucru. Când m-am încumes citeodată, cu destulă sfială și atunci, să arăt la câte cineva din procopsiții noștri câte ceva din ceea ce mă tăia și pe mine capul să scriu, ori să întreb ce ar fi folositor să citesc sau să învăț, am întimpinat vorbe descurajatoare și îndărătnicitoare, care mă făcură să crez că eu n-aș fi bun la nimic în republica literilor. Ascultam numai, cînd se întimpla să se întâlnească pe la tipografie câte doi sau mai mulți procopsiți, la ceea ce vorbeau ei, trăgeam cu urechea la ceea ce discutau, și începeam a mă consulta cu mine însumi și a scrie câte ceva din cele ce am scris, și numai ceea ce mi s-a părut că poate să fiu întru ceva capabil a face. Alte încercări n-am mai făcut.

Mulțumită însă d-lor Odobescu și Tocilescu la cari am găsit o desăvîrșită bunăvoință și neîngîmfare literară, cari m-au îndemnat și m-au povățuit întru a scri în limba poporului; ba încă mi-au și indicat cam ce anume izvoare să consult.

Asta este toată învățătura mea.

Sub conducerea d-tale și mai tânăr fiind, și cu mai puține greutăți de familie în spinare, poate că aș face ceva. Dară și aci norocul îmi este vitreg.

Acum mă ocup cu Țichindeal și Bolintineanu. Ceea ce voi extrage îți voi trimite. Nu pot să merg mai repede, fiindcă n-am decît trei sau patru ore d-ale nopții pentru citire și extragere.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră.

Eu, rugîndu-te să mă ierți că nu pot face mai mult, îți strîng mina frățește și să fii bun ca să nu iei în nume de rău mărturisirea ce-ți făcui.

Sănătate și voie bună.

P. Ispirescu

P.S. Tocmai isprăvisem de scris, cînd îmi sosi epistola d-tale de la 25 mai 1880, a 32-a zi a nașterii d-tale, pentru care îți urez, rugînd pe Dumnezeu ca cel puțin să-i întreiască, dacă nu mai mult.

Pentru celelalte îți voi răspunde cît de curînd.

P. I.

București, 29 mai, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

La scrisoarea dumată de la 25 mai st. n. răspund:

I. Felicitându-te pentru ziua nașterii d-tale, îți urez să ajungi, dacă nu mai mult, dar măcar de trei ori 32 de ani.

II. Vestindu-ți bucuria ce am simțit că familia are să ți se înmulțească încă cu un membru, îți dau în știre vorba ce umblă în gura poporului nostru românesc, adevă: în casa unde vin copii, în acea casă se coboară binecuvîntarea lui Dumnezeu.

III. Află că eu nu știu să-mi răzbun cu tăcerea; și dacă scriu cîteodată cam rar, pricina este multele ocupații care nu-mi dau răgaz, și îmi iau timpul trebuincios pentru scrisori.

IV. D. Misail, despre care mă întreb, este cel ce a scris: *Epoca lui Vasile Lupu și Matei Basarab, Femeia, purtarea și educațiunea ei, Constantin Negri*, studiu biografic. El este foarte bine cunoscut în jurnalistică română; a fost prim-grefier la Curtea de casație, director la Ministerul justiției, și în timpul de față pensionar și face și pe avocatul. Se ocupă serios de literatura română și are multe scrisori inedite. Vîrsta lui poate fi între 40 sau 50 ani, destul că este cărunt.

V. Ți-am trimis la 21 mai st.v. cîteva foi extrase: 1. Din Țichindeal; 2. Dintr-o carte veche, *Tesalonicul*. Acum îți trimit: 1°. Extract dintr-o cărticică: *Tratatetele dintre Rusia și Turcia*; 2°. Din Bolintineanu.

VI. În privința lui Constantin: Crezi d-ta că poate trece examenul? Va putea intra în școala reală? D-ta carele pricepi lucrul acesta mai bine decît 20 ca d-alde mine, ai putea să-mi ridici această grijă, care mă neliniștește, spuindu-mi curat. Și deoarece găsești că este bine, apoi socotesc să-l aduc acasă și mai devreme, decît timpul cînd se sfîrșește cursurile de la școala unde merge acum.

VII. Asupra venirii mele, crede-mă, iubite domnule Iarnik, că am fost neconținut cu inima la d-voastră. Dar dacă mijloacele nu-mi permit a veni și în persoană, nu sunt eu cauza, ci împrejurările. Dorința mea cea mai vie în viață mi-a fost să călătorească cît se poate de mult, fiindcă am crezut și crez că numai așa se poate deștepta un om și învăța mai mult, cînd vede mai multe țări și mai multe lucruri. Norocul mi-a stat împotriva, căci tocmai eu am văzut mai puțin. Nici țara mea nu am putut-o

vedea. Nu mă pling împotriva soartei sau orindei; constat numai împlinirea și trec înainte.

Aș veni cu dragă inimă, mai cu seamă să te văz, să-mi mulțumesc dorința de a te întâlni și a vorbi despre lucrarea la care m-ai angajat fără să fiu capabil de dinsa; dară și de astă dată sunt silit să-mi inec amarul și să cedez prigonirei norocului, sau cum am zice, să mă dau după păr.

VIII. Pentru venirea lui Constantin, socotesc că e destul să-l recomanzi d-ta căpitanului de la vapor, să aibă nițică grijă de dînsul. El va veni cu vaporul pînă la Giurgiu, și acolo îl voi întâlni eu.

Sau:

Daca cunoști pe cineva în Viena, care are să vie la București, să-i prezentezi pe Constantin cu rugăciunea ca să vie împreună.

Acum o întrebare: Ce socotești d-ta despre magazinul J.H. Rabinovici, depoul fabricii de metaluri de Bretania, Viena, II, Auf der Haide, 6, care publică prin jurnalele române că la prăvălia sa de desfacere se poate lua 44 obiecte de masă cu preț de 15 franci. Dacă le-ați lua, nu le-ar putea oare aduce Constantin cu sine?

Cîți bani să-ți trimit pentru achitarea comptului nostru și pentru venirea lui Constantin?

Sfîrșind, rog pe Dumnezeu să vă găsească scrisoarea mea în bună sănătate.

Familia d-tale priimească de la a mea sentiment de iubire; căci ai mei au început să iubească pe ai d-tale, fără a avea norocirea să-i cunoască.

Iară d-ta priimește salutările mele cordiale.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Și mie îmi pare bine cînd auz că ești mulțumit de cum merge lucrarea noastră, și de grămada de manuscript ce-mi spui că crește. Cu toate astea, meritul este al d-tale, carele mă îndemni și mă călăuzești.

N-am spus nimic d-lui Misail despre lucrarea noastră. Și dacă îi vei scrie, eu socotesc să-i spui că d-ta singur faci această lucrare; căci eu, om fără titluri, fără să fiu cunoscut capabil de a

întreprinde așa ceva, mi-e teamă să nu crează că lucrarea este puțin serioasă și atunci scrisoarea d-tale să nu facă efectul dorit. Eu cu plăcere mă voi face mijlocitor, ducînd însumi scrisoarea dumitale la d. Misail, acasă.

Priimesc de bun tot ce-mi scrii despre plecarea lui Constantin și despre trimiterea comptului. Țiu însă să-ți mulțumesc din suflet și mai cu seamă doamnei Iarnik, pe care n-am fericirea s-o cunosc, pentru modul cum ați sărbătorit ziua onomastică a lui Constantin, crezîndu-se el ca acasă la părinți.

Pentru atîta bunăvoință și iubire manifestă, rog pe Dumnezeu să vă dea sănătate, d-voastră și copilașilor d-voastră, și să vă trimită toate bunurile pămîntești și cerești. Mila sa cea bogată să fie în casa d-voastră.

Într-una din scrisorile trecute, mi-aduc aminte că mi-ați scris de o persoană cu care erai în relații ce este *Schmutzich*. Acum te poți încredința ce poate fi o altă persoană academiciană de la noi, despre care îmi scrii și mă întreb, ține-se-va el de cuvînt sau ba? viitorul îți va arăta.

În privința foii ungurești ce apare în București, cu a doua ocazie îți voi arăta tot ce voi afla.

Ai noștri salută cordial pe ai d-voastră.

Să auzim de bine
P. Ispirescu

P.S. Un lucru am uitat să te întreb: scrisorile mele fost-au ele totdeauna suficient francate?

P. I.

București, 30 iunie/12 iulie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Răspunzînd epistolei d-tale de la 8 iulie st.n. mai întii ca să-ți mărturisesc că urările d-tale pentru ziua mea onomastică a umplut de bucurie pe toată familia mea; pentru care îți mulțumesc cu desăvîrșire. Eu și ai mei vă urăm și d-voastră toate fericirile dorite.

Am fost cu scrisoarea d-tale la d. Misail. D-sa tocmai publică în *Binele public* un șir de articoli, din care zice că vei putea spicui o bună parte din Istoria literaturii moderne a ro-

mânilor. Cu toate acestea mi-a luat scrisoarea și mi-a zis că are să o citească cu atențiune, și-mi va da răspunsul peste câteva zile, cînd mă voi mai duce încă odată la d-sa. Numerile *Binelui public*, în care se publică articolii d-lui Misail, voi căuta să ți le procur.

Mai alaltăieri, ți-am mai expediat:

1. O poezie a lui Eliade, *Măceșul și florile*;

2. Reproduseri după Conachi;

3. *Frantzozitele* de Faça.

Miine îți voi mai trimite: reproduceri după Bolliac.

Acum mă ocup a copia după Cavalerul Stamate, Paris Momuleanu și Golesecu.

Voi căuta să-ți procur și cărțile ce mi-ai cerut.

În privința plecării lui Constantin, te rog să-i dai strictul necesar, adică: toate albiturile sau rufele și două rinduri de haine, unul ce va fi pe dinsul și altul în sacul de călătorie.

Bine ar fi să-i cumperi o păreche de cizme.

Mă vei îndatora, dacă mi-ai face plăcere să-mi cumperi seri viciu de masă, despre care ți-am vorbit într-o scrisoare precedentă.

Bine ai regulat d-ta călătoria lui Constantin. Eu voi ieși să-l întîmpin la Smîrda. Recomandă-i numai, te rog, să rămîie liniștit pe vapor pînă voi veni lîngă dinsul. Cînd mă va vedea să nu sară nerăbdător înaintea mea, ci să mă aștepte în pace, stăpînindu-și nerăbdarea.

Eu și cu ai mei vă trimitem salutări cordiale, atît dumitale cît și doamnei Iarnik, căreia îi urăm ceas bun.

Sănătate și voie bună..

P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Am văzut pe Constantin. A ajuns cu bine. După cite mi-a spus verbal, asupra petrecerii sale la Viena — și, știi d-ta, cu vorba din grai viu, se spune cu mult mai multe decît prin scrisoare — dă-mi voie să te numesc amicul meu, fiindcă numai amicii fac ceea ce ai făcut d-ta pentru copilul meu.

Doamna Iarnik trebuie să fie un înger de bunătate și de regularitate, căreia nu găsesc cuvinte destul de puternice ca să-i mulțumesc pentru îngrijirile sale. Rog pe Dumnezeu să-mi ajute ca să-i pot adresa și verbal mulțumirile mele.

Pînă azi trebuie să fi priimit scrisoarea lui Constantin.

Aci, închis, vei găsi 220 franci, sumă cu care se acopere cheltuielile ce ai făcut, după nota d-tale din scrisoarea de la 16 iulie st.n.

Zilele trecute ți-am expediat reproduceri după Bolliac. În curînd, îți voi mai trimite și altele.

Merge cam încet, pe de o parte din cauza marilor călduri, iară pe de alta pentru că zilele astea am fost foarte ocupat.

16 iulie, 1880 [st.v.].

Trebuie să știi, iubite domnule Iarnik, că mai fiecare scrisoare ce ți-am adresat de cînd ne cunoaștem, n-a fost fără întreruperi de cite două și de trei ori chiar, pentru că în timpul cînd scriu, poate să vină cite cineva cu vro trebuință la tipografie și atunci, înțelegi d-ta, că sunt nevoit să las scrisoarea ca să satisfac pe vizitator. De astă dată, însă lucrul a fost cu totul curios și păgubitor de timp pentru mine. Pe cînd mă ocupam a-ți serie la 9 iulie și aveam celelalte scrisori vechi ale d-tale dinaintea mea, vine un domn, cu care a trebuit să lucrez mai multe ore la o corectură a d-sale. Am strîns scrisorile și fără să-mi dau seamă de ceea ce fac, am strîns și pe aceasta între scrisorile cele vechi, și le-am băgat în dulap.

A doua zi, cînd am voit să urmez scrisoarea, o caut pe masă între alte hîrtii și nu o găsesc. Am răscolit totul de pe masă, am căutat-o prin toate registrele, cu gînd că poate o voi fi pus-o acolo, și iarăși n-am găsit-o; disperasem. Aș fi voit să-ți scriu altă scrisoare, dara aceea pe care o începusem era cu ultimile d-tale scrisori la un loc, și nu le găseam.

Atunci am făcut în grabă scrisoarea ce ai priimit cu banii și ți-am trimis-o ca să nu zăbovesc. În sfîrșit, tot căutînd scrisoarea, astăzi am izbutit să o găsesc între scrisorile cele vechi, tocmai unde nu credeam să o găsesc. Am continuat de unde lăsasem, spuindu-ți întimplarea.

Banii, sunt sigur că i-ai priimit pînă acum.

În privința lui Constantin, sunt deplin mulțumit. I-ai fost ca un tată, și d-na Iarnik ca o mumă, pe care, te rog, să o asiguri de recunoștința mea. Eu nu crez că s-ar supăra încă de un musafir, dacă m-ar ajuta puterea să fac să vie la anul și fratele lui Constantin. În camera unde șade unul poate, fără jênă, să șează și doi frați. Dar, pentru asta mai avem destul timp.

Pentru cei trei sute de franci ce-ți datorez în tipărituri, mă rog să-mi spui printr-o scrisoare cum să fac? să declar printr-o epistolă că-ți sunt dator, sau să-ți fac un deosebit (sic!) în scris?

Nu trebuia așa multe scuze spre a-mi arăta dorința cea legitimă ce o ai. Recunosc de bune toate temerile d-tale; căci, de! oameni suntem. Astăzi putem fi, iară mâine nu.

Ieri am fost pentru ultima oară la d. Misail. L-am găsit dispus în favoarea noastră. Nu poate deocamdată să facă nimic, fiindcă studiul d-sale pe care îl publică în *Binele public* îi ia mai toate orele libere. Noaptea iarăși nu poate lucra, deoarece suferă de ochi. Mi-a declarat însă că-i pare rău că nu ți-a scris încă, fiindcă pe lângă ocupațiile literare a avut doi copii bolnavi, pentru căutarea cărora a întrebuițat tot timpul ce-l mai avea pentru alte afaceri. Totuși, mi-a promis că de îndată ce necazurile din familie îi va da răgaz, are să-ți scrie. D-sa îți recomandă să consulți cărțile:

1. *Manual de Istoria literaturii române* de Pop fiu, 1 volum.

2. *Compendiu de literatura română* de Pop, 2 vol. Dacă nu le ai, te rog scrie-mi, ca să le caut eu în București.

Tot astăzi îți trimit și urmarea studiului d-lui Misail, cât a apărut pînă azi în *Binele public*.

Constantin vrea să-ți descrie călătoria sa de la Viena la București. La aceasta l-am îndemnat și eu. După ce va face conceptul, i-am făgăduit că am să-i îndreptez scrisoarea, colea și colea, ca să nu rămie nepieptănată.

D. Cionca vă trimite complimentele sale. D-sa, fiindcă are să se preimble prin Transilvania în timpul vacanței, mi-a recomandat pe un neamț care să mediteze pe Constantin. De ieri a și început lecțiunile.

Peste puțin am să-ți trimit psalmul 103 din Coresi și reproduceri, după Cavalerul Stamate.

Ai noștri salută cu iubire pe ai d-voastră.

Pe d-ta te strîng de mină călduros.

Să auzim de bine
P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Pentru acum numai două, trei vorbe.

Sunt foarte ocupat. Peste cîteva zile îți voi scrie mai cu d-amănuntul. Constantin a sosit. Sunt cu desăvîrșire mulțumit de traiul lui la d-voastră.

Mumă-sa mai cu seamă este încintată.
Aci, inchis, vei găsi o poliță de 220 de franci.
Eu și ai noștri vă salutăm cordial.

Să auzim de bine
P. Ispirescu

24

București, 28 iulie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Ne-am bucurat cu toții, aflînd de nașterea micului Iarnik și cu atît mai mult, știind că muma și pruncul sunt sănătoși și le merge bine.

Din partea mea urez micului Iarnik să fie scutit în calea vieții sale de persecuții și de neprieteni; să întîmpine în mersul său numai flori bine-mirositoare. Doresc să se fi născut într-un ceas bun și să fi fost ursit ca, pe lingă minte etc., să aibă și un gram de noroc măcar.

Nevasta mea urează micului Iarnik să fie mîngierea și ajutorul părinților lui la vreme de nevoie și bătrînețe.

Copiii îi urează să se facă mare și să le ajute Dumnezeu să se întilnească cu dînsul în viața lor de mai multe ori.

Constantin arde de nerăbdare să-l vadă cit mai curînd.

Știu ce va să zică necazurile unui bărbat la ceasul nașterii vrunei copil al său, pricep și durerile mumei. Dar dacă se trece cu bine, cum s-a întîmplat la d-voastră, toate se uită și veselia începe.

Cît despre domnul ce a trecut prin Viena și nu ți-a făcut vizita, este o învățătură pentru d-ta, ca să cunoști oamenii. Se găsesc în lumea asta indivizi, fie oameni erudiți, fie ignoranți, cari te ridică în slava cerului, pînă are trebuință de cîte ceva, și după ce încetează această trebuință, îi întoarce spatele, ba încă îl și calomniază. Ce să zici, a lăsat Dumnezeu fel de fel de caractere. D-ta să nu te mîhnești. Alții au pățit lecțiuni și mai aspre. Înarmează-te cu curagi și disprețuiește pe cei ce vezi că te ocolesc.

Din lista de cărți, ce mi-ai trimis, numai pe cele înșirate aci le-am putut găsi în București:

1. Bolintineanu. <i>Poezii</i>	12	lei
2. B.A.G. <i>Culegere de anecdote</i>	0,50	
3. Cugler Matilda. <i>Poezii</i>	0,50	

4. Damé. <i>Visul Dochii</i>	2,50 lei
5. Alexandrescu G.M. <i>Meditații etc.</i>	11,75
6. Alecsandri. <i>Proză</i>	8,00
7. Petrino. <i>Raul</i>	5,00
8. Gane. <i>Încercări literare</i>	1,00
9. Alexi. <i>Ciarda albă</i>	0,50
10. Negruzzi Iac. <i>Mihai Vereanu</i>	2,50
11. <i>Guguțel fiul vicleanului meșter Perdaș</i>	1 —
12. Drocu B. N. <i>Curs de literatură</i>	1,00
13. Ștefănescu C. D. <i>O privire generală asupra literaturii noastre</i>	1,00
14. Gorjan. <i>Românul glumeț</i>	1,00
15. Iarcu D. <i>Românul glumeț</i>	1,00
16. Mak. <i>Moneta literară și Dascălul de aramă.</i> Având un exemp'ar din această carte, și-o trimit gratis	
17. Misail D. <i>Constantin Negri</i>	2,00
18. Pop V. Gr. <i>Conspect asupra literaturii</i> , vol. II. Vol. I. ediție sfârșită nu se mai găsește.	3,00
19. Stoicescu. <i>Fragmente din autorii români</i> , două vol.	2,50
20. Baronzi. <i>Limba română și tradițiile ei</i>	5 —
	suma 61,75
La această sumă, se adaugă plata poștei	4 —
	suma 65,75

Această sumă o voi ține în seamă la socoteala noastră pentru Constantin.

Celelalte ce mi-ai însemnat în listă nu se găsește pe la librării din București. Nici chiar acestea nu le-am găsit la un loc, ci la mai multe.

Zilele trecute, și-am trimis cele trei cărți ce și-am promis că am să și le procur. Apoi:

1. Reproduceri după Logofătul Konaki.
2. " " Cavalerul Stamate.
3. " " Constantin Golesecu.

Astăzi îți trimit:

1. Reproduceri după Paris Momuleanu.

Îmi pare foarte bine că ai găsit pe cine să-ți ajute la lucrarea ce ai întreprins. Îți urez bună reușită.

Eu și ai noștri vă salutăm cu dragoste.

Sănătate și voie bună

P. Ispirescu

București, 14/26 august, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

De mult nu ți-am scris. Te rog să nu te superi pentru aceasta. Am avut atitea și atitea pe capul meu lunile astea, încît nu știu unde mă aflu. Întins într-o parte și într-alta de niște lucrări, cu care mă văz însărcinat de către unii și alții, și mai totdeauna gratis, nu pot să-mi văz de lucrul meu. Pe lângă astea, pune și căldurile pe care le-ai gustat cînd ai fost aci și poți să-ți închipuiești de cum poate să meargă lucrul.

Mulțumită Domnului, acum cel puțin serile s-au mai răcorit; niște ploii mărunte care a început, ne dă de veste că toamna s-a apropiat. Totuși zilele sunt încă calde. Un fel de zăpușeală nenaaturală ne înecă, semn de vreme ploioasă.

Îmi pare bine că fetița d-tale a scăpat numai cu semnul, fără să i se întîmple ceva mai serios din căzătură. Cîte de-alde astea nu are să întîmpine bieții părinți! Și cu cît sunt mai mulți copiii, cu atît și accidentele sunt mai multe și mai felurite. Bine, cînd scapă teferi copiii din asemenea întîmplări.

Cărțile pe care nu le-am găsit și nu ți le-am trimis sunt următoarele:

1. *Țăranul glumeț*, de Iarcu; aceasta o știu; nu este ceva mare lucru de ea; 2. *Puterea de propășire a limbei*, de Ionescu B.; 3. *Poezii populare române din Bucovina*, de Marianu; 4. *Tradițiuni populare române*; 5. *Violențele meșterului Perdaf*; 6. Barbu, *Poiana-lungă*; 7. *Plăiașul Logofăt mare*, de Codrescu; 8. *Cronica satelor sau culegere de mai multe anecdote glumețe*.

Acestea sunt pe care librarii din București nu le au. Cît pentru *Conspectul asupra literaturii române* de Pop, vol. I, am lăsat vorbă pe la anticari, ca îndată ce va da de dînsa, să mă anunțe ca s-o cumpăr.

Se vede că n-am știut cum să mă exprim, de nu m-ai putut înțelege cînd am zis că la anul aș dori să-ți trimit și pe George. Eu, cu vorba la anul, am înțeles după vacanțele din 1881. Îmi scrii de rufele lui Constantin. Eu nu mă împotrivesc a plăti pentru spălatul lor, cît veți crede de cuviință, fiindcă, deși nu sunt avut, totuși nu voi să caz în greutatea cuiva cu cît de puțin.

Aci alăturat vei găsi și adevărîța pentru cei trei sute de lei noi, pe care mi-ai cerut-o.

Ce crezi d-ta despre lucrarea ce avem să întreprindem? Avea-va vrun rezultat bun? Căuta-se-va? Se va interesa publicul de dînsa?

Cam câte exemplare crezi d-ta să tipărim? Căci, după cum pre-văz, are să fie o carte destul de voluminoasă și prin urmare și prețul mare. Vinde-se-va oare? Nu vom munci în zadar?

Eu acum citesc la Letopisețe și pe Șincai, după ce voi alege ceva și voi copia, îți voi trimite.

În ce zi crezi d-ta că putem trimite pe Constantin, ca să ajungă în Viena la termen? Voi căuta și eu să aflu în ce zi pornește vaporul de la Giurgiu.

În ultima carte poștală, ne mulțumești pentru urările ce eu și ai mei am făcut pruncului d-tale, de curînd venit pe lume. D-ta îi zici *copilandru*. Mai are să treacă multă apă pe Dunăre pînă să ajungă *copilandru*. Decamdată este numai *copilaș*. Nu te supăra, rogu-te, dacă îți atrag atențiunea asupra astor două cuvinte, cari niciodată nu se pot lua unul drept altul. *Copilandrul* este un băiat aproape de pubertate, pe cînd *copilaș* se zice la copii ce sug încă.

Doamnei Iarnik arată-i din parte-mi și din partea nevastei mele și a lui Constantin închinăciuni respectuoase și bucuria ce simțim că s-a ușurat cu bine.

Dă, te rog, copiilor d-tale îmbrățișările ce aduce această scrisoare din partea mea și a familiei mele.

Îți strîng mîna frățește și să auzim de bine.

P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Astăzi, duminică, Constantin a pornit din București, spre a veni la Viena; el trebuie să ajungă, după cum crez, miercuri sau joi.

Despărțirea, de astă dată, a fost mai grea decît acum un an. Voia să plece, da zor să i se gătească bagajul, să-l împacheteze, dară vedeai că ceva lăuntric părea că-l ține în loc. Unde, după cum știi, acum un an nici o lacrimă nu s-a ivit în ochii lui, de astă dată, cu trei zile înainte de a pleca, era tot cu ochii inundați de lacrimi. Se ferea el ca să nu-l vedem, dară îl surprindeam. În ajunul plecării, numai după stăruința mumei sale a mîncat.

Zilele trecute, am fost pe la d. Maiorescu. I-am spus de lucrarea noastră. D-sa mi-a zis că, ca să poată înțelege ce voim noi, să-i duc scrisoarea d-tale să vadă ce serii, să-i duc lista autorilor

ce mi-ai trimis și pe aceea de autorii ce ți-am trimis. Apoi mi-a promis să mă povățuiască, ce am să mai fac. D-sa nu este mulțumit cu lucrarea d-lui Pumnu, căci este prea întinsă. Ar trebui ceva mai substanțial.

Atita deocamdată. După ce voi mai vorbi cu d-sa, îți voi comunica rezultatul.

Eu și ai noștri salutăm cu dragoste pe întreaga d-tale familie.

Sănătate și voie bună.

P. Ispirescu

27

București, 6 septembrie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Îmi pare rău din inimă de cele ce ți s-au întâmplat cu sluga de la școală și cu neajungerea din timpul vacanțelor. Și eu, iubitul meu domn, nu stau mai bine; după ce am avut mai multe cheltuieli extraordinare în timpul verei, acum suntem asupra timpului când trebuie să plătim chiria casei, care se face cu o lună înainte de sfântul Dimitrie și să plătesc toată deodată pe jumătatea de an viitoare. Cu toate astea mă voi sili să fac totul ce voi putea, și cit de curînd să-ți trimit suma de care zici că ai trebuință.

Daca d-ta crezi că este neapărat să punem lui Constantin un meditator, și că altfel nu se poate, te rog să angajezi pe cineva cu remunerația de 7 florini pe lună. Trebuie să-ți mărturisesc însă, — aceasta fie zisă numai între noi, — că de aș fi știut că Constantin are să fie așa de anevoios la învățătură, l-aș fi ținut mai bine acasă.

După cum ți-am spus în scrisoarea precedentă, am fost al doilea la d. Maiorescu, cu scrisoarea d-tale și cu listele de autori ce mi-ai trimis. Iată rezultatul: d. Maiorescu și-a manifestat mirarea pentru atita pierdere de timp, de am copiat atita multă materie ce ți-am trimis. D-sa nu e de părere ca o crestomație să conție și bun și rău. D-sa este convins că o carte de felul acesta să fie puțin voluminoasă, să cuprînză cite ceva bun numai de la autori însemnați. Nu e de folos o carte mare, numai ca să fie mare, cum de exemplu este Leptur: rul d-lui Pumnu.

D-sa nu e de părere să se publice din manuscriptul ce ți-am trimis mai multe bucăți; dar mai cu seamă:

1. Din Eliade, Cîntul VIII, *Infernul* lui Dante; 2. Din pare-

miile lui Dosofteiu ; 3. Din *Psaltirea* lui Pralea ; 4. Din Cavalerul Stamate ; 5. Din Paris Momuleanu.

Din lista d-tale nr. 1, ce mi-ai trimis, d-sa a șters pe: Cîrlova ; Carp ; Densușianu.

Din lista nr. 2, a oprit numai pe: Alexandria ; Arghir ; Esop ; Asachi ; Bălcescu ; Bodnărescu ; Conachi ; Crețeanu George ; Ghica Ion ; Hasdeu ; Mureșianu ; Șerbănescu ; Sihleanu ; Șincai ; Ureche.

Iară lista nr. 3, a șters-o cu desăvîrșire.

De rîndul acesta eu îți trimit mostre de limbă din:

1. Eminescu (poezii) ;
2. Din Șincai ;
3. Din Cătavasieru (1742) ;
4. Din *Psaltirea* lui Coresi.
5. Din Petru Maior.

Alteceva acum. D. dr. Gaster este în București. A venit să mă vadă. Aflu, după cum a spus unora, că este concurent la catedra din Bucovina, unde are să se întâlnească cu d-ta, carele ai să vii iarăși ca concurent. Mai aflu că, după cum a spus el la alții, pe cît va fi în București, are să se ocupe cu o Crestomație a limbei românești, tot pentru germani, adecă de o lucrare identică cu a noastră pentru care zice că a și adunat material. Eu nu i-am spus nimic de lucrarea noastră. Ce zici d-ta ? să mai mergem înainte, ori ba ? Aștept răspunsul d-tale, pînă atunci eu voi copia din letopisețe.

Serie și d-ta d-lui Majorescu în privința lucrării noastre și roagă-l să ne ajute cu sfaturile d-sale.

Crezi că e bine să spui d-lui Gaster că lucrăm la o crestomație și cît suntem de înaintați ?

D. Hasdeu s-a întors în țară, după ce a cutreierat mai toată Europa. El este bine cu d. Gaster, carele atîta l-a ajutat în polemica cu d. Cihac. Poate că-l va ajuta întru ceva să izbutească în întreprinderea sa. D. Hasdeu este membru în Consiliul Instrucțiunei publice. Eu de la dinsul nu pot aștepta nimic.

Socotește-te cum este mai bine și scrie-mi ce trebuie să fac.

D. Tocilescu a fost bolnav de bășicia udului. Acum îi este mai bine. Lucrarea sa, *Dacia înainte de Romani*, a înaintat și socotesc că pe luna viitoare să se termine. A întîmpinat și dinsul o mulțime de persecuții din partea unui domn, căruia îi fusese amic devotat.

Mă grăbesc ca să dau la poștă încă azi scrisoarea mea.

Eu și ai noștri vă salutăm călduros pe d-ta și pe întreaga d-tale familie.

Lui Constantin, îi voi scrie zilele astea.

Să auzim de bine.

P. Ispirescu

28

București, 22 septembrie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Iată sunt 16 zile de când aștept răspunsul d-tale la întrebările ce ți-am făcut prin epistola mea de la 6 septembrie, și pînă astăzi tăcerea d-tale mă pune în poziție să crez că n-ai primit scrisoarea mea. Oare ești supărat de ceva pe mine, frate? Spune-mi-o verde în ochi.

Nu știu, asemenea, nici dacă ai primit sau nu reproducerile ce ți-am mai trimis, din:

1. Eminescu (poezii).
2. Șincai.
3. Cătavasiar (1742).
4. *Psaltirea* lui Coresi.
5. Petru Maior.
6. Letopisete.
7. Miron Costin.
8. T. Maiorescu.
9. Odobescu.
10. T. Maiorescu (sic!)
11. Iacob Negruzzi.

Aci, închis, vei găsi un cec de 150 franci. Am făcut pe dracul în patru, și-ți trimit acești bani, ca să te înlesnești la nevoile, în care mi-ai scris că te afli.

Ai noștri salută pe ai d-voastră cu dragoste.

Sănătate și voie bună.

P. Ispirescu

29

București, 22 octombrie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Am cam întirziat cu trimiterea banilor; nu mă îndoiesc însă că d-ta ai fost atît de bun de ai întîmpinat cheltuielile ce era de făcut cu de la d-ta. Și apoi drept să-ți spui, nu mă așteptam

că am să mai dau ceva bani luna asta, deoarece mă asiguraseși prin precedenta d-tale epistolă, după care ți-am trimis 150 franci, că tocmai pe la capătul anului viitor voi mai avea să plătesc. Oricum ar fi, aci închis vei găsi și suta de franci ce-mi ceri prin ultima d-tale epistolă, pentru haine lui Constantin și pentru plata la școală.

Bine ar fi, socotesc, să iei lui Constantin ciorapi de lână și o legătură de git, nu însă de lână.

În privința lucrării proiectată de d-ta și care acum s-a întrerupt, iată ce pot să-ți scriu. Miercurea trecută, d. Maiorescu în prezența d-lui Gaster și a mea, ne-a spus propunerile d-tale așternute printr-o scrisoare destul de lungă ce ai trimis d-lui Maiorescu. D. Gaster a declarat că, în asociație cu oricine va fi, nu lucrează; că d-sa are să-și continue lucrarea d-sale, pentru care se va ocupa de toți autorii anteriori secolului XIX, și că d-ta să termini ceea ce ai început.

Aceasta m-a însărcinat și d. Maiorescu să-ți scriu.

Cum bag de samă, temerile mele s-au realizat. Ți-am și scris, pare-mi-se, cite ceva. D-ta însă erai sigur de lucrare, fiindcă te îndemnase și d. Musafia, după cum îmi scriai, să o duci până în capăt.

Acum, ce zici d-ta? ești de părere să urmezi, ori te oprești aci? Din partea mea, îți mărturisesc, n-aș avea bani de cheltuit, pe lângă atita muncă, pentru o lucrare, de la care nu este perspectiva de a mi-i întoarce.

Dacă crezi să urmăim, scrie-mi, și mai cu seamă dacă ai șanse să poți desface cărțile.

Mie nu-mi pare rău de altceva, decît de munca mea de opt luni de zile, timp în care aș fi putut face altceva.

Dacă socotești că nu trebuie să mai urmăim înainte, și totuși manuscrisele ce ți-am trimis îți trebuie, ține-le și, prețuind cam cît ar face lucrarea, să-mi ții în seamă la plata ce am să-ți dau pentru Constantin, iar de nu-ți trebuie, te rog să faci bine a-mi înapoia acele manuscrise ca, cel puțin, să mă mîngii cu atît, că am subț ochi munca de atita timp, pentru care am vărsat multe sudori și am veghiat destul.

Te rog să nu iei în nume de rău cele ce-ți scriu, fiindcă eu crez a avea toată dreptatea. Dacă d-ta vezi lucrurile altfel, scrie-mi fără preget și verde, pe șleau.

Peste curînd am să scriu și lui Constantin. Lipsa de timp mă face să-i scriu așa de rar. Cu toate acestea, fii bun și spune-i că rog pe Dumnezeu să-l aibă în sînta sa pază.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-tale.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

30

București, 11/23 noiembrie, 1880.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Cam târziu răspunz scrisorii d-tale de la 7 noiembrie st.n. Cauza fu că dobîndind de la d. Eminescu colecția de zicături ale Golescului, m-am silit să le copiez, ceea ce am și făcut. N-am avut nici un minut de răspas.

Acum, în privința lucrării noastre, iată care ar fi ideea mea. Deoarece d. Gaster nu voiește a lucra în asociație cu nimeni, noi să ne silim să-i apucăm înainte. Aflu că d-sa s-a pus cu hărnicie la muncă și teamă mi-e să nu ne lase înapoi.

După cit sunt eu de înaintat în lucru, puțin aș mai avea de făcut. La d-ta sunt îndreptate acum toate speranțele de reușită, prin urmare grăbește. Pînă atunci, eu crez că ar fi bine:

1. Să ne gîndim la tipărirea cărții;
2. Să vorbești cu fabricantul de hîrtie și să o și trimiți pînă este timp;
3. Să alegi și să coordonezi bucățile copiate și să mi le trimiți, ca să le tipărim;
4. Neavînd litera fractur în tipografia noastră nu s-ar putea tipări oare cu antiqua, adică cu litere latine? La (sic!) din contra, partea dumitale nemțească ai putea să o tipărești în Viena. Va fi și mai ieftin.
5. Te rog să-mi trimiți o listă de toate manuscriptele ce ți-am expediat ca să consult pe d. Maiorescu, ce ar mai trebui să copiezi. Eu n-am păstrat nici o însemnare de ele.
6. Cam de cite coale cugeți să se facă această tipărire, și ce format voiești să dai cărții.

Iată atîtea puncte, pe cari trebuie să te grăbești a le pune în lucrare, ca să nu ne fie munca deșartă.

În scrisoarea trecută, te-am întrebat despre șansa ce ai de a se putea desface cărțile, ca să ne putem întoarce măcar banii ce vom cheltui pentru a ei tipărire, și nu mi-ai răspuns.

Bine faci de te pui în contact cu români născuți. Pentru conversație însă te-aș sfătui să cauți români bucureșteni, de la cari vei avea mult a afla în privința dulcetei limbei.

Eu am o gramatică, a lui Heliade, tipărită la 1828. D. Manoliu are una a lui Iordache Golescu, tipărită la 1840. Dacă e trebuință, i-o voi cere, ca să o vezi.

Asupra lui Constantin, astăzi i-am scris și lui. Am ascultat sfaturile d-tale, și i-am recomandat să fie ascultător și supus profesorilor, să se silească cu toată inima la învățătură, și să fie curat și regulat întru ținerea obiectelor ce-i aparțin.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră și în particular d-nei Iarnik respectoase închinăciuni.

Sănătate și voie bună.

P. Ispirescu

P.S. Îmi scrii despre *Jurnalul macedonean*. Nu-mi aduc aminte să mă fi rugat ceva despre dînsul. În scrisoarea, la care răspunz acum, am văzut un pasagi, în care zici că m-ai rugat, și apoi îl ștergi sub cuvint că ți l-ai procurat. Nu pricep lucrul acesta. Cînd și ce mi-ai zis despre dînsul ceva?

P.I.

Îubitul meu, domnule Iarnik,

D. Majorescu a schimbat zilele d-sale de adunare, fiindcă ține un curs de logică, săptămînal, la Academie. Ambele d-tale scrisori i le-am dat cu pasagele notate pe margine asupra cărții în proiect de a se tipări. Sunt două săptămîni; d-sa a zis să i le mai las ca să se gîndească cum ar fi mai bine să procedăm la arangiarea materialului, prin urmare sunt în așteptare.

Nu ți-am răspuns în parte la fiecare scrisoare, fiindcă am fost și ocupat, pe lîngă lipsa de a ști ce să-ți răspund. În privința prețului tipăririi, printr-o scrisoare mai cu de-amăritul îți voi arăta și prețul hîrtiei și prețul tiparului. Numărul de 400 exemplare mi se pare suficient.

Îți urez de Anul Nou, d-tale, respectabilei doamnei Iarnik și copilașilor, toate bucuriile, prosperitatea să intre în casa dumitale pe o ușe și nevoile să iasă pe alta; anul ce începe să fie orizontul, aurora unei fericiri nesfîrșite și seninătatea să nu mai apucie în veci de veci pentru d-voastră.

Asemenea felicitări priimiți și de la ai noștri.

Să auzim de bine.

P. Ispirescu

București, 25 ianuarie/6 februarie, 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Iată, este destulă vreme de cînd nu ți-am scris. Să nu mă osindești pentru aceasta. D-ta știi ce va să zică cînd, pe lîngă lucrul ce te copleșește se mai adaogă și împrejurări. Timpul este scurt, — foarte scurt, — pentru omul ce-și agonisește existența prin muncă, și cu toate astea trebuie ca o parte din cele 24 ore ale zilei să o jertfească odihnei și nutrimentului.

Timpul vacanțelor pentru adunările literare de la d. Maioreșcu a fost cam lung. Aproape patru săptămîni; și cu toate că inima îmi bătea ca să pot afla hotărîrea d-sale în privința celor ce m-ai întrebat despre cartea noastră, am fost silit să aștept pînă acum. În sfîrșit, am întîlnit pe d. Maioreșcu și înapoindu-mi scrisorile d-tale, pe care i le dădusem, mi-a spus că ți-a scris d-tale, d-a dreptul. Acum aștept de la d-ta o scrisoare amănunțită de ceea ce mai avem să facem.

Cu d. Gaster n-am mai vorbit nimic asupra acestei lucrări. Numai înainte de sărbătorile Crăciunului, după stilul vechi, întîlnindu-mă cu d-ta, mi-a spus că se duce în Germania, trece prin Viena și se va întîlni cu d-ta. A venit? ce ați hotărît?

În privința tipării cărții, găsesc cu totul de prisos a-ți spune ceva acum, deoarece începutul tipării este cu totul departe de arangiarea materialului, asupra căruia nu ești cu totul decis ce și care manuscris să intre în colecțiune. Totuși, pentru hîrtie, socotesc că în orice chip tot mai ieftin o vei lua de la Viena, de acolo adecă de unde o iau și librării noștri, cari mai vor să cîștige și ei ceva.

Pentru jurnalul *Frățilia întru dreptate*, am trimis la d. Ureche să cumpere numerile apărute, și mi-a răspuns că fiind în podul casei, va pune să le caute și mi le va trimite. L-am întîlnit apoi la Academie și l-am mai rugat încă odată. Mi-a promis din nou. Am rămas însă cu promisiunea. Ar fi bine să te adresezi d-ta d-a dreptul la d-sa.

Îmi pare foarte bine că fetița s-a însănătoșit și doresc ca să fiți scutiți de neplăcerea de a mai primi vizitele medicilor, căci ele sunt niște adevărate lipitori. Le-am mîncat eu păpara.

Despre Constantin, ce zici? S-a mai îndreptat? Ți-a arătat el scrisoarea ce i-am trimis-o în luna trecută?

Într-una din scrisori îmi zici că de Alecsandri nu m-am ocupat de loc. Adevărat, așa este. Nu m-am ocupat, fiindcă d-ta m-ai

oprit, spuindu-mi printr-o scrisoare anterioară că îl studiezi d-ta și că vei extrage tot ce vei găsi folositor.

Vei fi observat că dacă am extras din literatura veche bisericească cele ce ai subț ochi, apoi m-am ferit a lua traduceri; am cules numai precuvântările, ceea ce neapărat că sunt compunerii. Apoi, din toate tipăriturile am luat același psalm și același cap de evanghelie, de la toate edițiile, ca o paralelă între vorbirea unora și altora. Mai departe, din psaltiriile în versuri am luat din fiecare atâtea piese câte feluri de versuri am găsit în ele. Prin urmare eu crez că nu sunt de prisos, și că poate fi de folos. Cu aceasta nu zic că nu trebuie să luăm și din cronicari, precum și din ceilalți autori menționați de d-ta.

Aci, închis, vei găsi 150 franci ce mi-ai cerut. Și dacă am cam întârziat, să nu socotești că am fost neglijent, ori că am uitat. Îți mărturisesc că mi-a fost peste putință să ți-i trimit mai curînd. Oricum ar fi, te asigur că nu voi rămînea niciodată datorul d-tale în această privință. Cît pentru d-ta, văz că ești destul de îngăduitor, n-am să mă plîng, și știi că nu sunt vrun bogătaş. Am toată bunăvoința și sincer îți spun că-mi voi face datoria în conștiință. Te rog însă să mă ierți cînd vei vedea că întârziez cîteva zile preste termen, căci aceasta o fac fără voia mea și silit de împrejurări.

Ai noștri salută eu dragoste pe ai d-voastră, soția pe soție, copiii [i] pe copiii.

Să auzim de bine.

P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Pînă azi trebuie să fi priimit banii ce ți-am expediat la 6 februarie st. n. Aștept răspuns.

În privința d-lui Gaster, sunt mîhnit că mie mi-a spus că are să vie pe la d-ta să se înțeleagă asupra lucrului, și fiind la Viena, altceva a făcut de ceea ce mi-a spus mie. Califică d-ta însuși fapta aceasta.

Dacă ai găsit editor, bun lucru este, și prin urmare incheie invoiala cu dînsul, ori de va tipări la București sau aiurea cartea.

Pentru aceasta ai consimțămîntul meu de mai înainte. Numai, te-ăș ruga să-mi comunici și mie sub ce condițiuni ia el editura.

Asupra tipăririi:

1. Îți trimit o probă de tipar pe o foaie de hîrtie, ce va servi și ea ca probă.

2. Deoarece foaia este de mărimea cărții d-voastră și formatul asemenea, socotesc că și literele vă convine.

3. Prețul tiparului pentru o coală în 500 exemplare este de 55 franci; iar pentru 1000, de 65 franci, plus hîrtia care, după modelul alăturat aci, costă 20 franci totul de 500 coale.

4. Pe pagină ce-ți trimit, sunt 42 rînduri; dacă vorești, se poate strînge rîndurile, adecă să se facă mai dese, ca să încapă 50 rînduri.

5. Corectura cine o citește?

Astea ar fi condițiile. D-ta să-mi spui cum se va regula plata.

Salutînd cu iubire din partea alor mei pe ai d-voastră, prii-meste și d-ta civilități sincere.

Sănătate și voie bună.

P. Ispirescu

P.S. Cartea d-lui Tocilescu, eu ți-am trimis-o, fiindcă d-lui mi-a scris să dau la mai multe persoane.

31

București, 12/24 martie, 1881.

Iubite domnule Iarnik,

Răspunzînd ambelor d-tale scrisori, celei adusă de d. Tocilescu și celei de la 4/16 martie curent, îți mărturisesc că ai dreptate să fii supărat și să mă dojenești, însă te rog să nu mă osîndești pînă nu mă vei asculta și pe mine.

Trebuie să știi că deși am văzut pe d. Tocilescu, de cînd mi-a adus serisoarea pînă azi de cîteva ori, n-am putut să vorbesc cu d-lui despre altceva, decît de afacerile d-sale, fiind totdeauna grăbit. Două seri, la deosebite intervale, mi-a acordat, în care seri am și fost la d-sa. Dar pare că fu un făcut, că nu l-am găsit acasă. Vezi bine, dară, că nici despre manuscrisul ce mi-ai spus n-am putut vorbi cu d-sa nimic, și nici ca să-l consult asupra bucăților alese din autori; ba n-am dobîndit de la d-sa nici traducerea rîndurilor nemțești din serisoarea d-tale. Am fost nevoit să alerg la cumnatul meu, d. Palița și din cele ce mi-a tradus d-sa, am înțeles totul.

Nu este nevoie să mă pui în corespondență directă cu d. Niemeyer. D-ta poți să-i transmiți cele privitoare la afacerea tiparului chiar cele arătate mai la vale, adecă:

În scrisoarea mea precedentă ți-am scris că o coală tipărită în condițiile acolo arătate, în 500 exemplare, costă 55 franci, iară în 1000 exemplare, 65 franci.

Deoarece însă d. editor găsește că este scump și în dorința de a tipări partea românească la noi, ca să-ți poți priimi mai cu înlesnire banii ce-ți datorez, eu accept propunerea d-lui editor și modific prețul, precum urmează:

Prețul pentru 500 exemplare — 55 franci de coală în 8 sau 16 pagini, formatul ce ți-am comunicat în epistola precedentă și 57 franci pentru 1000 exemplare, în loc de 65.

Socotesc socotesc (sic!) că acum nu va mai avea nimic de zis, și prin urmare cit mai curînd putem și începe.

Cît pentru partea nemțească, părerea mea ar fi să se tipărească la Viena.

1°. Pentru că tipărindu-se în București, ar mai trebui adăugat la prețul coalei ceva pentru corectură.

2°. Pentru că ar fi o mare cheltuială de timp ca să trimit corecturile la Viena, să le revezi d-ta.

3°. Pentru că temerea de neuniformitate dispare, știindu-se că literele noastre sunt din fonderia d-lor Poppelbaum și Besson din Viena, litere de care s-ar găsi cu înlesnire pe la tipografiile din capitala Austriei.

Asupra acestora cred că suntem înțeleși acum.

Pentru hirtie iarăși se poate găsi în Viena poate mai bună și mai ieftină.

Iară pentru transportul hirtiei tipărite, mă învoiesc cum ai zis d-ta să plătesc eu jumătate și d-ta jumătate.

În privința d-lui Gaster, abia alaltăieri l-am văzut. D-sa a venit pe la mine și mi-a spus că trecînd prin Viena, pe d-ta nu te-a găsit. M-a întrebat de prețul tipăririi cărții d-sale și după cîte mi-a dat să înțeleg n-are încă un editor. Acum voiește să-și dobîndească unul. Din vorbele sale eu am luat cunoștință că nu se învoiește cu nici un editor din București, și că cei din străinătate îi plătesc cote (sic!) cu 50 franci coala.

Aducînd vorba despre cartea noastră, m-a întrebat cum stăm. Eu i-am răspuns că de la d-ta nu mai am nici o știință și că stăm locului. D-sa mi s-a lăudat că opera d-sale este gata mai mult de jumătate și că totdeodată se ocupă și de o gramatică. Între altele, mi-a spus că a fost la Doamna și că l-a priimit bine.

D-ta nu mi-ai scris nimic despre copia ce ți-am trimis acum în urmă din Letopisește.

Eu am mai copiat și din *Istoria critică a românilor* ceva. Voi căuta zilele astea să întîlnesc oricum pe d. Tocilescu.

Voi consulta pe d. Slavici ori Eminescu despre bucățile cele mai alese ale autorilor ce mi-a recomandat d. Maiorescu și le voi copia.

În privința banilor ce-mi ceri pentru Constantin, nu știu, zău, de voi putea să ți-i trimit la termenul pus de d-ta, căci tocmai atunci trebuie să-mi plătesc și eu chiria. Mă voi sili, pe cât voi putea, însă ca să nu te zăbovesc mult.

Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră.

Stringindu-ți mâna te salut cordial.

P. Ispirescu

P.S. *Albumul macedo-român* urmează a-ți veni cit de curind.

55

București, 21 martie [1881?]

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Am priimit carta poștală de pe vapor, și foarte m-am bucurat că ați ajuns sănătoși. Am spus d-lui Hasdeu, d-lui Odobescu și d-lui Teodorescu că, siliți de grăbnicia plecării, n-ați putut să mergeți a-i întilni, ca să vă luați ziua bună.

D. Rasidescu și-a luat seama, nu-și mai trimite copilul. L-a așezat la școala comercială din București.

Ce să fac cu cărțile Cursului d-tale de limbile romanice, ce a rămas la mine?

Am întilnit pe d. Grandea și i-am zis de gramatica Boiagi. D-sa mi-a răspuns că a avut două exemplare pe care le-a dăruit unui călugăr ce aduna cărți spre a forma o bibliotecă la Muntele Atos; că acel călugăr are să se întoarcă prin București, și că atunci îi va cere una. Eu am vorbit cu un anticar ca de-i va cădea în mină vrun asemenea exemplar, să mi-l aducă, și mi-a făgăduit.

Recomandați, vă rog, lui Constantin să fie cuminte și să se silească la învățătură, dacă voiește să fie iubit de toată lumea.

Puneți-l, vă rog, să-mi scrie cînd are cîte puțin timp.

Priimiți, din partea soției mele, complimente.

Arătați, vă rugăm, din partea noastră respectoase salutări doamnei Iarnik, pe care regretăm că nu o cunoaștem în persoană.

Pe d-ta te string de mină, ca pe un frate și

să auzim de bine.

P. Ispirescu

București, 18/30 aprilie, 1881.

Iubite domnule Iarnik,

Astăzi vă trimit 160 franci și fiindcă timpul îmi lipsește a vă scrie mai mult, vă rog să primiți din partea mea și din partea alor mei salutări sincere și dorința de a vă afla sănăteși atât d-voastră cât și familia ce vă încongioară.

Constantin ce face? cum se poartă? urmează regulat la învățatură și cu însemnarea de cum întrebuințează orele zilei?

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

P.S. În sărbători am să-ți scriu mai cu amănuntul.

București, 19 aprilie/1 mai, 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Aci închis vei găsi 250 franci.

Din aceștia, te rog să binevoiești a cumpăra haine lui Constantin de vară. Caută însă, te rog, să nu fie prea scumpe.

Întirzierea a provenit din două cauze: 1. După o scrisoare a d-tale anterioară, nu mă așteptam, decît tocmai în mai să-ți mai trimit ceva bani;

2. Acum, în primăvară, sunt silit să mă mut. Localul în care am să mă mut este cu 1000 de franci mai scump pe an. Apoi, trebuie să știi că la noi chirile se plătesc pe jumătate de an înainte, și astfel am fost strimtorat, pînă să primesc bani de pe unde am avut și eu să iau.

Localul este tot în strada Academiei nr. 26.

Peste curînd, cînd voi scrie și lui Constantin, îți voi spune mai multe și-ți voi mai trimite și ceva copii după autori, pentru lucrarea noastră.

Ai noștri salută cu dragoste pe d-na Iarnik și pe copilași, cărora și eu le doresc bună sănătate.

Primește, domnule, o strînsoare călduroasă de mină.

P. Ispirescu

București, 18 mai st. o., 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

M-am mutat, dar nu m-am așezat încă. N-am avut timp să-ți scriu mai lung, ca răspuns la scrisoarea d-tale din urmă; chiar acum d-a-n fuga înșir aceste câteva rânduri ca să te anunț că aici, alăturat, vei găsi 100 franci.

Eu și ai noștri vă salutăm pe d-ta și pe întreaga d-tale familie, cu cordialitate.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

București, 16/28 iunie, 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

De mult nu ți-am mai scris, nici nu mi-ai scris. Eu însă, printre picături, cum se zice, am mai făcut câte ceva.

Astăzi îți înaintez într-un pachet:

1. *Capra cu trei iezi*, poveste de Creangă.
2. *O mamă*, poezie de Eminescu.
3. *Scormon* (nuvelă) și *Prefața* de la *Darea de seamă despre mitropolitul Șaguna*, de Slavici.
4. Din letopisețul lui Ion Neculce, *prefața și cap. 10*.

Din partea d-tale, nu-mi spui dacă ai făcut ceva ori ba. Lucrat-ai ceva? Înțelesu-te-ai definitiv cu editorul? De ce dai zi după zi? De ce nu activezi lucrarea, că iată am înțeles că d. Gaster are să ne ia înainte, și atunci ce facem noi? N-ar fi păcat de Dumnezeu să se nimicească munca mea de atîta mare de timp?

Spune-mi, rogu-te, lămurit, unde și cum ne aflăm în această privință. Oare și d-ta te-ai descuragiat? că eu de mult m-am descuragiat văzînd atîta șovăire.

Asemenea, te rog, scrie-mi și în privința lui Constantin. Ce crezi d-ta, nu va putea el oare să urmeze la școală în anul viitor fără meditator? Adaosul acesta de cheltuială mă cam strîmto-rează.

Deocamdată, atîta. Aștept de la d-ta deslușirile cerute.
Ai noștri salută cu dragoste pe ai d-voastră.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

București, 27 iunie/9iulie, 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Serisoarea d-tale din urmă m-a lămurit întru tot ce doream să știu. Voi urma și eu întocmai după recomandația d-tale și voi căta a mai copia tot ce mi se va părea mai bun.

Despre basme d-ale mele și despre proverbe, nu purta grije. Când se va înfățișa trebuința, voi da.

Alăturat de aceasta vei găsi cei 210 franci ceruți prin epistola de la 2 iulie st.n. și aștept comptul detaliat, după promisiune.

Daca pălăria lui Constantin este murdară sau prea veche, te rog cumpără-i alta.

Te duci de vacanții să te recreezi și să petreci în locul d-tale natal. Bine faci. Eu sunt nevoit să port în spinare și zăduful zilelor lui iulie și munca neconținută de tot anul. Și d-ar fi vrun folos mai de Doamne ajută!

Vă urăm, eu și ai noștri, d-tale și doamnei Iarnik, petrecere bună și preimblare fericită. Sărută în locul nostru pe copii.

De prisos să-ți mai spui cum să trimiți pe Constantin. D-ta ești tată și atita ajunge.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

București, 27 iulie st. o., 1881.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Constantin a ajuns cu bine la București. D-ta iarăși trebuie să fi ajuns cu bine la Pottenstein. Urez atât d-tale cât și doamnei Iarnik și copilașilor d-tale o petrecere pe cât se poate de fericită.

Am rămas surprins de ce repede a crescut Constantin. Vă mulțumesc din inimă că l-ați ținut bine în cursul anului; el mi-a spus că a fost tot sănătos și bine. Mai cu seamă doamnei Iarnik îi sunt recunoscător pentru că i-a ținut loc de mamă și i-a dat îngrijirile cele mai binevoitoare.

Soția mea ar fi voit bucuroasă a-i scrie o serisoare de recunoștință și mulțumire, însă ea este în pat. Dumnezeu ne-a mai trimis o fată, pe care am numit-o Paulina. La nașterea ei, soția

mea a suferit mult. Șapte ore de noapte nu s-a mișcat de lângă dînsa doctorul-mamoș, atîta fu de în pericol. Acum îi este mai bine, dară slabă și trebuie să nu părăsească patul încă citva timp.

Fă-te dară, te rog, interpretul nostru pe lângă doamna Iar-nik, asigurînd-o de desăvîrșita noastră mulțumire pentru tot ce a făcut în privința lui Constantin, în cursul anului trecut.

Asupra tipăririi cărții noastre, aștept scrisoarea cu instrucțiunile d-lui Bîrseanu și apoi regulăm tipărirea. Numai trebuie să știi că are să meargă cam încet, deoarece corecturile vor avea a colinda pe la Brașov.

În tot cazul aștept să vedem ce deslușiri are să-mi dea d. Bîrsan.

Acum să stăm nițel de vorbă și despre Constantin. Pare-mi-se că ți-am fost spus de la început că mijloacele mele sunt cu totul restrînse. Că dacă trimit pe Constantin la Viena, fac sacrificii și mulțumită numai buneivoințe a d-tale, care mi-ai înlesnit plata, prin a ți-o da jumătate în bani și jumătate la lucru, m-am hotărît a-l trimite.

Ce se întîmplă însă? Constantin, dificil la învățătură, i-a trebuit un meditator plătit, după cum m-ai asigurat d-ta că această clasă este și cea mai grea. Și consimțind la acest adaos de plată îți scriam că de aș fi știut că el are să fie așa de greoi la învățătură, nu-l mai trimiteam.

Cheltuiala ce fac cu dînsul este aproape indoită decît făcusem eu socoteală, și aceasta trece preste puterile mele. Închipuiește-ți: Unde trebuia să dau 400 fr. pentru zece luni, a 40 fr. pe lună, plus cam vro două sute de franci, îmbrăcăminte și altele, în totul 600 sau cel mult 650 fr., în anul acesta am cheltuit cu dînsul preste 1000 de franci, și anume: Călătoria la Viena 100 + trimiși la 22 septembrie 150 fr. + 100 la 22 oct. + 150 la 25 ianuarie + 250 la 19 aprilie + 100 la 18 mai + 210 în iunie, în totul 1060 de franci.

Judecă și d-ta dacă unul ca mine ar putea să facă o așa mare cheltuială. Pe lângă acestea, la una din scrisorile mele prin care te întrebam dacă socotești că Constantin ar putea să urmeze clasa a II-a, fără meditator, d-ta mi-ai răspuns că nu se poate ști acum, ci după ce va începe clasa, și teamă-mi este că nu va putea.

Dacă îți spui toate acestea, să nu socotești că voi să fac cuiva vro imputare. Ferească Dumnezeu! Îți mărturisesc ca la un frate, că n-am decît să mă felicit că ai binevoit să primești pe Constantin la d-ta.

Hainele încă a costat mult. El și-a făcut haine mai bune și mai scumpe decât port eu. Al cui fecior s-a socotit el?

Și cu toate că sunt cu desăvârșire mulțumit de cât l-ai ținut și de cum a trecut cursul, te rog fierbinte să nu te superi dacă ți-oi spune că nu mai pot să-l trimit. N-am de unde să cheltuiesc cu dînsul atîți bani. Nevoia mă face să-l pui la școala comercială de la noi.

Știind acestea, te rog să nu te temi nicidecum pentru cei 600 de franci ce-ți datoresc, adică 300 din anul acesta și 300 din anul trecut, pentru care ți-am trimis chitanța. Îi voi plăti pînă într-una cu tipărirea cărții ce ai proiectat să facem amîndoi, și care va începe în chiar toamna aceasta, după cum mi-ai spus prin scrisoarea de la 18 iulie st.n., că d. Birsan se ocupă a regula copiile ce ți-am expediat după diferiți autori români.

Rugîndu-te încă o dată să nu te minii pe mine, și să mă ierți pentru supărarea ce ți-am făcut eu și Constantin în doi ani de zile, te asigur că eu voi fi către d-ta tot același și neschimbat.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

București, 15/27 octombrie, 1881

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Trebuie să se fi însănătoșit pînă acum soția dumitale, căreia îi trimit respectuoasele mele închinăciuni.

De mult n-am mai stat noi de vorbă. Negreșit că și d-ta și eu, ocupați fiind, n-am avut timp de așa ceva. În privința afacerii cu cartea noastră, am tot așteptat de la prietenul d-tale instrucții și pînă azi nu știu, întorsu-s-a la locuința d-sale din Transilvania sau tot la Paris este? Cam cum bag de seamă zor nu este, și de aceea merge încet. Mie mi-ar fi părut bine dacă venea la tipar, spre a o lucra mai pe îndelete; căci de urgență, nu merge așa lesne. Oricum ar fi, eu aștept să vedem ce drum ia aranjamentul manuscriptelor trimise.

Prin scrisoarea d-tale de la 10 august, mi-ai fost făgăduit că îmi vei trimite hainele și toate ce a mai lăsat Constantin la Viena. Binevoiește, te rog, iubitul meu, de le trimite, căci are trebuință de ele.

Pe la noi, azi cînd îți scriu, ninge ca în mijlocul iernei. După ce recolta nu prea a fost bună anul acesta, din cauza timpului,

apoi vremea cea rece și rea, ce a început acum, a apucat și viile neîngropate. Nu știu ce va fi de ele la anul.

Eu am pus sub tipar colecția mea completă de *Basme*. Am promisiunea d-lui Alecsandri, că-mi va face o prefață.

Te salut pe d-ta și pe întreaga d-tale familie.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

43

București, 27 ianuarie/8 februarie, 1882.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Iată atita mare de timp de cînd nu ne-am scris unul altuia. Știi că ești foarte ocupat și socotesc că îmi crezi că și eu n-am avut timp disponibil de corespondințe.

În anii trecuți, ai scris, domnule Iarnik, într-un jurnal nemțesc un articol despre basmele mele. Acel număr de jurnal îmi trebuie neapărat. Te rog dară cu cerul, cu pămîntul, cumpără-mi un exemplar din acel jurnal și mi-l trimite cît de curînd. Am mare necesitate de el. Cît va costa fă bine și-mi însemnează ca să-ți trimit imediat prețul lui.

Socotesc că vei fi priimit cartea mea trimisă de Anul Nou, ca și scrisoarea lui Constantin.

Cu această ocazie găsesc de cuviință a te încunoștința că basmele mele a ajuns cu tipărirea la a 18-a coală. Socotesc să iasă cam vro 25 de coale. Într-insele am pus și basmul ce mi-ai comunicat d-ta.

Respectoasele mele închinăciuni și ale tuturor alor mei, te rog să le arăți d-nei Iarnik. Copilașilor d-tale, urări de fericire și sănătate.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

44

București, 15 februarie st. v., 1882.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Răspunzînd epistolei d-tale de la 12 febr. st. n. mai întii mă simț fericit a fi eu cel dintii care să te felicit pentru pestul ce aștepți să dobîndești la universitatea din Praga.

În privința *Bibliei* ce ai auzit că s-a tipărit în dialectul macedo-român, ea este o evanghelie, iară nu biblie. Am fost la Ministerul cultelor, cu ale cui speze s-a tipărit, și am cerut d-lui Tocilescu una pentru d-ta. D-sa cu bunăvoință mi-a dat-o îndată, pe care sper că o vei fi priimit-o pînă azi, căci ți-am trimis-o de sunt acum cîteva zile. Numai d. Tocilescu te roagă să faci o recenziune despre dînsa în jurnalele nemțești. Pentru această evanghelie are să-ți scrie d-lui, ce să trimiți ministerului în schimb.

Daca nu poți să-mi procuri jurnalul de care te-am rugat prin precedentă mea epistolă, apoi te rog să-mi comunici numărul jurnalului și un mic rezumat despre cele ce ai zis acolo.

De la d. Birseanu, am priimit o scrisoare cu data de 12 noiembrie st.v., o scrisoare prin care mă anunță că acum este mai liber de ocupații și că în curînd îmi va trimite manuscritele. Pînă astăzi însă n-am priimit nicio foaie măcar. Astfel, aștept.

Constantin nu mai putea de bucurie, cînd a priimit fotografia lui Iaroslav; să ți-l ție Dumnezeu tare și mare. Se mira Constantin foarte mult cum de s-a îngrășat băiatul așa. El vă mulțumește, mai cu seamă doamnei Iarnik, pentru atențiunea ce-i dați. Totdauna ne povestește de traiul de la d-voastră.

Într-una din zilele astea are să vă scrie și el.

Fii, te rog, interpretul familiei mele pe lingă d-na Iarnik, arătîndu-i ale noastre simțiminte de dragoste și de respect.

D-ta priimește salutări frățești și

să auzim de bine,
P. Ispirescu

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Am cam zăbovit să răspund la epistola d-tale de la 1 iunie st.n. Te rog să nu crezi că din neglijență am făcut aceasta. Am tipărit cartea, domnule Iarnik, după îndemnul d-lui Alexandri, carele mi-a făgăduit că va stărui să fie premiată de Academie și am intrat în cheltuieli peste puterea mea. Academia n-a găsit-o destul de interesantă pentru a fi premiată. Stau cu cărțile, căci nu se vind. Acum, m-am incredințat și eu că produsele mele sunt niște fleacuri și-ți promit că nu voi mai tipări nimic. Cele cîteva vorbe binevoitoare ce-mi trimit cîțiva oameni de litere, acum văz că sunt numai niște complimente, fiindcă neînsem-

natele mele adunări de *Basme*, n-au nici o însemnătate. Dovadă despre aceasta am că m-am adresat la Ministerul cultelor și pe la mai multe primării din țară ca să-mi cumpere câteva cărți spre împărțire ca premii la copii acum de examene și nicăiri nu mi s-a cerut nici un exemplar măcar.

Nu știu cum să fac să-mi scot măcar banii ce am cheltuit cu tiparul, căci de vrun folos pentru osteneală de douăzeci de ani de când tot adun la *Basme*, nici că mă gîndesc.

N-am tras în judecată, domnule Iarnik, pe un român de-ai noștri care mi-a luat din *Basmele* publicate de mine și le-a tipărit pe lingă ale lui, dară încămite pe d-ta, care îți dai osteneală a le traduce în limba d-tale. Ai voie, domnul meu, dacă poțtești, să le traduci măcar și toate.

Pe d. Slavici nu l-am văzut de mult. Pe la d. Maiorescu, asemenea n-am fost în iarna trecută; am fost foarte ocupat. Și nici că știu unde șade d. Slavici acum, voi cerceta însă și-i voi scrie, arătîndu-i dorința d-tale, apoi rezultatul îți-l voi comunica.

Am cumpărat cartea ce ai cerut și astăzi îți-o și expediez prin poștă. Ea costă 4 lei noi.

În locul d-lui Bianu, la Academie, astăzi este d. Densusianu. La el te poți adresa, dacă ai ceva.

Aș dori ca scrisoarea mea să te găsească în plăcuta poziție de a ști cum îți s-a gătit viitorul cu catedra din Praga. O nou-tate în privința împlinirii dorințelor d-tale m-ar bucura foarte mult.

În ceea ce privește Christomația, eu aflu de aici că d. Gaster a terminat pe a sa. Că editor al cărții d-sale este d. Brockhaus și că Ministerul cultelor s-a abonat, mi se pare la o sută ori două sute de exemplare.

Acest domn a lucrat, n-a stat cu mîinile în sin ca noi, și a sa lucrare are să vază lumina zilei înainte de ce a noastră se va pune la tipar.

D-lui Tocilescu, scrisu-i-ai ceva? La d-sa ar fi bine să te adresezi, căci astăzi poate mult. Oricum, numele meu nu-l pomeni nimănu, căci am început să crez că sunt piază rea.

Ai noștri trimit doamnei Iarnik respectuoase închinăciuni și îi dorște o petrecere frumoasă în preumblarea ce ați hotărît să faceți în timpul vacanțelor.

Pe copilași sărută-i în locul meu; ei se vor fi făcut mari. A început vrunul să meargă la școală?

Palîța și soția sa vă sunt recunoscători că vă aduceți aminte de dinșii; ei vă trimit sincerile lor complimente și urări de bine.

Nu știi dacă ai aflat, că fata mea s-a numit învățătoare la clasa II primară din București, culoarea de verde.

Termin scrisoarea mea, asigurându-te de neschimbata mea prietenie pentru d-ta și rugându-te să mă onorezi, ca și pînă acum, cu încrederea ce am dobîndit deja.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

46

București, 30 septembrie st. o., 1882.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Văz și eu că scrisorile dintre noi s-au cam rărit, și aș dori să nu se rărească și mai mult. Dară dacă pentru aceasta, aș ști că te îndoiești de iubirea mea de mai-nainte, m-aș mîhni pînă în adîncul sufletului. Să mă crezi, iubite domnule Iarnik, că eu sunt neschimbat.

Știrea ce-mi dai că ți-ai ajuns scopul, numindu-te profesor la Universitatea din Praga, m-a umplut de bucurie. Te felicit, și-ți urez prosperitate și fericire.

Asupra datoriei de 600 franci, să nu socotești d-ta că eu nu mă gîndesc cum aș face să scap mai curînd de dînsa. Tocmai pentru aceea am și priimit cu multă mulțumire propunerea d-tale de a aduna material trebuincios la Chrestomația ce puseși de gînd să faci, și știi cu cită tragere de inimă am lucrat. Dacă nu s-a realizat apariția cărții, nu sunt eu de vină. Eu am lucrat aproape un an de zile, nopțile; și toată munca mea a rămas baltă; ba încă ea nici nu se află, barim, în mîinile mele.

Aș voi bucuros să-ți îndeplinesc cererea; dară în momentul de față îmi este peste putință, și iată de ce:

Toată lumea știe că în iunie, iulie și august, tipografiile n-au de lucru. Mie însă în anul acesta mi-a mers și mai rău; căci și Academia a ținut vacanță și lucrul a încetat cu totul. Eu însă a trebuit să țiiu pe toți lucrătorii și să le plătesc leafa pe deplin. N-am putut să concediez pe nici unul, de teamă să nu-i pot reangaja cînd voi avea trebuință, căci la noi nu sunt lucrători de tipografie cu prisos, ca în alte țări.

Apoi știi că la noi chirii se plătesc pe jumătate de an înainte, cu o lună de împlinirea termenului, și iată că la 26 septembrie trebuie să plătesc chiria tipografiei, care e de 1700 franci, pe timpul de la 26 octombrie pînă la 23 aprilie 1883, și nu știu

cum să fac să-i adun și pe aceștia de pe la cei ce au să-mi dea pe lucru făcut. În timpul de față și chiar adunarea datoriilor se face cu greu.

De aceea, te rog să mă ierți că nu pot să te satisfac acum întru nimic, și să nu te superi pe mine pentru că n-am putut să-ți fac voia.

Cu afacerea tipografiei, iată cum merg lucrurile: D-ta știi că mai aveam să desfac încă un tovarăș. Învoiala ce am făcut cu dînsul este ca să-i dau pe fiecare lună, în curs de trei ani, cîte 250-350 franci.

Un an a trecut și m-am ținut de cuvînt tîriș, grăpiș, cum am putut. Mai am doi ani, și nădăjduiesc să mă țin de vorbă și să scap de datorie. Atunci, dacă va vrea Dumnezeu, voi putea răsufli și eu mai în voie. Pînă atunci, cu strîmtoreli, cu chinu- ieli, trebuie s-o duc.

Mă întrebi despre ai mei. Mulțumită Domnului că suntem sănătoși. Fata, fiind numită profesoară într-un oraș de județ, am izbutit să o transfer acum în București. Nădăjduiesc de aci înainte să se folosească și ea de rodul muncii sale, ceea ce n-a putut face pînă acum. Pe Constantin am hotărît să-l dau la tipografia d-lui Göbl, ca să învețe a conduce presele. Ceilalți copii sunt, unii la școală, alții încă acasă. Despre greutatea, ce să-ți mai spui? D-ta, care ai trei sau patru, știi să prețuiești celui ce are șase, și pe d-asupra o soacră etc.

Noi toți ne închinăm cu respect și dragoste d-nei Iarnik și îi dorim ceas bun și ușurare norocită.

Stringîndu-ți mina cu iubire frățească, te salutăm româ- nește cu

să auzim de bine,
P. Ispirescu

Dragul meu, domnule Iarnik,

La scrisoarea d-tale de la 18 noiembrie st.n. am onoarea a răspunde.

Mai întii, te cunosc din destul că ești omul adevărului și crezi la nevoile altora; pentru aceasta așteptam cu încredere răs- punsul d-tale, fără să-mi inchipuiesc că te vei supăra pe mine,

fiindcă în scrisoarea mea precedentă ți-am fost scris numai curatul adevăr.

Eu și ai noștri ne-am bucurat foarte mult, aflind că ți s-a înmulțit familia încă cu o membră. Te felicităm pentru acest dar dumnezeiesc. Felicităm mai cu osebire pe d-na Iarnik pentru că s-a ușurat cu norocire și pentru buna stare în care se află după ușurare. Dumnezeu să te ție sănătos, ca să poți munci și să-ți câpătuiești copiii.

Ai dreptate să te bucuri de binecuvîntarea cerească. Dumnezeu ne va da atîta cu ce să hrănim pe cei ce ne dăruiesc (sic!). Dară aicea jos mai trebuie și altceva pe lingă mîncare; și acel *altceva* se dobîndește foarte cu greu, dacă se dobîndește. Totuși suntem datori să nu cîrtim și să plecăm capul la jugul ce ni se înfățișează.

Bucuria noastră a crescut încă cînd am auzit că aici în țara nașterii d-tale ești mai mulțumit. Lucrează frate, pe cit poți, dacă lucrul ți-aduce cu ce să-ți întîmpini trebuințele. E rău cînd muncește cineva în sec. Ești încă tînăr și munca nu lasă pe om să piară.

Și fiindcă ocupația aceasta îți este plăcută, prețuită de mulțimea junilor ce vin să-ți asculte cursul, mergi pe această cale și satisfacția d-tale se va mări în proporție cu succesele ce vei dobîndi. Noi vom împărtăși împreună cu d-voastră mulțumirea de a te ști lăudat și considerat.

D-ta, cultivator al mai multor generațiuni, era natural să te gîndești și la cultivarea grădinii d-tale de acasă. Cultivă, frate, cultivă mereu, ca să ai în viitor de ce să te bucuri.

În privința fotografiei noastre, sper să ajung oarecari timpuri mai bune, cînd să pot face, fără stinjenire, această cheltuială și atunci fii sigur că nu te voi uita.

D. Bianu este la Paris, Place du Panthéon 9.

La noi lucrurile merg tot cum le știi. D. Hasdeu și Tocilescu s-au împăcat, chipul; dară nu vor să-și unească revistele.

Pe d. Teodorescu îl văz ai în viitor rar, cînd se întîmplă adecă de-l întîlnesc pe stradă. Așa sunt toți junii noștri. Cînd se întorc de la studii și intră în slujbe, nu vor să mai știe de prietenii cei vechi, decît cînd au interes de dinșii. Se fac boieri.

D. Tocilescu își tipărește revista la tipografia noastră, ca și d. Ha. deu. Pe acești domni, îi văz mai des, ca și pe d. Gaster, care colaborează la revista d-lui Tocilescu.

Vorbînd acestui din urmă domn despre manuscrisul român de la Praga, d-sa mi-a zis că are să-ți scrie însuși și mi-a cerut adresa d-tale. Eu i-am dat-o.

Despre cartea mea, am ajuns să crez că cei ce vorbesc de dînsa în fața-mi, vor să riză de mine. Nu mai voi să auz nimic de dînsa. Nu voi mai tipări nimic pe socoteala mea. Ce folos că eei ce, fiind simpli muritori, m-au făcut să crez că scrierile mele ar valora ceva. Cînd au putut să facă ceva în favorul ei, i-au dat cu piciorul ca la un lucru netrebnic.

Ar fi multe de zis în privința aceasta; dar într-o scrisoare nu încape tot ce aș avea de spus. Rog pe Dumnezeu să facă a ne mai întilni o dată, și atunci să-ți povestesc cum sunt de necăutate, păcătoasele mele de scrieri și cît sunt de desprețuite de oamenii noștri, cari altădată le-au lăudat.

Socoteam și eu că junii nu vor călca pe urmele bătrînilor în privința literaturii populare și că-și vor schimba drumul și vor lua o altă cale. M-am înșelat. Eu văz că ei se adapă tot dintr-o apă cu bătrîni. Făgașul este prea adînc și anevoie s-ar putea ca să iasă dintr-însul, dacă vor ieși vrodată. Ba încă sunt și mai egoiști și mai materialști.

Terminînd scrisoarea mea, te rog să arăți doamnei Iarnik ale noastre păreri de bine pentru ușurarea d-sale și salutări respectuoase.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

48

București, 6/18 mai, 1883.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Nici supărat sunt pe d-ta, precum ți se pare d-tale; căci n-am de ce; ba, dimpotrivă, d-ta să nu fii supărat pe mine, că am întirziat atîta pînă să-ți răspunz; nici ocupația prea multă nu m-a împiedicat. Alte necazuri, alte nevoi, m-au silit să-mi neglijez datoriile.

Mai întii: De cîtva timp, atîta m-am îngreuiat, încît nopțile nu mai pot lucra. De cum viu acasă, de la tipografie și măninc, mă apucă un somn de nu mai pot sta în sus. Trebuie să mă culc: Ori că sunt mai bătrîn cu trei ani de cum mă știi, sau că m-a ajuns oboseala, de atîtea vegheri noaptea.

Apoi numai cine nu ar voi să lucreze nu ar găsi ce. La tipografie, precum știi, sunt ocupat 10—12 ore pe zi. Ceea ce lucrăm altă dată într-o oră, acum lucrez într-un timp cu a patra parte mai mult. Și numai printre picături, cum se zice, dacă apuc să fac și

eu cite ceva pentru mine; căci nopțile, cum le zisei, au încetat de a fi bune de lucru.

Iată care fură cauzele de nu ți-am scris de atîta mare de timp. Altfel, din mila Domnului, eu și ai noștri ne aflăm sănătoși.

Îmi pare rău pentru mititica cea de 2½ ce ai pierdut. Totuși, cei cari îți rămîn, socotesc că sunt destui și să dea Dumnezeu să-ți trăiască, să te bucuri de ei!

D. Sion, însărcinatul de Academie cu citirea corecturilor la colecția d-tale și a d-lui Bîrseanu de cîtece populare adunate din Ardeal, mi-a spus că în curînd are să o puie sub tipar.

Pe lîngă o scrisoare anterioară mi-ai fost trimis o listă de mai multe cuvinte culese din colecția mea de basme și-mi ceri deslușiri asupra lor.

Eu nu sunt ajuns cu procopseala pînă acolo ca să te pot mulțumi pe deplin. Totul ce pot să-ți spui, este:

1. Că multe din însemnările d-tale de pe acea listă sunt particularități ale limbei noastre, cari, după cum am auzit de la cei procopșiți, sunt netraductibile în alte limbe.

2. Multe iarăși din acele însemnări sunt greșeli de tipar.

3. Poporul nu vrea să știe de restricțiuni, de reguli gramaticale. El pronunță cum îi vine mai bine, și eu am făcut ca dînsul.

Îmi ceri un basm inedit. De cum voi fi scăpat de dîrdora nunții, mă voi ocupa și-ți voi scrie unul, ca să te servi cu dînsul, traducîndu-l în orice limbă vei voi.

Am uitat să-ți spui: după ce fie-mea Elena a ocupat postul de învățătoare în București, acum am găsit un flăcău tipograf și voi s-o mărit. În luna aceasta, nădăjduiesc să-i fac nunta.

În scrisoarea din urmă, îmi spui că d. Bîrseanu are să-mi trimiță texturile scoase de mine, după îndemnul d-tale. Va să zică te-ai lăsat de lucrarea Crestomației proiectată. Îmi pare rău de aceasta. Și de aș fi știut că are să se întîmple așa, nu mi-aș fi mai pierdut atîtea nopți să muncesc ca un jidov. Socoteam că cu această muncă să-mi plătesc datoria.

Scrisoarea d-lui Tocilescu am dat-o la adresa ei. Nu știu de-ți va fi răspuns.

Doamnei Iarnik, arată-i din partea mea și alor mei respectuoase închinăciuni.

Constantin învață tipografia în stabilimentul d-lui Göbl. D-ta primește de la noi salutări cordiale.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

București, 10/22 octombrie, 1883.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

D. Samitca din Craiova mi-a cerut să editez o cărticică de basme și snoave. Eu i-am dat cite a voit. După ce le-a tipărit, d-sa le va vinde prin mijlocirea librăriei d-sale și scoțându-și cheltuiețile, prisosul ce va rezulta, să-l împărțim pe din două. Eu am priimit condiția. Acum mi-a trimis vro 25 exemplare, ca să le împart, pe la prieteni, și unul ți l-am expediat d-tale.

Să nu crezi că eu te-am uitat. Adesea vorbim în casă despre d-voastră și mai ales cu Constantin, care vă dorește. El mai are un an să-și termine ucenicia de conductor de prese, după care va face practică încă un an, și apoi, socotesc să-l trimit să dea cu nasul prin streini, ca să se perfecționeze.

Mi-a făcut o mare plăcere poza familiei d-voastră. Așa cuget să fac și eu și atunci cel dintii care va dobîndi poza noastră vei fi d-ta. Constantin nu mai putea de drag privind pe Iaroslav, pe Hardvig și pe Ida. Se mira de cum s-au făcut așa de mari și de frumoși. Să-ți trăiască, să te bucuri de dinșii.

Zilele astea voi începe tipărirea *Poeziilor populare* adunate de d-ta și de d. Birseanu. D. Sion este însărcinat cu privegherea tipăririi.

Rog pe Dumnezeu să-mi dea lungime de zile, ca s-ajung să vă văz în București, pe d-ta și pe soția d-tale, spre a mă bucura de o așa neprețuită vizită.

Eu n-am putut să ies afară din București nici în vara aceasta; împrejurările m-au ținut pe loc. Sper însă că la vara viitoare să pot răsufli și eu nițel.

Pînă atunci, însă mă voi lupta, ca și pînă acum, cu corecturile tipografiei noastre.

Arată doamnei Iarnik, respectuoasele mele închinăciuni; iară d-ta priimește o stringere de mîină prietenească, de la

devotul d-tale,
P. Ispirescu

București, 23 decembrie st. v., 1883.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Vei fi supărat pe mine foc, că nu ți-am scris de mult. Mulțumită sărbătorilor că m-au ținut două zile în casă și așa m-am înles-

nit să-mi plătesc câteva datorii vechi, răspunzînd celor ce-mi scriseseră, mai cu seamă că unele se atingeau de afaceri. În primul rînd, ai fost d-ța.

Îți mulțumesc cu recunoștință pentru binevoitoarea dorință de a mă avea de vară oaspele d-tale. Nu pot promite nimic încă. Dară dacă mijloacele îmi vor permite, aș voi să ies la munte, să mă recreiez nițel în iulie. Și dacă voi putea, voi profita de invitarea d-tale.

Mă bucur că în sfîrșit mi s-a înfățișat prilegiul să-ți pot plăti cei 600 de lei ce-ți sunt dator. Deși vorbisem, pare-mi-se, să-ți tipăresc o carte de-ale d-tale; fie însă și carte străină, numai să știu că nu mai sunt dator. Dară pentru asta nu s-ar fi convenit oare să mă fi întrebat întîi pe mine, ca să nu mă găsească surprins în fața unui om ce-mi vorbește de niște afaceri pe cari le știam numai noi doi, și apoi să vorbești cu cineva care are ceva de tipărit? Nu e vorbă, ai să iei, este dreptul d-tale, și sunt vesel că voi putea scăpa de datorie, tipărind cartea d-lui Slavici.

În privința *Poeziilor populare*, este adevărat că mi-ai scris să-ți trimit câteva exemplare din fiecare coală, cum se va tipări; dară, cum trebuie să știi, tipografia nu poate trimite nimănui nici o foaie din cărțile ce tipărește Academia, fără prealabila ei îngăduință.

Ca să pot dobîndi autorizația, am prezentat d-lui secretar-general cererea d-lui Birseanu, făcută d-lui Sion, în același înțeles ca și cererea d-tale către mine. D-l secretar a supus cazul delegațiunei, într-o ședință săptămînală și acordîndu-vi-se exemplarele ce aveți să priimiți, pe de o parte vi s-a dat în cunoștință hotărîrea sa, iară pe de alta m-a autorizat să vă trimit și d-voastră, ceea ce am și făcut. O dată cu aceasta, veți primi și restul pînă la 10 exemplare în foi.

Greșelile ce ziceți că ați găsit, eu crez că vor fi numai la coala 1; eăci la celelalte, în urma recomandăției d-tale, am mai făcut și cu o revizie după corectura d-lui Sion.

Vă alătur neînsemnata mea mutră; și dacă nu v-am trimis-o mai dinainte, adecă de cînd mi-ai cerut-o, cauza fu că n-aveam. Acum în cele din urmă am pozat și eu.

Îmi pare bine că d-ța și familia vă aflați în deplină sănătate.

Palița și femeia lui, mulțumindu-vă de cercetare, vă trimit închinăciuni cordiale.

Femeia mea, ca și copiii, vă doresc toate bunurile pămîntești.
Eu vă urez tot ce poate ura o inimă sinceră prietenului său.

Sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

51

București, 7/19 aprilie, 1884.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Te fericesc că împrejurările te-au ajutat să-ți ajungi scopul.
Mă bucur de bucuria d-tale și de împlinirea dorințelor d-tale.

Sunt vinovat că nu ți-am răspuns îndată la scrisorile d-tale.
Nu mai caut să mă dezvinovățesc, înaintea d-tale, carele știi cât lucru am ziua, fiind de prisos. D-ta însuți ai să-mi fii îngăduitor.

Ți-am trimis, după cerere, coalele cîte erau tipărite atunci din *Poezii populare*. Astăzi ți-am expediat și pe acelea ce s-au mai tipărit de atunci încoace. Împreună cu acestea, ți-am trimis și un exemplar din coala a 6-a, cu toate că ți-am mai trimis-o încă o dată.

Ca să nu-ți mai lipsească, am luat hotărîrea ca tot ce-ți voi mai expedia, să fie date la poștă cu recipisă.

În privința Glosarului d-tale de la *Poezii populare*, de ai fi fost în București, ca să priveghezi corecturile, mi-ar fi părut rău dacă se tipărea într-altă parte. Deoarece ești la Praga și mie mi-ar veni greu să-ți trimit corecturile acolo, apoi nu mă stînjenește întru nimic tipărirea lui în altă parte.

Și Academia a încuviințat cererea d-tale, după ce d. Maiorescu m-a întrebat dacă nu-mi aduce vro pagubă întru ceva această cerere.

Peste cîteva zile o să avem un oaspe împăratesc în București. Principele și principesa de coroană Austro-ungare. Poliția de pe acum a luat măsuri ca priimirea să fie cât se poate de splendidă. De altă parte, statul se silește din toate puterile ca să le facă petrecerea cât se poate de plăcută.

Pe d. Odobescu l-ai văzut?

Eu și ai noștri mulțumim Domnului că ne găsim întregi și sănătoși.

Dorim ca și pe d-voastră să vă găsească scrisoarea mea în fericire, pentru care vă trimitem, doamnei Iarnik și d-tale închinăciuni cordiale.

P. Ispirescu

București, 27 ianuarie, 1885.

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Este vreme de cînd n-am mai aflat nimic de la d-ta.

Ce mai faci? Cum mai petreci? Cum se află doamna Iarnik și copiii? Ai mai dobîndit vrurul?

Eu am scris *Jucării și jocuri de copii*, le-am publicat în ziarul *Tribuna* din Sibiu și redacțiunea mi le-a tras și în broșuri. Îți trimit și d-tale una, ca să știi cum ne jucăm noi prin București, cînd eram copii, mai acum vro patruzeci și cinci de anișori.

Glosarul *Poeziile populare transilvănene* terminatu-s-a de tipărit? De ce nu mi se trimite introducerea ca să o tipăresc?

D-ta cînd ai să-mi trimiți ceva de tipărit, ca să scap de greutatea ce m-apasă, datoria către d-ta?

Cu această ocazie dă-mi voie să-ți fac o rugăciune. Trimite, te rog, alăturata foaie la turnătoria de litere din Praga, și după ce va vedea forma literilor cirilice de pe dînsa, să binevoiască a-mi trimite o mostră de literile cirilice ce posedă acea turnătorie. Iartă-mă de supărarea ce-ți fac.

Respectuoase închinăciuni doamnei Iarnik, din partea mea și alor mei; copiilor sănătate și noroc, iară dumitale o strînsoare de mină călduroasă din partea

Servitorului d-tale,

P. Ispirescu

București, 23 octombrie, 1886.

Domnule Iarnik,

Îmi pare foarte rău că nu m-am putut plăti de d-ta pînă acum. Cauzele sunt multe, și mai cu seamă:

I. Concurența de moarte ce-și fac tipografii din București, de te aduce în stare să lucrezi mai pe nimic și apoi și acel lucru se face de multe ori pe datorie.

II. Eu sunt sec de noroc; n-am parte de negoț și nici de munca mea. Vro cîteva împrejurări de această natură, te vor convinge de spusele mele. Iată-le.

Acum cîțiva ani, am tipărit în asociație cu alții: *Legiurile țării* în două volume mari, de peste 200 coale. Aveam rezoluția

d-lui director al Ministerului de Interne că, îndată ce va apare cartea, să o recomande Comunelor ca s-o cumpere. S-ar fi desfăcut peste 3 mii de exemplare, a 50 lei, am fi încasat respectabila sumă de 150 000 lei. Cu dînsa s-ar fi plătit tiparul, hîrtia, osteneala corectorului și ne-ar fi rămas un bunicelel beneficiu.

Ce se întîmplă ?

Cu o săptămîină înainte de a apare volumul I, vine la minister d. Boerescu, ca șef al Departamentului Justiției.

D-sa avea asemenea un codice tipărit, și cînd ne-am prezentat cu opul gata, ca să ni-l recomande, după făgăduială, Comunelor spre cumpărare, ministrul de interne a supus cererea noastră Consiliului de miniștri. D. Boerescu opunîdu-se, cererea noastră a fost respinsă. În loc de beneficii, nu ne-am scos nici cheltuiala tiparului.

Alta: *Gramatica* d-lui Coman, ediția I, s-a desfăcut într-un an. A doua ediție am tipărit-o eu. D. Coman a pus hîrtia, cu tiparul. Am tras 5 000 exemplare. Așteptam să ne scoatem cheltuielile și să ne rămîie un beneficiu rotund.

Ce se întîmplă și aci ?

Un alt domn tipărește și el o gramatică; se folosește de lipsa d-lui Coman din țară, stăruie pe la Minister de-i aprobă cartea și vinde, și vinde mereu. Noi în loc să putem desface măcar jumătate din ediția noastră, cărțile noastre stau la magazie și nu ne-am scos nici cheltuiala.

Acum fiindcă sunt întrebuițate, abia am găsit un librar, căruia să-i dau cărțile cu preț foarte scăzut. După predare mi-a spus că nu poate să-mi dea banii acum, ci după Anul Nou. Sau să iau hîrtie pentru bani. Ce să fac cu atîta hîrtie ?

Alta: Cu basmele și cu ce bruma am scris și eu, nu merge mai bine. Se vede că lucrări de felul acesta nu place publicului, căci nu se caută. A trebuit să le vînz la anticari pe preț mai jos decît costul hîrtiei, numai să nu putrezească în magazie.

Din tot ce am scris s-ar putea face cîteva volume de o sută de coale în formatul lui *Mihai Viteazul* de Bălcescu. Mi-ar trebui 2 000—3 000 abonați ca să le pot da toate o sută de coale pe preț de 10 lei. Și fiindcă nu se poate aduna atîția abonați, și fiindcă nu știu de vor apuca să fie toate tipărite la un loc, teamă mi-e ca manuscrisele să nu ajungă să încălzească vro sobă, timp de cîteva minute. Ce să-ți spui ? Sunt cu totul descurajat.

Alta: Cînd ați venit la București, mi-ați făcut o propunere, care mă onora. Am priimit. Am muncit o vară întreagă zi și noapte, cu gînd că poate să cîștig ceva. Aceasta m-a și îndemnat să trimit pe Constantin la Viena. Speram că jumătatea costului lui, adevă

ce-ți datorez, se va plăti cu această muncă. Dar din tot lucrul meu ce s-a ales ? Nimic. Ba încă sunt și dator la d-ta.

Îți spusei acestea nu pentru altceva, ci ca să-ți dovedesc că sunt sec de noroc, și că n-am parte de munca mea.

Cu privire la datoria d-tale, dacă voi putea să iau ceva bani după gramatici, sau și din alți bani din datoriile ce am să iau și voi putea încasa îți voi trimite cu toată mulțumirea, și de nu toți deodată, cel puțin parțial.

Totuși mai bucuros aș dori ca, ori d. Coman sau altul din amicii d-tale, să-mi dea a tipări ceva, cu care să mă plătesc de datorie.

În privința membrilor familiei mele, iată pomelnicul: Elena pe care am măritat-o și are un copil. După Elena vine: Constantin, George, Lucia, Marioara, Paulina și în fine Nicolae.

Palița este sănătos. Are și el trei copii: două fete și un băiat.

Adesea vorbim, când ne întâlnim cu toții, despre d-voastră.

Eu și ai noștri trimitem respectabilei d-na Iarnik închinăciuni și urări de viață fericită.

Copilașilor mîngieri și urări de sănătate, de creștere și de prosperitate.

De la mine personal,

sănătate și voie bună,
P. Ispirescu

54

București, 9/21 iulie, [1887?]

Iubitul meu, domnule Iarnik,

Zilele astea mi-a trimis Dumnezeu o bucată de piine, și dobîndind-o mi-am adus aminte că-ți sunt dator. Deși vorbisem ca să-mi dai de lucru, cu care să-mi plătesc datoria, dară am socotit că tot mai bine este să scape cineva de datorie cu un ceas mai-nainte, și deci, am rupt o bucățică din piinea ce mi-a trimis-o Dumnezeu, și îți înaintez aci închis 200 lei noi. Sper să mai capăt o bucățică de piine de la gramaticile d-lui Coman și atunci îmi voi aduce aminte din nou de d-ta.

Pină atunci, te rog să mă ierți de întîrziere și să-mi dai voie să-ți strîng mina, ca la un frate.

Doamnei Iarnik și copilașilor sănătate și închinăciune.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

București, 6/18 ianuarie, 1873.

Iubite domnule Aristide,

Daca n-ai priimit pînă acum nici o scrisoare de la mine, cauza este, cum știi, că sunt foarte ocupat. Acum chiar îți scriu, cum se zice, printre picături. Mai toate părțile din scrisorile ce ai trimis tatălui d-tale permise de a se vedea și de alții, le-am citit și îți mulțumesc pentru pasagele ce mă privesc direct pe mine și pe ai mei. Ai noștri te doresc și ar voi să te vadă cît mai curînd reîntors în familie cu diploma de doctor.

Descrierea ce faci institutului ale cărui cursuri le urmezi mi-a plăcut și bine faci de te ocupi. M-am bucurat cînd am citit pasagele în care promiți a face în fiecare scrisoare cîte o descriere de felul acesta și pot zice că aceasta chiar va fi un studiu pentru d-ta, dacă te vei ține de vorbă.

Cele zise însă în privința preotului, mi s-au părut o ironie atît de amară pe cît și de aspră.

Aceasta m-a făcut să cuget la multele cuvinte desprețuitoare ce se aruncă cu atîta ușurință asupra religii[i] noastre, la noi, de către prețișii noștri învățați și cari sunt atît de funeste junimii ce acum se ridică.

Ei bine, cînd s-ar profera asemenea cuvinte în prezența mea, știi ce aș face? Aș pune chestiunea următoare:

— Domnule, trebuie să avem o religie? Și dacă mi s-ar răspunde afirmativ, eu aș zice: dacă trebuie să aparținem unei religii, suntem obligați a o respecta cu desăvîrșire, însuși cu toate formalitățile ei, astfel încît să nu dăm de sminteală pe aproapele nostru, care poate să fie mai slab în credință, cu judecata mai mărginită și care poate să-și inchipuiască altfel vorbele ce ar auzi ieșind din gura noastră în privința religii[i] și atunci facem pe cei ce ne ascultă să devie nenorociți, nemaștiind ce să crează.

Noi, pentru cei ce ne încongioară, trebuie să vorbim cu atîta demnitate pentru religie încît cei ce ne ascultă să fie coprinși de respect; nimeni nu scoțoește conștiințele noastre spre a cerceta, dacă, cînd ne închinăm după obiceiul religii[i], în care ne-am născut, ne gîdim la Acela care ține toate, fie acela numit Dumnezeu, Natura, Alah, Adonai și dacă credem după învățăturile lui Brahma, Confucius etc.

Iar de mi s-ar răspunde negativ, eu unul mai bine m-aș duce să locuiesc cu bestiile codrilor, unde mi se pare a fi mai în siguranță decît în mijlocul semenilor mei. Fără religie, nu mai este

societate, nu mai este familie, nu mai poate fi pace între oameni. Lipsa de religie va să zică distrugerea societății.

Rău se amăgesc doctrinarii de astăzi când propagă desființarea unor instituții la care au conlucrat atâtea capete eminente ale timpilor trecuți și în atâtea și atâtea mii de ani, fără a putea pune altceva mai bun și mai solid în locul lor.

Se știe însă că mai lesne este a distruge decît a construi.

Se va zice că se combate numai formalitățile; eu unul zic că acestea sunt numai niște cuvinte amăgitoare, ca să se poată ataca fondul și iată de ce:

Care instituțiune politică și socială nu-și are formalitățile sale, fără de care nu poate exista?

Să se vadă instituțiunea militară și să mi se spuie dacă nu sunt formalități și încă foarte numeroase; și cînd cauți bine vezi că-și au cuvîntul lor de a fi pentru că altfel disciplina și preciziunea exercițiilor ostășești n-ar mai însemna nimic.

În magistratură, asemenea sunt destule formalități etc. Nici timpul nu iartă, nici cunoștințele întinse ce se cer și pe care nu le am asupra feluritelor formalități, nu-mi permite a mă întinde asupra descrierii lor; destul că ne mulțumim a ne scoate căciulile de pe cap înaintea unei pinze puse în virful unei prăjine, supra-numindu-l stindard; dară ne codim, scoțind cuvinte ofensatoare, a ne descoperi capetele cînd ne aflăm în prezența unei icoane sau a unor moaște. Și unul și altele sunt ceea ce sunt; noi le știm, noi le cunoaștem; dară favorizăm pe unul și desprețuim pe altele.

Cine ne oprește pe noi de a cugeta? Cine ne împiedică de a adora Natura? Numai să nu fim netoleranți.

Să lăsăm și noi pe alții, fără să ridem ori să ne batem joc de dinșii, de a se închina lui Dumnezeu, soarelui etc. fiecare după pofta inimii lui.

Se va mai zice, poate, că spre a dărîma bigoteria, superstițiile și cite alte nagode, sunt siliți oamenii de la noi a se servi de niște arme ca acelea ca să lovească în religie. Vei judeca prin d-ta însuși acum cînd ești în mijlocul celui mai civilizat popor, dacă pietatea românilor se poate numi bigoterie, și dacă acel popor din sinul căruia iese lumina științelor ce se resfrînge peste toată lumea, dacă acel popor, zic, care posedă atîtea somități, atîția oameni savanți, nu este mai superstițios decît poporul nostru.

Pretinsa bigoterie și superstiție nu se va putea stîrpi pînă va mai exista oameni pe lume. Pînă cînd natura va voi să doteze pe unii oameni cu pietate, pe alții cu ferocitate, pe unii sceptici, pe alții creduli etc., lucrurile și cursul așezămîntelor ci va rămînea în starea în care a voit natura să le legiuiască și prin urmare

pigmeii doctrinari de astăzi nu vor putea să smulgă din inima omului ceea ce natura a pus acolo, dară va putea să-l avilie aducându-l în stare de bestie.

Văz că m-am întins prea mult asupra unor lucruri despre care nu m-a întrebat nimeni. Să nu crezi iubite domnule Aristide că voiesc a da lecții. Departe de mine astă idee, fiindcă n-am nici capacitatea, nici erudiția ce se cere de la un asemenea om. Pun numai în vederea dumitale cugetările mele și te rog să le examinezi. De-ți va putea servi la ceva așa fi prea fericit.

În epistola adresată tatălui dumitale întrebă dacă a ieșit de sub tipar codicile editat de d. B. Boerescu. Află că pînă acum nu s-a terminat, dară sunt în lucru ultimile coale. Precum ți-am spus verbal îți fac cunoscut și prin aceasta că noi am pus, ca la toate cărțile, 10 coale mai mult de imprimat. Aceasta în limbajul tainic tipografic se numește *prisoase*. Se întâmplă totdeauna la tipar de strică din unele coale mai multe, din altele mai puține, astfel încît la legat, de multe ori, nu se poate completa nici un exemplar, ba încă alteori să lipsească chiar din suma fixată. De mai multe ori se întâmplă de se poate completa patru sau cinci exemplare. Din acestea două se opresc pentru biblioteca tipografiei noastre. De se va putea completa din codice un număr de exemplare, după ce vom opri exemplarele reglementare pentru tipografie, din ce va rămînea vă voi putea procura unul; și atunci după ce voi găsi timp d. Boerescu să-l subscrie, căci fără de aceasta nu pot scoate în public niciun exemplar.

Știi, iubite domnule Aristide, că am tipărit o colecție de basme; și fiindcă din legendele noastre iese în relief latinitatea noastră așa voi să trimit cîte un exemplar la literații cei mai în ramură din Europa și la filoromâni. Dacă vei afla adresa lui Philaret Chasle și a lui Ménan și locul locuinții lor, te rog să mi le comunici. Asemenea de vei auzi și despre alți bărbați cari se ocupă de români fie din Italia, fie din Spania, binevoiește a mi le comunica și pe acelea.

Vei fi auzit de mizeriile ce s-a întîmplat la teatrul din București. Cîțiva juni au fluierat o primadonă. Prefectul poliției i-a oprit. Ei au fluierat iarăși și poliția a pus mîna pe dinșii și i-a pus la umbră. Camarazii arestaților s-au decis să-i răzbune și unul din ei, căzut la sorti, anume Florescu a palmuit pe prefect în foaierea teatrului. A fost însă judecat și trimis la închisoare.

Moartea lui Napoleon a cauzat mare întristare românilor. Joi la 4 curent s-a făcut parastas la toate bisericile din țară pentru repaosul sufletului binefăcătorului românimei.

Noi avem un timp de primăvară. Nu-mi aduc aminte în viața mea să fi văzut o iarnă așa de bună ca aceasta. Un cer albastru,

un soare strălucitor, o atmosferă căldicică, de-ți place să trăiești. Noapțile sunt cam reci, însă milioanele de stele ce licăresc suspanse în aer fac ca și noapțile să fie plăcute.

Aș voi să-ți scriu multe, multe, să-ți dau nuvele variate din țară. Nu pot să mă întinz mai mult, fiindcă timpul îmi lipsește și sunt sforțat de ocupațiile mele să-mi pun pofta în cui.

Pentru afacerea ce te rugasem îți voi scrie cu altă ocazie.

Eu și ai mei îți urăm succes bun și sănătate perfectă.

Să auzim de bine,

P. Ispirescu

P.S. Am priimit de Anul Nou ca dar un album de mărci minunat.

2

București, 12 aprilie, 1873.

Iubite domnule Aristide,

Ar trebui să mă scuz oarecum că răspund tocmai acum epistolei dumitale de la 12 februarie trecut; găsesc însă că este de prisos când dumneata știi cât sunt de ocupat și cum fiecare oră a zilei îmi este însemnată de ceea ce am să fac. Nu-mi rămân decît cîteva ore ale nopții în care mă pot ocupa de lucruri ce mă privesc personal. Ei bine, unele din aceste pîrticele nopturne de timp le consacru spre a-ți scrie; de aceea să nu mă acuzi de neglijență dacă sunt așa de rar.

Am simțit mare mulțumire sufletească cînd am auzit că te-a impresionat cele zise de mine în epistola precedentă și o repet că aș fi fericit dacă te va putea servi la ceva unele din neînsemnatele mele cugetări.

Complimentele din epistola dumitale nu le pot privi ca trimise la adresa mea. Ele sunt prea povăroase și nu le pot purta. Știi că pretențiile îmi lipsesc și aș dori ca epistolele noastre să conție idei mai puțin lustruite și îmbrăcate mai simplu. Fondul însă să căutăm a fi cît se poate de lămurit.

Departee de mine ideea de a te crede un petrolist (sic!) etc. cum zici dumneata că mi s-a părut a te crede după vorbele din epistola dumitale relativ la popa d-acolo. Cunoșc și pe domnul tatăl dumitale; te cunoșc și pe dumneata. Altceva este a fi cineva bulversator al principiilor de ordine deja admise și altceva este a fi liberal în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Pe Hobbes l-a combătut și dezaprobat toți cîți l-au citit. Rătăcirea lui prea este bătătoare la ochi. Cu toate astea noi suntem datorii a citi și e bine a citi cît de mult spre a ști cum cugetă cutare sau cutare.

Nenorocirea noastră a românilor este că ne-am tot îndopat cu teorii. Am primit fără rezervă toate doctrinele expuse de autori în cărțile ce am cetit și am devenit indoctrinați orbi. Din toți timpii filosofia s-a ocupat cu lucruri pe cari nu le putea pipăi. Cîte capete filosofice, atîtea opiniuni. Să nu ne rătăcim a cerceta și judeca lucruri ce nu se pot percepe ori atinge. Filosofia se nutrește numai de păreri, cari mai de cari mai eronate.

Sunt seculi de cînd filosofia împlă dibuind să cunoască necunoscutul. Cîte sisteme atîtea neexactități. Și astăzi știința aceasta, dacă părerile unora și altora se poate numi știință, n-a ajuns mai departe de ceea ce era acum cîteva mii de ani. Încotro își întoarce cercetările sale spre a ajunge la un adevăr real, întilnește bariere puternice peste care nu mai poate trece; și de aci se pune pe păreri, pe închipuiri, unele mai puțin veridice decît altele.

Practica și experiența mi se par a fi mai proprii pentru noi români pînă cînd să putem a ne consolida educația noastră națională; și să lăsăm naturei și timpului grija de a mai produce vrun cap-fenomen, ca cela ce pierdurăm de curînd, cum a produs și alte națiuni; căci trebuie să știi că nu toți timpii produc asemenea rarități. Pînă atunci să cultivăm științele și mai cu seamă pe cele exacte și în aplicarea lor să căutăm a fi mai practici.

Avem noi multe alte lucruri de cercetat decît religia. Să terminăm pe acelea cu bine sau să le ducem la o perfecțiune de neimputat și apoi de va trebui vom veni și la aceasta. Ar fi bine deocamdată să mai lăsăm la o parte și dualisme, către care zici că și dumneata înclină și materialism și să nu ne pronunțăm pentru nici o sistemă de filosofie, pînă nu vom fi în stare să aprofundăm cunoștințele noastre, ca să putem discerne bunul din rău.

Eu cred că pentru români ar fi mai bine și mai nimerit azi a practica o filosofie rațională, sănătoasă și economică.

Viind la questiunea religioasă, iubite domnule Aristide, dacă voim să fim ortodoxi și să trăim în religia părinților noștri, apoi biserica română nu admite dualismul; ea este curat spiritualistă și iată că înclinarea dumitale te împinge pe o pantă pe care, dacă vei aluneca, vei merge alături cu religia.

Nu este o justificăție ceea ce zici dumneata, permite-mi să îți-o spui, că nu se poate griji cineva la Paris, pentru că acolo nu se poate posti.

Primo: A posti, în sens moral, este a intra omul în sine, a nu face

altuia ceea ce nu-i place să-i facă lui altul; și aceasta este la care biserica noastră ține mai mult. Ca să dezvolt această idee să lăsăm că spațiul unei epistole este insuficient, dară ar trebui o scrisoare îndelungă, ceea ce nici capacitatea nu mă ajută a face, nici facilitatea a mă exprima. Numai să cugete cineva și tot va fi de ajuns. Pot să simț toată învățătura coprinsă în aceste citeva cuvinte; n-am însă atita forță ca să pun pe hirtie simțămintele și cugetările mele. *Secundo*: Post, în sens material, se poate face nu numai în Paris, ci și în mijlocul unui popol de atei. E destul să mănince cineva piine și să bea nițel vin cu apă trei zile și alte neînsemnate abțineri să facă și apoi se poate împărtași. Să nu mi se obiecteze că un asemenea post de trei zile slăbește corpul; eu am postit cu piine și vin săptămîni întregi și tot nu m-am slăbit la etatea în care mă afl; nu însă ca să mă cominic ci pentru altceva.

Biserica noastră este atit de dulce, atit de îngăduitoare, încît nu sforțează pe nimeni a face ceea ce zice că nu poate. Ea n-are agenți care să bată la tălpi și să silească pe oameni a-și implini datoriile religioase. E destul să aibă cineva bunăvoință și conștiință și totul se face cu bine.

Mă rezum: Dacă este să trăim în religia părinților noștri și să nu devenim renegați, părerea mea ar fi, cum am zis și în epistola precedentă:

„Dacă trebuie să aparținem unei religii suntem obligați a o respecta cu desăvîrșire etc., etc“.

Aș voi să întinz cît de mult discuțiunea asupra acestei materii, mă opresc însă, nevoind să-ți fur timpul care este atit de prețios și necesar unui student. Și fiindcă zici că te atrage o asemenea discuțiune îmi place a crede că voi continua a-mi mulțumi curiozitatea ce zici că am de a vedea cît este de plăcut să dezlegi chestiunile cele mai subtile cu ajutorul filosofiei, așteptînd să-ți implinești promisiunea că vei întreține astă gingașă corespondență, cu o condițiune însă, ca să-mi scrii cînd timpul te va ierta, fără să te substrați de la studii.

Îți mulțumesc pentru bunăvoința ce ai de-a-mi spune atitea lucruri din Paris care să mă intereseze. Unica dorință, deocamdată, de a ști cite ceva de acolo este numai cele relative la tipografie. Dacă poți și ai ocazie, informează-te despre cele ce se atinge de tipografie și scrie-mi. Corpul tipografic de acolo are mai multe asociații: a patronilor, a protilor, a lucrătorilor.

Dacă vei afla să se fi introdus ceva ameliorări spre perfecționarea măiestriei, spre îmbunătățirea soartei lucrătorilor etc. iarăși să-mi scrii, fiind doritor a ști unele ca acestea.

Informațiile ce-mi dai despre persoanele cărora să le trimit *Basmele* ce am tipărit sunt bune. Peste puțin le voi adresa cite un exemplar. De vei mai afla vrun filoromân mai cu seamă spaniol, ori italian sau portughez, scrie-mi.

Codicile d-lui Boerescu a ieșit de sub presă. N-am putut completa nici un exemplar încă d'in prisoase. Lipsesc patru coale. Le vom pune să se culeagă, și am obținut promisiunea d. Boerescu că-mi va subscrie șase exemplare. Unul va fi al dumitale. Sper a nu trece mult timp pînă să-l poți avea.

În fine după un timp uscăcios de aproape două luni, a doua zi de Paște, o ploaie primăvăroasă și binefăcătoare a venit să dea viață junelor plante. Cu toate astea am auzit că în unele părți a căzut grindină care a vătămat pomii.

Toți ai noștri te urmăresc cu inima și-ți urează sănătate și voință statornică a trece cursurile cu succes. Este foarte slab a exprima prin scris dorința ce au de a te revedea.

Eu însă te invit să fii bărbat. Prin perseverență și curagiu vei birui orice obstacole. Moderația te va face să fii căutat de toate cunoștințele.

Să auzim de bine,
P. Ispirescu

P.S. Ar fi mai nimerit ca scrisorile dumitale să poarte adresa: P. Ispirescu, la tipografia Laboratorilor români, strada Academiei nr. 19.

3

București, 26 martie, 1876.

Stimate domnule Aristide,

Multplăcuta dumitale scrisoare de la 29 martie st. n. n-am priimit-o. Mai întâi m-am grăbit a merge la redacția *Presei*. Administratorul mi-a răspuns cu părere de rău că a fost uitat adresa. Eu i-am dat-o p-a dumitale și mi-a promis că [pe] viitor veți primi *Presă* regulat.

Îți mulțumesc cu deosebire pentru serviciul ce mi-ai făcut, preînoindu-mi abonamentul la foaia *l'Imprimerie*. N-am priimit însă pînă acum nr. 120 ce-mi lipsea.

Ai avut dreptate cînd ai zis că timpul ne-a lipsit de a ne scrie; căci așa este. Nici eu nu văz să fie vrun alt motiv.

Din jurnale vei fi aflat cum stau lucrurile și la noi, la care n-aș mai avea ce adăoga, decît că suntem în perioada frigurilor de alegeri pentru Senat ce se va săvîrși zilele astea.

Aș voi să-ți mai scriu câte ceva; dară să mă crezi că nu știu ce; ți-aș spune că micul meu Petrișor s-a dus să unească țărina celui alt Petre, pe care mi l-a răpit nu știu cine; destul că nu mai am pe niciunul din amîndoi; dară asemenea lucruri dumneata le poți numai a ți le închipui nu și a le simți. Și să te ferească Dumnezeu vreodată a le cunoaște, fiind părinte.

Am zis că nu știu cine; și îți mărturisesc că în adevăr nu știu cum să zic morții într-un termen mai nimerit. Moartea este un nume fictiv, ceva convențional; și pînă nu vede cineva un lucru nu știe cum să-i zică pe adevăratul său nume. Sunt mai multe de asemenea numiri imaginare.

De aci ți-aș scri că primăvara din anul acesta pe la noi s-a arătat de timpuriu. Ea, mai forte decît în alți ani, a hrăpit sau cucerit pe februarie de la asprimea nemilosului Aquilon ce neînțet ne-a turmentat de la noiembrie încoace.

Dară d-ta, născut în București, cunoști clima. Și dacă ți-aș scri că zilele de pe la sfîrșitul lui februarie și următoarele au fost căldicele, că activitatea cîmpenească n-a fost fără rezultat, că în prima jumătate a lui martie grădinile au fost laborate, vița tăiată și legată, florile ce nu pot îndura asprimea frigului au fost scoase afară de pe unde erau adăpostite, toate astea nu ți-ar aduce nici o mirare, căci de multe ori vei fi avut ocazia a le vedea în variata noastră climă.

Cînd ți-aș spune iarăși că serile au fost plăcute și nu prea reci; că cerul, de un albastru limpede da relief strălucirii stelelor; că luna domnea blîndă în atmosferă, că lumina ei cea dulce inspira idei poetice, fără însă a orbi pe cei ce cătau cu drag la dînsa, că solitudinea nopturnă, îmbrăcată în mistere, invita pe muritori la pace și la repaos; cînd toate acestea ți le-aș spune, îmi vei răspunde: nu-mi fac nici o impresie, căci le cunosc, le-am văzut.

Și așa fiind să ne întoarcem la o altă ordine de idei: am aflat cu multă satisfacție sufletească că ai trecut examenul de licență cu mult succes. Te felicit. Aș voi să-ți citesc teza.

Din parte-mi îți trimit aici una din fabulele ce am scris ca s-o judeci și să-mi faci observațiile ce vei crede de cuviință.

Sincere complimente de la familia mea. Eu însă îți prezint mîna cu iubire ca s-o stringă p-a dumitale.

P. Ispirescu

CIOBANUL ȘI OGLINDA

*De printre stei de piatră, de munte vâgăună,
Ciobanul ce trăise cu oile-mpreună,
Ieși să văză tirgul. Nescos fiind la lume,
Nedus pe la icoane, chiabur însă cu nume,
Căscă prin stradă gura. El nu-și putea da seamă
De ce-așa zgomot mare? Ce e și cum se chiamă*

*Păpușile spoite
Cu părul țurlu,
hurlu,
cu fața increțită!*

*De ce-s multe ființe ce-ascund dorinți viclene?
De ce femei informe? De ce?... De ce? Las, nene,*

*Nu trebui interpret
L-acest ce indiscret...*

*Cînd la o boltă vede în cui sus așezată
O lucie oglindă, cu aur încadrată.*

*Și-n ea raza din soare
Sălta ca-n scaldătoare.*

*Voios la ea se uită, dar văzu-ndată-i pierde,
Căci razele reflecte sclipeau de schinteiere.
În boltă atunci intră, de prețul ei întrebă,
Plătește, își ia scula și pleac-apoi în grabă.
„Luat-am o comoară, își zise el în gînd,*

Spre casa sa mergînd,

*Cu ăst odor în iarnă nici cap n-o să mă doară!
Nu-mi voi trimite turma, precum odinioară,
În timp să pribegească... Am soarele cu mine*

Și nu-mi pasă d-oricine...“

Dar crivățul sosește

Și geru-l întetește...

*Atunci și el așază oglinda-ntr-un pom mare
Cu fața înspre țirlă; ea însă raze n-are.
O schimbă ș-o atrînă în alt pom mai la vale;
O-ntoarce ș-o sucește, puind-o mai în cale;
Dar pînă-n fine nu dă căldură nici oleacă,*

Căci soare nu era

*Să poată — oglinda raze de unde mai fura.
Simțindu-se-nșelat, rușinea își înecă,
Cu chiu, cu vai, el turma își duse l-adăpost
Și vede c-a fost prost.*

P.S. În moment aflu că d. Votică a venit acasă. Le-a făcut vacanța cu două zile mai-nainte. D-sa este sănătos. Acasă la d-ta toți sunt bine.

P. Ispirescu

Paris 15/27 mai, 1876.

(Place de Panthéon 9)

Amice dle Ispirescu,

Epistola dtale din 2/14 mai am primit-o la 6/18, însă tocmai azi mă-ndeletnicesc a-ți răspunde. Cum vezi, eu întîrziez, iar nu poșta, căci ea le aduce regulat, însă nu în mai puțin de 4 zile. Ceea ce-mi spui despre basme, mă bucură și mă-ntristează. Mă bucură știrea că prepari o a treia broșură, că nu-ncezezi d-a le culege și publica, pe cît poți și teajută mijloacele; însă mă-ntristează procedura dlui Fundescu d-a ți-le reproduce ca ale sale. Despre caracterul dlui Fundescu îmi am opinia formată. Eu în vorbă cu d-lui nu intru nici în această privință. Dar, cu ocazia venirii mele, am să-mi spui cuvîntul meu în privința basmelor și diferitelor cărți de basme. Să nu crezi că voi trece cu vederea acele schimonosiri poreclite basme și publicate, de speculă, de T. Mihaescu tipograful, curate batjocuriri ale acestor sărmane legende.

Basmele ce am eu desigur că nu le voi publica așa cum ai crezut. Fiindcă-mi voi alege ca specialitate mitologia comparată, mă voi sili a le-nsoți de studie pe cît m-or ajuta cunoștințele mele, studie care se vor întinde ș-asupra altor basme decît ale mele. Deci, cum vezi, lucrează și speră să facem ceva cînd m-oi întoarce.

Îmi spui că-n ediția de curînd a lui Fundescu sunt comentarii „făcute de cei competenți în aceasta“. Aș dori foarte să citesc și eu acele comentarii. De aceea voi ruga pe amicul Stoienescu să mi-o trimită, să vedem ce e și de cine.

Despre literele sanscrite ți-am scris la 29 aprilie/11 mai. Nu sunt și pace. Îmi pare rău că nu te-am putut servi, dar n-a stat în putința mea ca s-o fac.

Mă grăbesc a-ți vorbi acum despre fabula *Pițigoiful și scatiul*, însă cu sinceritatea la care faci apel, deși sunt și-acolo amici la care puteai să ceri aceeași opiniune. N-ai arătat-o dlui Hasdeu? Ce ți-a zis?

Ei bine, mai întîi te-ndemn să n-o publici pînă nu vei preface-o în bine, căci are și bune, dar mai multe rele. Părțile unde se de-pinge, cu simplitate și grație, natura și obiceiurile celor 2 paseri e de minune, cum sunt aceste versuri:

Cinci
Opinei

Într-un picior

Și tot stă călciul gol

(iar nu: Și călciul tot e gol, căci nu e așa proverbul popular).

Sau: Ș-acolea mi se punea

Lingă dînsul p-o smicea.

Însă aceste frumuseți ți-a luat ochii și n-ai putut vede celelalte cusururi. Mai întii, ca plan, fabula e foarte lungă; multe versuri de prisos; descripțiuni care vatămă, pe cînd natura fabulei e d-a fi simplă și scurtă; un vers de prisos strică totul.

Ca epitete poetice iată citeva erori: de ce vrei cu orice preț să faci pe *scatiu sbanghiu*? Nu e așa că numai fiindcă rimează? Încolo *sbanghiu* e cuvînt trivial, incompatibil cu gingășia fabulei. *Smecher*, d-aseenea. *Disperat* cuvînt nou nu șade la locul lui între celelalte cuvinte neaoșe populare. Dar *dilectăm*? L-ai luat de la răposatul Eliade! Rău de tot! De la *sfoară-n țară* pină la *Moși pe groși*, cele 10 versuri sunt adevărate *moși pe groși*, care se pot reduce la 2—3. Dar morala fabulei care e? De ce faci din scatiu un trădător? Oare crezi că lui îi plăcea sclavia? Peste putință. Aici omul e de vină, păsărarul, iar nu scatiul (și ce scatiu? *sbanghiu!*). Să nu-mi citezi fabula cu *Cîinele și lupul*, acolo cîinele e părăsit, lingău, nu poate trăi decît sclav, pe cînd paseri sclave din fire nu cred să-mi poți cita vruna. Greșeli de versificare sunt pe ici colo destule. *Acolea* nu rimează decît printr-un fel de licență cu *punea*, căci accentul natural nu cade pe ultima silabă din natură la amîndouă. Hiaturi destule. Nu pot să mă întind mult, dar din cele ce preced poți apreția. Din 64 versuri s-ar putea totul reduce la 25. În fine cugetă la natura pițigoiului. El nu e pasere de cîntat ca scatiul; dacă s-o sugrumat, nu e iubirea de libertate care-l decide la aceasta, ci firea, instinctul natural.

Iată opinia mea, sinceră și dezinteresată.

Stringîndu-ți mîna cu afecțiune, te rog să fii sigur de amicia lui

G. Dem. Teodorescu

Paris, 19 februarie, 1879. 99 Bd. St. Michel.

Iubite domnule Ispirescu,

Am primit de mai mult timp scrisoarea dtale și pe dată am și plătit la redacțiunea ziarului *Imprimerie* abonamentul. Vă trimit quitanța și în același timp vă exprim salutări afectuoase din

partea redactorului cu care zice că sunteți de mult și vechi prieten. Mi s-a părut un bătrîn preaplăcut și cumsecade.

În privința hirtiei ce mi-ai trimis o găsec bună, însă te rog a nu o îngajia (sic!) pentru cuventul că preved niște imprejurări împiedicătoare a mai tipări *Țăranul român* așa curind: voi să mă espic: am atita de lucru aici în Paris, atitea studii de făcut, încît mi se pare că a pierde timpul cu revederea unui text român — nu este nici oportun — nici destul de util. Poate că mai tirziu voi găsi timpul priicios. Dacă însă alte imprejurări mă vor sili la aceasta, apoi te voi înștiința eu pe dată — a termina cu afacearea hirtiei. Aș vrea întii să văd finită cartea despre daci — cu care mă ocup acuma — și care mi se pare mai grea (partea ce mi-a rămas) decît toată lucrarea de pînă aci. Aceasta firește vine din aceea că cineva nu poate face deodată toate și multe.

Am găsit în Arhivele Ministerului de externe o chronică italiană din secolul 16, care povestește un fapt despre Vlad Țepeș, care mi se pare că pînă astăzi nu este cunoscut și anume: sultanul turcesc a trimis la Țepeș Dracula doi sclavi ai săi ca să-i ceară tributul pe trei ani și soldați pentru ca să-i facă ianiceri. Dracula zise sclavilor că: „Eu voiesc ca căpitanul din Nicopole să fie el singur în societatea voastră; vă voi aduce atunci mulți oameni și cai și voi vă veți alege ce vă vor place, pentru ca să nu poată domnul turc să-mi impute că nu l-am servit bine; tot atunci vă voi număra și banii tributului“.

Căpitanul Nicopolii se întilni cu sclavii în fundul unui turn și așteptă acolo pe Vlad. Dracul[a] veni fără de veste cu armata sa pe la miezul nopții, la Nicopoli; amăgi pe păzitorii cetății spunindu-le că el este căpitanul cetății; porțile fură deschise; Dracula arse tot orașul, luă un mare număr de aur, argint și giuvaeruri și prizonieri turci, pe care-i duse la castelul său; porunci să taie urechile și nasul celor doi sclavi și astfel îi trimise la domnul său turcul. Pe căpitanul de la Nicopole îl lăsă liber, fără de a-i face vreun rău. Acest eveniment este pus la anul 1457, prin urmare în prima sa domnie.

Socotesc că ai putea să tipărești istoria lui Vlad Țepeș, deoarece cele conținute în romanțul german de la Engel se află deja utilizate de d-ta în partea povestelor despre Vlad Țepeș.

De la d. Iarnik încă n-am primit știre despre ce l-am rugat în cestiunea condițiunilor de admisibilitate la școala obstetricală din Viena.

Mă opresc aci, scumpe d-le Ispirescu, rugîndu-te să nu te îndoiești de-a mea amicie și devotament ce-ți port.

Grigore Tocilescu

11 mai, 1882.

Ruși de Vede

Tată dragă,

Am priimit cartea de *Basme*. Mi place foarte mult prefața lui Alecsandri. Ce mă mir însă, de foarte mult timp, nu mi-ați scris și afară de asta am căutat și am răsfoit cartea de câteva ori ca să gădesc o mică scrisoare, dar n-a fost cu puțință. Lasă că d-aci înainte nu o să vă mai scriu nici eu așa des.

Mi-a făcut mare plăcere cartea și am și citit vreo două basme.

Ceva însă o să-ți spun. Este cam sărată și încă rău (6 lei!). Cine o să scoată atîția bani să dea pe o carte de basme, fiindcă nu judecă toți ca Alecsandri și alții. Pa, nu te superi c-am zis asta. Te rog, tată, cînd o trimite fetele d-nei Jinga ceva la Ruși cu diligența puneți și d-voastră în cufărul lor ochelarii bunichii cari i-am uitat în cutia mesuței de la d-ta. Ieri s-a început bilciul (cum se zice aci!) la Alexandria, la București s-au început Moșii. Miine două săptămîni de cînd tot plouă. Astăzi însă a fost mai senin. Nu pot oamenii mei să are, nici să semene porumb.

Vă sărut și vă doresc pe toți. Complimente unchiului Ghiță.

A d-tale supusă fiică,

Elena

mai 21, 1882.

Dragă Eleno,

Scrisoarea ta de la 11 mai mi-a făcut un mare bine.

Mai întii mi-a dat să înțeleg că te interesezi de reușita neînsemnatelor mele lucrări, al doilea că străduințele mele, aducîndu-mi laude de la corifeii literaturii noastre românești, ele se răsfrîng și asupra voastră, copiii mei și aceasta mă mîngîie.

Nici că m-am gîndit să mă supăr pentru observațiile ce-mi faci. Din contră imi dă ocazie de explicații, ce altora streini nu voi să le fac, pentru nu știu ce!

Dară vouă, copiii mei și mai cu seamă ție, care mă înțelegi mai bine sunt dator să vă spui de ce cutare lucru l-am făcut așa și nu altminteri.

Imi zici că e cam sărată cu 6 lei cartea. Ai dreptate, așa este. Și alții mi-a zis-o. Acelora nu le-am răspuns nimic. Ție însă să-ți spui totul din fir pînă în ață.

Mai întii știi că eu nu merg la teatru, nu la grădini, nu la cafelele. Cum las de lucru la tipografie vin glonț acasă. Știi că nu e

noapte în care să nu fac ceva: ori scriu, ori citesc. Dară bine, dară rău lucrez, nu stau trîntor.

Daca ceea ce produc este folositor literaturii noastre născînde nu mă pot pronunța. Se vor găsi alții să aprecieze lucrările mele.

Aș fi în drept, în poziția în care mă aflu, să aspir la un beneficiu oarecare pentru vegherile mele. Dacă silit de împregiurarea că nu sunt susținut de cei competenți și în stare a face ceva, renunț și am renunțat la un astfel de beneficiu.

Dară ca să mai fac și sacrificii bănești aceasta ar fi un lucru preste puterile mele și totodată nedrept și, cu toate acestea, am făcut mai cu seamă cînd n-am pretenția nici de autor, nici de scriitor. Nu aștept nici mărire, nici recompense naționale.

Căci vezi tu, Eleno, azi lumea la noi așa este. De cum se simte vrîrul ceva, ceva mai cu nițel spirit și văd că pot să facă te miră ce puțin lucru, le intră fumurile în cap că numai ei sunt ce sunt, și numai lor li se cuvine totul. Alții, cît sunt ca simpli muritori, găsesc că totul merge anapoda, și cînd ajung în capul administrației nu se mai gîndesc la cele ce ziceau, ci-și fac buzurare adînci ca de cerșetori și bagă și bagă, iar de umplut nu se umplu niciodată.

Să-ți dau vro două exemple, fără a spune nume.

Un oarecare scriitor și încă de merit, citind basmele mele, a fost încîntat de subiecte, dar mai cu seamă de limbă, s-a și servit cu dînele. Fără voia mea mi-a divulgat numele, l-a dat în stampă, cum se zice: căci imi adoptasem pseudonimul de: Un culegător-tipograf. Acest nume mi-l luasem, fiindcă nu voiam să-mi fac meserie de scriitor, ori să dau scrierilor mele vrîrul merit, pe care poate nu-l aveau, sau să mă fălăsc cu ele. Socoteam să-mi fac o datorie către țară, dez-mormîntînd literatura poporului, și dînd la lumină basmele sale, prin care se probează, de multe ori, romanitatea noastră. Acel scriitor a ajuns, mai tîrziu, membru în Consiliul Instrucțiunii Publice. De la dînsul și de la colegii săi depindea alegerea cărților pentru împărțire cu premii la copii. Ei bine, cite socotești că s-au luat din aceste cărți atît de mult lăudate de dînsul ca foarte folositoare poporului, în doi ani d-a rîndul cît a fost la consiliu? De ar fi altul, n-ar crede, dară tu care știi că spun numai și numa adevărul mă vei crede: niciuna măcar.

Au pus în spinarea sumei alocată pentru cumpărătore de cărți a se împărți la premii mai întîi o bună cantitate de cărțile lor, altfel de merit și cu restul au cumpărat cărți din ale favoritelor sau de ale lingușitorilor lor. Eu nu știu să fac d-alde astea,

nu pot să atîrn de coada nimănui, căci de făceam, astăzi aş fi fost departe.

Altul, şi acesta un june, cît era de trimis la Paris şi Germania să studieze învăţături înalte, se mira cum de nu face ceva guvernul ca să se divulge asemenea cărţi folositoare poporului, cum de nu mă alege măcar membru corespondent la Academie, căci în străinătate de aş fi, toate onorurile, toate înlesnirile mi s-ar face pentru răspîndirea unor asemenea cărţi.

Ajuns director la minister, a uitat ce vorbise şi cînd m-am încumes a-i zice cu sfială cîteva vorbe în favoarea *Basmelor* mele, mi-a răspuns cu o răceală şi nepăsare vădită: dă o hirtie la Minister şi o vom pune în vederea Consiliului.

Daca scrierile mele au mai primit laude de la d. Odobescu, Alecsandri şi alţii, celui dintîi nu i-a stat nimic în mină, de cînd îl cunosc, a face ceva întru răspîndirea literaturii populare la noi, cel d-al doilea, după îndemnul căruia am tipărit colecţia din urmă, a stăruit destul în sînul Academiei, după cîte ştiu, ca să se premieze. Şi deşi însuşi raportul comisiei însărcinate cu cercetarea cărţilor mi-a fost favorabil, totuşi Academia a decernat premiul unei cărţi catichetice.

Celor alţi, cari îmi tot laudă scrierile prin presă şi prin grai, nu ştiu să le stea în mină ceva. Cu toate astea, cum zice românul, toţi ca unul. Eu însă nu pot să cred pe toţi a fierbe într-o oală, cum se zice. Presupun numai că nu vor face excepţie de la regula generală.

Căci trebuie să mai ştii una, Eleno. Poporul nostru nu poate încă să susţină o scriere şi mai cu seamă populară.

1. El nu ştie ce-i este de folos: aşteaptă ca guvernul să i-o arate. 2. Politica îl preocupă mult. Bietul popor, îndopat cu politică de către cei ce pot multe în ţara noastră şi a căror interes este de a fi susţinuţi de popor, crede că, în politică se mărgineşte toată literatura. 3. Cîteva traduceri rău făcute de române triviale... au stricat cu totul gustul lecturii în gloatele noastre. [4.] Greutatea contribuţiilor încă este o piedică pentru bietul popor ce-l opreşte a-şi scoate banul să-l dea pe cărţi.

Astea sunt cauze de nu se pot baza scriitorii noştri numai pe ajutorul poporului şi de aceea trebuie intervenţia administraţiei superioare întru reuşita vrunei scrieri.

Ştiînd toate astea, să-ţi spun acum şi de ce am pus preţul mare. Mai întîi, cum ştii, şi cum ţi-am spus mai sus, am renunţat la orice beneficiu al muncii mele de noapte şi de stăruinţi întru adunarea *Basmelor*. Am socotit însă a fi drept să scot cheltuielile tiparului.

Pentru aceasta tipărind 1000 de exemplare, cum am și făcut, toată cheltuiala am regulat să-mi iasă din 300 exemplare, de se vor vinde, căci cam pe atâți cumpărători se poate conta. Celelalte pînă la 1000 se dau parte gratis, parte rămîn în magazie sau se dau la anticari pe preț ce nu iese nici costul hirtiei.

Pînă acum am primit bani pe vro 25 de cărți, în care intră și cei ce s-au abonat, dară am dat gratis peste cincizeci. Te vei îndoi poate de cele ce-ți spui. Eu am făcut două liste, într-una trec toate cărțile date pe bani, într-alta pe cele date gratis.

Va zice cineva că de ce dau gratis. Sunt nevoit, Eleno; atîți și atîți cunoscuți am, de care am trebuință; îți cer, poți să nu le dai? Îți poartă simbetele și cînd le vine bine te pocnesc tocmai unde te doare.

Ar mai fi multe de zis, dar văd că scrisoarea mea se lungeste și iese din cadrul unei scrisori. Și fiindcă n-am de gînd să fac din această scrisoare cine știe ce, mă opresc aci, cugetînd că acum pricepi și tu de ce am pus prețul mare, mai cu seamă, cînd știi că sunt tipograf și am experiența desfacerii cărților.

P. Ispirescu

NOTE

SNOAVE SAU POVEȘTI POPULARE

DIN VOLUME

SNOAVE SAU POVEȘTI POPULARE (1879)

Snoavele care deschid acest volum au fost publicate în: *Snoave sau povești populare*, adunate din gura poporului de un culegător-tipograf, Petre Ispirescu (numele e completat în cerneală chiar de autor), edițiunea II cu multe adaose, București, Noua tipografie a laboratorilor români, 1879 și are 118 pagini, cuprinzând 51 de snoave: 1. Păpara; 2. Cîinele leneș; 3. Glas al șaptelea; 4. Lupul pîrcălab; 5. Boiangiul și snovosul; 6. Știți, voi, ce zice în cartea aceasta?; 7. Ieftin și scump; 8. Bolnavul și doctorul; 9. Las' să zică numai eu să nu-ți dau; 10. Scrie, logofete, scrie!; 11. Bobîrnacul neamțului; 12. Gard peste mort; 13. Sărăcilor mini multe; 14. Muiera fărnăică; 15. Vorbele bătrînești sunt pietre nestimate; 16. Vulpea firos-coasă; 17. Crivățul și petecul de cojoc; 18. Minunea resteului; 19. Bucatele afumate; 20. Dă-o și tu înainte; 21. Pasărea cu coada lungă; 22. Astronomul, Doctorul și Țăranul; 23. Descoperirea hoției cu paie; 24. Gruia; 25. Perechea nemerită; 26. Bărbatul obrocit; 27. Bărbatul cu iabașaua; 28. Hăita de cîini; 29. Muiera ce ascultă de povețele bărbatului său răposat; 30. O vorbă care deslușește tot; 31. Planul Sintului Petru; 32. Alegerea țiganului de domn; 33. Moș Apeș; 34. Sinceritatea jidovească; 35. Varza roșie; 36. Neajunsurile socotelii cu hobii; 37. Păcăliciul păcălit; 38. Facerea muierii; 39. Popii de la Richițele; 40. Țiganul iertat de Dumnezeu de la robie; 41. Cum poate să-și calce țiganul jurămîntul; 42. Blagovatele; 43. Cum neamțul n-are parte de cuvînt; 44. Mare zăpăceală; 45. Muiera vindecată de boala iubițului; 46. Deadu Ivan, sau cetiri coji edin calpac; 47. Iapa țiganului; 48. Sîrbul nemîngiat de pierderea muierii; 49. Mocanul nedus pe la biserică; 50. Tararaua nemțească; 51. Inimoșia țiganului lăcătuș.

Ediția aceasta avea la bază cele două broșuri apărute anterior și anume:

Snoave sau povești populare, adunate din gurile celor ce știu multe de un culegător-tipograf, nr. 1, București, Noua tipografie a laboratorilor

români, 1873 și *Snoave sau povești populare*, adunate din gura celor ce știu multe de un culegător-tipograf, nr.2, București, Noua tipografie a laboratorilor români, 1874.

Prima broșură are 35 de pagini, conținând 13 snoave: 1. Păpara; 2. Ciinele leneș; 3. Glas al șaptelea; 4. Lupul pîrcălab; 5. Boiangiul și snovosul; 6. Știți, voi, ce zice în cartea aceasta?; 7. Ieftin și scump; 8. Bolnavul și doctorul; 9. Las'să zică numai eu să nu-ți dau; 10. Scrie, logofete, scrie; 11. Bobîrnacul neamșului; 12. Gard peste mort; 13. Perechea nemerită.

A doua broșură are 34 pagini, conținând 11 snoave: 1. Muierea fățarnică; 2. Vorbele bătrînești sunt pietre nestimate; 3. Vulpea fîrscosă; 4. Crivățul și petecul de cojoc; 5. Minunea restelui; 6. Bucatele afumate; 7. Dă-o și tu înainte; 8. Pasărea cu coada lungă; 9. Astronomul, Doctorul și Țăranul; 10. Descoperirea hoției cu paie; 11. Gruia.

PĂPARA

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, adunate din gurile celor ce știu multe, de un culegător-tipograf, nr. 1, București, 1873, Noua tipografie a laboratorilor români, p. 3—5.

A doua oară apare în volumul *Snoave sau povești populare*, București, 1879, p. 3—5.

Nu sînt diferențe de text.

GLAS AL ȘAPTELEA

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 9—11.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 9—11.

Nu sînt diferențe de text.

LUPUL PÎRCĂLAB

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1 p. 12—15.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 12—15.

Între manuscrisele inedite ale lui P. Ispirescu există o variantă în versuri a acestei snoave, datată februarie 1871 și refăcută în 1876. Vezi capitoul: *Din manuscrise și corespondență*, p. 644—647.

BOIANGIUL ȘI SNOVOSUL

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 15—18.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 15—18.

Nu sînt diferențe de text.

ȘTIȚI VOI CE ZICE ÎN CARTEA ACEASTA?

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 18—21.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 18—21.

Nu sînt diferențe de text.

IEFTIN ȘI SCUMP

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 21—23.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, 21—23.

Nu sînt diferențe de text.

BOLNAVUL ȘI DOCTORUL

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare* nr. 1, p. 23—28.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 23—28.

Nu sînt diferențe de text.

LAS'SĂ ZICĂ, NUMAI EU SĂ NU-ȚI DAU

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 28—29.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 28—29.

Nu sînt diferențe de text.

SCRIE, LOGOFETE, SCRIE!

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 29—31.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 29—31.

Nu sînt diferențe de text.

BOBÎRNACUL NEAMȚULUI

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 31—33.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 31—33.

Nu sînt diferențe de text.

GARD PESTE MORT

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 33—35.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 33—35.

Nu sînt diferențe de text.

SĂRACILOR MÎNI MULTE

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 35—36.

MUIEREA FĂȚARNICĂ

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 3—10.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 37—44.

Nu sînt diferențe de text.

VORBELE BĂTRÎNEȘTI SUNT PIETRE NESTIMATE

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 11—14.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 45—48.

Nu sînt diferențe de text.

VULPEA FIROSCOASĂ

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 14—16.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 48—50.

Nu sînt diferențe de text.

CRIVĂȚUL ȘI PETECUL DE COJOC

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 16—17.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 50—51.

Nu sînt diferențe de text.

MINUNEA RESTEULUI

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 17—19.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 51—53.

Nu sînt diferențe de text.

BUCATELE AFUMATE

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 19—22.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 53—56.

Nu sînt diferențe de text.

DĂ-O ȘI TU, ÎNAINTE!

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 22—24.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 56—58.

Nu sînt diferențe de text.

PASĂREA CU COADA LUNGĂ

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 24—27.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 58—61.

Nu sînt diferențe de text.

ASTRONOMUL, DOCTORUL ȘI ȚĂRANUL

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 27—30.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 61—64.

Nu sînt diferențe de text.

DESCOPERIREA HOTIEI CU PAIELE

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 30—33.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 64—67.

Nu sînt diferențe de text.

GRUIA

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 2, p. 34.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 68—69.

Nu sînt diferențe de text.

PERECHEA NEMERITĂ

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, nr. 1, p. 35.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 69.

Nu sînt diferențe de text.

BĂRBATUL OBROCIT

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 69—70.

BĂRBATUL CU IABAȘAUA

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 70.

HAITA DE CÎINI

Publicată pentru întâia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 95, 20 februarie 1878, p. 4. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 71—72. Are ca specificație: „Coreasă [culeasă] de G.D. Teodorescu“.

Între cele două texte e o singură diferență: r. 22, și se dă *hojește*.

MUIEREA CE ASCULTĂ DE POVEȚELE BĂRBATULUI SĂU RĂPOSAT

Publicată pentru întâia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 96, 21 februarie 1878, p. 4. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 73—74.

Diferențele de text sînt foarte mici:

r. 8: ieșit *sufletul*

r. 10: împlinit-o *pînă într-una*

r. 21—22: să scap de *birfelele*. Și eu să *nemeresc* bine și să nu văduvesc îndelung

O VORBĂ CARE DESLUȘEȘTE TOT

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 74—75.

PLANUL SÎNTULUI PETRU

Publicată pentru întâia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 87, 12 februarie 1878, p. 3. Nu este semnată.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 76—78.

Nu sînt diferențe de text.

ALEGEREA ȚIGANULUI DE DOMN

Publicată pentru întia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 99, 24 februarie 1878, p. 4 cu titlul: *Românii voind să aleagă domn pe un țigan*. Nu este semnată.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 78—79.

În textul din 1879 e o singură diferență față de cel din 1878: r. 21: boierii în *cap*.

MOȘ APEȘ

Publicată pentru întia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 94, 19 februarie 1878, p. 3. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 80—81.

Diferențele de text sînt foarte mici:

r. 2—3: să [oă] dea

r. 11: Am fost nevoit, *nenișorule*

VARZA ROȘIE

Publicată pentru întia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 105, 2 martie 1878, p. 3. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 84—86.

Diferențele de text sînt foarte mici:

r. 2: care ieși pe *ceea ușă*

r. 21: dară *de ce*

NEAJUNSURILE SOCOTELII CU BOBII

Publicată pentru întia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 103, 28 februarie 1878, p. 3. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 86—88.

PĂCĂLICIUL PĂCĂLIT

Publicată pentru întâia oară în: „Dorobanțul“, București, an I, nr. 115, 12 martie 1878, p. 4. Nu este iscălită.

A doua oară apare în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879 p. 89—92.

Diferențele de text sînt foarte mici:

r. 50: ruginitul *vecin*

r. 51—52: aria din *ograda* tatălui

FACEREA MUIERII

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare* 1879, p. 92—94.

POPII DE LA RICHÎȚELE

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare* 1879, p. 94—95.

ȚIGANUL IERTAT DE DUMNEZEU DE LA ROBIE

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 95—96.

CUM POATE SĂ-ȘI CALCE ȚIGANUL JURĂMÎNTUL

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 96—97.

BLAGOVATELE

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 97.

CUM NEAMȚUL N-ARE PARTE DE CUVÎNT

Publicată pentru întâia oară în volumul *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 97—98.

MARE ZĂPĂCEALĂ

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 98—100.

MUIEREA VINDECATĂ DE BOALA IUBITULUI

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 100—103.

IAPA ȚIGANULUI

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 110—111.

SÎRBLU NEMÎNGÎIAT DE PIERDEREA MUIERII

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 112—113.

MOCANUL NEDUS PE LA BISERICĂ

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 113.

TARARUA NEMȚEASCĂ

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 114—116.

INIMOȘIA ȚIGANULUI LĂCĂTUȘ

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 117—118.

BASME, SNOAVE ȘI GLUME (1883)

Volumul: *Basme, snoave și glume*, adunate din gura poporului de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Craiova, Editura Librăriei S. Samitca, 1883, are 144 de pagini, cuprinzând:

Basme: 1. Împăratul cel fără-de-lege; 2. Cei trei frați săraci; 3. Un diavol ca nealții; 4. Ioviță, Făt-Frumos.

Snoave: 1. Cîtea-n varză; 2. Copilul cel isteț; 3. Judecata vulpei; 4. De ce nu au sașii sfinți; 5. Advocatul gonit din rai; 6. Statornicie bețivească; 7. Multe meșteșuguri nu folosesc totdeauna.

Glume: „Glumele extrase din volumul manuscris al vornicului Iordache Golescu, fiul banului Radu Golescu, de sub rubrica: *Vorbe și răspunsuri potrivite...*“, după cum ne indică chiar P. Ispirescu. Nu le-am reprodus, neaparținînd autorului.

CÎTEA-N VARZĂ

„Povestită de fiu-meu G. Ispirescu în etate de 12 ani, elev în clasa I din Gimnaziul Mihai-Bravul la 1882.

Publicată pentru prima oară în «Columna lui Traian», nr. 2, anul 1882.“

În revistă apare la p. 124—128 și are mențiunea: „Poveste culeasă de pe malurile Dunării de P. Ispirescu“.

În volum e tipărită în : *Basme, snoave și glume*, 1883, p. 73—87.

Nu sînt diferențe de text.

ADVOCATUL GONIT DIN RAI

„Povestită de un ardelean.

Publicată pentru întia oară în «Familia», nr. 2, 1883, ce apare în Oradea Mare.“

În volum e tipărită în: *Basme, snoave și glume*, 1883, p. 113—119.

Nu sînt diferențe de text.

STATORNICIE BEȚIVEASCĂ

„Publicată pentru întia oară în «Foaia copiilor», foaie de ocazie tipărită în folosul incendiaților de peste Milcov.“

În volum e tipărită în: *Basme, snoave și glume*, 1883, p. 120—123.

Nu sînt diferențe de text.

MULTE MEȘTEȘUGURI NU FOLOSESC TOTDAUNA

„Povestită de Dem. Mirescu, profesor.“

Publicată pentru întia oară în volumul: *Basme, snoave și glume*, 1883, p. 124—128.

POVEȘTI MORALE (1886)

Volumul: *Povești morale*, adunate din gura poporului de P. Ispirescu, culegător-tipograf, București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1886, are 48 de pagini, cuprinzând: 1. Ispravnicul pocăit; 2. Copilul cel isteț; 3. Ariciul și vulpea; 4. Țapul și șarpele; 5. Gazda norocului; 6. Cîinele leneș; 7. Bogăția și veselia; 8. Judecata vulpei.

ISPRAVNICUL POCĂIT

„Povestită de d. P. Jeorjan, locuitor în București.“

Publicată pentru întâia oară în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 3—9.

COPIIUL CEL ISTEȚ

„Povestită de profesorul Vișu. Publicată pentru întâia oară în: «Educa torul», nr. 6 din 1883.“

Publicată în volumul: *Basmе, snoave și glume*, 1883, p. 88—97, cu indicația de mai sus.

A doua oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 12—17, cu indicația „Povestită de d. Vișu, profesor la Universitatea din București“

Diferențele de text sînt infime și nu le-am mai semnalat.

ARICIUL ȘI VULPEA

Publicată pentru întâia oară în: „Educa torul“, București, an I, nr. 12 martie 1883, p. 91—92. Este iscălită P. Ispirescu.

A doua oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 18—22.

Nu sînt diferențe de text.

ȚAPUL ȘI ȘARPELE

„Povestită de dr. Z. Petrescu.“

Publicată pentru întâia oară în: „Familia“, Oradea, an XIX, nr. 36, 1883, p. 434.

A doua oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 23—25.

GAZDA NOROCULUI

„Povestită de dr. Gaster.“

Publicată pentru întâia oară în: „Familia“, Oradea, an XXI, nr. 15, 1885, p. 171.

A doua oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 26—31.
Nu sînt diferențe de text.

CÎINELE LENEȘ

Publicată pentru întia oară în volumul: *Snoave sau povești populare*, 1879, p. 6—8.

A doua oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 32—35.

Între cele două texte există o singură diferență de text:
r. 27—28: verdeața, *amorulile*

BOGĂȚIA ȘI VESELIA

„Povestită de d. I. Caragiani, profesor la Universitatea din Iași, 1886“
Publicată pentru întia oară în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 36-41.

JUDECATA VULPEI

„Povestită de profesorul D. Mirescu.

Publicată pentru întia oară în «Columna lui Traian», din 1882, fascicula X.“

În revistă apare la p. 603—606 cu acest titlu și cu indicația: „Snoavă culeasă din gura poporului de P. Ispirescu“.

A doua oară apare în volumul: *Basmе, snoave și glume*, 1883, p. 98—106.

A treia oară apare în volumul: *Povești morale*, 1886, p. 42—48.

Nu sînt diferențe de text.

DIN PERIODICE

În această secțiune am reprodus snoave găsite de noi în diverse reviste și care nu au fost publicate de P. Ispirescu în volumele sale.

Textele sînt date în ordine cronologică.

NEGUȚĂTORUL ȘI CHIRIGIUL

Publicată în: „Columna lui Traian“, București, an III, nr. 27, 17 noiembrie 1872, p. 213—214.

Are ca mențiune: „Din colecțiunea inedită a lui P. Ispirescu“ și „Anecdota poporană“.

POPA, CĂLUGĂRUL ȘI TURCUL

„Povestită de P. Jeorjan, tipograf.“

Publicată în: „Columna lui Traian“, București, an IV, iulie-octombrie 1883, p. 290—292.

BAN LA BAN TRAGE

Publicată în: „Educatorul“, București, an I, nr. 37, noiembrie 1883, p. 295—296.

Are ca mențiune: „Snoavă“ și e iscălită P. Ispirescu.

TIFLA SUB GIUBEA

„Povestită de d. Pache Protopopescu.“

Publicată în: „Educatorul“, București, an I, nr. 40, decembrie 1883, p. 320.

Are ca mențiune: „Snoavă“ și e iscălită P. Ispirescu.

CUM CUGETĂ SASUL

„Povestită de d. I. Manliu, profesor.“

Publicată în: „Familia“, Oradea, an XIX, 1883, nr. 13, p. 25.

FINUL POPII

„Povestită de d. Frățilă.“

Publicată în: „Familia“, Oradea, an XIX, 1883, nr. 6, p. 61.

MIERLOIUL ȘI SCATIUL

Publicată în: „Familia“, Oradea, an XIX, 1883, nr. 22, p. 259.

Are ca mențiune: „După fabulele lui Florian“ și e iscălită P. Ispirescu.

MUMĂ CU D-A SILA

Publicată în: „Familia“, Oradea, an XX, 1884, nr. 29, p. 343.

COPILUL ȘI ȘARPELE

„Povestită de d. P. Jeorjan.“

Publicată în: „Familia“, Oradea, an XXI, nr. 33, 1885, p. 270.

[TREI SNOAVE]

Publicate în: „Analele literare“, București, an I, 1886, nr. 2, p. 99—103 și sînt iscălite: „P. Ispirescu, culegător-tipograf“.

Primele două snoave au indicația: „Povestite de d. Panaitescu — student din Rîmnicu-Sărat“, a treia: „Povestită de d. Ilie Nisipeanu din Vilcea“.

LIPITURA CASEI

Publicată în: „Revista nouă“, București, an I, nr. 3, 1888, p. 99—102.

Dintre snoavele apărute în reviste volumul de față nu cuprinde: *Cine a scos pe Adam și pe Eva din rai*, „Convorbiri literare“, Iași, an XVII, 1883, nr. 4; *Topi-o-ar D-zeu, Oul de bidiviu și Lina bulgărească*, „Calendarul basmelor și al legendelor populare“, București, an I, 1881, p. 78 publicate sub titlul *Snoave și anecdote populare*.

POVESTIRI ISTORICE

P. Ispirescu a folosit ca izvor de inspirație și faptele de seamă din istoria țării și poporului nostru. El a scris o seamă de povestiri istorice adreseate mai ales copiilor și pe care le-am reprodus în acest volum.

Stilul lor este naiv, simplu, ca acela al povestirilor populare, dar ceea ce impresionează este patriotismul fierbinte al modestului „culegător-tipograf“.

DIN VOLUME

ISPRĂVILE ȘI VIAȚA LUI MIHAI VITEAZUL

Volumul *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, de un culegător-tipograf, București, Noua tipografie a laboratorilor români, 1876, are 65 de pagini și a fost reeditat în 1885, apărînd la Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români). Poartă semnătura lui P. Ispirescu, culegător-tipograf.

Între cele două ediții nu sînt diferențe de text.

Vom căuta să dăm datele reale despre cele povestite de P. Ispirescu.

- r. 136: Numele corect: Murad III; Sigismund Báthory.
- r. 259: La 25 ianuarie 1595 Mihai Viteazul obține lângă Ruseciuk o strălucită victorie recunoscută ca atare și de cronicarul turc Karacelebi-zadé, care spune: „Oastea binecuvîntată a suferit cu voia lui Allah, zdrobire și înfrîngere“ (*Istoria României*, vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962, p. 959).
- r. 293: Numele corect Iancu Sasul.
- r. 322: Numele corect este Ferhat, marele vizir care a condus ofensiva otomană din vara anului 1595. În urma eșecurilor trupelor turcești, Ferhat e înlocuit cu Sinan Pașa.

- r. 420: La 13/23 august 1595 are loc una dintre cele mai însemnate bătălii din istoria luptei pentru independență a poporului român. Victoria trupelor conduse de Mihai Viteazul e consemnată de cronicarul turc Pecevi astfel: „Din voia lui Allah, oastea islamică fusese cuprinsă de o mare spaimă, încît nu putea să opună nici o rezistență“.
- r. 552—553: Data reală e 6/16 octombrie 1595, cînd după un scurt și violent asalt a fost eliberată Tirgoviștea.
- r. 589: După un asediu de cîteva zile, cetatea Giurgiului a fost luată cu asalt la 20/30 octombrie 1595, obținîndu-se o strălucită victorie.
- r. 637: La 27 august 1595 e proclamat domn al Moldovei Ieremia Movilă care încheie un tratat de vasalitate cu Polonia.
- r. 714: La 29 martie 1599 cardinalul Andrei Báthory este ales principe al Transilvaniei în locul lui Sigismund Báthory.
- r. 748: La 16/26 octombrie 1599 cele două coloane s-au unit lângă Sibiu.
- r. 776: Bătălia s-a dat la 18/28 octombrie 1599 la Șelimbăr (și nu Șelimbreg!).
- r. 915: În vederea înfăptuirii celei de a doua etape a unificării (cu Moldova) Mihai Viteazul ordona la 2 mai 1600 (și nu la 6 mai!) trupele să treacă munții din Transilvania în Moldova. La 27 mai 1600 Mihai Viteazul dădea din Iași un hrisov în care se intitula „domn al Țării Românești și Ardealului și Moldovei“.
- r. 995: La 1 septembrie 1600 nobilii transilvăneni au refuzat să participe la dieta convocată la Sebeșul Săsesc. Trupele lui Basta se unesc cu cele ale nobilimii.
- r. 1001: La 18 septembrie 1600 (și nu noiembrie!) s-a dat lupta de la Mîrslău unde armata lui Mihai Viteazul a suferit o gravă înfrîngere.
- r. 1073: La 1 octombrie armata polonă condusă de Jan Zamoyoski se afla la granița dintre Moldova și Țara Românească.
- r. 1078: Bătălia hotărîtoare s-a dat la Bucov, pe Teleajen, la 20 octombrie 1600. Armata Țării Românești a fost înfrîntă și a trebuit să se retragă.
- r. 1085: Bătălia s-a dat la 25 noiembrie 1600 pe Argeș și armata condusă de Udrea este învinsă. În urma acestei bătălii Mihai Viteazul pribegește.
- r. 1096: Mihai Viteazul ajunge la 12 ianuarie 1601 la Viena.
- r. 1119: La Gurăslău la 3 august 1601 armatele unite ale lui Mihai Viteazul și ale generalului G. Basta au cîștigat o victorie hotărîtoare.
- r. 1138: La 9/19 august 1601 a fost asasinat în cortul său de pe Cimpia Turzii Mihai Viteazul, unul dint e cei mai mari generali și oameni de stat ai vremii sale.

DIN PERIODICE ȘI POSTUME

ISTORIA LUI ȘTEFAN-VODĂ CEL MARE ȘI CEL BUN

Este publicată în: „Convorbiri literare“, Iași, an XII, nr. 6, 1878, p. 169—186; 202—214. Are ca mențiune: „Alcătuită după înțelegerea poporului de un culegător-tipograf“.

În volum apare postum.

În această povestire Ispirescu se apropie mult mai mult de datele reale ale istoriei și de aceea și precizările noastre vor fi mai puține.

r. 58: Ștefan cel Mare ocupă tronul în aprilie 1457 nu în 1458.

r. 131: corect: Mengli Ghirei.

r. 227—228: Prima soție a lui Ștefan a fost Evdochia, fiica lui Olelko, cneazul Kievului.

r. 271: În toamna anului 1467 regele Matei trece prin pasul Oituz în Moldova cu o armată de 40.000 de oameni, aducând cu el și un pretendent la tron, care era probabil fostul domn Petru Aron.

r. 306: Armata maghiară a poposit la Baia unde s-a întâlnit pentru a putea face față unui eventual atac moldovenesc.

r. 339: În noaptea de 14 spre 15 decembrie 1467 Ștefan atacă Baia. „Regele Ungariei a scăpat din Moldova numai datorită unuia dintre moldoveni, căruia apoi Ștefan i-a tăiat capul“, spune cronicarul Dlugosz.

r. 364: Un letopiseț anonim consemnează o singură expediție a armatei moldovenești în Transilvania, condusă de însuși Ștefan și care a avut loc în 1468.

r. 399: Cronicarul Dlugosz consemnează un atac fulgerător al lui Ștefan în vara anului 1469. Prinderea și tăierea capului lui Petru Aron au pus capăt neînțelegerilor dintre cei doi domni.

r. 448-449: Expediția din 1470 a trecut prin foc și sabie ținuturile din vecinătatea Moldovei, devastând porturile dunărene, Orașul de Floci și mai ales Brăila.

r. 458-460: Grigore Ureche în *Letopisețul țării Moldovei* consemnează că în ziua de 16 ianuarie 1471 în târg la Vaslui „au fost tăiați Isaia vornic cu Negrilă ceașnic și Alexa stolnic“.

r. 462: În 1471 are loc bătălia de la Soci.

r. 490—492: Campania are loc în 1473. Bătălia s-a dat pe pîrîul Vodna și poartă numele de bătălia de la „Cursul Apei“.

r. 529-531: La mai puțin de o lună după plecarea lui Ștefan, Radu cel Frumos se înapoia sprijinit de puternice forțe primite de la turci cît și de la boierii din Țara Românească. Laiotă Basarab e izgonit.

r. 610: Bătălia a avut loc în 10 ianuarie 1475 la Vaslui.

- r. 794: În 1475 turcii ocupă Caffa, apoi cucercesc și Mengopolul, creînd o importantă bază în Crimeea.
- r. 1145: E vorba de cel ce cronicile îl numeau Hruet, Hoiot sau Hronoda Petru. Era sprijinit și de turci și de unguri.
- r. 1271-1281: Ștefan învinge o oștire turcească în noiembrie 1485 (și nu 1487!) la Cătlăbuga.
- r. 1356: La 26 septembrie începuse ascdiul Sucevei, respins cu eroism de apărătorii cetății.
- r. 1450: Cred că este vorba de bătălia de la Lențești (29 oct. 1497), unde o mică oștire moldovenească ecrdusă de vornicul Boldur înfringe un detașament de călăreți mazovieni.
- r. 1545: În 1499 Ștefan atacă oștirea lui Malcoci-Oglu care se întorcea din Polonia.
- r. 1563: Tratatul direct între domnul Moldovei și regele Poloniei a fost ratificat în iulie 1499, deci Ispirescu indică greșit data de 1501. În 1501 Ștefan cere regelui Poloniei extrădarea lui Ilie, fiul lui Petru Aron. Acestuia i se taie capul de către polonezi.

ALTE POVESTIRI DESPRE ȘTEFAN CEL MARE

POVEȘTEA LUI ȘTEFAN-VODĂ ȘI A CREDINCIOSULUI SĂU NOURĂȘ POVEȘTEA LUI TOLPA ȚIGANUL ȘI ȘTEFAN-VODĂ CEL BUN ȘI MARE

Publicate pentru întâia oară în: „Convorbiri literare“, Iași, an XII, nr. 6, 1878, p. 214—216; 216—220, sub un titlu comun: *Alte povestiri despre Ștefan cel Mare*.

DOAMNA LUI NEAGOE-VODĂ

Publicată în: „Educatorul“, București, an I, 1883, nr. 3, p. 22—23, avînd ca mențiune: „Poveste“.

CETATEA POENARI

Publicată în: „Educatorul“, București, an I, 1883, nr. 16, p. 123—124.

DREPTATEA LUI VLAD-ȚEPEȘ

Publicată în: „Educatorul“, București, an I, 1883, nr. 16, p. 124.

COPILUL NETOATEI

„Comunicată de dl. Dimitrescu, profesor în Severin și culeasă de d-sa din gura sătenilor din Podeni, județul Mehedinți.“

Publicată în: „România liberă“, București, an I, octombrie 1884, nr. 5, p. 56—58 și are mențiunea: „Poveste oltenească“.

VIATA ȘI FAPTELE LUI VLAD-VODĂ ȚEPEȘ POVEȘTI DESPRE VLAD-VODĂ ȚEPEȘ

Leca Morariu publică după moartea lui P. Ispirescu în revista „Făt-Frumos“, Cernăuți, an IX, 1934, nr. 5—6, p. 130—135; an X, nr. 12, 1935, p. 83 și 160, câteva povestiri istorice inedite despre Vlad-Țepeș. Între ele figurau și cele apărute în: „Educatorul“ (*Dreptatea lui Vlad-Țepeș și Cetatea Poenari*) tipărite însă fără titlu. Noi le-am reprodus la locul cuvenit.

Ele sînt precedate de o prezentare a lui Leca Morariu pe care o reprodusem integral.

ISPIRESCU INEDIT

(și corespondență de-a lui)

„Într-o lucrare din Seminarul de literatură modernă și folclor de la Universitatea cernăuțeană, d. Christian Moldovanu semnaleză următoarele inedite Ispirescu, descoperite de d-sa la d-na Alexandrina Ispirescu din Dorohoi, soția fiului celui mai mic al lui P. Ispirescu.

I. Operă manuscrisă și inedită a lui P. Ispirescu:

1. *Ruinele Palmirei de Volney, traduse în 1870 și acum revăzute și transcrise* (20 căiețele format 8° mic și format 16°, în 389 foi, deci 778 pagini. Caietele sînt date: I. 1874 octombrie, III și IV decembrie 1874, V, VI, VII ianuarie 1875, VIII februarie 1875, IX martie 1875, X, XI, XII, XIII și XIV septembrie 1875, XV noiembrie 1875, XVI decembrie 1875, XVII și XVIII ianuarie 1876, XVIII și XIX februarie 1876, XX martie 1876). La sfîrșitul manuscrisului sînt: 1876 mai și Note (poate că Ispirescu se gîndea să adauge și niscai note).

2. *Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș* (5 căiețele nepaginate format 16°, lipsind căiețelul III cu sfîrșitul cap. II și începutul cap. IV).

3. *Povești despre Vlad-vodă Țepeș* (4 căiețele nepaginate, format 16°, cuprinzînd 9 povestioare).

II. Scrisori [inedite] către Ispirescu și anume:

1. Gabriel Charavay, editor din Paris: 1 scrisoare datată Paris 15 august 1868.

2. A. EustaŃiu, rudă cu Ispirescu și care se găsea la studii în Franța: 2 scrisori din Paris 1873 și 1877 și 1 scrisoare din Mont-Dore-Ies-Bains, 1879.
3. G. Dem. Teodorescu: 1 scrisoare din Paris 1875; 4 scrisori din Paris 1876; 1 scrisoare din 1877.
4. Gr. Tocilescu: 3 scrisori din Praga 1876; 1 scrisoare din Viena 1876 și 3 scrisori din Viena 1877; 1 scrisoare din Paris 1878 și 2 scrisori din Paris 1879; 1 scrisoare nedatăă din Moscova.
5. B. P. Hasdeu: 1 scrisoare nedatăă.
6. Al. I. Odobescu: 1 scrisoare nedatăă.

Amintita operă inedită a lui Ispirescu am avut-o prin bunăvoința d-lui Chr. Moldoveanu, chiar întreagă sub ochi; din corespondență ni s-a arătat în original numai această minimă parte pe care o reproducem, întrucât e posibil, în ortografie originală, care uneori e și inconsecventă.“

Aceste povestiri pe care le semnaleză și le publică în revista citată Leca Morariu noi le-am grupat în volum sub titlul: *Povești despre Vlad-vodă Țepeș* (p. 290—299) și le-am completat cu povestirile publicate în volum, de data asta, tot de Leca Morariu sub titlul: *Povestiri despre Vlad-vodă Țepeș*, Cernăuți, 1936 (vezi în vol. nostru [VI], [VII]). Volumul are următoarea notă: „Suntem fericiți de a putea întregi cu aceste povestitoare ([VI], [VII]), ciclul complet din opera postumă a lui Petre Ispirescu: *Povestiri despre Vlad-vodă Țepeș*, operă care și prin calitățile ei literare se înșiruie cu vrednicie alături de similarele publicații ale lui Ispirescu despre Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare“.

VIATA ȘI FAPTELE LUI VLAD-VODĂ ȚEPEȘ

Am grupat aici două volume publicate de Leca Morariu și anume: *Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș* (operă postumă-fragment), extras din „Junimea literară“, 1937. Volumul respectiv are o scurtă notă: *Ispirescu inedit* pe care o reproducem: „Printre ineditele rămase (în posesiunea d-nei Alexandrina Ispirescu, Dorohoi) de la P. Ispirescu (și semnalate de noi în revista «Făt-Frumos», an IX, 1934, 130 ș.u.) se găseau și caietele care cuprind: *Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș* și cari răspund deci simlarelor monografii de istorie popularizate datorită lui Ispirescu: *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, București, 1876 (sic!) și *Ștefan cel Mare și Bun*, 1908 (sic!). Închipuind o întregire a celeilalte opere postume despre Vlad-vodă Țepeș: *Povești despre Vlad-vodă Țepeș*, această înfățișare a lui Țepeș-vodă e și dinsa virstatăă cu avinturi către stilul popular. Publicăm, după o copie care nu e a noastră și nu e perfect precisă, cuprinsul caietelelui II, actualizând ca și-n *Poveștile despre Vlad-vodă Țepeș*, ortografia, literarizând aspectul onetic (răsfățat, nu resfățat; săi nu sei) și dind cuvenitele note.“ În volumul

nostru textul e reprodus la p. 284—289 și numerotat II și III. Iar în 1939, Leca Morariu publica un nou volum cu titlul: *Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș* (operă postumă-fragment). Volumul avea următoarea notă: „Continuăm publicarea ineditelor lui Petre Ispirescu descoperite de noi cernăuțenii din Dorohoi și rămase atât de necunoscute istoriei literare bucureștene. Publicăm de data aceasta caietele I din manuscrisul: *Viața și faptele lui Vlad-vodă Țepeș*, urmînd ca apoi să dăm în vileag și caietele IV, V și VI.“ În volumul de față textul e publicat la p. 279—283.

În încercarea dificilă de a grupa toate aceste texte se poate să se fi strecurat și unele erori.

VARIA

DIN VOLUME

Am înglobat în această secțiune cele mai variate scrieri ale lui P. Ispirescu, publicate în volume sau reviste. Ele contribuie la conturarea mai complexă a personalității lui P. Ispirescu.

BASME PAGINEȘTI (1879)

Volumul: *Din poveștile unchiușului sfântos. Basme paginești*, întocmite de P. Ispirescu, culegător-tipograf, cu o precuvîntare de A. I. Odobescu, partea I, București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1879, are 126 pagini, conținînd: Precuvîntare; 1. Mărul discordiei; 2. Grădina Esperidelor; 3. Ercule; 4. Prometeu și cutia Pandorei; 5. Midas; 6. Labirint și firul Ariadnei și 7. Chimera.

Reproducem integral precuvîntarea marelui scriitor A. I. Odobescu, rîndurile sale relevînd efortul lui P. Ispirescu de a contribui la îmbogățirea culturii românești.

„Cel ce a scris această cărticică și al cărui nume s-a tot pitit pînă acuma sub modestul titlu de *Culegătorul tipograf*, pînă cînd în sfîrșit meritele sale literarii, de toți recunoscute, ne-au făcut să-l silim acum pentru întîiași dată a se da în vileagul publicității, cel ce a scris această cărticică, zic, mi-a făcut onoarea și plăcerea de a mă consulta adesea asupra alegerii faptelor, pe care voia să le povestească într-însa.

I-a dat în minte d-lui P. Ispirescu bunul gînd de a lămuri pe cei din cititorii români, care nu sunt tocmai cărturari edinci, asupra unei mulțimi de nume, de cuvinte și de zicători străine, pe cari în timpul de acum le înțrebuințează mereu scriitorii noștri, prin gazete și prin felurite cărți.

«Ce va să zică un *Hercule*, un *Prometeu*, un *Anfitriion*? Ce fel de poamnă va fi *Mărul discordiei*? Ce fel de lighioană să fie *Chimera*? Ce croială mai osebită să fi avut *Urechile lui Midas*? și multe altele de felul acesta.»

Iată ceea ce vor fi zicind în sineși mulți din cei ce citesc toată ziua, prin ziare și cărți, nume și cuvinte de acestea, cari desigur trebuie să aibă și ele vrun înțeles.

Apoi cum să-i faci pe aceștia să pătrună secretul ce stă ascuns sub așa nalte, sub așa late și ciudate vorbe ale *procopsiilor*?

Să-i trimiteți la școală? Le-a trecut, biet, timpul de a trepăda pe cărarea dăscăliei, și mai bine se lipsesc de orice știință, decît să meargă a o căpăta la vreme de bătrînețe, pe băncile claselor, d-a rîndul cu copiii[i].

La aceasta s-a gîndit, prin însăși a sa încercare, fostul nostru *Culegător-tipograf*, și, ca om priceput, care nu se împiedică de greutățile muncii, dumnealui s-a apucat cu mare răbdare să citească, seara acasă, cărțile învățaților, cite nu avusese prilej a le răsfoi în copilărie; apoi dintr-insele trase, scoase și stoarse cu meșteșug tot ce trebuia ca să deslușească pe cei neînvățați, asupra multor enigme mitologice și istorice, cu cari cărturarii împănează scrierile lor.]

Dar atîta ar fi fost puțin lucru și meritul celui ce a făcut cărticica de față s-ar fi mărginit numai întru răbdarea cu care dumnealui a știut să culeagă, de prin autorii mitologi și istorici, faptele deslușitoare ale acelor enigme.

Pentru această parte a lucrării d-sale, a crezut de cuviință a se povățui adesea cu mine și de aceea a și pretins cu tot dinadinsul ca să vin eu să spui această cititorilor, chiar aci în capul cărticelei sale.

E! drept că așa este! M-am silit, pre cît m-am priceput și eu, să-i arăt izvoarele de unde poate căpăta informațiunile cele mai bune și cele mai amănunțite. Ca să nu mai fie vorbă între noi, m-am învoit a mărturisi aci că cu aceasta, dar să fie bineînțeles, numai cu aceasta mă pot lăuda și eu în întocmirea acestei lucrări.

Trebuie însă să mărturisesc totodată că, dacă am luat această puținică parte la lucrarea măiestrului nostru *Culegător*, apoi am făcut-o cu o vie plăcere, fiindcă știam bine că indicațiunile mele vor fi folosite așa cum foarte puțini la noi ar fi știut să le întrebuințeze.

Știam că tot așa mare meșter este *tipograful* nostru spre a culege din *caștile* minții sale, spre a așeza drept la locul cuvenit, și spre a scoate la iveală cuvintele și frazele curat românești precum este și meșter spre a *jețui* pe *vingalac*, spre a face *șpalturi* și a pune sub teasc literele din *caștile* tipografiei sale; și astfel eram de mai înainte încredințat că el va ști precum a și știut să dea poveștilor sale, împrumutate de la străini, acel farmec neasemuit de limbă neaoș românească, ce abia se mai păstrează astăzi în

gura sătenilor și prin vechile basme și zicători bătrânești ale poporului nostru.

Știam că, înfățișate sub această formă nouă și ademenitoare, *miturile* religiunii anticilor eleni vor deveni pentru poporul nostru o învățătură folositoare și înlesnită, pe care cărturarii o dobîndesc, cu anevoiță numai, prin studii îndelungate și greoaie.

Mai știam în sfîrșit că, din pana celui ce a suflat astăzi viața românească asupra acelor povești îmbătrînite, acestea au să iasă fragede, sprintene și zglobii, așa încît ele vor da cititorilor români de orice treaptă, o petrecere literară din cele mai plăcute, prin stilul viu, simplu și popular, în care plinul de merite autor al acestor foițe va ști mai bine decît oricine a le înbăiera.

Judece acum cititorii dacă eu m-am fost înșelat!

Adevărul este că asupra mitologiei celor vechi s-au scris multe și felurite cărți în toate limbile lumii civilizate; sunt chiar și capete de operă în poezie și în proză care tratează asemenea subiecte.

Totuși mi se pare că nimeni nu s-a cercat pînă acum să împrăpăteze anticele povești păgînești ale elinilor, sub forma populară a *Poveștilor unchiașului sfîtos și astfel* însă ele au desigur să devină de aci înainte adevărate *basme românești*.

Așadar, prin folositoarea petrecere a unei plăcute citiri și fără de a-și bate cît de puțin capul, orice cititor din poporul românesc, care va răsfoi această cărticică, va căpăta dintr-însa și din cele cu același titlu ce o vor urma, întru ceea ce privește mitologia antică, toată știința, ba poate și mai multă decît aceea cu care se fălesc îngimfații cărturari, cînd presară scrierile lor cu erudite numiri și cu aluziuni adînci la miturile vechimei elinești.

Apoi, pentru un așa bun serviciu, nu se cade oare să mulțumim domnului P. Ispirescu, culegătorul și scriitorul atîtor *Basme, Snoave și Zicători românești*, conștiinciosul și meritosul lor editor? Ba, zău, foarte mult, și eu unul mă simt acum fericit că mi-a dat însuși prilejul de a-i aduce prin aceste rînduri cel d'ntîi prinos de mulțumire.

Sunt încredințat că în urmă-mi are să se adune gloată mare.

15 octombrie 1879"

În afară de aceste prelucrări de basme mitologice apărute în volumul menționat mai sus, P. Ispirescu a mai publicat: *Pinza Penelopei*, „Familia“, Oradea, an XXII, 1886, p. 497; *Nodul Gordian*, „Țara nouă“, București, an III, 1886, p. 62—64; *Din poveștile unchiașului sfîtos* (Despre mitul Perseu, Pegas și muze), „Lupta literară“, București, an I, 1887, p. 5—8; *Sabia lui Damocles, Urechea lui Dionisie*, „Tribuna“, Sibiu, an IV, 1887, p. 703, 713. Ele nu apar în acest volum.

PILDE ȘI GHICITORI (1880)

Volumul *Pilde și ghicitori*, adunate de P. Ispirescu, culegător-tipograf, București, Tipografia Laboratorilor Români, 1880, are IV + 48 pagini, conținând 18 pilde și 174 ghicitori:

I. Pilde: 1. Cățelul și Cocoșul; 2. Barza și Vrabia; 3. Sania, Calul și Trăsura; 4. Dihorul și Strechia; 5. Copilul și Croncanul; 6. Luna și ciinii; 7. Găina și Porumbița; 8. Pițigoiul și Scatiul; 9. Fluturele și Musca; 10. Hirtia și Frînghia; 11. Hirtia albă și Hirtia vinătă; 12. Leul și Vulturul; 13. Muzicantul și Vodă; 14. Ciobanul și Oglinda; 15. Ciocîrlanul și Mirtanul; 16. Mirtanul și Șoricelul; 17. Liliacul și celelalte gingăanii; 18. Ciinele și Șarpele. II. Ghicitori.

Pildele au și unele mențiuni.

Astfel: *Cățelul și Cocoșul*, *Barza și Vrabia*, *Sania*, *Calul și Trăsura*, *Copilul și Croncanul*, *Luna și Ciinii*, *Ciocîrlanul și Mirtanul*, *Ciinele și Șarpele* au mențiunea: „Din poveștile poporului“; iar *Dihorul și Strechea*, *Hirtia și Frînghia*, *Leul și Vulturul*, *Muzicantul și Vodă*, *Mirtanul și Șoricelul* au: „După Avadînah“.

II. Ghicitori.

P. Ispirescu indică și sursa ghicitorilor: „Ghicitorile nr. 4, 5, 10, 12, 16, 23, 27, 33, 38, 55, 75, 79 sunt spuse de un craiovean.

Ghicitorile nr. 128—134 sunt spuse de un soldat oltean.

Ghicitorile nr. 144—150 sunt spuse de o fată din satul Merchiaj, scaunul Cohalm, Transilvania.“

Volumul se află la Muzeul etnografic al Moldovei, Iași, colecția lui Artur P. Gorovei, nr. inventar 138, unde ne-a fost semnalat de tov. N.A. Ursu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

JUCĂRII ȘI JOCURI DE COPII (1885)

Volumul *Jucării și jocuri de copii*, adunate de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Sibiu, Biblioteca populară a „Tribunei“, nr. 6, 1885 are 88 pag. și pe prima pagină — pe verso — o etichetă completată chiar de mina lui Ispirescu: „Biblioteca Academiei Române. Dăruită de P. Ispirescu. 26 ianuarie 1885..“

Publicăm integral *Prefața* autorului apărută la această carte:

„Este o zicătură care glăsuiește: omul dacă îmbătrînește ajunge la mintea copilărească.

Și întîlnind odată pe d. V. Alecsandri, ăl de scrie stihuri dulci ca mierea, i-am zis:

— Pesemne că am ajuns la mintea copilărească, domnule, fiindcă am început să scriu jocurile și jucăriile de pe cînd eram copil.

— Nu, îmi răspunde d. Alecsandri, d-ta nu îmbătrinești; d-ta întine-rești prin aducerea aminte de copilăria și de jocurile de pe cînd erai copil. Scrie dară cîte jocuri și jucării mai ții minte, și tipărește-le, ca să rămîie de pomenire.

Întorcîndu-mă acasă și cugetînd, mi-am zis: «Mă, da cu noimă cuvinte mai fură și astea, vorbe adînci. Vezi ce va să zică a avea glagore la cap.»

Avea dreptate; și așa e că vor rămînea de pomenire; căci azi puține din jocurile cele vechi se mai joacă; și se pot uita.

Atunci mă îndreptai, pare că un fel de mîndrie a tinereții mă coprînsese, mă bucurai; dară bucuria mea nu ținu mult; vezi că știu eu ce știu, că știu cîți anișori duc cu spinarea, și altele și altele.

Totuși mi-a rămas în minte ideia de tinerețe; vorba bună a d-lui Alecsandri prînsese loc, mă făcu mai harnic; mă făcu de scrisese dacă nu toate jocurile și jucăriile tinereții mele, dară mai toate.

Dacă nu am izbutit să le scriu așa de amănunțit și de deslușit, ca să fie ca o icoană, după care să te iei și să faci jucăriile și să joci aceste jocuri, vina nu este a mea.

Am făcut ce am putut și cum am putut, după cum adecă m-a tăiat capul. Și păcatul să fie aceloră căror le-am citit și m-au lăsat să merg pe căi greșite, fără să mă îndrepteze și să-mi deschidă ochii, ca să nu caz în păcate.“

P. Ispirescu publică în: „Columna lui Traian“, București, an IV, nr. 3—6, martie—iunie 1883, p. 104—112, *Jocuri românești de copii (Jocul d-a țurca; Jocul d-a cărămîjoara; Jocul d-a calda; Jocul d-a poarca; Jocul d-a ascunsele)* și în „Columna lui Traian“, București, an IV, 1885, nr. 7—10, p. 287—290, *Jocuri de copii (Jocul în cinci pietre și Jocul cu puiul)*.

Publică în „Educatorul“, București, an I, 1883, p. 115—116, *Jocuri de copii (De-a leapșa, de-a baba oarba, de-a baba gaia)*, în „Educatorul“, Buc., an I, 1883, p. 166—167, *Jocuri românești de copii (De-a țurca, de-a cărămîjoara)* și în „Educatorul“, București, an I, 1883, p. 253—254, *Jocuri de copii (Jocul d-a ascunsele)*.

Publică în „Familia“, Pesta-Oradea, an XIX, 1883, p. 159, *Jocuri de copii*, și în „Familia“, Pesta-Oradea, an XIX, 1883, p. 554—555: *Ora, ora morilor. Joc românesc de copii*.

Mai publică în: „Convorbiri literare“, Iași, anul XVII, nr. 12, martie 1884, p. 472—477, *Arșicele (Jocul în bei bun; Jocul în armean; Jocul într-a lui; Jocul în sbenghi; Jocul în armășie)*. Apar în „Tribuna“, Sibiu, an I, 1884, p. 650, 654, 658, 666, 670—671, 674—675, 678, 690—691, 694, 706—707, 734—735, 738—739, 742—743, 762—763, 778—779, *Jocuri și jucării de copii*. Adunate de...

DESPRE POMUL CRĂCIUNULUI (1886)

Conferința *Pomul de Crăciun* a fost citită pentru prima oară la Titu Maiorescu acasă (vezi Al. Dobre: *Petre Ispirescu — 80 de ani de la moarte*, „Revista de etnografie și folclor“, București, 1967, nr. 6, p. 477—491) și apoi publicată în revista: „Convorbiri literare“, Iași, an XVI, nr. 9, 1 dec. 1882, p. 349—357. Este semnată P. Ispirescu.

Volumul a apărut mai târziu: *Din poveștile unchiușului sfântos. Despre Pomul Crăciunului (Krist-Baum)* de P. Ispirescu, culegător-tipograf, București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1886, 31 p.

Aceste pagini nu sînt publicate în ediția noastră.

D I N P E R I O D I C E

ZICĂTORI POPULARE

Petre Ispirescu publică un articol cu acest titlu în: „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“, București, an I, 1883, p. 224—235 și p. 450—460.

Articolul are indicația: „va urma“, dar în următoarele numere n-am mai găsit continuarea.

Preocuparea lui pentru culegerea zicătorilor populare, cum subliniază și în articol, este mai veche și primele proverbe culese de el apar în volumul: *Legende și basmele românilor, ghicitori și proverburile* adunate din gura poporului... București, part. I, 1872, p. 164—180.

Deoarece multe dintre zicătorile publicate în volumul citat n'ai sus n-au mai fost reproduse în articolul menționat probabil și pentru că P. Ispirescu n-a reușit să ducă pînă la capăt intenția sa publicăm în aceste note pe cîteva dintre ele.

PROVERBI

- Muierea a îmbătrînit pe dracu.
- Cine se scoală mai de dimineață, ajunge mai departe.
- Dracul toate le știe, numai mascalul muierei nu-l știe.
- Merge mai mult în trei zile decît într-una.
- Mi-e drag ca sarea-n ochi.
- Gura lumii numai pămîntul o astupă.
- Obraznicul mănîncă praznicul.
- Pe porc nu poți a-l face să bea apă din fedeleș.
- Mița blindă zgîrie rău.
- Cine cere nu piere, dar nici nume bun n-are.

- Lupul își leapădă părul, dar năravul nu.
- Satul arde, baba se piaptână.
- Vremea vinde paiele, și nevoia le cumpără.
- Cine te știe, te cumpără; cine nu te știe, te vinde.
- De copii și de coate goale niciodată să nu te vaiți.
- Mai bine sărac și curat, decît bogat și necinstit.
- Cine crede în cruce, ca crucea se usucă.
- A înțarcat bălaia.
- Tocmeală țigănească, dară plată omenească.
- Decît o mie de vrăbii pe gard, mai bine una în frigare.
- Eu îi dau și ea paște.
- Vede că nu încapе singur pe gaură, și-și mai leagă și tigva de coadă.
- Trai cu vătrai.
- Cu o floare nu se face vara.
- Uită-te la față și mă întreabă de viață.
- Două bătăi strică; dar două mîncări, nu.
- Cată Nan iapa, și el călare pe ea.
- Nici în car, nici în căruță, nici în teleguță.
- Lovește-mă, lele, în spate, c-un bulgăre de iască.
- Frunză verde, ceapă coaptă, și-aș mîncea zăpadă friptă.
- Tronc, Marico, mere acre.
- Este Stan pătitul.
- Îi cere și lui inima mere acre.
- Tranca, fleanca, mere acre.
- Nu te-ntinde că te rupi.
- Umblă ca cîinele surd la vinat.
- Nu te întinde la cașcaval.
- Pică pară, pică, dacă vei pica, eu te voi mîncea.
- Este ca a cincea roată la car.
- Lesne a ierta, anevoie a uita.
- Cine ce-și caută, găsește.
- Casa lor este cu ușa prin pod și cu ferestrele pe sub pat.
- Cine poartă barbă, trebuie să aibă și pieptene.
- Crește pui de șarpe ca să te muște.
- Țiganul cînd s-a văzut împărat, întii pe tată-său l-a spînzurat.
- Cine n-are rușine de oameni, nici frică de Dumnezeu.
- Mielul blind sugе la două oi.
- Se uită la dînsa ca la o cireașă coaptă.
- Și-a mîncat credința, ca țiganul biserica.
- Și-a mîncat rușinea cu mămăligă.
- Cine a pierdut rușinea ca să o găsească el?
- Decît să bagi chiriaș rău în casă, mai bine un mărăcine și s-o ții închisă.

- Crește în laturi ca varza.
- Soarele de e soare și tot nu poate încălzi lumea toată.
- Pe care nu-l lași să moară nu te lasă să trăiești.
- Interesul poartă fesul.
- Toamna se numără bobocii.
- Mură în gură.
- Spune gogoși de tufă.
- Face și el umbră pământului.
- Eu imblu cu pînea după el, și dînsul dă cu ciomagul în mine.
- Fă bine să-ți găsești rău.
- Ori Stan, ori căpitan.
- Spune-mi cum te cheamă, să-ți spui la ce sfînt te închini.
- Spune-mi cum te cheamă, să-ți spun cine ești.
- Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă.
- Urechi de cirpă.
- A mîncat picioare de găină.
- Cum e turcul și pistolul.
- Cum e sintul și tămîia.
- Cum e sluga și stăpînul.
- Ziua bună se vede de dimineață.
- Cine n-o caută o găsește; dară încă cine o caută.
- Scumpul mai mult păgubește, și leneșul mai mult aleargă.
- Scump la țărițe și ieftin la fîină.
- Spune-mi cu cine te aduni, să-ți spui cine ești.
- Pierde vară.
- Poale lungi și minte scurtă.
- Mai bine azi un ou, decît la anul un bou.
- Cine numără foile, nu mai mîncă plăcintă.
- Femeia care nu vrea să frămînte, toată ziua cerne.
- Nu poate fi cineva și cu slănina în pod, și cu varza grasă în oală.
- Nu poate ține cineva doi pepeni într-o mină.
- Nu poate ședeja cineva în două lunturi deodată.
- A intrat vulpea în sac.
- Cine nu se mulțumește de puțin, nu e vrednic nici de mult.
- Nemulțumitului i se ia darul.
- Calul de dar nu se caută pe dinți.
- Decît o săptămîină vrabie, mai bine o zi șoim.
- El îndrugă verzi și uscate.
- Orbul a-nemerit Brăila.
- Voiește a spăria lupul cu pielea oii.
- Fie ș-un lup mîncat d-o oaie.
- Unde a mers mia, meargă și suta.
- O mie de vorbe un ban nu face.

- Pină la Dumnezeu te mănincă sfinții.
- N-a văzut încă alba în capistere și...
- N-ai ajuns la gîrlă, și ți-ai ridicat poalele.
- Nu-i ajungi cu strămurarea la nas, de înfumurat ce este.
- Nici drumul tău, nici caii tăi.
- Unde nu-s mirtani, șoarecii joc.
- Unde nu e stă pin, nici Dumnezeu.
- Orbul de la toți, dară de la orb, nimeni.
- Dacă nu e cap, vai de picioare.
- Pisica unde n-ajunge, zice că pute.
- Ce naște din pisici șoareci mănincă.
- Poama nu cade departe de tulpină.
- După moarte și cal de ginere.
- De aceea n-are ursul coadă.
- Pină nu faci focul nu iese fum.
- Mă duc să-mi caut stăpin, dar-ar Dumnezeu să nu gădesc.
- S-a scremut muntele și s-a născut un șoarece.
- Curca plouată. Curagi de curcă beată.
- Decît să iasă omului nume rău, mai bine ochii din cap.
- Oțetul tare vasul lui strică.
- Cine face, lui își face; cine dă, lui își dă.
- Vodă vrea, dară Hîncu ba.
- Mai bine un dram de minte decît o oca de noroc.
- Cine poate oase roade, cine nu nici carne moale.
- Toată lelea își are băcăul ei.
- Și-a găsit sacul peticul.
- Și-a găsit tîngirea capacul.
- Să-i legi într-un tei și să-i dai pe gîrlă.
- Ia pe unul și dă în celălalt.
- S-a miniat văcarul pe sat.
- I-a făcut pe piele.
- Un nebun aruncă o piatră în gîrlă și zece înțelepți nu poate s-o scoată.
- Omul nu poate scăpa de ce îi este scris în frunte.
- O ia în gît și merge înainte.
- Îi sfîrșile călcîiele.
- Să se șteargă pe bot.
- Să-și pună pofta în cui.
- Îi ia porumbul de pe foc.
- Unde nu-ți fierbe oala nu băga lingura.
- Se face gaură în cer.
- Încearcă marea cu degetul.
- Tot alba în doi bani.
- Eu îl trimit la foc, și el mi-aduce busuîoc.

- I-a sărit țandăra.
- Il fierbe fără apă.
- Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor.
- Sare din lac în puț.
- De omul însemnat să fugi.
- Ride dracul de porumbii negri, și pe el nu se vede.
- Plînge risul de astă-vară.
- Îmbucă de parcă se bat lupii la gura lui.
- Rău de vale, greu la deal.
- Năravul din fire n-are lecuire.
- Gura păcătosului, adevăr spune.
- Se potrivesc ca nuca în părete.
- Cine se frige la ciorbă, suflă și în iaurt.
- Dacă te frigi, incailea să te frigi cu o ciorbă bună.
- Cine știe carte are patru ochi.
- Nici salcia pom, nici dezvățatul om.
- Ascultă-l dacă ai vreme.
- Leagă sacul la gură pînă e plin.
- Vorbă multă și treabă puțină.
- Om fără cusur nu se poate.
- Ceartă fără păruială, n-are haz.
- Toată fapta își are răsplata.
- Pină să vie chef bogatului, iese sufletul săracului.
- Tăcerea e ca mierea.
- Cît ți-e plapoma te întinde.
- Măsoară de multe ori, și taie o dată.
- Cu un picior în groapă și altul d-asupra.
- Fă-te tovarăș cu dracul, pînă treci puntea.
- Nici să vezi vreodată draci, nici cruce de ei să-ți faci.
- Nu te lua după gura lumii, că dai în gropi.
- Pe unde a sărit capra, trebuie să sară și iada.
- Mai bine cu un om vrednic la pagubă, decît cu un nevoiaș la cîștig.
- Seamănă la tinerețe, ca să ai ce culege la bătrînețe.
- Pentru că n-are Dumnezeu stăpîn.
- Corb la corb nu scoate ochii.
- Unii mîncă și alții dumerică.
- N-aduce anul ce aduce ceasul.
- La mîncare lup, dar la lucru vulpe (codaș).
- Nepoftitul scaun n-are.
- Prinde orbul, scoate-i ochii.
- De l-oi mai vedea o dată, se face de două ori.
- Nu știi de unde sare iepurele.
- Voind să poarte cercei mai buni, își pierde urechile.

- Dă-mi, Doamne, ce n-am gîndit, să mă mir ce m-a găsit.
- El îi da călcîie să stea, și iapa mai tare fugea.
- Unde este minte multă, este și nebunie multă.
- Singele apă nu se face.
- Cine ți-a scos ochii? frate-meu.
- Mai bine slugă bogată decît stăpîn sărac.
- Greu e să te ții cu cei mari, rău e și cu mojiicii să fii.
- S-a făcut teacă de pămînt.
- Omul iscusit și fără de cușit, cînd șade la masă, foarte rău îi pasă.
- Sfirșitul alege.
- Cine ride la urmă, ride mai bine.
- Ochii sunt rușți din mare.
- Nu tot ce zboară se mîncă.
- Ochii care nu se văd se uită.
- E trecut și prin ciur și prin dîrmon.
- Și-a spart dracul opincile.
- Urciorul merge de multe ori la apă, dar în cele din urmă se sparge.
- Va mai veni oala la spuză.
- Frate, frate, brînză e pe bani.
- Fuga e rușinoasă, dară este sănătoasă.
- Munte cu munte nu se întîlnește, dar om cu om se întîlnește.
- Cine dă cu o mină, ia cu amîndouă.
- Vorba, vorbă aduce.
- Cine se pripește, se pîrlește.
- Cu cine te aduni, te asemeni.
- Dă-ți, popo, pintenii, și bate iapa cu călcîiele.
- Dacă dai, n-ai.
- Este cu musca pe căciulă.
- Rău cu rău, dar mai rău fără dînsul.
- Mîncarea de dimineață, ca însurătoarea de tînăr.
- Unge osia, să nu scîrșie roata.
- Vrabia pui și ea moare de bătrînă.
- Lapului d-aceea îi este ceafa grasă, pentru că singur își gătește de masă.
- Nu e după cum vrea omul, ci după cum vrea Domnul.
- Popa nu toacă de două ori pentru o babă surdă.
- Ziua mîncă colaci și noaptea umblă după draci.
- Este încă pușor cu caș la botșor.
- Nu e bun de nici o brînză.
- Marte din post nu lipsește.
- Se amestecă ca pătrunjelul în toate bucatele.
- Dă-i pace că e boul lui Dumnezeu.
- Încă nu i-a căzut cașul de la gură.

- De departe calu-și bate, iar d-aproape ochii-și scoate.
- Mai bine o zi cocoș, decît o vară găină.
- **Caută** nod în papură.
- Șarpele cînd îl doare capul, iese la drum.
- Unii țin vaca, și alții îi mulg țitele.
- Gardul cu proptele ține mai mult.
- Nu mi-a nins ca să nu-mi degere.
- Spălătură de ploscă.
- Trăiește, murgule, să paști iarbă verde.
- Vorbește ca o carte.
- Curva își pierde cîntea, dar norocul nu.
- Din încercătură în împleticire.
- Cine are piper mult pune și în iaurt.
- Unde îi dai și unde crapă.
- Păduchele după ce se satură iese în frunte.
- Nu mai strica orzul pe giște.
- Înțeleptul făgăduiește, și nebunul trage nădejde.
- Trage nădejde ca spinul de barbă.
- O vacă întinată necîntea toată cîreada.
- Pe lingă copacii cei uscați, ard și cei verzi.
- Tot țiganul își laudă ciocanul.
- E drept ca funia în traistă.
- Nu te lăsa pe funia altuia în puț.
- Femeia, pușca și calul n-are crezămînt.
- O mină spală pe alta, și amîndouă obrazul.
- Turcul zice: Dă-mi, Doamne, gîndul românului cel de pe urmă.
- Scoală tu, să șez eu.
- Taci tu, să vorbesc eu.
- Cine tace, merge în pace.
- Vorbă multă, sărăcia omului.
- În nădejdea tatii, rămîne mama stearpă.
- Păcat că te-a făcut Dumnezeu român cu căciulă.
- Ia-l dupe mine că-l omor.
- Ursul nu joacă de voie.
- I-a atîrnat iabașaua de nas.
- I-a pus perdele la ochi.
- L-a îmbrobodit femeia, îl poartă de nas.
- Nu-și cunoaște lungul nasului.
- Îl duce pe la icoane.
- O caută cu lumînarea ziua în amiaza mare.
- Vulpea în pădure și pielea îi tocmește în piață.
- De gras ce e, îi curge untura pe nas.
- Ce ție nu-ți place altuia nu face.

- Văduviță grasă.
- Chip frumos la un cap prost.
- Gînd la gînd cu bucurie.
- Gust mălăieț (sau gustul muștei).
- Musca trece peste flori, și se pune pe alte celea.
- Îl soarbe cu ochii.
- Nu e nebun cel ce mănîncă șapte pite, ci acela ce i le dă.
- Gura bate spatele.
- Toată pasărea pe limba ei piere.
- Îmblă pe unde a-nțărcaț dracul copiii.
- Lucrul dracului în casa popii.
- Cine împarte parte își face.
- Piine și cu sare mîncare gata.
- De bătrîn poți rîde, pentru că bătrîn ai să fii.
- Cu încetul, cu încetul, se face oțetul.
- Se sperie ca calul de tropotul său. (Își face nălucă.)
- Să nu dea Dumnezeu omului cît poate să rabde.
- Mai multe piei de miel, decît de oaie.
- Nu e sărac cel ce n-are tată și mamă, ci cel ce n-are învățătură bună.
- Nu te amesteca în tărîțe că te mănîncă porcii.
- Unde vede gîrla închide ochii.
- Picătură cu picătură face lacul mare.
- Lac să fie, broaște multe.
- A prins mămăliga coaje.
- Piatra cînd șade mult la un loc, prinde mușchi.
- Fii înțelept ca șarpele, muncitor ca albina, și dornic ca turturela.
- Fii dupe cum te arată chipul.
- La părul lăudat, să nu alergi cu sacul.
- Răbdări prăjite ai să mănînci.
- Cum îți vei așterne așa vei dormi.
- Se frămîntă cu firea.
- Rîcîie ca găina cînd se vede în belșug.
- I se scurg ochii.
- Cine rîde gura-și întinde.
- Vară este, iarnă este.
- Nu e moarte fără bănuială și nuntă fără ceartă.
- Cine seamănă vînt, culege furtună.
- Altă Stancă, leică vorbă.
- Nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i pute.
- Cui îi este foame, codri visează.
- Seamănă ca două picături de apă.
- Nu e de mutra lui.

- Ziua fugе de bivoli și noaptea îi apucă de coarne.
- I-a mers drept la inimă.
- De nevoie se suie cineva și în patul altuia.
- Fierul rău nu se prăpădește.
- Feciorul lui bani gata.
- Lup în piele de oaie.
- Decît drac negru, mai bine drac alb.
- Taler cu două fețe.
- Îndrugă de Vinerea-mare.
- Se întoarce cu coada între picioare.
- Tună și fulgeră de minie.
- Parcă i-a fript șerpi pe burtă.
- N-are după ce bea apă.
- Laudă-te gură, că pumnii îți curg.
- Hoțul este cu un păcat și păgubașul cu nouăzeci și nouă.
- Ce mai jaf în ciuperci.
- Toacă dracului bureți.
- Printre picături.
- Și plopul e-nalt și-l spîrclie ciorile.
- Atîta pagubă, cît și dobîndă.
- Unde e ciștig, e și pagubă.
- Dumnezeu să le aleagă.
- E tare de înger (slab de înger).
- Hoțul fură și jură.
- Iasă unde va ieși.
- Cu greu se urnesc pietrele din casă.
- Dă cu sete.
- Se ține de capul lui ca gaia mașul.
- Se ține norocul de tine, ca pulberea după ciini.
- Nu se curăță de dînsul ca de riie.
- Se întinde ca pecinginea.
- L-a prins în clapcă sau capcană.
- Se umflă în pene.
- A început a-și căuta catastifele vechi cu mofluzii.
- Îmbla după potcoave de cai morți.
- Taie ciinilor frunză.
- Ce-i trebuie chelului? tichie de mărgăritar.
- Este ușe de biserică.
- N-are nas să meargă la poliție.
- Găina e o pasăre, cînd bea apă se tot uită și ea la Dumnezeu.
- N-am cu dînsul nici în clin nici în mîinecă.
- Cine are carte are și parte.
- Cîte sate atîtea bordeie.

- Nu face sat cu dinsul.
- Să faci noaptea zi și ziua noapte.
- Intoarce umbrela dîncotro vine ploaia.
- Tărăgăiește ca targa pe uscat.
- Mîncarea e fudulie la om, băutură este unde e.
- Fiecare trage spuza pe turta lui.
- I-a luat apa de la moară.
- Nu-i căuta să fie măcar de șapte palme în frunte.
- Marfa gata bani așteaptă.
- De nu te-aș mai vedea, parc-aș mai trăi.
- Unde sunt moașe multe rămîne copilul cu buricul netăiat.
- Ce-ai băut de ne-ai urit; ce-ai mincat de ne-ai uitat.
- Mîndra bea și chiuieste, mîndrul tace și plătește.
- Cel ce intră în vorbă nechemat se numește oaie cu șorici.
- Vitelor care treieră nu li se leagă gura.
- Îi este inima cît un purice.
- Trage danțul după casă că mireasa-i burdioasă.
- Cine șade coada-i cade; cine mișcă tot mai pișcă.
- De nu era nasul, o pățea obrazul.
- Sătulul la flămînd nu crede.
- O bate cu muchia, ș-o scoate cu unghia.
- Oriciți cu nădragi toți îi sunt ei dragi.
- Dacă nu dai omului apă, nu-i da nici de mîncare.
- O dată voinic, de două ori nimic.
- Unii iau folosul și alții port ponosul.
- Oaia care nu poate să-și ție lina trebuie tăiată.
- E mai bine să fie cineva la colț de țară și la mijloc de masă.
- Linge unde a scuipat.
- Intră și în gură de șarpe.
- Îi freacă ridichea.
- Urît tată a mai avut.
- Nu este nici cîine nici ogar.
- Îi lipsește o doagă.
- Paza bună trece primejdia rea.
- Sări-voi, plesni-voi; sta-voi, crăpa-voi.
- Vorba își are și ea vremea ei.
- Pe unde iese cuvîntul, iese și sufletul.
- Lăcomia strică omenia.
- Fie tufa cît de mică, își are și ea umbra ei.
- Ține-te pinză, să nu te rupi.
- Cine se reazimă pe umbră greșește.
- Leagă și el din tei curmei.
- Îi tremură mîinile de mult ce a dat de pomană.

- Graba strică treaba.
- Îmbucătură mare să îmbucăm, dar vorbă mare să nu zicem.
- Nu toată nuca are miez bun și sănătos.
- Eu mă vait că sunt călugăr, și tu-mi dai zor cu Doamne ajută.
- Fugi de cel ce pupă-n bot că îți ia din pungă tot.
- Ce-a fost verde s-a uscat, ce-a-nflorit s-a scuturat.
- Pune căciula jos, și după ce te vei judeca la dînsa, fă ce ți-ai pus în gînd.
- Fiecare este croitor de piine pentru sine.
- S-a dus pe copcă.

PĂRINTELE BIMBIRICĂ ȘI MAICA PREOTEASĂ

Publicată cu subtitlul „Copie de pe natură“, în revista „Familia“, Oradea, an XIX, 1883, nr. 7, p. 73—75.

Din poveștile unchiașului sfătos DE LA BUCUREȘTI LA ROȘIORII-DE-VEDEA ȘI-NAPOI

Publicată în: „Convorbiri literare“, Iași, an XVIII, nr. 5, august 1884, p. 193—207.

Este iscălită: „P. Ispirescu, culegător-tipograf“.

Din poveștile unchiașului sfătos SCHIȚĂ DE CĂLĂTORIE

Publicată în: „Revista literară“, București, an VI, nr. 21, 1—15 iulie 1885, p. 429—441; nr. 22, 16—31 iulie 1885, p. 464—474; nr. 23, 15 august 1885, p. 501—514, nr. 24, 1 sept. 1885, p. 540—546, nr. 25, 15 septembrie 1885, p. 568—576.

Semnat: „P. Ispirescu, culegător-tipograf“.

DIN MANUSCRISE ȘI CORESPONDENȚĂ

[CAIET DE ÎNSEMNĂRI PERSONALE]

Acest manuscris căruia cei mai mulți cercetători i-au spus *Jurnal* se află la Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 3279 și are 57 pagini, numerotate chiar de P. Ispirescu. Este scris într-un catastif în care modestul „culegător-

tipograf“ la început și-a notat socotelile, cheltuielile zilnice ale tipografiei precum și cele personale.

Am selectat din acest manuscris paginile care sînt strict legate de viața sa, acelea care dovedesc setea nemărginită pentru cultură, strădaniile sale de a îmbogăți tezaurul literaturii noastre.

Manuscrisul începe cu însemnări din ziua de 22 august 1865 și se termină cu cele din septembrie 1870.

P. Ispirescu nu s-a aplecat asupra acestor pagini decît atunci cînd timpul i-a permis acest lucru iar cele consemnate de el nu au o valoare literară deosebită.

Semnalăm încercările sale poetice și mai ales poeziile:

Vocea unui tipograf (trecută în cadrul însemnărilor din 6 ianuarie 1868), dar avînd pe margine indicația lui Ispirescu: „refăcută în 1871“, pag. de ms. 45—46;

Luna și ciinii (din cadrul însemnării din 29 septembrie 1869), avînd indicația „refăcută în 1872“, pag. 50;

Cocoșul și cățelul (care e datată 15 octombrie 1869) dar pe margine e indicația: „refăcută în 1871“.

Vocea unui tipograf și *Cocoșul și cățelul* se găsesec și în ms. rom. 3282. Vezi notele de la acest manuscris.

Din poveștile unchișului sfătos CÎTEVA AMINTIRI DIN ȘCOALĂ

Acest manuscris se află la Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 3282 și are 33 de pagini numerotate chiar de P. Ispirescu. E datat pe prima pagină în stînga: 1881 aprilie și iscălit: P. Ispirescu, culegător-tipograf.

A văzut lumina tiparului prima dată în „Revista fundațiilor“, București, an. XIV, 1947, nr. 1 și nr. 2, fiind publicat de George Băiculescu, care sublinia că manuscrisul i-a fost pus la dispoziție de Gustav Finkelstein. G. Băiculescu are un interesant articol despre P. Ispirescu ca introducere la acest manuscris.

Nu am reprodus manuscrisul în ediția de față.

Manuscrisul mai cuprinde încă 10 pagini numerotate tot de Ispirescu, de format mai mic, pe care sînt scrise și pe o parte și pe alta versurile: *Lupul pîrcălab* (datate februarie 1871 și avînd indicația: „refăcută în 1876“, p. 1—2; *Vocea unui tipograf* și *Cocoșul și cățelul* (datate februarie 1871 și avînd ca indicație cea de a doua poezie: „refăcută în 1876“, p. 3—5); *Cugetări despre viața animalelor*, cum învață ele de la natură tot ce le trebuie (nu le-am reprodus considerîndu-le prea naive); *Viermele* (datată martie 1871, p. 8—9) și *Seatiul și pițigoiiul* (datată martie 1871 și avînd indicația: „refăcută în 1876“). Unele din ele le-am reprodus atît în paginile [caiet-ului

de însemnări personale] cit și aici pentru a evidenția modul în care au fost ele refăcute.

De fapt aceste versuri au mai fost publicate în: „Convorbiri literare“, București, an LXVIII, 1935, nr. 6—8, de Al. Iordan sub titlul de: *Versuri inedite* de P. Ispirescu. Al. Iordan sublinia: „Cunoscut ca băsmuitor Petre Ispirescu ne apare de data aceasta și ca minuitor al versului. Fără a fi de o înaltă valoare poetică versurile ce le publicăm au darul de a dezvălui și o altă preocupare literară a lui Ispirescu, bănuită numai pînă acum.“

[RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ—1877]

Moartea l-a surprins pe modestul culegător-tipograf scriind după cum spunea Al. Odobescu în discursul său la Academie rostit în ziua de 11/23 decembrie 1887: „în stilul său simplu, familiar, dar călduros ca graiul poporului, faptele de laudă ale românilor din ultimul război, ce ne redete neatîrnarea de mulți secolii pierdută“.

Manuscrisul se află astăzi în posesia Bibliotecii Academiei R.S.R., ms. rom. 6113. El are în total 65 pagini, fiind împărțit în două părți. Autorul n-a reușit să-și termine scrierea, așa se și explică stilul deseori neglijent, pasajele neclare. Credem că intenția lui era să-l încadreze în povestirile din cadrul ciclului *Poveștile unchiușului sfătos* pentru că se și adresează cititorilor în stilul propriu acestuia („Dragii moșului“).

Paginile scrise de el, deseori naive, sînt un omagiu adus celor ce și-au jertfit viața pentru dobîndirea independenței patriei noastre dovedind preocupările lui pentru evenimentele din zilele sale.

Nu am reprodus manuscrisul în ediția de față.

La Biblioteca Academiei se mai află ms. rom. 3282 (26 p.) intitulat *A douăsprezecea corespondență*. Credem că aceste pagini le-a topit în povestirea amintită mai sus. Manuscrisul nu este publicat în ediția de față.

CALENDAR POPORAN

Acest manuscris se află la Biblioteca Academiei R.S.R., ms. rom. 6114 și are 65 pagini.

Numerotarea a făcut-o Ispirescu, însă a fost foarte dificil să se pună ordine în aceste file disparate.

Este interesant prin obiceiurile pe care le consemnează, prin colindele pe care le-a înglobat în cadrul lunilor de iarnă, al sărbătorilor respective.

Textul lui Ispirescu din acest manuscris despre luna martie și decîi despre Dochia și cojoacele ei l-a folosit și L. Șăineanu în studiul: *Zilele babei și Legenda Dochiei* în vol.: *Studii folclorice*, București, 1896, p. 6 unde arată că: „această notiță mi-a fost împărtășită de răposatul Ispirescu.“

Fie-mi permis a mă folosi de această ocaziune spre a aduce un omagiu suprem memoriei venerabilului unchiș care a fost pentru mine adevăratul dascăl întru ale poporului.“

Nu am reprodus manuscrisul în ediția de față.

[SNOAVĂ]

CÎTEVA NEVINOVATE BĂGĂRI DE SEAMĂ

Aceste pagini fac parte din arhiva P. Ispirescu: aflată la Biblioteca Academiei R.S.R.: I mss. 55—60.

Aici mai putem găsi pagini din *Chrestomația* pe care o proiectase s-o publice împreună cu Urban Jarnik (C. Negruzzi: *Scrisoarea III, Evanghelia încățătoare* sau *Cazania, Cugetări în ora morții — Cuvinte den bătrîni*, p. 103; din *Psaltirea* lui Coresi etc.) și pe care n-au terminat-o, apărînd între timp cea a lui M. Gaster.

CORESPONDENȚĂ

Publicăm în acest volum scrisorile pe care le-am putut găsi la Biblioteca Academiei R.S.R. sau în altă parte.

Correspondența dintre Petre Ispirescu și Jan Urban Jarnik a fost publicată integral pentru prima dată de Traian Ionescu-Nișcov în: „Studii și cercetări de istorie literară și folclor“, București, an XII, nr. 3—4, 1963, p. 639—682. În momentul de față aceste scrisori se află la Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. rom. 50.477—50.492 (scrisorile de la nr. 1 — nr. 17); 50.510—50.521 (de la nr. 18 — nr. 30); 50.722—50.736 (de la nr. 31 — nr. 47).

Correspondența dintre P. Ispirescu și Eustațiu Aristide se află de asemenea la Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. rom. 25.649, 25.890 și 26.432.

Scrisoarea Elenei Ispirescu se află la Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. rom. 20.736.

Scrisoarea lui P. Ispirescu din 21 mai 1882 către fiica sa Elena am reprodus-o după P. Ispirescu, *Bucăți alese*, ediție completă cu studii și explicații, îngrijită de Paul I. Papadopol, Cultura românească, București, 1937, vol. II, p. 736—739 (scrisoarea a mai fost publicată și în ediția îngrijită de E. Lovinescu: *Legende sau basmele românilor*, 3 vol., Ancora, București, 1929, p. 42—46).

Scrisorile lui G. Dem. Teodorescu și Grigore Tocilescu le-am reprodus după: „Făt-Frumos“, an IX, nr. 5—6, septembrie—decembrie 1934, p. 130—135.

GLOSAR

A

- abitir (adv.) — mai bine, mai tare
acioaie (s.f.) — aliaj de metal
adiată (s.f.) — testament
afion (s.n.) — suc cu proprietăți narcotice, extras de obicei din mac
agarean (s.m.) — păgin, mahomedan
aghiuță (s.m.) — *a-l fura aghiuță* — a-l fura somnul, a adormi
alagea (s.f.) — *a-și căpăta alageaua* — a da de bucluc, a se păcăli
alega (vb. reflexiv) — a se lega de cineva; a cuprinde
alici (vb. reflexiv) — a se vedea, a se zări
anocato (adv.) — de-a valma
anțărț (adv.) — acum doi ani
arnăut (s.m.) — soldat mercenar recrutat de domnii fanarioți, poteraș
aromi (vb. intr.) — a ațipi, a adormi

B

- bahniță (s.f.) — ființă urită, cotoroanță
bai (s.n.) — *nu-i bai* — nu face nimic
baier (s.n.) — curea, sfoară, ață cusută sau legată de un obiect; amuletă
(rar)
basma (s.f.) — *a scăpa basma...* — a scăpa dintr-o încurcătură
băcău (s.m.) — *a-și găsi băcăul* — a da de bucluc, a o păți
bărdacă (s.f.) — cană mică de pământ cu toarte, ulcică
bărdăhan (s.n.) — stomac
bătută (s.f.) — numele unui dans popular caracterizat prin bătăi ritmice din
mâini și picioare

becisnic (adj., s.m. și f.) — neputincios, nepriceput, ticălos, nevoiaș
 bedreag (s.n.) — butuc pe care cizmarul croiește încălțăminte
 beilic (s.n.) — dijmă (în oi) plătită stăpînirii; muncă gratuită în folosul
 stăpînirii
 blagovate (s.f.) — Bunavestire, sărbătoare la 25 martie (Blagoveștenie)
 bleandă (s.f.) — sperietoare, bleg, năting
 bleot (adj.) — prost, năting
 bobi (vb. tranz.) — a găsi, a nimeri, a potrivi
 bobleț (adj.) — prost, năting
 boi (s.n.) — trup, înfățișare
 bosma (s.f.) — poznă
 bostromengher (adj.) — caraghios
 brezaie (s.f.) — 1. persoană mascată (cu un cap de animal) care joacă pe la
 casele sătenilor în preajma Crăciunului. 2. fată împodobită cu frunze
 și flori, care joacă din casă în casă la Rusalii
 bumben (adv.) — a dormi bumben — a dormi adine
 bunget (s.n.) — pădure deasă și întunecoasă
 burdios (adj.) — rău
 butcă (s.f.) — caleașcă, trăsură mare boierească

C

cainic (adj.) — vrednic de plins, nenorocit
 calcavură, calcavuri (s.f.) — bătaie, palmă, dojană
 calendroi (s.m.) — ștregar, hoțoman
 calevri (s.m. pl.) — pantofi groși
 carte (s.f.) — scrisoare
 catagrafie (s.f.) — inventar
 cazanie (s.f.) — carte cuprinzînd predici sau povestiri cu caracter religios
 căpătuit (adj.) — înzestrat cu tot ce-i trebuie, cu stare
 cățea (s.f.) — a-l da pe cineva cățeaua — a bate strașnic, a păru
 căuș (s.n.) — lingură mare cu coadă
 ceanac (s.n.) — strachină, blid mare
 cerbice (s.f.) — ceafă, grumaz
 cheleş (adj.) — chel, pleșuv
 chembrică (s.f.) — țesătură de bumbac vopsită și cu un anumit luciu
 chervan (s.n.) — car mare
 chichiță (s.f.) — despărțitură mică în formă de cutie, pe peretele interior
 al unei lăzi, în care se păstrează mărunțișuri sau obiecte de valoare
 chilă (s.f.) — veche măsură de capacitate, egală cu circa 500 de kilograme
 și întrebuințată mai ales pentru cereale
 chilom (s.n.) — pumn, ghiont

chiloman (s.n.) — gălăgie, petrecere zgomotoasă
 chindie (s.f.) — numele unui dans popular asemănător cu sîrba; timpul zilei între două și cinci după-amiază
 chiolhan (s.n.) — petrecere, chef mare
 chiteală (s.f.) — socoteală, chibzuială, găteală
 cin (s.n.) — ordin preoțesc sau călugăresc
 ciocmăni (vb. tranz.) — a bate la cap, a cicăli
 cioflingar (s.m.) — secătură, om de nimic
 cioropină (s.f.) — țigancă
 ciripie (s.f.) — *a merge ca pe ciripie* — a merge, a se duce în linie dreaptă
 cirtă (s.f.) — dram, iotă
 cirviș (s.n.) — grăsime topită păstrată în bășici și întrebuințată în bucătărie
 ciubeică (s.f.) — lulea de calitate proastă
 ciurică (s.f.) — sărbătoare populară la 15 iulie
 ciutac (adj.) — poreclă dată turcilor
 cîră (s.f.) — *a se ține de cîra cuiva* — a stărui pe lingă cineva, a insista pe lingă cineva pentru a-l determina să facă un lucru
 cîrnic (adj.) — care se vaită, om dușmănos
 cîtinică (adj.) — puțin, nițel
 clapcă (s.f.) — cursă, capcană
 clironom (s.m.) — moștenitor, urmaș
 cobiliță (s.f.) — lemn încovoiat, crestă la capete, de care se atîrnă coșuri, donițe
 cociorbă (s.f.) — unealtă casnică formată dintr-un băț lung la capătul căruia e înfiptă o placă metalică și care servește la scoaterea jarului sau cenușii din cuptorul pentru pîine
 colăci (vb. tranz.) — 1. a peți; 2. a sfătui pe cineva (de rău)
 colimvitra (s.f.) — cristelniță
 conac (s.n.) — distanță de la un loc de popas la altul; popas
 conceni (vb. tranz.) — a nimici
 condrățel (s.m.) — păduche
 condur (s.m.) — pantofi cu tocuri înalte, cusuți cu fir și împodobiți cu pietre prețioase
 consistoriu (s.n.) — organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici
 contăș (s.n.) — haină luxoasă, lungă, purtată de boieri
 cosăcel (s.m.) — pește lung și plat
 coștoroabă (s.f.) — cocioabă
 crosnă (s.f.) — sarcină de lemne sau vreascuri; maldăr de obiecte
 culă (s.f.) — turn, boltă; beci boltit, subterană; conac boieresc
 cumăș (s.n.) — stofă pentru rochii
 cușniță (s.f.) — vatră pe care lucrează fierarul

D

- d-a-ncitelea (adv.) — a *umbla d-a-ncitelea* — a umbla de colo pînă colo
dăula (vb. tranz. și refl.) — a (se) slei de puteri; a (se) istovi
dedulci (vb. refl.) — a se deprinde, a se îndulci la ceva, a prinde gust de
ceva
deliu (s.m.) — soldat din călăria uşoară turcă; adj. furios, nebun
diastimă (s.f.) — interval, spaţiu de timp
dijmă (s.f.) — cantitate de produse agricole reprezentînd a zecea parte de
venituri ca dare către stăpînire, biserică, boieri
divan (s.n.) — consiliu cu atribuţii politice, administrative şi juridice,
alcătuit din sfinicii tronului
doftă (s.f.) — a *nu fi bun de doftă* — a nu fi bun de nimic
dosădit (adj. adesea substantivat) — amărit, întristat

E

- eparhie (s.f.) — ţinut sub păstoria bisericească a unui episcop

F

- falangă (s.f.) — sul de lemn de care se legau picioarele celor condamnaţi
să fie bătuţi la tălpi
făurişte (s.f.) — fierărie
firosos (adj.) — priceput la toate, deştept
floncăni (vb. tr. și intr.) a-i toca mereu gura, a trîncăni
foale (s.f.) — a *da pe cineva pe foi* — a bate pe cineva
freca (vb. tranz.) — a *freca (cuiva) ridichea* — a mostra pe cineva, a bate
fur (s.m.) — hoţ
furlandisi (vb. refl.) — a se fuduli, a se făli

G

- gadină (s.f.) — animal sălbatic, fiară
gaibarace (s.f. pl.) — picioare lungi
gaidă (s.f.) — cimpoi; numele unui dans cu acompaniament de cimpoi;
picioare lungi
gaşperiţă (s.f.) — ţigancă bătrînă şi urită
geambaş (s.m.) — negustor (sau hoţ) de cai
ghebă (s.f.) — haină de pîslă, inflorată şi cu găitane
gheroc (s.n.) — haină, redingotă
ghiorlan (s.m.) — ţopirlan, bătăran
ghizdea (s.f.) — căptuşeală de birne care formează pereţii unei fintini
giamală, geamală (s.f.) — mască uriaşă care acoperă în întregime pe saltim-
banci; sens figurativ — urîţenie, huidumă

giol (s.n.) — a da pui de giol — a fura
giubea (s.f.) — haină largă, purtată de boieri pe deasupra hanteriuului
giurgina (s.f.) — a juca pe cineva giurgina — a înșela, a amăgi
gîrbiță (s.f.) — a muia (cuiva) gîrbița — a înfrînge (cuiva) trufia
girlici (s.n.) — intrare îngustă în pivniță
gogleze (s.f. pl.) — mofturi, vorbe deșarte
gugiuman (s.n.) — căciulă de samur, purtată de domnitori și de boieri
ca semn al rangului lor

H

hagialic (s.n.) — pelerinaj făcut la locurile sfinte
halău (s.n.) — 1. plasă de prins pește; 2. troacă
hanță (s.f.) — haină ruptă
hăbăuc (adj.) — zăpăcit
hălăciugă (s.f.) — tufiș, desîș
hău (adj.) — greu
heretisi (vb. tranz.) — a felicita
hîrsi (vb. refl.) — a se deprinde cu ceva
hîrșie (s.f.) — blană (neagră) de miel, cu lînă creață și mărunță
hondrăni (vb. intrans.) — a flecări
huceag (s.n.) — pădure mică și deasă

I

iabașa (s.f.) — clește de apucat calul de nas cînd se potcovește
iazmă (s.f.) — monstru, persoană cu înfățișare respingătoare
imam (s.m.) — preot musulman
imos (adj.) — murdar
ipingea (s.f.) — manta cu glugă, făcută din dimie albă
ispită (s.f.) — încercare
isuaf (s.m.) — grup de meseriași avînd aceeași profesiune
izmeni (vb. refl.) — a se schimba

Î

împoncișare (s.f.) — conflict, împotrivire
încăibăra (vb. refl.) — a se încăiera
încelha (vb. tranz.) — a aduna la un loc, a înjgheba
încina (vb. refl.) — a deveni rău, a se încăpățîna
încrosna (vb. tranz. și refl.) — a (-și) încărcă o greutate în spinare

încura (vb. tranz.) — a alerga în voie, a zburda
îngrecată (adj.) — însărcinată
însăxănat (adj.) — încărcat
înoși (vb. tranz.) — a se căsători
întroloca (vb. refl.) — a se strînge la un loc
întestat (adj.) — încăpăținat

J

janghinos (adj.) — murdar, neîngrijit

L

laibăr (s.n.) — haină lungă și largă pe care o purtau odinioară boierii
lăcoviște (s.f.) — mocirlă, mlaștină
lega (vb. tranz.) — *a lega două în tei* -- a pune la o parte din câștig
leică (s.f.) — femeie ușuratică
legumă (s.f.) — mîncare, hrană
lepăda (vb. tranz.) — *a-și lepăda potcoavele* — a muri
lipscan (s.m.) — negustor de articole de manufactură
lofofăt (s.m.) — 1. titlu de mare demnitar în feudalism;
2. secretar, scriitor într-o cancelarie
lotru (s.m.) — hoț

M

mangosit (adj.) — ticălos, netrebnic
marghiolie (s.f.) — șiretlic, viclenie
masat (s.n.) — vargă de oțel pe care se ascut cutițe, tocilă
matosit (adj.) îmbătut
matracucă (s.f.) — femeie proastă
măiastrelor (s.f. pl.) — zinele măiastrelor; ielele
measer (adj.) — sărac, umil
meremet (s.n.) — lucru
meș (s.m.) — *a-i da (cuiva) meșii să...* — a avea curaj să..., a cuteza
miarță (s.f.) — *o miarță de copil* — copil mic, pipernicit
mîlci (vb. tranz.) — a amuți
mocan (s.m.) — cioban
morbos, morbus (s.n.) — boală, bolnav
moșnean (s.m.) — țăran liber, posesor al unei proprietăți de pămînt (Țara Românească)

moștean (s.m.) — urmaș
motroșit (adj.) — trîntit, făcut ghem

N

nagodă (s.f.) — 1. ființă sau lucru ciudat; minunăție, ciudățenie; 2. neajuns, neplăcere
năstrapă (s.f.) — cană, vas
nemetenie (s.f.) — matahală, namilă
nesăbuit (adj.) — nesocotit
noaten (s.m.) — 1. miel pînă la doi ani; 2. vițel de doi ani
novac (s.m.) — uriaș, voinic
nur (s.m.) — farmec, grație

O

obrocit (adj.) — fermecat, vrăjit
oceană (s.f.) — pește de apă dulce
ogurliu (adj.) — cu noroc, de bun augur
olăcar (s.m.) — curier, poștaș
omofor (s.n.) — veșmînt bisericesc în forma unei eșarfe pe care arhiereul îl poartă pe umeri în timpul serviciului bisericesc
orîndă (s.f.) — soartă, ursită
ostoia (verb. refl. și tranz.) — a (se) potoli, a (se) liniști
oțopină (s.f.) — mîrtoagă, gloabă
otroși (vb. refl. și tranz.) — a înșira

P

pajură (s.f.) — (în basme) pasăre uriașă înzestrată cu puteri miraculoase
palavatic (adj.) — mincinos, palavragiu
palmă (s.f.) — 1. veche unitate de măsură pentru lungimi, de aproximativ 25 cm. 2. palmă domnească — veche unitate de măsură pentru lungimi, de aproximativ 28 cm
panachidă (s.f.) — tăbliță de metal, de piatră sau de lemn folosită de școlari pentru a învăța să scrie
panțir (s.m.) — soldat călăreț, îmbrăcat în zale
paraxin (adj.) — curios
pardos (s.m.) — leopard
parlagiu (s.m.) — tăietor de vite la abator

pataramă (s.f.) — întâmplare neplăcută sau neobișnuită
 pașircă (s.f.) — 1. fată neastimpărată, vioaie; 2. femeie ușuratică
 pavolatic (adj.) — palavragiu, mincinos
 pălimar (s.n.) — pridvor, ceardac
 păpară (s.f.) — mâncare făcută din felii de piine prăjită acoperită cu brânză
 și opărită; (în sens figurat) — cursă, bătaie
 pătăranie (s.f.) — pățanie
 penișă (s.f.) — pană mică
 pitac (s.n.) — 1. poruncă scrisă, scrisoare; 2. (s.m.) ban, para
 planisi (vb. tranz.) — a amăgi, a seduce
 pleșcan (s.m.) — chilipirgiu
 pocilitit (adj.) — slăbit, lihnit
 podvoadă (s.f.) — cărăușie fără plată
 ponciș (adv.) — cruciș; cu ciudă, cu dușmănie
 ponoslui (vb. tranz.) — a ponegri, a defăima
 poșidic (s.n.) — 1. mulțime de animale mărunte; 2. droaie de băieți și fete
 potcaș (adj.) — poznaș, buclucaș
 poticăli (vb. tranz.) — a amăgi, a păcăli
 potricăli (vb. tranz.) — a (se) prăpădi, a (se) distruge
 pot, poturi (s.n.) — sumă rezultată din mize la jocul de cărți
 povodnic (s.m.) — cal purtat de căpăstru
 prefai (s.n.) — ultima lucrătură
 pricolic (s.m.) — strigoi cu chip de lup sau ciine
 pristăvi (vb. refl.) — a muri
 prochimen (s.n.) — a veni la *prochimen* — a veni la subiect după o di-
 gresiune
 procler (adj.) — nelegiuit, ticălos
 prosteală (s.f.) — a merge, a pleca în *prosteală* — a pleca la cerșit

R

rapanghel (s.n.) — a lua (pe cineva) la *rapanghel* — a lua pe cineva din
 scurt, a-i trage o bătaie strașnică
 rășchitor, rășchitoare (s.n.) — unealtă cu care se deapănă tortul de pe fus
 sau de pe ghem, pentru a-l face scul
 răzgîndi (vb. refl.) — a chibzui, a reflecta
 resteu (s.n.) — fiecare dintre cele două bare în formă de cui cu care se în-
 chid laturile jugului pentru a ține grumazul animalului
 ridiche (s.f.) — a freca (*cuiva*) *ridichea* — a bate zdravăn (pe cineva)
 rost (s.n.) — fel
 roșu (s.m.) — poreclă dată de adversari membrilor aripiei radicale a parti-
 dului liberal din România din a doua jumătate a secolului al XIX-lea

S

- sangulie (s.f.) — pînză foarte fină
 satara (s.f.) — dare, povară, belea
 saxana (s.f.) — sarcină, povară
 scîrbă (s.f.) — 1. grijă, necaz; 2. minie, furie
 scoioian (adj.) — sprinten
 scorpie (s.f.) — animal fantastic, închipuit ca un șarpe cu limbi de foc sau
 cu cap de om
 scovirlie (s.f.) — orbita ochiului
 sculă (s.f.) — unealtă, instrument; obiect de preț, giuvaer
 scutelnic (s.m.) — om scutit de dări, pentru că se află în serviciul domnului
 sau al unui boier
 sidilă (s.f.) — sac de cînepă, lat la gură și ascuțit la vîrf în care ciobanii
 pun cașul
 sicriaș (s.n.) — lădiță, cutie
 silă (s.f.) — oaste, putere
 sileaf (s.n.) — briu lat în care se purtau înfipte diferite arme
 sîneață (s.f.) — pușcă primitivă cu cremene
 spilcă (adj.) — curat
 stăvi (vb. refl.) — a se așeza, a se statornici
 stean (s.n.) — stîncă, bolovan mare de piatră
 stebe (s.f. pl.) — mănunchiuri, buchete
 stelniță (s.f.) — ploșniță
 stîljen (s.m.) — măsură veche de lungime, variind după epocă și regiune
 (între 1,96 m și 2,23 m)
 străgăni (vb. tranz.) — 1. a sîcii pe cineva purtîndu-l de colo pînă colo;
 2. a tărăgăna, a amîna
 sumuța (vb. tranz.) — a scoate sunete specifice, țuguind buzele pentru
 a îndemna cai să pornească sau să meargă mai repede
 surchidi (vb. tranz.) — a sîcii, a muștrului
 surchideală (s.f.) — muștruluială, bătaie

Ș

- șiretenie (s.f.) — firul povestirii
 șleau (s.n.) — curea groasă, funie sau lanț cu care se leagă calul de crucea
 căruței
 șoacăț (s.m.) — calificativ injurios dat străinilor, în special nemților
 șoaldă (s.f.) — a umbla cu șoalda — a umbla cu vicleșug, cu minciună
 șugubină (s.f.) — a da de șugubină — a da de rușine, a (se) face de ocară

T

- tarara (s.f.) — melodie monotonă care parcă nu se mai sfirșește
tărăgăi (vb. tranz.) — 1. a amîna; 2. a merge încet
tărășenie (s.f.) — pățanie, încurcătură
tărbăceală (s.f.) — a lua pe cineva la tărbăceală — a snopi (pe cineva) în
bătăi
tăun (s.m.) — insectă de culoare brună, cu pete gălbui pe pîntece
techer-mecher (adv.) — în mare grabă; pe sus, cu sila
teme (v.b. refl.) — a-și teme nevasta — a fi gelos
teșmenit (adj.) — zăpăcit, netrebnic, dezmațat
ticăloșie (s.f.) — mizerie
tîmpină (s.f.) — tobă, darabană
toană (s.f.) — interval de timp scurt
tocoitoare (s.f.) — vas mare de lemn în care se pun fructe la fermentat
pentru vin, rachiu etc.
toroipan (s.n.) — ciomag, măciucă
torosi (vb. tranz.) — a vorbi mult, a trăncăni
trăcănaie (s.f.) — fleac, lucru mărunț
triște (s.f.) — soartă, noroc
trîmbă (s.f.) — 1. mulțime de oameni; 2. lanț, șir
tron (s.n.) — ladă în care se păstrează haine, rufe
tumurluc (s.n.) — închisoare
turlăci (vb. refl.) — a se chercheli, a se zăpăci

Ț

- țanc (s.n.) — stîncă ascuțită

U

- ulei (s.n.) — vas făcut dintr-un lemn scobit
unt-de-neft (s.n.) — ulei de terebentină
urca (vb. tranz.) — a urca Dealul Mitropoliei — a divorța
urloi (s.n.) — burlan
usta (s.m.) — 1. meșter; 2. căpitan de ieniceri la turci

V

- vasilcă (s.f.) — cap de porc împodobit, purtat pe o tavă de flăcăi care co-
lindă în ajunul Anului Nou
veac (s.n.) — viață, trai

veleat (s.n.) — *a sosi (cuiva) veleatul* — sfârșitul vieții, moartea
verzișori (s.m.) — ostaș din arma cavaleriei (aveau uniforma de culoare
verde)
vipie (s.f.) — arșiță, zăpușeală
vîntoasă (s.f.) — vijelie
volog (s.n.) — plasă de pescuit
vraci (s.m.) — doctor

Z

zabrac (s.n.) — primejdie, muștrare aspră, ocară
zăcaș (adj.) — 1. invidios, dușmănos; 2. leneș
zălud (adj.) — smintit
zătieni (vb. tr.) — a stînjeni, a incomoda
zăvod (s.m.) — dulău
zurba (s.f.) — ceartă, gilceavă

BIBLIOGRAFIE*

* Bibliografia de față este întocmită pe baza volumelor existente la Biblioteca Academiei R.S.România.

1. *Legendele și basmele românilor. Ghicitori și proverburile.* Cu o introducere de B.P. Hasdeu. Adunate din gura poporului, scrise și date la lumină de Un culegător-tipograf, Tipografia Laboratorilor Români, București, 1872, partea I, XI + 180 p. (Cuprins: Introducere de B.P. Hasdeu. 1. Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte. 2. Făt-Frumos cu părul de aur. 3. Prislea cel voinic și merele de aur. 4. Măzărel împărat. 5. Fata de împărat și pescarul. 6. Balaurul cel cu șapte capete. 7. Zîna munților. 8. Pasărea măiastră. 9. Fata moșului cea cu minte. 10. Glasul morții. 11. Mogîrzea și fiul său. 12. Împăratul șerpilor. 13. Sufletul. 14. Bărbatul cel harnic. 15. Baba cea înțeleaptă. 16. Bogdan Viteazul. 17. Întimplările lui Păcală. 18. Răvășelul spinului. 19. Ghicitori. 20. Proverburile.)
2. *Snoave sau povești populare, adunate din gurile celor ce știu multe* de Un culegător-tipograf, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, București, 1873, nr. 1, 35 p. (Cuprins: 1. Păpara. 2. Ciinele leneș. 3. Glas al șaptelea. 4. Lupul pîrcălab. 5. Boiangiul și snovosul. 6. Știți voi ce zice în cartea asta? 7. Ieftin și scump. 8. Bolnavul și doctorul. 9. Las' să zică numai eu să nu-ți dau. 10. Scrie, logofete, scrie! 11. Bobirnacul neamțului. 12. Gard peste mort. 13. Perechea nimerită.)
3. *Legende sau basmele românilor, ghicitori și proverburile, adunate din gura poporului, scrise și date la lumină* de Un culegător-tipograf, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, București, 1874, Partea II — Fascicula I, 144 p. (Cuprins: 1. Ileana Simziana. 2. Omul de piatră. 3. Cei trei frați împărați. 4. Cele trei rodii aurite. 5. Moș Lăcustă. 6. Tăleuș. 7. Piciul ciobănașul și pomul cel fără căpății.)

4. *Snoave sau povești populare, adunate din gurile celor ce știu multe* de Un culegător-tipograf, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, București, 1874, nr. 2, 34 p. (Cuprins: 1. Muiera fătarnică. 2. Vorbele bătrânești sunt pietre nestimate. 3. Vulpea firoascoasă. 4. Crivățul și petecul de cojoc. 5. Minunea restelui. 6. Bucatele afumate. 7. Dă-o și tu înainte. 8. Pasărea cu coada lungă. 9. Astronomul, doctorul și țăranul. 10. Descoperirea hoției cu paiele. 11. Gruia.)
5. *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, de Un culegător-tipograf, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, București, 1876, 65 p.
6. *Din poveștile unchiașului sfântos. Basme păgânești*, întocmite de P. Ispirescu, culegător-tipograf, cu o Precuvintare de A.I. Odobescu, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), București, 1879, Partea I, XI + 126 p. (Cuprins: Cuvînt înainte de P. Ispirescu. Precuvintare de A.I. Odobescu. 1. Mărul discordiei. 2. Grădina Esperidelor. 3. Ercule. 4. Prometeu și cutia Pandorei. 5. Midas. 6. Labirint și firul Ariadnei. 7. Chimera.)
7. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), București, 1882, IV + 404 p. + 2 pl. (Cuprins: În loc de prefață de V. Alecsandri. 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Porcul cel fermecat. 6. Înșir-te mărgăritari. 7. Lupul năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mină născut. 10. Omul de piatră. 11. Voinicul cel fără de tată. 12. George cel viteaz. 13. Făt-Frumos cu părul de aur. 14. Făt-Frumos cel rățacit. 15. Fata săracului cea isteasă. 16. Zîna munților. 17. Făt-Frumos cu carîta de sticlă. 18. Balaurul cel cu șapte capete. 19. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. 20. Zîna zînelor. 21. Greuceanu. 22. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 23. Ciobănașul cel isteț sau șurloaiele blendei. 24. Poveste țărănească. 25. Cei trei frați împărați. 26. Cotoșmanu năzdrăvan. 27. Pasărea măiastră. 28. Găinăreasa. 29. Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei. 30. Copiii văduvului și iepurele, vulpea, lupul și ursul. 31. Fata moșului cea cuminte. 32. Fata de împărat și fiul văduvei. 33. Cele trei rodii aurite. 34. Hoțu împărat. 35. Luceafărul de ziua și luceafărul de noapte. 36. Băiatul cel bubos și ghiroțul. 37. Fata cu pieze rele.)
8. *Basme, snoave și glume, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Editura Librăriei „S. Samitca“, Craiova, 1883, 144 p. (Cuprins: Basme: 1. Împăratul cel fără-de-lege. 2. Cei trei frați săraci. 3. Un diavol ca nealții. 4. Ioviță, Făt-Frumos. Snoave: 1. Cîtea-n varză. 2. Copilul cel isteț. 3. Judecata vulpii. 4. De ce nu mai au sașii sfinți?)

1874
 1876
 1879
 1882
 1883
 1882

5. Advocatul gonit din rai. 6. Statornicie bețivească. 7. Multe meșteșuguri nu folosesc totdeauna. Glume.)
9. *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*. Edițiunea a doua, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), București, 1885, 63 p.
10. *Jucării și jocuri de copii*, adunate de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Editura și Tiparul Institutului Tipografic, Sibiu, 1885, 88 p. (Biblioteca populară a „Tribunei“, nr. 6.) (Cuprins: Prefață. Jucării: 1. Sfirietoarea. 2. Biziiitoarea. 3. Morișca. 4. Praștia. 5. Sfirleaza. 6. Pușcoace. Jocuri: 1. Jocul de-a porumbeii. 2. Jocul de-a fețele. 3. Ineluș învîrtecuș. 4. Jocul de-a bisericuța. 5. Bătaia în degete. 6. Jocul de-a leapșa. 7. Jocul de-a baba-oarba. 8. Jocul de-a puia gaia. 9. Jocul în trei armen. 10. Ora, ora morilor. 11. Jocul în cinci pietri. 12. Jocul de-a țurca. 13. Mingea: I. Jocul de-a cărămijoara. II. Jocul de-a calda. III. Jocul de-a craia încălecata. 14. Jocul de-a puiul. 15. Jocul de-a poarca. 16. Jocul în nuci. 17. Jocul de-a ascunsele. 18. Zmeul. 19. Arșicele: I. Jocul în bei-bun. II. Jocul în armean. III. Jocul într-ai. IV. Jocul cu zbenghiu. V. Jocul în armășie.)
11. *Din poveștile unchiașului sfătos. Despre pomul Crăciunului* (Krist-Baum), de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Tipografia Academiei Române, București, 1886, 31 p.
12. *Povești morale, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), București, 1886, 48 p. (Cuprins: 1. Ispravnicul pocăit. 2. Copilul isteț. 3. Ariciul și vulpea. 4. Țapul și șarpele. 5. Gazda norocului. 6. Cîinele leneș. 7. Bogăția și veselia. 8. Judecata vulpii.)
13. *Basme, snoave și glume, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Editura Librăriei „S. Samitca“, Craiova, 1892, 144 p. (Cuprinsul este identic cu cel al volumului cu același titlu publicat în 1883.)
14. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, Editura Librăriei H. Steinberg, București, 1892, IV + 400 p. + 2 p. (Cuprinsul este identic cu cel al volumului cu același titlu publicat în 1882.)
15. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului* de P. Ispirescu, Minerva, Biblioteca Scriitorilor Români, Opere complete, vol. I București, 1901, IV + 404 p. (Cuprinsul este identic cu cel al volumului cu același titlu publicat în 1882.)
16. *Cele douăsprezece fete de împărat*. Basn din colecția Ispirescu. Pantomimă cu muzică în 5 tablouri, București, 1905, 5 p. + [1 foaie].
17. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu o introducere de d-nul Barbu Delavrancea, Ediția a II-a, Minerva, București, Biblioteca Scriitorilor Români, Opere complete, vol. I, 1907, XII +

488 p. (Cuprins: Biografia lui Ispirescu de B. Șt. Delavrancea. În loc de prefață de V. Alecsandri; basmele din ediția din 1882 plus 5 basme inedite: 1. Fiul vânătorului. 2. Cei trei frați dornici. 3. Dunăre voinicul. 4. Lipitura casei. 5. Sarea în bucate.)

18. *Poveștile unchișului sfântos*. Cu o Prefață de Al. I. Odobescu, Minerva, Biblioteca Scriitorilor Români, Opere complete, vol. II, București, (1907), 346 p. (Cuprins: Prefață de Șt. O. Iosif. Precuvintare la *Poveștile unchișului sfântos* de Al. Odobescu. Partea I: 1. Mărul discordiei. 2. Grădina Esperidelor. 3. Hercule. 4. Prometeu. 5. Midas. 6. Labirintul și firul Ariadnei. 7. Himera. Partea a II-a: Despre pomul Crăciunului. Partea a III-a: De la București la Roșiorii-de-Vede și înapoi. Partea a IV-a: Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun. Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul. Snoave: 1. Glasul al șaptelea. 2. Lupul pîrcălab. 3. Știți, voi, ce zice în cartea aceasta? 4. Ieftin și scump. 5. Las' să zică numai eu să nu-ți dau. 6. Scrie, logofete, scrie. 7. Bobîrnacul neamțului. 8. Gard peste mort. 9. Săracilor mîni multe. 10. Vorbele bătrînești sunt pietre nestimate. 11. Vulpea firoascoasă. 12. Crivățul și petecul de cojoc. 13. Minunea restelui. 14. Bucatele afumate. 15. Dă-o și tu înainte. 16. Pasărea cu coadă lungă. 17. Astronomul, doctorul și țăranul. 18. Descoperirea hoșției cu paiele. 19. Gruia. 20. Perechea nimerită. 21. Bărbatul obrocit. 22. Bărbatul cu iabașaua. 23. Muierea ce asculta de poveștele bărbatului său răposat. 24. O vorbă care deslușește tot. 25. Planul Sintului Petre. 26. Alegerea țiganului de domn. 27. Moș Apeș. 28. Sinceritate jidovească. 29. Varza roșie. 30. Neajunsurile socotelii cu bobii. 31. Păcăliciuul păcălit. 32. Cine a scos pe Adam și pe Eva din rai?)
19. *Ileana Simziana*, Minerva, Traista cu basme, nr. 1, București, 1908, 32 p.
20. *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, Editura Librăriei Leon Alcalay, Biblioteca pentru toți, nr. 388, București, 1908, 104 p. (Are ca prefață: *Petre Ispirescu*. Cuvîntarea rostită [de Al. Odobescu] în ședința Academiei Române din 11 [12] decembrie 1887.)
21. *Istoria lui Ștefan Vodă cel Mare și cel Bun*. Biblioteca Românească Enciclopedică „Socec“, nr. 20, București, 1908, 101p. + 1 pl.
22. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Ediție nouă și ilustrată de V. Roța Piekarski, vol. I—II, Minerva, București, 1908, vol. I—332 p., vol. II—315 p. (Cuprinsul e identic cu al volumului cu același titlu publicat în 1882, în ambele volume fiind cele 37 de basme.)
23. *Prislea cel voinic*, Minerva, Traista cu basme, nr. 2, București, 1908, 62 p.
24. *Omul de piatră*, Minerva, Traista cu basme, nr. 3, București, 1908, 39 p.

25. *Poveștile unchiașului sfântos. Ercule. Din istoria grecilor*, Editura „Asociațiunii”; Biblioteca populară a Asociațiunii, an II, nr. 12, Sibiu, 1912, 74 + IV p.
26. *Legende sau basmele românilor, auzite din gura poporului*. Cu o introducere de d-nul Barbu Delavrancea, Ediția a III-a, Minerva, Biblioteca Scriitorilor Români, Opere complete, vol. I, București, 1915, 404 p. (Cuprinsul este același cu al ediției a II-a din anul 1907.)
27. *Poveștile unchiașului sfântos*. Cu o precuvintare de Al. I. Odobescu, Ediția a II-a, Minerva, Biblioteca Scriitorilor Români, Opere complete, vol. II, București, 1916, 312 p. (Cuprinsul este identic cu al volumului cu același titlu publicat în 1907.)
28. *Mărul discordiei, Labirintul și câteva snoave*, Tipografia „Libertatea”, Pagini alese din scriitorii români, nr. 2, Orăștie, 1919, 32 p. (Cuprins: 1. Mărul discordiei. 2. Labirintul și firul Ariadnei. 3. Ieftin și scump. 4. Gard peste mort. 5. Crivățul și petecul de cojoc. 6. Cine a scos pe Adam și pe Eva din rai.)
29. *Basmele românilor*, Cultura națională, Biblioteca tinerimii, București, 1922, 169 p. (Cuprins: 1. Făt-Frumos cel rătăcit. 2. Voinicul cel fără de tată. 3. Omul de piatră. 4. Porcul cel fermecat. 5. Balaurul cel cu șapte capete. 6. Făt-Frumos cu carîta de sticlă. 7. Aleodor împărat. 8. Ileana Simziana.)
30. *Mihai Viteazul*. Lucrare publicată sub îngrijirea d-lui prof. Petru V. Haneș, „Cultura românească”, Institut de editură, arte grafice și confecțiuni din hirtie, București, 1924, 64 p.
31. *Din poveștile unchiașului sfântos*, „Cartea românească”, Pagini alese din scriitorii români, nr. 202, București, 1925, 30 p. (Cuprins: 1. Himera. 2. Prometeu. 3. Midas. 4. Labirint și firul Ariadnei.)
32. *Legende sau basmele românilor, adunate dingura poporului*, ilustrate de I. Bednarik. Prefață de V. Alecsandri, „Cartea românească”, vol. I, București, 1926, 280 p. cu ilustrații. (Cuprins: 1. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Porcul cel fermecat. 6. Înșir-te mărgăritari. 7. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mină născut. 10. Omul de piatră. 11. Voinicul cel fără de tată. 12. George cel viteaz. 13. Făt-Frumos cu părul de aur. 14. Făt-Frumos cel rătăcit. 15. Fata săracului cea isteată. 16. Zîna munților. 17. Făt-Frumos cu carîta de sticlă. 18. Balaurul cu șapte capete. 19. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă.)
33. *Legende sau basmele românilor*, Ancora, Biblioteca Clasicilor Români, București, 3 vol., 1929. (Cuprins: Introducere de E. Lovinescu, V. Alecsandri despre P. Ispirescu, Al. Odobescu despre P. Ispirescu, B. Delavrancea despre P. Ispirescu, Scrisori inedite ale lui P. Ispirescu.)

- rescu privitoare la opera sa. Cuprinsul este identic cu al volumului cu același titlu din 1882, cele 3 vol. cuprinzând 37 de basme.)
34. *Cei trei frați împărați*, ilustrații de A. Demian, Adevărul, Cartea frumoasă, București, 1930, 16 p.
 35. *Ispirescu povestind copiilor*, Editura Librăriei Socec, Colecția clasiciilor români și străini pentru copii și tineri, ed. îngrijită de Octav Minar, București, 1930, 174 p. cu portret. (Cuprins: 1. Basmul pomului de Crăciun. 2. Ștefan Vodă sfânt și drept. 3. Rodiile aurite. 4. Vinătorul și împăratul. 5. Cine a furat? 6. Bobîrnacul neamțului. 7. Ieftin și scump. 8. Păcăliciul păcălit.)
 36. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, ediție comentată de N. Cartoian, Editura Scrisul Românesc, Clasici români comentați, Craiova, 1932, 256 + 4 planșe. (Cuprins: Introducere: Ce este basmul, Forma basmelor, Limba pitorească a basmelor, Originea basmelor, Direcții noi etc. 1. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Porcul cel fermecat. 6. Înșir-te mărgăritari. 7. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mână născut. 10. Omul de piatră. 11. George cel viteaz. 12. Făt-Frumos cel rătăcit. 13. Fata săracului cea isteasă. 14. Zina munților. 15. Balaurul cu șapte capete. 16. Făt-Frumos cu carita de sticlă. Note.)
 37. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, ilustrate de I. Bednarik, „Cartea românească”, București, 1932, 2 vol., vol. I—297 p. cu ilustr.; vol. II—319 p. cu ilustrații. (Cuprinsul celor două volume este identic cu al ediției din 1882 avînd în plus: 1. Fiul vinătorului. 2. Cei trei frați dornici. 3. Dunăre voinicul. 4. Lipitura casei. 5. Sarea în bucate.)
 38. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, comentate de G. Gerota, Editura Tipografiile Române Unite, București, 1933, 462 p. (Cuprins: Prefață. 1. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă. 4. Aleodor împărat. 5. Lupul cel năzdrăvan. 6. Prislea cel voinic și merele de aur. 7. Voinicul cel cu cartea în mână născut. 8. Făt-Frumos cel rătăcit. 9. Fata săracului cea isteasă. 10. Zina munților. 11. Făt-Frumos cu carita de sticlă. 12. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. 13. Zina zinelor. 14. Greuceanu. 15. Cele douăsprezece fete de împărat. 16. Balaurul cu șapte capete. 17. Cotoșmanul năzdrăvan. 18. Păsărea măiastră. 19. Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei. 20. Fata moșului cea cuminte. 21. Cele trei rodii aurite. 22. Hoțu împărat. 23. Fata cu pieze rele. 24. Fiul vinătorului. 25. Dunăre voinicul. 26. Sarea în bucate.)
 39. *Poveștile unchiașului sfîtos*. Cu o precuvîntare de Al. I. Odobescu, Prefața de Șt. O. Iosif, Desemne de Pecurariu, ediția a IV-a, „Cartea ro-

- mânească“, București, 1933, 314 p. (Cuprinsul este identic cu al volumului cu același titlu publicat în 1907.)
40. *Basme alese*, Biblioteca școlară, Publicațiune pentru cultura elevilor, nr. 11, București, 1934, 117 p. (Cuprins: 1. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țeptoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Prislea cel voinic și merele de aur. 6. Balaurul cu șapte capete. 7. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. 8. Fata moșului cea cuminte. 9. Dunăre voinicul. Glosar.)
41. *Basme alese*, Biblioteca școlară, nr. 11, București, 1936, 120 p. cu portret. (Cuprinsul este identic cu al volumului publicat în 1934.)
42. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, „Cartea românească“, București, 1936, vol. I—295 p.; vol. II—333 p. (Vol. I, Cuprins: Precuvîntare de Iorgu Iordan. În loc de prefață — de V. Alecsandri. 1. Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țeptoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Porcul cel fermecat. 6. Înșir-te mărgăritari. 7. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mînă născut. 10. Omul de piatră. 11. Voinicul cel fără de tată. 12. George cel Viteaz. 13. Făt-Frumos cu părul de aur. 14. Făt-Frumos cel rătăcit. 15. Fata săracului cea isteasă. 16. Zîna munților. 17. Făt-Frumos cu carita de sticlă. 18. Balaurul cu șapte capete. 19. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. Vol. II: 1. Zîna zinelor. 2. Greuceanu. 3. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 4. Ciobănașul cel isteș sau furloaiele blendei. 5. Poveste țărănească. 6. Cei trei frați împărați. 7. Cotoșmanul năzdrăvan. 8. Pasărca măiastră. 9. Găinăreasa. 10. Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei. 11. Copiii văduvului și iepurele, vulpea, lupul și ursul. 12. Fata moșului cea cuminte. 13. Fata de împărat și fiul văduvei. 14. Cele trei rodii aurite. 15. Hoțul împărat. 16. Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte. 17. Băiatul cel bubos și ghișorțul. 18. Fata cu pieze rele. 19. Fiul vînătorului. 20. Cei trei frați dornici. 21. Dunăre voinicul. 22. Lipitura casei. 23. Sarea în bucate.)
43. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Prefață de V. Alecsandri, Alcalay, Biblioteca pentru toți, nr. 647-650; 1048—1051, București, 1936; vol. I—356 p., vol. II—349 p. (Cuprins: cele două volume cuprind basmele din ediția 1882 plus: 1. Fiul vînătorului. 2. Cei trei frați dornici. 3. Dunăre voinicul. 4. Sarea în bucate.)
44. *Povești despre Vlad-vodă Țepeș*, Operă postumă, Cernăuți, 1936 6 p.
45. *Făt-Frumos cu părul de aur*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1937, 39 p.
46. *Fata săracului cea isteasă*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1937, 24 p.

47. *Ileana Simziana*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1937, 47 p.
48. *Poveștile unchișului sfătos*. Cu o precuvintare de Al. I. Odobescu. Prefață de Șt. O. Iosif, desene de Pecurariu, ediția a V-a, „Cartea românească“, București, 1937, 317 p. (Cuprinsul este identic cu cel al volumului publicat în 1907.)
49. *Viața și faptele lui Vlad-vodă Tepeș*. Operă postumă-fragmente. Seminarul de literatură modernă și folclor, Cernăuți, 1937, 9 p.
50. *Zina mătșilor*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1937, 21 p.
51. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu o precuvintare de prof. Iorgu Iordan, „Cartea românească“ București 1937—1938, vol. I—295 p.; vol. II—333 p. (Cuprinsul este identic cu al volumelor apărute în 1936.)
52. *Basmele românilor*, ediție îngrijită de prof. Gh. Cardaș, Editura „Cartea noastră“, București, 1939, X + 191 p. (Cuprins: Introducere. 1. Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Omul de piatră. 4. Porcul fermecat. 5. Înșir-te mărgăritari. 6. George cel viteaz. 7. Lupul năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mână născut. 10. Aleodor împăratul. 11. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat.)
53. *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, Biblioteca Albina, nr. 6, București, 1939, 123 p.
54. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu o precuvintare de Iorgu Iordan, „Cartea românească“, București, 1939, vol. I—296 p.; vol. II—332 p. (Cuprinsul este identic cu cel al ediției din 1937—1938.)
55. *Viața și faptele lui Vlad-vodă Tepeș*. Operă postumă, Institutul de literatură modernă și folclor, Cernăuți, 1939, 9 p.
56. *Poveștile unchișului sfătos*. Cu o precuvintare de Al. I. Odobescu. Prefață de Șt. O. Iosif. Desene de Pecurariu. Ediția a V-a, „Cartea românească“, București, 1942, 316 p. (Cuprinsul este identic cu cel al volumului publicat în 1907.)
57. *Poveștile unchișului sfătos. Ercule*, Biblioteca populară a Asociațiunii „Astra“, nr. 280, Sibiu, 1942, 72 p. (Cuprins: 1. Amfitrion. 2. Calea înfurecătă. 3. Pimeii. 4. Cornul îmbelșugării. 5. Cămașa lui Nessu.)
58. *Viața și faptele lui Vlad-vodă Tepeș*. Operă postumă. Prefață și note de Leca Morariu, Seminarul de literatură, Cernăuți, 1942, 14 p.
59. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu o Precuvintare de Iorgu Iordan, „Cartea românească“, București, 1942—1943, vol. I—295 p.; vol. II—333 p. (Cuprinsul identic cu al vol. din 1937.)
60. *Basmele românilor*, Editura Gorjan, Colecția „Muncă și Lumină“, Bu-

- curești, 1943, 422 p. (Cuprins: Introducere. 1. Tinerețe fără bătrinețe și viață fără de moarte. 2. Zina zinelor. 3. Greuceanu. 4. Broasca țestoasă cea fermecată. 5. Omul de piatră. 6. Luceafărul de ziua și luceafărul de noapte. 7. Cei trei frați. 8. Aleodor împărat. 9. Înșir-te mărgărite. 10. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 11. George cel viteaz. 12. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. 13. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 14. Fata de împărat și fiul văduvei. 15. Cotoșmanul năzdrăvan. 16. Găinăreasa. 17. Balaurul cu șapte capete. 18. Hoțul împărat. 19. Ileana Simziana. 20. Făt-Frumos cu părul de aur. 21. Dunăre voinicul. 22. Pasărea măiastră. 23. Porcul cel fermecat. 24. Voinicul cel cu cartea în mină născut. 25. Ciobănașul cel isteț. 26. Poveste țărănească. 27. Cei trei frați împărați. 28. Sarea în bucate. 29. Fata moșului cea cuminte.)
61. *Făt-Frumos cu părul de aur*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1943, 39 p.
62. *Fata săracului cea isteță*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1943, 27 p.
63. *Ileana Simziana*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1943, 47 p.
64. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*. Cu desene de Catul Bogdan, Casa Școalelor, București, 1943, 526 p. (Cuprinsul este identic cu al volumului din 1882 plus basmele: 1. Fiul vânătorului. 2. Cei trei frați dormici. 3. Dunăre voinicul. 4. Lipitura casei. 5. Sarea în bucate.)
65. *Legende sau basmele românilor*, ediție comentată de dr. N. Mihăescu, Editura „Universul“, Operele Scriitorilor Români, București, 1943, 189 p. (Cuprinsul: 1. Tinerețe fără bătrinețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împăratul. 5. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 6. Prislea cel voinic și merele de aur. 7. Voinicul cel cu cartea în mină născut. 8. Făt-Frumos cel rătăcit. 9. Fata săracului cea isteță. 10. Zina munților. 11. Fata moșului cea cuminte. 12. Înșir-te mărgăritari. Glosar.)
66. *Zina munților*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1943, 21 p.
67. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, „Cartea românească“, București, 1944.
68. *Legende sau basmele românilor*, cu o schiță bio-bibliografică, introducere și un glosar de C. Fierăscu, ed. a II-a, Cugetarea, Scriitorii Clasici Români, București, 1944, 294 p. (Cuprins: Biografia lui P. Ispirescu. P. Ispirescu de B. Delavrancea, Bibliografie. 1. Tinerețe fără bătrinețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos.

6. Prislea cel voinic și merele de aur. 7. Voinicul cel cu cartea în mână născut. 8. Făt-Frumos cel rătăcit. 9. Fata săracului cea isteță. 10. Zina munților. 11. Făt-Frumos cu carita de sticlă. 12. Numai cu vitele sescoate sărăcia din casă. 13. Zina zinelor. 14. Greuceanu. 15. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul fermecat. 16. Balaurul cel cu șapte capete. 17. Cotoșmanul năzdrăvan. 18. Pasărea măiastră. 19. Tuğulea, fiul unchiașului și al mătușei. 20. Fata moșului cea cuminte. 21. Cele trei rodii aurite. 22. Hoțul împărat. 23. Fata cu pieze rele. 24. Fiul vînătorului. 25. Dunăre voinicul. 26. Sarea în bucate. (Glosar.)
69. *Cele trei rodii aurite*. Poveste, ilustrată de A. Petrescu, Universul, București, 1945, 28 p.
70. *Dunăre voinicul*. Poveste, ilustrată de A. Petrescu, Universul, București, 1945, 28 p.
71. *Snoave*, ediție îngrijită de C. Fierescu, Casa școalelor, Biblioteca satului, „Scriitori români“, București, 1945, 176 p. (Cuprins: 1. De ce nu mai au sașii sfinți. 2. Mare zăpăceală. 3. Statornicie bețivească. 4. Boiangiul și snovosul. 5. Mocanul nedus la biserică. 6. Glasul al șaptelea. 7. Lupul pîrcălab. 8. Știți voi ce zice în cartea aceasta? 9. Ieftin și scump. 10. Las' să zică, numai eu să nu-ți dau. 11. Scrie, logofete, scrie. 12. Bobîrnacul neamțului. 13. Gard peste mort. 14. Săracilor mîini multe. 15. Vorbele bătrînești sunt pietre nestimate. 16. Vulpea firoscoasă. 17. Crivățul și petecul de cojoc. 18. Minunea resteului. 19. Bucatele afumate. 20. Dă-o și tu înainte. 21. Paserea cu coada lungă. 22. Astronomul, doctorul și țăranul. 23. Perechea nimerită. 24. Descoperirea hoției cu paiete. 25. Bărbatul cu iabașaua. 26. Muieria ce asculta poveștile bărbatului răposat. 27. O vorbă care deslușește tot. 28. Planul Sfîntului Petre. 29. Alegerea țiganului de domn. 30. Neajunsurile socotelii cu bobii. 31. Păcăliciul păcălit. 32. Dedu Ivan sau cetirii cojii edin calpac. 33. Țiganul iertat de Dumnezeu de la robie. 34. Avocatul gonit din raî. 35. Facerea muierii. 36. Tararua nemțească. 37. Cum neamțul n-are parte de cuvînt. 38. Blagovatele. 39. Bolnavul și doctorul. 40. Popa, călugărul și turcul. 41. Bogăția și veselia. 42. Ispravnicul pocăit. 43. Gazda norocului. 44. Ariciul și vulpea. 45. Multe meșteșuguri nu folosesc totdeauna. 46. Cîinele țeneș. 47. Judecata vulpii. 48. Țapul și șarpele. 49. Copilul cel isteț. 50. Răvășelul spînului. 51. Pa-para.
72. *Zina zinelor*, poveste ilustrată de Th. Kiriakoff, Socec, București, 1946, 14 p.
73. *Făt-Frumos cu părul de aur*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1947, 34 p.
74. *Fata săracului cea isteță*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1947, 23 p.

75. *Ileana Simziana*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1947, 45 p.
76. *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, „Cartea românească“, București, 1947, vol. I—231 p., vol. II—328 p. (Cuprinsul este identic cu cel al ediției apărută la aceeași editură în anul 1936.)
77. *Zina munților*, ilustrat de Stoica D., „Cartea românească“, București, 1947, 18 p.
78. *Basme*, Editura Tineretului, Biblioteca Școlarului, București, 1952, 125 p. (Cuprins: Prefața. 1. Aleodor împărat. 2. Prislea cel voinic și merele de aur. 3. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 4. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiiele blendei. 5. Greuceanu. 6. Fata săracului cea isteță. 7. Zina munților. 8. Sarea în bucate. 9. Broasca țestoasă cea fermecată.)
79. *Sarea n bucate*, ilustrația de Victor Apostoiu, Editura Tineretului, București, 1954, 18 p.
80. *Fata moșului cea cuminte*, ilustrația de Gh. Adoc, Editura Tineretului, București, 1955, 14 p.
81. *Basme*, Ediția a doua adăugită, Editura Tineretului, Biblioteca școlarului, București, 1956, 149 p. (Cuprins: În loc de prefață. 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Broasca țestoasă cea fermecată. 3. Aleodor împărat. 4. Porcul cel fermecat. 5. Prislea cel voinic și merele de aur. 6. Fata săracului cea isteță. 7. Zina munților. 8. Zina Zinelor. 9. Greuceanu. 10. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 11. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiiele blendei. 12. Sarea în bucate.)
82. *Sarea în bucate*, ilustrații de Constanța Ceptureanu Marinescu, ed. a III-a, Editura Tineretului, Colecția Traista cu povești, București, 1958, 26 p.
83. *Basme*, precuvîntare de Eusebiu Camilar, ilustrații de Florica Cordescu. Editura Tineretului, București, 1959, 180 p. (Cuprins: 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Broasca cea fermecată. 3. Aleodor împăratul. 4. Porcul cel fermecat. 5. Prislea cel voinic și merele de aur. 6. Zina munților. 7. Zina zinelor. 8. Greuceanu. 9. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 10. Sarea în bucate. 11. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiiele blendei.)
84. *Basme, legende, snoave*, ediție îngrijită de Radu Albala, cu o prefață de Corneliu Bărbulescu, E.S.P.L.A., Biblioteca pentru toți, București, 1960, XVIII + 370 p. (Cuprins: Prefață. 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Aleodor împărat. 4. Porcul cel fermecat. 5. Prislea cel voinic și merele de aur. 6. George cel viteaz. 7. Făt-Frumos cel rătăcit. 8. Fata săracului cea isteță. 9. Greuceanu. 10. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 11. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiiele blendei. 12. Cei trei frați împărați. 13. Cotoșmanu năzdrăvan. 14. Găinăroasa. 15. Țugulea, fiul unchișului și al mătușei. 16. Fata moșului cea cuminte. 17. Fata de împărat și fiul văduvei. 18. Fiul vînătorului. 19. Povestea despre Tolpa țiganului și Ște-

- fan Vodă cel Bun și Mare. 20. Ioviță, Făt-Frumos. 21. Copilul cel isteț. 22. Sarea în bucate. Snoave: 1. Lupul pircălab. 2. Ariciul și Vulpea. 3. Tapul și șarpele. 4. Păpara. 5. Știți voi ce zice în cartea aceea? 6. Ieftin și scump. 7. Muierea fățarnică. 8. Vulpea firoascoasă. 9. Crivățul și petecul de cojoc. 10. Minunea restelui. 11. Bucatele afumate. 12. Astronomul, doctorul și țăranul. 13. Gruia. 14. Muierea ce ascultă de povețile bărbatului său răposat. 15. Statornicia bețivească. Adenda.)
85. *P. Ispirescu povestind copiilor*, precuvîntare de Eusebiu Camilar, ilustrații de Florica Cordescu, Editura Tineretului, București, 1960, 138 p.
86. *Prislea cel voinic și merele de aur*. Basmе. Prefață de I. Stăvăruș. Editura pentru literatură, București, 1962, XVI + 302 p. (Cuprins: Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Aleodor împărat. 4. Porcul cel fermecat. 5. Prislea cel voinic și merele de aur. 6. George cel viteaz. 7. Făt-Frumos cel rătăcit. 8. Fata săracului cea isteță. 9. Greuceanu. 10. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 11. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiе blendei. 12. Cei trei frați împărați. 13. Cotoșman năzdrăvan. 14. Găinăreasa. 15. Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei. 16. Fata moșului cea cuminte. 17. Fata de împărat și fiul văduvei. 18. Fiul vînătorului. 19. Povestea despre Tolpa țiganul și Ștefan Vodă cel Bun și Mare. 20. Ioviță, Făt-Frumos. 21. Copilul cel isteț. 22. Sarea în bucate.)
87. *Basmе*, prefață și note de Corneliu Bărbulescu, Editura Tineretului, Biblioteca școlarului, nr. 105, București, 1965, 248 p. (Cuprins: 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Prislea cel voinic și merele de aur. 4. Fata săracului cea isteță. 5. Greuceanu. 6. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiе blendei. 7. Cei trei frați împărați. 8. Găinăreasa. 9. Fata moșului cea cuminte. 10. Fiul vînătorului. 11. Sarea în bucate. Tabel biobibliografic. Aprecieri critice. Teme.)
88. *Zina zinelor*. Basmе, legende, snoave. Ediție îngrijită de Radu Albala. Prefață de Corneliu Bărbulescu. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura pentru literatură, Biblioteca pentru toți, 1966, XXXVI + 449 p. (Cuprins: sumarul este același cu ediția B.P.T. — 1960, avînd în plus: Lupul năzdrăvan și Făt-Frumos, Voinicul cel fără de tată, Zina zinelor, Pasărea măiastră, Hoțu împărat, Luceafărul de ziuă și luceafărul de noapte, Împăratul cel fără de lege, Un diavol, ca nealții.)
89. *Legende sau basmele românilor*, ediție îngrijită de Aristița Avramescu. Prefață de Iorgu Iordan. Editura pentru literatură, București, 1968, XV + 469 p. (Cuprins: 1. Tinerete fără bătrînețe și viață fără de moarte. 2. Ileana Simziana. 3. Broasca țestoasă cea fermecată. 4. Aleodor împărat. 5. Porcul cel fermecat. 6. Înșir-te mărgăritari. 7. Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos. 8. Prislea cel voinic și merele de aur. 9. Voinicul cel cu cartea în mînă născut. 10. Voinicul cel fără de tată.

11. George cel viteaz. 12. Făt-Frumos cu păr de aur. 13. Făt-Frumos cel rătăcit. 14. Fata săracului cea isteată. 15. Zîna munților. 16. Făt-Frumos cu carita de sticlă. 17. Balaurul cel cu șapte capete. 18. Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă. 19. Zîna zînelor. 20. Greuceanu. 21. Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat. 22. Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei. 23. Poveste țărănească. 24. Cei trei frați împărați. 25. Cotoșman năzdrăvanu. 26. Pasărea măiastră. 27. Găinăreasa. 28. Țugulea, fiul unchișului și al mătușii. 29. Copiii văduvului și iepurele, vulpea, lupul și ursul. 30. Fata moșului cea cuminte. 31. Fata de împărat și fiul văduvei. 32. Cele trei rodii aurite. 33. Hoțu împărat. 34. Luceafărul de ziua și luceafărul de noapte. 35. Băiatul cel bubos și ghigoțul. 36. Fata cu pieze rele. 37. Măzărel împărat. 38. Fata de împărat și pescarul. 39. Glasul morții. 40. Mogerze și fiul său. 41. Împăratul șerpilor. 42. Sufletul. 43. Bărbatul cel harnic. 44. Baba cea înțeleaptă. 45. Bogdan viteazul. 46. Întimplările lui Păcală. 47. Răvășelul spinului. 48. Moș Lăcustă. 49. Tăleruș. 50. Picu ciobănașul și pomul cel fără căpății. 51. Împăratul cel-fără-de-lege. 52. Cei trei frați săraci. 53. Un diavol, ea nealții. 54. Ioviță Făt-Frumos.)¹

90. *Lupul pîrcălab*. Snoave și zicători populare. Ediție îngrijită de Aristița Avramescu. Prefață de Adrian Fochi. Editura Minerva, București, 1970. (Cuprins: 1. Păpara. 2. Glas al șaptelea. 3. Lupul pîrcălab. 4. Boiangiul și snovosul. 5. Știți voi ce zice în cartea aceasta? 6. Ieftin și scump. 7. Bolnavul și doctorul. 8. Las să zică, nu ai cu să nu-ți dau. 9. Scrie, logofete, scrie! 10. Gard peste mort. 11. Sără cilor mîini multe! 12. Muicerea fărnica. 13. Vorbele bătrînești sunt pietre nestimate. 14. Vulpea firoșcoasă. 15. Crivățul și petecul de cojce. 16. Minunca restelui. 17. Bucatele afumate. 18. Dă-o și tu înainte! 19. Fesărca cu coada lungă. 20. Astronomul, doctorul și țăranul. 21. Descoperirea hoției cu paiele. 22. Gruia. 23. Perechea nemerită. 24. Bărbatul obrocit. 25. Bărbatul cu iabașaua. 26. Haita de cîini. 27. Muicerea ce ascultă de povețele bărbatului său răposat. 28. O vorbă care deslușește tot. 29. Planul Sintului Petru. 30. Moș Apeș. 31. Varza roșie. 32. Neajunsurile socotelii cu bobii. 33. Păcăliciul păcălit. 34. Facerea muierii. 35. Popii de la Richițele. 36. Mare zăpăceală. 37. Muicerea vindecată de boala iubitului. 39. Sîrbul nemîngiat de pierderea muierii. 40. Mocanul nedus pe la biserică. 41. Cîte-n varză. 42. Advocatul gonit din rai. 43. Statornicie bețivească. 44. Multe meșteșuguri nu folosesc totdeauna. 45. Ispravnicul pocăit. 46. Copilul cel isteț. 47. Ariciul și vulpea. 48. Țapul și șarpele. 49. Gazda norocului. 50. Cîinele leneș. 51. Bogăția și veselia. 52. Judecata vulpei. 53. Neguțătorul și chirigiul. 54. Popa, călugărul și turcul. 55. Ban la ban trage. 56. Tifla sub giubea. 57. Finul popii. 58. Copilul și șarpele. 59. Lipitura casei. Zicători populare.

Exemplar defect

- lipsuse pg. 448-487
(în locul cărții a fost
legat grupul de p. 544-574)